

گەنجىنە يا زمانى كوردى

بەرھەمین كوردىن يەكىتىيا سۆۋىيەتى

بەرگى يەكەم

گەنجىنە يا زمانى كوردى

بەرھەمىن كوردىن يەكىتىيا سۆقىيەتى

بەرگى يەكەم

ب سەرپەرشتىيا:

تۆسنى رەشيد

دەزگاى چاپ و بىلاوکىرىدىن وەي ئاراس

ھەولىر - ھەریەمى كوردىستانى عىراق

هەموو مافیک ھاتووهتە پاراستن ©
دەزگای چاپ و بلاۆگردنەوەی ئاراس
شەقامى گولان - ھەولىر
ھەریمی کوردستانى عىراق
ھەگبەی ئەلیکترۆنى aras@araspress.com
وارگەي ئىنترنېت www.araspublishers.com
تەلەفۇن: 00964 (0) 66 224 49 35
دەزگاي ئاراس لە ٢٨ تىشرين (٢) ١٩٩٨ ھاتووهتە دامەزران

گەنجىنە يى زمانى كوردى - بەرگى يەكەم
ب سەرپەرشتىيىبا: توسىنى رەشىد
كتىبى ئاراس ژمارە: ١٢٨٠
چاپى يەكەم ٢٠١٢
تىرىيىش: ٦٠٠ دانە
چاپخانەي ئاراس - ھەولىر
ژمارەي سپاردن لە بەرپەيدەتىيى كىشتىيى كتىبخانە كىشتىيەكان ٥٦٢ - ٢٠١٢
نەخشانىنى ناوهە و رازاندەوەي بەرگ: ئاراس ئەكىرمەن
ھەلەگرى: عەلى شىيخۇ

ژپنگى:
ژمارەي پىوانەيىي ناودەولەتىيى كتىب
ISBN: 978-9966-487-47-1

سەرەجەما پەرتووکان

11	عەفرانىنى نېيىسکارى كورمانجا سۆقىتىيىن
141	خەزال - سىما سەمنىد
205	نۇور - سەمۆيىشەمۆ
234	تىلى حمزە - ئۆزدىخانى جەلەل
293	كلامىيد جماعەتا كوردا
367	مېڭانى رۆپىي - ئۆوسىبى بەكۆ
403	ئەسکەردى بىرىك - شەقەرەن
423	مەسىلە و مەتلۇكى جماعەتا كوردا - ئۆزدىخانى جەلەلى

تیشگە تىن

راسته یه که مین بره ما ویژه‌ی ب زمانی کوردی، پیشیسا عه ره‌بی شه موق "کوچه کتی ده روین" ، سالای ۱۹۳۱ چاپ دبه، لئ مرۆڤ دکاره بیژه، وه کی بنگه‌هی ویژه‌یا کوردی ل یه کتیبا سوچیت ب وردگه ران و به‌فکرنا فولکلورا کوردی هات دانین. ژ سالای ۱۹۳۱ هه تا ۱۹۳۷ ان دور ۱۵ پرتووکتین ژ زمانیئن ئه رمه‌نی و رووسی وردگه راندی تین چاپ کرن. ژ ئالیکی مایی ٿه، ئیدی داویبا سالین ئه مین، یین سه سالیا بیستی، دهست ب به‌رف کرن و جاپ کرنا نموونت فولکلورا کوردی دبه.

ئەزمۇونا بەرھەف كرنا فۆلكلۇرا كوردى بال رەوشنېرىيەن ئەرمەنيا ژ مىيىز فەھەبوو، يەكەمین نموونىين فۆلكلۇرا كوردى د دەستنېشىيەن ئەرمەنيا، يىن سالا ۱۷۷۴ ئان راستى مەتىن، ئەگەر ز بۇ ھۆستاتىيىا نفيىسكارىيى و پىشخىستتا زمانى نفيىسىكى بۇونە ئەزمۇونەكە باش، فۆلكلۇرا كوردى ب خوه پە دەولەمەندىيىا زمان و ھشمەندى، فەلسەفا كوردا يە گەلەرى دانى:

پرانیبا نشیسکارین نشنا یه که مین ژ چاکین کوردا دهر مه زن بیرون، عه رهی شه مول
گوندکه رووسا مه زن بیو و خورتانيا خوه ل رووسیا دهرباس کریوو، هجیی جندی،
ئه مینی عه دال، جاسمی چه لیل، چه دؤیی گینچو ل سیویخانان مه زن بیرون، ئووسیقی
به که د ماله ته که ئه ده منیان ده مه زن بیو.

تو پیوهندییین وان ب پهشنهنیرین کوردايیه دهرقاچیی سوچییت په تونه بون، زانه بونین وان سهه ویژه کوردییه کلاسیک ژی ژ ناقان دهرباس نه دبوو. چنهدهک ژ وان ب داخوهزا دهمی بونه نفیسکار؛ د ناف کوردین ولهیت ده هه ما بیژری بلی وان که سین خوندا تونه بون. لی دیسان ژی ژ وان په ل هه ھ هات د جیهه کی څالا بنګهه ویژه کوردی ل وی وهلاتی داین.

ژ بۆ يەکەمین نەشنا نەقیسکاریەن کورد ل ئەرمەنستانى تۆماس بۆس د ئەنسىكلۆپیدىيە ئىسلامى دە دەنۋىسى:

"ئەو كەسيەن د فى وارى د پىيۇنلىرى بۇون، كۇپرانىيا وان ئىزدىيەن پەنەبەرىن ژ تۈركىيە يە نەخودنى بۇون، ژ رەوشاش جەڭاگىيە نۇو سوود گرتىن. بىيى كىمترىن زانە بۇونىيەن چاندا ئىسلامى، بىيى تو پىوهندىيەن ب ئېلىتىا رەوشەنبىرىن کوردە مايىن ە، بەرھەمین وان پر جاران يىن ئىدىيەلۆگى بۇون، لى ب ھونەرخ خەزايى."

داوپىش سالىن ٥٠ - ئەمین و دەستپىكى سالىن ٦٠ - ئەمین دەستتە نەقیسکارىەن نۇو ھاتن ناڭ وىزەيا كوردى. تايىبەتىيا قىنىشى ئەو بۇو، وەكى پرانىيا وان د گۇندىن كوردان دە، د جەڭاگىن كوردان دە مەزن بېبۇون، ب خۇه ە بىن و بۆخسا زمانى كوردى، ھشمەندىيە جەڭاگىن كوردا دانىن. پاشى ئى ئەف كەس نە ب داخوھدا دەملى بېبۇون نەقیسکار، لى ئەو نەقیسکار ھاتبۇون دنى، وان نكاربۇو نەنۋىسىن. ب تايىبەتى چاپ بۇونا يەكەمین پرتووكىيەن فيرىكى ئووسق چەڭكانى و شىكىيە حەسەن قالچىچەك د وەزھىيا كوردىن يەكىتىيا سۆقىيەت دە دەورانەكە نۇو ۋەكىرن.

ژ دەستپىكى سالىن ٦٠ - ئەمین، يىن سەد سالىيە بىستىيەتى هەتا ھەۋېردا نا يەكىتىيا سۆقىيەت، ل ئەرمەنستانى ژمارەكە مەزن پرتووك ب زمانى كوردى چاپ بۇونە. بلى كتىبىن وىزەمىي ژمارەك پرتووكىيەن ژ بۇ دېستانان، پرتووكىيەن زانىيارى، جەڭاگى، دۆخترى و سىياسى چاپ بۇونە. لى ژ تالەبەختان ە پرانىيا وان پرتووكان نە بۇونە ھەبۇونا خەزايىنى كورد و سەبەب ئالفاپىنە.

يەكەمین ئالفاپىيە كوردى ل يەكىتىيا سۆقىيەت سەر بىنگەما تىپىن ئالفاپىيە ئەرمەنی ژ ئالىيى ھاكۇپ خازارىيان دە (لازى)، سالا ١٩٢١ ئى تى ئامادە كىرن و ب وى ئالفاپىي پرتووكا ب ناڭى "شەمس" تى چاپ كىرن.

لى ئەو ئالفاپىي ل كۆمارىيەن كورجىستان، ئازاربەجان و تۈوركىيەنستانى نەھات پەزىزىندىن. ژ ئالىيى مايى ۋە كۆنگرا ئىزدىيەن ئەرمەنستانى سالا ٥ ئان ژ حوكوماتى خەزىست، كۆز بۇ وان ئالفاپىي سەر بىنگا تىپىن لاتىنى ئامادە بىن. ئەو كار عەرەبى شەمۇ و ئىسماھاك مۇرۇڭوولۇغ پېك ئانىن و سالا ئان يەكەمین پرتووكا كوردى ب ئالفاپىي سەر بىنگەما تىپىن لاتىنى چاپ دې. دەقىت بى گۆتن د ناقبەرا قى ئالفاپىي و ياخىلا دەت بەدرخان ئامادە كىرى، جەھىتىكە مەزن ھەيە. كەسيەن ئالفاپىي جەلا دەت بەدرخان زانبىن، نكارن پرتووكىيەن ب

ئالفابييَا عه، شهموّ و ئى. مۇراگۇولۇف ئاماده كرى، ب هىسانى بخوين.

سالا ۱۹۳۸ ان رېشىما ستالىن ب كار ئانينا ئالفابييَا كوردى، يا سەر بنگەها تىپىن لاتىنى، چاوان يا ئىمپېرالىستان، قىدەخە دكە.

سالا ۱۹۴۱ ئى حوكوماتا كۆمارا ئەرمەنسitanى برييار دا ئالفابييَا كوردى سەر بنگەها تىپىن كىريلى ئاماده بكن. ژ بۆ فى كارى كۆمىتەك هات دامەزراتند و ئەو كار سپارتىن حەجىبىي جندى. سالا ۱۹۴۴ ئان ئالفابييَا نۇو ئاماده بوب.

ژ سالا ۱۹۴۴ ئان هەتاي ۱۹۹۱، ل يەكىتى سۆقىيەت پرتووکىن كوردى ب ئالفابييَا سەر بنگەها تىپىن كىريلى چاپ دبن.

ژ سالا ان دەستپىكىرى هەتاي ب سەدان پرتووک ل يەكىتى سۆقىيەت ب زمانى كوردى چاپ بونە. لى ژ تالەبەختان رە ئەو پرتووک ب سى ئالفابييَا؛ يىن سەر بنگەھەين تىپىن ئەرمەنى، لاتىنى و كىريلى هاتنه چاپ كرنى، كو ھەرسى ئالفابىي ژى ئىرۇ نايان ب كار ئانين و خودنەۋانىن كورد نكارن وان پرتووكان بخوين.

چقواس ژى ۋان سالىن داوى تىپگوھىرینا چەند پرتووكان هاتىه كرن و ئەو ب ئالفابييَا جەلادەت بەدرخان هاتنه چاپ كرنى، لى ئەف نە بەسە. دەقىيت پۆزىمكى زوو وان پرتووكان گشكان بگوھىزىن ب تىپىن لاتىنى و ھەربى.

بەرى گشكى ئەف بەرھەم بەشەكى وىزىھىدا كوردى، يا گشتى نە و دەقىيت ب تىپگوھىرینه بېنە ھەبۇنا خودنەۋانى كوردا گشكان. ئەف بەرھەم ئوسان ژى خزنه كە پەيقيەن كوردى نە، كۈز بۆ لىكۆلىنا زمانى مە دكارن بىن بنگەھەكى كىراھاتى. گەلەك پەيقيەن د ۋان بەرھەمان دە راستى مە تىپ ئىرۇ ئىدى نايان ب كار ئانين.

كوردىن يەكىتى سۆقىيەت، بىيى تو پىۋەندىيەن ب بەشىن گەلى كورده مايى رە، بىتربىي ۷. سالى ژىيانا خود دۇماندنه. گەلۇ د ناڭ وان سالان دە ج گوهاستىن د زمانى وى بەشىن گەلى كورد دە چى بونە؟ گەلۇ باندۇر، كارىكەرپىيا زمانىن پووسى و ئەرمەنى سەر زمانى وان چقواسە و ب ج رى بوبىيە؟ ب باوھىپىيا مە پىپۇرىن زمانى كوردى د ۋان بەرھەمان دە دكارن بەرسقا ۋان پرسان و گەلەك پرسىن مايى بىيىن.

گوهاستىن د زمانى بەرھەمان دە نەھاتىيە كرن، تەنلى ژ بۆ ھىسا كرنا خودنەنى مە ھنەك بەشىن پەيىغا، كۆر رىنفييسا دەمما مە، ژ ھەف جەنە.

تۆسىنلى رەشيد

عەفراندىنى نېيىسگارى كورمانجا سۆقىتىيى

نەشىر دتا حوكومەتى

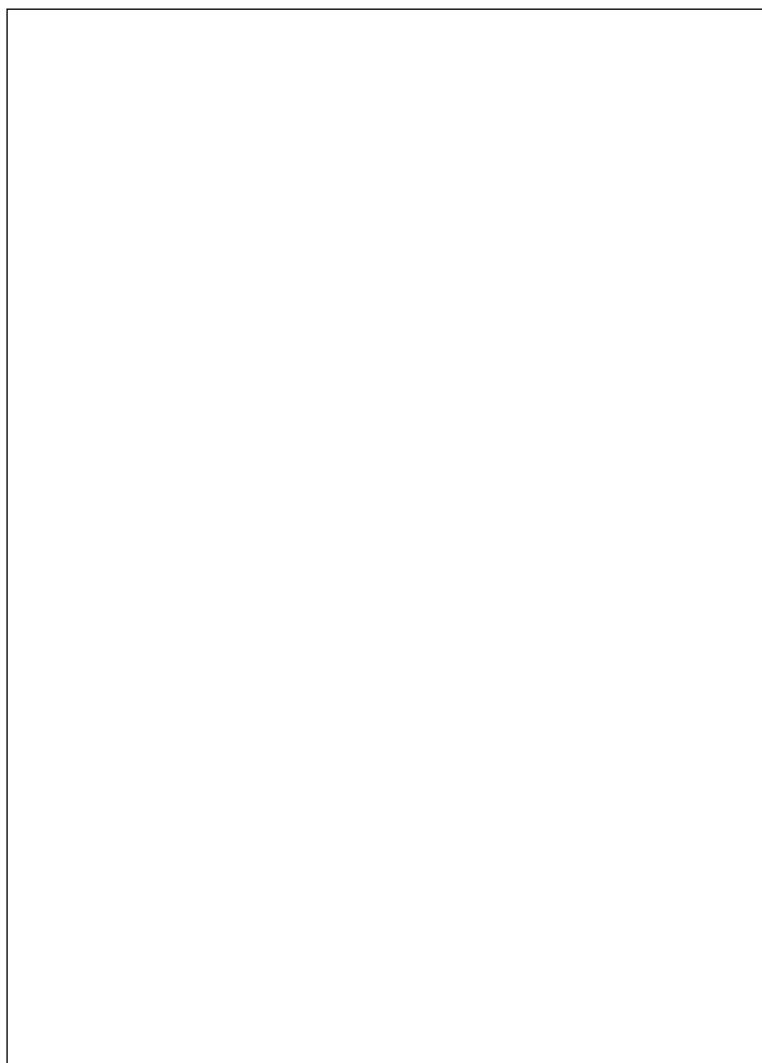
يا ٤ ئا

هازر كر:

جاسمى جەليل

نەشىرەتا حوكومەتا ئەرمەنیستانى

بىرىيغان

حەجىيى جىندى

دەستەبراك

«ھەرگى سەرەتاتىا من دېرسى، ئەو گەلەكى درىزە، گەرەكى بىنم بىرا خوه بەرخۇانى و شقانيا خوه و گەلە-گەلە تىشتىد دنى. يەكى زى: مۇنى دەست نادە، وەكى ئەز ب خوه بىزىم، لى تو وەرە ئەزى دەرەقا ھەۋالەكى خوه تەرا گلى بكم، پاشى ئاقلى تە چاوا دېرە، ئوسا زى بىكە»، ب قى تەھەرى خەبەردا خوه، دەست پى كى رېوبىي ھەۋالى من.

- ئەز دچۈوم ئەلەگەزى، گوندىد كورمانجا يەتەزە؛ من دخاست ديسا و ديسا بىنۋىسىا دەرەقا كۆلخۇزا دا، چكا چقا پىشىدا چۈونە، چكا چقا و چقا كادر پىشىدا هاتنە، چكا ژنا كورمانجا ئازابۇوی پىشىدا چۈونى چاوا دەست ئانىنە، چكا و ھەزار چڭايى دنى... چىايى ئەلەگەزى پىشىپەرى مە بۇو، خانى دىكىن بەلەكىيد بەرفى، ھەواسا مىرۇ ب وانارا دەتات.

رۆزە سايى بۇو و خوهش. ئەرى، جماعەتى گۆتىيە: «رۆزَا خوهش، سېبەدە خوهش». و ئەز دنېرم و دفکرم، بىرا من تى زارۆتىيىا من، وەكى من ھەما وەعدهكى كىدا ل ئەلەگەزى دەرباز كر بۇو. ئۇ وەخت-وەختى بىرچىبۇونى بۇو، وەختى كوشتنى، وەختەكى ئوسا، وەكى خەلايا مىرا بۇو... سالا حەزىز نەحسىد حىزدا: سالا شەرى ئەرمەنئىيا و رېمى... ج بىزى، وەكى من بەر چەعفى خوه نەدىتن، جەو و كانيى ب خۇون، تالان و تازان، ھىسىر بۇون، قۇول بۇون، ژنى مەلۇول و... ل ھەر، ھەر دەرا، ل چۈلى، كەوشەن، ل ھەر مالەكى ترس و خۇف... گەلۇ، گەلۇ قە دە، وەكى مەرۇ رۆزىد ئوسا ژ بىر بىكە...

«بەلى، رەوبىي ھەۋالى من، مەرۇ دەقى تىشتەك ئانى بىرا خوه، فكرا منه بەلابۇويى بەر ب خوه تەگلىيف كر و ديسا دەست ب دوومايانا خەۋەردا خوه كر، ئەز وەختەكى لىرايىندا ئەلەگەزى دخەفتىيم: زەمانى سۆقىيىتىي؛ ل ھەر دەتا دەتە دەنگى كلامى تەزە، جماعەت ئازا بۇوبۇو: ئەوى دەست ب عەمرى تەزە كىربۇو: دەست ب خەفاتا گومروھ بۇوبۇو. پارتىيى، حوكومەتا سۆقىيىتىي دابۇو پىشىيى مە، وەكى ئەمرايىنلى بۇو د پرسا مالەبۇونا گومروھدا،

يا تهشکيلرنا كولخوزادا، پرسا كولتووراييда، پيشدا بشن و هلهت، بونا قهداندنا وان دههجا، بهري عهولن لازم بيو هازركرنا كادرا.

ئەزقى گافى نكارم بىنم بيرا خوه، چكا مە چقا كادر د ويپارايونىدا دانه هازركرنى، لاوكى ئەرمەنى، كورمانج، لى هەما ز وانا، هەلا د وى چاخيدا يەكى دها بەرب چەعف بيو، ئاكتىف. ئەو زلاما پۇزەكى هاتە جەمن، ئەز دېتىم پۇزەكە وا خوهش بيو. وەختا خەفەردانى ئەشقى من ئوسا پىرا هات، وەكى ب زار نايى گۆتنى. مەرف دگۆت، من و ئەوي، مە خەونا

شەقادا هەف دىتىيە و گەلەكى بەريدا هەقدو ناس كرييە. ئەوي ناھى من هلدا، من زى ناھى وى و چاوا دخونىيا، ئەوي زى ز من حزكر. ز وى پۇزى شۇوندا خەقاتىيىدا مە باوەربۇونا خوه لەف ئانى و ئاريكارى ددا هەقدو. ئەققا يەكائى هاي بونا خەقاتارايونى زى زەعف رىند بيو.

لى تو وەرە، هەقالتىيا مە و خەقاتا مە گەلەكى نەكتىاند. ئەم هندكى ل چىايى ئەلەگەزى گەرييان، مە هندكى ئاقىيد كانيى وى يە سار ئەخار و با سەرى ئەبوو، مە هى د نافا جماعەتىدا خەقاتا پىشىيا مە هاتبۇو دانىنى، ب تەمامى نەدابۇو قەداندى...

چاوا زانى، هەزار نەھسەد چل و يەكى سالى، بىست و دودى ئىييونى، تەقىيان تۆپ و تەنگ، دنيا هەف چوو هات، بيو گورە-گورا تۆپا و پىلىمېوتا، بيو قرقە-قرچ و ۋەزە-ۋەزە گولا، بيو ھەوار و گازى ب ھېۋەرزمە، دەست ب پۇزا ئۇغرىمى گران بيو؛ پۇزا باقۇ-باقۇيى... و هلهت، چاوا ئەز ئوسا زى ئەو هەقالى منى جاھلى دەھ ب كەن هازربۇون ھەرنە شەرى وەتىن. لى ئوسا قەومى، ئەز نەچۈرمى شىئر، پارتىئەز شاندە سەر خەقاتەكە دنى جاڭدار، ھەما هەقالى من، هەقالى منى عەزىز، وەكى شىربۇونا من، زىرا دگۆت شىرن، مينا مېرخاسەكى سىلە، قەپچەكىر و بەرى خودا جىي ئىگەر، شىئر، وەكى وەتىن خاي بکە. ئەرى، بەرى چووينى، ئەز زى نزانم، چاوا ئەم چۈونە چۈونە ھەف، و ئەوي گۆت: «برى من، ئەز ئىدى دېم، توئى دەمىنى، كى زانە جارەكە دنى ئەملى ھەف بېين، يانى نا. ئەز دخازم ھەرم مۆسکۋايى خاي بكم، مۆسکۋايى»، ئەوي دوجار كر، «گەلۇ، مۆسکۋا نىن بوبىيا، حالى مەبىي چاوا بوبىيا، حورمەتە ھەر، ھەر بازارقانەكى وەتەنلى مەرا، وەكى حەتا خۇونا خوه زى وى بازارى ئازايى، ل كىتىرىتى روودنى ستالىنى مەزن، خاي بکە». كەلا ويرابوبۇو، من ل چەعفى وى ئاڭرى

نهیئری و گوت حورمهته. حورمهته بونا هر و هتنحزهکی، بى كو وي موسڪفا رهنگين خاي بکه... و ئەم جارا دودا زى چوونه رووي هەف، مە دەستى هەف گرت، نزام چاوا ئەوي وي لەزى گوندى خوه بەرى ئانى بىرا خوه، جارەكى زى ل ئەلەگەزى نهيرى، من زى زارۇتىيا خوه، مەرف دگو، مە هەسافدارى ددا هەف، چكا ئەم كى بون و نها بونه كى... چقا پىشدا چووين...

پاشى ئەوي ل زارى خوه پۆركورىشكى، باشقى كال و ديا پير، ل برى خوهىي بەدەنشىر نهيرى و گوت: «چقا شەرمە، هەرگى ئەم فاشىستى گىرمان بېھلەن بى ھەيلق بىگىزه چيايى مە، قى گوندى مە، بى قان دەرا بەرمىنە، ئىدا ئەز، ئەم بونا كىزان رۆزى نە. خايىرنا مۆسڪفايى، ئەو خايىرنا ئەلەگەزى يە» و ئەوي و دى باشەمىزكىن. باشقى كال ئانىيا وي رامووسا و گوت: «وخر بە تەرا، هەرە لاۋى من، هەما ناشى مىرخاسىي ژ بىر نەكى: برا مەرف مىر بە، رۆكى ل دنى بە». دى نەگرibia، ديسا چەعفيىد كورى حزكىرى ب شەوات رامووسا و گوت: «شىرى من ب تە حەلال بە، شۇورى تە شۇورى برا بە، ئۇغر بە لاۋى من، كىيدەرلى كەقى، شىرى من ژ بىر نەكى». حەتا ك شىرن نىزىكى كور و قىزا خوه دبۇو، من جارەكى زى ل ديا وي زەربەدەستە مىرانە نهيرى و خوه-وەرلا گوت: كەلو، هەما سەقا قى كولفەتى نەگوتىنە، كو «شىر شىرە، چ ژنە، چ مىرە».

و شىرنى مە رېكەت، زئەلەگەزى دەركەت، وەكى مۆسڪفايى-حەد و سەدا مە ب سىنگى خوه، ب خۇونا خوه، تەقى ھزار-ھزارا خاي بکە، وەكى وەتەنلى سۆقىتىيە خاي بکە، كو ديا وي تمى سەرفناز بە، وەكى باشقى وي كۈلۈزى خوه قوت گرىيە، وەكى جماعەتا وي، جماعەتىيد سۆقىتىيە د ناخا دەست و پىرادا پىپەس نەفن، قوللۇن نەفن...

و ز وي رۆزى دەستى مە، دەستى مە دەستە براڭا ژەف قەتىا. هەما ژ بىرا من نەدچوو خەبەرى وي پاشىن: «خايىرنا مۆسڪفايى، ئەو خايىرنا ئەرمەنيستاندا سۆقىتىيە، خايىرنا چيايى ئەلەگەزى». و ئەز زى گاف و سەحەت دخەفتىيم، خە نەدكەتە چەعفى من، گەلە جارا من نان نەدخار، من مال و زارو بىر كر-بوبوبون: تەنلى و تەنلى دخەفتىيم، وەكى ب جماعەتىپا تەقايى ئالى فرۇنتى بكم، ئالى شىرنى دەستە براڭا خوه. و رۆز دەرباز-دبۇون، من جاڭ نەدستەند. شەف و رۆشىرىن ل بەر چەعفى من بۇو. شەقا من هەى د خەونا خوهدا دىيت: ئەوي دل ددا من، من دل ددا وي و پاشى، پاشى، كاشا من بانز ددا سەر خوه، هەو دىنيرى خەونە... گەلەكى بەر خوه دكەتم. جارنا زى ئەز دچوومە گوندە باشقى وي؛ گوندى سەنلى. من باشقى دېرسى، باشقى زى من دېرسى،لى كەسەكى، تو كەسەكى دەرقا

شیرندا نزان بوو: «گەلۆ ساخه، يانى... مرى يە؟ لى مە، ھەما وان رۇزى چەتندا مزگىنىكە گەلەكى خىرى بھىست، شابۇونا لىنگى مە عەرد نەدگرت. ل ھەر دەرگى مۆسکفایي هاتە بۇ ھەيدادە، گۆتن «مۆسکفایي ئالتكىر»، گۆتن: «دېمىن د بەر دەرگى مۆسکفایي هاتە ئالتكىرنى، هنجراندىنى»، گۆتن: «ئەسکەرلى سۈۋىتىي بەرى فاشىستا دان، فاشىست درەقىن»، گۆتن ول ھەر دەرگى ئەو خەبەرى شايى دىگۆتن. و گافا ئەقا خەبەرا چەغۇرۇنىكاينى گۇندىيى سەننەتىي عەيان بھىست، گۇ: ئى، شەركەز قى گافىپا، وەكى ئۆسانە، كورى منى ساخه... مۆسکفایي ئالتكىر!

و راستىيى ژى، چەندەكى دنى، من كاخەزا دەستەبراكى خوه سەتەند. من سەتەند و لەزەكى جىي خودا بۇومە كەفر، من تاقەت نەدكىر ۋەكلا خۇونا سەر كانقىرلى تىشتەكى پاڭ نەدگۆت... لى چاوا ھەبۈپا،

من بەر خودا و ھىدى ب فەسال ۋەكلا. خەبەرا پېشىن وا بۇو. «مەترىسە، ئەزى ساخ- سلامەتم! بىنا من ھەنەكى ۋەبۈو، مەرف دېلى كەلا من دانى، ھىسا بۇوم و ھىزى، من دەست ب خاندىنى كىر، ئەوى نېھىسى بۇو، «بىرى منى عەزىز، من نكاربۇو نچى كاخەزا خوه ب خۇون نەكرا، ب خۇونا مىرخاسا، ب خۇونا وان عەفاتا، وەكى مۆسکفَا دانە خايىكىنى.

مۆسکفایي ئالتكىر، مە دېمىن دەھىن ب خۇونى ھار ھنجراند و گافا مە ئەو شۇوندا دا، ھىزى تو، دى و باقى من، زاروئى من كەتنە بىرا من و من نېھىسى... ئەز، ئەوى نېھىسى بۇو، وەكى دنى، دەرەقا لاقىدىي مە خۆرتانىي نانقىسىم، ئەز دەرەقا خودا ژى نانقىسىم و ئەزى چما ژى دەرەقا خودا بىنقىسىم. كا من چ كريپە. ئەزى بىنقىسىم دەرەقا شىرۇدا، دەرەقا سوودىيى حەلال، وەكى خۇونا وي ل سەر كاخەزا تە يە. خازل، خازل، من ئەو د ۋە چەپىدا نەديتا. خازل، ھەفت مىرى خازل، قە نا، من بەرىيە ئەو ناس نەكرا. جا خۆرت دەقىزم، مىر دەقىزم و نەها، نەها، برا تەقا عەيان بە، چقاسى ژى تو نەخازى باوھر بىكى، ئەو، بەلى، ئەو مىر لىنگەكى بەلەنگاز بۇويە... شىرۇ ب دارا پى دچە... شىرۇ ئىدى نكارە بىرەق، بېزە... شىرۇ... گەلۆ تۈمىي باوھر بىكى... لى پرس ھەلا ئەو يەك نىنە، پرس ئەو پرسە، گافا ئەز نىزىكى وي بۇوم و من ب كەلۆپىن چەعقىد وى وەكە تاس رامووسا، ئىجارتە ئەز دل دا من. شىرنى برا، ئەوى گۆت، تو چرا بەر خوه دەقى، كا من چ كريپە، حوكومەتا سۈۋىتىيى گەلە تىشت مەرپا كريپە، جماعەتا مە ژ من و زەلولولىي خلاس كر، كا من، كا من، كا من چ...»

و ئەز كەر بۇوم، لى ئەوى ھەلا من دنىرى و مەرف ترى ھى دىگۆ: «كا من، كا من چ

كريه؟ لى ئەز دفکريم، كۈعەولەدى جماعەتى مە سۆقىتىيى

گەيشتنە سەر ج فەمدارىكە بىلدۇ، چقا پىشدا هاتنە چقا وەتەنحزن... كا، من ژ بۇنا وەتىن چ كرييە. من وەكى دىنى تو تشت نەگۇتى و گافا خۇونا وى يە گارم ھى دنقتى سەر بەرفا سېپىيە يەك شەقى، من كەرە-كەر ئەشا كاخەزا دا بەر نقتكى خۇونا سۆر وەكى تەرا بشىنم، وەكى بشىنم پىسىپوولىكا مە بەر ب رق، بۇنا كىۋانى شىرۇ شەر كر، بۇنا كىۋانى ئالىت كر..

شىرن نفيىسى بۇو: خۇونا من دكەلە. من هەما وان رېڭىز د ناثا جىنيازادا جىنيازى لىبارىت دىت، يى وى لاوکى بەنگىخوهش، خىرەتى حەلال، يى وى خۆرتى، وەكى ب مەرە تەقايى خەقاتارايۇنى پىشدا دېر و گافا كىزىك وى بۇوم، من كاخەزەك ل پەخ وى دىت، من بى حەمى خوهەلدا: «من ب ناثا وەتىن شەر كر، من ئالتكەر» نفيىسى بۇو. كەلە، كى نفيىسييە ئەشا كاخەزا، دەھەمە لېپۇ نفيىسى بە. من خوه و حالارا گۆت و نىزىكى جىنیيىز بۇوم، ئەوی هەلا گەرم بۇو، من دەھى خوه كر گوھى وى، سى جارا گۆت، برى منى شىرن، هەقىيى زى «ب ناثا وەتىن تە شەر كر، تە ئاللت كر». و من كومى خوهەلدا، ل سەفتى وى نەئىرى، ئەوی ئىدى رازا بۇو، كەتبۇو خەوەكە شىرن و كېير... جافا من نەدا، لى من، من گافا خاتىر خاستنى، ئەو كاخەزەلدا، وەكى بشىنم گوندى ھ و گۆت: بەلى برايى من، مىرى مىرخاس وادىرن، لەما گۆتنە: «مىر دەرە، ناڭ دەمەنە».

و سىلە د دەستى مىدا، ئەز پىشدا چووم: ئاها ژىنيد زارى خوه ئونداكرنە، گوندى شەوتى، بازارىد تارم-تاكىرى، من گافا ل وانا دنيرى، من هەۋ زانبوۋ ئاڭر ب دلى من كەتىيە؛ هىرسانا، كەربا ئەز د خودا دخەنقيم و وەختى ئوسا من تەخمين دىكى وەكى دو دەست هندىن، وەكى دو لىنگ كېر نايان.

«من دخاست، من دخاست ببۇوما ھەر تشت، وەكى رۆزەكى زۇو تەختى ھىتلەر بىرەن وەلگاراندا، وەكى ئاقا ھىسیر بۇون، مەرۇوم بۇون نەكەتا دنیاىيى... وەلات نەدىتا...» پاشىنى زى نفيىسى بۇو. «چاوا بكم، چەتنە، كەلەكى چەتنە نفيىساندىن، دى چاوا ھەۋ، تو دنيرى، ھەرگى ب زار تەرا نكارم بېيژم، لى ب نفيىسارى دنفيىسم. ئەز دەقىيم تو فيرزى گوندىيى ق. ناس دكى. ئەو كۆلخۆزنىكى عەيان، شقانى بەرلى، ئەوئى پىپۇر. حەيف، سەد و سەد حەيف، ئەو زى نەنە كوتەنلىكى، لە ژەردۇ لىنگا زى مەرۇوم بۇويە... فىرزى ك تەمام دەشت و زەقى دەد بىن لىنگى خوه، ئىدى نكارە سەر لىنگى خوا بىسەكىنە. فكرا كىرا

دەرباز دبۇو، کى باوەر دكە، يانى ژى گەلۇ تىشتى باوەربۇونى يە. و وختى شەرەكى زۇر، گافا كەقىلى وى گشک تىنە كوشتنى، ئەوتەنلى دەينە. پاشنى، چاوا دەقىشىن، ئەولنگىد خود كەلەمچە دكە، وەكى «كوشتنا وى ھەيە، رەقا وى تونە» و تەك-تەنلى پېشىيا ئەسکەرلى پر شهر دكە، چەندىسىد فاشىيىت ژگولا وى مىشىدارى دەقەرۇويى عەردى دىن... و وختى ھەوارىيە ئەسکەرلى مە خوه ب وى زلامىرى دەكىنە، ھاما وى چاخى ژى فيرزا لىنگا ئۇندا دكە... گۇ، وى چاخى ژى ھى دىسترا و دىگۆت: «دە لىخن، بىرانق لىخن، چكا: كى ژ مە بەرخە، كى بارانە».«

«نظام، قە نزام، كا، دەرەقا كىيغان مىرى چىدا بنقىيىم، وەكى دلى من دىنج بە، ھىسا بە...؟ نقىسى بۇو: «برى منى عەزىز، گافا كەز زۇرى دەمە قەلەما خوه و ۋان خەبەرال سەر كاخەزى رۆكەم، دلى من ھندىك دەينە دەقىمىندا دەرى، تەقى كاخەزى، يانى ژى ھەما بى كاخەز ھەوابىرى، بى جام تە، بى بىزە، بىزە و بىزە، نە دىسا ئاڭر و ئالاڭ پى كەتىيە، من داداھىنە بەر ب حەيفى، لى گەلۇ ئەزى بكاربىم حەيفى ھىلدىم، گەلۇ ئەزى «تىشتەكى» بۇنا وەتىنلى مە حزكىرى بكاربىم بكم، يانى نا، گەلۇ ئەزى... «خەبەرى وى پاشن، چقا بىرا من تىن، ئەف بۇون: «ئيدا، ۋى گاڭى، ئەز تەپا نانقىيىم. دو پى ل پېشىيا من ھەنە - يانى مرن، يانى ژى سەرفناز دەركەتن. من گومانە دەرەقا يا پېشىدا ژى، يا پاشىندا ژى بى شاندىنا كاخەزى من، ل كوھەقە، توپى بېھىي ژ دەستەبراكى خوه شەرم ناكى، ھەما، برايىق، مەرق ب عەمرى درېز دەگىزما مارا.

شىرنى تە

«مەرق ب عەمرى درېز دەگىزە مارا»، من خوه-خوه گۇت و جارا دودا ژى خاند. من ئانى بىرا خوه بازارى مۆسکۋايى، ل كىيەرەتلىكىن بۇوبۇوم، ل كىيەرەتلىكىن بۇوبۇو، بازارى لىنىنگرادى، ل كىيەرەتلىكىن شىرن و شىرۇ خاندۇون و عەولەدىد گوندىد - و ق، ناڭدار... وان گوندا، وەكى د بەرپالا ئەلەگەزى پەر قەدابۇون. ئەز خۇدە كەلەكى كەوگىريم، خۇونا سەر نەمى كەلە تىشت منى دىگۆت، و من ژى ھەما ل ۋەر، دخاست، وەكى خەو و بىرچىبۇون بەهاتانا ھلەنلى، كوب جماعەتا مەبرا تاڭايى دەها و دەها ئالى فرۇنتى، شەرکرا بىكرا. نەھشىتا، وەكى خۇونا شەركىيەتلىنى شىرۇ بىرچىا سەر عەردى. دېمىنلى ھارى داڭ ب خۇون، دەها زۇو بەهاتا ئالتكىرنى و ھەما سەر ۋان فىكرا، ئەز ژى نىزانم، چكا چاوا پۇزەكە ھاقىنى چۈوما بەر ب كەوشەن. چەعشقى من ب سەملە تىزى كەتن، زاۋىيىد بى سەرۋىن، بىنا

من هنه‌کى ۋابۇو: ئەز رەخ كۆلخۆزنىيكارا دارباز دبۇوم، ئۇوانا ب كود و جەعد ددرۇوت، دلهزاندن، وەكى نان رېكى زۇو بگەھىن فرۇنتى. بۇرى ئەز ب وانارا تەقايى شا دبۇوم، هەما تو وەرە ئەۋى يەكىن كەلەكى نەكشاند. ئەز راستى مەرڭەكى دنى ژى هاتم. من دینا خوه دايى، وەكى ئەۋى گا بەردانه ناشا زەقىيَا كۆلخۆزى، وى دلى خودرا هيدين-ھىدى دچىرىنە. من لەزاند، چۈممە نىزىك و گۆت: قوربا، من گۆت، تو نافىينى، ئاخىر ئەقا زېشى يە، چرا دچىرىنى؟ ئەۋى ژى گۆت: «خراف نىنە، وەكى ب رىا خوددا ھەرى». جانم، من گۆ، - ئەز دەقىم، زۇو بىكە، كا ژ ناشا زەقىيى دەرخە. «تە ژ من خىرە، وىدا ھەرە، ئەۋى ناشېرىدا خەۋەردا نا، نافىينى فاشىيىت تىين، يەكە، ئەز نەچىرىنەم، ئەۋى بچىرىنەن» چاوا؛ فاشىيىت، من گۆ، كۆلى تود مندا بىتى، لاوك ناشا شىردا خۇونى بىرىش، بۇنا نافىى مە، بۇنا كەوشەن، بۇنا وەتنى مە بىنە كوشتنى، ئەقا بى ېر ناشا نىفۇرۇ ئوسا بىزە؟ من ئىدا شەقدارا دەستى وى نەھىرى و ھەر قولخا خوه بىر كر... .

ئىدى بۇ ھەوار و گازيا وى... لى من، من خوه ئۇندى كربۇو... نەا ئەز وى پۇزى تىين بىرا خوه و خوه ب خوه دكەنم. لى وى چاخى، ئەزى لەپى باشقە بۇوم.

ديسا خەو نەدكەتن چەعەيدىن؛ من ھندك دخار و گاف و سەحەت دخەفتىم، لى تو وەرە، تو جارا ژ خەقاتا خوه نەرازىبۇوم. خەلقى دگۆت: «تو رىند دخەفتى»، لى من تى دەرنە دەختىت.

و ديسا رۆز دەرباز دبۇون، رۆزىد وەكە سالا، گاشا ك دەھاتمە مالى، منى بەرئ عەول پرس بکرا، كەلۇ نەمە تونەنە، سەحەتتا ئەز دچۈممە ئىدارى، من نەمە ژى دخاندن... كاخەزا شىرىن تونە بۇو، تونە... .

و سەقەكى زۇو ھاتن منرا گۆتن، كو «گازىتىدا مقالەك سەر ناشى شىرىن ھاتىيە نېسیساري» شابۇونا من ھەر خەقاتا مالى هشت، و ئەز ب لەز چۈممە كىتىخانى، من ئەۋ ئۆچىرىك دىت، چەندك-چەند جارا خاند.

من جارا عەولن فكرا خوهدا خاند، كەرە كەر، لى ئەو نەبۇو، ئىزى من بلند خاند، زمانى من كەريما، گوھە من بھىستان، لى تو وەرە - دسا نەدبۇو. د ئۆچىركىدا ھاتبۇو نېسیساري؛ هەزار نەھىسىد چىل و چارى سالى شىرنى پۆدپۇل كۆنچىك ل پارەجىيا مىنسكى بۆبرۇويسكى بۇو. ل پېشىيا وى پرسەكە كەلەكى فەرز ھاتبۇو دانىنى. ئەۋى و شەركەن خوه ۋا كەرەكى حجومى سەر دىمىن بکرا. شىرىن رۆ دىكىر و دېپىقا، لى وەختەك دەرباز

نه بُو، به شِرَا وی خوهش بُو و وهختى حجومكرنى پەي هەر گلپارا گۆت: باقى من، وهختى ۋەرىكىرنى، منرا گۇتىيە، وەكى «بِرَا مَهْرَفْ مَيْرَ بَهْ، بِرَا رَوْكَى لَدَنْتَ بَهْ»، نەها ژى ئەز وەرە دەفيئىم، گەرەكە ئەم ب مىرانى شخولى خوه ئېرۆين بىن سىرى. وى چاخى ئەسکەرەكى ئوروس، عەمردا نە ئاقا چووك گۆن: «هەڤالى پۈلپۈلکۈقىنىك، گەلۇ ئەو ب ج زمانى هاتىيە گۆتنە؟ ب زمانى كوردى، پۈلپۈلکۈقىنىك جاڭا وى دا. ب زمانى كوردى، ئەسکەر ديسا گۆن، لى گەلۇ نافى، وەكى ئەم ژى وى مەسىلەن رىند هىن بن؟ چرا نا، پۈلپۈلکۈقىنىك ب به شەرەكە خوهش گۆت و عەمر دا: «پېشدا، كەلى ھەڤالا، بِرَا مَهْرَفْ مَيْر بَهْ، رَوْكَى لَدَنْتَ بَهْ! و گشكا ئەو خەبەر وەكلاند و حجوم كرن. ژ وى شۇوندا نە ك تەنلى وانا بەرى دەزمەن دان، ژ جىي وېراكىن، لى وەكە پەنجىز نەفەرى ژى پلىن (ھىسىر) گىرتىن». ئەو رۆز بۇنا ئەسکەرەي پۈلپۈلکۈقىنىك زەعف رىند دەرباز بُو، لى تەنلى ژ وى رۆزى ھەيا ئىرق، نافى وى ئەسکەرەي ئوروس، وەكى ھەقيي ژى مىرانىكە زۆردا كفشىرنى، بۇنا حزكىرنى ئىدا نە دەگۇتن فاسىل، لى دەگۇتنى: «بِرَا مَهْرَفْ مَيْرَ بَهْ، رَوْكَى لَدَنْتَ بَهْ». ئۆچىركىيدا هاتبۇو نېيسارى، وەكى رۆزەكى ژى شىرين و ئەسکەرەي خوه گەيشتن چەمە نارقايى. ل پېشىيا وى ئەسکەرەي وى هات بُو دانىنى، وەكى ژ چىم دەربازى وى بەرى ئافى بىن، وەكى پلاتسدارمى چىكىن، كۈكۈمىيد ئەسکەرەي دەنلى بىن بىكىرنى وانا بۇنا حجومكرنى و پېشدا چووبىنى. ئەو دارباسبۇون گەلەكى چەتن بُو، لى گەرەكى بەراتا سىئىرى، وەكى دەنلى تو بىي و مەكەن تونە بُو. و ئەو پارا ئەسکەرەي ب سەروپىريا شىرين دەرباز بۇون، دەزمەن دانە ئالتكىرنى و پېشدا چوون. ئەقا، ئۆچىركىيدا هاتبۇو گۆتنى، دەست ئائىنەكە مەزن بُو و نەما ديسا ب مېرىخاسى ئەسکەرەي وى عەفاتى پى-پى دانە پەى دەزمەن. تەنلى تىشتەك ل پېشىيا وانە، پېشدا ھەرن دەزمەنلى ھارى-ھور ئالت بىن ئۆچىركە مەزن بُو، ۋى گاڭى گشك نايى بىرا من، لى تەنلى تىشتەك ژ بىرا من ناچە: دلى من زەرپ دكوتا و من د وى دلى خوهىي شابۇویدا دگۆت: دەست بىراكى من، تە سەھەتە خوهش، ناف و حۆرمەت ژ تەپا، دەما ب سىيانەت بى و نىزام چاوا تەمىي دىيا وى هاتن بىرا من، پاشى من خوه-خوهرا گۆن: لىخە، برايە، لىخە، شۇورى تەيى برا بە دەستى تە سەر دەستارا بە! مەرقىيد رەخ من ل من و ل ۋى بەزىنا منه بلند نەھىرىن. وانا تى دەرخىست، وەكى ئەز دەرەقا يەكىدا ئاقا تەۋەن ھەۋ بۇومە، لى تەقى ھەۋ بۇونا من، ئەشق و حزكىدا من ئاقا بۇوبۇو، كۈچاوا دەپلىن سرى دەر بۇون، لەما ژى وا تەھەركى عەجييھماي مان.

ئاھىر، نە پرس دەرەقا وى باتراكى ئوندا بۇويى بُو، وەكى حوكومەتا سۆقۇيىتى دەستى

وی گرت دا هینکرنى، پىشدا کشاند، کره خەفاتچىكى بەر ب چەعف، دەرەقا وى مەرقىدا بۇو، وەكى ژ تونەبۈزىرابۇو، بۇو پۇدىپۇلکۆقنىك، وەكى گەھىشتە وى فەمدارىيى، كو خايىكىندا مۆسکە سۆر، خايىكىندا وەتەنن سۆقۇتىتىي، ژ ھەر، ھەر تاشتى بلندترە، لى چاوا ئەز شا نېبۈوما، چاوا تەفى ھەۋ نېبۈوما، چاوا بەشەرخووش نېبۈوما؟

ئەز چاوا شا نېبۈوما، گافا چەندەكى دىنن من بھىست، وەكى ئەوي دەستەبراكى من، بەرخەمانى بەرى بۈويە قەھرەمانى (عەگىتى) تەقا سۆقۇتىتىي. من لەزاند چۈومە مالى. من تىلەگرامەكە چەعەرقۇنایى شاند، تىدا نېيسى بۇو: شىرىتى برى من، تە سەھەتە خوەش، ئەم ب تە كوبىارن. دەرباز نېبۈو وەختەك، من نامەك ژى سىتىن، ئەوي سلافى من و مەرقى مالى كىربۇو، دلرازىا خوە گۆتبۇو دەرەقا تىلىكىراما من و پاشى ژى زىيدە كىربۇو: «كا، ھەلا من ج كرييە، حوكومەتا مە سۆقۇتىتىي گەلەك دايىيە مە، لى من هىنندك كرييە...؟»

رېيوىتى ھەقالى من گلى خوە كوتا كر، ئەم ژى دەدا دەھىشتن ئەلەگەزى و گافا ك ئەم ژ ئاشتۇمۇبىلى پەيا بۇون، ئەوي خاترا خوە ژ مە خاست و بەر ب مالەكىن چۈو.

ھەما وى چاخى، تەزە ئەز خوە حسىام، وەكى من تاشتەكى مەزن بىركرىيە، من ھەقالى خودرا كۆ:

- پاھ، مالا من ئاقابە، من ژ وى جامىرى نېپرسى ژى، چڭا ئەوب خوە كى بۇو.

ھەقالى من گۆ: -حەيف، ئەز ژى نزانم، لى ل سەر پىسىرا وى نشانا دىپۇوتاتىيى سۆقۇتىتا تەورە بلند ياتقا سۆقۇتىتىي سۆسىيالىستىي رىسىپوبىلىكى هەبۇو.

- لى كودا دچە، من دىسا ژى پرسى؟

- ئەز دەقىم دچە مالا دەستەبراكى خوە.

- مالا قەھرەمانى تەقا سۆقۇتىتىي؟ چرا ئەو ھاتىيە؟

- بەلى، -ئەقا چەندەكە، -ئەوي جافا من دا.

- دە وەكى ئوسانە، تىدا ئەز چرا دچەمە جىيى دوور، ھازر، وەرە، ئەم ھەلا دەرەقا ئان ھەردو داستەبراكى خودان ناھى ئەيان بنقىسى و پاشى... من گۆت و ھەما وى ئىثارى دەست ب قى گۆتنا خوە كر.

مۆسکقا

و قوورتىنا ماشىنى بىو د پاستىد مەزىن.
ئۇرى بىن هلابوو يَا بايى مۆسکفایى،
ئۇ جماعەت پىپا دل و شا دبۇو،
چەعفنەپەرييا بازارى مۆسکفایى بىو.

و ئاها ئەو: حەد و سەدا مەزىن،
شەوق زى دبارە-ژەرد و عەزمان،
ئۇ، سەلام مۆسکقا، تو كۈورا ئېگر،
ژ بەرخانى ئەلەگەزى پرېسىكەكى ژى هلبر!

ئەز ژ چىي تىم، ژ نافسەرا ئەلەگەزى،
ژ وىدەرى، ژ ھەزار-ھەزار كەسى،
ب دەقى من، ب دلى منى بەر
شاندنه سەلام-پالە و كۆلخۆزقان.

ھلدە مۆسکقا، ھلدە سەلاما من،
ژ كۆچەرئ بەرى، كۆلخۆزقانى ئېرۇين،
ژ بندەستى بەرى، سەربەستى ئېرۇين،
تو سەلامكە شەوات، يەكە ب ئاگر!

مۆسکقا، نافى تە دلى شكەستى قەنچ دكە،
تو زۆرى، بەختىيار، ستالىن ب خوه،
خان و مانى تەدا روودنى مۆسکقا.
مۆسکقا، مۆسکقا، دلى سۆقىتى مۆسکقا!

سەلام، سەلام ژ دەنكىيىزى نها،
ژ كال و پىپا، ژنى زەمین مۆسکقا،

ژ بووک و زەعفى تەزە، ژ كەچ و كورى تفال،
ژ چيايى ئەلەگەزى، حەموو ژ تەرا مۆسکۋا!

د ناۋا ستىر كى ئەلەگەزى

تەرجمە

ژ ئا. ئىساھاكىان

ئەلەگەزى ها ل ناۋا ستىركا،
دور و جەواھرى تاجى ل سىرى،
ژ چيا بلند، ژ عەورا ژۆرتىر،
پالا خوه دايىيە تەختى زمرووخت.

پەر و باسکىيد سىنەمى ب مندا
فرىم، بچمە ئەلەگەزى،
ئانىيا منه ب ستىركى گەشن،
دلى مندا خەونەزىر.

دلى مندا شابۇون ھەيە
گول و بىلبىل، موحبەتى ساز..
زەرۆكە من، وەرە حەمى،
فردىن، بچنە ئەلەگەزى.

ئەلەگەزىرا

(ژ ئا. ئىساھاكىان)

ئەلەگەزى، تو مەرتالا ئالماس
شۇورى برق و برووسكى.
سەر سەردى تە نۇتلا كۆنا
عەورىد گەرۆك ۋەگىتنە.

ل سه‌ر زنارید ته يه بلند-هیلينا رقیي،
کولید ته زهلال، هن پیرووزه،
جهوکید ته، چاوا کو که‌مبه‌ر،
که‌مبه‌ر ژ که‌مبه‌ر زیر و زیف.

کانیید ته، هه‌ر شهف و هه‌ر رق
ب هه‌فرایا که‌تنه خه‌به‌ری.
لئی ئه‌رقید ته، ب خوشه-خوش،
چاره‌لقه دکن هه‌فرمش.

پرپرکید ته ب ئاگر و ئالاف
کولیلکید ته ب بهنگزی خوهش،
د نافا خه‌ونتی ژ میرف تری
ژ عه‌ردی هلبون، سلاف دان ته.

تو پادشا ئال، ناخیر، ئال-وهله،
تو چه‌عفکانیيا بیهن و بوخى،
کولیلکى ته هه‌زار ره‌نگى،
هه‌زار نافى، هه‌زار بیهنى.

بها را هيّشين

ژ ئا. ئيساهاكيان

گونديي ئارانى بها را هيّشين،
ب كه‌رى و سوروريا چونه زۆزانما،
و وانا چىي، ل نافا كه‌فرا،
هولك چىكىن، هه‌مى كۇن ۋەگىرن.

شقان و گاۋانا ب هيله-هيل،
دهوار و پەز دانا پېشىيا خوه،

دۇن دوور، بەر ب چىي خوهشچىرە،
پاشى، وەختى دەعنا، ۋەتكەرىن بەر ب مال.

كۈركىيد بەرخان، ھۆتاخىد پچووك،
ل سەر جەوكىيد كەلينگى نىزىك،
بەرخ و گۈلکا ھەي دچىرىن
و حەتا ئىقمارى دسترىن، دلىزىن.

كەۋانىيد زىر بەربانگا سېيدا،
چاربەرا داددن، نانى لوش لېدىخن،
مەشكى دكلىن، مەشك دچن و تىن،
و روونى نېيشكى ب ئادانى هلتى.

ئىقمارى، دەرەنگ ژ چاربەر و كوچكا،
دوو نۆلى شەقى ب حەمىدى خوه دكشه،
مەرقى چىي كەسرى نانى خوه دخون،
و شىرن-شىرن دلى خوه پادىزىن.

لەتىفە

ژ سارمەن

ئەز و لەتىفە-قىزەكە كوردا دېمەنە:

يەكە ب ناڭ و دەنگ-ب خوه ئىزىزىنەر،

ھەسپىيد شىنبۆز سيار، ھەسپىيد مەش كەيل،

د رىيا پىيەۋارازدا - يەكە ب چقانە،

كۈز سىيا زىنارا ئەو ھاتبوو گرتىن:

ژ چل و چىيا، چەما ئەم دەرباز دبۇون.

لى ل پىشىيا مە نىقەكا عەزمانى ھېشىن

زەراكە مەزن ل وى سەكىنى بۇو،

هیف ته قهی دگوت گوئهارهکه مهزن،
کو وئى شەقا بھارى شەوق-شەمال ددا
و د بن سمىي هەسپىد مە كھىل-
كەفرىيد هەسته ئاگر هەى ددان.

ئەم دازۇن يالى ستالىنافايىت،
مەسکەنلىقى هەۋالا من، گوندى وئى بەرى،
لەتىقە دلبارە و كوبار-كوبار،
ب دل و جەگەر دكە گالە-گال
دەسترى كلامەكە كۆرمانجا تەزە:
يەكە پر مقام، يەكە دلى ب دل،
ئۆ، د وئى كلامىدا هەبۈو كەل و بىن،
مەرچى تەزە، دنيا نوه، عەمرى تەزە، گوندى نوه...
و كاو-كوبارىيىا چىا و زنار-يى وەتنى مە،

كىلىقى سەرەدەيى د وئى كلامىدا بۈون.
ئۆ، بلقىن وئى كەتبۇو كوبرا وئى خوش بۈوبۇو،
چاوا كو كانيك، نا خىر چەعڭانىك...
بەدەو بۇ ئەو، تە قەي دگوت هېيە،
د ناخا عەزمىندا دچۇو، هەى دھات،

و كىتىبا عەمرى خوه ئەۋى ب خوه دخاند،
وەكى د دلى مندا هاتبۇو نېيسار.
ئەو قىسە دكە، چاوا كو شەقەكى:
وەختى فەروارى دەرى دكوتا،
وەختى چىئى بىز تەمام ۋېسىيا بۈون،
بەخىرى ھوندوردا دكە گورە-گور
و ئەۋى ب خوه چەعڭ نەدانە هەقدو،
پر فەتكەيى، پلانەك دانىيە

و ههما وختى بانگداندا ديكا
 رکنى چىكىنا گوند، هيژا دانىيە...
 و وا، ل كۈچۈرۈمىز دىكىنە گۇۋەندى،
 تەلپىدىن رەشە-تارى برووسكى ۋەددىن،
 و بايى سارى ھار گەمە قەتاندى،
 ۋى ئالى، وى ئالى دىكە فېكىن،
 و چەمى لال مایى خوشىينا وان نىن بۇو،
 ژ سەرمى جەمدى ئەو ژى كەر بۇوبۇون،
 لى نەها، ئەو چىايى وى دەرى تەۋە خەملىدا بۇون،
 ب كولىلەكى رەنگاواز ئەو نەقشى بۇون،
 و ئاها، ل وى دەرى، ۋا يە گوندى تەزھىي شىن،
 مالىيد تەز و چەند قاتانى،
 و ههما ئىمامانى تەعىى زەرقاند،
 ئەز و هەقالا خود گەيشتن وى گوندى.

ئاها ئەم سەكىنинە سەمتەكە بلنجى،
 د حەوشَا ئافايىكى گەلەكى رۇتايى،
 فېزا ويدا باخى رەنگ-رەنگى
 و ژەر چقى وى حەوش لى خەرقى.
 يەك ژ ھوندور دەرتى، نىزىكى مە دە،
 دەرسدارى ئاھل بېشىر لى خوش دە،
 دەستى من گفاشت، چاوا ناسى بېرى
 و گەلە-گەلەكى ب دل و شەوات،

ئەم مژوول دىن ب هەۋىا يەكجار.
 و ل حەوشَا فرەدا مە مژوولى دىكى،
 ھەر ئالى بىن، بۆخ، رەزى كولىلەكى،
 و ل وى دەرى من نازانبۇو چ بگۆتا.

دهما گهري زهنجل کره زنگين،
 هلشيان دهرقا پر شاگرتى زير،
 ئاز ب خوه زى ب وانا شا دقم،
 نۆلا كەسکەسۈرى ب وانا ئەشق دقم.
 حەوش ب زارا هاتە خەملاندى:
 زاريىد سەرەوەخت، ب ئاقلى و كەمال،
 د دلى واندا ئاگر و شەوات
 چەعفى وانا ب چرووس، چاوا يەك شەمدان.

دەقەكە بەتال بادلەھەوا ناچە،
 ئاھا دەست ب مەشق و لىستكا سقك دە:
 ئەوه ب تقاون، ب يەك ئەبۇرن،
 چەعفىيد وان شەمدان، دلىد وان ب ئالاف.

ئەمە ل وى دھرى نە ئالىي سەرەھەدى،
 دېھىم دەرسەكى ژ ليتيراتورى،
 دەرسىدار فاتى يە زنەكە بەزېبلەد.
 گليا دەقىزە ژ فيردووسىي مەزن،
 خەبەردان ب خوه ب زمانى دى يە،
 گلى-گۇتن، كلام ژ «شاھ-نامى»،
 و چاوا كانىك، كو دھرتى ژ عەردى،
 خەبەرئ وى زى ل دوو ھەۋپىل ددن،
 و ناشى هايىنى جار-جارا ھلددن.
 قسا دەقىزە ژ نفيسارا ھۆمىر،
 ۋ، چەعفىيد وانا ستەيركىيد نكандى،
 من دكىن رىساس، من ژ ئاقلى دەن.
 كى ئالى دنيرم تەمز و لەتىفە،

دەرسخانىدا رۆنكاىيىكە بەعھەرە،
 و ژپەنچەرارا چىايىد مە بلند،
 ھوندور دنيرن، چاوا كوئەزدەها،
 و ژنا كورماناجە چەعېبەلەك كىميىك
 ژ جىكى-جىيى دنى نىشانى مە دده.
 مەرەم دكە، كوئەم ژ وېدەرى ھەرن،
 ھەرنە مۇوزىيى، كەلا كەفەنە ژۆرن.
 د فىزا مەدا تو عەور تونە نە،
 و لەيلان تو قەمى دەقىزى ئالاقى پىگەتىيە-
 ئەم ژ حەوشامەكتەبى يەكجىرگە دەرتىن،
 دچن بەر ب كەلى، ئالىيى مۇوزىيىا گوند.

مۇوزىيىا گوند تەمام كۆچك-سەراكە،
 د بىانگى گەتكىدا ئەو چىكىرنە.
 ئەز و ھەقالىيد خوه پېتەھەۋاز دچن:
 جارنا كەرۆ-كەر، جارنا ب كەن
 سەرەت قان چيا ئەسل بەهارە،
 ل وى گول و چىچەك تە دكۆ خەملانە.
 و پريىسىكى لەيلانى بى ئالاف دچرووسن،
 لەيلانى رووئى عەردى تەمام گەرتىيە،
 و مىرەف ترى تەڭ ژى ب دلەكى سۆتە،
 ئەينى نۆلى ھەسن، وەختى دەھلە،
 و مەرف دكۆ ژ وى رەنگى ھىشىنە،
 وەكى تىرىنزا يۈيى گورز-گورز دبارە.

ب ئەشق و دل ئەو منرا دەقىزە
 دەرهقا دلکەتنا سىابەندى سلىقى،

کو خەجا بەدەو چاوا حزكىيە،
ئاخربىي ب شەر ئەوی ز ئىلى بىرييە،
پىشىيا مالدارا تەنى شەركىيە،
ئەو لاوكى كەسىب، ئەو زلامى كۆچەر

گەلەك مير، بەگ و ئاخايىد ئىلى
ب تира مىشندار جەحنەمە كرىيە.
ئۆ چۈويە سەرئ سىپانى خەلاتى
بۈويە ھەقال ھۆگۈرى بىنيد د كوشى،
ئەو خۇرتى چى، ئەو مىرخاسى باقچى.

ئۆ، گلى دكە دەراقا سەرەتاتىكى:
شەرئ بىنەست پىشىپەرى مالدار،
ب شەوات دەقىزە، دوجار زى دكە.
ھەر، ھەر خەبەرەك ژ كەقچاكا دلە،
ئوسا يەكۆ-يەكۆ دوو ھەف رۆ دكە،
و ھەر خەبەرەكە وى دلى من دسۋوت،
لى من ديسا دخاست گۆھدارى وى بكم.
گافا ئەم چۈون ھوندورى موزى،
ل وى دەرى مەلۇول، گەلەكى پەريشان،
سەراكە تەزە پىشىيا مە قەبۇو،
و ھەما ل وى بەر مە دىھار بۇون
كەلەك شخولىد دەرانىد بەرى.

ئاها عەرەبا كەفنك، جۆتى بىراتب،
چرا بزر، چەعفيىد ب ھىسر
و نيرى گران، ل ستۇوى كايىن ڙار:
يەكۆ-يەكۆ تىنە پىشىيا من،

لى چەعېنى من شكلەكى دنى دېيىن،
 ئىدا نالقىم، د جىدا مخ دقم.
 شفانەكى كورمانچ دارى د دېستىدا،
 ئاها سەكتى بۇو ل ئورتا دو پىيا،
 كنجىد وى جەلەب-جەلەبى بۇون،
 كۆلۈز ل سىرى نۇلا قۇوچا بەرفى،
 و جى ب جى دەست ب كۆتنا دكە:
 يەك شفانى زەماندە، يى دنى ئەز ب خوه.

نافا گونددا دچم و تىيم،
 چوويين و هاتنى ئەز مىزە دكم:
 ئىدى كەس لىباخە ب فيقى قامىش،
 كەس ناسترى دها «دلىق وەي دلىق»
 ئۇ، ۋى بھارى، نە شەبەقا سقى،
 دسترىين ژ دانگبىزى كورمانجا يى خەباتكار:
 كلامى ب شەوات، يى ب عەگىتى.
 د نافا كەنى وانا كال-رەقاس ھەيە:
 تەقلایا سەوتا، كوبرا خوش دەنگا،
 ب دەنگى خوه زىز خبباتى دسترىين،
 يى ئوسا دەلال، يى ئوسا ب شەوات.

كورمانجى كۆمۈنار ب زمانه دى،
 كەلەكى ب حەواس ھۆمەرقس- دسترىين،
 و كەچكىد پر دەلال سەربەست
 د نافا خەفاتىدا دها جەبرى،
 منى دېيىشىن دەرقا دىيابىي،
 پرسىد بەرى و يە نها، يى تى،
 كا، كانىن گلىيد گوھدىي مە بەرى؟

بۇوكىد لال و يى بىزار و زمان،
چاوا كو رېكە ب عەور و عەزمان،
ئۇ ئىدى ناخەويىن، تونەنە ئىدى،
ئەو پۆزىد زەلول-رىپىيد مەلول،
دە توجارا ۋەنگەرن ئىدا.
كا، كانىن شقان، كەسىب و كۆچ؟
كانىن كۆنيد عەشىرىد كورمانجا؟
گەلۇ ھلاتنە، گەلۇ تونەنە؟
كا، كانىن ژنيد نەزانە بىندەست؟
يى نەخاندى، لاماىيى، بىخەبر...
چاوا زېستانا چىايى مە بلند
ئەو ژى چۈونە، دە ۋەنگەرن.

كا ئەو كىن و دېمنيا قەبىلىد وانا؟
شهرى وانا، يى ب خۇونا مىرا؟
بىتىرى لەتىفە، بىتىرى ب دەنگى زىز
نه من گۇ: پۇزا خوهش سېھدا خوهشە.

ئەمینى ئەفادا

زەقىيا كۆلخۆزىدا

هائىنە، رۆز دەزلىنە،
عەزمان ژۆرى شىن دخويىنە،
رۆز پشتا مەريا دشەوتىنە،
مەرف دخەبتىن كەلۆ-بىنە.
كۆلخۆزقانى ب جىرگى پر،
ب دلى هەۋىرا خەفاتا گۇر،
ب كۆمبايىنى، ب كىيلەندىيى،
ئەو بەرەڤ دىكىن پووپى زەقىيى.
لى رۆ دشەوتىنە ژۆردا،
خەفاتكار رۆپىنى ئىندا ناكن،
نان دكشىن ژ ناڭ زەقىيا،
ھەنەك ژى ب ئەشق ساپ بار دىكىن.
سقىدا، حەتا ئېقارى،
دخەقتن ب ئەشق و دل،
بۆ ھەبوونا كۆلخۆزا مە،
بۆ ھەلىت، بە ئۆردىيا مە.

بەھارا خوھش

چقاس خوھشن،
رۆزىد مەھان،
ئەم گولەشن:
ب روھ و جان.

بەھارا ئېرۆ
رۆ دكەن،
وئى شەوق قەدايە،
مینا ھەر رۆ.

کولىلەك قەدانە،
دارى رەنگ-رەنگى،
وان پەر قەدانە،
حەواسن ئەم بەنگى.

بنىرن ھەلا ھۇون،
گول ژى دها قەبۈونە،
پەلكىيد وان مینا خۇون،
ھەر جىا خەباتە، شابۇونە

خەقاتا ھەۋى؛ ئەم دلىار ن،
ئەم ب ھەۋى خەقاتكار ن،
بىنى بەھارى چقاس خوھشە،
مینا بەھارى رۆزى مە گولەشن.

فرندهچی عهگیترا

فرندهچی عهگیت، هوون بفرن،
سهر و هلاتی مهی پر مهزن،
دها زیده قواتا خوه نیشاندن،
هوون رزد بن، دها قهوبن بن.
برا ئه و مهرف ژ مرنی بترسه
بی ترسونه که، هنافی وی زراف؛
رۆژید ئۆغرمید گران ئه،
پاشدا تی کاف پهی کاف.
ده ب فرن هوون ئازا،
سهر چیارا و بانيا،
ژ کانیی مه، ژ زەقیا؛
سەلاما وانا ژ وەرا.
ب فرن، فرندهچی سوچیتى،
دلی و دا عەمر زین ھەي،
ژ فرينا وە فرىقەت، ژۆرى،
ھەمین تمى دلی مە شا يە.
ب عەمرى مە هوون شانە،
حوبا وەلاتى مە با وە يە؛
لەما جەم وە خۆف تونە،
ئۇئەقینا وەلات دايە.
لەما زى لەر جيا،
وەلاتى مە گشكىدا،
پەيى وە ددن، دخازن،
تى هوون ساخ و سلامەت بن
لەما زى ئەم دېپىن

ژ جماعەتا مە دىتى،
ژ چىايى مە، ژ چەما،
ودرا سەلاما ئالاڭى.

١٩٤٧

لورى

رازى لاق، دەلالى من،
رازى، ھشىار نەمینە،
بنىر باقى تەي ئامن،
كەتىيە بەرا دەفيئە!

باقى تە بۇو بەريي سۆر،
سەر ئاقييە تەمى دۆر،
رازى لاق، دەلالى من،
تەيرى بى خەم، سەرقى-بن!

بەرى مەزتر، بەرا وا،
ھەر وەلاتى مەيە ئازا،
ئۆكتىابرى ئەو دا رەوا،
رازى لاق، حوبىا دلا!

بەرى هوكم، يى دەولەتىيا بۇو،
ب خۇونى وەلات مە دەست ئانى،
نها مەپا، ھەر مەپا نە،
رازى لاق، ھەر مەپا نە!

ئەم

ئەم دىيىدا ھىسىر و قول بۇون
پۇزىد مە ب شىن و گرى بۇون
لنكى مە بوبۇون قەيد و چىدار
زەعمەتى مە پ، دلى خەدار.

هات ئۆكتىابر، ئازاي ئانى،
ملەتارا ئازاي ئانى،
ئوسا ژى بۆ مە
ئەم گشك قال بۇون.

ئەم ژ قەيد و چىدارا ئازا بۇون،
مە پوويى رېقىي دىت، ب ئەشق و شاي،
ئاغا و كەدخور ژ ئۆرتى پەت بۇون،
ژ ئۆرتى هلات برچىبۇون، خەلاى.

ب دايىنا لىينىن-ستالىن،
ئەم پىشدا دچن تەمامى.
زار و مەزن بۇون ھەمىن
ئەو دخوونن ب روھ- و جان.

بەھار

ج رۇزىنە گەرم و تەعفن،
بەرف و بوز ھەۋرا دەھلن،
خولە-خولا ئاڭى بەلەكىا،
دچن بەرب چەم و كانىا.

گوندى پىز-لىپىر دەردەخن،
دەن دەللاقا ئاڭ دەن،

حهيان درههن، بانز ددن،
ههف بين دكن، شا دبن.

كولخوڙڦان ههڦرا كهته قالى،
بؤ راكرنا ئهڪنى سالى،
وهكى تهمز نان باڦيڙن،
بؤ پر کاري ڙئ هلين.

١٩٤٦

پيونيران

تمى جيرگه دچه پيشدا،
ههـگاـفـ خـوهـشـهـ بهـنـگـرـىـ وـاـنـاـ.

يهـكـ،ـ دـوـ،ـ يـهـكــ:

بهـيرـاقـىـ وـاـنـاـ دـمـلـمـلـنـ،ـ
دـهـفـىـ وـاـنـاـ پـنـگـهـرـنـگـنـ،ـ
يهـكـ،ـ دـوـ،ـ يـهـكــ.

ئـهـوـ جـاهـلـىـ مـهـيـهـ ڙـيرـنـ،ـ
ئـهـولـهـدـئـ مـهـ پـرـ تـقـديـرـنـ،ـ
يهـكـ،ـ دـوـ،ـ يـهـكــ.

وهـلاـتـحزـنـ پـيـونـيرـانـ،ـ
دلـىـ مـهـ دـكـنـ ئـهـشـقـ وـ شـاـ،ـ
يهـكـ،ـ دـوـ،ـ يـهـكــ.

بـ دـلـ وـ جـهـگـهـرـ ئـهـوانـ يـهـكـنـ،ـ
ئـهـواـنـاـ بـ هـهـفـ گـ شـيرـنــ.
يهـكـ،ـ دـوـ،ـ يـهـكــ.

١٩٤٦

لورئى

لووردى، لوورى، لووردى جان،
لەوزى تەى تلتلان،
لووركە، بەنگزخوهش ببە،
كولا پىچەكى ژ بيركە.

تو زووكە، مەزن ببە،
تودەلالى دلى مە،
بکەن، بکەن، بکەن
تو رۇنایا چەعفى مە.

لووردى، لوورى، لووردى جان
لەوزى تەى تلتلان،
لووركە، بەنگزخوهش ببە،
كولا پىچەكى ژ بيركە.

ھەجھەجك

دايى، تو بنىر ھەجھەجكى،
دانينا زلى ھىليلنا وى،
ئەشقا مەريبا پىرا تى.

وهختا دفه بھار،
ئەو بير ناكە توقار،
ديسا مە دفه ديار.

چقا رىندن، بەلەكىن،
نکولى وانا خەلقن،
لى ھەر پشىك پى ناكن،

لاق:

گەرەك مەرف وانا خوهى كن،
ئەو پەورى سەملى نان دخون،
ھەجەھەجك وانا دگرن، قىدىك.

پىۆنېر

ئەول زەقىيا كۈلخۈزى نە،

دەخەبتىن، زبارە نە،

چەگىل دكىن، كەفرا تىين،

كەنار دكىن، ژ زەقىي شىين

جيىكى دنى ئەو قووج دكىن،

ھەنەك كۆكاد دادوهشىين،

مینا موورىيا دلەزىين،

پىرا دسترىين، دلىلىين.

مەممى سەركار كەزارى،

ھەلا بىنېرن ھوون ھەرۋازى،

كىشكەپ ھەفرا پشت راست كرن،

ب دىيمى كەن گوھ لى كرن.

كەلى زارا، مە كوتا كر،

كارەكە پند مە عەيان كر،

كارا زەقىي بۇ گشكانە،

بۇنا پالا و خەفاتچيانە.

لاؤکى دهلال

خازل ب ته، لاؤکى دهلال،
موحبا ته پر، فکره زهلال،
کیفا ته جییه، دهنگى تهی زیز،
کورى ته مز، شیرنی عزیز،

ته نه دیتییه پۆزیید مەلول،
تو نه بۇوی دز، تو نه بۇوی قول
سەلام فى ریا ته تەزدرا،
شابوون گۆتى عەمرى تەپرا.

ناڤ ئا گردا

شهر سەکنى، ھەر تشت كەر بۇو،
ھۆلکىدا خەبەر ددان زوو،
گلیي زوودا بىر تىنە هوور:
شەكىرە دفکەرە كۈر و دوور.

رۆ ھىدى-ھىدى دچوو ئافا،
سەر دارى مىشى چامىرإا
شەكىرە عەمرەك سىتەند دزىكا ۋا،
بۇ ھالانىنا دژمنا.

خەولە كەرەك ئەو رىكەقىن،
گەرەك شتابا دژمن بى دىيتىن،
دەقەكىدا ئەۋى ئورتى ھلدن،
ب دلەكى شا زوو ۋەگەرن،

چوو!... شەقەكە ترسە خۆف بۇو،

چوو و ب ناڭ و نامۇوس ۋەگەریا
لىٰ وى كاشى دىسا ئەو تى بۇو،
بۇ ۋەخارنا خۇونا دېمدا

شەقە، شەقەرەشەكە كەرە،
ھۆلکىندا ئاڭر ۋېدكەقە،
شەكىرقە دەركەر كۈور و دۈور،
كەلەپىز زۇودا بىر تىنە هوور.

١٩٤٤

گەمىيە مە

گەمىيە مە قەويىن، زۇرن،
ئاۋىيد مە شىن دەلىشىن،
حەزار-حەزارى دچن و تىن،
گەمىيە مە قەويىن، گەمى زۇرن،

دېمەن نكارن مە ئالىت كن،
گەمىيە مە قەويىن، گەمېچى زۇرن،
گەمېچى ب ھازريما خوه با تەمام،
بۇ ۋەلاتى خوه ھازرن ب روھ-جان

گەمىيە مە قەويىن، زۇرن،
ئاۋىيد مە شىن دەلىشىن،
كەھى-كەھى دەگەرن گەمىيە مە
گەمى قەويىن، زۇرن گەمىيە مە.

١٩٤٦

بۆ ناموسیی، بۆز وەتەن

ل دەشتا شیر عەگیت کەت،
خوون ل عەردی بwoo مینا خەت،
ئەوی، وەکی عەمری خوە دا:
«ئاخ» نەکربوو کولادلا.

ئەو کى دەرئ يە، لى کى ئالتكىر
دەفرى عەگیت خوەدا
لى خووشکى نىزىكى پىرا كر،
كەنەكى باش هاتە لىقىا.

لى ئەو نەما، دېمە گولەش،
عەگىتى مە دېمىي وى خوھش
تەقا پۇزى زى پىدا-پىدا
سینگى مرى رەدمووسا.

گول-گولى بون سوورتى وى،
ئەو بەدەو بwoo مینا چرا،
خەبەرا خوە پاشن زى
وى نكاربۇو قە بگۇتا،

ھەقالى وى شیر گۇتن ژىرىا
مە ئالت كر، تۈرۈزى خوھرا،
وەکى ل دەشتا فره، تو
تو جارا نەمینى دو دله.

دېسا دوور كەتن ئەوانا،
دلى واندا خەمەك ما،

دیسا دهنگى سيلها هات،
بۇ نامووسى، بۇ وەلات.

١٩٤١

بەكۆ
(پۆئىم)

برا ل وان بە خازلا من
يې ك فىرزن عەگىت-زۆرن.
ئەگەر وانا خونن ئى پىتن،
لى ئالت كرن، وەلات پىتن.

خازلا من بەكۆيى عەفاتىرا،
ب سيارى ئەو پىشدا چوو، وەكى،
ناۋى عەگىتىي قازنج كر خوهرا:
بۇ دىزمىن ئەوى مرن ئانى.

بۇ دىزمىن ئەوى مرن ئانى،
بۇ -ماينا وەتنى شىرىن،
ئەقىن ئى ز وى خودشتىرىنىن:
چاوا حزكىن ئەو هەر دمىنە،

بەكۆ بن عەسمانى وەلاتى خوهدا،
چەعەقەكىن و زۇو مەزن بۇو،
بىنا كولىلەك ئەوى هلدا،
زمانى دى ئەقىنیا وى بۇو.

ئەوى ك سەرى خوه دانانى،
شۇورى ئالتكىرنى پاشدا ئانى .
ئەوى دىزمىن رىند پەرتاند،

نافه‌کى ته‌زه وى ئەفراند.

چاوا چەماڭ وا پېل دده پوهى من،
ئەوانا تەقھەف دىن سەرۋىن.
دكم دەقى چىمرا فير بدم،
بۇ مەرخاسىيا تە ئەز خەبەرمىد.

بۇ عەفاتى، عەمرى تە ئۆكىيان،
ئەز وا بىزىم زەعف چەتنا پەيا دان،
بۇ دەرەق تە باتا گۆتن چاوا شىر،
سەقا وى يەكى گەرەك ھەبىا ھەر ھۆمىر.

١

بەكۆى دەلال بەزىنە زراف بۇو،
ب كەمال بۇو، ھەم خۇون شىرىن.
دلى وى ئالى خەقاتچىا بۇو،
دۆر-بەرى وى ژى حىدىكىن.

بەكۆ دچوو مەكتەبىّ.
ئەو رانەدزا رۆز و شەقىّ.
كتىپ وىرە ھەقال بۇون،
خىر و شەر پى عەيان بۇون.

وەلات ددىت وى بەر چەعقا،
فڪرا خودا ئەو دگەريا،
كەلۆشكارا، چىا و بانيا:
مەرەف دگۈت دەرييا.

دەرييا، دچوو ئىرىيغانى
ژ ئىرىيغانى مۆسکفایى:

باجارى مەى لەپى رىند؛
ب روئىنى، ئاڭايە بلند.

ئەوى وىتەرى لىتىن ددىت،
چاوا مرى: كۆبەيتىدا،
باڭى مە ستالىن ئەوى ددىت،
وهكى پىرە خەقەر ددا.

رىند هىن بې، ئەوى دگۇ،
كۆممۇمۇلى باش، بەكۇ، لاق.
ئاقل بە، خەقاتى حزكە،
ئەز رازى بىم وهكى ژ تە.

بەكۇ دىسَا ئەشق شا دبوو،
دچوو كلووبى ھەقالارا،
خەلق ژ وىيا هيىندبوو،
ئەو بەنگىزخوش بىو، دكەنيا.

بەهارى گوندى خوهش بىو،
حەزار جورە كولىلەك قەبۈون،
ويلىنا ئاۋىيد كانىا،
زوو پېل ددان بەر ب چەما.

كۆلخۆزنىك دچوونە دەشتىن
بۆ خەقاتا خوه جماعەتى:
خەقاتچى ب ھەقىرا دلبار،
دەختىن ئەوان بى قار.

مینا عەيدى ل ھەر جىا،
ل سەرىچىا، ل دەشتا،

سوروی دچوو زۆزانا
ناشا کولیلکا، رهانا.

قىز زى ب دېمىڭولەش،
چوببۇن دەشتى، خەفاتى
هنەك وانا ژ ئەقىنىي سەرخوھش،
دۇوربا حەواس خۆرتا دنهىرىن.

ئىقىارەكى زى ژ كلووبى،
بەكۆ هيدى هات مالى،
دى، باقىرا خەۋەر نەدا،
كۈر كەتبۇ خىالى.

شىىرقۇ گۇ، چرا ئوسىنى بەكۆ؟
دو رۆزە، وا دىكىرى شەف و رۆ
دەھ تو نەخوھشى، وا نەشاي؟
تو خەۋەر نادى، فكىتدا بەلاى.

وئى دەرى بەكۆي كەر بۇو،
جاھلى مەيى دلسار بۇو؛
مەرەپ دەگوت فكىتدا،
ئەو تىشتەكى دەگەريما.

ل وئى دېرى دەگەريما،
ل وئى دەرى دەگەريما،
ل كېلەكا جەۋى،
ل سىنگى چىـ.

شەما دئ پابۇو، جى دانى،

کور ب وانیرا هەۋەكى كەنى،
پاشى رابوو كەت ناف جىا:
ناف متالا، خيالا.

بەكۆ نافا جىي خوهدا،
رې دىيتن، دېيقا
خەو نەدھاتى، وەلدگەريا،
ھى دكەنيا، دگۆت خوهرا:

راسته، ئەم دخەقتن،
خەقات پىنده، كار ژىتى.
لى ئاخ، دەردى حزكىنى،
ئەقىن قە نايى بىركرنى!

بەكۆ سەرى كر ناف بەعلگى،
كر كېازى ئەو پاكى،
لى متالى خراب وى گافى؛
دگەريان چاوا رەشى شەقى.

بەكۆ ئوسا متالادا؛
خەوهك هاتى، خوهش-خوهش رازا.
ئەوي حزكريا خوه سەيران دى:
بەدەوهكە جەم چىيم روونشتى.

ئەو قىزا بەكۆ پى دىكىرى،
قىزا دەلال، شاگرتا بىكوري؛
دلكەتىا بەكۆ، كەوا حزكى؛
ئەو سەيران بۇو، كەۋۆتكە كە پىجرى.

وهختا نىزىك بۇو، بۇ پىئرا خەۋەردە،

ژىپا بىزە، يا دلى خوه: دەردە؛
لى نشكىيە بۇو بلبلەكى،
و فرى چۇو باشقە-جيڭى.

بەكۆيى دلەكەتى خەویدا دلخۆر بۇو،
ئەو گەريا، بەرب ھەر ئاليا چۇو.
ئەوى سەيراندا خوه دەلال قە نەدى
بۇ جەم حىزكىرىيى دل قەكرا وى.

شەقا درىېز ئانجاخ كوتا بۇو،
ستەيركىيد زىقىن ھەوا پازان،
ھىفَا گولۇقەر ژى ئوندا بۇو،
ھىدىكا قولىنى ناڭ عەزمان.

بەار بۇو، رۆز گەرم دبۇون،
كولىلەك و گىيا شىن بۇوبۇون:
دكشيان ئاقىيد چەعڭاكانىا،
دەھلىان بەرفىيد بەلەكىا.

تەبىيە خوهش بۇو، دكەنەنە،
مەرەز ژى ناڭدا كېف ددا،
زارقۇز سەرمى ئازا بۇون
ئەو دگەريان، شا دبۇون.

لى گۈند ھشىيار بۇو ديسا،
ديسا رۆزى تىرنىج ۋەدا،
سەر دەرەختا، سەردى چىا،
ئاقىيت سەر پشتا بەرخا-ميا.

بەکۆ چوو فىزا گوندە،
پەى پىچا كەۋۇتىخا خوه،
وەكى ژ تو كەسەكى نەخەيدە،
ۋىيىا بېينە، پىردا خەۋەردە.

لى سەيرۇ تونە بۇو،
تو دېئىندا بۇو؛
دەكىرى ئەو گەلۇ،
دەرھەقا شىڭ؟

بەکۆ، سەيرۇ ناڭ گونددا ھەڤ دىن،
دل و جەگەر ژ ئەقىنى پەرتىن،
شىرىن-شىرىن ب ھەۋىدا خەۋەردان،
دەستى ھەڤ گىرتن و مزدان.

ئەوى عەدەتى بەرى بىر كر:
باڭى قىزىيى نەپاك ژى ئوسا؛
دلى خوه پىشىيا وى زو ۋەكىر
گۆ. تە حز دكم مينا دينا.

رەنگ و پۇويى سەيرانى ۋەبۇو،
نەلىپتى، جيادا نەچۈو،
شەرم كر ئەوى، رۇونشت-رەھەت،
ئاڭر و ئالاف دلى وى كەت.

بەكۆيى دەلال حزنىكە، چاوا،
وى عەگىتى جاھلى گونددا؟
لى برا وى گلى كەس سە نەكە:
سورى با شىڭ ئاشكەرەكە.

ب خاترئ ته، هەفرا گوتن،
دلئ واندا ئەقینا شيرن،
ويى دھرى كەفرەك، چەعقنهبار بۇو،
ھەر وانرا تەك شھاد بۇو.

۲

ئىقشارەكى بەكۆ چوو مالى
كاخەزدك دىستدا، ب ئەشق بۇو.
دى زىپرا گۇ:
چىيە بانز ددى مينا چېيكى،
مينا منمۇنىكا سەر كولىلاكا.

دايىچان، دايىچ، دچم ئەسکەريي،
كنجى ئەسکەر خوه كم ل وي دھرى،
بېينم بازار، گوندى تەزە،
ستويى خودا كم شۇورى ئەسکەرىي مە.

دى ھەۋەكى بەر خوه كەت ئوسا،
چاوا ز بەكۆ بقەته ئەوا؟
ب دلى خوه-نازك-نەرمىنە،
رۆزى جارەكى ئەوى نەبىنە؟

ئەوى لى نەيىرى ئەو تەنلى نىنە،
ھەقالي بەكۆ ھەنە: قاسى وينە،
ھەر جاھلەك وي بۆرج بقەدینە،
بۇ سۆقىيىتى شخولەك دەست بىنە.
پاشى رابۇو تۆرپە رىند كىريدا،
سەقا رىقا بەكۆ بىرچى نەمىنە،

سەرئ خوھ دانى بەر خوھلى-كەفرا
بۇنا بى قەدا مرازى خوھ بىيىنە.

بەكۆ سەيرق دىت، ب خۇون و قنىت،
ژ لىيىن زراف ھنگەن مىت؛
كىلەكى سەكىنى مينا چياكى،
گۇ، ئەزى بىم، كەرەك سەبرىكى

سەقى زوو، بۇنا لاوكى ئەسکەريي،
تەختى كىيفى رېندا هازىر كرن،
ب دەف و زورنە، بۇ رېبارىيى،
حەتا چيايى نىزىكى گوند بىن.

بەكۆ ھلانين مەكتەبا ئەسکەريي،
ئەو كورەكى ئاقلى سەروھخت چاوا،
وەكى ھىنبە شخولى ئەسکىرىيى،
پەيى وى بى دايىن، مينا مىرخاسا.

ئەوى حز دىك ژ شۇور-لىستكى،
وەختا بەزى سيار دبوو ھەسىپى:
ھەر دچوو، ديسا پەيا دبوو،
چىا-بانىارا، ئەو كەلياپا دچوو.

وەختا كىيفى، شايا و عەيدا،
بەكۆ ھەڭلارا دسترا،
مەرەن دەگۈت سەيرق دېينە
چىا و بانىي وەلىت بىر تىنە.

كۆسقىن ب ئەشقا دلاپا دەگۇ،

Jasmo bieh , tieq xozrosho ;
 iyi den zhi b hefra korn qirin ,
 behli , behli jasmo , biliin .
 chqa dchoo , bekq sha diboo ,
 dli wi , b wilitti bar boo ,
 piira heqali uegkit heboon ,
 li uezman zhi tzi steyrik boon .

و بهکو بwoo قوماندار ،
 ستاييركا سوره سهري سهركار ،
 بو خوهليا مه وتهنى ؛
 وي ب ئشق بچوويا ، شهر بکرا .

مالي بيريدا ، تهمام دو سال ،
 بهکو ، ب تقدير ، ئيگەريما مال ،
 گوندى - جينار دئرى تۆپ بون ،
 سه ئشق كرن ، piira sha boon .

دلوق هات : باقى سهيرق زى ،
 ئهوى سهلامك وانا قهدا ،
 سهلام قىرتىن وانا زى ،
 بۇنا بهکو چەعفرۇنai يكىندىدا .

بنىر ، كورەكى ئاقلى چاوانە ، هش
 گوهتى دلوقدا حەسۋ كە پىسى - پىس :
 وەكى قىزا من قاسى سهيرق بىا ،
 منى پىشكىشى جانى وى كرا .

رەنگى دلوق دەست - دەست خەيدى ،

ئەو ج پرسە، ب هىرس گۆئەوى
ئەو رېكە دنى دچە، زانى،
قىزىچاوا بدم وى كورى؟

ژ جى رابۇو، چەعڭى ل دىيرى،
خاترى خوى خوهست و تەنلى چوو،
شىكەكە گران كەت دلى وى،
لى كەنهكى دورۇوتىيەتە روو.
ئەوى دلى خوددا دگۈت و دچوو،
شكىيى ببە زەعەقى من، شىكق:
ئەقە فكرا من، كوتا بۇو چوو،
برا ھەرە بەر دەرى خەلقى بەكۆ.

لى تا-تىيوكى سەيرانى گرتبوو،
ئالىكى ۋا ئەو يەك ئەوى دخاست.
دل دكوتا، چەعەف ھەر ئالى ۋۇو،
بەكۆيى شىرن بۇو، ھەر وى خوهش ھات.

ھەر بەكۆ بۇو، دها خىنۇر وى،
كەس تونە بۇو، مينا وى لىتىيفى:
بۇ وىرما، سەرى دانيا سەر بەعلگى،
و پىپا بخەفتىيا پاكى.

و ئىفارەكى، گەللى ئىزىكدا،
وانا ھەقدو ب كەل حەمیز كىن،
بى خەو روونشتن، خەفردان ھەفرى،
ستەيركا ل عەزمان مىزە دكىن.

باۋى من برا زۇو-زۇو بخەيدە،

و ب عەدەت بىشىكە رتە بکە،
سەيران زانە، وى ب دلى خوه بکە،
عەدەت مر، دها ئەو حوكوم ناكە.

ئاھىز كۆممۇمۇلۇم،
سەر مەرەمىي لىينىن ستالىنەم،
ھەر مىن دكارە ب خايىنى
نەھىلە بىزىن ئەم ئەقىنى.

بەكۆ ب ئەشق گوھدارى كر،
چەعەقى وى سۆرۆ-مۆرۆ بۇون،
دنىايىتى وى ئوسا مەرەم كر،
مەرف دكۆت ئەو ژى شا بۇو.
سەقەترى ئەلامەتى دان،
وا بۇو دەنگى و خەۋەران،
وەكى شەرە ناف مە و فينا،
ئەم ھازىز بن پېشىيا وانا.

ئەقا يەكا بەكۆ ژى بەھىست،
چەعەل لىتى سۆر بۇون، تامارا لىست،
گۆ، خرابى مە وان نەكرييە،
لى ھەنەكا فينا هەرمە كرييە.

ژ بۆ وەلىت ئەو دشەوتى،
دل-ھناف با ئەو دېھرتى،
گۆ، عەيىبا گرمان ل من،
ئەگەر ئەز نەينم كۆكە دىزمەن.

برا شور جىي خوهدا زەنگ نەگرە،

ب نامووسى ئەم قەگرنە مال؛
بەكۆ ئەسکەر ھلانى: خۇون گەرمە،
كەتە كۈرانا شورۇ و ھەرمە.

تۆپ-تەنگى مە كىرنە گەمین،
تەببىيد دېمن ئاقىتن عەزمىن،
تانكا عەردى واندا خۇولى قەلاشتىن،
ئەسکەرى مە پىشدا دچۇو بەرق-پىشتن.

تانكا عەرد و دەرەخت وەلگەراندىن،
عەگىتى مە گومرە ئاگەر درەشاندىن؛
گۆل، چىا و بانى، مىشە پارا مان،
چۇون مىيەكى دن، بەيراقا سۆر ھلدان.

مەيتى دېمن مانە عەردى،
سەر وانرا دهات ھولما سەرمى،

شەف سەردا ھات، عەزمان بۇو تاس؛
عەرد جەمدى، پىشا بۇو پىساس.

نىشكىشا دېمن دۆر وانا گرتىن،
نظام ژ كۆھاتن، خوه پاڭرتىن،
ب تەمامىيا خوه وانا دخاستىن:
ئەسکەرى بەكۆ زۇو تەسلیم بن.

بەكۆ ھېرس بۇو، و پاشىڭى كۆ، نا،
گەرەك ئەم شەر كن، ئەۋى عەمر دا؛
دېسا دەنگى پلىمۇتا ھات،
گولە ئاگر بۇون، دېمن بۇو بەربات.

بوو شەرەکى واى زەعفى گران،
برىندارا دىكۆتن واخ دايىچان!
سى كورى قۆچاخ ژ مە هاتن كوشتن،
لى مەيتە دېمن مە گەله هشتىن.

بەكۆز ملى خوه برىندار بۇو،
ئەوى ملى خوه گرىيدا، دلدا بەر خوه،
ئەو ئالىيى دندا دوور كەت، زۇو چۇو
ب ئەسکەربىا، بەرب مفرقى قل بۇو.

سور و سەرما بۇو، بى دكىر گورىن،
با پەىھەف دهات و بىينا ساردا،
مینا ھەچى دكىر ھولىن؛
بەرف درەشاند سەر جقلى دارا.

بەكۆئى عەگىت پىشدا دچۇو،
بۇ ئەسکەرەي مە بىينە زۇو،
مەرەپ دىكۆت ئەو قەرتاۋىنى،
عەفاتى دلساخ شەردا قەويىنە.

رې ژ بەكىردا ۋەبۇو،
بەكۆ بەر ب كۆلەكىنچۇو،
ئەو كەت گۆلى نقو بۇو،
كەتە ئافى منا بۇو.

بن بۇوزىردا ئەو دچۇو،
دەردى بىنى خوه دېپو
قاتىد بۇوزى زراف بۇون،
بىينا بەكۆ چكىيا بۇو

ئەو ئىپىچە كەقىي دوور كات،
پاشى ژ ئاڭى ئەو دەركەت،
ميكايىل، شاهىن خوه گھياندى،
پىرا كەنيان، دان كىلىماندى

ھۆلکەكىدا ئاڭر دادان،
بەكۆ وا رېنگەرم كرن،
ئايرەپلانى مە بازدان:
حۆجومى سەر دەزمۇن كرن.

لەزەكى دن شۇوندا بۇو ھەوار،
ئەسکەرى سۆر ژى هاتە خار،
بۇو رېنگىنا تۆپا، بۆمبا،
ئۇسا ژى دەنگى مىنیمیئوتا.

چقا چوو، شەر گران بۇو،
ئەسکەرى مە ئالىت دىرى زۇو،
ژ وى رىيا مانەرەيمى;
پەرچى ھەسن مان وى دەمى.

ب ئەشق ۋەگەريا مالى بەكۆ،
وى سەيران دىت، حزكريا خوه،
دەرەقا شەرى دىتى گشكارا گۆ.
كولىلەكابىن خوهشىرا، بېيبونا خوه.

٣

ھەلا گەلەك وەعدە درېباز نە بۇوبۇو،
ژ رۆئاڭايى عەورەكى رەش ۋەردا قل بۇو

ئەو فاشیستى گىرمانيا بۇن:
و پەر ۋەدا تەمام ۋەبۇ.

چۇو ناڭ خۇھلى، وەلاتى چىخا،
چاوا مار، كشىا و ھەى كشىا؛
ئەو كەتە بىلگىيَا، كەتە فرانسيا،
كەلەكى چۇو، گەھىشت نۆرۈچىگىا.

خۇونا مەريا بۇو چەم و كشىا،
ئاڭر بارى سەر، مەريادا،
ژ ئىفاردا، حەتا تەعقىدا:
ھەزار و يەك تۆپ ھەۋىرا تەقىيان

دېرىمنى نەتىر، نەيارى مە،
دزىكاڭا كەت ناڭا خۇھلىا مە،
لەپ لى پوشمان بۇو، ئەو گلىيىدا مە،
تەمامىيا دنى شاش و مەت ما.

فاشىستا ب نەپاكى، بىئىار،
بۆمب ئاڭىتن سەر وەلاتى مە،
وانا ھلشاندىن كوند و باجار،
ئاڭر ۋەشاندىن سەر دەشت و زەۋىيى مە

حەعىف ھالانىن دلى مەدا ھەبۇو،
ئەم رابەرى پىشىيا دېمىن بۇن،
دەنگى مە چۇو ھەر جىا، بۇو گازى:
ئەم سەر راستىيى نە، ئەمى ئالىكىن.

و وەختا بۇو شەرى وەتەنى،
ب گلىيى سەركارى مە ئامن،

مه گو، ئەمى بى گلى ئالتكن،
ناھيەشىن، ئەمى دژمن بەربات كن.

بەكۆرابۇو، بەر ب راستىي چوو،
بۇ ناموس-خىرەتى شەركە ئەو،
سەيرق، بەسى ژى خوهلىي پاكن،
دايىكى وانا ژى ئالى وانكى.

دەنگى تۆپا دهات، كەلەكى گومرە
دەنگى تەقىگا دهات بىقەيدەيە.
وانا داشيتىن، نەپاكى بىرۇح،
ئۇسا رېنلىي بۇو، چاوا سقەيە.

نىشكىقا وىدا سى سيار هاتن،
بەرب ملى مە چەپى هاتن،
بەكۆ يەك ژ وان وەلگەراند
لى ئەوانى دىن قەنەگەريان.

پەى بەكۆ هيىدى، كەرە-كەر،
هاتن مىكايىيل و ئازات.
وانا خوه ۋەشارتن، خۇرتى شەر،
تەنگ و بۆمب ژى دەستدا.

حەقەكى دن ژى ... نەلەت،
بەكۆ بۆمبەك وەرکر زوو،
پەى ویرا ژى شاهىن ئاقىت،
پەى ھەقىرا بەردا ئاگر و دوو.

ژ سىسيا دودو كەتن مان،

لې يى سسيا هەسپى ۋا گرتن،
و ب لەز بىن شتابا مە
ئۇان وى دەرى پرس وى كرن.

جەم وى دىتن كاخەزى لازم،
ب نېيىسارەكە جوورەكى دن.
لې ئەو يەك ھات عەيان كرنى،
كىيتارا ئانا خدار تى دىتنى،

بەكۆ وى شەقى رازا بۇو،
شىنلائى خوه ئاقىيتبۇو سەر خوه،
ئەو چەند رۆزە رەھەت دبوو
وى بىر دانى خەمىد خوه.

پاشى ئەو قەلەم و كاخەز ھلانى،
سەيرۆرا نېيسى كاخەزەكى دلشەوتى،
نېيسى، وەكى وەختا شەر مرنى،
دىسا دلى ويدا سەيرۆ نايى بىر كرنى

ئەو قەوەتى ددە ملى بەكۆ،
دەرد و كۆلى وى بەلا دكە ھەر رۆ
ئەو دلامنېيە، دۇو و دەرمان،
مینا چرا زىر، بەر دلى وى شەمال.

نېيسى: ھىتلەر تەنلى نىنە،
چەند دەولەت زى پشتا وى نە،
پېشىنە: ئىتال و ھونگار،
رۇومىن و فىن، ھم زى بۇولخار.

دژمن دورۇوبىيە، قەوەتە ھەلا،

خوه داڻي هوندور ئه و مينا رهورا.
ب رٽتنا خونى، پيٽشا تى، هميـه،
باـجـار و گـونـدا ئـهـوـ هـلـدـشـينـهـ.

لى تو جارا وا ناميـهـ،
ئـهـمـىـ گـومـرـهـ وـانـ ڦـهـگـهـرنـ،
ئـيـجارـ وـىـ وـانـ بـېـ شـيـنـهـ،
ئـهـمـىـ بـكـنـ ئـهـوـ دـوـرـ هـفـ ڦـهـگـهـرنـ.
هـيـديـكاـ بهـرـفـ دـهـاتـ ڙـقـرـداـ،
دـكـرـتـ سـهـرـىـ چـياـ وـ مـيـشاـ،
ماـلـىـ خـرـابـ بـوـوـ،ـ بـىـ گـ گـرـتنـ،ـ
دـهـشـتـ وـ زـوـزانـ گـ ڦـهـشـارتـنـ.

بهـکـوـ لـ چـيـايـيـ بهـرـفـيـ دـنـهـيـرـيـ،ـ
دـلـىـ نـهـرـهـهـتـ بـوـوـ،ـ دـفـكـرـىـ
وهـختـاـ دـهـرـىـ ڦـهـبـوـوـ،ـ ڪـاخـهـزـهـ ئـانـينـ
سـهـلامـ دـانـىـ،ـ ئـهـوـ ڪـاخـزـ بـهـ دـانـينـ.

ميـكاـيـيلـ كـهـنـيـاـ،ـ هـيـديـكاـ بـ دـلـ گـوـ،ـ
واـ مـهـلـوـولـيـيـهـ،ـ گـالـوـوـچـيـكـ بـهـکـوـ،ـ
عـهـمـ هـاتـيـيـهـ،ـ گـهـرـهـ ئـهـمـ بـقـهـدـيـنـ،ـ
شـهـفـ ئـهـمـ دـهـرـيـنـ،ـ دـژـمـنـ بـتـهـويـنـ.

شـهـقـهـ تـارـىـ بـوـوـ،ـ شـهـقـهـرـهـشـ بـوـوـ،ـ
ديـساـ ڙـ عـزـمـيـنـ بـهـرـفـ دـهـاتـ؛ـ
خـوـرـتـىـ مـهـ قـلـخـ ڦـاـ سـپـىـ بـوـونـ،ـ
مـيـناـ بـهـرـفـاـ قـاتـ بـ قـاتـ.

لاـوـكـهـ هـهـرـ جـيـاـ رـنـدـ بـهـلـهـدـ بـوـونـ،ـ

ئەوانا كاف ب گاف پىشدا چوون،
ب كافى نەرم، دزىكا ۋا،
چوون ناف سينورى گىرمان ئەوانا.

چوون، دەرباز بۇون ئەوانا بى خەو،
بەكۆ گۆ. دە ئەقا يَا پرا يە؟
راستى زى وى دەرى قەراتوك ھەي،
بەكۆ قەرچماند بوريتى خوه.

ئەو قەراولن وى جىيى سار،
ئەم بەرى تىلا زوو بېرن،
پاشى وان بکۈژن يەك جار،
لاؤكا گلىي خوه يەك كرن.
وان قەراودلارا خوه گەھياندن،
قىركى وان گرتىن، فەتساندىن،
وانا دىكىر، ئاگىر كن:
ھەوار، گازىي خوه پر كن.

ئەوانا چار مىر، خۇونا دىزمىن پىتن،
پاشى رۇونشتىن، شىئور پىتن،
ب لىيز بەر ب پرى چوون ئەوانا،
عەرد كۈلان حەشقى ھەفرا.

نىيقى شەققى بۇو، وەختا،
پرا تەمام گ پى ۋا،
كرە گورىن زوو تەقىيا،
هاتە خارى، وەلگەريا.

پاشى لاؤك كەتن چەعلەكى،

بەرف ژۆردا ھات، روویتى چەعلەي گرت
فرىتس ب ئىشق وانا گەريان،
تىشت نەدىتن، ديسا قىيگەريان.

ب رېكە چەتنە دوور،
سى خۇرتى مە ۋەگەريان،
دلى واندا شابۇونەكە كۈور،
ئۇوانا خوهپا پەھەت پازان.

نىڭرۇشۇن دا، وەختارابۇون،
بەھىستەن دەنگى گورىينى؛
ئەسکەرئى مە سىنۇر دەرباز بۇون،
وان جىيى تەزە دان خالاز كرنە.

٤

پاش نەنھىرى ئەسکەرئى مە زۆر،
پىشدا چوو، و دېمۇن خىست دۆر ب دۆر،
سوورى ھەسن و چەپەر ھلشاندىن،
خۇون پىش خۇونىقىشا، دېمۇن قەورپاندىن..

ئالىت كىرن شابۇونە، بەر دلى،
وى چاخى مەرەف دې مېر،
لى ھەبۇون دەمى سەھەتى مەلۇولى،
چەتنى بۇ عەفاتا، بۇنا مېر.

ئەسکەرئى مە زۆرى زۆردار،
ناف رۆستۈقىپە دەرباز دبۇو
گشكا لى دنھىرىن دلبار،
زەعەتر دلى جاھلا شا دبۇو.

كىلەكا خوه نهيرى، بهكۆ دلخۆر بwoo
كىرمان ئەو شەھەر خراب كربwoo،
سەر وى باجاريدا ئاگر رەشانبwoo،
جاھل، مەزن داردا كربون.

جنیاز دیتن، بى خوهى-خودان،
بەر دارا، نېزىكى چەما،
زارىد دەرگۈوش، بەدەوه دەلالى:
كەتبۇن پىخاس، بىچى، جىئى خالى.

حەيف هلانين، ئەۋى دلى خوهدا گۆ،
ھەسپى خوه ئازىزت و پىشدا چوو بهكۆ:
برا قەدا شىرى وى مەرفى كەفە،
وەكى ۋەگەرە مالى، حەيفى هلنەدە.

ئۆھە! بهلەكى دها كەتبۇن عەردى،
لى ديسا بەرف رادبۇو بەر بى،
مەرەن دەگىرە بەر بەر بى،
ھىدى-ھىدى دهات بىتا بەھارى.

پاپاخى لى خار، بهكۆ دچوو،
گولا سۆرە ل سوورەتى بwoo،
ئەشقا شابۇنى دلى ويدا بwoo،
بۆ نەما سەيرانى نېيىسى بwoo.

دلکەتىا وى ژ گوند دنېيىسى:
خىنەز تە تونە حزكىن جەم من،
تە كاخەزا دلى من نېيىسى،

تو حزکری، تو دهالى دلى من.

بەرفا چۆلی وى بھله،
ئەمى دىسا زۇو عەردى راكن،
وەكى زەقى شىن بە، زىل بده،
ب دلى ئەشق ئەمى كىف بدن.

يا راست من باقى خوهرا گۇ،
شکۇ ناقە زاقي تە، باقۇ
دلى خوهدا گەلەك شابۇو بەكۇ،
بەر ب شتابى چوو نىزىكى نېقرق.

بەكۇ سەكىنى، ۋايە ئەو كۆن،
ب ئىشى ئەسڪەرىيى وى بچوپىا وى،
وى بسەكىنيا حەتا ئىقمارى
و ئافىسىر دهاتن سرى.

و سەرتەختەكى مەزن،
ھەقالى باخراميان كارتەك ۋەكىر،
ئەوي سەرى خوه سەردا بەرۋىر كر،
پى قەلەمى نىشان لى كر.

ئەوي كارت نىشانى گشكادا،
دا پروگراما سەردا ئاقىتنى،
ئەوي جاقا پرسا گشكادا،
نىشان كرنا ويدا عەيان كرنى.

شەف بۇو، شەفەكە تارى،
بايى سار دىليلاند،
با عەور دقەلشاند،

ژۆرى سىتەير دچرۇوسىن.

خوهلىا وەلاتى مە كەس نكارە،
ئەو دەست بدى، خوهرا بکە كارە
ئازاي، مالىد مە زەران:

ھەر ئەمن، ئەم خوهىي وانن

ئانجاخ نىقى شەقى هەبۈو،
وەختا ئۆرديا سۆقىتى زۆر،
يا ب دەستى سەركار چىبوبۇو،
دا نىشانا شەرە وا دۆر.

بن عەورارا، سەر عەورارا،
ئايروپلانا ب ھەزارا،
ئاگر رېتن ئەوان ژۆردا،
ئاگر رېزيا سەر فاشىستا.

و مينا گوري ھار بۈوي،
دەنگى تۆپ-تەنگا ھات،
ژەنگى تانكى پىشدا چۈوي،
دېمن ترسا گرت ھىبەت.

چاوا سىللاقا بەهارى،
ملى چەپى، ئوسا ژى ۋاستى،
پىخوتا مە نەسەكىنى،
ئەو پىشدا چۈب مىرانى.

و مەرف دېنى نشىكى ئا،
عەرد-عەزمان گەھىشتىن ھەۋدو،

ل عەزمان سۆر بۇو، حەلیا رۆ،
ئۇسا چۈوك بۇو، مینا توپقا.

ب وى قەواتا مەزنىرا،
دچۇو بەكىرى مەمىرخاس،
وى دلهزاند بکۆما خوھرا،
مینا مىرى زۆرى قەياس.

توجار نەدقەتىيان ژ بەكۆ
وېرلا دچوون مىكاىيىل، كارق،
كودەستى فاشىستا وانا،
ب مىرانى بېرىانا.

ب شەر، ب خۇونا مە،
وەلاتى مە بىن كشاند،
مە ب هەزارا مەيتى گىرمان،
تۇتۇ كرن، ل عەردى دان.

دەشتى خۇونا رەش مىت،
مەرڭى دەقى رەحەت بۇو،
مېشە ژى هلدا خۇون-قىزىت؛
ئەۋى گاۋى بىنە بەر بۇو.

چاوا چەمى بەھارى،
عەمرى مە پېرلا تەزە،
مە وەلات خۇھى كر دىسالا ۋە جارى،
دىسالا ئازا بۇو جىئى مە بەرلى.

و هەر جىا، هەر دەرا،
كەن و ئەشق بۇو، شابۇون.

عەزمانى تۈرى ب سىتەيرى،
ھەنەك ژ مالى كىيفى دچوون.

سەرئى چىا پايىزى بەرف گرت بۇو،
قرش و كەپيا زى زەر بۇوبۇون،
ئاقىيد كانىا زەلال دكشيان،
ب دلى خوهرا خەفەر ددان.

سۇورى ژ زۆزانى دهاتە خارى،
رېڭىشىپارىنى مى و بەرخا بۇو،
بىنا ھېشىنلىك ھندك بۇو قى جارى،
مەرف زانبۇو، كوپايىز بۇو.

رۆ ھىدىكا دچوو ئاڭا،
كۇ حەتا سقى پەھەت بىا.
دۇو ھلکشىا ژ ناڭا گوند
مینا گولىي قىزا بوكور.

لۇ قىزىھەكى مینا خالفيا،
ب خەونا دىتى دگەريا،
شۇشى دىنېرى، د شەھريا،
دچوو ئوسا، خەفەر ددا.

خازل ب تە، ئاڭا زەلال،
دەردى تە تونە گەلۇ تو جار؟
تو ھېشىا دلگەتىيا خوه نىنى،
زۇو دكشى ب كەلۋىنى.

دەرھەق بەكۆ زوودا نزانم،
ئاڭا دو سالە، ئاڭا زەلال،

ئەزى بى بهكۆ چاوا بكم
ئەز قوربان بم رقّدا وى شەمال؟

تو وىدا دچى پشتا چيا،
مەرى رهورا دېيىنى ھەر جيا،
چما ژوان خەبەرى نابىنى،
بۇ ئەز ژى بىم خويى بەختەكى؟

چەعفى ل وى رەشە بهدەو بۇون،
بەزنا وى مينا سېندارى بۇو؛
ئەو خۆرتەكى پەش بۇو جاھلى ب ناف،
كىلەكا وى ئەز مينا تىلەكى زراف.

ئەوى نفيسي بۇو، ئەزى بىم مالى
مە دىزمۇن دايە بەر دەھى تۆپى.
گشکى بلندترە نامووسا مە،
ب عەگىتى ئەمى بىن ھىزە.

بىزە، كىيدەرىيى يە بهكۆيى من نەها،
ئەو دىكىرە دەرەرق سەيرانى؟
دېيىنە ئەوى خەونىدا جارا؟
ئاخ، ئەز قوربانا وى خەبەردانى!

ئاھى كۆ. گومانا خوه نەبر
شەقا مە وى چوو، رقّى ژى وى بى.
بهكۆيى تە وى ۋىڭەرە ژ شىر،
ئەمى بىن عەيدى، دەعواتى.

و سەيرق دلى خودا گەله شا بۇو،
فەتكە ئاھىرە قلى جىي دوور بۇو،

گو، دژمنى مه مەلۇول بەبرا،
پاشى بەر ب مالى زوو ۋەگەريا.

ئەورازا، خشينا ئافى گۆھدا،
حەتا سقى خەونى شىرندا،
شکائى دلکەتى بەر بۇ تمى،
ئەو بەھار بۇو، رۆزەكە تەعفى.

ديسا رۆز هاتن، زوو چۈون،
ستەيرك ھەوا د چرووسىن،
ژ چىي باكى سار دهات،
ب بىن و بۆخزا پايىزى پاك.

قىزى كورمانجا گۇتن ھەقرا،
سەيرانا دەلال، جان سەيرق،
تەرا، نەمە مە ئانىيە قرا.
چكا ج نېيىسييە تەرا بەكۆ..

ژ شابۇونا سەيرق گريا،
ھىسىر ژ چەعشا هاتن خارى،
نەمە خوھند، شابۇو ژ خوھرا،
ۋى حەميز كر كاخەز ۋى جارى-

ئەزى ل پىمە سەيرۇنگا من،
تو ۋان رۆزا ھىفييا من بە،
ئەزى ئىجارتەلەكى جەم تە بەم،
بەھارا تەزە وى ل مە ۋەبە.

گەلەك گلىا ئەزى تەرا بىيڭىم،
دەرەقا شەرى قەومى پر گران

فاشیستارا نەلەتى بىشى وەكى،
رەحમەتى بدى عەگىتى مە كەتى.

من زى قى شەريدا خۇن رېتىيە،
نامووسا باقى خوه خوهى كرييى،
ئۈردىنا عەگىتى پىسىرا منه،
چ دخازى، خوهستان من ئەقىنە؟

و تەبرىك هات، زۇو بەلا بۇو،
ز دلا، دەربازى دلا بۇو،
و چاوا شەمala چرا
دلى دىيا بەكۆدا شەوق قەدا،

باقى سەيرانى كەت ناف متالا،
چاپ كر، پىغا، كەت شكا دلا.
ئەو فکرى: بەكۆ وى ھېزە بە،
وەكى قىزا وى زى زىرا بە.

و مينا ھەقىر دلى وى سوو،
وى سەيرانا رىندك نەھىرى زۇو،
دەها وى شكۇرا خەقەر نەدا
بۇنا ئەقىنا ھەردو دلگەتىا.

ئەوى دژمن ئالت كر وا،
ئەز شا بۇوم تەمام پىرا.
برا ب ھەقىرا بەختىار بن،
برا بى قسۇور، بى قار بن.

رۇق تەزە ھىدى دەركەت بۇو،

ئاقيتبىو سەرىچىا، مالا،
وهختا ئاھل، جاھل تەھ ھەۋ بۇون،
تەختى ئەشقى ۋەكىن خالا.

ب دل و ئەشق كۆۋەندەك گرتىن،
دەف و زورنى ھەۋىرا لىخستان،
جماعەتى ب دلهكى شا،
دكىر دەعواتا بۈوكى-زەعما.

لى مينا رۇقا دچرووسى ل عەزمان،
رەنگى شەمىي گولەش بۇو،
كور-بۈوكى دنهىرى، تىر نەدبۇو،
ب رېزى خود زەعف قايىل بۇو.

شەمىي دكەنيا، دلدا دگۇ،
بىرمى زى، وەكى ئەز نەها،
من تالاش نىنە، بىم چۆ،
لى ئەز گەھىشتم بەختەكى چاوا.

ئەۋى تەختى دەعوەتى ۋەكى،
كۆشت و بىرنج خارن بىر،
شەرافا ئارتاشاتى ئانى،
قەليا سېلى، تۆمامىت دانى.

خارن، ۋەخارن، تارى حەتا،
حەتا شەف ھات، ھىيە زوودا
چا بۈوكا پۈوخىلى كەت بن عەورا،
لەزەكى دنى دەركەت ئەو دىسما.

شەكرۇ دووربا خازلا خوه،

ب شەمى، بەكۆ ئانى،
كولا مەزن دلى ويدا ما،
سەرى خوه هەزىند، بىر و ئانى.

قسما جماعەتا ئەرمەنیا
(ژ ئا. ئىساهاكىيان)

دېيىش، وەكى، وەختەك ھەبۇو، زەعف زوودا،
ل عەردى مى و بەرخ تونە بۇون،
ھەر مىرگ و چىمانى جەنتى رىندا،
مى و بەرخى -عەزمان ب ژىين دەبرى بۇون.

خۆرتەك ژ حزكىنى بەرخو كەتى،
ل سىنگ و بەرى ئەلەگەزى دىگەريا،
دىگەريا، بى ھەقال بەرخو كەتى،
ژ گاكۇۋىچى خوه قەتىاي چاوا.

پى بلوورا قامىش لىدىخست فەرە،
يا دلى خوه، تەنلى بۇونا مەلوللى،
ژ كانىا، قەئىا دىكىر پەجا،
بۇ بىن ھەقالى وى ژى نەقەتىا.

كانىا كىرن ئاخىن، گۆتن:
«ئەم ژ چۈويانە، ئەم چاقا جەم تە بىمىن»؟
قەئىا ژى كىرن ئاخىن، گۆتن:
چاوا ب تەرا ھەرن ئەم دەمەن»؟

پەزى ب ئاقىل، مەعرىيفەت گوھدارىا
دلخۆریا وى خۆرتى دەردىلو كىرن،
و كىرن كالىن، ژ جەنتى رەقىيان،

بۆ حەواسا کلامى ژ چىي هاتن خار.

بەرهەف بۇون دۆرە وى بەرخ و مى،
دۆرە بلوورى يَا دلا، شەواتى،
ھەر جىا ب مەعرىفات دان پەى وى،
بى قەتىندىن، ب دل-ھەقالتى.

وى رۆزىدا شقان و سورى، بساخلەمى،
ھېلىن دانىن ل چىايى بھورتى؛
وى رۆزىدا ژ بلندىا چىايى بھورتى،
دنىدا بەلا بۇو، هات خارى قەنجى.

نادۆيى دلگەتى

(ژ ئا. ئىساهاكىيان كومەئيت)

نادۆيى عەفات هەسىپى سۆر ئازوت،
زۆزانما ئەلەگەزى،
ئازوت، هات، هات سەكنى
پىشىا كۆنلى گولىزەرى.

ئالىي كۆن راستى، ژ هەسىپى بازدا،
ھەسىپى سۆر چقىي كوتايىغا گريدا،
نېزا تۈۋۈز كوتا عەردىدا،
ئالىي كۆنلى چەپى كوتا عەردىدا.

سەرىخ خوه بلند گرت كاوى،
دەستى خودا سەر دەستىي
زىرىن، يى خەنچەرا داغستانى.
نادۆيى عەفاتى بى خۆف،
چوو كۆنلى باشقى گولىزەرى.

نادق بى سەلام داين
پېشېرى گولىزەرى سەكى،
دزىكا ۋا دلى وانا ھەف زانبۇو،
ھەف ھز دکن ئەوانا وەكى
لى ھەردو ژى كائۇو-كوبار بۇون،
نادقىيى عەفات و گولىزەر.

يەكى دخاست بەرى يە دن:
يا دلى خوه بىزە،
وەكى فەقىرى ستوخار،
تەۋەقە ژ يارا كوبار بىكە.

ئاوا، بى سەلام داين،
نادق گولىزەرىغا گۆت؛
كى تەرا گۆتىيە
تو خەجا جەعدو،
وەكى حزكريا من ھەيە،
حزكينا من ژ تە ھەيە.

كى تەرا گۆتىيە
تو خەجا جەعدو؛
وەكى شەف و رېق
دللى من دشەوتە
متەيىرى سوفەتى تە مە.

ئەقىنا تە ب مۇز
چەعىى من نەگرتىيە،
ب مۇزى چىا و قورنە نەگرتىيە

هەبۇونا تە چىيە؟
تو خەجا جەعدو،
وەكى بىم قۇولى بەزنا تە،
بەھلەم، بىماشىم.

راستە، وەكى چل گولىي تە ھەنە،
وەكى دۆرا تە د ئالن،
لى بىنَا گولىي تە خۇوش نىين
مینا ھەۋرمىش ئەو نابرقن.

راستە، چەعفى تە پەش ھەنە،
دو مەعرى پەشە وا فتقى؛
لى چەعفى تەدا حىزىرن تونە،
مرينە، مینا دلى تە پەش، تەمرى..

راستە، بەزنا تە بلندە،
بەزنا تە بلندە، نافە زراف،
لى بەزنا تە مینا دارا چىتارى،
نامىلملە.

و مینا قامىشى خان-ئازىزى،
ناڭا تە قەوبىن نىنە.

تە ل خود كريي گرىدایە،
ئاتىلەس، قنانۇوز.

و دو خالى كەسک سەر سوورتى تە ھەنە
لى سوورتى تە پەلكى گولى نىين،
سەر و گولگولى، مینا گولى شىرن.
حىزىرن تە ب مۇز
چەعفى من نەگرتىيە،

ب مژئی چیا و قورنه نهگرتیه.
تو پاک زانبه، بی دلیشی،
ئازئی هرم، ژ ته دوور کەفم نها.

بئی ئاخین، بکەفم چیا، بانيا،
کى بى پېشیا من، پېرا شەر كم،
چۆلا دووماندا بکەفم بريندار،
ئازئی برم، ناقى تە نادم،
و ناخازم، وەکى جارا پاشن،
بەر شىميكا خوه برم
چەعفى تە بېيىم.

ئاوا نادۇ كۆ،
قىزكى تشت نەگۆ،
كىلەكىپا دەركەت نادۇ.
رما خوه ژ عەردى دەرخست،
ب مووبىي ھەسىپى گرت،
گرت، وەکى سيار بە.
يەكى ژى پاشدا ۋەگەريا،
ول شىميكا كۆن چۆك ۋەدا:
«تو مەلەكى، ھۆرى-پەرى،
دلكەتيا من گولىزەر،
خودى زانه، تو ژى زانى،
وەکى دەرھوا دكم، دەرھو
دمرم بۇنا تە، ئاخ،
رۆحى من ھاتىه بەر دەقى من يار،
د دنيايىدا، سەر بەرا،
يا مينا تە تونە، يا مينا تە تونە،

گولیزه را شیرنه به ده،
تو رنده، رنده، رنده
هزار جاری، هزار».

وھزیپ نادری

دیسا هات به ر چه ۋى من
دیسا هات بەر چەعېنى من،
ژنا تەزى، زارى بىچى و زارى،
ھىسەر تۈرى چەعەغا، كەل قىكىدا
ئەو يەكى ئاخ و كەسەر دا من.
ئەقا يەكا دىكىر گىرمان،
ب سەركارىا موقۇتەخوران،
ئاوا دیسا گىرمان مرنى تىنە،
ژن، زارا دكۈزە، شەھەرا ھلدشىنە،
ھاتنا وېرە زى تى بىرچى بۇون،
زولوم و ھەر دەر دې خۇون.
زەبىر و ئەسکەرئى وى سەرخاشە ھار.
ئاها دەجال دكىيە كافكارى.

لى ئەم سۆند دخون ب نامۇسىنى،
وەكى ئەسکەرئى گىرمان ھى،
يەك ساخ قەنەگەرئى ژ كافكارى.

١٩٤٣

خازل

(گۆتنە كورەكى چووك)

خازلا ئەز خۇرتەكى چاردەسالى بۇوما،
يان زى ئەسكەرەكى دەست سىلە بۇوما،
ئەزى ب دل و جان بچووما،
پىشىيا ئەسكەرەي ھىتايىر.
باشقى من چووبىه، وي ل پىسىرىنىشانە،
ديا منه مەزىنە، بىرىگادغانە،
من زى هندك سال مانە،
كۆ تەنگى ھلەم مينا وانە.
خازل بچووما ناف ئەسكەرەي سۇر،
لى من بکوشتا ئەسكەرەي ھىتايىر،
سيار بۇوما ھەسبى، گىرىدا شۇور.

١٩٤٣

كلاما من

نه ژ بىر دكم، نه دىكريم ئەز،
ناىرسىم ژ كوشتن، و خۇونا گەۋەز
ژ مالى خرب، چرايىتەمرى
بازارى كەر، مەرڤى مرى.

ژ قىرينا فاشىستا، تالانچيا،
قۇورىنا تانكا، چىكىنيا مىرىا؛
ژ زارىنيا و ژنى كەڭرى،
ژ نالىنيا بىرىندارا، دەنكى كرى.

برا خۇونا گەرم، ل ئاسىيمان،

تەقى عەورا بە، چاوا تەلپ و دوومان
ھىسرى دنيا لىپىن، بىن تووفان،
چىكىن ئۆكىيانى، سەركەفە لۇدكا ئامان،

دىسا ناگریم، نە ژى بىر دكم ئەز
ناترسم توجار، ژ كىنىد وانه لەز
قەوین ھينكريا دى ئەز
ھىدى چووى دها زوو دىكىزە، نە كو بلەز.

ھەر دىكە وەلات سىمرە، پۇئىت دېيىزە،
ھېلىنى بەرنىدە، تو دېمىن بکۈزە،
ھلادە حەيفا زارى كوشتى، مىرى مرى،
بىستىنە تالان بىرى وان شەھەرىد خرابكىرى.

من ژ وەلىت ھلدا تىريز و مەيا،
پاشلىدا مەزن بوم مينا حەميا،
ئىرۇ ب خۇونا من چىكىن، گول دان،
ب ئەشق دل ددم بەرى حەميان.

ئىقىرقىپى ھىسر دكنه ئاشا ھەرىيى،
زولم ژ دەنگى ئەسىمانا ۋەگەرى.
ھەر دەر كوشتى، بىرىندارى ئامان،
تانكى خراب، كول سەر نفيسينى «گىرمان».

تالان، تورە، دەست ل فاشىستا سار بۇويە،
نېزىكە ئەو رۆز، بى گلى گۆتن،
كۈنىنى وى بىه ئاخىر دەوران،
گىرمانىا وى بىه ديمۆكراتستان.

لەما نە دىگریم، نە ژ بىر دكم ئەز،

ناترسم ژ کوشتن، و ژ خوونا گەۋەز،
كورىد وەلىت، لۆدكا ھېتلىئر وەلگەرىن،
قولبا بىگىن، ئاتماسفىرا برجىفىن.

دېمىن نكارە كەوشەنى مە دايىنە،
عەرد ھەڙ نكارە دنيا مە هلنىنە،
بۇنى نامووس كىرنى ھىـ دەرەنگ نىنە،
كۈـ گۆتىيە: «مېـر دەرە، ناف دەمىنە»

ئەزى كاوم، چمكى ژ جەنەتا شىورستان،
ل كىدەرە تو فرقى ناف ئىنسان،
ئەز ژى تەـ وـ، هىـ پـوـسـسـ، ئـەـرـمـەـنـىـ، ئـازـرـبـىـجـانـ،
ئـازـاـ كـنـ مـەـخـلـوـوـكـ ژـ جـەـحـنـمـاـ ئـالـمانـ.

لىـخـنـ، مـىـنـانـىـ بـىـ، بـروـوـسـكـىـ رـەـقـىـنـ،
زـەـرـبـىـ خـوـهـ تـەـفـ زـەـرـبـىـ مـىـرـخـاسـاـ كـنـ،
مـەـ خـرـابـ كـرـ دـەـرـگـىـ ھـېـتـلـىـئـرـەـ پـرـانـىـ،
ھـەـلـشـىـنـ، خـرـابـ كـنـ، ژـ سـەـرـ حـەـتـاـ بـنـىـ!

وـىـ چـاخـىـ ئـەـمـ شـابـنـ، بـكـەـنـ ھـەـمـىـنـ،
دىـسـاـ شـىـئـنـ كـنـ، وـەـلـاتـىـ خـوـهـ تـوـونـجـىـنـ،
لـ بـەـرـخـنـ سـتـوـونـىـ چـرىـسـۇـنـەـ كـەـ زـىـرـىـنـ،
مـىـرـخـاسـىـ بـسـتـىـنـ نـىـشـانـاـ «لـىـنـىـنـ»

ئازـاـيـ سـاـسـوـونـىـرـاـ دـاـقـىـدـ ئـانـىـ،
كـلامـاـ تـوـوـمـانـيـانـ تـەـنـىـ پـىـكـ ئـانـىـ.
نـافـ دـەـنـگـىـ كـۆـرـگـىـ جـمـاعـەـتـىـ سـتـراـ،
لـىـ لـاشـىـدـ ھـېـتـلـىـئـرـ وـەـلـگـەـرـىـانـ.

لـىـ يـاـ عـەـگـىـتـىـ وـەـلـاتـىـ منـىـ پـىـنـ،

ژگەلیئى كور، چيايى بىحەساب بلند،
ژ راستى فره، بازارى مەزن، گوند،
چووك و سەرە، بۇوكى بەدھو، قىزى پىند،
بلورقان و سازبەندى وەلاتى مە،
نېيساركار و رەقاسچى مەسکەنلى مە،
وى بنقىسىن، بىتريين، ب پەسن،
پاريزى، بىرلىنى و ستهمبولى پى بهسىن.

١٩٤٢

جامسمى جەليل

ئيرىغان

ئاڭا يېرىغان، بازارى مەي تەزە،
چىكىريه ژ بىتۇن، كەفر و پۇلا،
ئاوا ئوردىا مە ب قەوات،
ئوردىا جىرباندى هازر ژ عەگىتا.

ل وەدەرىيە ئوسا ژى تىخنىكۈوما مە،
ل كىدەرى زارى كورمانجا ئەشق و شاي،
كەتنە ناف ئولم كوراي،
هازر دىن بۆى پۇزىد مە تەزە.

ل وى دەرى قىزى كورمانجا بىخەم،
بى كەتنە ژ عەمرى تارى، پاش ماى.
كلامى دېتۇن ب عەمرى تەزە، و شاي
ب كەن، ب تەقا شىورى، ئازايى.

و قىز و كور پر شا دىن،
دەخونۇن، پەندەن دىن،
چىكى قەوتا تەزە لازمە عەمرا،
كە رۇنایىي بەلا كەن ناف كۆلخۇزا.

و ئيرىغان بىيە حەدادخانەكە مەزن،
ب ئولى لىينىن چەك و سىلە بۇوى
يا كە رۇنایىي دەدە ملەتى چووك

ئەشق و شا دبە ب پىشداچووينى مە.

جماعەتا ئەلەگەزى گازى وان دكن
خونكارىد مە قەوات ب گومان،
وهن، زوو وهرن، قەلام دلى مە،
كۆلخۆزقان هيقيا وە نە!

ئىرىيغان، بکە زنگىن، مىيانى ئەلەگەزى،
بلند بە، ب كوبار، ب قەواتا گومره،
ئەمى ب سىنگى خوه تە خوهى كن
مىيانى ئەسکەرى عەفات، سىلەهار!

١٩٣٢

كۈپى من

كورى منى بەدھو بھارا منه گولداي،
تو مەزن دبى بن تەعشا شىبورىيە زەلال!
بەزىن ددى ب شاي و بىخەم،
تو قۆچاخى سقى، شەردارى منى ب گومان،
لى ژ وەلاتى مە دھر، ل جىي باشقە،
ھى ھەنە گەلەك زارى مينا تە بەدھو،
و بۇنا وان گەلەك پالە و گوندى:
شهر دكن، وانا ئازا كن ژ زولومكارا.
ئۇ ھەۋالى تە ھى بەلەنگاز و بى تىرنجن،
و ل وى دھرى ھى بەرفە، زفستانە، چەتنە،
ھەلا ئەوانا سەرمىدىن، بىئىلاج.
دېزىن كەسيبييدا: تى، بىچى و تەعزى.
تەمىن جوورە-جوورە، كنجى پند،
و بھارى ب گول، بۇنا وانا نىن.

ئەوانا دىگەرن شاش بۇوى و مەتەل،
 مىنانى ئىتىما بى ئولم، بى خوهىدىن.
 كورى منى بىدەو، بەهارا منى گولداي،
 زۇوتىرى وورا ئى وى بېھ شەر،
 زۇوتىرى وورا ئى وى خۇون بىزە،
 بۆنا ئازايىا پالا و گوندا وى بېھ دەمعو.
 بۆنا وان ئى وى بلند بە،
 ئۈكتىابرا تەزە، چاوا ك يامە،
 وى بېرە دەستى زولومكارى زوربە،
 بقە ئازايى بۆنا پالا و گوندىا!
 و وى چاخى ئەوانا مىنانى تە
 وى بىستىن و بىن شاي،
 وى مىنانى تە بخەفتەن
 سۇتسىيالىزمى چىكىن ب ئەشق و شاي.

گولانا سۆر

جان، ديسا هاتن رۆزى گولانى،
 چار ئالى قەبۇون گولى رەنگ-رەنگى،
 تو گولانا سۆر، شاي و زەلال،
 چاوا كو ملەتى تىاقى ب ھەزار.

گولانا عەزىز، چاخى كوتۇتىيى،
 كەوشەنى ھاسلىتى ژتە دېرقىن،
 تو رۆزى شەواتىيە زىرىين ددى مە.
 تو نىشاناتا خەباتى، پىشىدا چووينى.

چاوا سور و سەرما زەقستانى،
 مە زۇورى دەرخستن ژ مەيدانى.

زاۋىد و خوھلى، ھاسلەت يې مە نە،
ئەمن نەا خوھى و خودان.

لى ئاقاس نىزىكى مە، وەلاتى مە دەر،
دىسما زەعف مە دەر ھەنە ورا،
ئەوانا ئازا نىن،لى چاوا مەرى،
روھى وان ھەستە، دەستە وان پۇلا.

ئەوانا ژى زۇوتىرى وى بېن مىينانى مە،
وى بىزۈزى، ئاغا و دەولەتىا دەرخن،
لىنىن ژى نەمرى ل وى دەرى دىگەرە،
ریا شەركىننى نىشانى وان دەدە.

و رېڭى گولانى وى دىسما بىن،
چار ئالى وى ۋەبن گولى رەنگ-رەنگى،
ئەمى دەا ب ئەشق كلاما بىستىين،
بى پاتشايى زولومكار و خوھى.

زىنى

چەعېتى تە رەش، برو قەيتان، زىنا مە،
چەعېتى تە قەمەر، ب ئاگر تىرى زىنا مە،
ناف زەقىادا چەپانگ ددى زىنا مە،
ب دەنگى خوھش، ب كلامى تەزە، زىنا مە!

وەختا ناش بۆستانى كۆلخۆزىدا،
تە دىگۈت دەردى خوھى دەرباز بۇوي،
وەكى ب زۆر، تو ددانە مىر،
بۇنا نەفسا جانى تەرا تونە بۇ خىر.

تو مینا منمیکا کەوشەنى،
و تەزە پى دكى شىميكى چارده سالى،
تو دخازى هين بى و ب خيرەت بخونى،
و خوهندنى، ئولى بلند دەست بىنى.

تە جەفا كشاند، گەلەك وەخت،
تە پىپەسکر عەدەتى كەفن
تە ويدا دا، هيئبۇونا كەفن، زراردار،
چۈمى ناف پىيۇنیرا دل ۋەكىرى و كوبار.

تە گۆ وانرا ئەز دخازم بخونم،
بېم پىيۇنیر، كىلەكا وھ ئەز رۇونم،
وھكى تو تىشتەكى تارى نەمىنە دۇرا من،
ئەز ھى زارم، ئەز دخازم پىشدا ھەرم.

و پىيۇنیر ب ئەشق و دل ھاتن پىشىيا تە،،
گۇتن، وەرە ۋەرە، تو ھەفلا فەرە،

چ ك تو بخارى، ئەملى بگەين، بدن تە،
بەسا، چقاس تو بى كولىلەك، بى گول بۇوى!

ژ وئى بىزى چار سال تەمام دەرباز بۇون،
بۇو كۆلخۆزقان زينا مە يە، چەعە قەمەر،
دەخەفتە ب دلى تەمز ب جەگەر،
خوھيا عەمرى تەزە، زينا مە جاھل، دىندار.

رۆژى من

ئەز دەرباز بۇوم، ژ كەوشەنلى خە-خالى،
ژ گوندە بىخوهى و مەلول،
باشقى من، ئەز دېرم ب ترس، زۇر بۇوى،
ئەم درەقىان، دچوون، مە خۇھۇزى نزان بۇ بەرب كو.

چەعفى من ب ھىسىر، خۇونى ۋا تىزى،
دۆرا من تىزى جىنياز، مرن و كەتن بۇ،
و كۈچك ژى بى خوهى سەر خانىا كەتى بۇون،
دەكىن كۈوزە-كۈوز و تەمى بى خەو بۇون.

ئەم ژ كەوشەن كەر و لال دەرباز دبۇون،
وى دەرى زەقىيەد ب ئاڭ زۇۋۇ ۋا ھشىك بۇوقۇون،
وى دەرى خۇونا گەرم گول گرتى، سەكىنى بۇ،
وى دەرى مرن ھەبۇو، ھەر تىشت خاراب بۇوى.

عەزمان ژى نەپازى بۇو، ب عەور و بى تەڭ،
ئەم وەستىياى بۇون، بىچى بۇون و تاقەت كەتى،
لى ئەم تەمى درەقىان ب لەز و بى قەوات،
ب رىا گەلەك چەتن، ژ دەشت و بانىيى بى مەرى،

ژ وان رەقىيەد زەلولە و ب خۇون،
رەبۇون سەر پىا پالە، گوندىيى خەباتچى،
و وانا ئالت كر، ۋەبۇو شەقەقا تەزە،
و هات ئۆكتىيابرا سۆرە ئازادار...

باشقى من دلشا، بازدا مەيدانى،
گازى كر، گۇت، لاق، ئەم ئازا بۇون

ئىدى دەشت-كەوشەنى مە نامىن بى چاندن،
زۇوتى مالى مە وى ھەبە ئوسا ژى نان.

مەرف كو پەقى بۇون چيا، ژ چيا ۋاگەريان،
و ژ كەلىيد كۈور، ژ مىشا هاتن،
گوند چىكىن مىنانى جىرگى مرجانا،
رابۇن كولىلېك دان و ھېشناي گىيدان.

و باقى من گۆت، ھەرە كورى من،
بخۇونە، ھين بە و باش ئولم ھلدا،
ئەم ئىدى بىرچى، تازى ناگەرن،
ئەم ئىدى بى كام، بى نان نامىن!

من كتىب، قەلەم و دەقتەر ھلدا،
چوومە مەكتەبى تەف ھەۋاپىد خود،
ئەز تمى ھين بۇوم و خەفتىم،
وەكى ژ ھەۋالى خوه شۇوندا نەمىن.

نها گوندى مەدا مە كۆلخۆز چى كرىي،
خەقاتا خوه ژى ئەم پىشدا دېن،
خەفاترۇزىد مە ھەر يەكى ژى ھەيىه،
ب تراكتۆر-ماشىنە كەوشەنى مە تۈزىنە.

ھېشناي ھەر دەرا بەلا بۇونە،
چيا و بانى كنجى خاس خوه كريا.
عەمرى تەزە كولىلېك دەد ب خەقاتا مە،
و ب خۇوداندا تە گول ۋەدبىن.

لى چاخى دبا ئىيقار و تارى،

ئەم بەرەف دىن ل كلوبىا خوه تەزە،
ستالىنى مەزن ژى ب مەرا خەقەر دەد،
تۇوى بىزى قى لىنин ژى سەكىنە، سەركارىي دەكە.

و ئەم دېھىن و ديسا ھين دىن،
ناف مەكتەبا شەرى سەفيدا،
وەكى ئەم چى دىن عەمرى تەزە، باش،
ئىسانەتى تەزە، بى سەنف و بى خەم.

مارۆ (تەرجمى ژ. ه. توومانيان)

۱

ئەوه گوندى مە، كو كوبار،
ناف زنارادا مژ گرتى،
گەلىي كوردا، دەف زنير،
دەست دايى بەر ئەنيا خوه
فکرى دكە مەلولى،
ج دخازە، نزانم...
ئەم ل وى دەرى پارىزى ناخون
و ب دلى ئەشق دوعايى دىن،
ھەر يق ئەم دچن دىرى
لى ھەرتىم دەردى تەزە،
ھەرتىم زرارەك دەرددەك،
دگەيىن تە ھەرتىم،
ئاوا، قوماندنه كى وەرە بىزىم،
سەرھاتىك، كو تو جارا،
بىرانيئەكە مەلولى،

رەھتىي نادە دلى من.

۲

ژ گوندى مە ژۆرتر حەتانى ئىرق،
دارەكى بىيى مەلۇولى وئى دەرىيە،
ژ مىشى مەزى ئەو باشقابىه
ژ بالتى مەرييا ئەو ئازا بىه،
ئەو سەكىنە ھەلا وئى گەرمى،
و سىيى دە رېنجبەر.

جەوهكە چىيى دىن بىيا،
و دخولخولە ل بن وى،
دلىزە ناف شىنكايدا،
نىقىرۇ ئەم وئى جەویدا،
چاخى كۈز كەرمى ئەجز دبۇون،
ئەم دچوون، دكەتنە ئاقى،
تەعنى، ب كۆما شاي،
ب قىرین، قىزىن
مە دلىست و ئەم دېزيان،
د ناف خىزگا رەنگەنگىدا
يان ژى ئەم پەمى منمىكا
درەقىن، ھلکىنا مە بۇو،
و ھەرتىم، وەختى وەستىيائى،
بن وى دارى تەكدا،
مەلۇول روودنىشتن سەر كەفرەكى،
سەر تربا مارق،
مارۋئا بىي بەخت زۇو مرى،
تو ھەفلا زارۋتىيا من،

چقاس مه لیستیه ب هەڤرا،
مه هەڤ حزکریه و هەڤ کوتایه.

٣

مارۆ ژى بۇو، دەلال بۇو،
تازە ئەو نەھ سالى بۇو،
چاخى پۆزەكى دو پىوی،
هاتن مala وان مىقان،
چاخى كوسنى ئانى،
تىرى دانى بېر وانا،
گۆتن، ئەم زەعف رازىنە،
تەشتا وە تىرى نان بە،
دەرى وە هەرتىم ۋەكلىيە،
ئەم نان نەخودىن ژ وە،

خوهلىي بدن مه ژ مala خوه...
وى چاخى باشقى مارۆ
ئاراق ستەند
ستەكانا وى تىرى، گۆت:
عەمرى تە بە، خودىي...
نيشان كرن مارۆ،
دانە شقان كارۆ.

٤

كارۋئى شقانى چيائى
ئەو شقان بۇو تەركى،
وەختى بەزىنى دىنيرى،
ساو دكەته سەر مەريا:

لى خوهسيا وى گەلهكى
 ھەرم حز دكر ژ وى،
 مارق ژى زەعف ژى حز دكر،
 ئەوي دگوت، باشه، كارق،
 منرا ھەر رۆز تىنە،
 كانفيت، كشميش و سىف...
 يەكى ژى كارق ب هېورزە
 هات ب دەف و زورنە،
 و مارق خەملاندىن،
 تەمەزى ئاۋىتن سەر سەرى،
 حنە دەستى خىستن...
 كەشيش خاچ ۋا هات
 بەر دېرى، دا سەكنانىنى.
 تو خوهىي وىي، لائى، ژى پرسى
 كارۋىيى مە گۆت خوهى مە!
 مارق كەر ساكنى بۇ تمى،
 باڤ ژى هات وى عەيدى،
 وا دوائا لى زەعفى كر:
 ئاشى تەدا، تمى سرى بە،
 پشتا تە كەلا متىن بە...
 لى كەنگى كو گۆتن «برن وا»،
 ئەوي برن مالا زاھى.
 دانە مىر مارق،
 دانە شفان كارق.

ب کرنا فەعلچىي نەپاڭ،
 ب نېيسارا وى، چرينا وى،
 دلى وى، جاھل برين،
 دۇنىي گور، پىرا جەدو
 ب نىپاڭى، نىتا خراب
 ئانى ل كنجى ويدا ...
 ئۇ تو كەسەكى نەبھىست زەلال،
 تەنلى بۇوكا تەزە هاتى.
 مارق حز نەكىر ژ مىرى خوه،
 رەقى، پاشدا هات مالا باقى خوه.
 ئەو هات گرييا ب كول
 ئەز ناچم جەم وى،
 ئەز ژ دىيا خوه حز دكم،
 ئەز ناخازم بقۇم ژن.

باش وى سەحەتى هىرس بۇو،
 ئەو كوتا و گۆ:
 دەركەقە ژ مالا من، پۇو پەش،
 تو پاشدا مە نەنھىرە،
 لنگى خوه دها دانەينه مالا من،
 تە ناۋىي من خراب كر...!
 مارق ب گرى، پۇويى خوه گرتى،
 ئۇ ژ سەدەرا باقى خوه دەركەت.

باشقى مارق بەرى دايى،
 مارق پەقى ژ كارۆيى شفان،
 بىرچى، ب كنجى قەلشى،
 ئەۋئىدا دبۇو ب رۆزا.
 دەقەقلى ب بەلەنگار،
 ل بەر ئۆجاخى خەلقى،
 يان ژى دەكەريا تەمى،
 ل دەشتى مە، چۈلى.

گەلەك مەھ دەرباز بۇون...
 ژ چىايى پېش شفانەكى
 پۆكى دەنگ دا مە:
 بىزابىن، وەكى وا
 ب كنجى سۆر قىزەك
 كەتە پىيا خار گەلىدا...
 ئەم ژ گوند دەركەتن،
 دوور سەكىنин ژ ترسا.
 مە دىيت، وى گەلىي مەزندادا،
 چاوا دەكەريا و قىزىيا،
 باشقى مارق كال بۇوى،
 دى دەكەريا، شىن، گرى،
 و كارق ژى زەعف گرييا...
 مارقا مە مر و چوو.

لې جنيازى وى بى بهخت
دانين بەر دارەكى،
ژ گوند دوورتر، حەتا ئيرق،
ھەيە دارەكى نە شين بۇوي.
بن وى دارى تەكدا،

چەلەكە كۈورئ لې كۆلان،
بى دىر، بى پاتاراڭ
مارق دانين ھوندور،
كەثرى پەش ژى تەرشاندىن،
ئانين دانين سەر وى.

من زەعف دىتىيە، چاخى ب گرى،
دى ب تەنى، ب كنجى پەش،
قووز دبۇو سەر وى كەفرى
دەي مارق دىكىر
كى تو كوشتاي، مارق جان،
كى نفرى كىر، مارق جان،
تو بەھى كو، مارق جان؟
وەرە، وەرە مال، مارق جان!
پازاي، پانابى تو، مارق جان،
دەا هشيار نابى، مارق جان؟
ئەو قووز دبۇو، سەر وى كەفرى،
دەنگ ددا مارق.
خۇونكى دوو دىكىر، مۇوم دىشخولى،

گەلەك وەخت، ژ چىايى دوور
ئەو دېرقى ب تەنلىقى،
ئەو شەقا تەرى.

جەردۆيى گىنچى

بەرب گوندى كۆلۈزقانىيى

١

هاشىنى تەزە دەست پى كىربۇو، دەشت و زۆزانى سەرھەدى: كەلى گوهىرا، مىرگ و چىمانا
ھەلا خەملى خوه نە شىلاندبوون، دگول-گولىن.

سەھىكى ئەم راپۇون ئوسا زۇو، وەكى تەزە كەو كەتبۇو سەقى، بازارى رەوانى دخەوا
شىرندا بۇو، تەنى خرىنا دەنگى ترامقا، يى كۆھرەتىم وى وەختى بەرى گشكا سلافل
سۆقاقى شەمساتكىرى دىكىن، كوبار و سەرېست، هەرقلان، بەر ب سەرى بازارە ژۇرىن
ھەلدكشيان، پاشى شۇوندا قەدكشيان عەگىت و دەربدارى زاۋىد و فابريكا بەرژىر، بەر ب
سەرى بازارى زىرن ھەلدكشيان.

ل وى دىرىئى، هوون زانى، چقاس فابريكا و زاۋىد ھەنە. ب سرىئى، ل پەھى ھەف، ئۆھـ!
ھەساف تونە ...

كەلۆ كى ژ وە دىتېبۇو بازارى رەوانىيى بەرى؟ ئەگەر تە ۋان سالىد پاشن نەدىتىيە، تو
چقاسى ژى ب زىئى و سرافەت بى، چەتن كاربى ناسكى ...
ئەو كراسى كەقنى، ھەزەزى زۇو با ژ خوه شەقتاندىيە وىدا ئاۋىتىيە، شەوتاندىيە.
نە، پر خەملىيە، سۆر گىرەدایە.

كۆچك و سەرا، بىر ج و بەدەنا، كىغانلى ئەزىدا سەرى دانە سەر ھەف بلند وەكە چيا.
برجىيد بەدو، باخى تۆركىرى، سۆقاقى شەمسات ب دارى خەملى گۆڤەند گىرتىنە، تەف
دلېزىن، ئۆھـ! د وى كۆڤەندى دا، هوون زانى، چقاس عەگىتى دەربدار ھەنە... ب ئۆردىيى
گران، حەزار-ھىزار مىر و ژن، قىز و خۆرت ...

٢

بۇو ويقىينا ماشىينا مە، دوول پەھى خوه كەرە پېز، سۆقاق-سۆقاق فرقاز كر.

چەند دەقا شۇوندا ئەم ژ بازار دەر بۇون.

ماشينا (ئاشتوئا) مە روو ۋە كىرى بۇو، مە چارنکالى خوه فريقەت دىيت، لى ماشينا مە ئوسا ب زەرپ قل دبۇو رووبارى عەردى، تە قىى دىگۆت ئەو، وى ھلپاركى عەزمان بە.
خىلەكە ئېپىيچە ئەم چوون. تەزە تەعفى دا، پەنجى خوه كوتا ناڭ سەرا چىا. رىيا مە،
وهختا خودا رىيا دو قۆناخا بىيە، لى نەها، دەقە دەزمىرىن.

جىرگى گوندا كەتبۇون پېشىيا مە، هەنەك ئەم د ناڭرا دەرباز دبۇون، هەنەك د كىلەكىپا.
دۇور با زەلال خويا دىكىن گوندى بەر پالا چىا: جى-جيما دووبى تەندۇورا قولپ-قلۇپ
ھەقراز ھلدكشىيا بەر ب عەزمانى شىن، د ناڭ ھەۋىدا تەلپ دىگرت، ل ھەف بەلا دبۇول
سەر گوند دىسەكىنى.

وەعدا كەيادروونا گوندى چىا يە، خەبات ل كەوشەنلىقىسىيىتىي دكەلە، عەگىت و دەربىدارى كۆلخۆزا رەو گرتنه چارنکال، قىيرىنا
خۆرتانە، شىنگىنا كىلەندىيا يە، دىستىين كلاما كۆلخۆزىيە ھەرجار.
ماشينا مە مينا برووسكى قل دبۇو ب ئاواكى، ناڭا سەحەتە كىيدا ناۋىرىدا ٦٠ كىيلۆمېتىر
پى، ٦٠ ئىدا ل نېشىيا مە ۋەپپەنەتەكى تەزە.

ئەم سەر ئاخبارانىدا دقولبىن. گوندەكى هيىسا د گەرەكە فەرەدا پەر ۋەدايە، ئوسا، چاوا
كەلەك گوندىد مە بۇونە وي قرارى، لى ناڭ ئاخبارانى د قىنادا ھاتىيە كلى كرنى، كەلەك
نەھىيە ئەرمەنيستانى و زاكاڭاڭا زانى، كەلەك ناڭ ئەرمەنيستانى د ھەف نازان، لى ئەو گشكى ب
ھەقرا ناڭ ئاخبارانى رەن زانى، چما ك وەختا خودا ئاخباران كەلەك گوندە كەلەك شۇوندا مائى،
تارىيىدا بىيە، لۆما زى، گاڭا ك كەلەك گوندە و بازارقانى ئەرمەننستانى قار و قسۇور
دانە سەرئە ھەف، ئەقلا پرسا هانا وەكلاندانە، «تو كورئ ئاخبارانىي، بىيغەمى، نەزانى،
سەر ھشكى، سەرگەدانى»

ھەى گدى! زەمانى منى شىرين، ئەقلا ئەو گوندە، يى ك نۇلا قىيزا بىكۈرە ل بەر مرازا، لى
نشكىقىغا وەختا خودا روورەش بۇوبۇو، كەسى پۆز پى نەدەك، زى حز نەدەك، ئەقلا بازارى
چۈوچكى بەداو چەند سال پېشىدا گوندەكى كەنگى بۇو، لى نەها، تو وەرە بنھېرە، توئى
كەلەك نەخش و نمووشى تەزە بېبىنى.

برج و بەدەنلىقىنى دەرى ژى سەرى دانە سەر ھەف: كارخانا مەرمەر، زاقۇدا شىر،
حمام، فرنا نان، ئاشپىزخانە، مېغانخانە.

چار-چارنکالى گوند دارى باخا ته ز نكandن بى گرتنه، شين بوش، ل همبئرى ئاقايى
ديوانخانا و قولخدارا، گەرەكە پر فرەدا، ب سرى و قەيدە، ھلا پار ۋا دار نكandن.
باخەكى سەيرانى تور كى ئوسا چىكرنە، وەكى مەرف حەواس-حزمەكارە لى بنھيرە،
ج سەرئ و بىشىنەم، ئەز نزانم كىژانى بىئىم، وەكى سەفتى ئاخبارانى عەيان كم.

دو دەقە شۇوندا ئەمە ل ناشا ئاخبارانى بون، ل بەر دەرئ ديوانخانا مەزن.
رۆزرا رەھتىي بۇو، لى ديوان ۋەكىرى بون، وەكى بىست مەرى ل بەر دەرئ باخچى ته ز
سەكىنېبۇون، مەسلەھەت دىكىن، دو سى خۆرتا بەرى ھەف دىن، يەكى سېڭەك ژ دەستى
ھەقالى خوه رەقاند، فرقاس كر، ژ ناڭ وان دەركەت، يى دن دانە پەى، لى نكاربۇون
بىگرتانا، خۆرت چوو دوور سەكىنى، دەستىمالا خوه ژ جىپا خوه دەرخست، سېقا خوه تەمز
كر، دوورقا دەي ل ھەقالى خوه كر، وەكى بىيىن، ئەو عەيناتى واندا سېقا خوه شىرين-
شىرندا بەر گەزا.

وە گرتە خوه، گۆت يەكى ز وانا، ل بەستا ھمبار وەكى دەھ- دۆزدەھ خۆرتا ھەسپى
ھەسىنى ۋى ئالى وى ئالى دچەرخاندىن، ئوسا سەربەست، قەى تە دگۆت زكماكىدا ل سەر
پشتا وان ھەسپا مەزن بۇونە.

ب ملى راستى كىلەكا چەمى سېپى ئاقايى ھەبۇو، من بەرئ خوه ژ ليستكى خۆرتا
گوهاست و خوه ل ئاقايى تەماش گرت.

ئاقايى نە پر مەزن بۇو، لى شكلى وى نيشان ددا، وەكى ب موجى تىخنىكا پاشن ھاتىيە
چىكىرنى. ل بەر دەرئ ئاقايى وەكە شەش-ھەفت ئاقاتومۇبىيل پەى ھەف سەكىنى بون،
ھوندور ئاقايىدا چار گۆشى باشقى باشقىدا سەنتى تەشكىل بوبۇو ژ چار قىسما، سى
سەتخانادا كەس تونە بۇو، تەنى دەزگى چىكىرى، ل سەر ھەر دەزگەكى جوورە-جوورە
هاجەت و پەرگالى ھۆستاتىي تەمز و تۆندرست دېرقىن. رۆزرا رەھلتىا وان بۇو،
د ھەر ئوتا خەكە سەتكەدا يەك ساندىقى دوو-دەرمانا داردا كرى بۇون.

تەنى ژ سەتخانادا چارا شنگىنا چاكىووج وزنداندا دهات، گافا ك ئەم چوونا ھوندور،
خەباتچىيا ب تەمامىيا خوه با بەرئ خوا دان من، سلاف ل من كرن، من سلاڭا وانا ۋەگرت.
فييرە-فييرا كۈورما ھەدادا بۇو، پريىسى سېپى ۋى ئالى وى ئالى دېكىيان، خۆرتەكى
سەربەست سەرنىكى فرخۇونا ژ كۈورمى دەرخست، دا سەر زندان، دو خۆرتى دن ب قرانى
يەك پووتى ھاتنە ناڭ چەعفى ھەسىنى سۆر بۇوى.

ئەز نىزىكى تەنەكچىا بۇم.

ھۆستا، ۋى وەختى ئاقاس سۆبە ج ھەوالە؟

بۇنا مەكتەبى نە؛ ئەم گەرەك وەختەكە كىدا ۲۵۰ سۆبەي تەمام كن.

ى، ج حەساب ئە؟ نەھىيا ئاخبارانى ۲۵۰ گوندە، ئاقاس ژى برا مەكتەبى وان ھەبن، لى ئاقاس سۆبى؟ مە ھەۋەكى حەنەك ب ھەۋدو كرن، و ئەز دەركەتم چۈوم بازارا ئاخبارانى. وى دەرى گەلاك ژىن و مىر ل ھەف دو دگەريان، ج بىزى نانى بۇون؛ روون، پەنیر، ھنگە، ھىك، مريشك، ساڭار، بىنچ، كنج و مدارس، سوووك ھاتبۇو خەملاندى، ھەر گونديكى كۆلخۆزقان: ئەرمەنى، كورمانچ، ئەجەم ھاتبۇونە سوووكى.

حەواسا من ب سوووكا ئاخبارانىرا دهات، ئەز مەتال مام، چىمكى عەمرى ئاخبارانىدا ئە و ج ك من بەر چەعېلى خۇد بىت، تشتى تەزە بۇو، چىمكى ئەز زوودا نەچۈوبۇم ئاخبارانى. نەا گونديا، كۆلخۆزقانا گرتتە پىا دەولەند بۇونى، ئەوانا دەا ستويى خوى ل بەر كۈوللاكا خار ناكن، ژوانا جۆت و نىر رەجا ناكن. ئەوانا خۇھىيى كەدا خۇد نە خۇھىيى ئىزىن و ئازايىا خۇد نە.

قاچاخى مراد

سەمەندى سىابەندىرا

ھىقا تەزە خرخالى تە،
گول و سۆسەن بەرپالى تە،
ئەز ھېرانا رەھالى تە،
جەواھرا سىنگى بۇوكا!
ناڭا مىرادا تو تاجى،
تەعقا كەشى ل گىددووكا!
ژېنگىز تە زمان لالم
ستەيركا زەرىن وى گەش دې
سىنگى كوردى كەلەش دې
نسلا ستالىنرا خاش دې
سەرفنيازى كال و چۈوكا!

ۋەزىرى نادرى

بن شووشىدا دانىھ شىكلى وى بەر من،
خۇودانەكە سار داكەتىھ ل سەر من،
ئەو دەكەنە، ئەز مەروزىم سەبا وى
من دېرسە، ئەز نادىمى جابا وى.
بەريدا ئەم برا بۇونە دل حەلال،
نۇلى شركى ئاقىز ژ كانيا زەلال.
وهختا ب شا، ئەو دەمىشىا ناف باخا
نۇلى برا ددا حەموويا تەمىي خوھ!

کی باوار دکر، وەکی قەزیا بى ئامن
 وى جلهتكە، خۆرتى تالیان-حوبا من
 و ئەو بەزنا نازكە و نازانى
 تىكە خورى خاليا سارە بەيانى.
 کی باواركە، وەکی ئەو ناف مە نىنە،
 کی باواركە، كو ئەو ناقىشە «ھەقال»
 کی باواركە، بن خالىيىدا دېم زەلال!
 ئەز سۆند دخوم ۋەر ل بەر شكلى تە
 ژ ھۆريا چىتەرنى ھەرقەكلى تە
 ب ئەقىنتى وەتنەن حزكى شفىيتا تە،
 مىاسەركن ئەم ھەر جارا نىتا تە!

مەيانە

قىزكا دەلال تو، مەيانە
 كى ھەزانىدە بىشىكا تە؟
 ژ ج گولا نافا باخا
 تە هوونايە گەردەنا خوه؟
 گولىيى بەدەو، رۆز و شەف
 ل بەر رۆيى دچىرووسى ئەو!
 دبە، كوش دىلەرا فقىيى تەيرا
 بەدەويا وى تە ژى هلدا؟
 يان ئادانا وەلاتى مە،
 نۇلى مىتىخكى باخى دەلمە،
 بۇو شەملا پەنجى رۆيى
 گرتە ژ تە و خەقىخەقى!
 ل ستوى تەدا دەستىملا سۆر
 سەردا خارن چەعفى تە مۆر،

نۆلی گولا، حەواسا تە
 ب ئەفینتى ھەرجار سەرە!
 تو ژى زانى، ج مسکەنە
 ناڭدا شىن بۇوى، نۆلی گولا!
 تو ژى زانى شاي ھەنە
 جەم مە تونە ئىسکىنا دلا!
 دە تو بلىز، دەلال بلىز!
 شا بە، نۆلی گولباخانا
 ھوون بىسترىيەن و دەنگى زىز
 برا دەرئى ژپالا ھانا!

وەلاتى شىپورپىرا

دچمە گوند ژ بازىر،
 كەوشەنلىنى گول دېھى،
 ژ ئادانا تەعمە تىير،
 مسکەنلى منى شىپورى!
 وەتنەن - وەتنى تە
 كانيي ئاقاز ل سەر.
 ماشۇقەم ل رەحانى تە
 ل پەزى تى نەدەر!
 تو گولا دەف گىلىدا،
 تو ئىپورا زارى دىبە!
 وەتنى من تە زىلدا
 ب كوبىرەكە تەزە.
 ژ ھەزار تەرىپى تەجىبەتى ئەز،
 ژ دلى وانى ئىپتوون،
 فرى شابۇون پىدا بۇ پەز،

پیدا بوو گول ۋېبۈون.
 تو ھلدا ۋى شايىرى
 ژ توسىحىدى خواى تەزە
 مقامەك دانىيە وى
 مقامى حوبىا تە.
 سەرتەدا تىيم ب تال
 تالا من تەرا كلام.
 بچووك، جاھل و كال
 دشىين تەپا سەلام!

گۈندى مەپا

تە گول قەدە دەلالۇ،
 ژ دەست قەواتا زۆر.
 نە يېڭى بېرىي گۈندى،
 ب بان ۋېبۈونى ژۇر.
 ئەو نىنى، تو ئەو نىنى،
 وەختا كۈوفى بۈوم ژ تە،
 د من بوو كىرئى خۇونى
 توورە نۆلى نىزدە.
 ئەز بىر تىيم پايىزى،
 بەر تەقىيا ل بەر گۆلى.
 بن نەقىزا دارا گۈزى
 تە ئەز شاندەمە چۆلى.
 لى حوجەتى ئەز نىزانم
 تونە قەلپى جەم من،
 ب كوبرا تە ئەزى جانم
 ياشىرنە ب ئامن

کەوشەنی تە گولدایى
تراكتۆر ناکا دقووزە،
و شەوقا تەقى ب شاي
سەر تەدا درزە.

چنگرى تەيى ھەفدا

ئۇ بۇونە دەشت، چىمان
كۆمسۆمۆل وى ناف رەزادا
دخەبتىن ب گومان.
نها وەختا دنهىرم

ل كەوشەنی تەيى حەواس
ھم شا مە، ھمى تىرم
ژ كۆلخۆزا تەيە خاس.

ڙنى وەلاتى شىورىپا

ب گازيا وە و شابۇونا دلى ئالاڭ
و وەلاتى عەمرى ئازا ھۇونە د ناف،
خۇوشكىن، ئاقل و قەلەما منه زراف
شكى دكىن وە و بەزنا وە دېمى گولاف!

من ناس دكىن؟ برى وە مە ئەزى تووسىز،
ناف پىچەكى سۇقىتستانى ئەز خواى كرى،
خۇوشكا منه ناف وەلاتى تەورى دەنگز
بىشىكا من ھەزىند دەلال و حزكى.

ئۇ، خۇوشكىن! تفاقا مە شايە و حزكى!
ئەو چاوا پۇلا وى قەيمبە حەتا-حەتى!
وى ژى بقە زورەتا مەيە نەئالتكىرى
زورەتا ستالىنە، كو دېينە مەعرىفەتى!

بىرا وە تى، خۇوشكىنۇ، ئايىكى دلى قوولۇ؛
بىرا وە تى قەتلا بەرى پادشى ئۇورس؛
بىرا وە تى خۇونى خۇوشكا، كەريا دلا؛
ژ دلى مە دهات بىنا بارووتا من.

بىرا وە تى، سەر مە بلند قامچىيى پۇلا،
لى دەستى بەگا قىنيياتى مە دەنجراند،
ژ پشتا مە چەرمىرادىرن، نۆلى زۆلا
و تەياخە خوه، ژىيىنا پاشن مە دىكشاند.

و ئەم بۇوبۇون كەفافا پەتىيە ل سەر ئاڭرى
ئانجاخى دورۇ دەملەلى نۆلى چرى.

مە دەھەملانىد پاشن عەمرى چەتهن
و ھېقىيى بۇون دەرى بەھار-بىرا مەزىن!

نها، يەك وە شۇقىير، يَا دن پىلۇت دەزمانا،
ھۇون داربىدارن، ھۇون سەرىي كۆلخۆزغانان.
ئىزنا وە ژى نكا ھمبەرە ئىزنا مىرا،
باۋى ستالىن ئانى سىرىي ئەف قرارا.

ئەم شايىشا ناكشىين ژ تو كەسا،
و چىدىكىن سۈسىالىزمى ب دلى بەر
كى جلهتكە، دەست درىزكە وەلاتى مە شا،
ئەمىي پشتى لى بشكىن لى تىخە باگەرا!

عهیدا يه كى گولانى

ژ جماعەتى ب فينجانا سۆر
من حوبا گەرم ژى هلدا.
تىريئنجا تەفا ژىر ھاتە خار،
شابۇونەك كەته دلى من دا!

شەملا كار رېزيا عەردى،
بىنا گولانى تەۋ وى تى،
مینا كەفرى برى تەعتى
پىلا مەريما دچە تى.

دچن و تىن پىلى مەريا،
كال، جاھل، بچووكى دەست ديا،
كلامى بىرژە حەموو گەليا
برا تە بىسترىن حەموو جيا.

زمىنەكە گران كەتىھە عەردى،
دەنگى ويى زىز دچە دنى،
ھەفال كىف بن ھوون وى عەيدى،
عەئىدا ئازا، پوحى دنى!

تاقى خالىي مە ژ ھەف ۋەزاند
ب ملى قورىھى نەئالتكرى.
عەگىتىد مە دنى ھەزاند
دەست ھونورى خوه حىزكى!

ئەم كو لىڭى خوه داۋىزىنە جيا

دەست داھىزىنە ج پىشەى،
ناۋى سىتالىن دەنگ دەدە هەر جيا،
سىتالىن گۇتى، مەرا شاي!

عەيدا ئۆكتىباپرىرا

ھەزار تولە عەمەر دىشخولە و بەنگزى تە تىنە بىر.
بىسىت و نەھ سال، نۆلى دور لال كەغىي ھېشىن دىت
تىدىر.

ژ تە ئالدىھ و قال بۇونە قەھەرەمانى مە پەركال،
يىك بۇى وەتنەن شهر دىكىن نۆلى پۆستەم-زال!
تەك تە شۇوشتىھ ب كوتاسى ئىسکىنى و عەمەر ئىسى
چەعەقى نەپاك، دلى قۆمىسى، دەستى زۇرىتى عەورنىسى.
ئەز بىر تىنەم سى سالىا خوه-رەقا پاشن خۇون دكشىا.
جىنياز سەر ھەف ل بەر تەقى، خۇونا كول عەردى پىزىا.
دى ئەولادى خوه داھىت و دەست داھىتە تۈنگى
دچوو تىپىا و شەر دىك، كو ھلاتا زۇلما ھنگى.
ئەز بىر تىنەم ناخا قەتلە عەمەر كۆچەر و كورمانجىي.
نىڭ بەيانى، ھنى فەقىير، شەدارە دەست ل سەرەت چىيى،
ل بەر سورى، ل بەر شۆقىي ئە كاۋانى گوھى كوندا
تە دەين لىكىر، وي تۈنگ ھلدا كەتە تەقىيا پۇزا
تە دا.

چى مەرا بۇو تەبىيەتا ئەكل و بى فەيدە دەستى نەدای،
چى مەرا بۇو ئەو عەمەر ئىكەن زېراندى، ھن لىدای،
چى مەرا بۇو چەعەقى ل دەستا، نەفسا بىرچىھ قشا كىرىتى،
ياك چۈوكتىيەدا نەسەقىرى و پۇزا خۇوش قەت نەدەيتى!
ئەم بىر ناكن وي حەيامى، خەدەر ناخا دەلکا؛
مە تۆخمى بەختى مرووز درەشاندە سەرى سووکا،

ب قەرپالى ناڭا مالا ئەم دىگەريان ل گىدووغا،
وەكى دەرىن ئەم ژ وئى پارسا چىرلىكىن ل بەر دەريا،
كۆھلچىنە ئازايا شا، ئەو چەعقى ل دەستا، چەعقى، كۆزىرەيا.

نها، وەختا دنهىرم، بەنگزى مەرييا گولفەدایه!
گۈندى، كۆبەرى دخەنلىقى ناڭا تەرييا مۇزا سەفر
ب ھەزار لەمبى ئىلىكتىرىكى، نەها ئەوي شەمال دايى!
نەها تراكتور گور دقوۋۇز ل سەر عەردى دەورا يى قىر!
سې سالى كەل قەفسا تەدا ئەم دەستت تىين بەرى رەزا!
نۇلى بەرا بى سەر بنى، وەلاتى مە سى پېلدا خوه،
ھەر پېلەكىدا پىشدا چووين، ھەر پېلەكىدا ھەمرى ئازا.

تەيار

كەليي كوردا، تىرىيەك دلەمە ب گور،
كەش ھەر ئالىيا بەھار دەرتى ژ بوھور،
و قالچىچەك بۇونە خەملى تىتال،
شركى سېپى ئافى كانيانە زەلال.
ھى تى خانى تىپىي جەنكى پش زنار
كۆلا تەبى تە خوھرا كىرييە يەك وار
ل وئى دەرى، جىيى كۆ دوزمىنى بەدى ھار
دخاست چەعلکە ژىين، ئازاتى، نامووسى،
و خەلقى چىيا تىكە قوللى عەم مرووز.
لى رۇكنادا نافى كالا و باشا
ب كازىيىا خوه كورە، نۇلى ئالاڭا
تەمى ددان خايىن دلادا كىنى،
و وەتنەدا فاشىيىستا بىنە تەلينى،
كۆ نامووسى دكە پۇلۇ كۆرى پووج،

هم دکوژه زاری دهرگووشه بی سووج.
 دهنگى دایكا دهرتى شيرن و باش،
 و دبیزه حزکن وەتن، ب حوبى خاس،
 چەوا وانا ئى حز دكر ب ناري،
 چەوا وانا ئەو خاي دكر ديهارى!
 لى دەقى پى بن سىيما دارا چىنار
 قازاخەك دىيت، نۆلى تەقا پەنج شەمال:
 وئى دھوونا گەولەزى كولىلىكى بىن
 و دادانى سەر كەفرى تربا ئەقىن!
 ب دەستى ھۆستا، يان قەلەما نوھەدار،

ب حەرفى زېر سەر مەرمەردا بۇو شەمال
 سەرهآتىا وي؛ «مېرخاسىدا ھات كوشتن»
 خەبەر كىمن، خو سەرهآتىا وي گشكى
 نانقىيسن ب ھىكىلا زۇو دانى
 لازمه وەخت كتىبى ھەزار بەلگانى،
 وەعده ئى دچوو، نۆلى مەرۋا دلىقى
 بەر ب وى رۇزى، كو ئالتكىن دخانى،
 پېرى نەرما فەڭەريا بەرب قىزى
 و گۆتىدا ب زارى شىرن، كىلما دى:
 «بىئە دەلال مېرى تە يە، يانى باقى
 ئەسکەر كوشتى، كو دبارىنى ھىسىر-ئاو؟»
 «نا، نا ... ئەو ھەقالبىو ناڭ قالى،
 وەختا برووسك دچرووسى ل پالى،
 و دەشتى مە خاكرىبۇ خىليليا رەش
 خوه ۋەدشارت دى دەرگووشَا خوه نەخاش،
 نۆلى كوركا، ژ تەيرى دەجالى قەرتەل.

وەختا عەردى دىكى گازى، نەعلە-نەعل،
 چەوا بىرىندارى خەدارى بەتحال؛
 هاتە جەم مە ژ ئىلا ئەلەگىزا دوور
 خۆرتى تەيار ب سەفتەكى گەلەك نۇور،
 كورى كوردا، پر فراسەت و كەمال،
 دەقى ب كەن، خالا سورەتە شەمال.
 وي شرق دىكى سەرھاتىيا خوه ئېشارا،
 نۆلى شاروور، دېلبلاند ژ دارا
 ژ عەمرى خۇ و جاھلتىيا مە عەيان
 ژ خەباتا ناف كۆلخۆزى بۇو بلىان.
 پۇزىكە سار، زىپك دبارى عەردى،
 وا گوندى مە، تو دېيىنى وى تەپى،
 ئەم ورابۇون و چركىنيا سار دهات،

عەرد و عەسمان هەر ئالياقا دىنفات
 ژ دەست بۇمبىا، گولۇ، تۆپى هار،
 بىي كۈزىپكى ژۆردا دهاتنە خار،
 مەرى نكارىبۇو سەرى دەرخە ژ تىپيا
 هەر ئاليا ۋا گۈلە گورتى دزۇوكىان
 جەنگ كەلەك بۇون، لى تو جارا جەنكى وا
 نەقەويىيە ل تو دەورا، ل تو جىيا؟
 پاشى فريتسا كرييە گازى و ھەوار،
 بەر ب مە هاتن ئەو جەلاتى خۇونخور،
 ژ وان چىتەك كەت، يَا دن رابۇو و قىزىيا
 خۇوننا وان زى ل عەردى سار نخەم پىشىا.
 لى ل بەر من شەش فريتسى بى ئامن
 ژ جى رابۇون و برکرن قەستا من،

من ئاگر كر، يەك كەت، يى دن وى شۇوندا
 كولە من كەت عەرد سىنجرى بن مندا
 بەر چەعفى من عەسمان بۇو عەرد زقىرى
 رۇنكايى بەرە بەرە تەمرى،
 ئەز بەستى مام، نۆلى مەيتى دەمنى.
 كزبەتى من يەكى دەستى خوه ئالاند،
 ئەز كشاندم بۇوزى بىرىن بەركاند،
 من چەعف ۋەكىر، قىزىام نۆلى گۇرا چيا.
 دۈرەمنا زۇو ئەز دېرمە ئالىي خوه
 لى فەر تەيار، ئەو تەيارى دل جەگەر
 بانىدا ورا ھەرچار كوشتن ب رىكا گەرم
 و ئەز ئانىم، لى نشكىشا بۇو گورىن
 تانكى «پلەنگ» سەر مەدا زۇو دخورى
 لەزەك مابۇو، لى وى شۇوندا خورزانى
 نها تەرا شرۇن دكر ۋى جانى .
 تەيار ۋەرە بۇو پلەنگە كى شېپۈك،
 مىنەك ھلدا مەققىبۇو دەقىدا تووک،
 و شۇولكى بەرب ھەزىدادى ب لەزى،
 مىن گىريدا ل بەزنا خوهىيە نازى،
 خوه ئاقيتە بن تانك بەلۇوى، عەردى ما!
 و ئالاقيتە تەوشە وى زۇودا بەر خوه.
 بەرئى ژى ھەبۈن عەگىت، مىرخاس و بەدەو،
 لى مىرئى وا دبۇو نىتا خەونا شەف،
 ئەز تەقزىيم، ژ من دكشىيا خۇونا ئال،
 پۇر سەرئى من بۇوبۇو پەنيرئى رېچال،
 من دى ئانى بىر دى شىرنە و دەلال;

نزام چما وەختا مرن بەر چەعفە
 تى بىرا تە ئەقىنتىا دى و باڤە
 مەرف ترى ئەو مرنى ھىسا بە.
 من تو لەزا ئوندا نەكى خوه گومان.
 و چەعقۇنھېرىيا ھەوار و گازىيا دامام،
 ويىدا دكى بەر ئىشقا خوه دوومان.
 كۆ ھىسابىم ژ فكرا دوورە و نەخېر،
 لى تەوشى تەيار، ئەو تەيارى نۆلى شىپەر،
 بەر چەعفى من دبە خايى جلهتى،
 و پۇلارا دكە سەفەر حوجەتى.
 و ئەو ورا مر، عەگىتى مە.

لى وى شۇوندا ھەقالا ئەز ئانىم مال،
 بىرين ساخبۇن، كوتا بۇ سەفەر و قال.
 كى چەعل كۆلا، ئەو خۆخوھ كەتە چەعلى،
 نۆلى حرچا كەتى تەلا ناڭ دەعلى.
 و ناكا من كرييھ قەسەم و قەرار،
 حەتا ساخم رۇو دۇنياپى، ئەز ھەر جار،
 ژ كولىلەتى نوھ بەهارا مە رەنگىن
 ئەز تەياررە تىكىم ھىكەلا بەنگى.

هاتنه خار چەند ھىسىر ژ چەعفى پىرى
 بەر ب قىزىئى چوو و ئەقىنتى كۆتە وى:
 «تەبىەتا مە دەولەتى يە، دەولەتى!
 ژ وى دوھلەن عەگىت وەلاتى مە گشکىدا
 و قەوزدك گۈل وە زى چنى، گولى ئال
 و دانى سەر تربا خۆرتى مەتايار.

عەتارى شەرۇ

عەتار و ئاڭ

ئاڭا زەلالە رەنگ ھېشىن،
ھى دوخولخولى شۆردا تىيى،
بەسە بکە ھەوار و گەمین،
ل بەر تە تى ئاڭدانى ئەكىن و زەقى،
ل دەشتى كۆلخۆزى حەممۇ ئالى،
ھېچىا تەنە رەز و قىنيات
ئەۋى ل تە بېنە ئاڭى
تو شىئىن دكى بەرب وەلات.

جەم وە دنیا شەف و پۆك،
ھين شىئىن دكى وەلاتە مە ،
بەر وە نە زاڭۇد و ئاشى بىڭىك.
كارى ژ وە دستىين كۆلخۆزى مە.

وەتەنلىق مە
وەلاتى سۆقىتىستانى دەلال،
بەبۈونا مەزن تو بوبىي بەر،
تە شەوق ۋەدایە چەوا شەمال،
تو ب روکونبا بوبىي ملکى جەبار.

تو وەتەنلىق مەي گەلە شىرن،

ل ناڭ تە ئەم دخەقتن ب چەعف و گافا
ب سەركارىا حوسنلى پۇلا ستالىن،
تو شىرنى مەرا ژدى و باشا.

وەتەنلى مەيى مەزن شىر و زور،
ئەم تە خۇرى دىن مينا شىرا
ھەنە ناڭ تەدا ل ھەزارا عەگىت
تو مەرا ملکى ديسا ژەمرا.

تو وەتەنلى مەيى عەسلى دى،
دەربى خەدار ژە مە بەرب دېمىن:
ئەۋى كۆ خرافى بەرب تە بى.
تو وەتەنلى مە، شىرنى مە.

عەمرى كۆلۈزى
ئەو كار-ھەبۈونا مال ژىينى،
تەقىيە عەمرى شاي ل روو دنى،
تەمام گوندى و ھەر بازارقان
ب وى ھەبۈونى دېنە قايىل و خنى.

ب خىقاتا سۆسىالىستىيە عەزىز،
چەوا ب محوبەت ھەۋپا بن خۆرت و قىز،
تەۋ-ھەۋ شا دېن ب ئەشقا دلا،
يان ژى وەكە حىزكىنا ئۆرتا دو برا.

عەمرى كوبار تەۋ شەمالى،
پېشدا وەرق دە سال ب سالى،
خەفات دقەدە قەروتا تۆكى،
كرنا دە رۆپۈ دەن رۆكى.

ل سه‌ر عه‌ردئ، بن عه‌زمانی هیشین،
ب گافی مه‌زن دق‌دن پلان،
ب سه‌رکاریا حوسنی پؤلا ستالین
سوسیالیزمه ئیدی مه‌پا زهمان.

قیزا بهدو ب خوه خه‌فاتچی
ب میزه‌کرنا ئاشق و دلا.
که‌زیی زیرین ل سه‌ر ملا،
کوبار-کوبار هه دململی،
به‌ردا به‌ردا یه جوت‌ک گولی.

ئو قیز نین بیو، جه‌ماله‌که زه‌ر،
ژ فابریکی دهاته ده‌ر،
مینا شکله‌کی ل دکانا،
گولی ژوردا هاتبوونه سه‌ر بستانا.

حه‌وهس تی ب وئ ریشاچوونا مه‌ش،
ئنیا که‌فه‌ر دیمی فره قه‌رقاش،
مه‌ری نه نان بخوه، نه ئاشی
ته‌نی ل وئ بکه سلاچی ...

دلی من ب شابوون که‌لیا،
ئاقل و سه‌ودا ژ سه‌ری من فریا،
ب وئ قزکا خه‌فاتچیه ده‌ریدار،
ئه‌ز شاش و حه‌یری مام بـهنده‌وار،

م دلت خوه زه‌شت نه‌کر،
چوومه پیشیی، من ژی پرس کر:

– وەرە بىزە من گلىي راستى
تو ژ كىدەرىي و ژ كو ھاتى؟

ب زمانى نەرم لىقىيد تەنك خەبەردا
ھىدى-ھىدى ئۆمى جاھبا پرسى من دا،
ب گلى و خەبەردا نا وى يە شىرن،
ئەز ئوسا شا دبۇم، روحى من بۇۋۇ گولى بىن.

شۇقىر ئاققۇدا سەكناندىنى،
كەرمكە! گۆ، ئاققۇيىدا رۇوننى!
رەنگى ئاققۇيى دېرقى كەسک شىن،
دەركەتبۇو ژ زاۋىدا سەر ناۋى سەتالىن.

ژ جى ئۆردا م رابۇو گولىزەر،
ئاققۇيىدا رۇونشت دەستور خوهىت،
تەزە ئەز بۇومە دل خراف و سەۋاداسەر،
من ترى خەونەكە، من دىتىيە ب قەست.

ئەو دىتىنا قىزىيە ب قىيمەتى،
من ژ وى ھلدا مەعرىفەتى،
ل بەزنى بالى قاماتى تەمام،
ئەز جىدا شاش و حەيرى مام

ئەو قىزا كورمانجە خەفاتكار،
ب سەدا قىز كربۇونە دەربدار،
ب بۆلشىقىكى دىكى خەفات،
ب خو ژى بىزارتىيىون دىپۇوتات.

بۇنا ناموسى ئەو خۆرت چوو

وى تارىقا چل و يەكادا،

فاشىستا پى خوه ل گوھى خوه دا،

وەتەن مەمى مينا گولا گەش

ئەوانا ئاقيتنى لەپى خوه يە رەش،

ئەو فاشىستى كىرمانه لەپ گور،

مینا سەيد بىرچىيە و بى ھونر،

دادانه سەر وەلاتى سۈقىتستانى

لى ب خوه كەتنە ناڭ قەبرىستانى.

ب ھونرى ستالىنى مەزنى پۇلا،

جەندەكى فاشىستا مانە دەشت و چۆلا،

ئەوانا خوه دانە جىرياندى،

ل سەر چەرمى خوه هاتنە هنجراندى..

ئەو شەرى سەر ستالىنگرادى،

چارنکال دېمن ھا دھاتى،

ل فاشىستا بۇوقۇو ھەوار،

ئەو تالانچى بۇن مینا سەيى ھار.

ئەو خۆرتى لېيتىنانى توونسىز،

بەرب دېمن ۋەكرىبوو ئاڭر و بېيسۈوز

دېمن ل كۈوچا ھەڤ دەگەراند

جەندەك ل سەر جەندەكا وەلدەگەراند.

فاشىست هاتنە راقەتاندى،

وى شەريدا خۆرت هاتە كوشتنى،

ئۇردىيا بۇلشىقىكا حجوم لىدان،
ب ميلۇنا حەيفا خۆرت ھلان.

كەۋى

بىر ھا بىر، پەزدا بىرى،
دەرگىستىي وى ل ئەسکەرىي،
كۆفيا ب لقاڭ خەملا سىرى،
حەفت سال تەمام بۇو چەعقۇنەھىرى.

شىنگ ھا شىنگ ھرى با دا،
ب رەنگى قىچىك ملک زەندا،
دەستا و پىشا كەدا شىرین،
ب ئەشق و حەواس دكە گمىن.

ميانا گولال زۆزانما،
كەوب خوه قىزا كۆلخۇزۇنانا،
بەر چادرا گەورە سىسى،
قىيز ب رەنگا دتەسىسى،

دەڤ و درانا خېبەردانى،
گولىيى رەش ل بەر قەتانى،
وھەق دەن مۆرىيى نارىنج،
خەمل ھاتىيە سەر كىتانى.

ب ئۇردا ما چەعف و كافا،
ئەنیا كەفر دەوسا زىرا
نامووس خودىكىرىيە وەكە گافا
سوورەت سۆرن دەم-دەملىرا.

کەوا بەدەوە ئەسلى زادە،
ئەو گەردىنا خالە و نىشان

زىر ل سىرى بۇونە شەعەدە
خۆرتى قەمەرى لى بقە مىغان.

خەقاتا شىرىن دايە بەر خوھ،
حەتا بەختى وى ژىن نېبرە،
ناۋى مىرکىرنى نايىنە سەر خوھ،
خۆرت ژ ئەسکەر بىن ۋەگەرە.

ل ناموسا وى بەلەدن خاس و خام.
سەر دىسترىن دنيا و ئۆم.
ئەو سەركارا فىرما كۆلىكتىقى،
شەمال دده وەكە پۆز و هيقى.

ئەو سىنگ و بەرى خالى دەفتەر،
ھېنىشاندىيە بۇنا خۆرتى ئەسکەر،
ناموس نەپەرتىيە، كو ئەو بىكە
لى ئەو دوور و كور خودىدا دىكەرە

سوورەتى وى سۆر تەقى خالە،
ئەشق و مەحوبەت ژىن دبارە،
كەوا بەدەو كۆمسۆمۆلە
ناف خەقاتى ئەو دەربىدارە.

مینا گولا ل سەرى چىا
مەحوبەتى دكە دلى حەمەيا،
ئەقىنيا دلا دكە بىتال،

ل سه‌ر کوللتورئ ئەو بىه هەوال.

شەقەكە پايزا وەكە جەبار،
وھ شەقى بى گومان رازا قىزا دەلال،
ل سه‌ر كەت حسەكە نەناس،
ئەو جىدا بۇ ئاڭ و پوساس.
ژ خەربىي مىغانەك هات،
دەرى كوتا ب دله پەخت،

جارەكى نەرم گۆت: كەۋى
دەرى ۋەكە ل مىغانى شەقى ...

كەوه حەزىنگ راھشت ب دلى كور،
دەنگ ل بەر گوها بۇ خەونا دوور...
دىسا نىتا خۆرت كەتە دلى وئى.
ئى، گۆ، كى گازى من بکە قى شەقى»

خۆرەت ل خوه نانى سكان،
جار ماين دەنگ دا، گۆ، كەۋى جان
ھشىار بە ژ خەۋى ...
ئەزم مىغانى تەى شەقى ...

چوو دەرى ۋەكەر كەوا قىز،
ژ دەردا چوو ئەو خۆرتە عەزىز،
ب دىتنى ھەڤدو نازكىن،
بى قەياس ھەف حەمېزكىن ...

بەسە قەلەن

لى ئەو چەوا دل بۇون تەھەلىان؟
يان پۇلا بۇون جىدا نەتەقىيان،؟
خراف بە حالى بەرى و تونە بۇونى،
ئەو زى بەرانبەر بۇو وەكە مرنى.

باشى زلفۇي بى ئىنساف،
ئەوى روحى خوه دانىبۇو مەيدانى،
قرار كربۇو و دخوهست قەلنى زەعف
بۇنا قەلن و قىز فروختانى ...

ئەو رۆزە، خازگىنيه روونشتىنە،
خەبەردىن ژ قەلنى زلفۇ
كا وى چقاڭ قەلن بىستىنە،
لى تکە-تکا دلى سېقىدine.

ئەو باشى بى ئىنساف و بى كىر،
تەنلى ناڭ قەلن برى دەھ-زىر،
كۆقىلەنلى من زى چل مى نە
ھەسپ و زىن زى يى پىسىپى نە.

يى، ژ كو بىنە سېقىدینى بەلەنگاز،
عەيانە، وەكى ناقەدە ئەو مراز،
... رى و نىت ل سېقىدىن بۇونە قات،
خىنجى وى قەلنى ديسا ھەيە سى خەلات.

خۆرت زانە مال تونە ل بەر دەرى،
قىز زى زانە ئەو مراز ناچە سەرى.

ئەو عەدەتى كەقنى بىقەياس
وى كۆبەدە ئەو مراز؟

خازگىنى ژ مال دەركەتن پۆخسىدە،
يى، كۆ خراف بە ئەو ناشى ل سەرتە.
ئەف شخولەكە نەھەق بى ئىتابارىيە،
كى ب قەلەنا حەتا نەا تىر خوارىيە؟

زلفۇ د حالى خوهدا كرە پۆرە-پۆر،
تەزە دلى وى بۇ پەلەت ئاڭرى سۆر.
سېىقىدىن ئاخىن كر ب كەوگرى رابۇو،
دلى وى ژ ئاخىرىي زەعف سار بۇو... .

ديا وى قىزا دەلال،
سەر مىرى خوه بۇ ھەوال،
كۆ من كرييە ماھرى نېڭكۈشتى
بۇنا تمايا دنى، ئەو بەدەو

ديسا وەكلاند ديا پىير،
وى ئەوقا قەلان كۆ بىنە؟
ئەو بەلەنگازى فەقىر،
لى قىزك ئاشكەلا وى دستىنە.

مېرك، وەرە كونا مەكشىنە،
مرازا ژ ھەق مەقەتىنە،
ئىنسافا نەھەقىيى ژى نابە،
برا قىزكاكە مە مرازا شابە.

نابە! ھېرس كەت ئەو بى ئىمان،

دئ و قىز جيدا هش بون و مان...
ژ كەربا تەشى هلدا و بادا،
لى دلى وى ب ئاگر مينا كورى حەدادا.

خۆرت دخوهست قىزى برهقىنه،
لى تەك مىرھىيە پشت-بەزا وى تونىنە،

باشقى قىزى بى ئىساف
قىز دفروت ب پەز و دهوار.

ئەو قىزرا خەملى ژ سۆر و گولاقنى،
جىر هلدا، ب كوبار مەشىا ئاڭى.
سىقدىن دىت قىز وى لەز تى،
ئەو هيدىكا بىر ب وى چوو، سەرى پى

ئەوانا تەف چوونە سەر كانيى و بەر زنارا،
دىسا ب كىيف و حەنك وەك جارا...
لى مخبور ھەبۈون ل سەر وان...
ب ئەقىنىيى ترس نەدھاتە بىرا وان.

ئەوانا ئوسا خوهىرا كر تىدىر،
نشكىيا شك چوو دلى دايىكا پىر،
ئ، گەلق زلفق، چرا ئەگلە بىي،
دۇھك ئەوى سىقدىن ھەقدو دىيە؟

ئى، چ بکە هنداشا خودا زەعف دىرسە،
زانبۇو تەف سىقدىن قىز ئەگلە بۇو،
گۇ وهى، تو وەرە ئەو بى ئيمان پى بحىسە؟
رابۇو قەستا كانيى كر و بەر بى چوو.

ئاپى زلقرىا گوتن گلىي باش،
دلئى زلفق بwoo گولا گەش...
لى ئەۋىز نزان بwoo جىي سىقدىن،
بۇوقۇو مينا مەريكە عەوتهر و دىن ...

سیقدین نیدی هلدا بیو سالخی وی،
هاما نه ویربیو بہر به وی بی ...

دئ وختى ئوی زانبوو ئىنگلا به
دگو هي بىرال وان دهرا به ...

ئەو سالەك بۇ زلفو ل كالى بۇوقۇو چەعقناس
ھى قەۋماندىندا خوه ل ور نەكربۇو بەعس.
ئىيىدى دىيوانا ئازا ھەفرى ژ جمعەتى،
عەمربۇو شابىي ناڭ فرىقەتى... .

رېكى ئاپى كال چووبىو نەھىي
زلفۇ لى گوهەدار بwoo، كەنگى بى؟
ئەۋى دىينا خوه تۈۋۈز دابوو پى.
دېت، سىيارەك وى بلەز داژق و تى... .

سیار هات نافا گوند، نیزیکی مala،
پرس-کر ڙ دهر و چینارا:
کیژانه مala دهوریش؟
بنیشان داینی، ئُوی ئازوقت، هاته پیش.

پیرى ژ مال دەركەتە دەر،
خۆرتەكى مەحبوو بۇو سەكىنلى بەر،
سەلام، دىا پىر، خۆرت گۆت!
ئەلىكىم، سەلام، پیرى گۆت.

پاشى ھەف حەمیز كىنى،
پیرى پى هاتە حساندىنى،
وەكى ئەقاناسەر ھەف بەنگىنە،
بەرىدا ب دلە ئەقىنى نە ...

ئىقشارى ئاپى كال ژ نەھىيە هات،
ئەۋ ژى پى حسيا و شابۇو
سبى ھەردارا كىف و دەوهەت.
ئىدى مرازى ھەرد ئەقىنيا بۇو.

ئۇرسىيىكى بەكۆ

زەقىا كۆلخۇزما

چقا شىنە زەقىيا مە،
چقا ئەشقە دلى مە،
تو كولىلكا گوندى مە،
بەزىنە، شىنې زەقىيا مە.

ب خەملە، تىرى بە،
سەلام تەرا، زەقىيا مە،
ھەر سال ھاسىلەتى ددى مەرا،
تو زەقىي تونە سەر تەرا!

وەختى بھارا شين دبى،
مینا كولىلكا بىن ددى،
تو زەقىيا مە يە كوبار،
تو نازكى، ئامندا.

لى ھافىنى سەرگران،
سىلىيد تى يە تىرى نان،

چقا باشى تو حەيران،
تە رازىنە كۆلخۇزقان.

دايانا تە يە گەلە گران،
ژ چۈلى دىن كۆلخۇزقان،

تژی دبن عه مبارئ مه،
تو گومانا دلی مه.

لهما زی ئەم شەف و رۆ،
ئەشق و کوبارن ھەر رۆ،
کلاما تە ئەم دستريئن،
ئامنيا خوه تە دسپىرن.

چقا شينه زەقىيا مه،
چقا ئەشقە دلی مه،
تو كوليلاكا گوندى مه،
بەزندە، شينبە، زەقىيا مه!

٨٠٠ ساليا مۆسکھىرى

سەلام، مۆسکفا عەزىز،
گۆمانا دلی مه،
رۇنایا چەعشقى مه،
نەفەسا بەر مه،
تو كانىا عەمرى مه،
مەركەزا نىيتا مه،
ستەيركا عەزمانى مه.
بازارى براتىيى،
تو سەروپىريا ۋىينا مه
كوباريا وەتانى مه!

ژ چىيابىي ئەلەگەزى
من كوليلك ئانىيە،
رەنگ-رەنگ، حەموو بىنا،

ژ وی چیبايى، كى دەرى
دەريبا تەنلى تەپەرى
سيمر، كوبار، فرۇنە.

ناڤى چىيئە «ئەلەگەز»
كۆلۈز سېرى ژ بەرفى،
ناڭ كولىلىكى خەماندى،
پاتشى گەليا و كانىا
شەعدى بەرى و نەها.
كالامىر، دنيا دىتى،
چىايى بلند سەر سېرى.

ئەو كولىلىكىد، كو من
بۇنا تە ئانىيە،
ئىزنا جەمەتا
مە يە بەرى بىن.

ئىزنا عەمرى كەفن،
عەمرى زەلۋولتىنى،
يى بن بەرقا حەتا
حەتايى گران.
نەپەدياپى، سەرم، سار
تو جارا شين نەدبوون،
نە بلند دبوون،
نە بىن ددان، نە رەنگ.

تو جارا تەعڭى گەرم
نېدكىر ئەو ئىزنا مە،
تو كەس نە دشەوتى

سەر وان روحبەرا،
حوكومەتا بەرى
گوھ نەدا وانا،
نەخەندىا، بى ئەختەريا.

ئاوا، بن تەقا تە يە
گەرم رۇھرەھم، رۇنای
بن شەوقا تە يە زەلال،
بن دەنگى ستالىنى
مەزن، باش و برا،
ئەو كولىلەك ھىشىن بۇونە
و رابۇونە نەها
بىن خوش بۇونە، كوبىارن.

بن ئازىيا فەرى
بن كانستيتووسيا رۇناي،
ئەو كولىلەك خەملاندىنە
چىيا، جەو، كانيا و گۆلى،
گۆقۇند گرتىن،
دەڭ كەنن، شا دېن،
و ناۋى تە دەن.

جاسمى پىخەسى شقان
ئىدى ناخەقته بۇنا
دەۋى ترش، زكەكى نان،
ئىدى نافىيە «ئاخ.
ئاخ، پشتا من، باقۇ!
ئەو پىشىدا هاتىه

ناف جىرگىد مەريا.

بۇنا ستالىنى مەزن،
بۇنا تە مۆسکەفا
بۇنا وەتنى مە يە
حزكىرى و شىرن،
تەۋھەقلىيد ئورووسا
ئۇوكرايىنا، بىلۇررووسا.
و گەله مەلتىيد ئوسا
ئەم زى رابۇن پىيا
تۆپ بۇون ژگوندا گەلىيا، چىيا،
ژبانىارا و حەموو جىيا.

مە سۆندا مەزن خاربۇو
سۆز دابۇو ستالىنى
عەزىز و مەزن
حەتا دەمن ئالت نەكىن،
حەتا يېرا خۇئازا
نەكىن، تو ۋەحەت نەفەن
ب خۇونا خۇقە سۆر
مە ئەو سۆز قەداند
وەعدەكى چەتن و زۆر:

نها لايىقى مەربىتى
ئالت كرنە بەرەمبەر
هاتمه عەيدا حەيشتىسى سالىما

تە بېشىم ئەز حەيران.
تو، مۆسکەفا، گۈلگەش،

ژ سینگى ئەلەگىزى
 ژ چىيابىي بەرفا قەرقاش،
 ئانىھ كولىلەكى بىنخوش،
 بىن تەۋا تە يە
 حىزكىرى، گۈرم و خوھش
 ۋەبۇونە و گېتنە
 كەلى چىيا و كابىا
 ئانىھ تەپا پېشكەش!

خاترى تە، بازارا رۆنكاينى
 تو نازكى، تو سەركارى،
 ئىرۇق نىنە مە تو بىر ئانى،
 ئەف كولىلەكى تەپا ئانى
 ناھى تە، سەرلىيىتىد مە،
 قەوات و نىيت بىن بۇنا مە.

ب ناھى تە و بۇنا تە،
 مى ئالىت دىكى نەيارى تە.
 ئەو، ناھى تە كوبار
 بىن سەك، چەوا بهار،

نىزىكى دلى مە، ئامنداز.
 رىبيا خوھر و دوور نىزىك دىكى،
 بەرفا قورنا دەھلىنە،
 چەعفى دەزمەن دەرتىنە.
 بەرا ھەبۇونى يە بۇنا مە،
 باڭ و بىرائىيە بۇنا مە
 ئولم و زمانە بۇنا مە.

ئەز، وەكىلىّ جمعەتا مە،
ديسا وى بىمە جەم تە،

و كۆلىكىد تەزە بىنم،
كۇوچىد هى تە بخەملينم.
رېكى رۇنكايى، ئولما.
خوهستنا من ئەوه، كو
ھەرتىم بىسەكىنى تو
حەزار-حەزار قورنا،
شەققى، رۇنای بدى
وەتانى مەپا.

گومانا دلى مە،
رۇنایا چەعغا مە،
نەفەسا بەر مە،
تو كانييى عەمرى مە.

میکاپیلی رہشید

پاہنچ ائمہ یقانی

پاییزه، پاییز هیسا و هینیک،
چقا بهدهوه ئەف شەھەرئى مە،
باخى وئى زىئرن، باخى وئى رىندن،
كە مينا مە بەختتوار و شا!

زهڦا کو خُرُزی

زهڻي چ زيره و چ بلنده،
باکي تهنک وئي سهرا دگهره،
زهڻي دههڙه مينا بهرهکي،
جان، ئوسا هتدى، نازك و هنسا.

و کۆمبايین ناشا زەقیا زیردا
ھىدى تى لچە و نان ددە ھەف.
هان، چقا زەعە ئىسال نانى مە
ساشا وى نانى كى ناخەفتە!

پىداكتور: سارمېن

کۈرىكتۇر: گارىگىن

شف ۳۸۸۴، تەمبە ۵۶۸، تىراز ۲۰۰۰

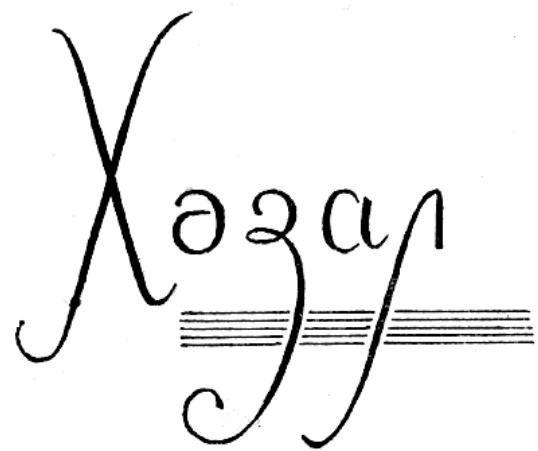
ئيدارا نەشرخانا حوكومەتى، ئىرېقان، ۱۹۸۴ ز.

خەزال

سیما سەممەند

نەشەرتەھۆکوم
بىرىقان ۱۹۶۱

СИМА СӘМӘНД.

Нәшермінікөм

Ереван

1961

خهزال

بها ر بيو، بها ر ئله گزى يه گولينه هينك.

كى چوويه ئله گزى زه عف رى دكاره بير بىنە وى وەعدى جنهتى، وى وەعدى ، گافا كوليلىكى وى دېشكەن، كول-سۆسىتى وى شىن دىن، ئى كورپ دىنە مەرف، لى خولە-خولا ئافا كانييىد وى يە سار، كوبەلا دې دەشت و مىرگا، چيا و بانىي وى، ژ كىيژانا ب سەوتەكە خوهش چىفە-چىقا چقىكا و قبه-قبا كەۋۇتكاتى، كوتەقى دەنگى كلامىيد قىز و خۇرتا دىن و نافا پىلى ھەۋىدا دچن و دكەھىزنى ھەيلۆ جىي دوور...
قى جىي جنهتىدا نە گوندى ئله گزى. چار چارنالىيد وى چيا و بانى نە، ژ ئاليى مفرقى ۋا بلند دې و كۆلۈزى چىل و قەرقاش سىئرى تى خانىكىن چيايى ئله گزى.
بنەليي ۋى دەرى گشكى زى خەباتەزىن و مەريفت.
چقا رۆزە سېنى شەبەقىن ھەز بەر ب خەباتى، بەر ب دەشت و فېرمىد كۆلخۇزى دچە.

سبەكە بھارى يە خودش بيو، كۆلخۇزقانى گوندى ئله گزى دله زاندنه بەر ب خەباتى.
ب لەز ئوسا زى دو ھەقال-كارى و خەزال دچوونە خەباتى.
لى كارى مەلولول بيو. خەزالى نھىرى كارى مەلولول و خەبەر نادە دەست خوددا زى پرس
كر: - كارى، چرا ئوسانى، دە دىا تە، باقى تە، ناهىلە؟
خەبردانما خەزالى ھى دېڭدا كارى گوت:
- ئاخ، خەزال، ئەز ئىشەف قە رانەزامە، حەتا نىقى شەقى مە ئوسا بەر ھەف دايە،
باقى من ناهىلە ... ئەوى كتىبى من گشكەلاشتىن، ج بىزى ئانى سەرئى من و دىا من، دە:

"نا كونە بىوو، كەرە قىيزا من ئىدا هىن نەبە، حەتا كۆمە دەھا خودنديھ بەسە، قىز ج يە،
وھكى خودنەنخانان بىلدىدا هىن بە".

خەزالى كافا ئەف يەك سەكە رساسەكە سار سەرى حەتا بىنلىكىنەتى، چەعىنى وى
تىزى ھىسىر بۇون، لى خوه زەفت كر، كارى حەمىز كر، بەر دلى وېيدا هات.
- كارى، تو لاب ئەقسىزنىي، ئىزلاجىز، زەعف زى جارەكى گوت، تە ترى وى نەھىلە؟ باقى

من زى دگوت ناهيلم، لى ئەز و ديا خوه، ب لاقا ديلەكا هاتنى، حەيران، حەتا ئەو قاييل
بوو روحى مە كشيا. تو قە گومانا خوه نەبرە، وى بھيلە، ئەزى زى بىم لاقا لى بكم. ده
بەشەرا خوه خوهش كە، ئوسا ليق-لۇپەر ئەز نكارم تەپا بىم، وى بىزىن چكا مە شهر كريه.
ئەۋى كارى حەميىز كر، رامووسا و ھەردا ب كەن چەعفى ھەف نەيىرىن تەيى بگوتا ھەردا
زى دخوهست بگوتا: ھەفاللى چقاس شىرنە.

وى دەمى پش واندا دەنگى لنگا و خەبەردانى هات، گافا ئەوانا پارا زقرين خەباتچىيد
برگادا وان-قاچاخ و باخچۇ نىزىكى قىزا بون، سېھىرى دانە وان و تەشايى چوونە
دەشتى.

كارى و خەزال نىزىكى ھەفالىد خوه بون و ب كەن گۆتن:

- سەلام، ھەفالنۇ، وەرا قەوات بە!

- سەلام، سەر چەعفا، سەر سەرا، - وان جاب دا، پاشى يەكى پرسى:

- كولنۇ، هوون كوبون، چرا دەرەنگى كەتنە؟ وەلە بىيى وە ئەم مەلوولن.

- راستى زى هوون گولىد بريگادا مە نە، - برگادىر ئاثاكىيان گوت.

- دە بەسە حەنەكا مە بکن، دها پىندە ئەم بخەبتىن. ھەردا گۆتن و ب دىتمەكى گولىن
دەست ب خەباتا خوه كرن.

كارى و خەزال ب كەن و جەعد دخەبتىن.

ئەوانا شالك سەر شالكى پنجار ژ ناقا زەقىيا تۆپ دىرن و ۋالا دىرن. حەتا قاچاخ و
باخچۇ قووچىكەك تۆپ دىرن دېرن سەرلى كەوشان، ئىدا ئەوانا قووچىكە دىنلى دىرن.
حەتا وەختى نانى نىقىرۇ ئەوانا ئوسا ب حەواس دخەبتىن، لى قاچاخ و باخچۇ، تە ھەو
دنەيىرى دسەكىن، ھەۋرا ب ھېرس خەبەر ددان. وەختى نانى نىقىرۇ ھەر دو ئىدى كرت و
كال كەتبون. ئەوانا پۇونشتن و ھەۋرا خەبەر دان. باخچۇ ب پرچووكى قاچاخ نەيىرى و
گۇتى:

- قاچاخ، ئەف گشكى كرنا تە يە، تە ئەم كرنە في ئاگرى، عەسە گەرە بال خەزالى
بخەبتى، تە يا من بکرا، ئەمەي باال سىنەمەي و مەيۇ بخەبتىيانا. ئەوانا خوه مينا ۋان بى
خودىيى نىن، دېنى چقا رەھەت دخەبتىن.

ۋانا مالك مە خراب كريه، پشتا مە كرنە بەر مە. كورق، تو قە گورا من ناكى، يەكە
خەزال تو جارا تە ناستىنە، وەلە پەردا كۈرا هاتىيە بەر چەعفى تە، تو نافىينى ئەۋى نازانە

تو ههیي يانى تونههېي. لى، ئەز تەرا پاست بېڭىم، ئەو قە سېقىدا دەقى تە نىنە. كورق، ئەۋىز تى بقە سەر ئاڤى، تى ژى بىنە. ئەو خوه قىز نىنە، ئاشىتە-ئاشىت! تو چ دېيىشى، مەعروم، تونكارى ب وى مىرانيا خوه خەباتىدا ويپا بگەينى، بىھىر، ئەم كرت-كال كەتنە، لى ئەوانا ئىدا قۇوچىكە بلند كرنە قاسى بەرنا تە و قە نەوهستيانە ژى.

- باخچو، بەس نىنە قال-بال خەبەرىدى، من جارەكى تەرا گۆتى، ئەز گەرە وى قىزى بخوهزم، ھەركى ئەو من نەخوهزم، ئەزىزى بەرەقىنەم، ئەزىزى ... ئەزىزى ... وى دەمى خەباتچىيدى دنى گازى وان كرن، وەكى ھەرن نان بخون.

خەزال و كارى ژى هاتن. خەباتچى گشك تۆپ بۇون سەر ھەف و ب ئىشتەكى خوهش دەست ب نانخوارنا خوه كرن.

بەر ئىثار بۇو، ژ دەشتى كۆلخۆزقان ۋەدگەريانە مالى. دوور ۋادى دەنگى كۆلخۆزقانيان شىرن، كلامىد قىز و خۆرتا دهاته بەيىستنى.

كەفانىيد كۆلخۆزى ۋېدرق ملى وانادا بەر ب فيرمىا چىلەكا دچوون، خەزال و كارى ژى ژ خەباتى هاتن. گافا خەزال هاتە مالى، دى راموسا، ۋۆنشت نانى خوه خار. دى قەي بېرىشى تشتەك دخوهست بىغۇتا قىزى خوه، لى دنهىرى و جارەكە دنى بەر خوه ددا. گافا خەزالى نان خار خلاز كر، دى گۆتى:

- دىا قاچاخ-ھەنى، مالا مە بۇو، كەلە خەبەر بەر منرا ئاڤىت دەرھەقا تەدا، فردا خەبەر دا، وىدا خەبەر دا، لى من تشتەك ژىپا نەگۆت. ئەۋى پاشى ب كەن گۆت، وەكى ئەمى زووترى بىنە خنامىي ھەف. وى ۋان رۆژا بىنە خازگىنىي تە.

خەزالى، كو ئەف يەك سەكىر، ھېرس بۇو و دېپا گۆت:

- دايى، تە گەرە ژىپا بگۇتا، وەكى بادىيەوا نەيىن، خوه سەقك نەكىن، و وى كورى خوه، قاچاخە چ كورەدەرە شىرەت كە، ئەو هى زارۋىيە، گەدە، ئەو چىيە، زەواج چى يە، چەعاف بەزىن-بala كورى خوه كەتنە، لى نزانىن دارا پووکە، بى ھش و فەرسات. دايى، ئەم جىكى دخەبتىن و ئەز وېر پىند ناس دكم، ئوسايى جانكەسرە، ئوسايى قورە و قوتانە، تويى بېرىش ئەوە كو ھەيءە. ئەز حەتا ئەوى دىمە خەباتى روحى من دكشە، ئەو ژى ژ من زەعف ۋەدكىشە. لى خەباتچىيدى دنى كەسەك نكارە لى خەبەردا، ئوسا جابا وان دده، وانا بېحورمهت دكە. و ھەما سەبا وى خەيسەتى وى ئوسا بەر چەعافى من رەش بۇويە، من ترى ئانى بەر پارا من دخوه. زەعفى بېخەيسەتە.

- لى خەزالا من، مala وانا خوهشە، تو چرا دەرھەقا ويدا ئوسا دىكىرى، ھەلە جاھلە، وي
ئاقىل بە، ئەز چاوا دى تەرا دېيىم خۆرتەكى نە خرابە.

- ئاخ، دايىچان، وەختى من مىركىرنى نىنە، من تەرا گۇتىيە دخوھزم هىن بىم، ئەز ھەلا
زارق مە، ئەزى هىن بىم بىم دۆختەر.

- دۆختەر؟

- ئەرى ئىنى جان، ئىدا ناھىيەلەم، وەكى سەرەت تە بىشە، ئەزى تەرا جوورە-جوورە دوو و
دەرمانا ھازر كم، وەكى فەخوى و پاك بى.

- گلىكى يىنە، راستى ثى تىشتەكى پاك بۈويى، لاوق، ھوون چقا بەختەوارن، وەكى
دەزىن وەلاتەكى وايى ئازادا، كىيدەرى تو فرقى ئورتا زن و مىردا تونە، لى بەرى ...
تىشتەكى عەتب بۇو، وەكى قىيز دەرھەقا خوهندىيەدا دوشۇرمىش بۈويە، ھەما ھەنەكى
بەلەنگازا چەعېتى خوه فەكرانا، ژ دىنى فەعم كرانا، دەست خوهدا وى بىدانى مىر. بى قە
پرس دىكىن گەلۇ قىيز دخوھزە، يانى نا. ھەگەر دى و باشقى وى دخوهستىن، ئىدى قىيز چى يە،
ئەو دىدانە مىر و ئەۋەرە ئەرە خوه نە مىركىرن بۇو، وەلە ھەما دەرۋوتەن. تە دىت ئىشارە ٥-٦
گەرەگىرى گوند ھاتن و دەست ب ئارشەقىشا خوه كىن، بىيى پازىبۇونا قىيزى، باشقى قىيزى
دەگۆت بىسىت پەزە قەلەنلىقىزا من، يانى دەگۆت پازىدەھە حەزار و ئاوا باشقى كور و قىزى
حەتا نىيفى شەقەتى بەر ھەقدو دىدان. پاشى وەختا راپى دبۇون گازى قىزى دىكىن
گۇستىلەك، شەعرەك پىتىا دىكىن و دچوون، ئىدى نەدېرسىن گەلۇ ئاخريا وان وى پاشى
چاوا بە. لاوق، ئەۋېتىپەخت بۇون. ھاقا جاھلىيەت ئوسا چوونە، يەكى خوه كەربا دەكۈشتە،
يەكە دىنى ژى نكاربۇ دەستى وان دەردا تەيەمىش كە جاركە دىنى فەدگەريya مالا باشقى،
يەكى ژى ژ دۆر بەرە خوه شەرم دىكىن، ئوسا ب دەرد و كول عەمرى خوه دەربىاز دىكىن. ئاها
لاوق، ئەف بۇو عەمرى مە يى بەرى. ھوون بەختەوارن، بەختەوارن، وەكى دەزىن ۋى وەلاتى
ئازا دا.

- ئەرى دايىچان، ئەز راپى مە، زەعەف راپى مە ژ عەمرى خوه، بۇنا وى يەكى ئەم
بۇرجدارى لىينىنى مەزن و پارتىيا كۆمۈونىيىتىيە نە، كەرەكى ئەم بۇنا خەباتى تو قەواتا
خوه نەھىيەشىن. كەرەكى ئەم رىن بخەبتىن، وەكى سەربەست وەتنى خوهدا كۆمۈونىزىمى
چىكىن.

- لاوق، خودى تەرا بە، ھەركى تو حەقەكى من شا كى، من رۆزى گران، دەرد و كول

زهعف دىتنە، زهعف هاتمە زىراندىنى، هەركى تو دەوسا وان دەردا دەرمان كى، ديا خوه شا كى قىزا من.

خەزال نىزىكى دى بۇو، حەمىز كر.

- ئەرى، دايىكا منه عەزىز، ئەزىز حەمەوو تشتى بكم، چقا دەستى من ۋا بى، وەكى دايىكا خوه يە عەزىز شا كم. ئەز نەما مەزن بۇممە و حەمەوو تشتى فەعم دكم، ئەزىز ئۆسا بكم، وەكى رېڭىد خوه پاك دەرباز كى، وەكى حەزار حەف خۇمۇلا خوه تە بىن...
زەبىنەشى گلېي قىزا خوه سە دىكى دەلى خۇددا شا دېبوو، گەلۇ ئەف خەزالا وى يە و
ھىسىرى شابۇونى مينا تەثىيەتىرىقى ژ چەعقا دبارىن.

- دە رابە، رابە، كەفوتقا من، بەسە، رابە خۇدەتەرا بە، ئىيدى نىقى شەقى يە رابە
رازى، وەكى تو سبى زۇو رابى، دەلاليا من.

تەعرىبانا سبى بۇو، گافا زەينەف رابۇو، هەرە تەولە دىيويىر، ئەۋى ئەۋى دەندا جىيى
خەزالى، ما تاما، -خەزالە پشتىرىدای سەر جىا رۇونشىبۇو و كېتىپ دىستىدا دخوەند، ئەو
ئۆسا نقوىي ناڭ خۇندىنى بۇوبۇو، وەكى تەخمين نەكىر، كو چاوا دى نىزىكى وى بۇو،
كىلەكى رۇونشت.

- خەزال، قىزا من، نە تو گونەبىي، چرا ھا سەرە خوه دكى، چقا رېڭىز حالى تە ئەفە،
ھى چەعقى سبى رېن نەبۇويە تو ئىدا رۇونشتى دخوونى.

خەزال چەعقى خوه يە رەشە نۆلى حەبىي تريا ژ كېتىبى برى دى نەيىرى، ئەو حەمىز كر.
- لى، چاوا، دايىچان، بى چەرچەرەنک نكارى بگەيىزى مارازى خوه. ئەز دخوەزم بىم
دۆختىر، بۇنا وى يەكى زى گەرە بچەرچرم، هىن بىم، وەكى بكارىم ئىنتەمامى قەبۈلكرنى
بىم.

زەبىنەشى كرە نچەنج، سەرە خوه ھەزاند.

- دە رەبىي ئالەمى مارازى تە بىنە سېرىي و ئەف جەفى تە دەيا نەچە، لاوق، ئەز ج بىيىم؟
دى گۆت و رابۇو چۇو. خەزالى دىت، وەكى حەتا خەباتى وەعدى ئۆزەلا ھەي، جاركە
ماين نقوىي ناڭ خۇندىنى بۇو. ئىيمى سەحەتەكى ئەۋى ئۆسا خۇند، گافا نەيىرى ئىدا
وەعدى خەباتى يە رابۇو، ھاھانگا ئەو دەر دانە ھەف، دەر سەدەر گىزى كىرن، ۋىدرق ھلدا
و چۇو ئافى. ھەما وى دەرى ئەو راستى كارى ھات، ياكو دەزاندە مالا وان. ئەۋى كو
دۇور ۋا خەزال دىت، لى كرە گازى:

- خەزال، زۇو بىكە، دەرەنگە! ئۇ لەز نىزىكى وى بۇ، ھەردو تەقايى چۈونە مال، خەزالى ئاڭ قالاپى كورن كر، دەرەنگەت، دوسى نانى تەندۈرلى يە لوش ھلدا چۈ كۆخ بالدى، يَا كۈ خەندا دە دىكلا.

- دايى، ئەز دېم، ج خۇهرا بىم بۇنا تەشتى؟ زىيەنەف ھاھانگا چۈ و ژ سىيتلا قاتخ تىدا مەياندبوو تۈئى سەر نۇلى زۇلى چەرم سەرە گرت، كرە نافا نانى لوش پىچا، پاشى جىكى تەركى پۇونى بەركلى ژى كرە نافى پىچا و دا خەزالى.

- هان، قىزا من، دە ھەرە، حەتا نىقىرۇ دىا تېيى نانى تە بىنە. خەزالى نان دەستى دى گرت و ژ كىلەرە دەركەت. سەقدەرىدا ئەو راستى مەجيىتى باشى خۇھات، ئى كۈپەز و دەوار راست كربوو و ھاتبۇو مالى. مەجيىت، كو چەعەف ھەردو ھەفالا كەت، ب كەن گوت:

- سبا وە خىر، قىزىد دەلال، ھۇون بلهزىن ھەرن سەر خەباتى، ئەرى؟ دە ھەرن، ھەرن، وەدى وە خەباتى ھندك ما، ھۇونى دوسى مەھى دنى شۇوندا ھەرن خۇھىنى و مە تەنلى بەھىلەن.

- ھەف خۇھىل وى رۆزى، - ھەر دو قىزا ھەفرا گۆتن و چۈونە خەباتى.

گاڭا ئوازا گەيىشتنە جىيى خەباتى ھىۋەرلە كەتبۇو ناف خەباتچىا، ئەوانا جىكى تۆپ بېبۇن نەدەختىن. خەزالى و كارى چەعەفى ھەف نەھىرىن، دخوهستان پى بەھىسانا كەلەج بۇويە، لى ھەردا ژى تاقەت نەدەكىن ئەو پرس بىانا ھەف. ئاوا ھەردو ژى كەر و لال بۇون بال ھەفالىد تۆپ بۇوى و حەتا كەشى چ قەومىيە. خەباتچى كىشك تۆپى سەر قاچاخ و باخچۇ بېبۇن. سەرئ باخچۇ گىريدى بۇو و بەر لاجىكىدا خۇونا گەھز دابۇو دەر. ئەوى خۇھ فەردا-ویدا با دكار، لى ئەو بەرنەددان. قاچاخ ژى خۇھ خۇرۇوشى وى دەك، لى ئەو ژى بەرنەددان. قىزىكا خەزالى و كارىپا گلى كىن، وەكى قاچاخ پىان ھاتىيە دەشتى و چاوا تەن ناف ھىشنايىدە رازايە، باخچۇ ھاتىيە دىنە خۇھ دايى ئەوى پىيانە، گۆتىيى، وەكى ھەرە مالى، چىكى سەدر، يانى ژى بىرىگادىر بېبىن نە پاكە. وى دەمى ئەو رابۇويە، چىرى باخچۇ كەرىيە و حىتەك ھلدايە دايى ناف قافى باخچۇ.

خەباتچى گاڭا ۋى يەكى دېبىن، دېن ناھىلەن ئەوانا ھەف خن و گازى بىرىگادىر دەن. ئەف نە جارا پىشىن بۇو، كوقاچاخ ئەف نەنەرەت دەكىن. لەما ژى خەزالىپا ئەف نە تىشىتەكى تەزە بۇو. وى دەمى، دوور ۋا سەدرى كۆلخۆزى، بىرىگادىر و چەند خەباتچى بەر ب واندا دەھاتن.

ئەوانا چەعفىٽى ھەف نەيىرین، سەدر قاچاخ و باخچۇ نەيىرین، پاشى پرس-پرسىيار ژ خەباتچىا كر. ئەوى گۆتە خەباتچىيى دنى، وەكى ئەوانا بخەبتىن. لى باخچۇ و قاچاخ وېرىا ھەرن گوند و گۆت، وەكى پاشى خەباتتى خەباتچى گشك بىنە كانجىلەر، جقاتتى. گافا ئىقشارى خەباتچى گشك تۆپ بۇون، سەدر ديسا رابوو چەند خەباتچىا پرس كر، پاشى خۇھ خوه خەبەردا، وەكى خەباتچىيى نۆلى قاچاخە تراال و سەرخوش كۆلخۇزىردا نە لازمن. سەروپىتىيى قرار كريه كو نەھىلەن قاچاخ كۆلخۇزىدا بخەبته، حەتا حشى وى نەيى سەرى، سەر رىيا راست نەسەكەنە.

خەباتچىا گشكائەو قرار بەگەم كرن.

خەزالى سۆز دابوو كارى، وەكى بەرىقشارى، پاشى خەباتتى، ھەرە مالا وانا و دەرەھقا ھىنبۇونا وېدا باقى وېپرا خەبەر دە. گافا ئەو گەھىشتە بەر دەرى دەنگى مەرىي نەناس ئەودا سەكتاندىن، ئەو خىلەكتى بەر دەرى سەكتى، پاشى چوو ھوندور. سەددەرىيدا ئەو راستى دىيا كارىيەت، ياكو گافا خەزال دىيت، زەعف شا بۇو. ئەۋى خەزال بىرە مالىي بال كارى. كارى مەعدەكرى بۇو، سۆرۆق-مۆرۆق بېبۇو، مىش بەرا بچووپىا وى ئالەپەرچەبى بېبۇوپا. ئەو بەر ب خەزالى هات خوه ئاقىتە پېسىرا وى و بۇو ئىسىكە-ئىسىكا وى.

- خەزال، من تەرا نەدگوت، باقى من ناهىلە ئەز هىن بىم؟ تە دىت گلىيى من چاوا راست دەركەتن؟ ھەلا سەردا ڑى من ددە مىئر، ددە يەكى ئوسا، كومۇنەمەرى خۇدە ئەو نەدىتىيە، نىزانم كى يە، كى نىنە؟ ھەما سەر ئان گلىيادا بۇو چىرىنا دەرى و برويى باقى كارپى دەردا هات. ئەوى كو دىت كارى دىگرى تامارى ئەننەيى تەۋەھەف بۇون، ئەنەكى ئوسا هاتى تەيى بىكۆتا وى ۋى سەحەتى پەرچە-پەرچەبى بە. ئەوى چەعفى خوه كارى جنوو كىرن و كرە ئىرين.

- قانجخ، بەس نىنە تو من سەكەسز كى، تو حەتا كۆما دەها چۈمى، تە كوتاکر ئىدى بەسە. ئەز ناهىلەم، تو ھەرى خۇندىنى، ئەو ڑى يېرىقانى، تەنلى، ناڭا مىردا... ھا-ھوو، قەرى من سەردى خوه دانىيە ئاخ بەرى سار، ئەرى؟ كىرمان قىز كو دخوهزە ھەرە هىن بە ئەوه نە رېقانە، بى خوهى، لى ئەز، برويى شەمۆق، ساخى نەمرىبىم و قىزىا من تەنلى ھەرە جىيى دوور. نا قوربا، ئەو يەكى نابە. خەزالى كۆئەف يەك سەكەر، ئەنلى وى رابوون، ئەۋى ئىدا نكاربۇو پاشى هاقا رەھەت خەبەردا.

- ئاپى برق، ئەز ئىسال دەھ سالە تە ناز دكم، تىم-دېم چاوا قىزىا مالىي و من تو جارا

باوار نه‌دکر کو تو گلیئی ئوسا بیئزى.

خەزالى ئەف گلى گۆتن، كەلۆگرى نىزىكى كارى بwoo، ئەو رامووسا.

- كارى، دەلليلىا من، - خەزالى دىلشەوات گۆتى، - گلیئى تە راست بون، من نەزانبۇ باشى تە ... ئەۋى گلیئى خۇھ كوتا نەكىر و دەرى ۋە دەركەت.

وئى شەقى حەتا بەربانگى خەو نەكتە چەعشقى خەزالى، ئەو دوشۇرمىش دبوو، گەلۆ چاوا بwoo حالى كارى. كارى زى هلبەت وئى شەقى قە رانەزا، ب گرى، ئاخ، كەسەر سې سەر خۇھرا سافى كر. تەعريبانا سېئى ئەو رابوو ھاھانگا كنجى خۇھ خوهكىر، گوستىليكا كو كربۇونە تلىيى كەوكىي قوتىيى كر و ۋىدرەق ھلدا چوو ئاقى. ئەۋى ترى وئى خەزالى وئى دەرى بىبىنە، لى نا، خەزال ھى نەھاتبۇ ئاقى، چمكى زەعف زوو بwoo.

ئەۋى ۋىدرەقى خۇھ تىرى كرن، پور-پۇشمان فەگەريما مالى. گافا ئەو هات ديا وئى ئىدا رابوبۇو، گافا ئەۋى كارى دىت شا بwoo، ب كەن گۆتى:

- قىيزا من، ج تە قەومىيە قى تەعريبانا سېئى چۈويي ئاقى؟ تو شەقى دنى دەرەنگ كەتى جى ھەكى، خۇھرا رازاي. كارى جابا وئى نەدا و چوو ھوندور. ئەۋى ئەو دەر دانە ھەف و چوو بال خەزالى. خەزال ئەو حەفتىك بwoo نەدچوو خەباتى، چمكى ھازىر دبوو، وەكى چەندەكى دنى ھەرە يېرىيغانى ئىنتەمامى قەبۈولكىرنى بده.

بەر خەزالى تىرى كتىپ و تىتراك بون دىقىسى، دخوند، گافا ئەۋى كارى دىت شابۇونا لىڭى وئى عەرد نەگرت، بەر ب وئى چوو، حەمىز كر.

- وي، كارى، تە ج ئاقلى كر، وەكى هاتى، من نكاربۇو بخوندا. راستە من دەقتەرى دنهىرى، لى پوحى من بال تە بwoo، دە زوو بىئە چاوا بwoo، ئىئشارى ج ئانىن سەرى تە؟

- خەزال، چرا ئەز نەبىئىم تو نىزانى ج كر، ئەز دامە مىر، كوتا بwoo چوو، چاوا خۇھست ئۆسا زى كر، نەا ئەز نىزام ج بكم، بىئە ج خۇھلىي سەرى خۇھ كم؟ خەزالى نىزابۇو ج جاب بده، ج بىكرا، ئەۋى دلۇقانى كارى نەھىرى.

- كارى، خۇوشقا من، ئەز ج دكارم بىئىم، ج كومە قرار كربۇونەھاتە سەرى، نەا زى ئەز ج دكارم بىئىم؟ گافا باشى تە مەريكى ئۆسانە، كوتەنى خەبەردا، گەرە تو زى ئۆسا بىكى، چاوا كو ئەو دېئە. ئەوانا ئىپپىجە خەبەردا، پاشى كارى رابوو چوو خەباتى، لى خەزال مالدا ما و بۇنا ئىنتەماما ھازىر دبوو.

چەند رۆزى دنى شۇوندا خەزال ۋەرىكىن. تەقى ھەقال-ھۆگۈرىد خەزالى قاچاخ زى

هاتبوو خەزالى قەرى كە، لى خەزالى قە گوھنەدا وى. قاچاخ كەر و لال وى دنهىرى و قەلن سەر قەلنى دكشاند.

مەها ئاقگۇوستى يە، مەها ھافىينى يە ھەرە گەرم، بن بايى گەرمدا بەلگىد دارا يە ھېشىن ھىدى دچوون و دهاتن. ۋى مەھى بەر دەرى كىزان ئىنسىتىوتا يېرىقانى بىنھىرى توبىنى ب سەدا شاگرتا بىبىنى، ئىد كۆھنە ئىنتەاما بدن، وان خۇندخانىد بلنددا هىن بن. بەر دەرى ئىنسىتىوتا دۆختىرىي جاھل بەرەف ببۇون و پرس ددانە ھەف، تە قەسى ترى يەكى دخوهست قەوەتا ئى مايىن زانبوبىا، ئەو بجىرباندا. بەر دەرى ئۆتاخەكى وەكە سى- چل قىز و خۆرت بەرەف ببۇون، وانا ژ كىميايى ئىنتەام ددا. ئىدا پىنج-شەش خۆرتا ئىنتەام دابۇون و قىيمەتى يىند سەتكەنبوو، لى "زەعف يىند" ھەلا كەسەكى نەستەنديبوو. - ئەز زانم ئەو قىزكە بەزىن بلند وى "5" بىستىنە، تى كەشى، وەكى ئەو يىند ھازىر بوبىيە، - خۆرتەكى دىيمقەمەر ئاوا گۆت، ئى كۆز قەلىشتەكا دەرىپا ھوندورى ئۆتاخى دنھىرى. - دىستىنە برا بىستىنە، قەى دېتىرى وى ژ حەسابى مە دىستىنە، - يەكى مايىن جابا وى دا. ئاوا وەختى خەبردانَا وان ئەو قىزكە بەزىنلەنە چاھرەش ژ ئۆتاخا ئىنتەاما دەركەت. سۈورەتى وى نۆتلانى حەبىيەنارا سۆر ببۇون، ژ شابۇونا نزانبۇو ج بکرا. دەست خودا ھەقاليد وى توپى دۆرە وى بۇون و ژى پرس كرن: - تە ج سەتكەن؟ - "پىنج" - كوبار ئەۋى گۆتە قىز و خۆرتا. - دە ما خاتىرى وە، وەرا ئاچخىا دخازم، وەدى ئىنتەامىد مايىن ئەمى راستى ھەف بىن.

ئەو قىزك خەزال بۇو.

ئاوا رۇزىد ئاقگۇوستى يە گەرم دەرباز بۇون. خەزالى بەرى ئا ئىنتەامىد خوھ زەعف يىند دان و ئى ئاقگۇوستى تەف خلاز كرن. رۇزىترا مايىن ناڤنىشا وان مەرڭا دیوارى ئىنسىتىوتى خىستبۇون ئىد كۆھنەنلىكىنى. دۆرە وى ناڤنىشى گەلەك خۆرت و قىز بەرەف بوبۇون، ژ وانا نىقى مەعدهكى بۇون، نىقى ئەشق بۇون.

خەزال ژى ور بۇو. ئەۋى ناڤنىشى نھىرى و ناڤى خوھ دىت، شابۇونا بەنگىزى وى يى شورەت تەيىسى. پاشى تەف ھەقلا خوھ يە سىدا بىي، كۆ وەختى ئىنتەامىد قەبۇولكىنى ھەقىرا ببۇونە ناس، ب سۆقاقا ئابۇقىيانىرا بەرژىر بۇو. وان ھەردا قرار كربۇو، وەكى وى

رۆژئی رەند بىگەرن، هەرنە تىئاترى.

رۆژترا مايىين خەزال ب دلهكى شا چوو ئەلەگەزى و پىرا-پىرا چوو جەم كارى. وەختى كارى حەسيا ئەو ھاتىه قەبۇولكرنى ب دل ھەفلا خوه پاچ كر و بىمارەك كر. نافا وان چەند رۆژادا، كو خەزال گونددا ما، ئەو ديسا رەحەت نەما، دچوو بىريكادا خوه، كۆمەك ددا خەباتچىا.

١٣ ئاقگۇوستى يە، خەزال تەقى ھەقالىد خوه بەر ئاققۇيۇسى سەكتى بۇو، خەبەر ددا، پاشى خاترى خوه ز وان خوهست ئاققۇيى سيار بۇو. ئاققۇ هيدىكا پى كەت، پاشى با گرت، ناشا دەشت و چىايىد ئەلەگەزىپا بەر ب يېرىقانى قل بۇو. چەند سەحەتى دىنى شووندا خەزال ژ ئاققۇيى پەيا بۇو، ترامقايانى سيار بۇو و بەر ب ۋازانخانا ئىنسىتىتۇوتى چوو.

١ ئى سىيىنتىياپرى يە، سەحەت نىقى ھەيشستانە. يېرۇ سەفەتى بازارى يېرىقانى ب جارەكى ۋا ھاتىه گوهاستنى، سوقاقىيد وى تىزىنە ب خۇرت و قىزا ڭا، ئىيد كوب كەن ھەقىرا خەبەر ددان و بەر ب ئىنسىتىتۇوتا، تىخنيكۈوما و مەكتەبا دچوون. خەزال ژى ناشا واندا بۇو. ئەو تەقى ھەقالىد خوه بەر ب ئىنسىتىتۇوتا خوه يە حىزكىرى دەمشىيا و شىرىن-شىرىن وانىدا دەرەقى ئەلەگەزىدا شرۇقە دىكى.

سەحەت ھەيشتە، زەنگلى سالا خوهندىيى پىشىن لىدىخە، لى ئەو نە زەنگلى مەكتەبى بۇو، ئەو زەنگلى عەمرى تەزە بۇو بۇنى وان خۇرت و قىزا، ئىيد كۆمى سالى خوهندخانىد بلنددا تەزە ھاتىه قەبۇولكرنى، ب وى زەنگلى ۋا ئۆسا ژى عەمرەكى تەزە ۋە دېبۇو خەزالا كوردىرا.

دەرسخانەكە ئىنسىتىتۇوتا دۆختىرىيدا سەر رۇونشتووكا خوهندكار رۇونشتبۇون، ناشا واندا ئورس، ئەرمەنى، گورج، ئاربىجان، كورد و وەكىيىد مەتىيد مايىين ھەبۇون، گشكا مىنا مەرفەكى گوداريا لېكتۈر دىكىن. پاشى دەرسا سىدابى و خەزالى ملى خوه كرنە ملى ھەڤ و ب ئەشق بەر ب ۋازانخانى چوون.

ئاوا رۆژىد خوهندكارا پەي ھەڤ دەرباز بۇون. زۇوترەكى بۇو جىقاتا تەشكىلەتا كۆمسۆمۇلا و خەزال بىزارتىن چاوا كاتبا تەشكىلەتا كۇورسا وان. خەزالى تەقى ھىنبۇونى خەباتا مەخۇولقەتىي ژى دىكى، كۆمەك ددا وان ھەقالىد خوه، ئىيد كوژ دەرسا شووندا دمان.

رۆژهکى جقاتا تەشكىلەتا كۆمسۆمۇلا دا خوهدىكارا پرس دانى، وهكى خەزال كۆمەكى ددا ئاحمۇ و ئانىكى. پاشى وى جقاتى مەرف هەر گاف دكاربۇو بىيتا چاوا خەزال و ئەوانا تەقايى پۇونشتى هين دبۇون، هازرى ئىنتها ما دبۇون.

ئىنتها ما دەستپى بۇون، ئەمەكى وان هەر سىكا دەيا نەچۇو، جماعەت راست دېتىزە: "ج باقىزى تە وى ئى بچىنى". وانا ئىنتها مىد خوه زەعف رىند دان.

رۆژهکى ئاحمۇ نزىكى خەزالى بۇو و گۆت:

- خەزال من بلەتى ئۆپىرايى كريي، وەرە ئەم تەقايى هەرن.

- تو زانى، وهكى سىبى ئىنتها ما مە يە پاشنە، حەتانى ئەم ئەم ئەز ناچمه جىكى، ئوسا ئى بچى تو نەچى، نەھەرە جارەكە ما يىن ئى زى رىند بخونە. ب گلىكى ئەم ئىرۇ ناچنە جىكى.

رۆزى ترا دنى ئىنتها ما پاشن ئى زەعف رىند دان و هەما وى شەقى ئەوانا ب كۆم تەقايى چۈونە ئۆپىرايى.

پاشى ئۆپىرايى ئەوانا ب ئەشق خەبەر ددان و بەر ب مالى دچوون، لى خەزال و ئاحمۇ ھىدى-ھىدى دوو وانا دهاتن. ئاحمۇ دگۆتە خەزالى:

- خەزال، تو جار ئەز عەمرى خوھدا بىر ناكم ھەقالتى و دلۋقانتىا تە، وى كۆمەكدارىيى، كوتەدا من، خەزال، ئەز دخوهزم وەختى كانيكولى ھاھىنى تەرا نەما بنقىسىم، تەۋاقە دكم جابا من بدى.

- ئەو ج گلى يە، - خەزالى گۆت، - لى مەرف جابا نەما نادە؟ ھلبەت ئەزى جابا نەمى تە بدم.

ئەوانا گەيشىتتە رازانخانى، خاترى خوه ژەھەف خاستن و بەر ب ئۇتا خىيد خوه چۈون.

ئاحمۇ نشىكى ۋا كەنگە كەنگى:

- بباخشىنە، خەزال، تويى كەنگى ھەرى؟

- سېبى نا دوسپا. دە شەقا تە بىمینە خوهش!

وى شەقى ئاحمۇ قە رانەزا و بەر خوھدا دوهكلاند "سېبى نا دوسپا" و جارەكە دنى دوشۇرمىش دبۇو، نشىكى ۋا ئەو را بۇو ناڭ جىادا پۇونشت. ئەم خوه-خوھ دگۆت:

"نا، ئەزى سېبى بىزىملى، ئىدى بەسە چقا من خوه كەر كر، نا، ئىدى نكارم تەيامىش كم،

ئەز گەرەکى بىزىمى، يانى نا دو رېزى دنى شۇوندا وى ھەرە".
ئاحمۇ رابۇو، لەپۇوشكە قىخسەت، كاخەز دانى بەر خوھ دەستى پى كر نەمە خەزالىرا
نفيسي. وەختى كوتا كر جارەكە دنى ژى خوهند.

ئاحمۇ نەمە دىسا خوهند، خلاز كر، پاشى قەت كر كەن بە علگى خوھ، وەكى سبى
بەدە خەزالى. ب وى فكرى ژى ئەۋازا. سبى زۇو رابۇو، ژىن بە علگى نەما خەزالى
دەرخسەت، جارەكە دن ژى خوهند، لى قى جارى لى خوهش نەھات و قەلاشت.
نا، ها نابە، گەرەكى ئەز خوھ-خوھ بىزىم دىھەنگى ئەۋەعمكە، ئەف كاخەزا، دەوسا
دىلى ئەقىنى شەوتى ج دكارە بىزە؟ ئاحمۇ وا فكرى و ژ مال دەركەت. وەختى ئەۋەدەركەت
خەزال و سىيدا ژى پەيا دبۇونە ژىرىئى، زەمبىل دەستى واندا دچوونە بازارى. وەختى ئاحمۇ
ئەو دىتن ئىدى بىر كر، وەكى ب چ فكرى ژ مال دەركەتىيە و بە شەرخوهش بەر ب وان چوو.
- سبا وە خىر، قى شەبەقى ئاوا لەز ھۇونى كودا ھەرن؟

- ئەملى ھەرنە بازارى، دخوهزى تو ژى وەرە، - خەزالى گۆتى و سۆر بۇو. ئاحمۇ ب
ئەشق تەڭى وان چوو. ئەو رەخ خەزالىرا دچوو و تەقەى ترى دنى يا وى يە. گافا گەھىشتنە
بازارى وانا ئىميش كېرىن و قەگەريان ھانتە مالى. رى قا سىدابىي گۆت، وەكى سەھەتا
يەكى گەرەكى ھەرە مالى و ئەو چوو.

وەختى ئاحمۇ و خەزال تەنلى مان تەزە ئەۋى بىر ئانى، وەكى گەرەكى چ بىزە خەزالى.
لى ھەما وى دەملى خەزالى گۆتە ئاحمۇ:
- ترامقاى ھات، دە ئەم ھەرن. ئەوانا چوون و ئاحمۇ ئوسا ژى نكاربۇو تىتەك بىگۇتا
خەزالى. رېزىترا ماينى سبى زۇو ئاحمۇ چوو ئۆتاخا خەزالى بۇنا وى ۋەرئى كە.
ئەو چوو ئۆتاخى سبە خىریدا خەزالى و گۆت:

- خەزال، ئىدى سەھەت ۸-۵، زۇو بەكە ئەم ھەرن.
- ئەز ژى ھىقىيا تە بۈوم، ئەز ھازرم.
ئاحمۇ، سىيدا و خەزال ناڭا ۱۵ دەقادا ئىدى گەھىشتنە ئاققىتۇيى. ئەۋى ھۇور-مۇورى
خەزالى جىوار كر و پەيا بۇو، لى خەزالى دەستى وي گرت و گۆت:
- ئاحمۇ بباخشىنى، من ئەغا دو رېزە زەعەمەت دا تە، لى بىسەكە، تو چرا ئوسا
مەلولى، تە چما رەنگى خوھ ئاققىتىيە، دې بىكىيفى؟

- نا، ئەز زەعف پاکم، لى ...

- ج لى، ده بىزە، چرا ناۋىيىنى، توژ من شەرم دكى، چى يە؟

- نا ئەز ناھا نكارم تشتەكى بىزەم، وەختى ۋەگەرى ئەزى كشكى بىزەم، كشكى و توبىن
هنگى بىزەنلىقى. سىدایىچە عقى خەزالى نەھىرى و خەزالى ژى وى نەھىرى، سۆر بۇو و لەز
ئاڭتۇيى سىيار بۇو. خىلەكى شۇوندا ئاڭتۇردى كەت. سىدا و ئاحمۇ ئەپېجەبى سەكتىن و
پەى ئاڭتۇيى نەھىرىن، يَا خەزالا وانە حزكى دىر دوور، ناڭ دەشت و مىرگى ئەلەگەزى.
ئاحمۇ كىلەكى سىدایى سەكتىبۇو و بىدەنگ-حىس پەى ئاڭتۇيى دەھىرى، ئەوى بىر
كربۇو، وەكى سىدا باال وى يە. ئەو كەتبۇو ناڭ متالا.

ئەو هاقا وەخت ئوسا سەكتى حەتا كە ئاڭتۇرلى بەر چەعقى وى ئوندا بۇو، پاشى سەرەت
خوه كەرخوه و كەسەرەكە كۈور هاتى.

- چوو، مرازا من چوو، خەزالا من ...

سىدا كەنیا، وى چاخى ئەو ۋەجەنلىقى، سىدا يىن نەھىرى و شەرم كە، لى سىدا يىن ملى
خوه ملى ويرى كە.

- توژ من شەرم نەكە، ئەز خۇوشكا تەمە، لى، ناھا ئەم ھەرن، دەرەنگە، دوشۇرمىش
نەبە، خەزالى زۇوترەكى دىسا بىي. سىدایى دلۇقانى گۆت. و ئاوا ئەوانا چوون. ئاحمۇ هاتە
مالى، ھوور-مۇورى خوه گرىيدا، كارى خوه كەر و ئەو ژى سېبەترى چوو ئارتاشاتى- مالا
خوه.

ئەو حەفتىك بۇو، كە خەزال گوند بۇو. دىا وىن نەدەھىشت، وەكى جىكىدا ھەرە.
چقاس ئېڭار بۇو ئەو كىلەكى دى باقى خوه ۋەودىشت و وانىا دەرەقەغا عەمرى
خۇەندىكارادا، دەرەقەقا بېرىقانى و بنەلىقى وىدا، دەرەقەقا سىدایى، مالا وان، دى باقى
وىدا، كە گەلەكى حەيفەن، گەلەكى مەريفەت و زەعف ژى حز دىك، شرۇقە دىك. ئەوئى ئوسا
ژى گۆت، وەكى سىدا دەقەومە ۲-۳ رۇڭا بىي باال وان. ئەوئى تىمى پرسا كارى ژ دى باقى
خوه دىك. كارى ئىدا سى-چار مەھ بۇو جامۇوشقانى مىر كربۇو.
خەزالى زەعف دخوهست ئەو بىدەتا، لى نازابىبو ج تەھەرى. ئەوئى رۆزەكى دىا كارى دىت
و پرسا كارى كەر و پى حەسىيا، وەكى چەندەكى دنى وى بىن زەھىي. خەزالى كە ئەق يەك
سەكەر زەعف شا بۇو ب ئەشق هاتە مالى گۆتە دىا خوه.

دیا وئى ژى گەلەكى شا بۇو، چمكى ئەۋىز ژى كارى حز دىكىر. خەزال چەندەكى مالدا ما، لىٰ تاوهتى نەركەتى. ھەۋالىد وئى دخەبىتىن، ئەو نىكاربۇو مالدا رۈونشتا و قرار كر ئەو ژى ھەرە خەباتى، كۆمەكى بىدە ھەۋالىد خۇو. ئەۋىز ئۇسا ژى كىر. پۇزىا ھېيشتا سېنى زۇو رابۇو و گۇتە دىيا خۇو، وەكى وئى ھەرە دەشتى و كۆمەكى بىدە ھەۋالىد خۇو.

وەختا ئەو چوو دەشتى و نىتتا هاتانا خۇو ھەۋالاپا گوت، ئەوانا پىتىشىق قايىل نېبوون، خەزالىپا كىرنە شەر وەكى ئەو ھاتىيە ھېيسابە، نە كوبخەبىتە. لىٰ وەختا خەزالى گۇتە وان كو ئەۋىز دو مەها ۋەرە بىمینە و دخوخەزە عەسە بخەبىتە، تەنلى وى چاخى ھەۋالىد وئى قايىل بۇون.

ژ وئى پۇزىدا دەستپېكىرى حەتانى پۇزىا چووبىينا خۇو خەزال كۆلخۆزىدا خەبىتى. وەختا ئەو ئېڭارا دهاته مالى نان دخار، رەحھەت دېبوو دىيا خۇورا شىرەن-شىرەن خەبەر داد، لىٰ وەختى دكەته ناف جىا دكەته نافا مىلا، ئاحمۇ دهاته بەر چەعقا و گلېي وى دهاته بىرى:

- "نا، ۋەگەرە، پاشىّ."

تەڭا نىېقىرۇ دەقىلاند. ژ گوند دەنگى كالا-كالا-پىز، كوتەزە ژ چىرىق ۋەگەر يابۇو، دهات. پەزىشىا دەلەزاند كو زۇو بىگەيرىنە بىرىيى، لىٰ كەفانىي مالا دەلەزاندىن نانى پالا زۇو-زۇو بشىين پاشى ھەرن گۆما پەز. وئى دەمى ئاققۇبۇوسا يېرىقانى گەيىشىتە گوندى ئەلەگەزى.

مەرەقى ئاققۇبۇوسىدا تەۋ پەيَا بۇون.

حەموويا دەرەنگىتر ژ ئاققۇبۇوسى قىيزەكە نەناس پەيَا بۇو، پېرەپېرا دهاته كەڭشى، وەكى ئەو نە ژ ئەلەگەزى يە، چمكى دۆر بەرئى خۇو دەنھېرى و نازانبۇو كى ئالى ھەرە، ئاوا ئەۋىز چەند دەقا دۆر بەرئى خۇو نەھېرى، وئى دەمى چەند زارىد بچووك بەر وېرە ب پەھ دەرباز بۇون.

ئەۋىز گازى وان كىر، كافىيتىدا وان، پاشى ژ واندا پرسى، گەلۇ ئەوانا خەزالى ناس دىكىن. زارا ھەۋىرا كەرە گازى، وەكى ئەۋاندا زەعف پىند خەزالى ناس دىكىن و زانى كىدەرئى ژى دىزى. ئەوانا پېشىيا وئى كەتن و بىر بەر دەرئى خەزالى. ھنگى دىيا خەزالى بەر بىرىيى بۇو.

ئەۋىز، كو دىيت قىيزكەك بەر ب مالا وان تى و پېشىيا وئى ژى بەرە زارق، پېرەپېرا تى دەرخىست، وەكى قىيزك نە ژ ۋەن دەرانە. گافا ئەو نىزىك بۇو قىيزكى سەلام دايى و پرسا خەزالى كىر. ھنگى ئەۋىز ژى پرسى دېك كو ئەو سىيدا بە؟ قىيزك كەنپىا، زەينەف حەمەيىز كىر.

- دایی جان، راسته، ئەز سیدا مە، تە چاوا تى دەرخست، قەھى خەزالى گوتىيە، ئەرى؟ زەينەقى زى سیدا حەمىز كر، ئەنیا وى رامووسا.

- لى چاوا، دەلالىا من، خەزالى ھەر رۆ دەرھەقا تەدا گلى دكى. من ئىدا ب گلىكىرنا وى زانبۇو تو قىزىھەكە هايى. لى بىسە تە چرا عەلامەتى نەدا مە، وەكى توبى بىيى، زانى ئىروز چەندەكە نەمىت تە نەدھاتن، ئەو بەر خوه دكەت.

سېدایىچاركە ماين ئەو حەمىز كر و گوت، وەكى عەلامى وان نەكريع، چىمكى نەخوھستىيە زەعمەتى بده وانا، وەكى بىنە بەر ئاشتۇپى، پاشى زى ئەۋى خوھستىيە خەپەخەپ سەر خەزالىدا بىگە.

زەينەقى ئەو بىرە مالى، گوتى، وەكى خەزالى زووترەكى بى، ئەو سەر خەباتى يە. زەينەقى نزانبۇو شابۇونا ج بکرا. ئەۋى سیدا دا روونشتاندىنى، ھاھانگا ئاف ئانى، مىقانى سەرچەعى خوه شووشت، پاشى نان دانى. سېدایى خارن ھندك خار، لى تاسا قاتخ كشاندە بەر خوه و تىر خار. زەينەقى پەز بەرۇدەنۈ كر و بەردا، پاشى دەست پى كر شىر سېبىيراتقىرى خە، سېدایى تەوەقە كر، كو ئىزىنا وى بده وەكى ئالى وى بکە.

زەينەق خاترى وى نەكەت و ئەۋى دەست پى كر ملى سېبىيراتقىرى بادا. گافا تۆخاڭكىز شىر ۋەقەتىيا ئالىكىدا ھات و شىرىئى بنى زى ئالىيى دنيدا، سېدایى نۆلى زارەكە چەعف خىمشكى بەدھو كەفە و فرناخ بە تماكار لى دنهىرى. ئەو حەتا بەرىقشارى دەقەكى روونەنلىتى، بەر دەستى زەينەقى دچوو-دھات.

گافا خەزال ئىقشارى ۋەگەريما مالى، سېدایى خوه ۋەشارت و زەينەقى هيقى كر، وەكى تىشتكى نەبىزە. خەزال ھات، سەرچەعى خوه شووشت، روونشت، دى نان ئانى دانى.

- دايى ز سېدایى نەمە نەھاتىيە؟

زەينەقى وى نەھىرى تەخمين كر كو قىزى چقاسى شا بە، وەكى ئەو بىزە، بەلى ھاتنە، لى ئەۋى خوه زەفت كر.

- نا، خەزال، قىزا من، وەكى بەھاتانا منى پىرا-پىرا بىدا تە. خەزالى سەرى خوه كرە بەر خوه.

- ئاخ، گەلۇچما ھاقا وەخت ئەو نەما ناشىنە، يانى زى نايى؟ نا دايى، ھەبە-تونەبە، تىشتكى سەرى سېدایى قەومى يە، يانى نا ئەۋى تو جارا جابا نەما من ئەوقاس دەرەنگ نەدھىتى.

وی چاخی بیو پیرقینا سیدایی و ژ پشت دهی دهکهت. خەزالى دەمەکى وئى نەپىرى و ژ چەعفى خوه باوار نەکر، چەعفى خوه مز دان، گرت، ۋەكىر، دىت دىسا سیدا بەر وئى سەكىنە و دكەنە.

هنگى ئەۋەز جىي خوه رابۇو، ھەڭلا خوه حەمىز كر، راموسا، تەيى بىگۆتا ئەڭلا دەھ سالە نەدىتىيە.

پاشى ھەردو ھەڭلا كەنەلەكە ھەڭلا روونشتن.

خەزالى دەست ب پرس-پرسىارا كر، دەرەقا ھەڭلا - ھۆگۈرۈد خودا، دەرەقا مالا واندا. سیدايى زى پرس ددانە وئى و ئاوا حەتا نېقە شەقى ئەوانا ئوسا روونشتن خەبەر ددان. خەزالى جىي خوه و سیدايى ئۆتاخا ژورىدا دانى و كافا گشك رازا بۇون، سیدايى نەرمى خوه دەرەقا ئاحمۇدا گۆتە خەزالى، وەكى ئەو سەبا خەزالى دين دې، ئەوي گۆت، وەكى پەي چوونا خەزالىرا رۆزىترا مايىن ئەۋەزى چۈوييە، لى زەعفى مەلولو دلشەكتى بۇوييە. خەزالى دەنگى خوه نەدكىر، ئەوي كەر لال سەكىر و دلى خوهدا شا دبۇو، كوشىدە خوه خوه دەرەقا ئاحمۇ سەرەت گەلە كر. ئەوي دخوهست، وەكى سیدايى دىسا خەبەردا، لى سیدايى خەبەردا خوه گوھاست:

- خەزال، پاست بىزە، دلى تە ئاحمۇدا ھەيە؟ من زوودا تەخمين كربۇو، لى جولعەت نە دكىر، وەكى ژ تە پرس كرا. خەزالى باوار نەدكىر كوشىدە كەنەلەكە ئوسا بىدە وئى، لى وەختا كوشىدە جابا وئى بىدا.

- سیدا، ئەز ھى نزانم ئاحمۇ حز دكم يان نا، لى تەخمينا من ئەز خىنجى وى ژ كەسەكى مايىن حز ناكم، ئەو كورەكى باشە...

ئەوي چەند گلى دەرەقا قاچاخدا سیدايىرا گلى كر، وەكى هنگى ئەۋەز يېرىيغانى ھاتىيە شەق رۆتەركا وئى ناكە، دچە-تى دخوهزە خەبەر دە، لى ئەو ناھىلە، گلىيى دنى دكە ئۆرتى. ئەوي دەرەقا كارىدا زى، يا كوشىدە دو رۆز بۇو ئانى بۇون زايى، گلى كر. و ئاوا حەتا بەر بانگى وانا خەبەردا. بەربانگى ھەردو زى خەبەردا چۈوييە، چۈوييە، سەرچەعفى خوه شووشت، گافا هات دينا خوه دايى سیدا زى رابۇوييە و جىا چىدكە. ئەوي كەرنەكىر وئى نكاربۇو، سیدايى جى چېكىن، خەزال شەبەقى رابۇو، چۈوييە، ھەردو ھەڭلا چۈونە ئاقىنى.

وەختى سیدا دەركەتە دەرقا بىنا جەنتى ژ مېرگ و دەشتا دهات. ئەوي ئەو بىنا خوهش

دکشاند، دۆر بەری خوه دنهییرى و بەدەعوھتىيا تەبىيەتىرا، وان چىا بانىارا، وان گول سۆسنى دەشتارا، ئىد كو رەنگ-رەنگى دور ئا دهاتنە كېشى فرناخ دبوو. سەر كانياسار سىدایى سەرچەعفي خوه شۇوشەت و پاشى ئەوانا ۋەگەريانە مالى. حەتا ئەوانا ھاتن زەينەقى ئىدا تەشتى ھازر كربوو: ھىكەرۇن چىكربۇو، توپى قاتخ، ھنگ، شەلېكەك ژى توخاڭقا تەزە دانىبۇو. ھەردو ھەفلا تەشتىا خوه و تەفايى ئەشق و شا چۈونە دەشتى.

خەزالى سىدا خەباتچىارا كرە ناس، ئەو بىرە ناقا زەقىا، گەراند. سىدایى كو دىت گشك دخەبتىن، لى ئەو سەكىني، وانا دنهىرە، تەمۇول نەكىر، لاقا خەزالى كر كو ئەوانا تەفايى بخەبتىن. پىشىيى ئەۋى نىزابۇو ترمخ كرا، ترمخ فى ئالى-وى ئالى با دىكىر، لىنگى خوه دىختى، كىيە نەكەتە بەر، لى حەتا نىغۇر ئەو ئەپىچەيى هىن بۇو.

ب ۋى ئەھرى سىدایى ئىدا لىنگى خوه ژ دەشتى نەبرى، ئەو خەزالىرا دهاتە خەباتى و وىرە ۋەگەريايى مالى.

پاشى خەباتى ئەوانا دچۈونە بال كارى، يانى ژى كارى دهاتە بال وان و حەتا دەرەنگ خەبەر ددان. كارى خەزىيا خوه خەزالى و سىدایى دانى. ئەۋى گلىي مىرئى خوه، مالا خوه دىكىر.

- خەزال جان، تو نىزانى باقى من ج ئانى سەرى من. من زەعف ئەو خۇرتا ناس دىكىر، قە خەونا شەقادا ژى من ئەو نەدىبۇو، پاشى وى يەكى قە نا پاك بە، قەدرى من بىزانبە! كول ئەو كولە، قە نىزانە ئەز ھەممە يانى تونەمە، نىزانم كودا ھەرم، چ خۇولىي سەرى خوه كم، بەھىلەم و بىم نابە، ئەز ژ نافى خوه شەرم دكم، وى سبى تىكىنە قار بىنە سەرى من، نەھىلەم نەيىم ژى ئەزىزى وى دەرىز ژ دەست ھەرم، ئاوا كەتمە ئۆرتا دو كەفرا نىزام كى ئالىدا ھەرم. كارى ئاوا گلى دىكىر و پىرا ژى دىگرىا، چەعفى خەزالى و سىدایى ژى تىرى ھىسىر بىعون. ئىقشارەكتى، گافا ئاوا دەرەنگ سىدا و خەزال ژ مالا باقى كارى دچۈونە مالى، پىشا ئەوانا راستى قاچاخ ھاتن، وانا ئىقشارخىرى دايى و دخوهستن دەرباز بۇونا، لى ئەو پىشىبەرى وان سەكىنى و گۇتنى خەزالى:

- خەزال، تو چما ئوسا بى ئىسافى، ئەز ئىشەف چەند شەفە قەرەولى تە مە، كو چاوا تە بېيىم و دەرىدى دلى خوه تەرا شرۇقە بكم، قە خودى تە تونە، نابىنى ئەز بۇي حوبى تە بۇومە سەۋەدەسەر دىن و ھار بۇومە، لى تو قە ناخوهزى دو خەبەردا مندا بېشى و دلى من رەحەت كى. خەزال، روحى من دەستى تەدا نە، بخوهزى توپى من بکۈزى، بخوهزى بەھىلە.

سەرئى من مىنقا نىنە، ئەز نزانم شەف و رۆ سەر ج، بەر ج مە، لى وى چاوا بە حالى من، بىزە، هۆريا من، ئىشقا چەعفى من، بىزە، ئەز كودا هەرم؟ خەزالى نزانبوو چاوا بکە، چاوا پى بىبىنە و ز دەستى وى خلاز بە. گافا ئەۋى دىت چارە تونە، نكارە ژ دەستى وى خلاز بە، گۆتى:

- قاچاخ، شەرمە، ئى نېقى شەقى، چرا تە رىيا مە گىرىتىه و ناھىيلى ئەم هەرن، شەرمە، گوندىك ناها راستى مە بى يانى ژى باقىي من بىبىنە وى ج بىزە؟ ج كوتە هيڭىز كۆت، من ئەقا دەھ جارە سەكىرىيە و جابا تە ژى دايىه، ئىدا چما هەرتىم دوهكلىنى، من تەپا گۇتىيە و جاركە ماينىن ژى دېيىر، ئەز ناها تو جارا مىر ناكم، حەتا خۇندىنا خوھ كوتا نەكم، پاشى ژى ئەگەر مىر كم ژى، گەرە مىرى من ب گۆتنى من بە، ب دلى من، يەكى ئوسا، چاوا كو ئەز دخوهزم، خەيسەتى وى نۆلى بى من بە، لى ئەز و تو، قاچاخ، توجارا نكارەن ھەفرا يولى ھەرن، چمكى ئەم زەعف ژ ھەف دوورن... ناها بەھىلە ئەم هەرن، دەرەنگە و تەوقى خوھ ژ من بقەتىنە. ئەق گلەيد خەزالى نۆلى تىرا ناڭ دلى قاچاخ ھنگافتىن، لىنگ لى لەرزىن، بەر چەعقا بۇو دوومان، نۆلى مەريى سەرخوهش ئەو شەۋىشى و جى ب جى روونشت. ئەۋى سەرئى خوھ كرە ئۆرتا ھەردو دەستى خوھ و كەر بۇو. خەزالى و سىدایى دەماخاترى دانى و لەز چوون.

رۆز دهاتن و دەرباز بۇون و كەسەكى تى دەرنە دەختىت چاوا تىين و دەرباز دىن، چمكى ھەركەس شوخولى خوھدا گىرۆ بۇو. ئوسا ژى سىدایى و خەزالى تى دەرنە دەختىن كو چاوا رۆز دەرباز بۇون. سىدا ھاتبۇو كەپىنج شەش رۆزى بىمینە، لى ئىدا پانزىدى وى بۇو ئەو ھى نەچۈو بۇو. وى ئىسا بما، وەكى دىيا وى پى تىلىنى گازى نەكرايى. لى دى و باقى خەزالى قە نەدخوهستن كو ئەو ھەرە، ئەوانا قاسى خەزالى سىدا حز دىرن. سېبەتىرى سىدا ۋەرى كرن، سى رۆز ژ چووبىندا سىدایى دەرباز بۇوبۇو خەزالى ژ سىدایى ژى، ژ ئاحمۇ ژى نەمە ستەند. ئەو كەلەك-كەلە شا بۇو.

ئىقشارى، گافا خەزال هاتە مالى، پىرا-پىرا روونشت سىدایى و ئاحمۇرا نەمە نېيىسى. ئەۋى ئىدا نېيىسارا نەما كوتا كىربۇو كافا كارى هات. كارى ھەردو نەمە دىتن پرس كر، كو خەزالى كىتىرا نېيىسى. پىشىي خەزال سۆر بۇو، پاشى نىشان دايى و گۆت، وەكى يەك يَا سىدایى يە، لى يَا دىن يَا ھەفالى وى يە، ژ كۈورسَا وان. كارى خەزالى نەھىرى و كەنبا.

- ئەرى، دەلا لا دلى من، تو من تىشته نەگۆتىيە، ھەفالى تە يە، لى وەكى ئوسانە تو چرا ئوسا سۆر بۇوي. خەزال دە سۆر بۇو، كارى ھەمیز كر و پاج كر.

- کاری، تو زانی نئز تشتہ کی ژتھے فہنا شیئرم. نئورتا من نا حمودا تشتہ ک تو نه، نئز وی بھگم دکم. خورتہ کی زھعف باشہ، لئی نزام پاشی وی چاوا به، هاقا تشت، نیدا ج هئیه، ودکی تو نؤسا من دنهیری، قھیی دبیژم من گونھ کاری کریه. نئوا نئوانا زھعف خبھر دان، یاشی خھزال کاری فھری کر و هاتھ مالی.

– نه ما ته هئي، قيما من، چرا دترسي، روونني نانني خوه بخوه، ئيزى نها ژ ئوتاخا دنى
بىنم.

خەزال ب ۋان خەبەرىد دىپا فەرناخ بۇو. ئەو ھېقىيا دىن نەسەكىنى، بەر ب ئۆتاخا دنىٰ چوو، نەمە ھلدا ولى نەھىرى، ئەو دەستنۇقىسارا سىدایى بۇو. ئەۋى ھاھانگا ۋەكىر و خۇدىند.

سندھی نقوی:

"سَهْلَام، خَهْزَالْ جَان، بِبَاخْشِينَه، وَهُكَيْ خَرَابْ وَكُورْتْ دَنْقِيسْم. خَوْوِشْكَا مَنْهْ شِيرَنْ، مَنْ
گَلْهَكِيْ بِيرَا تَهْ كَريْه، زَوْوَ وَهَرَه، ئَيْدا وَعَدَى خَوْهَنْدَنَا مَهْ هَنْدَكْ مَايَه. ئَأْحَمْنَه خَوْهَشَخَانَى
دَانَى وَگَلْهَه تَهْ عَلَه. دِيسَا بَيْتَرْمَه هَرَكَه دَكَارِيْ زَوْوَ وَهَرَه. ئَالَّى يِيْ مَنْدَا دِيا خَوَه، باقَيْ خَوَه وَ
هَفَالَّا-هَوْگَرا گَشَكَا سِلاَفَ كَه".

سندا.

خەزالى خۇند و ھىيىر ژ چەعقا بارىن، وى سەھەتى تىشتكە بەر چەعقى وى نەدھات، ئەوئى دخوهست وى سەھەتى زى ھەرە، زوو ھەرە با ئاحمۇيى خوه، لىنىكاربۇو، چىكى دىبا خۇردا كۆتۈپ، وەتكى دو روژى دىنى شۇوندا وى ھەرە.

ئهه دو پڙ بونه سال بُونا خه زالى، خهوي شهقا وئي ببُونه حزرهت، تشهه
نه دخوار، نه دکر، خه بهر نه ددا، لئي وهختي ديا وئي زئي دپرسى ج قهوميه ئهه وي دگوت:
- تشهه تونه، ئئى جان!

دو رېڭا شووندا خەزان ژ کۈند دەركەت. بەرىقارى، سەحەت شەش بۇو، وەختى خەزان كەھىشتە يېرىقانى. ئەو ژ ئاققۇيى پەيا بۇو و راست چوو مالا سىدایى. وەختى ئەو كەھىشتە

ورا ترپه-ترپه دلى وى بwoo. زەنگل خست، ديا سىدايى شووشانى، دەرى قەكر. ئەۋى كو خەزال دىت زەعف شا بwoo، ئەو حەمىز كر.

- تو سەر چەعفى مرا ھاتى، خەزال جان! كەرەم كە مالى، كەرەم كە قىرا منه دەلال! مە بىرا تە كربوو، سىدايى هەر رۆز دەرەقا تەدا خەبەر ددا، لى ۋان ئاخىبا ئىدى رۆزە ھاتنا تە حەساب دىك. لى تە سەكىيە، وەكى ئاحمۇز گوند ئائىن ۋار كەنە نەخوهشخانى؟ دېين زەعف تەعلە، سىدَا رۆزى دەھ جارا چە بالى، خۇرەننى دەھ، لى مەلۇول ۋەتكەر، جارنا ژى دىگرى و دېيىزە، وەكى زەعف تەعلە.

خەزالى ئىدى خوه ئوندا كر، ئەۋى پى دەستى خوه چەعفى خوه گرتىن و ئىسکە-ئىسک پىكەت، توپى بىزى ھەر خەبەرەكە شووشانى كولەك دلى وى. وەختى ئەو ھەنكى پەھەت بwoo گۆت:

- خاتىا شووشان، نزانى كىزان نەخوهشخانىدا نە، نەخوهشيا وى چىيە؟

- سىدايى دىگۈت ئۇز يېرىشانى چوویە گوند و رىشا ئاققۇيا كۆپى چوونە وەلگەريايە، لى ئاحمۇز پاك خلاز بwooیە. دېين زەعف ژ سەرى خوه دەكارنە.

- خاتىا شووشان، برا هوور-مۇورى من ۋار بىيىن، ئەز ھەرم بەنھېرەم دەكارم ئاحمۇز بىيىن، يانى نا، ب تەخمينا من سىدايى ژى ور بە، ئەمى تەقايى بىيىنە مالى. خەزال لەز چوو نەخوهشخانى. سىدَا، ئانووشاشافان و چەند مەرىيەت نەناس، كۆنچىيد كوردى لى بون، رۇونشتىبون. سىدَا، كۆئە دىت، بەر ب وى رەھى، خوه ئاققىتا پىسىرا وى.

- خەزال جان، ج پاكە تو ھاتى، ئىرۇچەند رۆز چەعفى مە پىيا تە قەرمى، مە ترى ئىرۇ ژى نايى. ئانووشاشافان ژى ھات سەلام دايى لى خەزال سار ببۇو سەكىبىوو، نكاربۇو خەبەر دە.

- ھوون وى بىزىن ئاحمۇز چاوانە، ناھىيلن ئەز ھەرم بالى؟

- زەعف تەعلە، لى يا ھشتەننى ناھىيلن.

مە ئەوقاس لافا كر نەھىشتىن. تىشتنىدا كە دو رۆز مانە، ئەمى بىيىنە پراكىتىكايى و ھنگى ئەمى وى بىيىن، لى ئەوانا ژى ديا ئاحمۇز، باقىي وى و بىرئى وى نە. خەزال سۆر بwoo، سەرەن خوه كەر خوه، نىزىكى وان بwoo، سەلام دا وانا. ديا ئاحمۇز خەزال حەمىز كر، كەلۆگرى گۆتى:

- ئەولەدا من، تو يى خەزال؟ ئاحمۆيى من چقاسى دەرەھقا تەدا گلى دىكىر، چقا پەيى تە ددا، وەختى نەمى تە دەرەنگ دهاتن نازانبۇوچ بکرا، لى رۆزى ئەۋى دىستاند شابۇونا لىنگى وى عەرد نەدگرت.

چەعېنى خەزال زى تىرى ھىسىر بۇون و ئەۋۇزى كىريا، سىيدايى وانرا شەر كر.

- وە خىرە، ھوون چما دىگرىن؟ ئاحمۆيى ۋان رۆزى پاك بە و بىت دەرسى. ئەوانا گەلەكى وى دەرى پوونشتن. لى دىينا خوه دانى كەس وانا نەھىلە ھەرنە ھوندور، چۈونە مالى.

1-يى سىينتىياپرى يە، خەزال و سىيدا دچوونە دەرسى. ئەوانا وى رۆزى قرار كىربۇون عەسە ئاحمۆ بېبىن. ئۆسا زى كرن. پاشى دەرسى چوونە بال لىكتۈرئ خوه، كاخەز زى ھلدان، وەكى وان پراكىتكانتا بەھىلە ھەرنە نەخوھشخانى. ئەوانا پرس كر ئاحمۆ كىزان ئۆتاخى دانە و چۈونە ورا. ئاحمۆ ناف جىادا بۇو، چەعېنى وى گىرتى، سەرى وى گرىيداى بۇو و ناف گەرمىدا دىسنجىرى. خەزالى وەختى ئەۋى دىت چۆكى وى سىست بۇون، نىزىكى كەرەقاتا ئاحمۆ بۇو، دەستى وى گرت:

- ئاحمۆ جان، سەلام، چاوانى؟ - ئەۋى دلۇقانى پرسى.
ئاحمۆ چەعېنى خوه ۋەكىر، تويى بىزى خەونىدا خەزال و سىيدا دىيت و وانرا كەنья، دەستى خەزالى نەرم گوفاشت و جارەكە دنى چەعېنى خوه گرتى. خەزالى ئىدا نكاربۇو خەبەر دا، ھىسىرى وى نۆلى تەقىي باران ژۇردا دهاتن.

- ئاحمۆ جان، بىزە، چاوانى، ئىرۇنەكى پاكى؟ - سىيدايى پرسى.
ئەۋى سەرى خوه ھەزىند، دخوهست بىكۆتا، وەكى ئىرۇنەكى پاكە. ئەۋى نكاربۇو خەبەر دا، لى پى دەستا ددا فەعمىرنى. خەزال و سىيدا چۈون گەرمىپىقۇك ئانىن گەرما وى پىشان، ئىرۇ ۲۹ (س.ك) بۇو، دەرەجەك ژىا ھەر رۆ كىمەت، ئەوانا شا بۇون و گۆتنە ئاحمۆ:

- ئاحمۆ جان، ئىرۇ كەرما تە زى ھەنەكى كىيم بۇویە، شىك چەند رۆزى دنى شۇوندا تو يى بىيى دەرسى، تو دەرەھقا دەرسادا دوشۇرمىش نەبە، ئەمى لىكسييائى تە زى بنقىسىن.
و ئاوا رۆب رۆزى ئاحمۆ بەر ب پاكبۇونى دچوو.

خەزال و سىيدا تمى دچوونە بالى. رۆزەكى خەزالى گۆتە سىيدايى، وەكى پاشى دەرسا ھەرن كولىلەك بىرىن و ھەرنە بال ئاحمۆ، لى سىيدايى گۆت، وەكى ئىرۇ نكارە، چىكى

گەرەكى پاشى دەرسا تەف دىيا خوه ھەرە مالا خۇوشكا خوه. خەزالى قرار كر تەنلى ھەرە و پاشى دەرسا چوو كولىلەك كېپىن چوو بال ئاحمۆ. قى جارى ئىدى ئاحمۆ پاك بwoo. ئۇنى خەلات خوهكىرىبوو و ناڭ جىدا ۋوونشتىبۇو، قەلم دەستىدا دنفيسي. ئۇنى خەزال نەدىت. خەزال چوو ھىدىكى كېلەكى رۇونشتىت و دىت وئى شىئەكى دنفيسي و ب كەن گۆت:

- ئاحمۆ، تو بۇوى شايىر، ئەرى، ناخوهزى قە ئى ئالى ژى بنەيرى؟ ئاحمۆ كو خەزال دىت سار بwoo، ئۇنى ژ چەعقى خوه باوار نەكىر، پاشى گۆت:

- خەزال، بباخشىنە من تو نەدىتى- و شىئە زوو ھلدا.

- تىشت ناكە، لى تە چما شىئرا خوه زوو رەفاند، تو چما ژ من ۋەدىشىرى ئۇنى شىئىرى؟ ئاحمۆ سار بwoo، ئىدا تىشتە نكاربۇو بکرا، شىئە دەرخىست و دايى.

- ھان، بخۇونە تىشتەك تىدا تونە، ئەز قالا بۇوم من گۆت خوهرا بىنفيسم. خەزالى خوهند. ئۇنى نفىسى بwoo دەرھەقا قىيزەكى دا، وەكى ژ وئى حز دكە، لى قىيز وئى نا. خەزالى خوهند كەنیا و دايى.

- قەى تە بۆنا وئى يەكى ژ من شەرم دكە، وەكى تو قىيزەكى حز دكى.

- خەزال ... ئەرى، راست دېيىشى، ئەز قىيزەكى حز دكم، ئەو ژى ئوسا حز دكم، وەكى تو كەسى حەتانى نە ئوسا حز نەكىرىه.

- ئەرى، زەعف پاكە، لى كى تو حز دكى، يانى كى تە حز دكە و تو ئوسا مەلۇولى، وەكى دەرھەقا وئى يەكىدا شىئرا دنفيسى؟ بىزە، دې ئەز تە را چارەكە بېبىن.

- ئەرى خەزال، ھەما تو يى، وەكى دكاري دلى منى بىرىندار دەرمان كى، تو چاوا بخوهزى، تو يى ئوسا ژى بکى، بخوهزى تو يى من بکۈزى، بخوهزى تو يى من پاك كى. ئاحمۆ ئەف خەبەرانا قە بىزى بى حەمدى خوه دگۆتن. خەزالى وەختى ئەف خەبەرا سەكىرن، تو يى بىزى تەزە پوح هاتە بەر. خەزالى ئاحمۆ نەيرى و شەرما سەرە خوه كە بەر خوه و گۆت:

- ئاحمۆ، تو ج دېيىشى، ئەز چاوا دكارم تە بکۈزم، نە وەكى ئەز تە بکۈزم ئەزى ژى بىرم، چىكى تو ژى حەكىمى دلى منى. ئاحمۆ شابۇونا نازانبۇو ج بکرا، دەستى وئى گرت:

- خەزال، دەنيا كە تەزە منىرا ۋېبۇو.

خەزالى دها شەرم كر، رابوو، لى نەيرى، خاترى خوه ژى خوهست و چوو. چەندەكى شۇوندا ئاحمۆز نەخوهشخانى دەركەت، لى چىكى ھى پاك سەر خودا

نەهاتبوو، دۆخترائەو چەندەکى ژ دەرسا ئازا كر و ئەو چوو گوند. چەندەکى دنى ئەو هاتە دەرسى.

حوب و حزكىدا خەزالى و ئاحمۇق رۆز ب رۆز دە زەعف دبۇو، بىتى ھەقدۇ نەدچوونە جىكى، بىتى ھەقدۇ تشت نەدخارن، تەقايى دچوونە كېيىخانى ھين دبۇون و تەقايى دهاتن. ئىنسىتىوتىدا ب پەسەن دەرھەقا ھېنباونا وان، ئاقل و كەملا واندا خەبەر ددان. ئاوا پىنج سال دەرباربۇو، پىنج سالى ئەقىنتىي و خوھندىكارىي يە شىرن. و ئاوا ئەف ھەردو جاھل كۈورسا شەشادا بۇون. ئەوانا تەقايى بۇنا ئىنتەمامىد دەولەتى ھازىر دبۇون.

رۆزىد گولانى يە خوهشىن، دەشت و زۆزان، بەر و بۆستان تەف خەملينە. ھەر گاڭ، سبىّ شەبەقى، خەزال و ئاحمۇق تىيېيد خوه ھلتىين و دچن ناشا باخى سەر ناھى رېقۇلىووسىيەنیرى عەيان خwooکاس خwooکازيان و بۇنا ئىنتەاما ھازى دىن. پاشى جارا جارا وەختى ھىسا دىن، دەرھەقا عەمرى خوه يى پاشوهختىي خەبەر ددان، دەركىرىن چاوا مالى دايىن، خودرا ھور-موورى ناف مالى بىكىن و ب دلى خوه وانا ناف مالىيدا جىكىن. جارنا ژى پاشى خوهندىنا كىتىپ و لېكىسىيائىد خوه دەست پى دىكىن پرس ددانە ھەف. قى ئەھرى رۆزى بەرى ئىنتەاما دەرباز دبۇون.

ئىدا رۆزا ئىنتەاما دەولەتى يە پىشىن بۇو. ئەوانا گەرەكى ژ ئاناتۆمىيايى ئىنتەام بىدا. وى رۆزى چاوا خەزال و ئاحمۇق، ئوسا ژى خوهندىكارىد مایىن قەت رەحەت جىي خوددا نەدسىكىنин، يانى دچوون-دەهاتن، يانى ژى بى دەنگ و حس سەرا ئىنسىتىوتىدا روونشىتى دېھىستان چكا ھەۋالىد وان چاوا ئىنتەامى ددىن. وى رۆزى ئاحمۇق خەزال ژى ئىنتەاما خوه ب قىيمەتى زەعف رىند ۋادان. ژ شابۇونا لىنگى وانا عەرد نەدگىرت.

ئەوانا شا بۇون، چمكى ب سەرفىنيازى ئىنسىتىوت خلاز دىكىن. خەزال كەش كىربۇون دۆخترانە خوهەشخۇونا گوندى ئەلەگەزى، لى ئاحمۇق ل ئارتاشاتقى. دو رۆز پاشى ئىنتەاما ئاحمۇق خەزال ۋەرئ كرە ئەلەگەزى و گۆت، وەكى زوو-زوو جابا نەمىد وى بىدە، ئەۋى زوو تەركى تەقى دى باخى خوه بى.

وانا خاترى خوه ژ ھەف خوهەست، شەكلى خوه دانە ھەف و ژ ھەف قەتىيان، چمكى ئاققۇ ئىدا رى دكەت. ئاحمۇ دەستى خەزالى نەدخوهەست بەردا، ئەۋى چەعقى وى دنهىرى و مينا

زارهکه کو دخوهزه بگرى لىقا خوه دالقاندبوو.

خەزال زى حالەكى پاکدا نەبۇو، ئەۋى زى چەعف برويى خوه تەۋھەف كربۇون، نكاربۇو ئاحمۇق بنھىريما، ئەۋى ترى كو وى بنھىرە وى بگرى. ئاحمۇق ب دلەكى بىرىندار ژ ئاققۇئى پەيا بۇو و ئاققۇئى رى كەت.

خەزال گھېشىتە مالى ھلا رۆن يېرقۇ بۇو، زەينەف تەنلى مالدا بۇو. ئەۋى خەزال دىت، دنيا لى رۆن بۇو، نۆلى قىزەكە چاردە سالى بەر قىزى رەقسى ئەو حەميىز كر، رامووسا و گۇت:

- شىركىر، شىركىر رۆز ئۈرۈپىنرا، قىزا منه شىرن، تە سەرفىنياز خوهندىنا خوه كوتا كر و چاوا دۆختىر ئەگەر يەيى مالى. ئەو منرا مالى دنى هېڭىز يە. ئەز ئېرۇ گھېشىتمە مرازى خوه، مەرامى من ھاتە سەرى، شىركىر گافىيەر. لى خەزال، تە نەگۇت تو يى كىدەرى بخەبى.

گافا دى خەسىيا ئەۋى كونىدا بخەبى دەشا بۇو. قىزا وى دۆختىرا گوند، چ كەرمەكە مەزىن! وى دەمى باقى خەزالى، جىنارى وان ھاتن. باقى وى ڈى زەعفتر شا بېبۇو. وى شەقى حەتا بەربانگى ئەوانا رانەزان، دى و باق كىلەكا قىزى رۇونشتى پرس-پرسىيار لى دىكىن. حەفتىكى زى دەرباز نەبۇو، گافا خەزال گوندى ئەلەگەزىدا چاوا دۆختىر خەبى.

مala حەميددا شىن و گرى بۇو. كورى وانى بچووك-ئەرفۇوت بەتحال بۇو، قىرك-قەورىي وى تىرى بېبۇن و ئەۋى نكاربۇو خەبەر دا. جىنارەك دچوو يەك دهات، گشكا دىگۆت وى بىرە.

ئىقشارى، گافا خەزال ھاتە مالى، دىيا وى ئىپە دەرەقا ئەرفۇوتدا كلى كر و گۆت، وەكى دىيا وى ناخوهزه گازى دۆختىرا كە، ئەو دېيىزە دۆختىرا كورى وى بىنە "بالنىسى" وى دەرى باقىئىنە بن كىرى.

خەزالى ئىدا نان نەخار، خەبەردا دى نېڭجىدا ھىشت، دەرمان و دەرزى ھلدان دەرىغا دەركەت. دېدا پەي، لى مala حەميد دۈورى مala وان نەبۇو، زۇوتىرىكى ئەوانا گھېشىتنە مالى. گافا خەزالى دەرى ۋەكىر دىت ھەوا زەعف گرانە، كىدەرى كونخوهش پالدا بۇو تىرى بېبۇن، لووبە-لووبى وان بۇو، دىيا نەخوهش بەر سەرى رۇونشتى دىرۇك دىگۆتن، ئى دىنەندا زى دەگریان. شىخا گوند، وەردى، كىلەكا دىيا نەخوهش رۇونشتى بۇو. ئەۋى زى قەول دىگۆتن و دىيا نەخوهشى دەركە شەر، كونەكە قاڑىن، گەدە دو روچ نەكە. گافا خەزالى ئەۋەق يەك دىت

ئىدا تەمۈول نەكىر. ئۇ نىزىكى نەخوھش بۇو ئى كۆبى حەمد و حش ناف گەرمىيەدا بۇو
ھلکە-ھلکا وى بۇو. خەزالى دەستى وى گرت، گەرما وى پىشا، پاشى دەرزى هازر كر،
وھكى دەرزى كە. وەردا شىيخ، ياكو قەولاخوھەنەتىمام نەكىپوو، كە قارىن: "ۋى خودى،
گونى من زەعەن، ئەق قىزىكا ج دكە، ج ژ ۋى تفالى دخوھەز، وى گەدە بەھەرمىنە پى وان
دەرزىي خوھ يە حەرام، گەدى جەنەتى وى گور ب-گور كە. سىنەم، تە پۆرى خوھ كور كرلى،
تو ج سەكىنى و دنهىرى، بەر چەعەقى تە دەرگۇوشاتە دەھەرمىن، گەدە ۋا جان دده،
پوحستىنى خوھرا شەھەر دكە ئەو ھاتىھ وى دەھەرمىن، خودى تو كەفر-كۆچكە سەر مەدا
بىارىنى، زولما ھا ژى دې، من گونەكارى؟!".

حەتا وەرددە وا خەبەر ددا خەزالى دەرزى هازر كر، دەرمان كرلى و نىزىكى گەدە بۇو. وى
دەمى سىنەمى كە قارىن، خوھ ئاقىتە سەر گەدە:

- نا، كۆن بىبويھ ئەز ناھىيەم ھوون كورى من دەرزى كن. خەزالى ب لافا، دىلەكى،
قوربان، حەبران، ئانجاخ سىنەم سەرەرەخت كر و ئەۋىن ب دەكى كول هيشت. وەردا شىيخ
گافا ئەق يەك دىت ئىرنى خوھ راڭر و خاست ھەرە، لى سىنەم بەر سەكىنى، لاقايى ھاتى:
- دايىكى، ئەز خوليا بىنى لنگى تە مە، من گونەكارى ج كرلە، چرا دچى، بىسەنە، من
تەنلى نەھىلە.

لى وەردا گورا وى نەكىر، ئەو وېيدا دا دەرى ۋەھىر و گۆت:

- ئىدا لنگى من ۋى مالى ناكەفە. تو بى ئاقۇوبەت بىمىنى، سىنەم، دەھى كۈچكە ھەرى!
تو يى وى دىنى ناڭا قىر-قەترانىدا بقچقچى، تو بۇوى سەبەبا ئەۋەلەدى خوھ. - ئەۋى دەرى
قاپىم گرت، چوو.

گافا وەردا شىيخ چوو چەند ژىنلى سەرە ژى دانە پەى وى و دەركەتن چوون. مالدا، خەزال،
زەينەق، كولفەتا مالا حەميد و چەند كولفەتىد مایىن مابۇون. خەزال حەتا سېبى بەر گەدە
پۇونىشت، دەرزى سەر دەرزىي لىخىست، كۆمپریس كر، زۆرى دەھى وى ۋەھىر دەرمان دايى.
سېبى شەبەقى جىنارا ترى ئەرفووت ئىدا مريە، لى نا، ئەرفووت ساخ بۇو. رۆزىترا مایىن
خەزالى ئەو گوھاستە نەخوھشخانا گوند.

ئەرفووت دەھە رۆزى نەخوھشخانا ما و پاڭ بۇو. وى چاخى ئىدا ناشى خەزالى ناف گوند
بەلا بۇو، چاوا دۆختىرا باش. دى باقى ئەرفووت نزانبۇون چ بىرلەنە، وھكى بن قەنچىا
خەزالى دەركەتانا ...

دۆخترخانا کو خەزال تىدا دخەبىتى گەلە نەخوهش ھەبۈن. ئەوانا سرى دچۇونە بال وى
و ب ئەشق و شا دەردىكەتن، تەيى بگۇتا ئەو، نەخوهش ناف چەند دەقىقا پاك دىن.
ئەوانا وەختى دەردىكەتن، ھەركەسى ھنداشا خودا پەيى خەزالى ددا.

ۋى دەمى دەرى نەخوهشخانى قەبۇ و خۆرتەكى بەزېبلندى چەعفرەش دەردا ھات. ئەۋى
سەلامدا گشكا و رۇونشتى. ئەۋى كەسەك ناس نەدكى و كەسەكى ژى ئەو، لەما ژى ئەۋى
خەبەر نەددا، تەنى سە دكى دەرەھەقا خەزالىدا كى ج دېئىرە. ئەۋى قەلن سەر قەلنلى دکشاند
و دەرى دنھېرى، پىرتە-پىرتا دلى وى بۇ.

ئەۋى باوار نەدكى وى خەزالا خوه يە ئەقىن بېينە، پىرلا خەبەر دە. كى كۈز بال خەزالى
دەردىكەت ئەۋى خازىيا خوه چەعفى وانا دانى. ئەۋى دكى رابە ھەرە بال وى، لى شەرم دكى،
نەدخوهست خەباتا خەزالى پاش بېىخە.

لى ئەۋى ئىدا سەبر نەكىر، رابۇو، ھەنەكى سەكىنى، جاركە ماينى رۇونشتى. دلى وى قايم
لىيىخىست، ئەو سۆر ببۇو. ڙەنۇرۇ ڙەك دەركەت و خۆرت چوو ھوندور. خەزال خەلاتا
چېلەرقاشىلى، بەر ئىستۆلى رۇونشتى لەز دنثىسى. ئەۋى سەرە خوه ڙەر خوه
دەرنەخست گافا دەرى نەرم قەبۇ و خۆرت دەردا ھات، ئەو سار بۇو، بەر دەرى سەكىنى
بۇو. خۆرت نكاربۇو تىشتكى بگۇتا، ڙەعفى خوه باوار نەدكى، گەلۇ يَا رۇونشتى خەزالە
يانى خەونە.

پاشى ئەۋى ھىيكا ناشى خەزالى دا. خەزالى، كوناھى خوه سەرە خوه ھلبىرى و
وى نەھىرى. ئەۋى كو خۆرت دىيت رىساسەك سەرى حەتا بىنلىنگا ھاتى، ئەز جى قولۇز
بۇو، لى خوه زەفت كر، ئەۋى ڙ خوه باوار نەدكى، چەعفى خوه پى ھەردو دەستا كىرنى، لى
خۆرت ھنگى نىزىكى وى بۇو، ھەر دو دەستى وى ڙەر چەعغا ھلدا، راموسا:
- دەلالىيا من، گولا بەر بىنا من، خەزالا من تو باوار ناكى، ئەزم، بىھىر، نەترسە، خەون
نېنە، راستە، شىرنا من!

خەزالى كو ئەو گلى سەكىن، كە ئىسکىن وى نەھىرى.

- ئاحمۇ، تو چاوا ھاتى، تە قە منىدا ۋەن رېڭىز نەمە ژى نە دشاندىن، ئەز زەعف دەكىريم.
من دگۇت دبە بىكىيە، لى پاكە، شەركەن تو ساخ-سلامەتى و بال منى. ئاحمۇ ب كەن وپىرا
گۆت، كو قەستى نەمە نەشاندىھە، چىكى خوهستىھە خەپ-خەپ بى، وەكى ئەو نزانىھە. پاشى
ئەۋى گۆت، وەكى دى باقى وى ژى ھانتە، ئەوانا مالا باقى خەزالى نە. شابۇونا خەزالى

نزانبوو چ بکرا، ئاحمۇ وى دنهيرى ئەويى زى وي ... ئەوانا ئاوا ئەپىجە كەر و لال سەكىن، تېبى بىگوتا دخوهزى حەيفا خوه يە چەند مەها هەقدو هلدن. لى نا، ئەوانا چقا زى هەف دنهيرىن ژەقدو تىر نە دبۇن.

ئاحمۇ نەھىرى كونەخوهش دەرى ۋەدىن و دەرىن، گۆتە خەزالى:

- دە، ئەقىنا من، ئەزەرمەللى، نەخوهش ھېقىيا تە نە. تە چاوا كوتا كر زۇو وەرە، ئەمى بىسەبر چەعڭەنەھىرى تە بن.

خەزال ئەو حەتا بەر دەرى ۋەرى كر و زى پرسى كەلۇ دى و باقى وي وى تىشتەكى نەبىزىن، وەكى ئەوه سەرقەكىرىيە. ئاحمۇ كەنیا و گۆتە خەزالى، كوشەرمە، گلەن ئوسا نەبىزىز.

دى باقى وي ئەوقا زى پاشدامايى نىين.

ئاحمۇ، دى و باقى وي دو رۆزا ئەلەگەزى مان. ئەوانا ھەما رۆزا پىشىن خەزال نىشان كەن و رۆزىترا دنى دخوهستن ۋەگەريانا، لى مالا باقى خەزالى نەھىشت. وانا عەزەت قولخەكە مەزن وانىرا كر. پاشى، رۆزىترا ماينى ئەوانا فەرى كرن.

دى باقى ئاحمۇ دخوهستن خەزال چەند مەھى دنى شۇوندا بېرانا، لى دى باقى خەزالى نەدان، ئەوانا پەڭ كەتن ھافىنى، پاشى گىھادرۇونى.

ئاحمۇ زەعف بىسەبر ھېقىيا هاتتا ھافىنى بۇو، دى ئوسا زۇو وەعدە دەرباز بۇو، كو ئە و زى زەنده گرتى ما. مالا وان ئىدا كارى دەعوەت دىك. ئەوانا ئىدا تۈپايىتى خوه دىگەراندىن، كار و تەدانەكى خوهندىيا دىيتىن. مالا باقى خەزالى زى ز وانا شۇوندا نە دما. خەزال و باقى وي چەند رۆزا هاتتە يېرىقانى، ج كۇوان لازم بۇو بۇنا جەيىز كېرىن و ۋەگەريانە ماللى. كاڭا خەزال و مەجيit هاتن چەند جىنارى وان مالدا بۇون. و وانا دىت، كو چقا ھور-مۇور كنج-رەھەل خەزالىرا كېرىنە. جىنارا زەنە گرت. سورمىتى، كو جىنارا وانە لابە نىزىك بۇو، گۆت:

—ئى، مەجيit، بىرى من، تو دېيىزى، وەكى تە قەلەن نەستەندىيە، لى چرا ھاقا تىشتە كېرىيە؟ بۇ، ئەز سەرى كورى خوه كم، بىرى مەجيit، تو زولى، لى مەرى راپە قىزى بى قەلەن بەدە خەلقى، و سەردا زى مالەكى پىرا دايىنە؟ نا قوربا، ئوسا توجارى نابە، تو ئوسا حورمەتا قىزى خوهرا دلىزى، تو قىزى خوه سەك دكى، قىزى بى قەلەن، بى روومەتە، بىرى من. تو چاوا خودى ناترسى و قىزەكە نۆلى خەزالى بى قەلەن ددى؟ تو گوھ بەدە خۇوشكا

خوه، نئز تهرا گلیکی بیشم، نئف گلی گلی کال باقی مه يه: «گو، جارهکه يهکي قيزهک بى قەلهن-تەلهن خوهست. وەختى قىزى سيار دكى دىن، پى ئا دخوهزى زچەمەكى دەربازبن. بۇووكا كوشەرسپى بۇويي، ئاڭ لى دخە و هندك دەمینە رۆدا ھەرە، وئى دەممى مەرى دەگەيشنە، وەكى ئازا كن. لى خەزۈورى وئى دكە گازى:

"ههسپی من نازا کن، ههسپی من، جه‌نما بووکی، ئَهُوه بى پهره يه! کافا بووک ۋان گلیا سەد دكە كەر و لال ۋە دىگەرە مالا باقى خۇو و دىيىزە حەتا قەلەن نەيىن ئَهُوه ناچە. گافا قەلەن تىين و بووکتى دىن، خەزۈورى ويئىدا تەركا ويئى ناكە، تىنى مقاتىتى لى دكە و وختى دىگەيىزە چىم ئَهُوه دكە گازى: "وى گىدىنۇ، بەختى وە مە، مقاتى بووکا من بن". ئاها، برى من، بووکا بى پهره، بى رۇومەتە ئى.

مهجیت ئەو گلی کو سەکر زەعف ھىرس كەت، لى خوه زەفت كر و گۆت:

- خووشکی، ئەو زەمان ئىدا چوون، زەمانى قەلەنلىقلىير، لى ناها ئەز تو جارا نكارم
قىيزا خوه ب قەلەن بدم. ب گلىي تە كەرەكى من خەزال ب پەرهتى بدا، پاشى زىپا جەھىز
بىكريا. منى ب ج دلى ھېبۈونا مالا كۆ قىيزا منى ھەرە تالان كرا و قىيزا خوه بىشاندا سەر
مالەكى رەقه-رۇوت؟ پاشى ئەزىز چ رووکى پۇويى مالا وئى، مىرى ئىرىم، ئەزىز چ
پۇويى قىيزا خوه بىھىرم، ئەو قىيزى نەبىئىز، گەلۇ ئەۋ باش بۇو، يانى توجارى مەرڭا، مالا
مىرى من تالان كر پاشى دام. نا، خووشكا سورمى، ب تەخمينا من، من زەعف پاك كريه،
برا بىبارەك-پېرۋەز بە. ھەر تەنلىقى برا ھەردو ھەۋى پاك بن، ئەو منى مالى دنى يە.
جىينار چەند ھەۋا گلىي مەجييتىپا رازى بۇون. خەزال پۇونشتىبوو و كەر-لەل گوھدارى
دەكتەر.

* * *

رۆژهکه هاچینی یه خوهش بوو، بەر دەرى مala باشى خەزايى تىرى ببۇون، قىز و خورت كتبۇونە چۈپىكى ب دەنگ دلىستن. كوند-كۈنىتى ھېقىيا مala زەعېتى بۇون، ھېقىيا خوهندىيا. دئى باشى خەزال كەتبۇونە پۇچكى دلىستن. لى خەزال و كارى مالدا رەخ ھەف روونشتۇون، شىرىن-ھەۋرا خەمەر ددان.

ئەوانا ھەڤ حەمىز كەربوون و ۋۆنشتىپۇون. وى دەمى ژ دەرقا دەنگ گەھىشە ھوندۇر كو
ھاتن. خەزال و كارى پابۇون. ئەوانا چەعشقى ھەڤ نەيىرین، خەزال سۆر بۇو و سەر
سۈورتى ھنارىدا ھېسىر بارىن، لى كارى حەنەك كىرن و بەزى دەرقا كۈراستىپى بىزان بە.

گافا ئەو دەركەتە دەرڭا، حەوشما مالى ب گونديا ۋە كەمكى بۇو، تە دەرزى باشيتا نەدكەتە عەردى. كارى ئانجاخ ژ ناف وان دەركەت و ئوسا سەكى، وەكى رىا يېرىقانى بھاتا كەشىنى. ئەوي نەھىرى و دلى وى ئاقىت، چەند ئاقتويا نىزىكاي گوند دىكىن. دوور ۋە دەنكى دەف-زورنى و كلاما دهات؛ كارى دينا خودا ئاقتوپىي و تەخمين نەكىر، كويەك لەز بەر وېرا دەرباز بۇو.

پش خوه ۋە ئەوي دەنكى كەن و قالىقمالى سەكىر و بەر ب مالى چوو. گافا ئەو گەھىشتە مالى ئەجييماين ما. چەند خۆرت و قىز دۇرا خۆرتەكى دچوون دهاتن، دخومىستن ئاقى سەردا كن، لى ئەوي خوه دانەدانى، وەكى "رووفىيا". ئەو كۆلەپ بۇو، ھەقالى خەزالى و ئاحمۇق.

ۋى دەمى خەزال دەركەت و گافا كۆلەپ بىت، بەر ب وى چوو، سەلامدا يى و ئەو بەر مالى، لى پشت-مشتى وى ئىدا ئاقىدا مابۇون. كارى پەۋى وانا چوو مالى، خەزالى ناسىيا ويىدا كۆلەپ بۇنا كۆلەپ كەنچى خوه بىگۈھەزە خەزال و كارى چوونە ئوتتاخا دنى. وى دەمى بۇو گرمە-گرمە دەف-زورنى، گەريبا ئاقتوپىي. سيار، بەربۇو، ڇ ئاقتوپىا پەيا بۇون و كەتنە كۆفەندى.

پاشى ئەوانا چوون بال بۇوكى. خەزال و كارى ئوتتاخا ژورى بۇون. بەربۇو چوونا بال وان. خەزالى ناف بەربۇياندا سىيدا ناس كر، حەتا ئەوي كەر ب وى ھەر، ئىدا سىيدا حەميزا ويىدا بۇو. ئەوي خەزال رادمۇوسا و سرى نەددا وى. پاشى ئەوي خەزال بەردا بەر ب كارى چوو.

گوندىا ھازريا خوه دىتبۇو و ئەوانا ھىقيا خوهندىيا بۇون. نىقىرۇ گوندىيىد كەكارى خوه كەبۇون نىزىكى مىۋانىا بۇون بىنە مالىد خوه، حەتا ئىقشارى تە دەرى كېچان مالى ۋەكىر كېف بۇو، شايى بۇو.

ئىقشارى، بەر دەرى مەجىت كۆفەند گران بېبو. ب دەف و زورنە دچوونە پەى خوهندىيا. گافا كۆفەند پند گران بېبو، قاچاخ رابۇو سەدماناتەك دا دەفچى و خەزال، كارى، سىيدا كەرنە سەرگۆفەندى. سىيدا ئوسا پند "سى پى" دلىست حەواسا مەرقا دانى، لى قاچاخ خەزالى دنهىرى و قەلن سەرقلەنى دىكشاند.

حەتا نىقى شەقى ئوسا گوند-گوندىتى ۋە لىستن، كېف كەرن. لى چەمكى خەزال وى سبى زوو سيار كرانا دەعوەت بەلا بۇو، وەكى خوهندى ھەنەكى ھىسابن، بۇنا سبى بكارىن رىا

دورو بقەدین.

تەعرىبانگا سبىّ بۇو، خوندى گشك ئىدا ھازر بەر دەرى مەجىت بۇون. گرمە-گرمە دەف و زورنى بۇو. بەر دەرى تەختە راست كربۇن كىف دىرن، شا دبۇون. ئەوانا حەتا دوسى سەحەتا ئوسا كىف كرن، پاشى باشقى ئاحمۇ ئەشقا مالا باشقى خەزالى، دى باشقى وى ۋەخودر و گۆتە مەجىت:

- مەجىت، بىرى من، پزمامى من، ئەز زەعف بىرى خوه رازى مە. تو تمىٰ وا سەرفنيازى رووسىپىبى، ئەم ئوسا ژى ژ جىنارى تە، مەرقى تە، ژ گوندىا زەعف رازى نە، ئىيد كۈرۈ دو پۆزە ئەوقاس زەممەت كشاندن و ئەوقاس ب قەدر و قىيمەت بۇون. دە گەلى برا و پزماما، هاتىيە چووبىنە، دەستورا مە بدن ئەم بۇوكا خوه بىن. ئەوي گۆت و كاسا خوه ۋەخار. مەجىت و گوندىا ڭا رازىبۇونا خوه دانە وان و دەستورا بۇوكى دان. جەھىزى خەزالى كىنه ئاققۇيى، تىدا جى كرن، پاشى ب دەف و زورنە ئەو ژ مال دەرخىستن. سىدا كەتبىو ملى وى، ئاحمۇ ژى پەى وان دچوو. خەزال و دى دىگريان؛ ئەوي دى و باشقى خوه رامووسا، خاتى خوه ژ ھەقال و ھۆگۈرىد خوه خوهست و ئاققۇيى سىيار بۇو. ئاققۇر پى كەت...

بۇو ئىسکە-ئىسکە خەزالى. ئاحمۇ، كوئەف يەك دىت، دەستى وئى گرت و نەرم گوشاشت و گۆت:

- عەزىزا من، لى پۆزىدا ما مەرى دىگرى؟
ئاحمۇ خەزال دەزمال دەرخىست ھېسىرىد وئى پاقش كر.
خەزالى وى نەھىرى، پاشى سىدابىي، يا كۆكىلەكا وئى پۇونشىبۇو و كەر بۇو، سەرە خوه كرە بەر خوه.

ناشا چەند سەحەتادا ب ئەشق و كىف ئەوانا گھىشتىنە نەھىيا ئارتاشاتى، كىدەرى كۆمە كور و قىز هاتنە پېشىيا وانا. تەڭا زووتىر بەلگا دىا ئاحمۇ گھىشتى بۇوكا خوه و ئەنيا وئى پاچ كر، بەر ەقسى و بىدە مالى.

سى رۆزى تەمامىيا گوندىا دەعوەت كر و ب كىف و ئەشق شايىا ئاحمۇ و خەزالى دەرباز كرن.

پاشى دەعوەتى ئاحمۇ و خەزال چوونە ناشا باخ، بن دارەكە زەردەلا يە ھېشىندا سەكىن، دەقەكى چەعىي ھەڤ نەھىرىن و كەنیان...

رەقا رەحانى

١

زېستان بۇو، زېستانەكە سار. بەرف قاسى بەزنا مەريا كەتبۇو دەرى كولەك ختماندبوو، ۋەزنىيا بايى بۇو، ئى كۆ دىكىرە باگەر، فەلدۇومانەكە ئوسا، وەكى چەعىتى مەريا نەدگىت دۆر بەرى خوه بىنھىرە. ئەو باگەرا ئۇرتا خاچ و خدرنەبىدا بۇو. بىنەلىقى گوندى سەنگەرىنى شېبەقدا پابوبىيون بەرقا بەر دەرى خوه، سەر خانىي خوه، پاقش دىكىن. ئىرۇكشىكە پۇچى بۇون. ئىدا پۇچىا پاشن بۇو. سەقەترى گەرە عەيد بۇويا، لەما ژى گشكا بەر دەرى خوه تەمۇز دىكىن، نە كەرەكى مەرى بەهاتانا، مالىت دانا، عەيدا دانا بىمارەك كىننا. پاشى شۇخۇل قىيزى گەيىشتى تۆپ دبۇون تۆتكى شۆر دېەتن. مالا حەسەنلىقى پېرىدىا ژى تۆتكى شۆر دېەتن. ئۇ چار قىيزىد بەرمراز بۇون، چار ھەقال؛ بەسىق، زۆزان، ئالماست و رەحان، قىيزا وى مالى.

دلى هەر يەكىدا نىتەك ھەبۇو، گەلۇ كى خەونىدا وى ئاڭى بەدە دانا. دانا گازى خودى دىكى رزوو بە ئىثار، وەكى تۆتكا بخون و پازىن، خەوتى حىزكىيەتى دلى خوه بىبىن.

- رەحان، تو راست بىزە، دخوهزى كى خەونىدا ئاڭى بەدە تە؟ — ئالماستى گۆت:

- ئالماست، تو چقا بىفەعمى، چرا كى نزاڭى رەحان دخوهزە وەكى مراد، مرادى شەقان، ئاڭى بەدە، ئەوى و رەحانى زوودا چەعەت بەردانە ھەڤ. گافا ئەو چەعەت وى دكەفە تو يى بىزى روھى وى تەزە دە، دنيا وى بېقىن دە، ئاوا ب حەنەك بەسىق گۆت.

رەحان سۆر بۇو، دە رىند بۇو. ھەرگە سوورەتى وى مينا گولا بۇون، نە سۆر بۇون، بۇونە مينا خاششاشقا.

- دە، رەحان، شەرم نەكە، چرا سۆر بۇويى، ئەم كىشكى ژى بەنگى نە. ئەز مەسىلە ب دل دخوهزم، وەكى سووتقى بى خەونا من، ئاڭى بەدە من، زۆزانى گۆت.

- دە قىيزىق، بەسى، وەرن پۇونىن-دiya رەحانى، خەزى، گۆت، - رابىن، دەرەنگە. ئارىن "خدرنەبى"، ئەلەكىن. قىيز پابۇون، ھەر يەك چۈو مالا خوه. ئەوانا سۆز دانە ھەر شېبەقى

مala həsənda töp bən və həfərə kli kən kəj xəvon diitiye.

Rəhanı pəşni fətarı xəvə xəmaland və dəhest pəi kər mali pəi təar bənəqşinə. Təwəi səhər diyər qəlafətə kələftə malı گşək ləyikr, pəşni qəlafətə pəiz və diyətə pəi təar ləyikr. Pəşni vəi yəkəi təwəi xiyili təqiqitə səhər səhər xəvə və təar "xədrənəbi" tələk kər, dəni səhər sətiyə, şəhər təqiqitə səhər və gəöt:

- Dəyi, təz zəhəf tə mə, frə nəfəfənəxəm, چ dəbiżri?

- Na qızıa mən, həta nəha tə bər xəvə dəyə, hənəkəi rəi bər xəvə bədə. Rabə, töötka xəvə bəxə və pəzə.

Rəhan rəbəwo چow töötək tənəi tənəjəx hənək xər, kəribəi dəniya bən bələkli xəvə və pəzə. Shəbəqəi shəfəda təwəo və dəi rəbəwo, təndəvər dədan, səfərə təqiqitə, təwəo dər dəne həf və pəwəntən. Rəhanə məudətəkəi bəwo, dəya vəi pərsi چ bəwoiye, təwəi dəriə nəgəot. Vəi səhətə tələkəid vəi hətən. Təwəana چowne dərətə malı və hər yəkəi xəwəna xəvə گli kər. Zəzənəi bətəşqə گli kər چəwa səwətə pəi shəlbəkəki məzən təfə dəyi, bəsəq və təməstən rəi bələkəki şəxəwəna xəvə گli kər.

Rəhanə mələwəl bəwo. Pəşniyəi həfəla səbəwo təwəi yəkəi təhəxəmin nəkərbəwo. Kəfa səriya rəhanı hətə, təwəana təzə təhəxəmin kərn, vəkəi həfəla wəne bətəkifə.

- Rəhan, چ bəwoiye, dəfə tə yəkəi dətə xəwəna xəvəda diitiye? Təməstə pərsi.
Rəhan səhərə xəvə həzənd, dəxəhəst bəkətə na.

- Təxə nəzəm təwəo چ xəvən bəwo, mən diyt, ləi həta nəha rəi bər چəqəfi mənə təwəo məra, kə
sətəi mərad təaliya və nəhəyətə təwəi təqiqi bədə mən, - Rəhanı gəöt və kəsəhəkə kəwərətə.
Qizəkə چəqəfi həf nəhəyərin, mələwəl bəwo vəzə rəhanı həyəfi kərn, vəkəi xəwəna xəvə
yəkəkə-ye kəkə şərəfə kə.

- Mən diyt, vəkəi təz zəhəf tə bəwo, təfə təwəna tənəe bəwo, mən dəkərə qazəin, qirəin,
kəsəhə tənəe bəwo, təz nəfərə dəshətəkə məzəndə tənəi bəwo.

Təz bər zənərəkəi pəwəntəm və gəriam, mən nəhəyəi nəşkətə qə mərad mən qə dərkət, jətərək
təzə təfə dəsətiyə. Pəşniyəi mən şəhəm kər, pəzəda چowm, pəşniyəi mən vəi nəhəyəi, təwəi dəkənəia,

بەر ب من دهات و جىرى ئاڤى درىيچى من دكى. هنگى ئەز بەر ب وى چووم، گافا من دهست ئاڤىتە جىير نشىكى ۋا ژ پش زنېر مەعرەكى تەركى دەركەت و لىنگى مراد ئاليا.

من كەھ قۇۋىثىن، جىير ژ دەستى من كەت، بۇو دو جىا. مەر ژ لىنگا گرتى حەتىنى قەفەسىن مراد ئاليا بۇو. من كەھ قىرىپىن ئەز بەر ب مراد چووم، لى ژ قىرىپىن خوه ئەز ھشىيار بۇوم، من نەھىرى خەونە ...

قىزىكا گشكا لىفَا خوه گەست.

- خودى بەدە خاترى ناشى خوه، مراد كونە يە، تايى تەنلىيە، وانا گۆت و ئوسا مەلۇول چوونە ھوندورى مالى، كىيدەرى ئىدا جىنار تىزى ببۇونا بۇنا ھەۋىرا بچوونا مالا سەيدىق ئاغا.

گشكىنىڭ دىرسىيان.

ئىدا سبە رېن ببۇو، گافا گشكىنىڭ بەر ب مالا سەيدىق ئاغا چوون. دوورقا ژ مالا وى دەنگى دەف و زورنى دەنگى كەن، خەبەرانى دهات. كوندىيى فەقىر بەر دەرى سەكىنى بۇون و جولۇعەت نەذىرىن ھەرنە ھوندور، چىكى پىشىكىشىغا وانا ۋى جارى ھندك بۇو، تەنلىي پەزەك بۇو.

ئۇوانا دىرسىيان، وەكى سەيدىق ئاغا پارا بەدە و ژ وانا بخەيدە. ناف واندا قاسىم ھەنەكى جولۇعەت بۇو پىشىيى چوو و گۆت: - مالا وە ئاڤا بە، پەى من وەرن، چما گەرە بخەيدە، ئەم چقاس عەيدە پىشىكىشىغا ژىپا تىين، ژ دەھىن كولفەتى خوه دېرن، ۋى جارى ژى قەوەتا مە ئانجاخ گەھىشتە مىكى، جاركە ماينى ئەمەنى تىشتەكى دەن بىىن.

ئۇوانا ھەنەكى پىشىدا چوون. عەيدا سەيدىق ئاغا و كورى وى بىمارەك كرن و كەرە-كەر پاشدا ۋەگەريان. گافا دەركەتنە دەرفا ئۇوانا ئازا بىينا خوه كشاندىن، گوندىيىكى گۆت:

- شەركى ئەنگى خوه نەكىر، ھەنەكى سەرخوش بۇو ...

٢

ژ رۆزىيىد "خەرنەبى" دو-سى مەھ دەرباز ببۇو، لى رەحانى نكاربۇو خەونا خوه بىر كرا، ئەۋى ژ ۋى رۆزىيىد بىللى كول، چەعفىيەسەر، بەرخ و كارا دنەھىرى. ئەۋى گەلەكى ژ پىيز حز دكى، لى بەختىيەپەزى مالا باقىي وى ھندك بۇو -چار مى و بەرانەك. چقاس رۆز بۇو ئەۋى دچوو گىيە وانپا دانى و بال وانا روودنىشت ئالىف ددا وان. ئەۋى دەردى خوه

پیزرا گلی دکر، په زید کو بهر دهستی مراد بون. ئەوی سەری وانا مز ددا، چەعفی وانا
پاچ دکر، کەلا وئى تىرى دبوب دلهکى كول دىگریا.

-ئاخ، هوون حەيوانەتى بى زار و زمان، هوون حوبى دلا قە فەعم ناکن. هوون پرس ناکن
چما گەلۇ ئەز و پاچ دکم، نە ئاھىر هوون ھەر رۆ وى دېيىن. ئاخ حەيف هوون نكارن كولا
دلى منه گران بىئىن.

رۆزەكى رەحان تەھى ئالماستى و بەسو، گىها پشتى دچوو مالى. ئەوانا خەبەر ددان،
دەكەنيان، لى رەحان مەلولوو بوب.

- رەحان، چما مەلولولى، ج بوبويە؟ - ھەۋالا ژى پرسى.

- هوون نزانن ج بوبويە؟ ئەقا چەند رۆزە ديا من نەخوهشە، لى ئىرۇق زەعف تەعلە. دنيا
سەری من بوبويە دۆزە.

- تشت ناكە رەحان، سەبر كە، خودى رەحىمە، ج دىرسى، كى نەخوهش ناكەفە، دىيا تە
تمى ژى نەخوهش دكەف، پاشى شىركەپاڭ دې - بەسو گۆتى.

- نا، ۋى جارى مينا ھەر جار نىنە، تشتەكى ناخوه، ئانجاخ خەبەر ددد.

ئاوا ب خەبەر دان ئوا نا گەھىشتەن بەر دەرى سەيدۇ ئاغا، كىزان نىزىكى مالا حەسان
بوبو. جاسمى كورى ئاخى بەر دەرى سەكىنبوو. ئەوى ژ سەرى حەتانى لنگا قىزىكا نەھىرى
و ب دەنگەكى بلند گۆت:

- رۆزخىيرا وە، قىزىنۇ، هوون چقاسى لەزىن، وەكى سەلەمى زى نادىنە مەرف. هوون ژ كو
تىين ھا؟

- ئەم كو تىين، نافىنى كو، گىها پەزرا تىين، - ئالماستى گۆت و لەز چوو.

- دە پاڭ، قىزىكا دەلال، چاوا تى كەۋشى تو زەعف لەنگى خوھ گوھى خوھ دخى، ئەزى
ھەقى تە بىمە دەر. لى حەيف رەحان تەپا نە... يانى نا من تو ئوسا بەرنەدداي، - جاسم
گۆت و چوو مالى. وى وەختى زى رەحان گەھىشتە مالى، لى وئى جارى بال پېز كەلەكى
نەسەكىنى، لەز گىها، ئاھدا وانا چوو ھوندور، تەلبى ديا خوھ يە نەخوهش.

خەزى ناڭ جىدا بوبو، سەر پشتى پال دابوبو، چەعفى وئى گرتى بوبون، خوودانى زېك-
زېك سەرا ئافىتىبوو. رەحانى قاسىكى لى نەھىرى و كر ھەرە، وئى تىرى دى رازايە. خەزى
چەعفى خوھ ۋەكىر قىزى نەھىرى:

- رەحان، عەمرى من، وەرە كىلەكى من بوبونى، ئەز تىر تە بىيىن، دەھ ئىدا تە نەبىيىن، ئاخ

من چقاس دخوهست دهعوهتا ته بديتا، چاوا يا خووشكا ته، بري ته ديت و پاشي بمرا ما.
دها ئەز نزانم تو يى كى بستينى، بهختى تەيى چاوا بە. يا سەيرانا خووشكا ته و كنويى
برى ته ئەز ئيدا زانم، پرى-هندىكى خودپا دىشيم. ئاخ، قىزا منه هەرە حزكى، لى بهختى
تەيى چاوا بە، تو يى بى من چ بکى؟ تشتەكى تەنى، لاوق، خەبەرا ديا خوه بىر بىنە، تمى
گورا باشقى خوددا بە، خەبەرا وي دەرنەيى...

ئەف گلىي دى مينا تىرەكە تۈۋىز دلى پەمانىدا دچوون و دلى وى يى برين ھى
دشهوتاندن. ئەوي نزانبۇج بىزە، دلى وى دشەوتى، ئاگر-ئالاف پى كەتبۇو، ھىسىرى وى
مينا تەقى-تەيرۆكى ژ چەعەنى رەش دبارىن. ئەوي خوه ئاقيتە سەر جىيى دى.

- دايى، تو چما تشتى ئوسا دېيزى، تو تمى ژى ھا نەخوهش كەتى، تو يى پاك بى،
خوهدا تشتى ئوسا نەبىزە.

خەزى كرە نەعلين و گۈت:

- نا، قىزا من، راستە ئەز تمى ژى نەخوهش كەتمە، لى ۋى جارى ئەز نكارم... بىنا من
دچكە. ئەز ئيدا زانم، وەكى ئەزى ...

وهختى خەبەردا نا دى و قىزى كنۇ و سەيران ژى ھاتن جەم ديا خوه. ئەوانا ژى
سەنگەرەيدا دمان.

كاشا خەزى ئەوانا ژى دىتن بەشەرا وى خوهش بۇو.

- شەركى گافىيرا ھوون ھاتن، كۆما من سەر ھەقە، دە ناھا ئەز دكارم رەھت بىرمى.
كنۇ و سەيرانى خوه ئاقيتە سەر جىيى دى پاچ كرن.

- دايى، تو ئوسا نەبىزە، ئەم بىيى تە چرانى؟

- نا، ئەزى بىرمى، لى حەيف من نەدەيت بەختى رەحانانى چاوا بە. كنۇ، تو و سەيران
ئىدى مەزنن، گوھى وە سەر رەحانى بە.

ئاوا وانا حەتا دەرەنگ خەبەر دا، پاشى چۈونە مالى بىلەسەن. ديسا رەحان تەنى بىل
ديا خوه ما. ئەو گەلهكى رۇونشت. ژ شەقى گەله دەرباز ببۇو، خەزى ئيدا تەمىزى بۇو،
رەحان شا بۇو، لەھىف بەردا كرە خارى و چوو وەكى ئەو ژى ھەنەكى رەھەت بە.

راستە ئەو چوو رەھەت بە، لى فكرا وى بىل دى بۇو، ئەوئى ھەما كنجا ۋا پال دا، گەله
وەعدە نكاربۇو رازا، سەر خەبەرا ديا خوه دوشىرمىش دبۇو، بەر چەعەشا دبۇو مۇز،
دوشىرمىش دبۇو، چرا دى ئەو خەبەر گۇتن، گەلۇ دەبە دى راست دىگوت، وەكى وى، ... ئاخ،

نا، نا، دیا منى پاک بە، ئەوئى دل ددا بەر خوه، ئەو نكارە من تەنلى ستوخار بەھىلە، نا، ئەو خورا دېيىزە چمكى قى جارى ھەنەكى خرابە.

ب قى فكىرى ئەو خەورا چوو. وى چاخى حەسەن ھاتبوو بال خەزى.

- خەزى، چاوانى بەختى تە مە، مە زراف قەتى نەكە، تە زارق ترساندنه، سەيران، كنۇ هاتنه بال من گەلەكى مەلولوں بۇون، نەدخوھىستن رازىن، من زۆرى شاندىن، وەكى ھەنەكى رەھەت بن. لى پەھان ژ رۆژا تو نەخوھىشى حەتا ناھا دچە تى، توپى بىزى سەرژى كرييە، نە خەبەر دده، نە كەن بەر دىف دكەۋە.

- ئاخ، حەسەن، من زەعف دخوھىست، نەمرااما، من بىدىتا پەھانا من بەختەوارە، لى ج بكم قى جارى ئەز زەعف خرابم...

- خەزى، دە بەسى، ھەنەكى بەر خوه بددە. ئەز تەرا گلەكى بىزىم، لى توھەلا نەبىزە پەھانى، توپى گەلەكى شا بى گافا سە كى. پەھانا مەبىيەن بەختەوارە، ئىرۇ من گلەكى وا سەكىر: كورى سەيدۇ ئاغا، جاسم، پەھانا مە دخوھىزە، لى دى باشى وى ناخوھىزنى، دېيىن كورى ئاخى نكارە قىزا كەسيبا بىستىنە. لى جاسم دېيى خىنچى پەھان ئەو تو قىزەكە ماينى ناخەبىنە. دىا وى، باشى وى ئەوا مەھەكە زمانى خوهش دكىن-ناكىن پى نكارەن، باشى وى ترس لى فراندنه. جاسم لافا دىا خوه كرييە و دى زۆرى باش دايە رازىكىرنى. ناھا وى ۋان رۆژا بىنە مالا مە پەھانى بخوھىزنى.

- ئاخ، حەسەن، ئەز نە كوشاش بۇوم، دها كولى من ھەف رابۇون. ئالىكى ۋا پاکە، وەكى مالە خوهشە، دەولەتى نە، لى ئالىيى دنى ۋا خرابە، وەكى ئەم كەسىبىن، ئەوانا دەولەتى. وى ھەر رۆتىكە قار بىنە سەرئ قىزا من. ئالىكى ۋا ژى پەھان ب تەخميىنا من ئەوى ناخوھىزە، ئەوئى منرا نەگۆتىيە، لى ئەز تى دەردەخەم حوبىا وى سەر مزادە.

- مزاد... قىزى توچ دېيىزى؟ مزاد شەقانى وانە. ئەو ئاغا قىزا تە دخوھىزە و تو نەقايلى. پەھان تىشتەكى نزانە، وەكى پى بەھسە وى گەلەكى شا بە، ژنک توچ دېيىزى؟

- دە حەسەن، ئەز دېيىزەم، برا قىزا مە ئەوى نەستىنە، كىراثان بەلانگازى خىر وانَا دىتىيە، وەكى ئەم بىيىن؟ كورا ئەوى قىزا منه بەلەنگاز دىت، لى دەھەرەو بە، كى تەرا گۆت؟

- دەھەرە نىنە، منرا ئىببۇ گۆت، بەردەستىيى جاسم، ئى كوشەف و رۆ مالا وانە.

- ئاخ، حەسەن، من دخوھىست گەلە خەبەر دا، لى ئىدا نكارەم، تاقەت ناكىم ... ئە... ئە... ج ... چاپ... ئە... ئە...

حەسەن دەستى وى گرت مزدا، ئاڭ دايى. و ئاوا حەتا بەربانگا سبى حەسەن بەر نفينى كولفەتا خوه رۇونشت.

بەربانگى حەسەن سەرى خوه دانى ھەنكى پازى، خەزى زى تەمژى بۇو. حەسەن ھشىار بۇو و دىت خەزى رۇونشتىبوو و گازى رەحانى، زارا دىك. گۈنئى وانا ستوبى تە... زوو... گا... زى... كە...

حەسەن چوو دەين گشكا كر، رەحان، سەيران، كنۇ ھەقىرا هاتن، لى دەرنگ بۇو، خەزى سەر پاشتى كەتبۇو، سەرى وى بەردا ھاتبۇو، چەعفى وى تەنلى ۋەكىرى بۇون، تەيى بگۇتا ھشىاره رپا وان دنهىرە، كرە قىزىن.

- دايى، عەزىزا من، چرا ئوسا دنهىرە، ئەم ھاتن، دە بىيىزە، تە گازى مە كربۇو، دە بىيىزە... لى دى ئىدا تونه بۇو... سەيران، كنۇ، حەسەن فەعم كرن، وەكى خەزى ئىدا تونه، مينا دينا خوه ئاقىتىنە سەرمەيتى وى، لى رەحانى تەزە فەعم كر، وەكى ج قەومىيە.

- ئاخ، دايى، تە ج كر، تە چما ئەز تەنلى ھىشتم...

ئەز ئىدى كىپا بىيىزم دايى...

جىنار ھاتن تىرى مال بۇون، بەر دلى واندا ھاتن.

٣

سېبە بۇو، سېبا بەھارى يەھىنک. بەھار چقا خوھشە، مەها بەھارى يەھەولن، تو يى بىيىزى حەموو قىز، خۆرتى جاھل قى مەھىيدا گول دىن، حزكىرى و شا دىن. لى رەحانىرە ئەو مەها خوھش، ئەو مەها كوئەۋى كشكا زەعفتر حز دىك، ئىسال تونه، بىيىزى وېرەنەھاتبۇو. ئەۋىن گەله دخوهست مينا ھەر جار چىا و بانيا بنهىرە، ئىد كو ھاقا حز دىك، ئىد كو ژىپا تو يى بىيىزى دەكەنيان، لى بەھارا ئىسالن ھەر تەنلى ژىپا كول و دەرد ئانى بۇو.

پەى مىنا دىپا ۲-۳ مەھ دەرباز بېبۇو، لى رەحانى ژ دلى كول چقاس ھىسىر پېتىبوو سەر سوورتى مينا كولى سۆر.

ئەۋى باوھر نە دىك، وەكى ئەۋە بى دى يە و چقا جار بۇو دچوو سەر مەزالى وى، پۇونىشت، ج دەردى وى ھەبۇو ژىپا گلى دىك.

ئەۋى كوللىك دچنин عەزىز-عەزىز گرىيدان، باق-باق دادانى سەر مەزالى دى دكەوگرى دىگۇت:

"دیا منه عەزىز، تە كولىلەكى حز دىكى، ئەزىز تەرەپ رەپ بىينم، مينا هەر جار، لى
وھكى نەچامسىن ئەزىز پىھىسىرى خوه وانا ئاقدىم" و ئاوا ئەو هەر رۆدھات، كولىلەكى تەزە
دانى، كەلەكى پۇودىنىشت، دىگريا، دلى وى دادانى و دچوو، هەر جار مەرىك پەھى وى دھات،
لى ئەۋى نەدىيت، ئەۋى خوه قەدشارت و مەختا ئەو دچوو دىسا پەھى دچوو حەتا گوند. ئەو
ژى تەقى رەحانى دىگريا، راپبوو دىبىكا ۋا دچوو خوه نىشانى وى نەددا. دلى رەحانى ھەلا
شەكتى بۇو و ئەۋى عەيىب حەساب دىكى ھەرە بالى و دەرەھقا كولا دلى خوهدا خەبەر دە.
ئەو خۆرت مراد بۇو، حزكىرىتى رەحانى.

ئېرۇ مينا هەر رۆپەحان كولىلەك دەستدا مەلۇول و سەرى بەردا رىيا خوه يە هەر رۆدا
دچوو، دەنگ-حىس جىكى نەدھات، تەنلى جارنا ل بەر لىنگى وى دبۇو خاشە-خشا
ھىشىنایى، يان ژى سەر سەرەت دبۇو چىفە-چىفا چەقىكىا دەرىيان، رەحانى سەرى خوه
ھەلبىرى، وان چەقىكىا دەنھەلبىرى و دلى خوهدا دىكۆت: "ئەغانان چقا بەختەوارن، نە دەردى وان
ھەيە، نە كولا وان، ئازا نە، كودا دخوهزىن دچن، ج دخوهزىن دكىن".

ئەۋا دوشۇرمىش دبۇو گافا دەنگەك سەكىر، ئەۋى ترى وى كەرە گازى، لى نا، - فىـ
جارى ئىدا نىزىك ۋا ئەۋى دەنگ سەكىر و سەرى خوه ھەلبىرى، مراد بەر ب وى دھات.
رەحان جىدا سەكىن، چۆكى وى سىست بۇون، چەعفى وى رەشەفە دان، سۈورەتى سۆر
بۇونە مينا گول و لىقى سۆرە كاخەتى نەرم چۈون-ھاتن.

مراد... و ئىدا نكاربۇو تىشتە بگوتا، وى چاخى مراد نىزىكى وى بۇو.

- رۆزى تە خىر رەحان، عەمرى من! توڭ من نەخەيدە ئىدا من نكاربۇو، دەردى من ھاقا
زەعفن، وھكى من نكاربۇو تو نەدىتاي و تەرا شرۇفە نەكرا.

- مراد، تو ج دېيىزى، برا دەردى تە تونە بن، تو چما ئوسا دېيىزى، شەكر دىا تە پاكە،
نەخوهش نىنە، حالى تە پاكە، ئىدىي ج دەرد و كول، كولفەتى مالا وى نە گرانە، تو يىي و دىا
تە.

- ئىيە، رەحان، تو ھەلا زارقىيى، ھەلا نىزانى ج دلى مندا نە، زارەكە ئۆسانى، چاوا چەند
سال پىشدا، وەختى مە چەعەقەرتوڭ دلىست و تە گشکا زەعفتر تەڭ من دخوهست
بلىستا.

لى ناها رەحان، ئەز ئەو زارق نىنەم، راستە من بەرئى ژى ژ تە حز دىكى، تەمى مە تەڭ ھەڭ
دلىست، لى ناها جوورەكى ماينى ئەز تە حز دكم، تو ناها منىا حەممو تىشتى، دىنيا منه

رۇنى، پەھان، ئىشقا چەعفى من، بىيى تە ئەز نكارم بىزىم. تمى دخوهزم بال تە بىم، تەپا خەبىدەم و تە بنھەيىرم. ژ وى رۇنى ئەمە دەرىاز بۇويىه، ج دىا تە يە رەھمەتى وافات بۇويىه، توھەر رۇنى ئەز ژى تەپا نەتمى، ئەز نكارم تە تەنلى بەھىلەم. ئاوا تە فەعم كر دەردى من، كولا من چى يە، پەھان؟

دە چرا كەر بۇويى، خەبەر دە!

- ئاخ، مراد، ناھا نە وەختى تىشتى ئوسانە، دلى منى بىرىندارە، ئەز نزانم چ دكەم، هاڙ سەرى خوھ تونە مە. دىا من گەله ستوپى من خار كر، ناھا دەرھەقا تىشتى ئوسادا خەبەر نەدە.

پەھان ئاوا گۆت و بەر ب مەزەلى دىا خوھ چوو. مراد پەي وى چوو و هيىدى گۆتە رەحانى:

- پەھان، بىباخشىنە، دەلەلەيىنە، من شاشى كر، گەرە من تەپا نەگۆتا، لى چاوا بكم ئەز نە گونەكارم دلى منى بىرىندار گونەكارە، ئىدا من نكاربۇو بەر خوھ بىدا. نا پەھان، ئەز نكارم بىيى تە تەياخ كم، گەرە تو تىشتكى بىزى.

پەھان دەقەكى سەكىنى حەتا مراد نىزىكى وى بۇو، پاشى گۆت:

- مراد، تو دخوهزم ئەز بىزىم، تىشت دەستتى من نايى، ئەز چ دكارم بىزىم، گەرە تو بىيى بال باقى من، پېرە خەبەر دى، ئەۋ زانە.

- پەھان، ئەف بۇو گۆتنا تە، ئاھىنە چاوا ئوسا دېبىزى، بەلكى باقى تە تو نەدەي من، هنگى ئەز چ بكم؟ تو خوھ بىزى، من دخوهزم يانى نا، لى ئەزى باقى تە سەروھخت كم.

- مراد، وى يەكى ژ من پرس نەكە، ئەز چ بىزىمە تە؟ پەھان، گۆت و سۆر بۇو. هنگى مراد فەعم كر، وەكى پەھان شەرم دكە، ناخوهزە گلىي راستىي بىزى، لى چەعفى وى راست دېبىزى، وەكى ئەو مراد حز دكە، ئەو ژى بىيى وي نكارە بىينە، ئەو ژى مينا وي گەله جارا كر كىيا يە و خوھدا كەليا يە.

مراد ئەف گىشكەنە فەعم كر.

- دە، پەھان، وەكى ئوسانە ئەزى دىا خوھ و دو ماھىيەتى دەنى بشىنە بال باقى تە، برا نىيتا وي بىزان بە.

پەھان شا بۇو، وەكى مراد نىيتا وى فەعم كر.

- ئەرى مەراد، ئوسا دها پاك دبە. ناھا ھەرە، ئەز دخوهزم تەنلى ھەرم بال دىا خوھ، پېرە خەبەر دە. ھەرە، نە پاكە يەك مە بىينە.

مراد چوو، ئەو زەعف دوور نەكەت، بەر تلمەكى سەكىنى حەتا پەھان ھات و پىرا چوو
حەتا گوند، لى ئۆسا، وەكى ئەو نەبىنە، شەرم نەكە.

4

ئىرۇ مالا حەسەندا گەلە مەرى ھەبۈن، ئەوانا ھاتبۈن خازگىنىي پەھانى. گشک شا
دېبۈن، دكەنيان. پەھان، ھەۋالىد وى، رۆزان و ئالامست، كۆخدا، ۋۇنشتىبۈن و خەبەر
ددان.

– پەھان، لى سەيدۇ ئاغا ھاتىيە، باقى تە ژى قايلىا خوھ دا، تو ژى ناخوهزى وى چاوا
بە؟ مرادى بەلەنگار، وەكى پى بەھسە وى ج بکە... – ئالماستى گۆت.

زۆزان پەھانى نەھىرى و گۆت:

– پەھان، ئەز ھەرم بىزىمى، دې بە ئەو تشتەكى بکە.

– ئى، رۆزان، تو ج دېتىزى، فەقىرى وى ج بکە؟ – ئالماستى دلۇقانى گۆت. پەھانى ھەۋالىد
خوھ نەھىرى، ئىمەكى فىرى پاشى خەبەردا:

– نا، دەها پاكە، برا ئەو نزابىھ، رۆزاننى پاست گۆت، فەقىرى وى ج بکە؟ نە دكارە
خەبەردا، نە شەركە. سەرى باقى من بۇو، وەكى ئەوى ئەز نەداما وانا تشتەك نكاربۇو
بکرا، من ھاقا لاثا كر، گريام، لى تشتەكى ژى ئالى من نەكىر، ئاخ، دىيا من، ناھا ساخ
بۇويا، ئەۋى گورا من بکرا، وى باقى من سەروھخت كرا... باقى من دېتىز "تو فەعم ناكى،
توبى بەختەوار بى، ئەوانا دەولەتىنە، مالا وانا خوھشە، ئەز خىېنجى وى تە نادم تو كەسى،
دىيا تە يە رەحىمەتى ژى دكۆت، وەكى ئەز ئۆسا بكم تو بەختەوار بى، ستۇخار نىبى. ژۇنى
بەختى پاكتىر تو ج دخوهزى، تو زارقىيى، ئەو ئىيىشى تە نىنە، ئەزم باقى تە و ئەز ژى تە
ددىمە وى".

دە بىزى، پاشى ۋان خەبەردى باقى خوھ، ئەز ناھا ج بكم، ج خۇھلىقى سەرى خوھ كم؟
پەھان دىگریا و دكۆت.

ھنگى رۆزان رابۇو و گۆت:

– ئاخ يارھى، ئەم چما ئەوقاس بىبەختن، ئەوقاس ھىسىر و ستۇخار، كەنگى ئەملى ژى
بېنە مەرى، مە ژى دەوسا مەريا حەساب كن و مە ب دلى مە بدنە مىر؟
– ئى، رۆزان، – ئالماستى گۆت – خۇوشكى، تە ج مۇندا كريي، ج دكەرى. باقى من ژى

زۆرى سەبا چەند كاپىتىكا گرت ئەز دامە وى مەرقى، كىزىان من حز نەدكر، ئاها هۇون خوه خوه زانن ئەقا چقاسە ئەز چ حالىدامە، شەف-رۆ دىكريم، لى باقى من خوهرا دگەرە، تالاشا وى يە، ئەز چ حالىدانم. وى دو مەھى دنى شۇوندا من سيار كر، ديا منه فەقىر گۇتى:

"كۈرە، تو ج دكى، ئاخىر ئەو كالە، لايىقى ئالماستى نىنە، ئە وى كەفتارى ناخوهزە". لى باقى من قەى بىزى ژىپىا نىن، ژ جىي خوه راپبو و ب ھىرس ديا منزا گوت:

"قىزى، تو ھەرە شوخولى خوهى ژنا بکە، چ گلىنى حشە تە يە، تو ج فەعم دكى كىن پاکە، كى خراب؟ ئەز زانم قىزا خوه بىدمە كى، راستە دەھ-پانزىدە سالا ژ ئالماستى مەزىنە، تىشە ناكە، مالا مېركى خوهى، دەولەتى، چرا تە سەنە كىريه جماعەت دەقى— "بکە كالا، بوخە مالا، چ بكم خۇرتىد كوندرالا". لى ژنک، دە ناها ھەرە سەر شوخولى خوه، ئىدا دەرەقا ۋى يەكىدا منزا نەبىزى، من قىزا خوه دايى، چوویە". ئاوا، خۇوشكنۇ، ئەف ژى باقى من، ئىدا ئەم چ دكارن بىن، ھەر سى ھەقال رۇونشتى حالى ھەقدا گريان حەتا مىقانى مالا حەسەن بەلا بۇون. پاشى ئالماست و زۆزان بەر دلى پەحانىدا هاتن، هەنەكى ژى رۇونشتىن و چوون.

گافا ھەۋالىد پەحانى چوون حەسەن نىزىكى قىزى بۇو و گوت:

— ئەفسەنە، ئاخىر تە چاوا دخوھست لنگى خوه بەختەكى وا خىستا؟ دو-سى مەھى دنى شۇوندا وى تە بىن، ھنگى تو يى بىبىنى باقى تە چقا پاك كر، وەكى گورا تە نەكىر. ناها ئاقلى خوه تۆپ كە، دوشۇرمىش نەبە، خەلقى تە بکەنە، گافا سەكە تو كورى سەيدق ئاغا ناخورى.

پەحانى خوه زەعفت نەكىر كەلۆ-گرى بۇو.

— باشقۇ، ئەز نكارم مالا واندا بىمىن، ئەز ھين بۇومە ئازا، بى خەم خوهرا بگەرم، لى مالا وان مينا كەلا يە، كى دكەقى ئىدا نكارە دەرى.

— تىشە ناكە، قىزا من، تو يى بەرە-بەرە ھين بى، قە خەما نەكە.

پاشى ۋى يەكى پەحانى دىت بۆشە، نكارە باقى خوه سەرۇوهخت كە، ھىشت و چوو. سبى شەبەقى، پاشى شوخولى مالى پەحان راپبو دىسا كولىلەك چىن، باق-باق كر و چوو سەر مەزەلدى دىا خوه، وەكى دەرد-كولى خوه ژىپا گلى كە و ھەنەكى ھىسَا بە، ئەو ۋى جارى بەر مەزەل گەلەكى رۇونشت، گريا، كەوگرى.

رەحانى دىكۆت و دىگريا. ئەوا گافا پش خوه ۋا دەنگى لىنگا سەكر، پارا نەھىرى و راپوو پيا سەكىنى. ئۇ مينا هەرجار سۆر بۇو، لېقى نارين چۈون-هاتن، لى خەبەر ژ دېڭ دەرنەكت، چەعفى رەش، كو هەرجار ژ شابۇونا دېرقىن، ئى جارى تىزى ھىسىر بۇون و مەلۇول بەر زىز دەھىرىن.

مرادى كو تما ببۇو و رەحانى دەھىرى تەخمىن كر، وەكى ئى جارى كىفَا رەحانى قەت تونە، ئەو گەلە مەلۇول و دلشەستى يە.

ئۇوى ب ترس گۆت:

- رەحان، عەمرى من، تو چما ئىرۇ بىكىيفى، ج قەومىيە، دە خالى من حەسەن نەخوشە، يانى ژى تو، رەحان، دە بىزە، چما خەبەر نادى؟

رەحان كەر بۇو، تەيى بگۇتا ئۇوى خەونىدا دەنگى مرادى شىرنى نازك سەدك. نكاربۇو خەبەر دا، دەردى خوه بىكتايى. نزابۇو چاوا بىزە، وەكى دلى مراد نەئىشىنە، لى وەعدە كن بۇو، وەختى دوشۇرمىشبوونى تونە بۇو، ئۇوى چاوا ژى بگۇتا وى دلى مراد بىشاندا و گافا جاركە دنى ژى دەنگى مراد سەكر، ئى كو چەعفى وى دەھىرى، رەحانى ئيدا نكاربۇو خوه زەقت كە، كرە ئاخىن و ب گىرى گۆت:

- مراد، هەرە، ئيدا من بىركە، خودرا قىيزەكە دنى بىبىنە، ئەوقاس قىزى باش، لا يېقى تەھەنە، ئەز چەمە تو من دخوهزى، باشى من ئەز دامە يەكى دنى.

مراد جىدا سار بۇو، عەرد بىندا چۈو-هات، سەرى لى گىز بۇو، ئۇوى ئانجاخ خوه زەقت كر، وەكى نەكەقە.

- رەحان، ئەو تو يى ئۇسا منى دېزى، تو ناڭا دو رېزىدا چاوا هاتى گوھاستنى، تەچاوا ئەز بىر كرم، منرا حەنەكى ئۇسا نەكە. رەحان، تو چرا من دوكۇزى، بىزە، ج بۇويە، ئاخىر مە سۆزىدا ھەف، كەرە ئەز بەھاتما خازگىنېي تە، ئەو چاوا قەومى؟

- ئەو كورى سەيدۇ ئاغا يە، مراد. ئەوانا هاتنە بال باشى من و ئۇوى ژى ئەز دامى، راستە من گەلە لافا لى كر، لى تشتەكى ژى ئالى من نەكەر، ئۇوى گورا من نەكەر. ئەوانا گوستىلە كەنە تلىيا من. مراد، ئەز چاوا بكم نزام، لى ئەز ئۇوى حز ناكم، هەرگە تو دىكارى تشتەكى بکە، من ژى، خوه ژى ژۇلى خلاز كە. مراد، من ئازا كە! رەحان گۆت و ژچەعفى رەش سەر سوورەتى سۆردا مينا تەڭى تەيرۆكا ھىسىر بارىن.

گافا مراد ئەف يەك دىت دلى وى هى راپوو، ئەو وى سەحەتى لىاپىبوو حەمموو ئاغا و

دەولەتىيىا، ئىيد كو ئەوقاس كول و دەرد دىكىنە دلى كەسىب فقارى مينا وان، پەرچە-پەرچەيى بىكرا نا ئەزىز بىكرا نا. لى ئەزىز دىكاربىو بىكرا، وەكى رەحان خۇھ خلاز كرا؟ ئەزىز جابا رەحانى مەلۇول و دىشكەستى دا.

- رەحان، تو نەگرى، نە زى دوشۇرمىش بە، ئەزىز تىشتەكى بكم، ئەزىز، لى ج، نەنا نەكارم بىيىم. ئەزىز نەنا هەرم مالى دىيا خۇھرا بىيىم، پاشى هەۋاتىد خۇھرا، بىنەيرىم چىكا ج دېيىن، پاشى كەنگى تو ھاتى قىرا ئەزىز جابى بىدە تە. لى نەنا هەرم مالى و من تەرا ج گۆت كەسەكىرە بىيىز، دوشۇرمىش زى نەبە، حەتا مارادى تە ساخە توجار ناھىلە تو بىبى ژنا جاسم ئاغا. دە هەرم، نازكا من، حەتا ئەز دوشۇرمىش بىم چىكا ج بكم.

- مراد، دەلالىيى من، چقا دىكارى زۇو بىكى، ب گۆتنە باقى من وئى دەمعواتا من زۇو بىن. و ئاوا مراد مينا ھەر جار پەي رەحانى حەتا پەرى گوند چۇو و وردا چۇو مالى، بال پىيرە دىيا خۇھ، چىكا ئەز ج دېيىز.

گافا دى مراد دىيت، ئەزىز پىيرا-پىيرا تى دەرخىست، وەكى ئەولەدى وى بىكىفە، يانى زى تىشتەك قەومىيە، بەر ب وى چۇو، ترسە-ترسە زى پرسى:

- مراد، سەھەت-قەۋەتا من، تو چما مەعدەكىرى يى، ج بۇويە، دې تو بىكىفى، يانى زى كەسە كىيفا تە كەتىيە، دە خەبەر دە ئەولەدى من، ج بۇويە، دىيا خۇھرا بىيىز، دې ئەز كۆمەكى بىدە تە، دە بىيىز پەرى من!

مراد ب دەلكى كول ج كو ھاتىيە سەرى وى گلى كر.

- ئەقە مەعنە، دىيا من، ئاها سەبا ج ئەزىز مەلۇولم. دە نەا بىيىز ئەز ج بكم، ئەز تو جارا ناھىلەم، وەكى كورى ئاغا رەحانى بىه خۇھرا بکە دىيل. ئەز كو مەرم پاشى ئەز تو شتى ببە. دايى تۇ چاوا دى، چاوا دىنىيەتى و مەزن، شىرەتە كە بە كورى خۇھ يى دىلکول، ج بكم، چاوا بكم، وەكى رەحان نەبە خورى وى كەلبى؟

پىرەديا مراد، يا كو پاشى ۋان كلىا سار ببۇو، دەستى وئى بەردا ھاتبۇون، گۆت:

- مراد، ئەولەدى من، ئەز زانم تو زەعف ئەزىز بىكى، لى تو بىيى چاوا بکى، وەكى ھم وئى خلاز كى، ھم زى خۇھ، پىرەديا خۇھ. تو زانى پوحى من، بىبىا من تو يى، وەكى تىشتەك تە بىيى، ئەزىز دىن بىم، بکەقەمە چۈلى. وەرە كورا من بکە، لاوق، پەي وئى يەكى نەچە، تو كى يى، كى تە دېرسە؟ تو شەقانى مالا وانى. چقا زى قەۋەت بى، يەكە، كەسەك نايى ئالى تە، قىيزەكە، برا بىن...

مراد ئىدى نەھىشت، وەكى ئەو خەبەرده، راپۇو. ئەو دلەرزى هېرسا.

-دaiيى، بەسە وان گلىيان منرا بىزى، ئەم گشك نۆلا تە دوشورمىش دىن، لەما ژى ئەم كەتتە قى رۇزى، چاوا ئەز تەنلى مە، كى تەپا گۇت ئەز تەنلى مە، گوندى نىقى پرىزى روحستىنى خوه رازىنە، لى ژ سەيدۇ ئاغا نە رازىنە. لى ئەوانا نزانىن چاوا ھەقى وي بىنە دەر، وەكى يەك قەواتا خوه نىشاندە گشكى ژى بىنە پشتا وي. ئەوئى سەيدۇ ئاغايى مالا خەلقى خراب كريي.

- دە، دەلاليي من، وەكى ئۆسانە، وەكى رەحان ژى تە حز دكە، سۈزى خوه بىنە يەك، مالا خوه بەھيلەن و ھەرنە ئالىي تلبىسى.

كەسە هنگى نكارە رەحاناتە ژ تە بستىنە. ئەز و توپى ورا بخەبتەن ئەملى ئەبورا خوه بىن، چەند ناسى من ژى ورا ھەنە. گافا مراد ئەف خەبر سەكىن ئۆرتا وي و ئەزمىندا بهوستە عەرد ما.

- دايى، تە تشتەكى چقاس پاك گۇت. ئەرى ناما ھەرم بال ھەقالىد خوه، وانا سەروھخت كم، وەكى كەنگى، ج چاخ ئەم ھەرن. لى توڑى كارى خوه بىكە، بىھىر ئەم ج خودەپىن، ج نا، حەموو تاشتى نەينە، ج كۆزەعەف مە لازمە، ئەوئى ژى بىنە. دە ئەز چۈوم بىزىمە ھەقالىد خوه، - ئەوئى گۇت و ژ مال دەركەت.

5

ھافىن بۇو. قىزە-قىزە تەقى بۇو، كەتىبوو گەرما نىقىرۇ. دەنلى پىزى نىقىرۇ بۇو، لى ئەو ئەگلە دېبوو، چمكى شفان تشتەكى مایىن ۋا مژوول دېبوو. مراد وى رۇزى ھېقىيا رەحانى بۇو، ئەو نەدەھات، وەكى گلىي خوه بىگۇتا يى، چكا ئەۋىج دىگۇت، رازى دېبوو، يانى نا. ئەف سىنى رۇزە مراد تى بال مەزەلى دىيا وى، سبى حەتا ئىقشارى دەمینە، لى ئەو تونە. مراد كەتە متالا گەلۇ دەپ رازىيە جاسم بستىنە، لەما نايى. وى رۇزى ژى رەحان نەھات. رۇزى چارا، گافا مراد باوار نەدەكىر، وەكى رەحان بى، ئەوئى ژ چەعەقى خوه باوارنەكىر وەختا دوور ۋا تەخمين كر كو ئەو نۆلا ھەر جار باقە كولىك دەستىدا مەلۇول بەر ب مەزەلا تى. ئەوئى مراد نەھىرى و گافا دىت ئەو دكەنە روح بەردا ھات، نىزىكى وي بۇو.

- مراد، تو چقا شايى، خازيا من تە، دەپ تە تشتە كريي منرا ژى بىزى. ئىرۇ چەند رۇزە ئەز مرم، كنۇ و سەيران ھاتبۇون كارى من دكىن بۆنا دەعوەتى، نەدەھىشتەن ئەز بىم سەر

مەزەلا دىا خوه ئى، دىگۇتن، "ئەمىتەقايى هەرن"، لى ئىرۇ من ئانجاخ خوه ئەن فەدىزى و
ھاتم ۋەرا. دوه سەيدۇ ئاغا ھاتە مالا مە و گۆت گەرەكى من ھى زوو بىن، چىناس زوو
ئەوقاس باش و باشقى من، برى من سۆز دان سەرى ۋى مەھى دەعوەتى بىن، ما دەھ رېز.
زوو تىشتەكى بىكە مراد، ئەز نكارم، ئەزى خوه بىكۈزم، لى ناچم.

- تىشتە ناكە، رەحان من، تو فەكارا نەكە، ئەزى ئوسا بىكە، وەكى تو جەم من بى.

مراد رەحانىپا، چ كۈرەر كىربو يەكۆيەكۆ گۆت. رەحان شابۇونا گىريا، خوه ئائىتە ملى
مراد: "دە زوو من ئازاكە، گۆت و شابۇونا گىريا. گافا دلى وئى رەحەت بۇو مراد گۆت،
وەكى پىنج رېزى شۇوندا وئى هەرن، وەكى ئەو كار-تىدارەكى خوه بىكە و شەف ئەۋى بال
ما لا وان ھىقىيا وئى بە و ژورا تەقايىي وئى هەرن تلبىسى.

- ئەرى، مراد، ئەزى ھازىر بىم و ھىقىيا تە بىم. تەنى زوو، ئەز زەعف دىرسىم، من ترى، ئەم
نكارن هەرن، وئى مە بېيىن. ئاخ، مراد ئەز چقا وئى جاسمى حز ناكم، من ترى دېمىنى منى
ھەرى خرابە. تو زوو من ژ وئى خلازىكە، بىبە كودا دخوهزى، ئەز يَا تە مە، كودا ژى بېيى.
جماعەت راست گۆتىيە: "برا دلى دل بە، برا تۈرپى پارسى مل بە، برا ئەو ژى قول بە". برا
ئەم بال ھەف بن، برا تى بن، برجى بن.

- كولىلەكى من، دىنيا منه رېن، تو راست دېيىزى.

ئەز وەكى بىرم ژى، ئەزى رەحەت بىرم چىمكى زانم تو ژى من حز دىكى، - مراد ب ئەشق
گۆت، لى رەحان سۆر بۇو، چەعڭى رەش بەرثىر كر، عەردى نەھىرى، پاشى ھلبرى ب
بەشەرا خوهش مراد نەھىرى.

- دە، مراد، ئەز ھەرم، ھەلا كەسەكى ئەم نەدىتنە، پىنج رېزى دنى شۇوندا ئەزى ھىقىيا
تە بىم، - گۆت و بەر ب مەزەلى دىا خوه چوو.

گافا رەحان دەتە مالىتى، رېثا راستى ئاملاستى ھات، و تەقايىي ب خەبەردا ئەوانا
چۈونە مالى.

مالىدا ئاملاستى ژىن پرسى كۈرمەن بىن حەسىيە، يانى نا. رەحان گۆت:
- ئاملاست، مە قرار كىري، يانى بىرم يانى ژى بگەيىزىنە مرازى خوه، پىنج رېزى دنى
شۇوندا ئەزى پېرەرم. ھنگى سەيدۇ ئاغا چ دخوهزە برا بىكە، ئەز ئىدا ژ مەننى ناترسىم،
برا من بىكۈزە، نە ئەزى بال مراد بىم، كىلەكاكى. گافا ئاملاست ئەف يەك سەكەر ھىسىرا
چەعڭارا ئائىتى.

- ئاخ، رحان، چقا پاکه، مراد شىرە، وەكى چەند مەرقا ژى مينا وى بکرا، ئيدا وان ئاغا ئۇوقاس پوو نەدستەندن.

- ئالماست، لى ئەز زەعف دىرسىم، من ترى ئەو مەعرى خۇونا مندا جاسىمە، ئەو چاوا ژى مابە ناھىلە ئەم بىگەيىزە مارازى خوھ.

- ئى، دىن-دىن خەبەر نەدە، تو چ دېئىشى، ھوون ئى ئۇسا ھەرن وەكى ئەو قە وە نەبىنە ژى.

- نزانم، ئەز ژى ناخوھىم دوشۇرمىش بىم، لى...

ئاوا ھەردو ھەقلا حەتا دەرەنگ خەبەر دان. گافا ئالماست چوو رەحانى گۆت، وەكى بىزە زۆزان، بەسق ژى بىن وانا بىبىنە.

٦

گۈندى سەنگەرىدە كەلەكا ھازىيا خوھ دىيت. دەعوەتا كورى سەيدق ئاغا نىزىك دبوو مالا باقى بىوكى ژى ھازىيا خوھ دىيت، سەيران، كەنۇ ھاتبۇون مالى. ئەوانا كنجى رەحانى كېپىيون، جەھىزى ويى بى دىنى ھازىر دىرن. ھەسەن ژى تەقى چەند جىنارا پەز سەرەزى دىكىر. ئەوي كولفەتى جىنارا ئانىبۇون سەر سىللى نان دېعەتن. ويى مالىدە كەلەكا ھازىرى دىيت، كەلەكا شوخۇل دىكىر، كەلەكا شا بۇون بەشەرخوھىش. ويى مالىدە تەنلى يەكى شوخۇل نەدەكىر، تەقى تەشتەكى نەدبۇو، مەلۇول سەكىنېبۇو و دوشۇرمىش دبوو.

- رەحان، تو چما مەلۇولى، ئۆمدا من، شەكر بەختەكى پاک ھاتىيە سەر تە، تو قە دوشۇرمىش نەبە، - ۋىنید جىنارا دىگۇتن.

ھەنەكا ترى ئەو شەرما، شابۇونا ئۇسا سەس بۇويە. كولا رەحانى تەنلى ويى ۋا عەيان بۇو. ئەو ويى سەھەتى دوشۇرمىش دبوو، كەلۇ ويى ئېقشارى چاوا بە، وەختى مراد گازىكە ويى كاربە دەرى. ويى چاوا دەرى، وەكى كەسەك نەبىنە، وەكى تو زىزار نەگەيىزە مراد. يَا ويى ھېچ، ئەو دەرەقى خوددا دوشۇرمىش نە دبوو، تەنلى سەبا مراد كەتبۇو مەتالا. ئەو زانبۇو، وەكى رېبا وان گرتىيە زەعف چەتنە. كورى سەيدق ئاغا وانا ئۇسا بەرنادە. زۇوتەكى ھەقلىيد ويى ھاتنە بال. ئەوانا ھەنەكى خەبەر دا، لى تەخمىن كىرن، وەكى ل وى جىئى خەبەر دىدان، جارىيا مالا سەيدق ئاغا سەكىنە، يَا كو وانا شاندېبۇو بېۇنا ئالى سەيرانى بکە. ئەو بال وان سەكىنېبۇو و گوھى خوھ بەل كىربۇو خەبەر دانا وان سەدەكىر. زۆزانى ئەف يەك تى

دەرخست و گۆت:

- پەھان، ۋەر ئەم سەردى پى نە، ئەم ناھىيلن، وەكى شوخۇل بىكىن، ئەم ھەرنە كۆخ، خوھە لەزەكى خەبىر دن. وانا ئوسا ژى كى.

پىرۆز، جاريا سەيدق ئاغا، ب نەرمى خوه پەي وانا چوو و گوھى خوددا بەر دەرى. هنگى قىيزكى دەرەقى ماراددا خەبىر ددان. ئالماست چۈوبۇو مالا وان و پى حەسيابۇو، ماراد ج كرييە، وئى كەنگى بى پەي پەھانى. ئالماستى دىگۆت:

- ئەز چۈوم، ماراد ب ئەشق بەر ب من هات، پرسا تە كر و ئەز بىرمه تەولىنى، ھەسپى كى نىشان من كر. ئەوي گۆت نىقى شەقىنى وئى بى، وى چاخى، وەكى گشك رازايى بن. تو هازر ھىفيا وى بە. چاوا دەنگى وى سەكى ب نەرمى خوه دەرى دەرقا، كەسەك پى ناخەسە، چمكى ئەوانا مال دانىن، ھەركەس تشتەكى ۋا مژۇولە. دە ناھا ئەمەن، ئىدا ئېشارى، تو زى كارى خوه بکە. ماراد دىگۆت برا خىنجى كنجى خوه تشتەكى هلنەدە، حەموو تشت ئەوى ھلدايە. ھەقالىد پەھانى نىزىكى وى بۇون، ئەو پاچ كرن و ھەر چار سەر ھەقدا گريان.

- ئاخ، خوددى، ئەف چ زولە تە ئانىيە سەردى مە. ئاخر چما گەره پەھان ژ مە بقەتىا، چما ب دلهكى كول مالا باقى خوه بەهىشتا بچۈوپا جىكى خەربىپ، - بەسىز دىگۆت و دلوبىاند، دلشەوات دهاته رووبىي ھەقالا خوه.

- پەھان مقاتى خوه بە، دوشۇرمىش نەبە، خورتەكى مينا ماراد پشتا تە يە، دە ب خاترىنى تە، ھەقالا مە يە عەزىز، ئەم حەتا خوھىشنى رووبىارى دنى، تو جار تە بىر ناكن، زۆزانى گۆت و جاركە دەھانىن-چۈون، گازى پىرۆز دىكىن، لى ئەوي فەعم كر، وەكى پەھان ئىشەف دخوھەزە تشتەكى بکە و لەز چۈومالا سەيدق ئاغا، بال جاسم، ئى كۆئەو شاندبوو بۇنا بزانبە پەھان و مالا وان چ خەبىر ددىن. چاخى ئەو چۈومالا سەيدق، بەر دەرى راستى جاسم هات، ئى كوتەشى چەند ھەقالىد خوه خەبىر ددان و دەردكەتنە دەرقا. پىرۆز خوه لەزاند وەكى بىرە جاسم، لى ھنگى خانما وئى گازى كر: قىيزى پىرۆز، تو چما ھاتى، نە من تو شاندبوو، وەكى ئالى وان بکى، چمكى حەتا سېئەوانا پىرا ناگەھىن، ژنا مەزن مالا تونە. زوو ھەرە، بگەھىزە وان!

پىرۆز چقا قودۇوم چۆكى وىدا ھەبۇو لەزاند، ھلبەت نە بۇنا وئى يەكى، وەكى بگەھىزە مالا

حاسەن، لى وەكى خوه جاسىمرا بگەينە، زىرىا گلىكە چ كوسەكرييە. لى جاسم چوو بۇو، ئەۋىز نەدەيت. پىرۆ ھنگى دوشۇرمىش بۇو ھەرە بىئىرە خانمى، لى دودل بۇو، وەكى نابە، چىمكى ئەو جاسىمرا پەف كەتىيە ئەۋىز بۇنا وي يەكى پەرا بىدە، لى خانمى ئەو يەك نەدەكىر. ئەوا پىرۆ دوشۇرمىش دبۇو دچۇو، گافا پش خوه ۋە دەنگەك سەكىر. ئەو جاسم بۇو.

- پىرۆ، من تو دىتى هاتم، دې تە تشتەك سەكىربە؟ زۇو بىئىرە، چ كولازم بە ئەزىزى بدم تە.

- ئەرى، ئاغائى من، راستىيى ھەرگى دخوهزى بىزانى تشتەك ھەيە. رەحان ئىشەف دخوهزە تشتەكى بکە، لى چ، ئەز نازانم، چىمكى ئەۋىز ھەقالى خوهرا خەبەردىدا، دىگریا، لى مەرى دهاتن-دچۇون من نكاربۇو پاك سەكرا چما ئەوانا دىگریان و زەعف ھىدى خەبەر ددان.

جاسم چەعفى خوه جنۇو كرن، پىرۆ نەھىرى ب ھېرس خەبەر دا:

- من ئەو زانبۇو، وەكى ئىشەف رەحان دخوهزە تشتەكى بکە، لى چى يە نزانبۇو، بۇنا وي يەكى ژى من تو شاندى، وەكى بىزابى رەحان چ دخوهزە بکە؟ دە، ناسەنە، هان تەپا ۋان پەرا و زۇو ھەرە، كۈھدارى كە رەحان چ دكە، ھەما شكا تە چوو تشتەكى، زۇو وەرە منى بىئىرە. گافا پىرۆ پەرە دىت، چەعفى لى چىروسى، كەن بەر لېڭ كەت و لەز چوو. وەختا ئەۋەت، رەحان كەتبۇو كۆخ، كنجى خوه ھازى دەك. گافا پىرۆ مەنیا شەلبك ھاتە كۆخ رەحان لەز پارا ۋەگەريما، دىت پىرۆ يە و وي دەملى ھەردا ب تەھەرەكى، ھەف نەھىرى. پىرۆ ئۇسا ل رەحانى نەھىرى تە قەمى بگۆت دخوهزە ژى پېرسە "توج دخوهزى بکى، ئاخ خودەزلى من بىزابۇويا و سەبا وي يەكى گەلە پەرە بىستاندا"، لى چەعفى رەحانى دىگۆتن: "كەلۇ ئەۋىز تشتەك تى دەرنەخست، ئەو چما ھاتە بال من، گەلۇ نەدەيت من كنجى خوه جى كر؟".

لى وانا ھەقىرا تشتەك نەگۆت، پىرۆ قەست وان دەرا نەھىرى كوشەلبك تونە چوو. وي چاخى رەحان دىسَا كەتە ناڭ كنجى خوه چەند ھەف بىزارت و ئى دىنى جاركە ماينىن كرە قوتىيى. ئىدا ئەۋىز كارى خوه كىرپۇو، لى ھەلا زۇو بۇو، بۇنا توشكى نەبنى، ئەو چوو مالى بال سەپەران و جىتارا، ئىد كە بۇنا دەعوەتى خوهەن چى كىرپۇون، پاشى دىسَا چوو كۆخ، رۇونشت. دلى وي لىدەخست، چقا ژ شەقى دەرباز دبۇو، ھاقا ئەو نكاربۇو جىيى خوهدا ھېسَا رۇوننى. ئەو دچۇو-دهات، پاشى دسەكىنى، گوھى خوه ددا سەر مالى، لى كەسەك ھەلا رانەزابۇو، ئەوانا دچۇون-دهاتن.

رھانى پارا نھيرى ديت پيرق پز وى ۋا سەكىيە.

گافا پيرق ديت، وەكى رھان وى دنھيرە گۆت:

- رھان، سەيران دېي برا بى نان بخوه، و پاشى چوو.

رھان كەته ناڭا ماتلا - "چما ئەف قىزىكا ھا وى دنھيرە، دې سەر حسە-حسا كەtie، لى
وەكى زانبۇو، كەلۆ وى بىژە؟ دلى وى دىگۆت-نا. ئاوا رھان دوشۇرمىش دبوو، گافا
دەنگى سەيرانى سەكىر و دەركەت.

- رھان، خۇوشىكا منه شىرن، تو چما نايىيى نان ناخوى، تە تشتەك نەخودەرىيە، وەرە
ھنە نان بخوه و رازى، تو بى سبى زوو رابى، لى ئەملى ھەلا ۋە گافى ۋوونن. رھان شا
بۇو، وەكى خۇوشكى ئوسا گۆت و بەر ب مالى چوو. ئەوي نان خوار، رابۇو.

- سەيران، ئەز وەستىيامە، ئەزى سبى زوو رابى، لى ھوون ھەلا حەتا دەرەنگ گەرە
رۇونن، ئەزى جىيى خوه كۆخدا چى كم، ورا خوشە و هىنىك.

- دە، وەكى دخوهزى، ناترسى، ھەرە شىرنا من، تو ئىشەف مىقانى منى، چاوا دخوهزى
ئوسا ژى بکە.

رھان چوو، پيرق ژى پى-پى پەي چوو، لى رھانى ئەو نادىت و خوه-خوه خودى گۆت:

- ئاخ، خودى، وى كەنگى بى، ئەز ئىدا نكارم، - گافا ئەوي پز خوه ۋا پيرق ديت، زوو
خابەرا خوه گوهاست، - ئاخ پيرق سبەيى كەنگى بى، ئەم ھەرن؟

پيرق ب كەن گۆت:

- زەعف لەز دەكەفە، خانما منه دەلال، هندك ما.

تو تەنلى ناترسى، ئەز پىيمە بال تە؟

گافا رھان ئەف خابەر سەكىر چۆكىد وى سىست بۇون و گۆت:

- نا، نا، پيرق تو ھەرە ئالى سەيرانى بکە، ئەو گونە يە، تەنلى يە، جىنارى نەا ھەرن،
ئەزى ژى نەا رازىم.

پيرق لىغا خوه گەست چوو مالى، تەواتى نەدكەتە، ئەوي شوخولەك دىكىر پاشى دچوو
گوھى خوه ددا سەر دەرى كۆخ. ئىدا نىقى شەقى بۇو. باران ھور-ھور دبارى.
شەقەرەش بۇو، شەقەرەش كە ئوسا، وەكى مىراث تلى چەعقى ھەقىرا كرنا ھەف نەدىدىت.
مala حەسەن گشك را زابۇون. تەنلى رھان رانە زابۇو، گافا ئەوي چخكىنەك سەدكىر دلى وى

دافتیت، ئەو بەر ب دەرى درەقىيا. ل قى شەقەرەشى و بارانى ئوسا زى پىرۇز ئازابۇو، ئەو مالا حەسەندا مابۇو، چمكى دەرنگ بۇو و نەھىشتىبۇون ئەو ھەر.

گافا چخكىنەك دهات ئەو زى، رادبوو سەر خوه، روودنىشت و چار ئالى دنهىرىي رادبوو بەر ب كۆخ درەقىيا، دنهىرى تىشتكەن تونە جاركە ماينىن پالدىدا. ئاوا حەتا چارپىنج جارا ئەو رابۇو.

لى ئى دنى گشك رازابۇون. خەرە-خرا حەسەن دنى هلدا بۇو، ئوسا قايىم دكە خرين، وهكى نەدھىشت پىرۇز دەنگا سەكە.

وى چاخى رەحان سى جارا دەنگەكى مينا دەنگى چقىكا سەكەر. ئەۋى زانبۇو ئەو مرادە، ئازادارى وئى يە، لى چاوا ھەرە، وهكى كەسەك پى نەحەسە، دلى وئى دافتىت، دەستى وئى دلەرزىن.

ئەۋى خوه-خوه زى نزانبۇو چما دڭريما، دەستى وئى درجفىن. ئەۋى هەدىكا دەرى ۋەكەر، نەھىرى كەسەك تونە ھنەكى زى پىشدا ھات. ئوسا ب ترس ھات گھېشتە دەرى سەقەدرىي دەرۋا. ئەو بەر دەرى سەكىنى، ئالىي مالى نەھىرى، كو بىرى وئى، باقى وئى، خۇوشقا وئى ل ور رازابۇون، كەسەرەك ھاتى و دەرى ۋەكەر. ئىدا ئەو دەرۋا بۇو، دو دەقە زى و ئەو بال مراد بە، ئىدا تو كەس نكارە دەستى وان ژ ھەف بکە. گافا ئەو دەركەت بارانى ئىدا بېرى بۇو، ھىۋا كو دەركەتبۇو، تەيى بىكوتا ئەو زى وانرا شا دبۇو، ھەوا خۇدەش بۇو و ھېنىك. ئەو بەر ب مراد و ھەۋالىيد وى، كو سەكىنېبۇون، ھىۋىيا وئى بۇون، چوو. ئەوانا لەز رەحان ھلدان و ناشا تەرىيىدا ئوندا بۇون. ئەوان تەزە ژ مال دۈوركەتبۇون گافا پىرۇز چوو كۆخ دىت رەحان تونە دەرى ۋەكەر و بەر ب مالا سەيدۇ ئاغا رەھى.

ھنگى مراد رەحان دابۇو بەر دلى خوه و لەز بەر ب ئالىي مەزەلە دچوون، كىيدەرى گەر دىيا مراد و ھەسپ ھىۋىيا وان بۇونا. ئەوانا گھېشتە جى. دىيا مراد خوه ئاقىتە پىسىيرا رەحانى، ئەو پاچ كر:

– دەلالىا من، سەھەت و قەوهتا من، ئەۋى كۆت، – ئەز ئىدا نامرم، من ئەڭ بۇز ژى دىت، خودى و ھەۋىرا كال و پىر كە.

مراد و ھەۋالىيد وى زۇو-زۇو چ كو لازم بۇو ئاقىتە سەر ھەسپا و گۆتن، وهكى رەحان ھەسپى سىيار بە، لى رەحان لاقا كر وەكى بەيلەن ئەو ھەرە سەر مەزەلە دىيا خوه، خاترى خوه ژى بخوهزە.

رُحان و دیا مراد چوون، لئی مراد بال ههسپا و ههفالید خوه ما.

رُحان گهیشته مهزلی دئ، ئه و پاچ کر.

- دایی، شیرنا من، ده ما خاتری ته.

توقیزا خوه گونه کار نه که، ژ من نه خهیده، ئه ز کودا ژی هرم، تویی تمی منرا بی، عازیزا من! رُحانی گوت، جاره کی ژی مهزلی دئ پاچ کر و تهقی خوه سیا خوه ژ مهزل دوور که تن.

ئه وانا گهیشتنه جی، مراد زوو-زوو رُحان ههسپی سیار کر و دخوهست ئه و ژی ههسپی سیار به، گافا دهنگی گوله کی ژ نیزیکایی هات. رُحانی کره نه علین و ژ سهر ههسپی که ته سهر دهستن مراد، ئی کو دهستن خوه دریز کربوو، وهکی رُحانی پهیا که. ئه وی ب ترس مراد نهیزی و گوت:

- مراد، زوو برده، ئه وانا پی حهسيانه، وی ته بگرن، ههره ...

مراد رُحان نهیزی، دنی سهربی وی ببو دوژه. ئه وی گافا دیت دهستن وی بن پشتا ویدا نافا خوونیدا شل بونه، دیا خوهرا، يا کو دگریا، گوت:

- دایی، زوو پینه کی بده من. دی پینه دایی، ئه وی لهزی-لهز برينا رُحانی پیچا و ئه و حامیز کر، ئوسا سینگی خوهقا کوڤاشت، ته دگوت قهی دخوه زه بیزه، وهکی که س نکاره دهستن وی و رُحانی ژ ههف بکه.

ئه وانا ته عله-ته عل، فه سال که ته بهر مهزالا، بهر کومهيتا و پاشتی ده رکه ته سهربی رې. وی ئالیي رې چیاک ههبوو، ههفالید مراد-شمۆ و مستۆ گوتون، وهکی بال وی چیایی گله شکهفت هنه، لازمه حهتا سبی ورا بیین، لئی شەفا تى رې کەفن. ئوسا ژی کرن.

مراد رُحان سهربی ملا، هلکشیا وی چیایی. پاشتی ههفالید وی چوون جیکی خوهش دیت و ئه وانا برنه ور.

وانا گیها چنی ئانی، رُحان دانین سهربی. ئه و هاژ خوه تونه بیوو، گافا مراد ژ وی پرسی: "رُحان، ده لالیا من، بیزه کیده رتی ته دیشه، ده منرا خهبر ده، تو دخوه زی ئه ز دین بم رُحان!.." هنگی ئه وی چەعفی خوه نه رم ۋە كرمن مراد نهیزی و جارکه دنی چەعفی خوه گرتن.

زەلخویا دیا مراد پیسیرا وی پیرا-پیرا ۋە كر، جیئی برينى تىرى پیسقى كر و گریدا. ئه وی دلنى ددا بهر دلى مراد.

- شکر تشتہ کتونه، پھان منی چہند رقرا شووندا پاک به. هفمالید مراد ڑی دلنى
ددانه بھر دلا، وہ کی تشتہ کتونه، برینا وئی ئوقاس کوور نینه. پاشی وانا گافا دیت سبے
ئیدا زدلال دیه گوئنہ مراد:

– مراد، ئەمىي نەها ھەرن گوند، بىتىرن چ ھەيە چ تونە، ئەو كى بۇون ئېفارى پەي مە كەتبۇون، و ئېفارى دىسَا بىيىن و ھەر تەنلى رەحان ھەنكى پاڭ بە، ئەمىي شەبەقى پى كەقىن.
ھەردو ھەفالىيد مراد چۈون، مراد ۋەكىلەكى رەحانى پانە دىبوو، دەستتى وىي يى مينا بەرفى
قەرقاش گرتىبوو مىز ددا. لى رەحان ھاڙ خوه تونە بۇو، ئەۋى جار-جارا دىكەر ئاخىن و
جاركە دىنى كەر دىبوو.

سیه رند سافی بیوویوو، ته عقی یاشی بارانی دایوو و بینا جنه‌تی که تیوو وان بهرا.

زد خوژ شکه قتی ده رکهت بنیره ئه وانا کیده ری نه، گله گوندکی نیزیک تونه، و هکی
هه ره رهانیرا ده مانه کی، تشتکی بینه. ئه وی تو تشت نه دیت.
گافا مراد دیت ئه و تهنی بال رهانی ما یه دهستی ویدا سه ره عشقی خوه، رامووسا و
دهین لی کر:

- رحان، عمری من، شیرنا من، چه عقید خوه یه رهش فهکه، برا دنیا من دیسا رون به،
رحان!..

رمان چه عقی خوه ۋە كىرن مراد نھىرى و ئانجا خ لېقى وى چيون-ھاتن.

- مراد، تو ۋەرایى، ئاخ، چقا پاکە، وەكى تو كېلەكا منى، ئەزى بىرم، لى تىشىتە نابە.
مراد دها پاکە، نە كو مالا سەيدۇ ئاغا. دەلالى من، مراد، ئازىدارى من، تو بەر خوھ
نەكەفە، ئەز دها بال تە مە، يَا تە، وەكى بىرم ۋى زام، وەكى يَا تە مە. ئاخ، لى چقاسى
دەخوهزم بىزىم، بال تە بىم، تەمى بال تە، دىنېدا ژۋى پاكتىر تىشىتە تونە، كاشا مەرف بال
حىزكىرىيە، خوھ يە، من ئۈسە دەخوهزمست، لى، مەزادى من نىفحىدا ھىشتن.

- رِحَان، نُوسا نَبِيَّرَه، تُو بِيْ قَهْنَج بِي، نَهْمَى تَمَى بَالْهَفْ بَن، بَيْنَا مَن، نَهْزَى بَيْيَ تَه
دَيْنَ بِي. و هَتِسَر سَه، سَوَو، دَتَه، وِدا هَاتَن.

هنگ، هلخه بنحا، دهستدا دهدا هات. ئەۋىز ئەشىق كۆت:

– مراد، تو نیدا تو فکرا نه که، نه زی رحانا خوه قهنج کم. رابه ئاگر منرا داده.
ئه‌وی ئاگر دادا، ب دله‌کی مه‌لول و شکه‌ستی. زه‌لخو پنچار شه‌لبکی خوهدا که‌لاند، چی
که، ۱۵ | سیزدهمین روزانه، کم سیزدهم کم مدد نیزه، گمه‌گمه، ۲۴ | سیزدهمین روزانه،

بەرئ ئىقشارى ھەۋالىد مراد هاتن. گافا مراد ئەو دىتن رابوو بەر ب وانا چوو.

- دە، لاوكنۇ، بىيىن چ ھېيە، ج تونە؟

ھنگى ھەۋالا كلى كر، وەكى سەيدق ئاغا كەلە ھىرس بۇويە، مەرييىد خوه شاندىنە سەر حەموو رىيا، لى وانا نكاربۇونە تو تشتى ژى بەھسەن.

- لى ئەوانا پېشىنى چاوا پى حەسىيانە؟ - مراد پېسى.

- پېرۇ ياخارى ياخارى وان جاب دايە وانا.

ئۇوه مالا حەسەندا بۇويە، گافا نەھىرىيە رەحان تونە چوویە و گۆتىيە جاسم.

ئەوى ژى مەرييىد خوه گشك راکرنە پىا و پەي مە كەتنە. وەختا پىا بال مەزەلەر تىين يەك مە دېينە، لى ئىيدىن دېيىن ئەوانا چما كەرەكى بەر ب مەزەلا بېن و بىسەكىن، نەا ئەوان ئۇسا درەقىن، وەكى برووسك بەر وانا دچە. لى ئى دەن دېيىن دېيسا باوار ناكە، و ھنگى دېيىن: ئەم ئاڭر كن، وەكى ئەوانا بن، وى جابا ئاڭرە مە بدن. جاسم پېشىنى سەكىنى بۇويە و ئەو ئاڭر دكە. دنهىرە ئەم جابى ئادىن، ئەوانا دېيىن كەسەك ۋەرا تونە و رېكە مايىنرا دچن.

- لى نەا ئەوانا تەخمىن ناكن ئەم كىدەرىنە؟ - مراد پېسى.

- نا، ئەوانا نزاين، لەما ژى رېن ناڭگەرن. بىنەيرن ھەركى رەحان ھەنەكى پاک بە، سبى شەبەقى رابىن و رىكەقىن، ھەلا ئەوانا نەھاتنە قان دەرا، ئىسانە، تە ھەو دى هاتن، كى زانە؟ - ھەۋالا جابا وى دان.

ئىدا كەلەك ژ شەقى دەرباز بۇوبۇو، رەحانى چەعفى خوه گرتۇون، لى ھىشىيار بۇو، خەبەردا نا مراد و ھەۋالىد وى دېھىست. گافا خەبەردا خوه كوتا كرن، ئەوى چەعفى خوه ۋەكىن، دەستى مراد گرت و نەرم گۆت:

- مراد، ھەركى سەبا من ھوون ۋەرەن سەكىنە و ناچن، ھەما ئىشەف ژى كارى خوه بىن ئەم ھەرن، ئەز پاكم، راستە قى سبى ئەز زەعف خراب بۇوم، لى نەا پاشى وى دەرمانى ھەنەكى پاكم، ئەزى بىنم، نەترسە. حەتا سبى ئەزى پاک بەم، ئۇسا بىن ئەم زۇۋەر ھەرن.

گافا مراد ئەف گلىيانا سەكر، روحى وى تەزە بۇو، قودۇوم پىدا ھات و ب ئەشق گۆت:

- دە وەكى ئۇسانە، ئەملى سبى ئىقشارى رىكەقىن، برا ھەنەكى ژى بىرینا تە بکەوە.

و ئۇسا ژى قرار كرن رۇزىترا مايىن رىكەقىن.

وئى شەفتى رەحان دها پەھەت رازا، نە كوشەشا پىشىن. سبى ئەوانا كارى خوه كر، وەكى شەف رى كەفن. هەۋالىد مراد دىسا چوو بۇونە گوند، ئەوانا دەرەنگ ھاتن:

كەفاندا مراد چەعف وانا كەت كەله شا بۇو، ئۇرى چەعفى وان نەيىرى، دخوهست تى دەرخە، كەلۆ تو قەزيا نەقەومىيە. وانا نىيتا مراد فەعم كر و ب كەن كۆتنى:

- قە دوشۇرمىش نېبە، حەممو تشتىندا، تەننى دەمینە رەحان زوو پاك بە و هوون زۇوتىرى رېكەڤن. سەيدق ئاغا و كورىد وى خوه دوکۈزىن، لىنى نىزانى كودا ھەرن، كى ئالى ھەرن، كى ئالى نەچن. گۈندى گشىك دەرەقا تەدا خېبەر ددان و شادىن، وەكى ۋى جارى گلىي سەيدق ئاغا نەهاتە سەرى، برا بىزابە، وەكى گۈندى ژى مەرى نە... لىنى مراد هوون چقاس زوو ژ ۋەرەن ئەوقاس پاك.

- هوون راست دېيىژن، چقاس زوو ئەوقاس رىن، سەيدق ئاغا ئۆسَا ناهىلە، ئەنها شەف ژى مە دىگەرە، ئەمى ئىشەف رى كەفن، - مراد و رەحانى گۆتن.

و ئۆسَا ژى كرن. ئەوانا كارى خوه كر. رەحانى نىشانىدا، وەكى ئەزەعف پاكە، لى راستى بىرینا وى ھەلا كەلەك دېشىيا، ئەۋى بۇنا مراد دەنگى خوه نەدەكر و خوه ئەشق دىگرت. كەفاندا ژ شەفتى كەله بەھورى بۇو، مراد نىزىكى رەحانى بۇو، و گۆت:

- رەحان، راست بىيىزە، تو ئىرۇ دەكارى رى كەقى يانى نا، بىيىزە، ھەرگى نىكارى ئەمى ئىرۇ ژى بىيىن.

رەحانى مراد نەيىرى و كەن گۆت:

- ئەز پاكەم، زەعف پاك، تو نەترسى، ئەز نامىرم، تىشتە من نايى، چىمكى تو بال منى. نەما تو كەس، تو جارا نىكارە مە ژ ھەف بقەتىنە. دخوهزى ئەم ھەما نەما ژى رى كەفن.

مراد ب ئەشق راپبوو چوو بال ھەۋالىد خوه، كو دەرەقا بۇون.

- دەھ، ھەۋالىد منه عەزىز، ئىدا وەدەن نىزىكى دې، ئەم رى كەفن. ئەوانا ھەسپ ئانىن، رەحان لىنى كرن، پاشى مراد سىيار بۇو و بەرئى خوه دانە رىيا تلبىسى.

ھەۋالىد وى ئەدو-سى رەۋىز بۇو پىتىرا دچوون. كەفاندا ھەزىزىكى تلبىسى كەن مراد گۆت:

- لاوکنۇ، هوون ئىدا ۋەگەرن، ژ وە زەعف راڑى مە، من بىر نەكىن.

- مراد، تو زانى مە چقاسى ژ تە حز دەكر و ئەم تەمى ھەۋى بۇونە، ئەم تو جارا تە بىر ناكن. ئەم مىرانىيا تە كر و رى مەرە ۋەكەر زەعف تىشتەكى مەزنە. ھەۋالىد مراد نىزىكى وى بۇون چوونە دەست-رووبىي ھەف، خاتىرى خوه ژ ھەف خوهستن، ھەنگى يەكى ژ مراد

پرسى:

- تو يى كەنگى ئالىي مەدا بىي؟

- هنگى ئەزى بىم، وەختى كو سەيدۇ ئاغا تونە بە، دە، دەما خاترى وە، - ئەوى كۆت و
ھەسپى خوه ئازۇت.

رەحان و مراد سەر ھەسپى ھەف راموسان، دايىكا زەلخۇ شابۇونا نزانبۇو ج بکرا، وان
نەيرى و روحى وى تەزە بۇو...

مزگین

رۆژهکه بھارییە خوهش بwoo، رۆ دو بەزىنە بلند ببwoo. تەعفى دابوو چيا، بانيا، دەشت-رۆزانا، كىزان كو دور ۋا دخوييان نۆلى خالىچىد رەنگ-رەنگى. ئاڤيا كويىقاردا كەتبىو سەر گول-سۆسنا، ئوسا دېرقى، تەيى بىگوتا پەنجى تەعفيپرا كەتىه لەجى. زگۇند دهات كاله-كالا كار و بەرخا، دەنگى هوکە-هوکا شقان و كاۋانا. هەنگى ز دورى كوند، ناف دەشتىدا دەنگى تراكتۆرا دهات. قى دەمى بەدىل و قىزىا وي يە زىنى تەزە ز فيرمى ۋەدگەريانە مالى، ھەردو زى فير، ئەدا چىلەكەدۋىشى پېش بوبون. دى و قىزى ب كەن و ئەشق خەبەر ددان و هيىدى بەر ب مالى دچوون. نشكى ۋا وانا تەخمين كر، وەكى كورى جىنارى وان-مەجيit، وي بەر ب وان درەقى، دكى گازى: -خاتىا بەدىل، زىنى، مزگىنيا من وەرا، سەليم ھاتىيە!

گاۋا دى و قىزى ناۋى سەليم سەكىرن، دىنيا وان رېن بwoo. ئەوانا بەر ب مالى بەزىن.

زىنى پېشىيا دى گەيىشته مالى، ئەۋى برا حەميىز كر، رامووسا.

- برى منى شىرن، پەرا من، من چقا بىرا تە كربوو...

وى دگۈت و برى خوه رادمووسا. سەليم زى ئەو رامووسا. گاۋا بەدىل گەيىشته مالى، ئەۋى كور حەميىز كر، دا بەر دلى خوه، ز شابۇونا ھىسىز چەعقا دبارىن. پاشى دى و كور كىلەكا ھەف پۇونشتىن. خۇوشك و برىيد سەليم دۇرا وي تۆپ ببوبون، ئەو وانا شا دبwoo.

پاشى ئەۋى گۆتە دى: - دايى، لى تاھار چاۋانە، وي كەنگى بى؟

- برى من، ئەۋى منرا نېيسى بwoo، وەكى وي زووتەكى ئىنیھاما خلاز كە و بى.

وي دەۋى چەند جىنار دەردا هاتن، وانا چەعفرۇنایى دا بەدىلى، چۈونە ئەنیا سەليم. ھى ئەوانا رۇونشتىبون گاۋا سەر شىيمىكى مەرىكى قەمەرى بەزىبلەنلى، بەشەرخوهش هاتە خانىكىرنى، ز دېمى وي دهاتە كەشقىنى، وەكى ئەۋى زەعفى كەسرى بwoo. ئەو سەدرى كۆلخۆزى، ئۇوسىبى خەتۆ بwoo.

- سبا وە خىر، چەعفى وە رېن!

پاشى ئەو نىزىكى سەليم بۇو، چوو ئەنیا وى، قاسەكى سەليم نەيىرى، سەمەلى خوه بادا و گۆت:

- ماشەلا، سەليم، ماشەلا! تو نالا دو سالادا چقاس هاتى گوهاستن، چقاس تىرى بۇوبى، وەلە كاوى تە بىينە، قەت تە ناس ناكە. سەليم سۆر بۇو، سەرئى خوه بەر خوه. ئووسىب نەيىرى سەليم شەرمىكە، گلىخى خوه گوھىرى و زىپرسى: - لى بىسە، تو چاوا ئاوا زوو هاتى؟ سەليم ئووسىب نەيىرى، پاشى زىدى، يَا كۈھىقىيا جابا وى بۇو.

- ھەقلى ئووسىب، ب قرارا حوكومەتى ئەپىجە ئەسکەر ژ وەدى قولخىرنا خوه زووتى ۋەگەريانە مالى. ژ وانا يەك زى ئاها ئەزم-ئەوى گۆت و ب كەن چەعنى ئووسىب نەيىرى. - ئەرى، ئەرى راستە، وەلە بباخشىنە ئەو يەكا من بىر كربۇو. بەدىلى، كو نافى كاوى بېسىت ب ئەشق كور نەيىرى و گۆت:

- ئەز قوربانا تە و دەركىستىا تە بىم، تو چرا شەرم دكى؟ كاوى قىزەكە دەلالە، ئىيگىنە، نامووس و دەستەمەلە، ئەوقاس وەخت گونددا نە يەكى هي نەگۇتىه ئەفە فىلا وى.

ھنگى ئووسىب گۆت:

- ئەرى وەلە، بەختى من كورى مىدا بە. كاوى قىزەكە هېڭىز يە، ژىرە، نۆلى پىرسىكى يە، گافا تى فىرمى و دەست ب شوخولى خوه دكە حەوەس - ھەزمەكاريا مەرقا پىرا تى. ئەو چاوا چىلەكىدۇشا پىش وى ئان رۆزى زىنيرى ھەرە مۆسکفا يى.

سەليم كونافى زىنلى سەكر، پىرا-پىرا ۋەگەريا سەر خwooشكى خوه و گۆتى:

- خwooشكى منه دەلال، ئەز زەعف ب دەستانىنىد تەرا شا دېم. حەتانى ئەوانا وا خەبەر دان، بەدىلى ھاھانگا تەختە راست كر، كاس تىرى كرن. ئووسىب كاس ھلدا، خىلەكتى لى نەيىرى و گۆت:

- ئەز ۋى كاسى ۋەدۇخوم ئەشقى مالا وە، كولفەتى وە و بەرى عەولن ئەشقى خwooشكى بەدىلى، يَا كو دەھ زارق تەرىيەت كرە. دەھ زارق نە تشتەكى مەسىقەرە يە، مەرى خوھىي كە، مەزن كە، فراخە و حوكومەتا سۆقىتىي زەعف راست كرە، كونافى "دىا مىرخاس" دايە تە. ئەوى كاسا خوه ۋەخور، خاترى خوه وان خوهست و دەركەت، لى ھەما بەر دەرى جارەكە ماين ۋەگەريا و گۆتە سەليم:

- سەليم، سبى وەرە جەم من، وەكى ئەز دىسا تراكتۆرا تە تەسلىمى تە كم. سەليم شا بۇو و رازىبۈونا خودا سەدرى كۆلخۆزى.

وئى رېزى حەتا ئىقشارى سەليم دەقەكتى ز مال دەرنەكتە، چمكى مەرى، پزماام، دهاتنە چەعفرۇنابىي، دەستەك دهات يەك دچوو. ئىقشارى دەرنەگ سەليم رازا. لى گەلۇ ئۇ رازا؟ نا، هشيار بwoo، ناث جيادا دوشورميش دبwoo دەرھەقا وئى يەكىدا، وەكى وى سبى ديسا سەر تراكىتزا خوه بخېبته، دەرھەقا كاویدا دوشورميش دبwoo. ئەو شا دبwoo و بىسەبر ھېقىيا سبى سافى بۇونى بwoo. ئاوا حەتا بەريانگا سبى ئۇ ھشيار ما. لى خەوا بەريانگى لى زۆر كر، چەعفى وى يە رەش گران بۇون و هاتنە گرتنى. لى سەحەتكە دەرباز نەبwoo گافا ئەو جارەكە ماين ھشيار بwoo. ئەوي دەقرا نەھىرى و دلى وى ز شابۇونى ليختىت. گافا تەخمين كر ئيدا سبى يە، ئەو رابوو كنجى خوه خوه كر، پىزگىر و سابۇون ھلدا، چوو سەر كانيي. گافا ئەو دەركەت دەرۋا كەسەك تونە بwoo. جى-جيما بۈوك و قىزىد جاھل راستى وى دهاتن، كوتاڭ ژ كانيي دېرن. ئەوي چەعفى خوه دكەراند، گەلۇ كاوىي ناف واندا نىنه.

پاشى ئەو بەر كانيي رۇونشتىت، دەستى خوه پى ئافا سارە نۆلى بۈوز شۇوشتن، پاشى ئافا سار ۋەخار. وئى دەمى دەنگى لىنگا پش وى هات و بwoo خشە-خشَا چايرى. ئەوي پش خوه نەھىرى و جيما بwoo رېساس، بەر چەعقا رەشەفە هات، لىنگ لى سىست بۇون، دەست لەرزىن. قىزىدەكە كاوه-كوبار، بەزىزراقە چەعفرەش، بەر ب وى دهات.

گولىي درېز كرپۇو دو كت و نۇلى دو تىرەمەعرى رەش سەر ناملا نازكدا بەردا بwoo. ئەوي ھەڤالا خودرا ب كەن خەبەر ددا، دكەنيا، درانى قەرقاش نۆلى سەدەف دهاتنە كەشى، تەيى بىگۇتا گول نۇور لى دبارن. گافا ئەوانا نىزىكى كانيي بۇون، ئەوي سەليم تەخمين كر و كەر ئىسىكىن، جيما ما. سەليم كۆئەق يەك تەخمين كر بەر ب وئى چوو و دەستى وئى گرت.

- سبا تە خىر كاوا من، تو ئەقىنا دلى من! ئەز چقاس شا مە، وەكى ديسا ئەزى بال تە مە، دەلالىا من، چرا خەبەر نادى؟

كاوى سەليم نەھىرى و نكارپۇو خەبەردا، ئەو سۆر ببۇو چەعفى رەش دېرقىن. گافا ئەوي تەخمين كر ھەڤالا وئى چوو ئەوي گۆتە سەليم:

- تو سەر چەعفى منىدا هاتى، سەليمى من، شەكر ئەم ديسا بال ھەقىن، ئەز ھەر رە چەعقنهەيرىا تە بۇوم. سەليم ئەو حەمىز كر، ئەنیا كەقەر راموسا و گۆت:

- كاوى، ئەم ئىدى جەم ھەقىن، ئەملى ب دل ھەقرا بخەبتىن، ھەفالى ئووسىب منىدا گۇتىيە،

وەکى ئەز ئېرەم دىسا سەر تراكتۇرا خوه بخەبتم.

- چقا باشە سەلەيمى من، تو گولا بەر بىنا من!

لى تو زانى ئەزى ۋان رۆژا زىنېرىمە مۆسکۇپايانى، وردا ژى ئەز و زىنې ئەمى تەھارە
بىن.

پەي ۋان گلىا ئەۋى خاترى خوه ژ سەليم خۇفتىت و بەر ب مالى چۈر.

چەندەكى دنى شۇوندا كاوى زىنېرىمە، چاوا پىشىغان چۈر مۆسکۇپايانى، ل تەماشەگەها
مالەبۈونا گۈندىتىيى، لى سەليم دىسا سەر تراكتۇرا خوه ب حوب دخەبتنى...

پىداكتۇر مىرۇئى ئەسەد

شىكلەپەش ئان. گاسپاريان

پىداكتۇرى بەدھوى. پ. بىدرۇسىان

كۈرىكىتۇرا كۈنترۇل ئى. بەكۈييڭىز

نور

سمویی شه مو

نەشیرەتا ھوکومەتا

ئەرمەنیستانى

ئىرېقان ۱۹۶۱

س (کورد)

۱۹ ش

СЫМОЕ ШЭМО

سمویی شەمۆ شاییرى كوردايى جاھله، شىرىتىد وى گەللى جارا
نەشرييونە كازىتى "ریا تەزە دا" و ئوسا زى هاتنە خاندى پادىيويى
دا. ئاققۇرى بەرەقۇكى پېشەك ۋە دۆختەرە، لى ئەو ئوسا زى شىرا
دنقىسىه، ئەق بەرەقۇكا عەفراندىتىد وىبىه پېشىنە. سمویی شەمۆ
دەنگىيىزى حوب و حزكىرنى يە، ئەو دەرەققا وەتەنلى سۆسیالىستىيى،
عەمرى بەختەوار، تەبىيەتى دا دىسترى.

ئىرېغان ۱۹۶۱

سینزور

جهه ماعه تا من را

ئەز بىشەوتم،

بىم ئاگرى كەش،

ئەز بىشەوتم،

ناشا شەقا پەش،

رۇنايى بدم

لسەرىي رىيا تە،

تەنلىق بۇنا تە،

تەنلىق بۇنا تە،

بىم كانيكە

ئەلەكەزى خوهش،

و بخولخولم

ب ئەشق و گولەش،

ناشا من زەلال

ب تاسىق ۋەخوى،

كوتى نەمينى

كوتى نەمينى.

بىم كەفرىي

ل نەردەوانا،

ئى كو دېنە

مەكتەب، ئەيوانا،

جماعه تا ئازا،
بېيى، من پەپەسکى،
تەنلى بلند بى،
تەنلى بلد بى.

1908

زهرا دۆنۈدە

پیکیشی وان دوچاره کومونیستا دکم، یئد کو سالا ۱۹۲۰ داشناکا زهرا گلهی جیرمووکی دا تأثین.

چه رُور دا دکشه، دکه فووره-فووره،
 که فی دافیزه سه که هری زهری،
 نولا زیبا کی ژ وی گله لی کوور
 قتل و قتل دچه، کو دهری.
 کانیکه زهلال شهف و ریقش تمی
 ل رهخ وی زهری کولهش دبهزه،
 و دورانا وی، و هختی بهار تی،
 گهش دخمهله، و هک بیووکا ته زه.

دؤنردهه مهري بعون، وهك دؤنردهه كولان،
تهمام زى جاهل و چاخى ههف را،
ههسآپ ساز-مرازل ناثا دلا،
دؤنردهه زى تهمام كوري سهخира.
سهكين ههقال ههف، را مترا خاسي،

تائffer دان دژمن ل حافا زهري،
تتووی که‌لبا کرن و کرن قیرین،
تنقّلانی عه‌وری ل دهر بهاري.
تئیرۆ هونن دکن، لى ئە و روچ وئى بى،

رۆژا بەختهوار و رۆژا نازا،
وی عمر بینه بونا ڤی دنی،
مرنی بینه بقی وە، بەرازا.

ژۆر دا ئاقیتن ئەو دۆنزدەھ جاھل،
ئەو دۆنزدەھ عەگیت ب عەمرى كەزى،
چیم ھیسەر ئانى، زەرى كور ئاخ كر،
كانى گرييا، ئەرد ژى لەرزى،
لى سۇرا نازك لسەرئ وان چيا
لۇوباند و نىقات سەر وان ئەولەدا.

چەندك چەند دۆنزدەھ و چەند بىستووشەش
بۇي ئەھى رۆزى عەمرى خوه دانىن،
كۈ دەنیا بې بەختهوار، گولەش،
كۈز كىقىزى دەرىن گولىد بىن.

١٩٥٨

دو تاھار

لسەر چيا و بەر سەرمى
درجفین دو تاھار،
ناڭ دەشتى دا ل بەر گەرمى
درجفین دو تاھار.

نۆلا ھەۋ بۇون ئەو ھەرد تاھار،
چاوا دو سىيىف نۆلا ھەۋ،
ھەردو بەرخقان، لى ئەو توجار
نەدچوونە دوور ژ ھەۋ.

و سال هاتن، سال دەرباز بۇون،

رۆمی ئورس ۋە ھەف خىست،
پېل دا ئاقا ئەرەز، رابۇو،
ئەو ھەرد تاھار ھەف دوورخىست.

قى ئالى ئەرەز چوو خوهىنى
نۇلا گشكا تاھارەك،

وى ئالى ئەرەز چوو شقانتىي
تەقى گشكا تاھارەك،

قى ئالى ئەرەز دەرسخانى دا
دەرسى نىدە تاھارەك
وى ئالى ئەرەز ئاقا پېز دا
ھى "ئاخ" دكە تاھارەك.

حوبى دىا من، وەتەنى من

ھەقلا را ئەز ھين دبۈوم
و دلىستىم ب ساز و كەن،
دلى من دا شاخ ۋە دابۇون:
حوبى دىا من و يا وەتەن.

دەست ب شىئر بۇو، كەن ئۇندا بۇو،
دېمىن دهات دلى ب دەن،
ئەز چۈومە شىئر، تەقى من بۇون:
حوبى دىا من و يا وەتەن.

تۆپ دتەقىن، جىياز چىا بۇون،
بەر چەقى من خۇون و مرن،
لى من را تم دل-قىيات بۇون:

حوبا دیا من و یا وتهن.

خون دکشیبا چاوا سیلاخ،
دچوو بهرب بی بن،

من شهر دکر بی ترس و ساو،
دلی من دا، دیا من، وتهن.

بن تیرؤکا توب و گولا
کاف و سهحت تم من پا بون،
چا مهرتالا چی ژپلا:
حوبا دیا من و یا وتهن.

دژمن ئالت بیو، ئەز هاتمه مال
دها قەوەت، دها سەرخوھ،
هاتم ب ئەشق و بەختوار
بەرب دیا خوھ، وتهنی خوھ.

١٩٦٠

کەن، گریئ ئەرەز

ئاخ، وی ئالى ئەرەز، جان، قى ئالى ئەرەز،
ئۇرتى دا دکشە ئەرەز گور، ب لەز،
تەقى ھەف دې ب فکرا خىرى،
وەكى ئاخىنا ئاخى ژى دەرى.

کەن قى ئالى ئەرەز، شىن وی ئالى ئەرەز،
ئۇرتى دا دکشە ئەرەز گور، ب لەز،
شەدى كەن-گرى، نىقى شا دې،
نىقى دگرى و دەرباز دې.

ژ وی ئالى ئەرەز، ژ ۋى ئالى ئەرەز،
چەم دكشن بەرب ئەرەز گۈر، ب لەز،
يەك تى پېيل دده، چا ھىسىرى شىنى،
ئى دنى، چاوا ھىسىرى شابۇونى.

تەقى ھەف دىن ھا كەن و گىرى،
چاوا شەرەكە رەش-سۆر نترى،

شەقى و رۆزى ئەو دوخۇلخولە،
پىكى وى گولە، يى دنى كولە.

لى رۆزەك وى بى، گولا ۋى ئالى
وى قەنجىكە عەسە كولا وى ئالى،
ئەلەگىزى ژى گولا باق بىكە
و دلشا بەرب سىپان ۋەرىيکە.

١٩٥٨

جماعەتا من

جماعەتا من، دلى شا،
كلاما عەمر دېنى،
ئەو چ دكە تەف گىشقا
رۆزى ئىرق، يا سېنى.

تەف مىلييۇنا دەھوونە،
تەفا عەمرى، كو وى بى،
چاوا راستى دېينە
رۆزى ئىرق، يا سېنى.

ئەو چىدكە پىنگا راست

ئەولەد را شا، نۆلى دى،
چ كو كالكى مە دخاست،
پۇزا ئىرۇق، يَا سېبى.

لسەر قەسرا، كومەرف،
شا قال دىكىن عەدلائىّ،
جماعەتا من چىدىكە
پۇزا ئىرۇق، يَا سېبى.

١٩٨٠

ئەرمەنيستان

دەور ھاتنە ل پەي دەورا،
دەور پەي دەورا دەرباز بۇونە،
و ز تەريا نافا دەورا
گۈلى تە سۆر ۋەنەبۇونە.

تو بىكۆمەك، بى پشت و مل،
تەقە سار بۇو بەختى تە را،
تە دنڭات، دلى تە كول،
تو مىسكانى مرن، شەرا.

ھىسىز ژى تە بىبۇون حىرىتە،
چا سىيالقا زها بۇويى.
ئەولەدى تە دچوون بى حەد،
سەر كىۋانى بىگرىيايى؟

سەر كىۋانى تە ۋەكرا،
چاوا دايىك بىسک و گولى،

پۆزى رەش بۇو بەختى تە پا،
دلى تە جىيى حەزار كولى.

تەك ئۆكتىياپرى تە پا ئانى
عەمرى تەزە، ئەشق و شابۇن،
و تە بىر كر هىيسىر-گىرى،
و كەسەرى دلى تە چوون.

ھەر سالەكى ل تە كريه
خەلاتەكە ئەتلەز و لال،
بەختەوارى پى ۋەكىرىه،
ئەولەدى تە بۇونە خودىمال.

شاپىرىنى كورد ئىرۇ دىرى
ب عەمرى تە، كوتەرا-جان
چاوا مىليون، دىسترى ئەۋەزى:
ئەرمەنيستان، ئەرمەنيستان.

١٩٦٠

پۆزى ئازادار

ئۇ، سەلام، سەلام، پۆزى ئازادار،
تە عەمە دا مە، تە دا مە بەھار،
تە دانە ھلدان زنجىر و چىدار،
ئۇ، سەلام تە پا، پۆزى ئازادار.

ئەز يىچ بىاما، وەكى نەھاتاي،
عەسە پەريشان، شفان سەرىنى چيا،
دەرد و كولى خوھ تم پى بلوورى

نۇلا كالكى خوه منى بسترا.

يانى چا خولام بەر دەرى ئاغا،
کو مفتەخور بۇو، خۇونا مە دەيىت،
شەقى و رېڭى بن بارى دەردا،
كۆچەر و بى مال خۇودان بىتتا.

تە عەمر دا مە و جماعەتا من
دۇزى بەختەوار و ب عەمرى شا،

و حەزار-حەزار جاھل نۇلا من
تە را دىشىن مۇحوبەتا دلا.

ئۇ، سەلام تە پا، رېڭى ئازادار،
تە عەمر دا مە، تە دا مە بەھار،
تە دايە ھلدان زنجىر و چىدار،
ئۇ، حەزار سەلام، رېڭى ئازادار.

١٩٥٧

ئەو رۇھەرن، فەنه گەرن

١

ئەو بەر و ئەو لۆپ،
ئەو كۈنى دلۆپ،
لىيىقى قەلشى،
دلى كول تىرى،
برىتتا،
ب گۆرى رۇپىشى،
پەعنى تم سۆتى،

چا قالک کۆتى،
کولافى شقىن،
ئۇھەبانا نىن،
چەند كرتۇل تىدا،
تم سىتىۋى دا.
شىدار و بېرىشىك،
سالى دا بىشك،
بلور جەم زمان،

۲

چيا، بانى نەمان،
وان را دل تىزه،
كولا ناشىزه،
ئەف بۇ يا كۆچەر،
بى مال و بى دەر.
وئى دەورا تەعرى،
مالا بى دەرى
ئۇ رۆزى هەرن،
قە فەنگەرن.

۳

كۆچەر كۆچ بەردا
دۇورى كول-دەردا،
شۇخولى كال-باشا
ئاڤىتە ئاڭا.
كۆن، دلۇپ بىر كر،
خوه را مال چى كر.
دەوسا چارخى قول

پىكىر سۆلىد گول.

ئەو بلوور ديسا

ب گۈزۈن ئوسا

دەقى: نە كولا،

رەوشى سۆرگولا.

كانييا زەلال،

چا شىرىئى هەلال،

كۆچەر بى كەسەر،

خار دبه لسىر،

و ئاڭا وئى سار

ۋەلخوھ كوبىار.

بن ۋى تەعڭا كەش،

ئەقى رۆزى خوهش،

سەرىئى خوه هيدى،

بى داردا ئىدى،

دبە و تىنە

رۆزى بير تىنە.

دبەزە: "كۆچەر،

بى مال و بى دار،

بەرىئى چ بۇويى؟

لى نها بۇويى

خوهىي مال و دار،

عەمرى بەختەوار".

١٩٥٩

ئەم كۆچەر بۇون

ئەم كۆچەر بۇون، ئەز زى بەرخقان،
ل ناڭ مەرگىيد ئەلەگەزى،
و رۆزىد مە دەرباز دبۇون،
نۆلا ئاقىيد ئەلەگەزى.

دەرباز بۇونە سال و زەمان،
كۆچەرى چوو... بۇومە خوەندكار،
لى كولىلەكىد ئەلەگەزى
ئەز بىر تىنەم ھەرق، ھەر جار.

ئېرق ئىدى ئەز دۆختىرم،
ئەز، ئەولادى ئەلەگەزى،
ب ئەشق و شا دخەبتم
گوندى پالا ئەلەگەزى.

گولان

ئەز حز دكم گولانى،
يا كوتىنە گولىد كەش
يا كوددە تەبىيەتى
خەملا رەنگىن، عەمرى خوهش.

كول و سۆسن دبارن
مەها شىرن گولانى،
جەۋىد بلبل دېزىن
ژبەدنا گولانى.

جماعەتا من بەختەوار،

گولهش مينا گولانى،
په سن دكە چا هەرجار،
عەيدا يەكى گولانى.

١٩٥٦

چرپيا نەخش

ئەز بچووك بوم، تى بيرا من،
كالق چرييک دارى چنى،
رند نقشاند، دا دەستى من
و دوا كر: "تم پسىپۇرى."

وهختا باقۇرۇي بەر پېز ھات،
چرپيا دەستى من دا وى دىت،
زەعفى هيىرسىبۇو ئەو لىسەر من،
و چرپيا نەخش كەوكى ئاقىت.

جيى بەرشىكى، بەريا كولهف،
دەرخست قەلەمەكە زەعف كن،
و كەنهكى تەعالىي دەف
ب شىرەتى ها گۇته من:

ئەز چووك بوم پاست نۆلات،
چرپيك رابەرى من كرن،
وئى رۇزى دا عەمرى من چوو،
تەمى شقان، چا پېشىيد من.

ئەقا دا من ئورسەكى،
گۆ-هان، شقان، قەلەمى،
و من خوهىكى، وەكى رابى

دەوسا چرپىيى حز بکى قى.

هانى لاوۇ و رېتكە دن
خوھ را ببىن، تو لىھەرە،
ئەم كال-باشا تمى شفان،
تو شفانىتىققەنەگەرە.

ئەز بچووك بۇوم، تى بىرا من،
ئەو قەلەما من گىرتە خوھ،
و چرپىيا نەخش بەر چەعڭى من
ئۇندا كر چوو، ئەو رەوشَا خوھ.

و ئەز برم رېكا دن را
ويى قەلەمى، ب گۈل و شا،
ژەزارا كانىيىد ئوللى
من ئاڭ ۋەخار، پازلخى دا.

سال زىعەف چۈونە، تى بىرا من،
كالۇ چرپىك دارى چنى،
رېند نىشاند، دا دەستى من،
و دوا كر، "تم پىسىپور بى"

١٩٥٨

بىرانيں

ئەز و شەمال مە تم دلىست
ل بن دارا حەوشَا مە دا،
ئەم مەزن بۇون، دار ژى گەھىشت،
سەرىبەست، ئازا وى بەلگ ۋەدا.

ههوارا شىر گھيشته مه،
ئەم چوون، مه هشت دار ل گوند دا،
مه كره شهر و حسره تا
دار و گوند بwoo دلى مه دا.

لى سبهكى گولا نهيار
هنگافت عەمرى ھەۋالى من،
بن دارەكە دوورا كوبار
وى تەگدىر دا سەر دەستى من.

ئەز كەوگريم، دار گرييا،
قەكر، داخست وى گولىي خوه،

و لوورى كر، چاوا داييك،
سەر مەزەلى ئەولەدى خوه.

من كره چەعل، ئەز دەرباز بوم،
ھەيفا ھۆگر دلى من دا،
ئالتبىوو دېمن، ئەز ۋەكەرىيام،
دار و مەزەل دلى من دا.

١٩٥٤

دو سىّوى

١

دو سىّويى تەعزى،
پىخاس، بى لەزى،
بەرف چىا و عەردا،
بن بارى دەردا،

رەخ هەف كەتبۇون،
 دچوون و دچوون.
 رىتىڭا وان درىز،
 بايى كەرى گىز
 دىسترا تمى
 بۆبى ئەۋى دەملى،
 كو ئەوه تى نە،
 تەزى، برچى نە،
 كو ئەو سېيوى نە،
 بى مال و جى نە،
 كو ژ گوندەكى
 ناڭا لەعزەكى،
 تەنلى ئەو هيشتىن،
 ئى دن گ كوشتن،
 وەكى ل دنى
 ئەوانا تمى
 دەرپەيا بکوتىن،
 ب دلۋەرۇتن،
 بۆى وى عەجىبى،
 تم بىزىنە دنى.

۲

بۆكى جىكى زى
 جماعەت بۇو تۈرى،
 هەف ئوندا كرن،
 بەخت ئەو هەرد بىن.
 هەر يەك ل رىكى،

بنى دنيكى.
 هەرد ژى بۇون ئاشق،
 ب چەعف و ئىشق،
 گرتىن دەستا ساز،
 كرن گازە-گاز،
 ب كلاما نور
 كولىد كورە-كور
 وان گلى كرن،
 هيىسر رۆكرن،
 كوئەو رۆز ھەرن،
 قە ۋەنەگەرن،
 تونەبە كوشتن،
 سېويىتى، مرن.
 دەرباز بۇون زەعف سال
 ئەو ھەرد بۇونە كال.

٣

لى وەختا نەها
 سبا، ئىشارا،
 ئەوان برىيد گور،
 خۇونخورىد شەركر،
 دخازن ديسا
 عەجييىد ئوسا
 بىين پوو دنى،
 بکۈژن باقى،
 سېويىكن زارى،
 بدنە سەرىپى.

میلیون دخازن،
ب دهنگ و گازن،
دهوسا شهربی پهش،
عه‌دلایا دل خوهش.

ئەو هەرد سیپوی ژى
ب دلى تىرى،
ساز وا ھلدانە،
لسەرئى پيانە،
ب عەمرئى كالى
دللى جاھلتى،
بۆي وان عەجىبا
دىيىزىنە گشكا.
ھەر براک جىكى،
ھەرد ژى گلىكى
بۆي ھەموو دنى،
دخازن تمى:
"عەدلایى گولبە،
تم رپوو دىتىبە".

١٩٥٨

ئەرەز

ئەرەزە، كلام و سازە،
دەشت و گەليا پا دېزە،
بۆي ھەر دەرا ب ئاقا خوه
گول و سۆسنا دخازە.

ئەرەزە، ل چيا لەزە،

كەفى داڤىزە، دېزە،
عەمە دەدە ئەردى مرى،
خوھىيى گولا ئال-گەفرە.

ئەرەزە، وەك قىزا نازە،
ھوسن و جەمال لى دېزە،
بۇنا ھەموو دنيالىكى
ئەۋىزى عەدلائى دخازە.

١٩٥٨

"قىز و خوھندن"

"قىز و خوھندن؟ ئاھا دگۆت
پىركا من كارى
پى را پووئى خوه تم ۋەدروت،
وئى ھەموو جارى.

"كولفەت دارا شكەستىيە،
گەرە نەچە دوور.
مېرىخوه را بندەستىيە،
دايىكا زارىد هوور."

وئى ھا دگۆت ھەپقەن-ھەر جار،
وەختا خووشكا من،
ھېسىر چەعقا ب زارە-زار،
دگۆتى جەم من:

"ئەز ژى مينا برانگى خوه
دخازم ھىنېم،
ئەز ناخازم مينا دايىـ

بندەست بەمینم".

"ئەو تە ناكە، ئىدى ئوسا
مەقىيىز تو لال-دور،
مە ناڭ گوند دا مەكە روسا
تو مەبە پۇركور".

ھەرە، لاق، تەشىي بادە،
يان كولىكە تو،
كى دەپىزە، وەكى دادە
ب دەست بەختى خوه".

تەعشقى دا سەر وەلاتى من،
گەھىشتە وى ژى،
و خۇوشكا من چۈخ خوھىنى،
ھلەدا تەشى.

ھەيف، پېركا من تونە،
ئەگەر بدیتا،
"كولفەت كەوا فراقەتە"
وى ھا بىگوتا.

١٩٥٨

مەۋە سەحەت

سەحەتا بچۈوك نۆلا دلى من،
نۆلا تامارا خۇونى لىدەخە،
چا رۆژا چۈمىي، چاوا دەقىد دل،
دەقىد نەها ژى دە، دوور دخە.

ئۇھ، بەسە سەھەت، ئەو دەقىد بەها
مەۋا قاسەكى، برا بىسەنن،
جماعەتى را من هەتانى نەا
تىشى نەكىرىيە، برا پۈچ نەچن.

كەنگى رۆكى من بۇنا جماعەتى
كەۋەك ئانى ژ تامى وى را،
سەھەت، وي چاخى، هلدە قەوهتى،
وان دەرا بقە، عەمرى من پى را.

١٩٥٩

سینور

دو گوند ھەنە دەڤ ئەرەز دا،
يەك مەسکەنى كول و دەردا،
ئى دن چاوا مىرگا چىيا،
گولىد حەزار پەنگى تى دا.

تىمى دكشە ئەرەز ب لەز،
وي ئالى دەرد، قى ئالى پەز،
ژەڤ دكە وان ھەرد گوندا،
چاوا شەرا پەش و گەۋەز.

دكە خوشىن و پىل دده،
حەزار فكر ئاقىد وي دا،
دەرباز دبە ئەرەز ب لەز،
چا سینورى دو دەولەتا.

١٩٥٩

حوب و حزکرن

حزکن کلامی

کلام شابوونه، کلام عەمرە،
کى وى حز بکە، توجار نامەرە،
تەمی مەرتالە بۇنا دلى چى،
ئۆ، هەفالى من، حزكە کلامى.

کلام مەرقا دكە ئالتدار،
و ئەو گەرم دكە دلى سكى-سار،
ئەوه شىرنە نۆلا حوبى دى،
ئۆ، برى عەزىز، حزكە کلامى.

ناڭا قرا دا ب کلاما دل،
ئاڭا سار دەرتى، دكە خولە-خول،
حوبى خەيدى ديسا شۇون دا تى،
ھوون تەمام، تەمام، حزکن کلامى.

١٩٥٩

دەرى مالا من، نۆلا مالا من،
تم ۋەكرييە بەر ھەفالىد من،
برا كەرمەن ب كەن و گرى،
ب سىدى ساخلم، نۆلا ۋى دلى.

ژ شىمېكا من، كو دبوھورىن

جەم خوھ دەخەسیئى برا نەگرن،
برا بھەلەن ژ شىمەكى دەر
و بىئەنە بال من بى كىن و خەدەر.

١٩٥٩

يەك ئەز، يەك كانى، يەك ژى دلى من
ناڭا مىرگا دا ب ئەشق دىگەرم،
ئەز و كانى نە تەننى، كەس تونە،
تەبىيەت بەدەوە، پېرا شا دىن:
يەك ئەز، يەك كانى، يەك ژى دلى من.

ل پەخ كانىي گولەك ۋەبوویە،
ئەو گول و كانى ھەۋە را دلىزىن،
بىنَا گولى را بى حەد شا دىن:
يەك ئەز، يەك كانى، يەك ژى دلى من.

چقىكەك فرى دانى سەر زىنير،
كىرە ويته-ويت، گۇتە يەكە دن
درەھقا حوبى، تەننى ئەو فەم كر:
يەك من، يەك كانى، يەك ژى دلى من.

ئەزى مالدا مە، تەمام پازانە،
شەقە درىزە، بەحرەكە بى بن.
نىڭى شەقىيە، ھەقرا دسترىن:
يەك ئەز، يەك كانى، يەك ژى دلى من.

١٩٦٠

دلی من چیایه

دلی من چیایه،

مه‌سکه‌نی گولی،

هوندور دا دهوات،

تو لی خه‌ملی.

دلی من میرگه،

میرگه‌که فره،

و چه‌می حوبی

فر فووره-فووره.

ودره، عه‌زیزی،

ودره ها نابه،

وهره بیی بووکی

تو دهوات نابه.

هوورک بمهشه،

تو ناف میرگیرا،

نیزیکی چیم به،

فینجان ژی ته را.

و ژوی چه‌می

فینجانی داگر،

به‌لکی هیسابه

ئەف دلی ئاگر.

دلی من چیایه،

مه‌سکه‌نی گولی،

هوندور دا دهواست،
تو بوروک-خەملى.

١٩٦.

يار

يار ئەسمەرى، يار قەممەرى،
يار زرافى، پشت كەمبەرى،
كلى سبحان چەعف-بورۇويا،
چيا چياتىيا خوه من را گريما.

يار، تو گولي، يار بىللى،
يار، تو تەعفى، لى سەر دلى،
گولىيىد زىرىن ھور ھوننایه،
ئاڭر بەرى دلى من دايىه.

يار، تو گولي، كوررا گوري،
يار، وئى چې، كوبىرى،
چا گوگەرچىن، دەقەكە كن
حەواس بىتىي كىيلەكا من.

١٩٥٩

گەلۇ كانى، گەلۇ كانى،
كودا چوو؟
ئىشقا چەعقا، ئىشقا چەعقا،
ئۇندابوو.
ئەز بىللى بۇوم، ئەز بىللى بۇوم،
بۇومە لال،
پۆر سپىيىكىر، پۆر سپىيىكىر،

بۇومە کال.

١٩٦٠

زەریقى

ئېرۆ وەرە سەر کانىيى،
ھىقىيا تەمە سەر کانىيى،
كۆفيا زىرا تو چىپكە،
عەسە وەرە سەر کانىيى.

وەرە، خەما خوھ بىر بىكم
ب حوبىا تە ب چەعېلى پەش،
وەرە، بىّ تە سەبر ناكىم،
قىزا بەدەوه بەنگۈزى خوھش.

وەرە سەر کانىيى ئەسە،
ئەو مينا من ھىقىيا تەيە،
ئەو دخوھزە پى بەسە،
حوبىا مە چا گولفەدايە.

ئېرۆ وەرە سەر کانىيى،
ھىقىيا تەمە جەم کانىيى،
بەزنا كوبار بخەملىن،
زەریقى وەرە سەر کانىيى.

١٩٥٧

چەعېلىد پەش

كودا ھەرم، ھوون جەم مەن، چەعېلىد پەش،
ھوون كەسەرا دلى مەن، چەعېلىد پەش،

و دلی من ب حوبیا وه داناڻی،
هی دسترنی، دنفيڻه، چه عقید رهش.

وه شه مال دا لسهر ریا من به دهوي،
چه عقی من وه، به رب وه هاتم ئه ز دلخوهش،
هونن ئوندا بون، دیسا ریا من ما ته عری.
گله کی بوو، کی بوو سه بب، چه عقید رهش؟

چقا ژی سال دربار بن ژ عه مرئ من،
چقا زهري بخه ملن رهندگ و رهوش،
وه بير ناكم، هونن ل بهر چه عقی من،
هونن داغا کوور سه دلی من، چه عقید رهش.

۱۹۵۷

بهار تی

دارا به لگ دا هه زار دلی،
ئافا ئه رقی شا خول-خولی،
ئازا بوو ژ قهیدا بوزی،
ب شا سترا دهنگی قیزی:
بهارا دئ،
بهارا دئ،

چیا کراسی سپی ئیخت،
رهخت و هیکه ل سینگی خوه خست،
کولی سو رکر نا ش میرگی دا،
ها گوت کانیا ده ف زنیز دا:
گ ته فی دا،
گ ته فی دا.

مۆزا هنگىڭ فرى ڙ مال
و چوو بېر ب كولىلكا ئال،
گۆھىٽ وى دا هيىدى گۆتى
- تو زى مه را شابە خۇوشكى،
بەمارە تى،
بەمارە تى،

١٩٥٨

خەزال

خازلا ئەز بىياما خەزال
ل ناف مىشى شين و كور دا،
و بەهاتا ناف لاوکى دەلال
ل نىچىرى وى مىشە دا.

و گولا وى برا دەنگ دا،
كور تىكەتا ناف دلى من،
تەنلىقىنى وى پەي وە را
مىزە كرا ل چەعفى من.

١٩٥٧

چەعفى تە دا تم حوب ھەيە،
حوب و حكىات، گول، سۆسىن،
چەعفى تە دا عەمر ھەيە،
عەمرى شىرن بۇنا من.

و دلى من دې دۆزە،

کو چەعشقى خوه دگرى،
ئەو كەسەردا دلى تىرى،
چيا ژى من را دگرى.

چەعشقى تە دا ب ئالاچى
ئىشق ددىن حەزار تەف،
چەعشقى تە دا بەختەوارى،
لى ئەم ھەلا دوورى ھەف.

١٩٥٩

سۆسنپا

عەمر تىرى،
ناڭ دا بىزى.
تەعشه گەشە
بۇنا تە.

تو خوه گولى
كولىد سۆر ژى،
قەبۈونە دۆز
بەرى تە.

١٩٥٩

گۈل و مەعر

ل ناڭ رەز دا سەر دارى گەش
گۈل قەبۈوبۇو، بىن ددا خوهش،
ب ملى بى، سېڭ و هوور،
بەلا دبۇو بىينا وى دوور.

وى رەزى دا، جەم گولا گەش،

ددهبرى مەعرەكى رېش،
قە نكاربۇو وى ببرا،
وھكى گولا گەشە ورا.

لى جارەكى ژى تەعنى را،
مەعر دەربازبۇو پەخ گولى را،
بن لىپا را تەعل-تەعل كەنى
و گولى را ھا پى ئانى:

- زەعف کاو نەبە، تو گولا گەش،
مرن ھەيە ھەمووشكا را،
ئىرۇ شايى، بەنگزى تە خوهش،
سې تۈرى ھەرى ورا.

- راستە - گولى گۆت ژ مەعر را، -
قرا ئەز ژى سەر سۆزى تە،
لى خازلا من وى بەندى را،
ئى كو كول تى، كول ژى دچە

١٩٥٦

ئەز گولىمە، زەر گولىمە،
ئەز خەزالا چىا كۈوفىمە،
قەيد و چىدار من نەدىبۇو،
نها حوبى قەيد كريمە.

لاؤكق، جانۇ، من تەعل مەكە،
گولا خوه سەر من راست مەكە،
گولا چەقى تەيە بەلەك

ئەز ھنگاڭىتم، دوجار مەكە.

١٩٥٩

زەقى و زەرى

زەقى شىنە،
زەقى بىنە،
و دكەنە،
تەعشقى را،
ئۇد بەرە،
نۇلا بەرە،
و دلىزە
ئۇ بېرا.

قىزەكە نار،
ب شەرا خاس،
دمەشىيا
وان دەرا،
خوه- خوه چا گول،
دەستا دا- گول،
كول شا دبۇو
گولى را.

ئەزى دور بۇوم،
بەرب وى چۈوم،
وەكى گولەك
بخاستا،
وەكى ئەو گول،
ب ئەشق و دل،

هلا سینگى
خوه خستا.
دهوسا گولى.
مینا کولى
ئاڭرۇوكە تەعل
دا من، چوو،
چەعېيد رەش ژى
گولا گەش ژى،
لاؤكى خوه را
ۋى بر چوو.

لاؤكى دەلال،
حوبا وى بال،
دەختى
دلى خوهش،
خوه شوخولكار،
پىش دا ھەرجار،
وى ھەلال بە
چەعېيد رەش.

١٩٥٨

ئوسا مەنھېر

ئوسا مەنھېر، ئوسا مەنھېر
تول من،
بى دوو، بى دوو دىشەوتە
دلى من،
ز ئاڭرى تە، ز ئاڭرى تە

قىزا باش،
دلكه منه، دلكه منه
تم نەخوهش.

ئوسا مەنھېر، ئوسا مەنھېر
تول من،
بەسە، ئىدى ئىشىق نەما
چەعفى من،
سيىقا سۆرى، سىىقا سۆرى
ل ناڭ رەز،
تمى ژ تە، تمى ژ تە
رۆزى ئەز.
وان ئاڭرى تەعل، وان ئاڭرى تەعل
بىر بىكە،
باقى كولى، باقى كولى
چى بىك
و حەلالكە و حەلالكە
تول من،
وەكى قەنجبە، وەكى قەنجبە
دلىكى من

1956

رېداكتور ميكائيلى رەشيد
رېداكتورا نەشيرتىي و كۈپىكتورا كۆنترۇل ئى. بەكۈييغا
شكىچى ئان. گاسپاريان
تەخ. رېداكتور ف. گالستيان

تىلى حمزه

ئوردىخانى جەليل

نەرشىرەتا حۆكۈمەتا ئەرمەنىستانى

Օրույն և պատմութեան

*Եղիշե
Խորենացի*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՈՅՔԸ
ԵՐԵՎԱՆ 1963

پۆییما "تیلی حەمزە" ئاقۇرۇر دەرھەقا شەركارىيا جماعەتا کوردا
مقابلى زەفتچىيىد رۆمى گلى دكە، تىما بۇنا پۆییما خوھ ئاقۇتر ئەن
فولكلۇرا جماعەتى ھلدايە.
بەرەققىكىدا ھەيە ئوسا ژى شىرىيد وەتەنھەزىي و حكىياتەكە جماعەتا
کوردا.
"تیلی حەمزە" بەرەققىكا نېيسەرىيد ئۆردىخانى جەلليلە دودايە.

ئايىترات، ئىرېقان ۱۹۶۳ ز.

ئەزى كوبارم پر

ئىرۇ دىسَا وەك وى رېڭىز،
كۆبەلا بۇو بەعسا خىرى،
كۆگەميا مە قى فرى زۇر،
ئەز دېيىم قەواتا زۇر.

ترى ئەۋىزى ژى عەزمانى سووت،
پەنجى خوه دامن و قاپووت،
ترى عەردى بىسىر-بنى،
كوباريا خوه ژى ھلەچنى.

دىتى بېھىن حەموو-حەموو،
حەموو مەرقى ھىنا مە نوو،
بۇويە راستى چ كۆخۈن بۇو،
چ كۆبەرئى نەبىيانى بۇو.

ل بەرب عەزىزىن، بەرب ستەيركا،
ب كوباريا بايى خودقا،
فرى گەميا دۆركەرا مە،
و ھىف كەپىگا پىيا خوه.

ئەزى ئىرۇ كوبارم پر،
كۆ دىنيدا جارا عەولى،
بازارقانى وەلاتى من،
دۆرا دىن دايە فتل.

ئيرۆ شەبەقى ئەز زۇو رابۇومە

ئيرۆ شەبەقى ئەز زۇو رابۇومە
ئەز زۇو رابۇومە ژ خەوا شەقى،
ئيرۆ شەبەقى ئەز ئەشقلۇ بۇومە،
ژ شەوقا پەنجى رۇنایا تەعفى.

چقاس بېراقى سۆرن دۆرما،
ژ بايى پايىزى دەلەلەن نەرم،
ئۇاندا بۇونە شەدى شەرى مە،
بۇنا ۋى رۇزا مەيە شا و گەرم.

بېراقىد مە سۆر، هي سالا حەدا،
حنجراندنه تەخت-تاجى پادشى،
وانا پى ۋەكىر بۇنا مە گشكە،
کو پىشدا ھەرن ئەم پىيا شەركارىي.

مە عەمرى تەزه ئيرۆ چىكىري،
تەمى بېراقىد سۆرە دەستى مەدا،
مە عەرشى عەزمىن دۆرگەرا شاندە،
ب وان بېراقا مە ئەو نەخش كرىي.

و ل سۆقاقا خۆرت قىزىد جاھل،
بېراقىد خوه سۆر بلند گرتنە،
ئۇاندا دچن مل دايى ل مل،
وھكى جىرگىد وان مينا پۇلا بە.

ئيرۆ شەبەقى ئەز زۇو رابۇومە،
ئەز زۇو رابۇومە ژ خەوا شەقى،

ئېرۇ شەبەقى ئەز ئەشقلۇو بۇومە،
ژ شەوقا پەنجى رۇنایا تەعفى.

ئۆكتىابرا مە

من ھلدايە قەلەم، كاغەز،
و مەتحى تە دەم تم ئەز،
مەتحى بەزىن و بالا دەلال،
تو ئۆكتىابترا مە ئازادار.

مەرا بۇويى رىيا خۇھشەختىيى،
رىيا براتىيى و پىمامتىيى،
رىيا يەكەتىيى، بەختهوارىيى،
پىشدا چۈجۈينا مەخلىوقةتىيى،
چاخا گەميا "ئاڭرۇرا"-يى،
سالا حەزار نەھىسىد حەدا،
زەرپا ئەولۇن ل دنى خىست،
بەرف و بۇوزا ئەلەگەزى،
ژ جى ھەۋيان ھاتته خار.
و سەتەيركى رووى عەزمىن،

ژ شابۇونى دتەيسىن،
لى دەزمى خايىن، مەرن،
مە دەھىرىن ب دزه- دز،
چكا ئەمى چاوا بىزىن،
چاوا ئەمى پىشدا ھەرن،
چاوا ئەمى تەمىيلىنىن
ل عەمردا مىاسەركن.

مینا رووقيا خوه تەلاندى،
دەزمىن تىشتى شايى ئەدى،

ئەوی هلدا ب خایینتى،
 سەر مەدا گرت ب نەيارى،
 لى مە ديسا ب مىرانى،
 كولما مىرا پەر وى دانى.
 من هلدايە قەلەم، كاغزى،
 و مەتحى تە دەم تم ئەن،
 مەتحى بەزىن و بالا دەلال،
 تو ئۆكتىياپرا مە ئازادار.
 مە راکرييە خودلىا خۆپان،
 ب خودانا مىلييون مەريا،
 وەكى شىنبە وەلاتى مە،
 و گولقىدە هەرە پىشدا،
 وەلگەراندىيە چىايى بلند
 و دەوسا وان بەر چىكىرييە،
 قووم-قوومىستان مە ئاڭ دايى،
 ئەو زى بوبىيە گول-گولبىستان.
 چەمىيەن ھار زى مە زىنكىرييە،
 مە گەمكىرييە گەمىيەنسى،
 و رۇنكايا گوند و بازىير
 ئەم دستىين ژ چەمىد خىر.
 بازارىيد مە مينا بەرى،
 تەك-توووك نىين و قنجلى،
 ئەوه پىن ل ھەر ئالى،
 و شا دكىن مىلييون دلى.
 لى بېراقا ئۆكتىياپرا مە،
 تەنى ل رۇويىيە عەردى نىنە

وەکى مينا چرا رۆنک،
 دچروووسە و شەوق ددە.
 لاوىد وەلىت عەگىتى مە،
 مينا تەيرى حەزار پەرى،
 بى ترس و خۆف، ب مىرانى،
 خوه ل سىنگى عەزمىن دانە.
 ئەۋىد فېرۇز، مىرخاسىد مە،
 ب كۆم دچن بۇنا گەرى،
 ئەو ب حەنك، ب لاقىدى
 دچن عەزمىن ل سەيرانگى.
 تەڭ خوه دىن عەرشى عەزمىن،
 سىتەيركى سۆر ئەو خەملا مە،
 تەڭ خوه دىن بەرب ھىقىنىتى،
 نىيت، مەرەمىت ئۆكتىابرا مە.
 نەها ھىندا بەرى نىنە،
 ئۆكتىابرا مە زارق نىنە،
 ئەو ب عەمەر پەزىز،
 و ناترسە ژ تو بەندان.
 ئەو سەكىنە سەر رىيا دەزمەن،
 دەوسا ئاگىر تەختە دانىيە،
 و دخوهزە تەڭ خوهشىبەختىن،
 كۈنە دلايى دنى ھەبە.
 من ھلدايە قەلەم، كاغەز،
 و مەتحى تە دەم تەن،
 مەتحى بەزىن و بالا دەلال،
 تو ئۆكتىابرا مە ئازادار،

مهرا بويي ريا خوهش بهختي،
 ريا براتي، و پساماتي،
 ريا يهكه تي، بهخته و هربى،
 پيشدا چوونا مهخولقاتي.

تيلى حەمزە

(ب مۇتىقىلا كلاما جماعەتا كوردىيى مېرخاسىيى)

عەورى رەش-گران، مينا كارقانا،
 هيديكا دكشيان، دكشيان سەرى چيا،
 ئەو تەۋەنۇن بوبۇون مىنالى پەزى
 كۆرل پەيپە، بى خوهىي خودان.
 جارنا زى دوورقا، ژ عەرشى عەزمىن،
 دەنگى گوريبيا عەورا دهات ور،
 و ناقا ئەو دەنگى عەورا
 ساوا خوه گران داشىت سەر مەريا.

وئى شەقا تەعرى، تەعرى-تەعرىستان،
 سيارەكى تەنى دله زاندە چىي،
 هەسپا وى كەپە كىيىا ژ جى،
 دفرى پىشدا مىنالى گولى
 ئەو رې، ئەو دربا، ئەو كەفەر و كۆچك،
 ناسى سيار بۇون ھى زۇوقا-زۇوقا،
 چاخى تەۋەنۇن ھەممۇ بەهارا،
 ل ناف ۋان گەليا دلىستان ھەفرا،
 دلىستان ھەفرا، ھەفرا دىستان،
 جارنا رادبۇون ھەقدۇ دكوشتن.
 و وئى ئىقشارى، بن بانى عەزمىن،

بارانهک باري، تهيرۆك ژى پىرا،
 چەمىد مچقى تهف راپۇن بەزىن،
 هۆلک و خانى دانه بن پىلا،
 ل نافا گىلى وى شەقا تارى
 بۇوبۇو ھېورزە و راپۇو لىتىي.
 سيارى تك-تەنى دلهزادى وى دەمى،
 تو كەس نزانبۇوچ بۇو نىت، مەرەم.
 سېرى شەبەقى، بەربانگا سېرى،
 تەزە ۋەدبۇون پەنجىد پەقىي،
 تەزە چەقىكا دكر وىتە-ويت،
 گەليا مىز-دوومان ژى سەر خوه داھىت،
 و بايى سېرى ژ دوورقا-دوورقا،
 گەلەكى زەلال ناف گەلىي كۈپۈرا،
 ژ چىايىد بلند، ژ چىايىد ھىشىن،
 دانى دەنگى كلاما دلىشىن:

ھىدى بازق، ھىدى بازق،
 ھىدى بازق، بۆى خودىتىي،
 ھىدى بازق، ھىدى بازق،
 ھىدى بازق، بىزىدارم.

وايى، وايى، وايى، وايى، وايى،
 دلى من خەما د خەمادا،
 بىرەك سيار و پەيپەيى مە،
 خوه دانه بەر پەرئ عەزمانا

خوبارا قى مىزىدا،
 گولەك بەرى بەداندا خەليلى برا دانه،

گوله مايه د چوکىدا.

هيدى بازق، هيدى بازق،
هيدى بازق، بريندارم،
هيدى بازق، هيدى بازق،
هيدى بازق، بقى خوهدىيە.

وايى، وايى، وايى، وايى، وايى،
خهلىقى برا ژ مال دهركەت چوو ئيلانووكى،
گوله بارووتى ۋى كافرى رۇمى

سەر خهلىقى برادا
دبارن مينا تەعثىيا ۋى تەيرۆكى،
گولهكى بەرى بەدەنا خهلىقى برا دانە،
گوله مايه هەستوى ل ۋى چوکى.

هيدى بازق، هيدى بازق،
هيدى بازق، بريندارم،
هيدى بازق، هيدى بازق،
هيدى بازق، بقى خوهدىيە.

وايى، وايى، وايى، وايى، وايى،
خهلىقى برا ژ مال سيار بوبو، سورا سار تى،
گوله بارووتى ۋى كافرى
سەر خهلىقى برادا چارنكال تى،
گولهكى بەرى بەدانا خهلىقى برا
سياري چەعفرەش دانە.

جنىازى وى خورتى تونسىز ل سەر بارى
بارخانا هيدى-هيدى بەر ب مال تى.

هېدى بازۇ، هېدى بازۇ،
هېدى بازۇ، بىرىندارم،
هېدى بازۇ، هېدى بازۇ،
هېدى بازۇ بۇي خودىيە.

ئەو تىلى حەمزە، باقى تىلى تەمۇ،
سەكىبۇو تىك-تىك ل حافا گىلى،
ئەوی گوھدا ل وى كلامى،
كو دۆرپەر حەمۇو كربۇو بەندى.
دنهىرى حەمزە ل بەرب گەلى،
و دىت نشىڭقا كەيلى.
ئەوی سى دەنگا تەمۇ كەرە گازى:
تەمۇ لاق، تەمۇ، خوه ئەگلە نەك،

دى رابە، رابە بلەزىنە،
خوه يالى مالىرا بىھىنە،
دووربىنى زىن ستىر دەرىنە
و باشى خودرا تو وى زۇو بىنە.
ئىشەف من گەلە خەونى گران دىنە،
خەونىد تەقگەر ئىايى تەركا من نەدان،
ئىقاردا دەنگى زارا، چۈوك و مەزنا،
دەنگى دۇتا و كولفەتا
كەتبۇ ئىلا مە زىرىنە.
دە بکە لاق بلەزىنە،

خوه يالى مالىرا بىھىنە،
دووربىنى باقى خودرا بىنە،
سيارەكى وى خوه دايى سىنگى چىيە.

دبه سیار سیاری خیریه،
دبه سیار سیاری شهراي،
ده زوو بکه لاق، تو بلهزينه،
خوه يالى ماليرا بگهينه،
دووربینى باقى خودرا بىنه.

تىلى تەمۇ بھىست دەنكى باقى،
خەبرى گران كزناند دل و جەگەرى،
ژ خىنى بازدا، بەزى بەرب ئۆدى،
دەستى خوه كره بن كۈزى سىير،
دووربىنا درېز گھاند باقى.

تىلى حەمزە دووربىنى ھلددە،
دووربىنى بەر چەعقىد خوه دگەرىنە،
سيارەكى ئاگر دوورقا دېينە.

دېقى، لاق، تىلى تەمۇ،
شىرى دايىكا تە تە حەلال بە،
مرازى مە شايىا تەبە،
دە تو بکە بلهزينە،
خوه وى سياريرا بگهينه.

سيارەكى سياران وئى ژىلغا تىيە،
ژ جى دېكە مينا گولىيە،
سيار سيارەكى ئىلا ژىرىنە،
فەسەلا ويرا كفشه،
وهكى سيارى خىرى نىنە.

تو خوه وى سياريرا بگهينه،
تمتىلا وира كفشه

مینا ئووسقى جازىيە،
 خوهىنى كھىلا عەرەبىيە.
 دە لاق بکە، بلەزىنە،
 بى، ئووسق براو،
 باقى من چەعەتى تە رادمۇسى،
 باقى من تو گەلە سلاپ دكىرى،
 تو قەت هاش ئىلا ژىرىين نىنى؟
 شەقى دنى، نىقى شەقى بۇو،
 بارانەكە گور ل مە گرتىبوو،
 ئەوچ قالماھ قالم بۇو،
 ل ئىلا مە ژىرىين كەتبىوو؟

سەر خەبەردى باقى
 تەمۇ خوه گەهاند ھەسپى،
 مینا با و برووسكى،
 بەرژىر بۇو ۋ سەردى چىيى.
 گەيشىتە سيارى ۋ دۇرۇغا ھاتى،
 گو، ئووسق، براو، باقى من حەمزە،
 تو گەلەكى سلاپ دكىرى
 دكى، تو قە هاش ئىلا ژىرىين نىنى؟
 ئووسقى جازى ل تەمۇ دقىرىينە:
 مالا تە خرابى سەر مالا مدا،
 وھى خوه دايىه ئىلا ژۇرىنە،
 پشتىيد خوه دانە ل خاس بەلگىانە.
 قە هاش بايى دنى تونىينە.
 شەقا دەربازبۇوى، نىقى شەقى بۇو،
 بارانى سەرمەدا ژى گرتىبوو،

بىنباشى رۆمى، شۇورى دەولەتى،
 ب دەستى زۆرى خوه مهرا گھاند،
 ئىلا ما ژىرىين گرت و شەوتاند،
 خۆرتى ئىلى ژى وي دىل بىنە.
 بىنباشى رۆمى دايىه بىر قامچىا
 بىستوونج خۆرتا عەلەيھەگى خارزىيا،
 دەستى وانه كەلەمچىنە،
 لنگى وانه قەيدىنە،
 ستوپى وانه لەلينە،
 خىرا گرتىيا ژ خوهيارا تونىنە.
 بىنباشى رۆمى سەمیل بادايى،
 قورە سەكىنە سەر سەرەت عەلەيھەگى خارزىيا،
 و كريه گازى پىشىيا جماعەتى:
 "ژ ئېرۆ شۇوندا، دېئىم وەرا،
 گەيشتىيە پۇزا خەزەقا كوردا،
 ئەزى ب زۆرى، ب پېلى ئاڭر
 بىشەوتىنەم ئورۇت-ئۇجا خىيد وە.
 ئەف كوردى هانا خراف كرنە،
 ناۋى دەولەتا رۆمىيە گران؛
 دەھەرە حەمزە مىرەكى چىيە،
 مىرەكى سەرخوھ، توونكى كوتىيە،
 برا بى ژ مە ب دەستى زۆرى،
 كريتىيە ئىلا وە خلاسکە قەتلىن".
 ئۇوسقىي جازى هى كوتانەكر،
 خەبىرا پاشن ئەو ژى يايى بر،
 تىلى تەمۆ ب دو-سى زەنگۈيا

1933-2

تەنشتا كەيىلا عەرەبىدا،
ناڭا چەند دەقا ئەوى خوھەند
تىلى حەمزەرا.

باڭقۇ، شىرىنقو،
باڭقۇ، دەلالقۇ،
باڭقۇ، ھەي باڭقۇ،
ما لا مە شەوتىقۇ.

مە خوھ دايە ئىلا ژۆرىنە،
قە هاڙ بابى ئەنى تونىنە،
لى تو نابىئىيى، وەكى ئېقاردا،
بىنباشى رېمى ب دەستى زۆرى،
خوھ ئىلا ژىرىنرا گىھاندىيە،
چارنكالى وى ئاگر پىدايە،
بىستووپىنج خۆرتا عەلېبەكى خارزىياڭا
تەۋە بىنگونە دىل برنة.

بىنباشى كاپر ب دەستى زۆرى،
ئىلا مە ژىرىن ھاتىيە خەزەقى،
جەھدەكى لاوكى مە عاشира،
تەۋ كەتنە بن سمييد ھەسپى ئەسکەرلى رېمى.
بىنباشى رېمى ناف نىقى شەقى،
كوردىد دىل برى تىنە ئۆرتا بىدەرى،
وانا كىلەك-كىلەك وەلدەرىنە،
ب چىر و كوتان و بىيسافى.
بەسە، وەددەيە دەم ئەم تابكىن،
دەولەتا رېمى وا بىيسافى
ها دەلەنە كۆكا كوردايە.

تیلی حەمزە سى دەنگا تەمۇ دقىرىئىنە،
 دېلى، تەمۇ لاق، تو باقى من كربى،
 تۈبى دە وەعە مە ئۇندا نەكىي،
 دە سىياربە، سىياربە بلهزىنە،
 خوھ ئىلا مە كوردارا بگەينە،
 بىزە حال-حەوالا مە و پۆمىنەفە.
 چەند سىيارى باقچى-خالچى،
 ب چەك و سىلاحقا،
 ب كارى شىرۋا،
 تو كەكى خوھرا بگەينە،
 حەتانى باقى تە وى دەمى
 تەدىرا شەرى گران دېينە.
 يازيا گرتىيد مە دەستى كافره،
 كارى تە بەردانا وان گرتىيا
 برا قە تونەبە.
 دە سىيارە، پەلەوانو،
 دە سىيارە، براو،
 خوھ كوردارا زووترکە بگەينە.

تیلی تەمۇ، كورى تیلی حەمزە،
 خوھ زووترى زىنى پشتا ھەسپى دخىنە،
 رىيا سەھەتەكى نىف سەھەتىدا دەدىنە،
 خوھ ئىلا كوردارا دگەينە،
 دەفا ھەوارى ل ور دخىنە.
 دېلى بىرانو، پزمامنۇ،
 حالى مە دەستى رۆمىدا گرانە،
 ئىشەف نىقى شەقى گوندى مەيە رەنگىن،

ب دهستى ئەسکەردى رۆمىيە بوويە خوهلى.
 دە رابن، رابن، رابن،
 دە رابن هەرنە هەوارى.
 و چاخى تىلى تەمۇق ب مىرانى،
 كەتە پىشىيا سيارا ب سيارى،
 تىلى حۆشى پارا لى كرە گازى:
 - تىلى تەمۇق، لاق سەبركە،
 چەند تەمینى من ل تە ھەنە،
 برا دا شيرى سپى ل تە حەلال بە،
 دا خودى ل ئۆغرا تەبە،
 لاق، باقى تە دها كالبۇويە،
 ژ مەزنايى ئاقل سەرى نەمايە،
 بەختى تەمە، تەمۇق، شىرنۇق،
 تۈبىي فى تەمىي باقى خورا بىگەينى.
 بى دايىكا منه حۆشى دىك،
 رۆما رەشە پر خايىنە،
 برا وى ل خوە نەھەسىنە.
 كۆم ب كۆم لاوكا خورا نەگەرينە،
 سيارى ئەسکەردى رۆمىيە سەرى دەۋەبۈينە،
 كىيدووكا شەوتىدا رى ل وە بىگە،
 گولۇ نۇلا تەعېلى تەيرۆكى
 وى ژۆردا ل سەر وەدا ببارىنە.
 سيارە جاھلن، توونسىزنى،
 دەۋەك خوە شاشكىن، حوجوومكىن،
 كەسەك ژ وان ساخ نامىنە.
 برا نىقى سيارا، جاھلا،

باڻي ته پاشدا ڦهگه رينه،
و مه عناء ڦهگه راندڻي وان پي نه حه سينه.
ده لاو شيرنو،
لاو مير خاسو،
ئوغريه و هارا."

تیلی ته مۆ و دۆنرەدە میرئی چى،
ب چەک و سیلخ ژ چىي چوونە ژىر.
تەمۆ زۇوتىركە خوه حەمزىرا دىگەينە،
دەقى، باقۇ، خەبەرا دايىكا حوجى ئەف بۇ،
”رۇما پەش پە خاپىئىنە،
برا وى ل خوه نەحەسىنە،
كۆم ب كۆم لاۋاكا خودرا نەگەرىنە.
سيارى ئەسکەرەتىپ قۇم سەر پىا دەقەبۆينە،
گىدىووكا شەپتىدا بىر وى ل وە بىگە،
گولă نۇلا تەعنى تەيرۆكى
وى زۇردا ل سەر وەدا بىبارىنە.
سيارە، جاھلن، توونسىزنى،
دەقەك خوه شاشكىن حوجوومكىن،
كەسەك ژ وان ساخ نامىنە.
برا نىقى سىيارا، جاھلا،
باقى تە پاشدا فەفرىيە
و مينا ۋەگەراندىنە وان پى نەحەسىنە.”
باقۇ، وەلە ئاقلى وە سەرىي مەدا توپىنە،
كرنا كوتە پى گرتىيە،
نېتتا مە تو مرازارا ناگەينە.
میرئى كورد چقايس ژى خورت بە،

ئەو نىكارە ئاشكەلا رابە،
 دەولەتا رۆما خايىن وەلگەرىنە.
 دە تو وەرە،
 سيارا گشكا بجقىنە،
 ئۇوان مەعنა قەگەراندىنى نەھسىنە،
 دەولەتا رۆمى بىبەختە، دەرھوينە،
 تو وى ل مە نەھسىنە،
 ئۇرى سەرى پىا دەقەبۈينە
 گىدووکا شەوتى پى ل مە بېرە،
 گولۇ نۆتلا تەعفى تەيرۇڭا بەهارى
 وى ژۇردا ل سەر مەدا بېارىنە.
 سيارە جاھلن، توونسزىن،
 دەقەك خوه شاشكىن، حوجوومكىن،
 كەسەك ڙوان ساخ نامىنە...

تىلى حەمزە گوھداريا تەمۇ كر،
 ب تلىي درىز سميلا پالك نيك كر،
 گۇ، - تەمۇ، لاۋ،
 ئاقلى دىا تە ئاقلى میرانە،
 لى برا حوجى توجارا، بىرنەكە،
 لاۋى كوردا بۇنا دۇمنا،
 مىناني قىيتىكى مىرى كولى نە.

تىلى حەمزە خەبرا خوه كوتا كر،
 ب عەينەلۇويا قۇنたخ زىقىن
 سى گولە هەۋىدا ئاگر كر،
 سيارا دۆردا خوه تۆپ كر،

گو، - گەلى سيارق، باشقى من كرbin،
 هوون ستونا جماعەتا كوردا نه،
 ئىرۇ رۇزى ئۆغرىمى گرانە،
 گولە دبارن مينا تەفيى تەيرۆكى،
 ھەسپى بن وە دا تەف مەعنەگىنە،
 زىنى پشت وانە مەردىنى نه،
 گەمى وانە دياربەكلى نه،
 تەنگى ملى وە دا كوچك چاپى نه،
 بەختى مدا بە،
 قسۇورا ئەز كوبىم سەر وە تونىنە.
 دە ھەسپا سيار بن، سيار بن لاوکنۇ،
 ئەملى ھەرن پىشىيا بىنباشى رۇمىيە،
 و كۆما سيارا مينا با و برسكى
 بەرى خوه دانە بەر ب دەھەگۈنى.
 چاخى سيارى تىلى حەمزە
 پشتا چىيىدا خار بۇون،
 ئەۋى سى دەنگا كرە گازى:
 تەمۇ لاق، تەمۇ،
 تو باشقى من كرېي،
 كۆنلى هانى بن پالا چىي دېينى؟
 ئەو كۆنلى مستى رەشكى يە،
 مستى دەستەبرانگى باشقى تە يە،
 خوه لوي كۆنلى را بگەينە،
 زانم مستى دەستەبرانگى من
 مىرى رۇزى ئۆغرىمى گرانە.
 دە بکە بلهزىنە، بلهزىنە،

خوه مستى رەشكىرا بگەينه
 بىزە ئاپى مىستى، فەلەكە خايىنە،
 ئۇئيرۆ ل مە بۇويە مېغانە،
 بىزە دۇنزىدەھە مىرى عەشىرى يە سىارى،
 دچن پىشىيا بىنباشى رۆمىيە يە،
 قەزياكە پر گران ل مە قەومىيە،
 ئىلا ئەم گران دانە بەر كولانە،
 ئۇدە و كۆن ئاگر پىدانە،
 عەلېبەگى خارزىيا بىستووپىئىنج گرتىاڭا
 بۇونە دىلى بىنباشى رۆمىيە.
 برا مستى برا خوه ئاگلە نەكە،
 سەد زىرى دەيىن مەرا بشىنە،
 حەتا سەلامەتى ژقى شەرى
 ئەم ۋەتكەرن ب رووسپىتى،
 كوفەگەريام هاتم، ئاد و قرار بە،
 برا ل دەوسى
 بىسەت سەلەفى خوه سەردا بىستىنە.
 دە، تىلى تەمۇ، خوه ئەگلە مەكە،
 خوه مستى رەشكىرا بگەينه.

تىلى تەمۇ مينا بايى برووسكى،
 چىپپىيا ھەسىپىرا پىرالا-پىرالا
 خوه ل كۆنی عەرەبىرا دەگەينە،
 دەقى، كەكى مىستى، بۆزە تە خىر،
 قەزىكە گران ل مە قەومىيە،
 دۇنزىدەھە مىرى عەشىرەتتىيە سىارى،
 دچنە پىشىيا بىنباشى رۆمىيە يە.

ئىلا مە گران شەف نىقى شەفى،
 دانە بەر كولما، ئاڭر پى دانە،
 عەلېبەگى خارزىيا بىستۇپىتىج گرتىياشا
 بۇونە دىلى پۆما رەش خايىن
 باقى من حەمزە وا گۆت:
 "برا مستى خوه ئەگلە نەكە،
 قەدەرا سەد زېرى دەينى بشىنە،
 چاوا ۋەگەريام ژ شەرى گران،
 سەدى بىست سەلەفى زىيە بىتىنە".

مستى رەشكى پاتكا خوه خوراند،
 ب لەز و بەز خوه سىتىپا گىھاند،
 قوران ژ بن ستىر ھا-ھانگا دەرخست،
 سى جارا دەستى خوه ل قورانى خست،
 بەر تىلى تەمۇ سۆند خوار،
 گۇ: - تەمۇ لاق، خودى شەعەد يە،
 مالا من ميرات بە،
 خىرى ژى نەبىنەم،
 روحى مستى وى دنى
 قىرى دا بکەلىن،
 لۇھەك زىئر مالا من دا نابىن.

كلى دەقى مستى دا نىقى ما،
 تىلى تەمۇ پابۇو سەر پىا،
 گۇ، - مالا مستى گرانە، پر گرانە،
 تى سۆركىرنى ژ پەنكى زىرانە،
 برا بەر دەستى خودى ئاد و قرار بە...

تىلى تەمۇ لىنگ دكە زەنگۈيىه،
 بەرئ خوه ددە ئالىي باقى يە.
 مىستى رەشكى سېپىچۈلکى
 ۋە دىكەرە تى ئالىي مالى يە،
 دىنَا خوه ددە كەفانىا مالى
 ھەقىر تەزە دىسترى.
 دەقى، عەيشى ها عەيشى،
 قى گاڭا ھانى،
 تىلى تەمۇ بايى برووسكى،
 خوه ل كۆنلى مە را گەناند،
 گۆ، - قەزىكە گران ل مە قەومىيە،
 دۆنۈزدە مىرى عەشىرەتى يە سىيارى،
 دچنە پىشىيا بىنباشتى رۆمىي يە،
 ئىلا وان گران شەف نىقى شەقى،
 دان بەر كۆلە، ئاڭر پى دان،
 عەلیبەگى خارزىيا بىستووبىنج گرتىيافا
 بۇونە دىلى رۆما رەشە-خايىن.
 و تىلى حەمزە، دەستەبرانگى من
 سەد زىرى ژ من خوهستىيە ب دەينى،
 لى من سۆند خار ب قى قورانى...
 حال-حەوالى من و تەمۇ ئەڭ بۇو،
 ئەو گەلەك ژ من نە را زى بۇو...
 لۇقەلەزكى كولى ل من گىتنە،
 من چەعفى ويدا روحستىنى خوه دىتنە.
 تىلى عەيشى، كەفانىا مالا گران،
 زۇو دكە و دلەزىنە

دەستى خوه ژ هەۋىر دەردخىنە،
تەپكى دودا ناڭ چەعېنى مىستى دخىنە،
دۇقى، بىرى مىركۆ، بىرى،
مال ھىچيا من بىمینە،
تە چەوا سۆزى دەرەو خارنە؟

تىلى عەيشى كولفەتا قەدر، سىيانەتا،
داو و دەلنگا ھلتىنە،
پارا پەى تەمۇ دەقە،
ئاڭر بەرى لۇدا گىھى دەد،
پىلائى ئاڭر دەگەيىزە عەزمىنە،
و پەى تىلى تەمۇ دەكە قىرىنە:
— تەمۇ لاق، تەمۇ،
ئەز بەختى تە مە، تەمۇ،
توبىيى دزگىنە مەعەنەگىيى بکشىنى،
بۇنا خاترى مەتا خوه يە،
توبىيى ب خەيد ژ مالا مە نەچىيى...

دەنگى عەيشى كەتە نەوالا،
كەتە زنارا، چىا و وان بانيا،
گەيشتە گوھى تەمۇيى سىيارى.
تەمۇ دەمەكى تىلى عەيشى بىر تىنە،
دزگىنە ل دەقى مەعەنەگىيى دخىنە،
بەر دەرى مىستى رەشكى دسەكىنە،
عەيشى خوه ل تەمۇ را دەگەينە،
دەستى خوه بەر پىشتا خوه دخىنە.
سەد زېرى بەر تىلى تەمۇ داتىنە،
— تەمۇ لاق، ئوروت و چارا مىبىي،

سەقا خاترى مەتا خوه بباخشىنە،
 بىبەختىيا مستى حەمزى نەھەسىنە،
 ۋان زىترا سەقا خاترى مەتا خوه ھلينە،
 بىزە باقى خوه تىلى حەمزە،
 تىلى عەيشى ۋان زىترا
 چاوا خووشك تەرا دشىنە،
 چ كۆ لازمى وي بە، برا جاۋى
 سەر خووشكا خوه دا بشىنە.
 وەختا مالا مە ژۆززانەكى باردىكە،
 و زۆزانەكە دنى داتىنە،
 ئەختەك ئانجاخ زىرى مە دگەرينى،
 ھەر تەنلى برا لاۋى مە كوردا
 عەلیبەگى خارزىيا بىستۇپىتىنج گرتىيا
 ژ دەستى بىنباشتى رۆما خايىن ۋەگەرينى،
 تىلى تەمۆ خوه باقى را دكھينە،
 دېقى، باقۇ، بەهارە خوھش بەهارە،
 تو دەولەتىيا مەجيىربىنە،
 قەدرى خودى بەها دەستانى،
 بادىيەوا ئاززان نەجيىربىنە.
 حال و حەوالى من و مستى ئەقە...

تىلى حەمزە دەرەكى ھەر دەرەكى،
 بەر پىي خوه نەھىرى و كۈور فكى،
 پاشى ھىدىكى سەر ملى چەلى زقى،
 كۆ، - ئەرى لاق، توبىي راستى،
 مىر ئەو مىزە، كۆ ب ۋى دەستى،
 دەرمان دكە برىنى گەستى.

دە رابن خۇرتىق، رابن،
ئەمە رېبى نە.

ئىقشار دا كۆما خۇرتا مەشىا،
ئىقشار دا كۆما سيارا كشىا،
ئىقشار دا دىزگىنا ھەسپا ماشىا.
وى پۇزى تەعىى زى خوه ئەگلە كر،
ئەو زى دەرەنگ قولبى،
ب پەنجى خوه را ۋەرىكىر،
ۋەرىكىر سيارا بەرب ئىگر.
وى شەقى كولىك زى رانەزان،
وانا زى خوه جفاندە ھەقدو،
وانا زى ب نارم سەردى خوه ھەژاند،
و لاوك بەرب شهر ۋەرىكىر،
وى شەقى كانى ھەفرا خولخولىن،
ھەفرا خولخولىن ژ رى زەقلىن،
وانا زى ب قەيدى خوهى خولىنە،
دەگۈتن، "ئۆغر بە، ۋەگەرن زۇوتەرە"،
وى شەقى تەير تۇو رانەزان،
تۆپ بۇون رەھفى خوه گىرىدان،
وانا زى ب قىرىن و قۇوشىن،
دەگۈتن، "خۇرتىق، ھەر بىزىن"،
تەعىى پەنجى خوه دەما بەرەز كر،
ھەنەكى زى ئەوى خوه ئەگلە كر.
بەر پىرى تىلى حەمزە سەكىنى،
سى گولە ھەۋىدا ئاڭر كر،
گۆ، - خۇرتىق، ۋەردا ھا ۋەردا،

ئەمىٽ وا ھەرن، پىش دا ھا پىش دا،
 تەمۇ لاق، تو خوھكى ب خودىكى،
 بەرى ھەسپا بۆز بەرب ۋىچىكىي،
 تو خوھ گوندى كىارا بگەينىي،
 ھەواريا مە بەر گوھى دەستەبرانگى من خىنى،
 بىزە دەستەبرانگو، ھا دەستەبرانگو،
 حال و حەوالى مە و رۆما رەش ئەفۇ،
 بىزە، باقى تىلى حەمزە،
 دېرسە كىف-حالى تە و مالى،
 برا رابە، زانم پر زەممەتە،
 تىلا برووسكى سەر سى پىادا بکشىنە،
 چكا كافرى سىيارى بىنباشى رقمى
 عەلیبەگى خارزىيا بىستۇپىتىج گرتىاڭا
 ب كوتان بىريه كىزان رىدا؟
 رابە وان دايە دىياربەكرا شەوتى،
 يانى بازىدا وېرانە-وېرتاس،
 يانى ژى بەر ب دەفە بۆينا وېران؟
 دە لاق بلهزىنە، بلهزىنە،
 وەعدە بادىھەوا ئۇندا نەكە،
 زۇوترە جاڭەكى باقى خوھرا بىنە.

تەمۇ خوھ زىنلى ھەسپىرا زەلقاند،
 تەمىي باقى تەف سىوراند،
 و بەرى خوھ دا بەرب گوندى كىا،
 باوھر يا كۆمەكى دلدا.
 تەمۇ شەفەكى تەمام رى چوو،
 بەربانگى ھەر بەربانگى

گهیشتە گوندئ دەستە بىرانگى باشقى.
ئەو گوندئ بچووك، ھۆلکى خوهلى،
ناف كەفر-كۆچکا بوبۇون نە تو حالى.

تىلى تەمۇ خوه دەرى مالى كىيرا دگەينە،
ب كولال دەرى وى دخىنە،
دەقى ۋەكىن، ۋەكىن، ئەمە رېۋى نە.
خوهىي مالى ژنى دقىرينى،
دەقى، - خانى، ها خانى، بلەزىنە،
تو خوه دىرىرا بىگەينە،
سەڭكايى چرا-پلتى ل مە قىخىنە،
ئەققا نە چۈيتا رېۋىنە،
تەخىينا من ئەققا شەقىتا كوردا نە،
شەقىتا تۆرنى مala شەرق نە
قى بەربانگى، بەربانگا سبى،
وانا بەرى خوه ل مە دانە،
عەسە قەزياڭى ل وان قەومىيە.
خانى دكە دلەزىنە،
خوه دىرى را دگەينە،
چرا پلتى قىدەخىنە،
ئەجىبە كە گران بەر چەعفە دېيىنە:-
تىلى تەمۇ، كورى تىلى حەمزە،
ۋال پىشت دىرى سەكتىيە،
خوودانى ئاقىتىيە ل عەنېيى يە،
پريىسىكى ئىگر دېكىن ژ چەعغانە.
دەقى، - لاق، تە خىرە، خىر نىنە،
ج ل مala برى من قەومىيە،

تەمۇ دۇنى، -كىاۋ، ها كىاۋ،
 قەزىكە گران ل مە قەومىيە،
 بىنباشى رۇمىيى، شۇورى دەولەتى،
 ئىلا ما ئىرىن دايى بەر ميراتى
 عەلپاگى خارزىيا بىستېنچ گرتىيا ۋا
 ئەقا چەند رۆژه دايى بەر قامچيانە،
 دەستى وانە كەلەمچى نە،
 لنگى وانە تەڭ قەيدى نە،
 ستوئى وانە لەلى نە،
 خىرا گرتىيا ژ خوهيارا تونىنە،
 باقى من تە پا پر سلاف دشىنە.
 دۇنى، -برا سەقا خاترى براتىنى
 سى تىلى برووسكى عەزمىن خىنە،
 چكا كافرى بىنباشى رۇمىيى
 بىستۇوبىنچ گرتىي عەشىرەتى
 كىزان رى داشىنە؟

كىا شەف نىقى شەقى بۇو،
 خوه ل ستۇونى تىلا برووسكى را دىگھىنە،
 سى تىلا سەر سى قەزا دا دشىنە،
 چكا بىنباشى رۇمىيى، شۇورى دەولەتى
 گرتىيە كوردا كى پىدا دشىنە؟
 وەختا تىلا سەر ئەرزۇومى دكشىنە،
 دەقىن "برا ھى تو كەس تونىنە"

چاخى تىلا رىيا بازىدى دكشىنە،
 دەقىن: "كورد زۇۋۇ ۋا ژ برا بىرینە".
 وەختا تىلا رىيا دەھەبىنى دكشىنە،

دەپىن: "وەلە بىنباشى رۆمىز،
 گرتىيە عەشيرى،
 عەلپاگى خارزىيا بىستۇوپېتىج گرتىيا ثا
 ل بەر كىلەك-كىلەك وەلدگەرىنە،
 دەھەرە مىرن برا زۇو بىن،
 مىنا برووسكا عەورى نىسانى
 خوه گرتىيارا بگەھىن.
 دەست وانە تەۋ لەلى نە،
 لىنگى وانە ل قەيدى نە،
 خىرا گرتىيا خوايىارا تونىنە.
 سىيارى بىنباشى رۆمىز ل ۋى ئىفارى،
 سەمیل بادانە، گۆتىيە بەر جماعەتى:
 "ئەزى هى سى رۆژا ژى ل بەر بىنەن،
 و ئەجەلا كوردا ل فەرىتىن،
 ئەزى ۋان گرتىيان تەۋ بىزىرىنە،
 برا كوردى ۋان عەردا ھەرن-بىن،
 عەجيڭا گران چەعفى خوهۇ بىنەن،
 و برا دەستى خوه ژ خرابىا
 دەولەتا رۆمىز دەباشىن".
 ئاخ، چەوا خارزىيە تىلى حەمزە،
 بىستۇوپېتىج گرتىياڭ مېرخاسى مىرا،
 كەتنە دەستى دەولەتا رۆما خايىن.
 ھەر ئەف يەكا تىلى تەمۇ سەكر،
 لىنگەكى خوه ل سەر پشتا مەعنەگىيە خار كر،
 و بەر باقى خوه ژ سەر ھەسپى پەيا كر.
 گۆ، - باقۇ، ھا باقۇ، خوه ئەگلە مەكە،

گرتیي ئىلا مه ژيرين
 دەستى بىنباشى رۆمى زارە-زارن،
 دەستى وانە كەلەمچەنە،
 ستوى وانە تەھ لەلى نە،
 لنگى وانە ل قەيدى نە،
 سەر رىا دەۋەبۈينا شەوتى
 كىلەك-كىلەك وەلدەكەرىين.
 ژ دەستى كوتانى خىرا وان تونىيە.
 كافرى سيارى بىنباشى رۆمى
 هى وى سى رۆژا ل ور بىيىنە.
 ب سالخيا گونديا،
 رېويىد وان رىا
 دەسمالا سەر چاڭى خوه دشىين،
 بۇنا عەلېيەگى خارزىا و بىستووپېنج گرتىا
 ل وى رۆژا كران دا نەبىين.

وى ژ وىدا تىن عەشيرى كالن
 ژ ديتنا گرتىا كور دەلن،
 وەختا چەعەل تىلى حەمزە دكەشن،
 ھەسپا زەنكى دكىن و بەر ب وى دلەزىن،
 دەنگەكى دودا حەمزە دقىريين،
 دەقىن، تىلى حەمزە، ها تىلى حەمزە،
 تو ھاز قافى خوه تونىيى،
 رۆما رەشە-خايىن ب دەستى زۆرى،
 مە كوردا گشكى دزىريتە.
 دە بلەزىن، مىرخاسى كوردا،
 بەرى خوه بدن بەرب دەزمىنا.

بەری ئىقشارى، هى شنگا-شنگا با بۇو،
 تەعف ژى ب خەملا خوه ل فيزا چىيى بۇو،
 سيارى تىلى حەمزە كشيان ل پىدا،
 ئوندا بۇون ل ناڭ تۆز-دۇومانى دا.
 بەربانگا سبى چىكىنيا تەعفى بۇو،
 سيارى تىلى حەمزە ل وى بەستى بۇون،
 چاردهە كۆنى پەش عەرەبى،
 ل وى راستى بى خۆف دانىبۇون.
 دىلى كوردا ب تى و بىچى،
 ژ بەربانگا سبى حەتا ئىقشارى،
 كىلەك-كىلەك وەلدەك راندن ب كافرى.
 تىلى حەمزە ژ دۇور ۋا بەھىست نەعلى،
 وى نەعلينى دلى وى زۇر دا ئانى،
 قەمى گرى دل-هناقى وى شەوتى.
 گۆ - سيارنۇ، هەى سيارنۇ،
 ئۆزى ب قلخى دەوريشى ھەرم،
 بەر كۆنى بىنباشى رۆمى يە
 ھەرگى كۆ بى شەر و بى دەو،
 بىنباشى رۆمى نايى يۈلى يە،
 جارا ئىزارن خەلقى بقىنە،
 میرانيا خالى عەلېبەگى يە.

تىلى حەمزە خوه دكە قلخى دەوريشە،
 دچە دگەھىزە بەر كۆنى بىنباشى رۆمى يە،
 دەقى، بىنباشۇ، ھا بىنباشۇ،
 تو ۋان گرتىيا بەرده ژ تەنگىي يە
 ھەر يەك ژ وان چرا مالەكى يە،

چينه سينه چرا وان ئوجاخانا،
 كورد بريندارن، برينى وان هى زووفا يه،
 مەزن نەكە وئى برينا ملەتىي يه.
 دە وەرە، بىنباشۇ، ها بىنباشۇ،
 تو ۋان گرتىيا بەرده ژ تەنكىي يه،
 ۋان گرتىيا ئازاكە ژ زەلولىي يه،
 بۇنا خاترى خودىي يه.

بىنباشى رېقى دەرتى ژ چارى،
 دىندا خوه ددى بەر دەرى وى
 دەورىشەك ۋار لور سەكىيە.
 بىنباش سى دەنگا خولاما دكە گازى،
 دەقى، -خولامنۇ، وەرنە وەرن،
 وەرن راستكەن دارا قى رېۋىزى يه،
 باقىزىن ستوى قى دەورىشى يه،
 پاشى دەستپىكەن نمىزدا سېنى يه.
 گلى هى دەقى بىنباشى رېقى دا،
 تىلى حەمزە سى گافا خوه ژ چادرى
 ها ژ چادرى دور دخىنە،
 عەبىا دەورىشىي سەر خوه ھلتىنە،
 زووترەكە هاززىيا خوه دەينە.

دەقى، -تەمۇ لاق، بلەزىنە،
 خاس عەينەلۇویە باقى خوه را بىنە،
 ئىرۇ يان رېڭىز منە پاشنە،
 يانى زى ئەزىز وەلگەرېنە ستۇونا قى چادرى يه.
 ئۇوسقى جازى دەنگەكى دكە گازى،
 دەقى، - كەكۆ، ها كەكۆ،

گولًا من ۋا بەزى،
 تو نەھەرمىنە گولًا خوه حەلالى،
 ئووسقى جازى كورى كوردى چيايى،
 خوه ھىدىكا ددە پشت كەفرى،
 گولەكى بەرددە بەرب چادرى كافرى.
 بىنباشى رۆمى دەقەتىنە بشكۇكا چادرى،
 خوه پاراڭا كەندالى ژىرىن را دەگەينە.
 ئووسقى جازى پاراڭا گولەكى داشى،
 گولە راست دەگەرە ل قوتىكى،
 قوتىكى دفرە
 ژ سەر فىنۋئى سەرەت بىنباشى رۆمى.

تىلى تەمۇ ئاڭر ل چەعقا،
 خوه كۆنى پېشرا دەگەينە،
 شۇورى شىن بەر خوه دەكشىنە،
 مينا برووسكى ژور دا تىنە،
 قەيد-زنجىرى بىستۇپىتىج گرتىا
 مينا مووكى سەريما دەقەتىنە،
 عەلېبەگى خارزىا بىستۇپىتىج گرتىي كوردا ۋا
 ژ دەست-پىي دەزمەن دەرتىنە.

شابۇون كەتە دەشت و بانيا،
 كلام و رەقسى خوه دانە ھەر ئالىا.
 وى رەۋىتە مام، ل سەرەت چىيى،
 گۆفەندەكە گران حەمدى خوه گەريا.
 ئىڭارى جاڭا بىنباشى رۆمى
 دچە بگەيىزە ل ستامبۇلى،
 "تىلى حەمزە و كوردى چيايى،"

بیفهیده کرنه تاخبورا رۆمی،
 ب شور و قهما، ب دهستى زۆرى،
 وان حجوم کريه سەر بىنباشى رۆمی،
 ئازا کرنه ژقهيد وزنجира،
 "عەلیبەگى خارزيا بىستوپىئىج گرتىا"
 شايى هى تەزە دها پر دبوو،
 چاخى فەرمانەك تەزە پەيدا بwoo:
 "كى كو بۇنا سلطانى رۆمی،
 سەرئ عەلیبەگى و تىلى حەمزە
 بىنە و دەينە ديوانا رۆمی،
 وى ب گرانيا سەرئ هەردوا،
 زىرا بستىنە ژ دەولەتا رۆمی".
 سەر نافى كوردا فەرمانى ئوسا،
 ژ ستامبولا پەيتەختا رۆمی،
 پر بەلا بووبون ل ناثا دنى.

بهرى ئىثارى سىيارى كوردا
 بهرى خوه دانە بەرب مالى خوه.
 كشيا كۆما سىيارى كوردا،
 كشيا، كشيا، كشيا ها پىش دا.
 عەلیبەگى خارزيا سىيارى كورداشا،
 تەۋ تىلى تەمۇق و تىلى حەمزە
 دەرباز دبۇن ناف گوندىكى خرابە را،
 ب ئەشق و شا، ب كەن و حەنەك.

پشت خرابەكى ل بن سيا ديوير،
 خوه را پال دابوو يەكى كالەمېر،
 ژ دەنگى سترانى، فرينا هەسپا،

ئەو كالەمىرا را بۇۋۇ ژپيا.

دىت كو ئەو سيارن، خۆرتى بەزىن بلندن،

پشتا مەعنەگىا خوه گىتنە پند.

فکرى خوه را، خوه را دا ستاند،

كۆ: "چرا ئەزى خوه بىتلەلينم،

ئەزى گولەكى قىرىقىنم،

بلا ئەف سيارا كو وا كوبارن،

نەفيىزىن چ گوندەكى تەف خرابە يە."

و فەكى كال، هەسپى هەسپا،

دەستى خوه ئاقىتە تەنگا كەر-لەل،

تەنگا مەزن، كو زەنگ گىربۇو،

ھى زۇۋ ۋا فيشەك خوه دا نەدىبۈو،

قى جارى تەقىيا سەر سەرى سيارا،

دۇومانى پى گرت، دۇومانا گران.

و چاخى سيارا ل سەر وى دەنگى،

ل ھەف نەيىرین، پاش دا زقريين،

ئەو عەلېبەگى خارزىيا، كو ژ دەست دېمن،

ھىشكا ئازا بۇو خوه را شا دبوو،

كەتبۇو عەردى خۇونى دا مەوجى.

ئەوى كور نەعليا و وا گۇ حەميا:

– خال، خالۇ، خالۇ شىرنۇ،

سەرى من قوربانا ل سەرى تە بە،

عەمرى من ل سەر عەمرى تە بە،

ئاخ، چەوا كافرى كورى كافرا

نەھىشتەن خالى من ب مراز شابە،

ئاخ، چەوا مېرانىيا خالى من عەردى خىت،

ئاخ، چەوا ئەوی فەکىي
 مىرانيا خالى من ئوندا كر،
 دلى دهولەتا رۇما خايىن،
 ب كوشتنا من شا كر.
 هىسر، كو هى تو كەسى
 نادىبۇو ژ چەعېتى تىلى حەمزە،
 وى گافى ھىسر ژ چەعېتى هاتن خارى.
 ئەو نىزىكى عەلى خارزىيا بۇو،
 كول ئەدرى ۋەلەزىيا بۇو
 و گوللا خەدار ل سىنگ دا بۇو
 گۆ، - خارزىيا، ئاخ خارزىيا،
 دلى من كىنه-كىنه،
 برا فەكىي خىرى نەبىنە،
 چەوا ب مخەنەتى تەل دا بەخىرى دا
 كولەكى سىنگى عەلېبەگى خارزىيا
 مىرى مە پا دايە ب نەيارى.
 برا پۇزا ئىرۇ ئىن،
 ئاخ پۇزا ئىرۇ ئىن،
 كۆكا مىرال من بھاتا،
 تەنلى برا ناڤى كوشتنا
 عەلېبەگى خارزىيا دنى نەكتا.

- خالق، ھاقىنە، خوهش ھاقىنە،
 برا فەكىي بازىدى خىرى نەبىنە،
 چەوا ئەوی گولەك ل من خىست؟
 گولە خەدارە، من زەحف دېشىنە،
 دە هوون بىن بلەزىنە،

جنيازى من برهقين،
رۆما خايىنه،
وئى بى ب دەستى زۇرى
جنيازى من ژ وھ بستىنە...

حکياتا به كىسەمەت

زەمانەكى، تەخت-تاجەكى،

پادشاڭ هەبۈو وەلاتەكى،

خودى چل كور پىشىكىش دابۇو،

چل ژى ويرا نۇلا چىيا بون.

سال سالا چوو، مەھ مەھا چوو،

جماعەتى پرسا ھەقىي دابۇو.

- پادشى پادشا، تمى خودوش بى،

حەتا كەنگى بى نېبى بى؟

چل كورى تە شكر ھەنە،

ناڭا سالى ب دەف، زورنە،

ھەما دودا بزەوجىنە.

پادشا شەرمىر ۋان خئەبەرا،

رابۇو جڭاند دىوانا خو،

گۆ، حال-حەوال ل من ئەقە،

دەقىن كورا بزەوجىنە.

پادشا ھلدا دا و سىتەند،

بەرب سندۇقى خوددا لەزاند،

رابۇو رۆكى ژ مال دەركەت،

چۈل و بەريستانا ئەو كەت،

دۆردا دنى تەمام گەریا،

پۆر و پۆشمان ئەو قەگەریا.

ئەو ۋەگەر يَا شەھەردى خۇد،
بۇو مىقانى كاۋانى خۇد.

وى ئىقشارى كو ۋەگەر يَا
كاۋانى كاڭ ڇۆل-بەستا،
ب كەن-حەندىك ب گاله-گال،
چىل قىز پېرا هاتنە مال.
پادشا كاۋان سلاپ دان ھەف،
سلاپ ل ھەۋ ۋەگىتن ئەو،
ڇەۋ پرسىن حال-حەوال،
لتىپ شىرىن گەلەك دەلال،
پاشى مالخوى گۆتە مىقان،
گۆ، مىقانو، وا ب دەورىشى
ئەۋ چەند سالە تو دىگەر ؟
گۆ، كاۋانو توبى خوهىشلى،
ئەز ناگەرم ب دەورىشى،
دەردى كورا ئانىيمە ۋە.
ئەزم پادشى ۋى شەھەرى.
كاۋان كىنيا ب پىرقە-پىرق،
گۆ، مىقانى منى لائىق،
تو قەرفى خۇد ل من دىكى ؟
ب لاقىدى من دىكەنى ؟
پادشى پادشا ئەگەلە نەكىر،
رابۇ ڇىپا گارى خۇد كىر،
گۆ، كاۋانو، كاۋانى من،
ئان ڇەترا كىسى زىترا،
چىكە خودرا كۆشك و سەرا.

ئان ژ تارا چل گوستيلىكا،
 چل ژى تىكە تلىي قىزا،
 وەكى سيارى منى متناق،
 سەرى مەھى ب رەقه-رق،
 وى پەيا بن بەر دەرى تە،
 ئەۋى سياركىن چل قىزى تە.
 سەرى مەھى سيارى پادشى،
 سيار بۇون ھەسپا، كەتنە پى،
 ب كەن حەنكە، ب لاقدى
 چوون گەيشتن بال خناميا.
 ھەر چل بۇوكا ل دەعنەكى،
 ب دەف زورنە سيار دكى تىن.
 پادشى پادشا ھە دەقىنە،
 سيارى وبيا ھېئور دانىنە.
 سبەترى، چاخى رۆن بۇ،
 ج كۈ دىتن ئەجىبەك بۇ:
 زياكى مەزن، رەشى درىز،
 مەرەت ترى پىدا قرىز،
 دەعواتقانى كريه بەندى
 و پال دايە سەر پۆچكى.
 جاھابا گران ددىن پادشى،
 «ئەقە حال-ھەوالى مە وزىي».«
 پادشا رابوو بۇ دل رجاف،
 چوو بال وى زىي گۇ، بىمارەك،
 سەرى رىيا مە ۋەكە ھەنكە،
 دەعواتقانى ئەمە ئىرۇق،

تو مه نه که ۋرا گىرۇ،
 زيا ويىدەرى دىكىلەمە:
 - مرازى من تىشتەك نىنە،
 ھەر بەكسەمەت تو بىشىنە،
 جەم من برا ئىو بىمینە.
 ھەرگى ھۇون چوون، تە دەرھو كر،
 تە بەكسەمەت ۋەرىنەكىر،
 سەر شەھەرى تەدا دگرم،
 ئەزى گشكا حۇوفى خوهكم.
 پادشى پادشا ئاد قراركىر،
 و ۋى جارى دەرھو نەكىر.
 چىل بۇوك جىكى ب شىين-گرى،
 ب شىين مەبىل كەزى بىرين،
 ب رەش مشۇت گھېشتن جى.
 بەكسەمەتى كورى پادشى،
 چوو گھېشته ل وى زىايى،
 گۆ، بىمارەك، ئەز ھاتمە،
 گۇتنى تە چىكا چنە؟
 گۆ، براو، بەكسەمەتو،
 ئەز نە زىامە، ئەز ژى خۇرتىم،
 ژ دەردى خۇوشكى ئەز بۇومە زىا
 تو گەرەكى خوه پاش نەگرى،
 خوه پاش نەگرى، كۆمەكى بدى،
 كو خۇوشكا من مالا باقى
 زۇو بىكەپىزە بەختەوارىيى.
 ئىو ژى ٰابۇو تەڭ بەكسەمەت،

را بول سەر ریا شەھەر كەت،
 گۆ، ئا، ئەو شەھەرئى مە،
 كو خوشكى من نەلەيدىه.
 پەرى شەھەر ل مالەكى،
 بەكسەمەتى كورى پادشىّ،
 بۇو مىقانى پىرەدىكى،
 گۆ، پېرىي، دايى، رەمەل باشا،
 تو خوهى ناكىي قە مىقانا؟
 گۆ، لاق، وەرە، وەرە، وەرە،
 مىقان مىقانى خودىيە.
 بى ج دەولى تو هاتى ۋەر،
 كو ۋەناكى گلى و سور.
 گۆ، ئى، پېرىي، ئەز ج بىزەم،
 ج ژ خودىي تە فەشىئرم؟
 ئەز هاتمه ۋى شەھەرى،
 بۇومە مىقانى حەموو دەرى،
 بۇي خازگىنىي قىزا پادشىّ،
 بۇي بەدھويا وى و بەزىن.
 پېرىي جىدا بۇ كەفرى،
 ژ خەبەرى وى مىقانى،
 گۆ، ھەى لۇ، لاق، بى ئاقلۇ،
 ژ دەست ئاقل تونە بۇونى
 توئى بقىي تۆز و خوهلى،
 تشت نامىنە بەزىن و بالى.

سېھەترى ل شەبەقى،
 بەكسەمەتى كورى پادشىّ

چوو هوندورى وئى كۆشك-سەرى،
كۇپادشا ور پۈونشىتىبو.

پادشا گۆتى، هاتىي، هاتىي،
كورى دەلال، من بەلەدى؟
تو كەلا ناڭ وئى دېينى؟
سەريك مايه لى تەمام بە،
تە ج دله، ج جەگەرە
ل قىزا من بۈويى بەلا؟
شەرتى منى ئەول ئەقە:
قى ئىقشارى ل مەيدانى،
ئەزى بەردم پەلەوانى
خوھى عەزىز بۆى گولاشى.
تو زى بىنە قى ئىقشارى،
پەلەوانى خوه گولاشى،
ھەرگى ئەوى ئى من ئالتكى،
شوخولى تەيى تەۋى دوروست بە،
ھەرگى ئى من ئى تە ئالتكى،
جەلادى سەرى تە لىخن.
پادشا راپوو ل ئىقشارى،
پەلەوانا دا مەيدانى،
بەكسەمەتى كورى پادشى
چوو سەكى بەر سوورەكى،
پەلەوانا گازىكى،
گۆ، حال-حەوالى من ئەقە،
چارەك ل من بىكىن، برا.
پەلەوانى كورى پادشى،

خوه هنەکى دانە پاشىيى،
فردا-ويىدا خوه بىر-ئانىن،
دېمىنى خوه گشكا دانىن.

پادشا ئەف يەكاكا چاخى كودى،
گۆ،-بەسە خۇونى بىن لىيى،
بەكسەمەتى كورى پادشى،
دەقى پادشا، نايىن يېلى،
تەمام نەها دەقخۇون بۇونە،
تەمام نەها چەعەقخۇون بۇونە،
كى دكارە وان لەف بىنە؟
ھەۋرا دەپىن پەلەوانە.

پادشا رابوو، گۆ، بەكسەمەت،
شهرتەك ژى ھى ل سەر تە كەت،
ئەزى سەقى، سبەترى،
ل مەيدانا قى كۈشك-سەرلى،
تەيرابەردم بەرب ھەۋى،
چاكا تەيرى مە كىۋانى،
ۋى ئالت بىن تەيرى دەنى.
ھەرگى تەيرى منه سىمر
ل تەيرى تە ئائينە قر،
جەلادى من نىقى شەقى،
ۋى سەرلى تە تىكىنە بىرى.
گۆ، پاك، پادشا، برا وا به،
رېكە خىرى ھلبەت وى ھەبە.
سبەترى تەيرى پادشى،
تەف قلۇز بۇون ل ناڭ ھەۋى،

بەكسەمەت ژى ل پشت دىرى،
تەير و تويا دا ئالىكى،
گۆ، ها تەيرنۇ، تەيرى سىمر،
قىرا تەيرى پادشى بىن.

حەتا نىقىرۇ تەيرى دېمن
خۇونا ھەۋدو پر درېئن،
يەكۆ-يەكۆ تەيرى پادشى
ژۆردا تىن خار سەر كىلەكى.
پادشا ژ جى قلۇز دې،
دەقى، - ئاوا نابە، نابە،
شەرتەكى من ھەلا مایە.

رۇزىترا دن ل مەيدانى،
بۇو رېنگىنا دەف و زورنى،
قىز و بۇوكا خوه خەملاند،
جماعەتى تەف ل ور لەزاند،
کو جريدا چلىك قىزا
بەر چەعفى خوه وان بدیتا.
و نشكىشا بۇ توڭىز دوومان،
چل و يەك سيار مەيدانى دا،
مینا باى و برووسكى،
ھەسب ئازۇتن بەرب دەشتى.
وانا ھەسپا، ئازۇت، ئازۇت،
وان دنهىرىن تەف قىز و خۆرت،
چل و يەك سيار پر وەستىايى،
ھاتن پىشىيا پادشى دانىن.
پادشا رادبە و دېئرە:

ژ قان قىزاكىيە ھىزا؟
 و بەكسەمەت ژمارت يەك-يەك،
 چەپى بىستەك، راستى بىستەك،
 گۇ، ئان پادشا، ئەقە ھىزا،
 ئەقە گولا ناڭ ھەفالا.
 پادشا گۆتە ل بەكسەمەت:
 – كەلە شەرتى من تەھەيدى،
 لى شەرتى من تەۋەنابىن.
 سېبەترى كورى پادشى
 هات سەكىنى بەر كۆشك-سەرى.
 پادشا راپوو دلەكى ئىش،
 قىزا خوه دا كورى پادشى.
 و بەكسەمەت تەۋ وئى قىزى،
 رىتكەت و چوو بەرب پىرى.
 وى گۇ، پىرى، تو دايىكا من،
 راپە تەۋ مە بەرب مال ھەرن.
 و بەكسەمەت، قىزا پادشى،
 رىتكەتن چوون تەۋ وئى پىرى،
 چوون گەيشتن وى خۆرتى زىيا،
 كوماپوو ئەول سەرىن چيا.
 وى خwooشقا خوه دوورقا كودى،
 لقاشى خوه دەركەت ھىدى،
 بۇو خۆرتەكى بىستپىنج سالى،
 شابۇون كەتە ل ھەر ئالى.
 و بەكسەمەت وا گۆت: دەلال،
 ئەقە برى تەيى حەلال,

ئەز ژى تەرا دەم براك،
 تو ژى مرا خووشكا حەلال.
 خووشك و برا تەف بەكسەمهت،
 تەف پىرەدى ئەو چۈون رەھەت،
 شەھەرى باقى بەكسەمهت.
 جاھار گھېشت بۇوك و برا،
 كو بەكسەمهت سلامەت ھات.
 شايى تەزە كەت چارنکال.
 بۇوك و قىزا كر گالە-گال،
 تەزە ور بۇو دەعوات، شايى،
 بۇو دەعواتا چىل برايى.

پىداكتور ك. چاچانى
 شاكىش ژ. ئاراكيلىيان
 پىداكتورى بەدھواتىي ئان. گاسپاريان
 پىداكتورى تىخنيكىي ۋ. گالستيان
 كۆريكتورا كۆنترۇل ئى. بەكويىغا

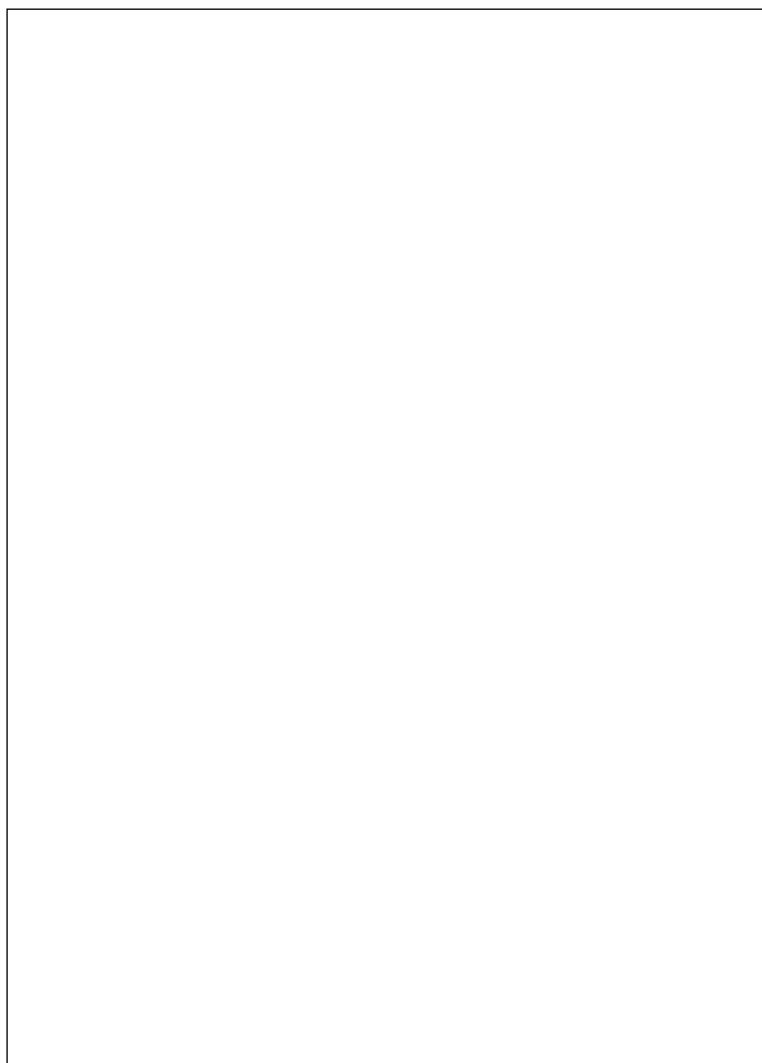
کلامید جماعه‌تا کوردا

بەرهەنگ و هازرکر

خ.ج. موورادۆف

نەشیرەتا دەولەتا ئەرمەنسىستانى

بىرىقان ۱۹۶۳

دەوسا پىشخەبەرى

جماعەتا كوردا يە قەديمىي ناقا تاريقا خوهى پرقولونەدا فۆلكلۇرەكە دەولەمەندە پىزىانى عەفراندىيە. وەكە بەرەكە بى سەرەبنە چىرۇك، بەيت، مژۇولى، مەسىھەلە و مەتەلۆكىيد جماعەتا كوردا، ناقا كىۋانادا جىكى مەزنى لايق دىگن كلامى وى.

من وەختى خەباتا خوهى رادىئۆپىيە پارا كوردىدا ب حىزكىرنا دل گەلەك كلام ژ دەنگىبىرا نېيسىينە و نەها ئەف كلامى كوتىنە نەشر كرنى، گەلەك ژ وانا پى رادىئۆپىيە تىن دايىنى و حەساب دىن چاوا فۆندا رادىئۆكۆمەتىيە رىسىپووبلىكا سۆقۇتىيە سۆسیالىيەستىيە ئەرمەنسەنانى.

بەرەڤۆك بەلايى سەر چار پارا دې. پارا عەولن "كلامى تەزە" نە، كىدەرى جماعەتا عەفراندار كلام سەر لىتىننى مەزن، پارتىيا كۆمۈونىيەت و حوكوماتا سۆقۇتىيە عەفراندىنە، ناقا كىۋانادا جماعەتا كوردا بۇنا عەمرى خوهى شايى بەختەوار رازىبۈونا خوه دە لىتىننى مەزن، پارتىيا كۆمۈونىيەت و حوكوماتا سۆقۇتىيە.

كلامىد مىرانىيى، كلامىد بەنگىتىي و چەند كلامىد گۆفەندى پارىد باشقە-باشقەدا هاتنە جىوهر كرنى.

خەلەل مۇورادۇڭ

کلامید ته‌زه

لینینی مهزن

مه‌رثید سوچیتی ته‌مام برانه،
عه‌مرئ ته‌زه‌را ئه‌شقن و شانه،
لینینی مهزن تم بیرا وانه،
تم بیرا وانه.

نها عه‌مرئ خوه ئەم ناکن گازن،
عه‌دلایا دنی حەموو دخازن،
چاوا قیز و خورت، ئوسا ژى مهزن،
ئوسا ژى مهزن.

ئەم ژ پارتیا خوه گەله ک رازینه،
قرارئ پارتایا بىي، مهرا مزگینه،
خیئر و خوهشیئی تم مهرا تىنه،
تم مهرا تىنه.

مه‌رثید سوچیتی ته‌مام برانه،
عه‌مرئ ته‌زه‌را ئه‌شقن و شانه،
لینینی مهزن تم بیرا وانه،
تم بیرا وانه.

کۆلخۆزى مە کانىنە

مە ئانى، كۆلخۆز چىكىرن،
لى، لى، لى، لى، لى، لى،
دەشت و زۆزان شىئن كرن،
ھەي جانى، جانى، جانى.

دەشت و زۆزان شىئن كرن،
لى، لى، لى، لى، لى، لى،
ھەي جانى، جانى، جانى.
دلكى مە ۋى شاڭرن.

كىلەردى مە تۈرىنە،
لى، لى، لى، لى، لى، لى،
خەباتچىيى مە جىندىنە،
ھەي جانى، جانى، جانى.

ئەلەگەز تەمام كانىنە،
لى، لى، لى، لى، لى، لى،
فيرمى مە لى دانىنە،
ھەي جانى، جانى، جانى.

ئاشق كامى ساز دخىنە،
لى، لى، لى، لى، لى، لى،
گلى-گۇتنا بىر تىنە،
ھەي جانى، جانى، جانى.

كۆلخۆزقان

كاوى يار-يار، رندى يار-يار،
كاوى يار-يار، رندى يار-يار،
بسكا باده مينا هرجار،
بسكا باده مينا هرجار.

ئۇرتا گوندى مە ب گولە،
فيزا گوندى مە ب گولە،
كاوا من بوویە كۆمسەمۇلە،
رندى من بوویە كۆمسەمۇلە.

فيزا گوندى مە زۆزانە،
بنيا گوندى مە زۆزانە،
كاوا منه كۆلخۆزقانە،
رندى منه كۆلخۆزقانە.

ئۇرتا گوندى مە ب بىرە،
فيزا مالا مە ب بىرە،
كاوا من بوویە برىگادىرە،
رندى من بوویە برىگادىرە.

دە هوون ليخن قەيدى گىزمى،
دە هوون ليخن قەيدى گىزمى.
ئەم چىدىكىن كۆمۈونىزمى،
ئەم چىدىكىن كۆمۈونىزمى.

کلاما تەزە

ھەی جان، ھەی جان، ھەی جانى،
لاؤکى من چۈو رەوانى،
لاؤکى من چۈو بخۇونە،
كتىب دۆستى وى بۇونە.

ھەی جان، ھەی جان، ھەی جانى،
ژ شەھەرئى رەوانى
لاؤکى منى چەعڭىشىنە،
منى نەما دىشىنە.

ھەی جان، ھەی جان، ھەی جانى،
ل شەھەرئى رەوانى،
حەزار جاھل دخۇونەن،
ناڭا واندا لاؤکى من.

ھەی جان، ھەی جان، ھەی جانى،
ژ شەھەرئى رەوانى
رۆکى خوهندى و زانە،
لاؤکى من بى گۈندى مە.

ھەی جان، ھەی جان، ھەی جانى،
لاؤکى من چۈو رەوانى،
لاؤکى من چۈو بخۇونە،
كتىب دۆستى وى بۇونە.

جان یېرىيغان

ھەى-ھەى، ھەى-ھەى، جان یېرىيغان،
تەعەف و شەمال ل تە بۇو مرجان،
روح و كەمال وەرپا قوربان،
ھەى-ھەى، ھەى جان یېرىيغان.

گول و سۆسىن، رەزى ترى،
چارنکالى تە نترى،
نۆلى بۇوكى مە خەملى،
بۈويى كان-مکان یېرىيغان.

شانەشىنى بلند و بەر
چىكىرنە تەۋەن ژ مەرمەر،
ھەواس و حوبىا من ل سەر،
دەلال و تەلەپىان، يېرىيغان.

ب تە عەمرى من زەعەف گەشە،
نۆلى گول، سۆسىن، بىنەقشە،
سەيرال تە چقاىس خوھشە،
تەپا ئەز حەيران، يېرىيغان.

ئەز ژى كورەكى كۆچەرا،
بەنگى مە تە و ۋان سەرا،
عەمرى فە نۆلى بەرى،
تو منى گولان، يېرىيغان.

چ سبە کە ئەشقە-خوھشە

چ سبە کە ئەشقە، خوھشە،

چ رۆزدە کە ناڭ-نىشانە،

گوند و بازار تەقى نەخشە،

رۆزا عەيدا ئۆكتىياپرىيە.

ئېرۇ رۆزا عەيدا مەيە،

عەيدا پالا و گوندىياپە،

عەيدا شايى و ئەشقىيە،

ھەرگاڭ خوھش بى تو عەيدا مە.

ئېرۇ عەيدە رۆزا شايى،

عەيدا وەتىن-جماعەتى،

عەيدا خوھشىي و ئازايى،

يا چىكىرنا كۆمۈنۈزىمى.

ھەى ھە فالنۇ بمبارەك بە،

بمبارەك بە و پېرۇز بە،

عەيدا رەنگىن ئۆكتىياپرى،

عەيدا شايى و ئازايى.

کلامیید میرانیی

بهندی دهوریشی عهقدی

ریکا رحایی پیکه په عنه،
ژی دکشه تله که گرانه،
من تری دووخانا که ری میانه،
یان بازرگانی دهقانه،
من نزانبوو جهدا میری عهربانه.
دھری کونی عهربی لھف جھیانه،
بره جاھلی مه رابونه،
ددنه خوه گھفان-گورانه،
ئەزى چەعشقى خوه دگھرینم،
چما دهوریشی عهقدی نه نافدا نه.
گەلی ئەسکەری میری عهربا، بېبەختى نه پیشى میرانه،
ئانجاخ بابته دهوریشی عهقدی میرا بکۈزە،
قەنترما بىنە ژ ئەسکەری میری عهربى فەرھانه.
دهوریشۇ، قوربا، دلى من دېیزە،
گەلی میری عهربا، ئەگەر ھون پرسا دهوریشى عهقدى ژ من دکن.
دەوریشى منى تەکى تەنی ناقا شەرە.
قرار-قەسمە خوددى بە،
حەتا ئەزى ساخم، رى ھەواتا دنى مە،
پاشى دهوریشى عهقدى برا من تۆبە به گۆشتى پەزى
ئىرە.
دهلاليق، وا دلكۆ،

زەعفاق، وا بچووکو، مال تەنكۆ،
 خودانى رما دۆنزىدە مۇڭكۆ،
 خودانى شەشخانا كىنگۈ،
 بال جىئىنارا-نه تو يوق، نە تشتكى،
 بال من عەقدالا خودى مينا حەفکە حنارەك، حنارى رەحايى،
 لى بىرایى، ل بەسرايى، ل حەمكى، ل حەمامى،
 قەترباشى بىن خوهرا فى حنارى بىرىن،
 خورى كالان، پېران، بى دەندىكى.

دەلال قوربا، حەيامى بەھارى، وەختى دەركەتنى،
 وەرى مە كەم بۇونە، كېچ كەتنى.
 پېرەدىنگا منه بەر مەنى،
 كالەباشى منى بەر شۇوشتنى،
 بەر حەفت بىرى منه بەر گەتنى،
 گافا چەعفى من چەعفى دەوريشى عەقدى دەكەفە،
 من ترى شىنا مالا باشى من دەرەوە،
 حەموو ساخن، روو ھەواتا دىنى.

ئەزە نە كىكى مە، نە ملى مە،
 قىيزا زۆر تەمر پاشانگى ملى مە،
 برازىيا عەلى پاشايى زەنگۈو زېرى مە،
 خوداندا كۆنى دۆنزىدە ستۇونى مە،
 وەكى منى زۆر تەمر پاشايى ملى فەنى نەكرا،
 دەنگەكى منى كورمانجى بقيراندا،
 يەكى ژى عەرەبى بلىلاندا،
 سەف خاترى دەوريشى عەقدى دەللى مالىيە.

ئەزى چوومە مالى، مالەكە تىرە-تىرى،
 ھاتمە ئۆدى مسىنى قاوى سەر دارى ھووجى دكەلچى،
 خۇلامق، ئەز بەختى تەدا مە،
 وەكى تو قاوى دكەرينى،
 قاوهكى بده دەوريشى من ژى.
 ئەزى خوه خوه راڭوومە، منى قاوه گەرانديه،
 داوا دەلە منى خوه ھلگەرانديه،
 تلى-پىچىيى منه مەرمۇرى،
 فينجانا قاوېيە فەرفۇرى،
 فينجانا قاوى منى دايە دەوريشى خوه ژى.
 نزام، شابۇونا بۇو تلى-پىچىيى من لەرزىن،
 قاوه سەر عەبا بەسرايىدا درېزى.
 ئەزى رابووم، منى بازىغانەك باركىيە،
 حەفت قالب سابۇونا حەلەبى منى ھلدايە،
 منى عەبا دەوريشى خوه بىرىيە سەر چەمى بىرايى،
 چەمى بىرايى من چكىيا بۇو،
 تلى-پىچىيى من ماشىيا بۇون،
 حەفت قالب سابۇونا حەلەبى دەستى مندا حەليا بۇون،
 عەبا دەوريشى من قاوه لى نەچوو بۇو، لى وەلگەريابۇو.

دلى من دېيىه، باقۇ، خودى مالا تە خرافىكە سەر
 مالىيە،

تو چما نزانى قەدرى مىرى چىيە،
 بشىنە پەي دەوريشى عەقدى برا نەسەنە، بىيە،
 وەكى مىرا بىكۈزە، تەپا فە بکە سىنورى دەر و
 دنېيە.

دەوريشىق، وەرە منى بىزىدە،

رۆزى خالچىيا، رۆزى باقچىيا،
 سەر پشتا مەنكىيا قرچىنى،
 ماويىزدرا، شىنگەشنىڭى
 كۆسە مسرىيا، وەرە منرا
 بىزىھە: مىر بەرانبەرى چەند
 مىردا دەرتىيە؟
 دەورىش دۇقى:
 - مىردى من، مىر ئانجاخ بەرانبەرى مىر دەرتىيە.
 كاڭا دەوريشى من دۇقىزە قىپىسىيە،
 مىر دەرى دكە قەوارىزى بىنما ئۆزىيە، دۇقى:
 - قەوارىنۇ، دەستتى دەورىش لىخن كەلەمچىيە،
 لىنگى وى لىخن قەيدىيە،
 سەتىيى وى لىخن لەلىيە،
 بىگىن، باقىتە سەرى كەلىيە،
 ئەو ژى مەرقەك خوه حەساف دكە بەرانبەرى مىردى
 خۇرەسانىيە.
 كاڭا مىر دۇقىزە قىپىسىيە،
 دەورىش ھندادقا رادقە پېتىيە،
 دەستت داقىزە بە علگىي پى ئۆزىيە،
 ملى راستى دكشىنە خەنچەرىيە.
 - مىر، ئەز ھەممە، دەورىشى دىنە،
 كەفەنلى خوه، وەكى سەر پشتا عەئورفاي بشىدينم،
 حەزار حەفسىد مىردى عەربى عەئونس
 بەر پەركى ناھەسبىينم.
 كاڭا دەوريشى من دۇقىزە وىپىسىيە،
 مىردى من دەنگ دە ياردىيە

– يادى، بکه، بلەزىنە،
گورزە دارى عەئووجى بىنە،
قاوهكى دەوريشىرا بقەدینە،
دەوريشى منى جاھلە،
خەبەرا ميرى خۇھ نافە عمىنە.

ھەي دەلال، ھەي دەلال، ھەي دەلال،
سېبەيە شەبەقا سبى،
میر گۆ: – دو قەواس رابىن ژ پېشىپەيىھ،
ھەرن پەي دەوريشى عەفدى بى ميرى مە تە دېيىھ،
بۇنا راوهك-راشا نىچىرىتىھ،
مەعنىيا وييا يَا دو سبىيە،
خودى خراب بکە مالا ميرى ۋى دەوريشى،
دەوريش گۆ: – كورق، تىلى عەئوتىنى بکشىن دەرى ل
مالىيە،
لىكىن زىنلى دەعویيە،
رما نەزەريي دۆنۈزدە مۇشكى بنكىن ل زەنگۈوييە.
دەوريش ميرقا زەنگۈو دانە زەنگۈوييانە،
دەركەتن قرى دەقىيە،
بەريا مۆخانى، بەريا خەزالا، نىزىكى كارى خەزالانە.
ژ مير، دەوريش، دەوريش زەنگۈودا تىلى عەئوتىمىيە،
ئازىقت سەر كارىتىھ،
بۇو نەعلينا كارىتىھ،
كەتە دەست، پى تىلى عەئوتىمىيە.
دەوريش گۆ: – ميرق، كەرەمكە، مە ھەرن سەر كانىا
سولۇخروحىيە،
پەيا بە ل عەردەيىھ، بەرەھ كە قىش و قالى چۆلتىيە،

ئەزى تەپا هازر كم كفافا گوشتى كارا خەزالىيە.

لى نەيرى دوومانەك دايىه سەرى چىيىيە،

مژەكى خوه دايىه رووبارى دەشتىيە،

ژ دەوريش، مير، دەوريش زەنگۈودا تىلى عەئۇتمىيە،

ئازۇتە ل پېشىيىيە.

گۆ: - كورق، ئەقا دەعوا، دەعوا كىيە؟

گۆتن: - دەعوا ئۆيتى عەربى ئۇزە، ئۇز خوه سيارى

پېشىيىيە.

دەوريش گۆ: - كورق، ئەز نافى وى خودى كم،

ئەزى بكم حەزار حەفسىد مىرى دەعوى يەك نەmine ھەوارىي

ۋەگەرينە ناف تىلىيە.

دەوريش بەردايى حەزار حەفسىد مىرى دەعوييە،

خار كر ناف شەھەرئى دېرىيە،

قىزىكى هلدا گۆ: - سەرى من قوربا بە، مەلكەمۇتى مىرى

كولىيە.

بەردايى ۱۷۰۰ مىرى دەعوييە،

خار كريه نافا شەھەرئى دېرىيە.

وەرە، دەلالق، دلکۆ،

خوهىي شەشخانا كنکۆ.

پما نەزەرى يە ۱۲ مۆڭكۆ،

بەر دلى خەلقىدا نە توق، نە تشىتكۆ،

بەر دلى من مەعرووما خوهىتىدا

شقىيتا حنارەك، حنارا

دەشتا بشىريي بى دەندكە،

مەرى بده سەر دەزمالى بگەرينە،

خورى كالان، پېرانق، بى دەندكۆ.

ههی دهلال، ههی لۆ، لۆ دهلال،
 ههی لۆ، ئەزە نه کیکیمه، ملیمه،
 ئەزە عەرەبەکە رەشە لیف دەقاندی بى خیلیمه،
 ئەزە دەلالیا زۆرتەم پاشایی ملیمه،
 ئەزە دۆستا دەوریشى عەقى، لاوکى ئىزدىمه.
 ههی دهلال، ههی لۆ، لۆ دهلال،
 ههیلۆ، ئەزە نه ب مالىم، نه ب بەنم، نه ب كىرم،
 خووشكا حەفت برا مە، دۆنۈدە پىمامى من ھەنە، تەمام
 فەنى شىرىن،
 سەھەتا رەبىي عالەمىي ژ منرا بەھاتا جاۋا دەلالى مالى،
 ئەزى حەفت برا، دۆنۈدە پىمامما مەزەلى بىنيا مالى ۋەشىرم
 پشتى دەلالى مالى.
 لاوکى مالا من سەگلاقى ژ تەولەخانى دكشىنە،
 نزام ژ نىلە، يان بزمارە،
 سەگلاقى دەلالى مالا باقى من خالس ناكە رەقا كارى خەزالىيە.
 دەلالى مالا من سەگلاقى خوه بەردايە خىتى بەرىي
 چىيىھ دەربەزىرە،
 ئەز پۇركورى سەكىنیمە ل بن كۆنلى باقى خوه، كۆنلى
 چاردهە ستۇونى ژ پىپا،
 من كۆ، دەلال، عەمرى من ب كۆرى، نزام توھاتى نه
 ب خەيدى، نه ژى خىرى،
 دە بىي: بى باقى ئەزى ھەرمە بەر ئاڭى ژى پرسىكم چ بەعسى
 چ حەوالە.

حامى موسى

سپا مه سپهکه شيرنه،
ئىلا مه، ئىلەكە زەنگىنه،
مالە مه رۆزانىد ژورىن دانىنه،
حامى موسى، گەلھۇرى برا، بەر دەرى پۇونشىنى،
ۋىئور مىلىعەتكە گران دانىنه.

حامى موسى بالا خوە ددى،
دنھىرە وانە، دوپەيا سەرئ قووچا سلى رەھىنە.
دبى: - شەعرى، تو دايىكا من كربى،
بەدرى، تو لەلا من كربى،
تو كەكى خوەرا دووربىنى مال دەرىنە،
چكا بنھىرم، ئەو كى نە، كى نىنە.

حامى موسى دووربىنى بەر چەعفى خوە دگەرىنە
دنھىرە يەك كورى شقىنى، يەك كورى گافىنى،
كورى شقىن دكە، دلهزىنە،

كورى گافىن با بەر فرنى بۆزى ناخىنە.
كورى شقىن خوە حامى موسىپىرا دەگەينە،
دبى وەلە، تالان بىنە،
دەرباز كرنە دەقى مۇوكايى ژىرىنە.

حامى موسى دبى:
- شەعرى، تو دايىكا من كربى،
مېرا عەتمانەكى ناۋا عەتمانى مال بىشىنە،
خوەدى بىانگى تە زەنگۈزى زالما بىسترىنە،
كەتىنە عەتمىن بقەسىرىنە،
ئىزىنا خوەدى ئەزى سېقى ۋان چاخا
تالان سەر خاينىڭا خوەدا بىزقىرىنم.

شەعرى دېيى: - گەلھۇيى برا،
 دېيى رابه دەفا ھەوارى خىنە،
 وەختا سەرى حامى مۇوسى تونەبە
 كەسەك گۆلکى نادە تو بچىرىنى.
 شەعرى دېيى: - بەدرى، ھا بەدرى،
 ۋاڭھ ئەز تو ۋا دەستى ھەف بىگىن ھەرنە سەرى قووقا سلى
 رەھىنە،
 بەلكى خودى نشكى ۋا پەياكى دى كۆتى، باڭ كۆتى پاستى
 مە بىنە،
 ئەملى ژى بىن پرس د حەوالانە.
 دنھىرە پەياكى وايە وى تىيە، كراس-دەپى پەيى
 عەربىنە،
 با لى دخە، تاسا مەرتالى ھلتىنە.
 دېيى پەياق، سەرى من قوربانق، تە هاڙ سىارى من
 نىنە؟
 شەعرى دېيى: - نىشانى سىارى من كۆلۈسى سىئى
 دەڤەتۈوكىيە،
 چوخى لى سووتى ناف ب چەيە،
 ساپۆكى لنا فرنگىنە،
 حەيوانى بنداد گوه كىشىروشكى، ناف تەھرىيە،
 وەختا سەر سىارى من دې رىنگىنە،
 حەيوانا بنداد دەف داۋىزە تەركەباخىي نەيارا سەر
 سىارى خودىدا زەقىنە.
 پەيا دېيى: - شەعرى، تو دايىكا من كىرى،
 بەدرى، تو لەلا من كىرى،
 ئەو سىارى تو سالخا ددى، سى نەزگە وى سىاريىنە.

شەعرى دبى: - پەياق، تە مالكى ل خرابە،
 تەيى چاوا منرا ئانىھ جابەكە نەخىرىيە.
 پەيا دبى: - شەعرى، تو دايىكا من كربى،
 بەدرى، لۆلەلا من كربى،
 قەت مەترىن، شەر قەت تشتە تونە،
 بريينا پەعنى رەكىفى زيان تونىنە،
 يَا ئۆرتى كەتىھ ئۆرتتا وى و زينى عەتمىنە،
 ئىزىنا خودى سبى ۋان چاخا
 وى تالان سەر خايىنگا خوددا بىزقىرىنە.

حەكيمۇ

هەرى بى حەكيمۇ، هەركى خودى، مىرى خودى دەھىبىنى،
 بەسە سەر منرا بکى نازى، بکى نازى،
 دە تو ودرە مەلھەمەكى چىكە بريىنە بريىندارى مالا
 باقى منرا
 ژ دووقۇ حەلکا، ژ دۇنى زەيتى، كۆكادارا ۋى
 مرجانى،
 ئاخ ئەز بەختى تە مە، ئەشقەرى بدى شىرى تەيرى بازى،
 ئەزى پېشىشى حەكيمى خوه كم مال-حالى دنيالكى،
 زىرى سەرى ۋان پىرەكا
 هەركە بەگەم نە كر، بەر دەستى خودى ئاد قراربە،
 ئەزى پېشىشى حەكيمى خوه كم جۆتە زەرمەمكى
 قەرقاشە تەعزى.
 عەدالىم، عەقدالىم، عەقدالىم، نەمىنەم، نەمىنەم؛
 ئاخ، حەكيمۇ، ئەزى بەختى تەدا مە، بريىنە بريىندارى مالا باقى
 من خەدەرن، نەئىشىنە.

ودره بى حەكيمق، ھەرگى دينى خوه دەھەبىنى،
 تى قوتىدا دوو-دەرمانا ژ وى ئالى ھلدى بىيى ۋى ئالى،
 دە ودره مەلحەمەكى چىكە برىندارى مala باقى
 منرا
 دووقۇچى حالقا، دۇنى زەيتى، كۆكا دارا ۋى مرجانى،
 ئەشقەرى بەدە شىرىت تېرى بازى.
 ئەزى بۇنا خاترى برىندارى مala باقى خوه پىشکىشى
 حەكيمى خوه كم،
 مال-حالى دنیالىكى، زېرى سەرى ۋان پېرەكە
 ھەرگە بەگەم نە كر، بەر دەستى خۇدەئاد، قراربە،
 ئەزى پىشکىشى حەكيم كم جۆته زەرمەمكى چارده سالى.
 حەكيمق، ئەزى بەختى تە مە، برىندارى مala باقى من نەئىشىنە.

وەى لۆ ميرۆ

وەى لۆ ميرۆ، ئۆرمىنە، خوهش ئۆرمىنە،
 دىوانا مىرى مندا گول دبارە،
 كاخازەكى هاتىه دىوانا مىرى من نىزام چما،
 ملى مىرى من گرتىنە، بىنە ئەزرمە وېران ناف
 كرتىانە.

وەى لۆ ميرۆ، ژ مala خوه چووپق، بى تىدىرۆ.
 مير گۆته خانمى، گۆ: - خانمى، يا من بۆشە،
 ۋەگەرە سەر تىدىرا مالى، نەھىلە تەھار خان بىگرى،
 دل-جەگەرى من پۇلانە، ئائىنە خارى.
 وەى لۆ ميرۆ، ئەزى چوومە ئالىي مالى، مالەكە شىنە گرى،
 چوومە ئالىي دىوانى، دىوانەكە خە-خالى،
 جۆته خانمە تىدا پۇونشتىنە، رۇۋى خانما گول دبارى.
 وەى لۆ ميرۆ، وەى لۆ، ميرۆ، ژ مala خوه چووپق بى

تەديرق.

وھى لۆ، ميرۆ، ئەزىزىرى سەرئ خوه ھلدم ھەرمە جەم
بىنباشى،

ژيپا دايىم پوشەت، بەرتىل، بەلكى ملى ميرى من
دگە، ژ بانى كەلى تىنە خارى بۇي خاترى من خانمى،
وھى لۆ، ميرۆ، ژ مالا خوه چۈويۆ بى تەديرق.
ئەزىزى بەندەكا ميرى خوه دەنھېرم، بەدا چوخا، ۋان

چەركەزيا

نا وەلە گريىدانا پاترۇنتاشا،

وھيلق ميرۆ، ژ مالا خوه چۈويۆ بى تەديرق.

عەقدال و شىخ سلى

عەقدال دفى، شىخ سلى، قوربان، شام حەلەبى

بەرژىرترە كۆفەكا فى دىنابى،

ئەزىز دقىرم، ناقىرم، دەنگى من دەرنابى،

ئەزىز مەرڭەكى بشىئىم مالا تھار خان

برا منرا دەرمانەكى بىين، ئەزىز بخوم

باقىرىئىم، دەنگىئىم ھەرە قىز و بۇوكى ئى بەغدايى،

لى يەمان، لى يەمان، لى يەمان، زەمانق توى ئاڭاى.

شىخ سلى دفى: - عەقدال، قوربان، خەبەر تە يە،

شام حەلەب بەرژىرترە كۆفەكا دىنى،

زۇزانى تھار خان ھىشىن بۇونە، خال كەتنى،

عەقدالى زەينىكى، ئەف كالى پەرتى

ژ وەلاتى عەينتابى ھاتىھ وەلاتى عەجەمە،

رۇزايى خوه ناخازە خەلقى عالەمى،

دخازە مالا شەرق دەستا ئى تۆرنى.

لی یهمان، لی یهمان، لی یهمان، زهمانو، تو بی ئافای.

عهفالى دگۇ: - ئەزى نه كنم، نه درېڭىم،
تارحانەك، تارحانى دەقى كەليا شاخ داۋىزىم،
حەچى مەجليسا عهفالى زەينىكى لى پۈونى،
برا شىخ سلى نەقى ئەز دەنگبىزىم.
لی یهمان، لی یهمان، لی یهمان، زهمانو، تو بی ئافای.
شىخ سلى دېيى: - عهفالى، قوربان، خەبەرا تە يە،
تو نەكىنى، نە درېڭىزى،
تارحانەك، تارحانى دەقى كەليا
ھندادشا شاخ داۋىزى،
منى ھەۋازانبوو عهفالى زەينىكى
دەنگبىزى میران و حاكمانە،
ھوون نابىزىن كالەكى بەر تەندۈورى پۈونشتى
قەولكىزى.

لی یهمان، لی یهمان، لی یهمان، زهمانو تو ئافاي.

دەلال

دەلال، قوربا، كەكى عەمەر سيارى بەشق،
ژ مال سيار بۇو، ملى خوه ل با كر،
قايسىشا تەنگى زەندا زەر چارتاكى،
كازى كۆمەكە قەوما، باش و برازىيا كر،
بەردا كۆمى نىيارا ژ قەلاچى چاوا راكر.
كولى، تو تىكەفي مالا ئۆوسقى عهفالى، عهفالى تۆپال،
چاوا گولەكى بەرى بەدەنا كەكى عەمەر، سيارى بەشق، گولا
سيارا دايە،
ھەستويى گۈوزەكى بەهوست، چار تلىكى ژ ھەف بەلا كر.

حەيغا منى نايى ل تو حەيغا، عەدونكى تۆپال،
سەررا سەكى سى جارا سمىل بادا، جغارە چىكىر.
دەلالق، دەلالق، دەلالق، لۇ، ل من سيارق.
دەلال قوربان، شەرەكى چىدبۇو قەيمەزانان خۆپان سەرى
سىزە،
شەرى تۆرنا مالا شەرق گران بوبىه، داكەتنە سەر
قرانى پىزە.

گولى دگۆ، گولستانى، دە برا كوركىرى بە پۇرى سەرى من
تە تەنلى،

وەردەز تو ۋە دەستى ھەف بىگىن، خۇھ باقىزىنە بەر بەختى
عەدۇگىن تۆپال، ئووسقى عەقدال
جارا ۋى جارى دەھى تەنگى ژ كېلەكا كەكى من
رەبەنا خۇهدى بىگوھىزە.

دەلالق، لۇ دەلالق، لۇ، ل من سيارق.
دەلال، قوربان، شەرەكى چىدبۇو قەيمەزانان خۆپان دەھ
زىزىرە،

شەرى تۆرنا مالا شەرق گران دبوو سەر قرانى پەزى
نىزىرە،

كولى تو تىكەۋى مالا عەقدالى تۆپال،
چاوا كولەكى بەرى بەدەنا كەكى عەمەر،
سيارى بەشىق، سيارى سۈرگۈلا سيارا دايىه،
شكىناندىيە قام-قۇدوومى چۆكما مەمەدى كالەمېرە.
دەلالق، لۇ، دەلالق، لۇ، ل من سيارق.

فاسمى مەيرۇر

۱

ھەيلق، ھەيلق...

فاسىمۇ، لاوق، بەهارا ۋى وەلاتى چقا زوو تى،
عەردى نەرمە، كىيھا پۈول تى،
ئەسکەردى مالا شىكقۇ گرانە، گازيا وانا ل دوو تى،
گولەكى بەرى بەدەنا فاسىمى مەيرۇ دانە،
بىبىنَا قورقۇشومى، ھولما ۋى بارۇوتى لى تى.
مەنال، فاسىمۇ لاوق، مەنال،
چەعېنى بەلەك نەكە كەندال،
ئەزى شەقى پايىزا بىرىندارى خودرا بۇومە بەعلگى و بەرپاڭ.

۲

ھەيلق، ھەيلق، فاسىمۇ لاوق...
دلى دايىكا تە كانىيا قىرى و قەترانى دكەلىا،
ئەسکەردى مالا شىكقۇي گرانە،
ناۋىسىرا چىيىرا دكشىيا،
گولەكى فاسىمى مەيرۇ دانە، ئۆورت-ئۆجاخا مالا مە قەلاندىن،
مەنال، مەنال، فاسىمۇ لاوق، چەعېنى بەلەك مەكە كەندال،
ئەزى شەقى پايىزا بىرىندارى خودرا بۇومە بەعلگى و بەرپاڭ.

۳

ھەيلق، ھەيلق، فاسىمۇ، لاوق...
دلى دايىكا تە ھەوار گازىيى ۋى گالگالى،
ئەسکەردى مالا شىكقۇ گرانە،
زوق-زوق بۇونە، خوه دانە بەرى ۋى بەرپاڭى،
گولەكى ئۆرتا مەيدانى بەرى فاسىمى مەيرۇ دانە،

ئۇورت-ئۆجاخا مالا باشى من كۆر كرنە،
 دانە بەر ميراتى.
 مەنال، مەنال، چەعفى بەلەك مەكە كەندال،
 ئەزى شەقى پايىزا برىندارى
 خودرا بومە بەلگى و بەرپاڭ.
 ھەيلق، ھەيلق، قامۇق لاوق...
 دلى دايىكا تەھەوار ۋى كازىيى،
 ئەسکەرى مالا شىكۈ گرانە، زۆ-زۆ بۇونە،
 خوھ دانە سەرى چىيى،
 گولەكى قاسمىي مەيرق دانە، كوشتنە پەيايى بەرئ
 بەلەكىيى،
 مەنال، مەنال، چەعفى بەلەك مەكە كەندال،
 ئەزى شەقى پايىزا برىندارى خودرا بومە بەلگى و بەرپاڭ.

عەقدال

عەقدالى زەينى دېيىزە: "تەمۇق، لاوق،
 قولنگ تىين، دقىريين، دەشت و زۆزان تەف داتىين،
 كەسەكى خودانى خىرا توپىنە،
 چەپلى عەقدالى زەينى، باشى تەمۇق،
 سيارى جندى، ل وەلات و شارستانى بگەرينە،
 بەلكى دەرمانى عەقدالى زەينى،
 باشى تەمۇق، سيارى جندى، لۆ بىبىنە".
 عەقدالى زەينى دېيىزە: "تەمۇق، لاوق،
 قولنگ تىين، قولنگى شەشە،
 پەر و باسکى ۋان قولنگا تەمام نەخشە،
 كەسەكى خودانى خىرا توپىنە
 چەپلى عەقدالى زەينى، باشى تەمۇق، سيارى جندى

باشىزه سەر تكتورى حەبەشە...
تكتورى حەبەش دېيى: "نەمۆ، لاوق، باشى تە
نە كۈرييە، ئاقا رەشه."
عەقدالى زەينى دېيى: "قولنگ تىئىنە ژ رۆزانە،
بەرى خۇد دانە بەریا خالى، گەرمىستان، تەو دىنلەيى،
تەو كۆربىيى،
تەمۆ، كۆرانى نە تو چەكە،
برا خودى ل ملى تو جامىرا، تو جانكا نەكە."

کلامی بهنگیتیی

بهدهوی

بهدهوی، ئىقشاره، زەرييى گوندى مە مەشيانه ئاڤى،
عەمرى من، ئىقشاره، زەرييى گوندى مە مەشيانه ئاڤى،
گەلى بىرانق، رابن تەماشەكىن چىلان و بەدھوا ،
بەزېبلندا، عەنى كەفەرا خوه دانە پېشىيى،
كىنكا خوه دان پاشىيى،
قەمەرە بەختى منى شەرمۆكە بۇون، خوه دانە ئاڤى،
منى چەعف-برىيى بەلەك سۆندەكى خارىيە تو قەلفى زەريا
ناكم تو سلافى .
كەوا منه كۆزەلە ئوسان،
شقىيتا گۆگەرچىنەكە چىايى ئەلەگەزى بچىرە،
قەرەبەربانگا سبى زوو رابە،
پەر و باسکى خوه داوشىنە ژ قرافىيى، ۋى خوناڤى.
گوندى، مالىنۇ، ئەزى چۈومە حەلبىي وى ب پەزە،
فەگەريامە بەكۈرى ناثا قىز و بوبوكى سالى تەزە،
گوندىنۇ، بەختى وەدا مە،
ئىرۇ سى رېزە كاخازا لاوكى من ھاتىيە، بەرى خوه دەدە
وەلاتى خەرېبىي؛
وەزى دكم ژ چەعف-برىيى بەلەك، عەنيا كەفەر، دىيمى
گولى، رامووسانەكى لى كەرەم كم،
برا وەلاتى خەرېبىي دلى لاوكى مندا نەبە تو كولە

تو خەمە، تو كەسەرە، تو مەرەزە.

بەدھۆى، چۈومە حەلەبى دىكى نىقى شەقى من خولخولاند،
عەمرى من، چۈومە حەلەبى دىكى نىقى شەقى من خولخولاند،
شەق من هات نىقەكا شەقى،
وەلاتى دوورى، دەراز ئەز عەقدالى خودى نەخوش بۇوم،
خوودانەكە خىرى من پەيدا بۇو، من بالا خوه دايى،
جۆتە پېرەكى مەلھووب سەر مىرا سەكىنە،
يەكى كەفەنى من رادگرت، يەكى مەقەس دادايى،
دەسلاند،

حەيفا منى نايى ژ تو حەيفا،
حەيفا من تى چەعەف و بريى بەلەك، بەزنا زراف، دىمىنى
گولى،

دە نىزام پاشى من كۆفيا زىرا دنه قشاند،
كاۋى، كوبارى، تۇرنى، بۇي خودى بە، ئەزىز بۇنا تە
دىيىزىم.

سالھۇ

سالھۇ، كورۇ، تو نە مىرى، نە جامىرى،
وەختى تو مىرى بى، تو جامىرى بى،
خىرەتا مىرا تەرپاھەبە،
وەرە بشكىنە كلىتا زەرمەمکا، زىزا دىرى،
وەرە مالى خوه بەدە، من نەھىلە بەر پەرىدىا پۇو ب خىلائى.
های دل، های دل، های ئىتىمۇق، های دل.
سالھۇ، كورۇ، بەزنا من زرافە، كولىلەكابەر ب رۆپە،
وەرە كاڭلى گونداردا تەماشەكە،
خودى مىرى خودى ۋا عەيانە، -
چەعەف-بورىيى من بەلەكىن، بەزنا من زرافە،

دېمى منى گوليچىيە،
 زمانى من قەيسىيا سنجانىيە،
 تو دېئىشى گەزۆ يە.
 ئىتىمۇق، وەرە، كاۋلۇ گوندادا سەرئ خوھ بەدە،
 مالى خوھ بەدە من بىرەقىنە.
 وەى، ئىتىمۇق، گلى-گۇتنى خەلقى سالانە، مەھانە،
 گلى-گۇتنى من و سالاحى من ھەر رۆ، و ب ھەر رۆيە.
 سالاحى، وېلى، ھا ب وېلى،
 بەزنا من زراقە، شقىيتا كولىلە حافا گىلى.
 تو وەرە ۋىسى من بىرەقىنە،
 بەرپەردىدا نەھىلە بۇوكا پۇو ب خىلى.
 دەھاي دل، ھاي دل.
 ئىتىمۇق، ھەرگە من درەقىنى، بىرەقىنە،
 ھەرگە من تارەقىنى، كاۋلۇ گوندادا دوورى من كەفە
 كولە، ھا كول.

شەبابى

شەبابى، ھى شەبابى، ھى شەبابى، ھى،
 زۆزانا خودى نادق كولە، گولا دىنە،
 من بالا خوھ دادايى، پۆمۈق قوردق سى ئەسکەرا ژىلا
 تىنە،
 ئەزى دكى تىلى شەبابا خوھ بىرەقىنە، بۇى
 خوددىتى به
 دە بەلكى دەستى زۇرى من نەستىنە،
 بىرىندارم، بىرىندارم، بىرىندارم،
 بىرىندارى تە وى بەزنى مە، گەورى.
 شەبابى ھى، شەبابى ھى، ئەزى تەيرم، تەيرى ۋان بلندا,

کەتمە بەرەکا سىنەكى، گوندى-جىنارنۇ، بەختى وەدا مە
 رىزە گوندا،
 دە خىرا مالا خودىرىا تو بۇوكا مالا باقى من
 بىبىاىي، كاوى،
 حەيفا من تى وى حەيفى، دە چاوا بەئنا زراف،
 ئەنیا كەفر، دىيمى گولى، كەتىه دەستى شندوقى مىرا،
 دە مەگرى، مەلۇوبىنە، وان ھېسرا سەر سورەتى سۆزدا
 نەبارىنە،
 كەچكى، خودى زانە، دۆمام، خانم ژور كەريمە.
 شەبابى، شەبابى، دە ئەزى چوومە عەينتابى، دكانەك
 دكانى ۋان لاؤەندا،
 دە ئەز و تىلى شەبابا دلى خودپا بازار بكم گوستىلا،
 قۇتكا ل قولتازا،
 دە نا وەله، ڇىپا بىنم قالپاخى زەندا،
 بريندارم، بريندارم، بريندارى تە وى بەزنى مە،
 گەورى.

بىرىيغانى

ئىلى بىرىيغانى، كولال، كوبار-كوبار خوه با نەكە،
 جىرى خوه ھلدە كانيا پشتا مالا قەست مەنەكە،
 ئالىكى جەگەرا من ساخ مايە، خراب نەكە.
 شەعرا سەرى بىرىيغانى من گەۋەزە،
 بىرىيغانى منى كەتىه مىدارا سەرى خوه گرى ددا
 تەرز ب تەرزە.

تاسا سەرى بىرىيغانى من زىرىنە،
 ئەزى دنهېرم نۆتلا جۆت كانييە،
 ئەزى دوخوم-ناخوم كەربا دلى من ناشكىنە.

سالخ و سوولختي كهوا گوزهـل ل من دـكن،
 قوسـور تـونـهـ، چـارـ تـلـينـكـاـ بهـزـنـيـ كـيمـهـ.
 ئـيلـيـ بـيرـيقـانـيـ كـولـالـ، بهـزـناـ بـيرـيقـانـاـ منـ دـارـاـ كـهـتـيـ،
 فيـزـيـداـ زـنـارـهـ، بـنيـيـداـ كـولـ، سـوـسـنـ،
 ئـازـ مـهـ عـرـوـومـيـ خـودـيـ نـزـامـ كـورـاـ بـيـمـيـ،
 سـيـنـگـ وـ بـهـرـيـ كـهـواـ گـوزـهـلـ خـرابـ كـريـهـ،
 حـوكـمـيـ كـاخـهـتـيـ ـقـيـ كـتـيـبـيـ.
 وهـيـ، مـالـيـنـ، بـيرـيقـانـاـ منـ روـونـشـتـيـهـ لـ سـهـرـ تـهـفـنـيـ،
 بهـزـناـ زـراـفـ، مـيـزـهـرـ كـهـفـنـيـ،
 ئـهـزـ مـهـ عـرـوـومـيـ خـودـيـ نـيـقـيـ شـهـقـيـ تـيـمـهـ خـوـنـيـ.

قازى

قـازـىـ، قـازـىـ، قـازـىـ،
 قـازـىـ، كـولـالـ، تـهـ لـ چـهـعـقاـ بـرـوـوـ چـهـنـدـهـ،
 وهـيـ ئـيـتـيـمـيـ، تـهـ لـ چـهـعـقاـ بـرـوـوـ چـهـنـدـهـ،
 ستـهـيرـ دـهـرـكـهـتـنـهـ، مـيـزـيـنـ تـيـنـهـ بـهـرـيـ بـهـنـدـهـ،
 كـهـلـيـ مـالـيـنـ، كـونـدـيـنـ، سـيـنـگـ وـ بـهـرـيـ قـازـيـيـاـ منـ ئـوـسـانـهـ
 مـيـنـانـيـ كـاخـازـهـكـيـ مـهـرـفـ بـدـهـ دـهـسـتـيـ دـؤـنـزـدـهـهـ پـيـراـ،
 سـيـزـدـهـهـ كـالـاـ، چـارـدـهـهـ قـيـزاـ، پـانـزـدـهـهـ خـورـتاـ،
 شـهـقـهـكـيـ، شـهـقـهـقـيـ چـليـاـ، رـقـزـهـكـ، رـقـزـهـكـ بـهـارـاـ
 دـكـنـ، نـاـكـنـ نـايـيـ خـانـدـنـ.

قارى

وـهـرـهـ، وهـيـ ئـيـتـيـمـقـيـ گـهـدـهـ، وهـزـئـ نـهـ قـازـهـكـهـ قـوبـهـ قـازـمـ،
 تـيـ وـيـ توـ نـفـرـاـ نـهـفـسـاـ جـانـيـ منـ جـانـكـيـ نـهـكـيـ،
 وهـزـئـ جـانـكـهـكـهـ تـهـرـ، جـانـهـ، بـهـرـ مـراـزـمـ،
 نـهـ مـيـنـاـ ڦـانـ قـيـزاـ هـوـقـلـهـ هـوـقـلـهـ باـزـمـ،
 وهـلـهـ، رـقـزـهـ بـيـسـتـ وـ پـيـنـجـ حـهـبـيـ نـوـنـانـيـ تـهـ دـهـرـيـ مـاـلاـ

باڻي من، من دخازن،
قارى، قارى، قارى.

تو دينى

وهى مالينق، بهلهكيا بهرفى مه، چيا مامه،
تو دينى، تو دينى، تو دينى.
وهى گوندينق، تهعضا سبى تيرينجا رۆئى دايه من،
كولا دلى خودرا ئەزى هيدى-هيدى حەليامه،
تو دينى، تو دينى، تو دينى.

وهى مالينق، مه بارييه بهرفا سەر بارانا،
ئىتيم گەدە، تەيى ئىسال ئەز كرمە گۆشتى نافا درانا،
درانا.

تو دينى، تو دينى، تو دينى.
وهى مالينق، لاوكى من كەوه، كەوا چىلە،
ئيرق سى رۆز، سى شەفە، سەر سوورا مala باڻي من سەكىيە،
دزارە، ها دقىرە،
تو دينى، تو دينى، تو دينى.

ديكى نيقى شەفى دوخوللاند

ئەز نەخوهش بۇوم، پر بەتحال بۇوم،
شەف ل من هاتە حەيامى نيقى شەفى،
ديكى نيقى شەفى ل من دخوللاند،
من بالا خوه دايى، دو پىرى زەبانىيە بى ئاقووبەت،
بى ئىمان، ل كىيلەكا من عەقدالى خودى روونشتبۇن،
يەكى ب حەلەبىيى كەفەنى من دېقىا،
يا دنى ب مەقەسى سەشكەشكە دەسلاند.
ژ نيقى شەفى شۇوندا خوودانا خىرى ل من پەيدا بۇو،

قیرینه ک ل من تەسەلە بۇو،
 من بالا خود دایى، كەوهكە گۆزەلە، گۆگەرچىن،
 نازكەكە نازەلىن ل بەر سەرى من عەۋالى خودى
 روونشتى بۇو،
 مينا عەورى بەھارى، مەها نىسانى، باران ژى ببارە.
 ئەقى تەرەسى سەر من عەۋالى خودىدا
 ھىسر ژ بەلەك چەعقاھا دباراند.
 من گۇ: - وەي لا ئاڭرى كولى مالا باقى كەتى،
 وەكى وەلاتى خەربىا ئەز بىرم، تۈيى بىمىنى،
 ئەز نزانم قولى زىرا بەر عەنيا كەفەر تى ژ كىپا
 بىنترىنى.
 - كەلەش لاوکۇ، من بەھىستىھ تۈيى دەھرى وەلاتى
 خەربىا، خەربىستانى،
 ئەز نزانم چەعف و بروۋىد بەلەك، دېمىتى گولى،
 وى ھەپىا كى بىمىنە.

مەيرى

باخچى سېپى خودش سەيرانە،
 بەزنا تىلى مەيرەما من زرافە، تارحانان ناڭ خاس
 باخچانە،
 ئەز و مەيرەما خود چەند سالەكا، چەند مەھەكا،
 ب ھەقالي، ب ھۆگرى، ب جىنارى، تىدا مانە.
 مەيرى، خازلا وان سالا، وان زەمانا،
 وان وەختا، وان دەورانا،
 سوورەتى مەيرى سۆرە گولگولى بۇون، مينا سېقى خەلاتى بۇون،
 تەك-تەكا خال-خالى بۇون،
 سمبىلا منه رەشە نارنجى بۇو،

سمبیلا رهش وی سه‌ر سوره‌تی مهیریدا بوو میغانه.
 ئیلی مهیرئ، ژ دیرئ، حهیانئ دیرئ،
 بهدویا مهیره‌ما من دایه چیانگی مهندله‌خی، زوزانئ
 بهارخیرئ،
 سینگ و بهرئ مهیره‌ما من نوسانه، مینا گوزئ
 ئالجاهازی،
 سیقئ ئارتاشاتئ، بیهوكئ رهایی، خورمی قئی به‌غایی.
 مهیرا منئ که‌تیه دهستئ کوتیی پیسی شندوقکی میرا،
 ئیفارئ هتا سبئ سه‌ر سینگی که‌فر،
 چاوا پاقز دکه تووکئ، قئی گیلیزی.
 مهیره‌می، تو بهرئ خوه نه‌ده وی دهواری،
 بئ مه‌عده، ب مرۇوز، پشتا خوه بدھ وی پیسی،
 وی حەرامی شندوقکی میرا، وی دهواری.

وھى دل

دیرسمه، خوهش دیرسمه،
 ئافئ بله‌کیا دھلن، ئافا چەمان و کانیا
 ژوردا تین خوله-خوله گرمە-گرمە.
 کەله‌شۆ، لاوکۆ، تەمیا من ل تە بە؛
 تو وی دچى وەلاتئ دیاربەکرئ، بازارەکی گرانە
 توژ منرا بازار بکى فینویی تونیک، قوتکا شامى،
 نا وەلە شەعرەکە دیاربەکرئ يە رەشە پیشى دریز
 دۇر ب گورمە.
 كوباري، بەزنا تە گولە، يان سۆركولە،
 زمانئ دەقئ قئی تەرسى نازنم شاروورە يان ببلە،
 باش و دیا كەوا گۆزەل خیرئ و وايى د دنيدا نەبىن،
 چاوا دهستئ كەوا گۆزەل ژ دهستئ من دەرخستن،

چەعف بەرداوە مالى دنى، گرتە دانە حەرامى مىرا،
سېبە دبە حەتەنی ئىشارى، دەستى وئى ل بەر پوپيانە،
دۇوھەقال-ھۆگرا دكەوگە، چەعف ب ھىسر،
دلى كولە.

وهى دل، وهى دل، ژارق وهى دل،
من سۆند خارىيە ئەز توجار ناچم باخى بى گول،
د باخى بى گولدا كوندى كۆر رونشىي ۋەخە-ڤخا وي يە،
دخونونە دهوسا شالوول و بلىل،
خەلقۇ، رەببىيۇ، تو تو جارا ھاسلىنىڭى
مرازى بى دل...

فاتا مەلە

كامباخا مالا مەلە دكە ژ فر باركە،
تو راڭە پۆستەكى عەقدا، دەفەكە دىوانا،
كەشكۈولەكە دەوريشا ژ منى كاركە،
كى مرازى من و فاتا مەلە بقەرىنە،
برا دەستى من بىگە ئاخ و بەرى ساركە،
ئىلى لى، لى فاتى.
كامباخا مالا مەلە دكە ژ فر ھەرە
چەوا كەسىك تونە پەى بکەۋە،
بۇنا ئەقىنەيا دلى من و فاتى لەزەكى بەر بىگەرە.
حەيفا من تى ل وئى حەيفى،
كۆتىتى، پىسىتى حەرامى مىرا، ژ ئىشارى حەيانى شەبەقا
سبى،

ناڭا سىنگ و بەرى فاتا مەلەدا رادزى،
دەھى خوه دە سەر سوورەتى سۆرە گورۇقەرە.

فاتى، كولا گرانى، فاتى، مرازى گرانى، فاتى،

بیی ته ناکم سهبری، خواو ژی تهباتی،
وهی لا ئاگرئ کولی مala باشی کەتى،
تو وەرە تەماشەکە دەردى دلى من عەقدالى خوددى
ل كولا، ل دەردا، ل مەرەزا، وهى ل قەسەواتى.

ھەرى لى لى

ھەرى لى لى، شەقى دىنى نېقى شەقى بۇو،
دزەكى هاتىيە مala باشى من، دزى شەقە،
ئۇوي سەپىسىيانى بريي خورجا من رەبەنلى، قەدەرەك مالى
لاوكى من ژى تەقە.
ئەزى پابىزىرەكى ژ عەنيا خوه بقەتىن،
مەرقەكى كرى بكم،
پسۇولەكى بنقىسىم بشىنیم ژ خانى قەلەنېپەرا،
ئەزى بىشىم حال و حەوالى من و گەدە سووتال و تۆلازىد
ته ژى ئەقە.
لى-لى دېنى، ج من گۆتى تە قە نانا نەكر،
ته زەندەكە كاربارە مۆرى، مرجان، ل گاز و بىلانىد
بلند با كر،
ئەز عەقدالى خوددى پار ژى چاخى بچۈوكى، جاھلى، تونسز
بۇوم، چاخى تەپا،
ئىسال پېپەرا تە ئاگرەكى کولى بەردايە مala باشى خوه ب
تەنلى
مەرەزەك ل جانى من پەيدا كر.
موورادى شەوتى تى وى فۇورە-فۇورە،
قەراخى تەنكە، ئۆرتى كۇورە،
برا خودى خراف بکە خایاتى رۆمى،

جىيى خەرج و خەراجانە، ئىدارەنگا كەلەش كاوا من
تىدا نابە،

ئەزى دكم دەستى كەلەش كاوا خوه بىرم،
بەرى خوه بدم وەلاتى ئورس،
خودى ئافا كرى، ئەو ژى ژ مە دورە.

رېزگانق

لو، لو رېزگانق، ئيرق سى رۇزە، سى شەقە،
كاشلى گوندى ھېيدەركانى وى دەفى و دەعواتە،
نرايم بەختى منه، يانى ئى دەلالى دلى منه،
كۆفەند ئيرق پىدا قەت سار نابە،
ئەز و رېزگان نافا كۆفەندى روونشتنە.
رېزگان گۆ: - لى نورى، كولالى، تو را به بەر دەرى گۆمى
بنھېرىد،

قەت چكا ج ھەيە، ج تونھەيە.
نورى دنهېرىد، دېي رېزگانق، ئەزى قوربانا دەلالى دلى
خوهىق،

شەف مە هاتىيە نىقى شەقىيە،
پىبور و مىزىبنا خوه دايە ئورتا عەزمىنە.
رېزگان دېي: - نورى، كولالى، ئەزى ئىشەف تە بەھقىنەم،
باۋىزىمە گوندى خرابە، ئى شەقىيە،
كاشلا شەقىتى بى وايە، كەسکىرا نە مايە،
دترسم من و دەلالا دلى منى ژى تەمەنە.
رېزگان قوربا، تو من بەھقىنە باۋىزە كانيا قرچى
مالا مەتى،
بەرى، پاشىدا مالا مە تى.

رزگان نورى درهقىنە دې گوندى خرابە كاڭلا
شىكەفتىيە.

رزگان دېنى - نورى، ئەقا سى پۇزە منى نەكىرىخ خوا
د شەقىيە،

قاسەكتىچوكا خوه دايىنه بەرسەرى منە،
ئەزىزەقەكى بەقەمە خەوپىيە.

نورى چوكا خوه دەدە عەردىيە، رزگان سەرىخ خوه دەدە
سەرچۆكىيە
دەقەخەۋىي و خەونىيە.

نىشكىشا رزگان ز خەۋىي قەدجىنە،
دبى: - لى، لى، نورى، مالا باقى تەشەوتىيى،
منى ئىشەق خەونەك دىتىيە د خەونىدا،
وەلە دىسا چما خوه و تەرا.

نورى دېنى: - رزگانو، ئەزىز قوربانا سەرى دەلالى دلى
خەويىق،

قىسىبىيە خەونا خەويى، ئەز مەعرووما خەودى خەونا
تەشەرقىم.

رزگان دېنى: - نورى، كۈلەلى، منى خەونەك دىتبىوو د
خەونىدا

دارەكە سېنگدارى شىن ببۇو خەوشما مالا باقى تەدا،
دو سېقىسى سۆرە خەلاتى ل سېنگى دارى بۇون،
سى كەفۇتكى سەرسەرى دارى بۇون،

تەيرەكى قەرقۇوشى هاتبۇو سەرسى كەفۇتكى گۆزەل
لى دايىو.

نورى دېنى: - رزگانو، ئەزىز قوربانا سەرى دەلەلى دلى
خوه بۇومق،

ئەو دارا سېندارى كو هيشين بۇويه حەوشما مالا باشى
 تە دە، بەزنا من مەعرووما خودى يە،
 سېقىيد سۈزە خەلاتى، مەمكى من،
 بەلكى دارى گولىي من،
 ھەرسى كەۋىد گۆزەل، يەك ئازم، يەك نوى،
 يا دنى بەرى ۋىئىثارى مرازى من و تە يە،
 لى ئەو تەپرى قەرەقۇوشى كو ھاتبۇو سەردى كەۋى گۆزەل
 لىدا بۇو
 ئەو ئۆچۈي كوراپى منه، وى سبى بى من بکۈزە، تە زى
 پىپرا .

پىزگان دېلى - نورى، قوربا، رابە ۋى سبى بىنەيرە،
 چاكا بەر دەرى شكەفتا شەوتى قەت چ ھەي
 چ تونەيە.
 نورى دچە بەر دەرى شكەفتى تىيە،
 دېلى: - پىزگان، قوربا، ل مە بارىيە بەرفەكە نەرمە،
 پوو عەردەن گرتىيە وەكە چەرمە،
 ئۆچۈي كوراپى من نىچىرغانە، وى سبى تايى كىيفرۇشكى
 بىنە سەر مە،
 وى من بکۈزە، تە زى پىپرا .

خىليلكى شۇوندا نورى ديسا دەرتى بەر دەرىيە،
 تى دېلى: - پىزگان، قوربا، ل مە ھاتىيە بەرفەكە سىسىە،
 میراتا ئابىشىكى سەردى ملى ئۆچۈي كوراپ دچوورسە
 وى من بکۈزە، تە زى پىپرا .
 ھەلا خەبەر دەقى نورىدا بۇو،
 كافرى ئۆچۈق بەر دەرى شكەفتى لنگى خوه ب عەجەمى
 عەردىدا .

نورى گۆ: -ئۆچق، ها ئۆچق،
 ئەزى قوربانا سەردى كوراپى خوهىق،
 تو وەرە قى سبى پىزگان مەكۈزە،
 پىزگان تايى تەننېيە، كورى خەلقىيە،
 تو پۆز و گوڭى قىزاتا خوه ژىكە،
 بېھ ناثا ھەقالا، ئەو تەرا ھم نافە، ھم ناموسە.
 ھەلا خەبەر دەقى نورىدا بۇو،
 رىنگىن كەتە ميراتا ئايىشىكى،
 پىزگان سەر ملى نورىدا وەلگەريما بۇو.
 نورى دېتى، وەي مالىنۇ، ھەقالى دۆرا منه تونۇن،
 ئەزى بىرینا دەلالى دلى خوه گىرىتم ۋى سبى شەر و
 شەماقيانە،
 ئەزى دكم-ناكم تۆز خوبارا شەكتا كاڭل چما خوه
 داشتى دەف و روويانە.

ئەمان – ئەمان

ئەمان، ئەزى قازم، دقيريام، نا وەلە قولنگم، دفريام،
 ئەزى ل وەلاتى خەريبا سەر جى و مسکەنلى لاوكى خوه
 دكەريام.
 واى لى دىنى، ئەزى قولنگم، قولنگى قى ئەمنى،
 ھەقال و ھۆگرى من فرينه، چوونە نىقەكا دنى، ئەزى
 مامە تەنلى.
 خوهزلا چەعڭى منى چەعڭى كەوا گۆزەل بكتا،
 برا سەردى من ژىكرانا باشىتانا برجا كەلى قى
 بەدەنلى.
 وەي لى دىنى، سەتكە كوبارا سەقىدا،

بره زهريي مه مهشيانه ئاڻي،
چلا و بهدهوا، کاوا و کوبارا خوه دابونه پيشيني
قمهره شهزمؤكه بون خودانه ئاڻي.

ل من، ل من

وهى مالينق، ئهزى چاوا بكم خوه ژڦى دلى،
ل من، ل من، خوه ژڦى دلى،
گوندى، مالينق، کاوا کوبار نونا ستييرا كهفران قرئ،
ئمان، پيشيا هيٺى دململى، ل من، ل من
دململى.

وهى لى دينى، خوهزلا ته گهده لاوکى خوه بديتا
چهندىكى پيشدا،
ئهمان، سهربىنگا د عهولى، ل من، ل من، ل من دلوق.
ئاخ مالينق، کاوا من يهكه سوره، سپىيە، خون شيرنه،
ل من، ل من، خون شيرنه،
ئاي ده من گو، مورى-مرجانى زهندى زهندى سور سپىيە،
ل من، ل من سور، سپىيە،

گوندى، مالينق، ده برا كهس پاشى کاوا گۆزەل نېبىن
نېبىزىن ئەم نازكىن، ئەم جندىنە.

ئاخ، مالينق، کاوا من يهكه نه كنه، نه درەژە،
ل من، ل من، نه درەژە،

گوندى، مالينق، مينا تارحانى سهربۇرا
دياربهكرى شاخ باقىزە
ل من، ل من، شاخ باقىزە.

ئاي لى، دينى، ده تو وهره راموسانەكى من كەرەمكە،
برا شندق پۈونى خوهرا بىزە، ل من، ل من، دينى.

وەی لى، دىنىي، وەزى ناھى تە نزانم دېيىم ھەۋى، ل من
 ل من، دېيىم ھەۋى
 دە دېيى قى سېي ميراتى بىل دخوونە سى و سى
 زمانا،
 وى تەف دكە زمانى كەۋى، ل من، ل من، زمانى كەۋى.
 وەي گۈندىنۇ، وەلە، بلە، تو جارا تەركا قى رىندى،
 چەعەف و بورىيى بەلەك، قى بەدەۋى، ناكم ھەيا رۆژا
 قى مرنى.
 ل من. ل من، ل من.

خانمى

خانمى، ها خانمى...
 خانمى، بەرا خۆپان وى ب مۇھ،
 دۆستى، بەرا خۆپان وى ب مۇھ،
 برا خودى كورى ئۆزمان پاشا بکۈزە.

 دە ئۆزمان پاشا مىرەكى بىبەختە،
 چاوا تىيل ل من و خانمى
 بەلا كىريە ل ھەرچار قولبانە.

 ئەزى دكم، خانما خوه بىرەقىنەم،
 تو وەرە گەمېچى تىيل ژ ئۆزمان پاشا ھلدابە،
 مەنيا بگەر، ھەقى خوه قايىل نەبە،
 من و خانما من دەرباز نەكە.

 ئۆزمان پاشا مىرەكى بىبەختى، تەلاقىرىشە،
 تو وەرە بى خانمى ژ من بىتىنە،
 حەيفا من جانى من جاھل،
 وى ئەسە من بکۈزە.

خانمی، ها خانمی...
بەریا خۆپان ژ بەختى من و تەرا
گرتىيە دار و سترىيە،
برا ئۆزمان پاشا بەختى من
و خانما منرا خىرىي، وايى قە نەبىنە.

خانمی، لى سەبرى لى...
ئەزى دكم سالا ئىسالىن
خانما خوه، تۈرنا خوه بىرەقىنەم،
ئۆزمان پاشا بىبەختى، تەلەقىدشە،
تىيل ل من، خانمی بەلا كريي،
ل چار ئالى، هەرچار قولبا،
تو وەرە ئەز ھەرمە بەر دەقىي بەرىي،
دترسم گەمېچى تىيل ژ
ئۆزمان پاشا ھلدابە.
ژ ترسا پوحى خوه
مەنيا بىگە، ھەقى خوه قايىل نەبە،
من و خانمی دەرباز نەكە.

پەياۋ

پەياۋ، ها پەياۋ، ها پەياۋ،
ئەزى مىرگا مەونىڭى سلۇ دنهىرەم، وى ب ھەزە،
پەياكى وى تىدا تى كاو-كاو، ج ب لەزە.
ئەزى بالا خوه دىمە فەسالا پەيى،
چخوى لى، چەوكەنلى ملا گەقەزە،
ئۆلۈپەياۋ، قوربا، ئەزى تە دنهىرەم ئەز زانم
تو ژ كۆنلى مala باشقى منى،

ده ئەزى ئىرفى بىئۇم تو خەبەرا بەفەعەمینە،
 دەستى راستى جىڭا بىشمىرت خىنە،
 كۆسەرە-مسىرىي شىن ژ كالىن بىشىنە،
 دەستى چەپى تەتكا مەرتالى بىشىنە، ناف ل خوددە
 پېشىپا دۆنۈزدە سىيارى ئىللى بىگە،
 ۋى سبى تەشتىپا بۇوكى ژ سىيارا بىتىنە.
 دە لۆ، لۆ، پەياق،
 سەرئ قىزايى دۆرا سەرئ تە گەريايىق،
 لۆ، لۆ پەياق، قوربا،
 ئەزى مىرگا مەونىگى سلۇ دنهيرم،
 ژ كولا دلى مىدا دار و سترى،
 پەياكى تىدا هات، دېھىرى،
 دە سەرئ من قوربانا سەرئ پەيى بە،
 ئەزى پەيى دنهيرم، پەيای مەعدەكى،
 كورق، ئەز ب قوربانا تەمۇ،
 ئەز زانم تو ژ كۆننى مالا باقى منى،
 دەستى راستى جىڭا پانتو خىنە،
 كۆسەرە-مسىرىي شىن ژ كالان بىشىنە،
 دەستى چەپى تەتكا مەرتالى بىشىنە،
 پېشىپا دۆنۈزدە سالى وەلىيا بىگە
 بۇوكا تەزە ژ سىيارا بىتىنە،
 ۋى سبى زووبە ھەفالى بۇوكا پۇوب خىلە.

شىئىنى

ھەى لۆ، لۆ شىئىنى، ھەى لۆ شىئىنى،
 شىئىنى قوربا، دەرى مالا مە جەعدەيە،
 پېشىتا مالا مە جەعدەيە،

هەی لۆل من، هەی لۆ،
 لاوکى من جغارە پىچايد وى د دېستدا يە،
 گافا لاوکى من سەر ملى خودرا زقى ئەز دىتم،
 شىرنايىي منپا گو: - دۆمام، تو منپا ئاگرى جغارى
 بىنە.

دە منى كر و لەزاندە،
 حزكىنا دنى ژىپا ئاگرى جغارى ئانىيە،
 ئاگر، ئاگرى كۆمرى بۇو، قرچىن كەتە رەشىيا،
 تلى-پىچىي من شەوتىن.

لاوکى منى دەلال ژ حزكىنا دنى سۆندەك خار،
 ئادەك دان ژ پىپا گو: - دۆمام، برا
 سەف خاترى تلى-پىچىي تەيە نازك،
 برا قوتى و مشتك تو جار ژ جىقا من نەبە،
 برا ئىماما جغارى ل من حەرام بە
 و ل سەر لېقىد من نەبە،
 حەتىنى جابا خىرى گوھى مندا خار نەبە،
 تلى-پىچىي دۆستا من قەنج نەبە،
 هەي لۆل من، هەي لۆل شىنى.

چقاس ستىركى روو عەزمەنە

چقاس ستىركى روو عەزمىنە،
 هاواس سيارى مالا باقى من هەنە، ئورتا زىنە،
 گافا چەعفى من چەعفى گەدە لاوکى من ناكەفە،
 كەسەك مالا باقى مندا تونىنە.
 گەدە لاوکى، ھىپا سەر مەرا حەزىرانە،
 گەدە لاوکى من گرتىيە سى پۇزى رەمەزانە،
 سەقا چەعف-بورىي بەلەك گەلەك مىپا ژىنى خوھ بەردانە.

گەدە لاوکۇ، جىنارى دۇرما مەيە نەزانىن،
سینگ و بەرى كاوا-كوبار ئۆسانىن، نۆنا ھېقەكە چاردىشەنى
گۈلۈقەرە.

كاوا كوبار نۆنا ستهيركاكا كارۋانقۇرانى پىيرا شەرە.
كانيا گوندى مە مەزىنە، دەرد و كولى دىنالكى
حەموو پارا منه.

تە يى ئاڭرى چەعقا قىياتى دلى خوه ئەز كوشتمە،
گەدە لاوکۇ، بەرفا گوندى مە شەپەيە،
خەزا لە كارى خوه ھلدانە تەماشەيە،
يا ھاتىيە سەرئى من عەقدالى خودى
برا نەيى سەرئى گورى چيائە، گور گونەيە.

گىنج خەليل

سېبە بۇو، كوبارا سېبى، تەعڭى من چىپاند،
دەنەرم سيارەكى وىدا تىيە،
ئەزى چوومە پىشىيە، من گۇ: - سيارق، تو خوهكى، خودىيەكى،
توبىيە ئى سېبى منرا بىزى پرسا راستىيە،
چكا هاتنا تە كىيدەرىيە.

گۇ: - دۆمام، چى تەرانە هاتنا من ژ كىيدەرىيە،
ئەزى تىم حەلكى حەمايى، بىلەجۇوكى سەمتا كافلا ۋى
بەغدايى،
ناڭا قىز و بۇوكى جەلالىيا كىنفى و سەيرانىيە.

من گۇ: - سيارق، تو خوهكى، خودىيەكى،
تى منرا بىزى پرسا راستىيە،
ئەزى بىدە تە مالى دىيە،
تى منرا بىزى پرسا گىنج خەليلە.

گۆ: - دۆمام، چى منىانه مالى دىتىيە،
تو بىدە من پاموسانەكە پۇو ب پۇويە،
ئەزى بىزىم سالخ و سوولخى گىنج خەلەلە.

گۆ: - دۆمام، ئەز تېم حەلكى حەمايى،
بىلەجۇوکا سەمتا كاڭلا ۋى بەغدايى،
سەرى سووکا دىاربەكى ناڭا قىز و بۇوکا كىفى و
سەيراتىيە.

كاۋى، سىيارى تو دېبىزى ناڭى وى گىنج خەلەلە،
منى دىتىيە، ناڭا قىز و بۇوکى جەلالىيا، ئادامانە،
پوونشتىيە بەر كاپى خومارىيە،
چەك سىلەخى خوه دانە دەرە،
سەرقۇت و پىيھاس، تەنا كراس و دەريپيانە،
دەگەرە ناڭا كۈوچى سەتمەبۈلىيە،
ستىيى وى خارە، سەر كاپى خومارىيە.

عەيشانى

عەيشانى، بەر چەعەننى من دوومانە،
قەرسى ۋەردا قاقزمانە،
سینگ و بەرى عەيشانا من ئۆسانە،
نۇلانى مەدەنلى تەف زىرانە.

عەيشانى گۆ: - عەزىزە، تو دىئران بى،
باڭى من قەول-قرارى خوه پۆشمانە،
سبى وى دەستى رۆرى من بە پىنسىد زىرى جەلالىانە.
مەدەت لى، لى، ناڭ عەيشانى.

عەيشانى، دلى من دىارى كۆمى، ۋى كۆمرى،

بەژن-بala عەيشانا من زراfe، نۆنا ستۇونا ناف
چادىئى،

قۇواتا من تونه ئەز ھەرم مالا باقى تە،
ئەزى ھەرچار مالى خود بدم ئوغرى، ۋى گەرھوئى.
مەدەت لى، لى ناف عەيشانى.

عەيشانى كراس تەزە، مىزەر كۆپە،
عەيشانا منى خودپا دىگەر ئۆپە، ئۆپە.
عەيشانى گۆ: - عەزىزۆ، تو دىران بى،
تو پاشى من نافى زەواجى خود بى تۆپە.
مەدەت لى، لى ناف عەيشانى.

نافى دۆستا من عەيشانە،
ئەزى قاسەكى سقەدرىدا كەتمە ژىپا كېف-حەنەك،
لەردىيانە،
مۆرى-مرجانى زەندا زەر قەتىانە،
مەدەت لى، لى ناف عەيشانى.

عەيشانى چىا بلندن،
گازى دكم دەنگى من ھەو تى،
جيى عەيشانا من لى دسەكىنە، گەزۆ
دبارە، ھەواس خود تى،
حەيفا من تى، چەشقى بەلەك، دىمىرى گولى، تەقى
كۆتى دەوارى مىرا،
ئىڭىشارى خەوا وئى چاوا تى.
مەدەت لى، لى ناف عەيشانى.

عەيشانى، چىا بلندە دەنگى من دوورە،
كۈورانى ئەلەگەزى باران نە بارىيە، گەنم ھوورە

عهیشانما من پار فى چاخى يانگا دلى من بۇو،
ئیسال پىردا رپا سى قۇنالا ژ من دوورە،
مەدەتلى، لى ناف عهیشانى.

باڭز دلى من وئى ما

دللى من وئى ما، بەلەكىيا بەرفى، بارانى قۇونتارى چىما ما،
خەم-خىالى من وەلاتى سەرەدى ما
لوڭ باڭز، لوڭ باڭز، لوڭ باڭز.

نه ل ۋەرمى، نە ل ۋەن مە،
ئەزى تەقى بارانا تەقى بى مە،
خەم-خىالى دلى من گەلەكىن،
تەمام وەلاتى سەرەدى مانە.

باڭز، خازلا رۆزى دەستت گرتىنى،
نە خازلا رۆزى ۋەنلىنى،
سینگ و بەرى كاوا من ئوسانە،
مینا تريي حەيشتەرەكى، ئۆشاكانى، خال كەتنى.

ئەزى چۈومە رەوانى بلند جيانە،
ئەزى فيزىدا دنهىرم جىيى چەعڭكانيانە،
بنىدا دېرىرم جىيى زەريانە،
بەلگا گول، سۆسنانە.
لوڭ باڭز، لوڭ باڭز، لوڭ باڭز.

شەعرى

شەعرى، تە ل چەعقا ئەز دين كرم، قەيدا ئانىمە
زنجور كرم،
ئەز كۈۋىتى سەرى چىا بۇوم،
كەوا كۆزەل بەرى ۋى بەھارى نافا سىنگ و بەرى خوھدا
كەدى كرم.

شەعرى، مەعروومى، تە ل چەعقا ۋان بىانگا،
بەلەكىنگى بەرفى چىايى ئەلەگەزى حەلىانە، ھاتنە دەقى
زانگا،

ئەزى كۈۋىتى سەرى چىا بۇوم، كەوا كۆزەل من حەرمانىيە
خەۋى بەرى بەربانگا.

من گۆ سېيى، سەد جار سېيى،
تو وەرە مالا باقى من قاسەكى بىھ رېوى،
ئەزى تە ئوسا خوهى كم، مينا كاراخەزالا، بەرخى ھەقال
جييى.

بەرفەكى بارىيە سىنگى ئەلەگەزى گرتىيە،
ئەزى ناف نىشانى دۆستا خوه تەپا بىيڭىم،
بىسەت و چار درانى دىقىدا تەمام زېرە.

ئاحمەدۇ رۇنى

كۈرۈ، گەدە، تو نە مىرى، نە حاكمى، نە جامىرى،
تافىك ژ تاڭيا بەھارى مەھا كولان، نىسان، ئادارى
ل سەر سىنگ و بەرى من عەقدالا خودىدا نە دوخورجى، نە دبارى،
لۇى لۇ، لۇى لۇ، لۇى لۇ،
بەسنايى رەبەنلى، تو رەبەن بى.

ئاحمەدق رۆنی، حەیران ناڤى من بەسنايە،
تلی-پىچىي من مارمۇتى، ئال شمايە،
سینگ-بەرى من عەقدا خودى كۆچك سەرا و چىمايە،
بەرى قرانى پەزى خوه سەردا گەركە، منى حەمدى خوه
تەرا دەستور دايە.
لۇى لۇ، لۇى لۇ، لۇى لۇ،
بەسنايى رەبەنلى، تو رەبەن بى.

ئاحمەدق رۆنی، برا دى و باقى من خىرى بىن وايى
قەت نەبيين،
ئەزى چەوا نەدامە ئاحمەدى كورى بارى مال ب گوند دا
ئەزى دامە گەدى كوراپى خوه، كوندق، شندق، چەپەلتى مىرا،
خودانى حەفت ژنا، حەفتى سالى
ئەزى ژ پىرا بالا خوه دەمەدا زۆ فەرە دران تونه
دىقىدا،
لۇى لۇ، لۇى لۇ، لۇى لۇ،
بەسنايى رەبەنلى، تو رەبەن بى.

ئاحمەدق رۆنی، قوربان، ودرە، ئەممى ھەرنە ئاقارى نەيار،
سەر زىارتى،
پەزا قوربانى كالە-كالە پەى مە تى،
سینگ و بەرى من عەقدا خودى ئوسانە ژ تەرا چەوا باخ
و بۆستانى زۆر جنهتى.
لۇى لۇ، لۇى لۇ، لۇى لۇ،
بەسنايى رەبەنلى، تو رەبەن بى.

های-های گهوری

های-های گهوری، های لی دینی، من گو، سفکا مالی،
رابه سه ر خوه،

های لی کولالی، رابه سه ر چه عقی خوه بشو، بسک-
تمرووکا شهکه،

قوتیا کل-کلدانا داینه بهر خوه،

حهتا ئه زی ساخ بم رووباری دنیالکی،

پهی بەزنا زرافرا نافی زهواجی ناینم سه ر خوه،

های، های گهوری، ته ئاز حه لاند، دینی.

های-های گهوری، های لی دینی، شەقى ھافینا سارن، پۆزه
گەرمن،

ئهی لی کولال، زۆزان ساره، ودره شەف نیقى شەقى، گوشى
ئورخانى ھلده باقى سه ر من،

ھەرگە دى و باقى من گوتىن ئەف کى بوب، ئەزى بىزىم، -

ئەز نەخوهشىم، بەتحالم، حەكيمى لۆقما بوبو ھاتبوبو سه ر من،

ھای لی دینی، ته ئەز حه لاند.

های-های گهوری، های لی دینی ستهيرا سبى مە دەركەتىه
ئالىي د عەجمە،

ھەيلى کولال، پىئر مىزىن چۈونە ئاڭا، لەيل و مە جرۇوم،
خوه دانە جەمە،

ھای لۆ گوندق، ئىرۇ منى رووبىي گهورا خوه نە دىتىه، دلى

مندا هن نه سەبرە، ديسا خەمە،

ھای لی گهورى، ته ئەز حه لاند، گىيى.

های های گهورى، های لی دینى، من گو ھافينه، خوهش
ھافينه

هەی لى كولال، دېچىكلا ئاڤى كاڤلا گوندى مەدا تونىنى،
دە تو بانزدە تاسە ئاۋا سارە تەفرى بىنە، ئەزى تىمە،
های لى گەورى، تەئەز حەلاندە.

دايىكى

كەچك دېيىكى - دايىكى، حەيرانى، تو رابە، پۇزا
شەمەرى سەرەي من بشق، خەملا من منكە،
بىسک و تەمبۈرپىيا ل بەر عەنیا من چىكە،
ھەقال و ھۆگرەي مە چۈونە مەخۆپىيا شىخان تەمام د
گەلىيى كۈور دا.

كەچك دېيىكى - دايىكى، دە رابە بشىنە پەي لاوکى مەتىنى
و دەلەلەيى مالى،
تى من دخازە، بلا بى من بخازە،
تى من درەقىنە، بلا بى من بىرەقىنە،
ھەركى من نەرەقىنە، سبى وى من پىتىن.
فەلەكا مە خايىنە، مە دخاپىنە، مەپا نايى، دۆمى، ھەي
دۆمى.

لىلى دايىكى، حەيرانى، كانيكى مە شىخان و پىران وى
ھەمبەرى،
كەچك دېيىكى - دايىكى، حەيرانى، بشىنە پەي لاوکى مەتىنى،
دەلەلەيى مالى، بلا ژ نىشى شەقان و پىشىر بى ناڭا
خال و خەتى من گەردەنلى
دەھى خوه تىخە بۆخاز-قركى،
ناڭا حلى، مرجان، مۆرىكى من پەبەنلى،
ھەتا دەھى وى بىگەيىزە بنى قولپى گوھارى منى
ھەيدەرى،

داییکى، حەیران، فەلەکا مە خايىنە، مە دخاپىنە، مە را
نايى، دۆمى، هەى دۆمى.

لى-لى داییکى، حەیرانى، كانيكى مە شىخان و ميران چەندە
ب رېزىن،

قىزى گوندى مە دەركەتن حەموو شەنگەزەرينە، بۇوكى
گوندى مە ب مەيتانى فرىزىن.

كەچك دېي: - داییكى، حەیرانى، بشىنە پەي لاوکى مەتىن،
دەلاليي مالى،

تى من دخازە، بلا بى من بخازە،

تى من درەۋىنە، بلا بى من بىرەۋىنە،

ھەركى نارەۋىنە سېبى وى من بگوھىزىن.

داییكى، حەیرانى، فەلەکا مە خايىنە، مە دخاپىنە، مە را
نايى، دۆمى، هەى دۆمى.

حەسۋ

خەجى گۆ: - وەى لۆ، لۆ شەنانق، شەنانق، ها شەنانق،
تە وى لنگا زۆلە چەرمى گانق،

پشتى كۆد و ھەۋانق،

توبى شەنانەكى چار پەرانق،

حەدى دەقى باقى تە نىنە تو من دخوازى،

رېنگا كەريانق، ها كەريانق.

حەسۋ گۆ: - كەچكى، ئاڭرى كولى بەيتا باقى تە كەتتى،
ئەزى نە شەنانى چار پەرا مە،

ئەزى حەسۋ مە، حەسۋىنگى سلىقى مە،

خودانى شۇورى بەسراي مە،

سەرەكى دۆنۈزدە شەنانى مە،

ده لالیت ئىلا حەزار حەفسەد مالى كىكا و ملى مە.
 خەجى كۆ: - هەيلۆ، لۆ شەقانق، وەرە پەيا مەكە،
 وەكى توبىي دەقىزى ئەزى حەسق مە، حەسۇنگى سلىقى مە،
 خودانى شۇورى شى، عەبا بەسراي مە،
 ئازى خەجى مە، خەجا زەرينم، خوشكما مەمكۈيي عەۋفای مە،
 سەقى زوودا تەشى كولىي مۇوشى ۋا سەر پرا باتمانى
 سەكىنى مە
 حەسق گۆ: - هەى لى، لى كەچكى، ئاڭرى كولى بەيتا باقى
 تە كەتى،
 ئەزى حەسق مە، حەسۇنگى سلىقى مە، خودانى شۇورى شە، ئەقا
 بەسراي مە،
 سەرۆكى دۇنۇزدە شەقانى مە،
 سەقەكى سەرى بەربانگى زوو شۇور مەرتالى خوھ ۋا
 كاو و كوبار سەر پرا باتمانى سەكىنى مە،
 ئىزنا خوددى، رەبىي عالەمى، وەكى حەزار حەفسەد
 مىرى مالا باقى تە لېخستىنى هەبە،
 ئەزى تە زۆرا شۇورى خوھ راموسىم.
 خەجى كۆ: - هەيلۆ، لۆ شەقانق، ئاڭرى كولى بەيتا باقى
 تە كەتى، ئەقا گلىا تە نە چىتىك،
 تەيى ئانى چىايى وانى سەر مالا باقى من كولى برا
 خوددىدا گىر كر،
 چقاس پاخرى مالا باقى تە هەبوو، تەيى ئانى، تەمام ئانى
 بەرانبەرى زىر كر.
 حەسق گۆ: - هەى لى، لى كەچكى، ئاڭرى كولى بەيتا مالا
 باقى تە كەتى
 دە تو وەرە پايا مەكە،

ئەزى كلامى قەدىمكىم، چقاس زىرى مالا باشى تەھەبە،
بەرانبەرى كۆسە مىسىي من دەرناكەفە.

خەجى گۇ: - هەى لۇ، لۇ شەقانۇ، ئەزى تە دەھىرم توپىن
چقاس پىسى،

دەقلىيەتى تە دەھىرم مىيانى كۈوسى.

حەسۋ گۇ: - هەى لۇ، لى، كەچكى، ئەزى كلامى قەدىم كم،
ئەز نە پېسىم،

ئەزى ئوپسا مە، مينا شەمدانا زۇرتەمر پاشايى ملى
دەھىرم.

خەجى گۇ: - هەى لۇ، لۇ شەقانۇ، منى گازى رەبى عالەمىن
كىرىھ

برا ئىشەف، شەف شلى بە،
گوهىرا قرانتى پەزى تە حەرى بە،
دە تو وەرە پىش كۆنى پەشى عەرەبى پەزى خۇد بىدە
گوهىرە

ئەزى تەپا دايىن ئورخان دۆشەكى قوشتووكى، تو قايل
بۈوبى

خۇد قايل بۈوبى، هەرگى قايل نە بۈوبى،
ئەزى پىشىكىشى تە كم كلىتا چىتى زەرمەمکا.

كلامىن گۆفەندا

دېرە سۆرىي بچووکى

هندى ودرە پايتەختە،
نايى خاتتونا سەرتەختە،
فينجانا ئاراقى ب دەستە،
ئىزنى بده بىم رەخ تە،
تە نە سۆزە، نە بەختە.

دېرە سۆرىي بچووکە،
حنە ل دەست و نەينووکە،
پار قىيز بۇو، ئىسال بۇوکە.
دېرە سۆرىي، مەزنە،
حنە ل دەست ب بازنه،
پار قىيز بۇو، ئىسال ژنە.

سارى

سارى رابە ئىقارە، مەعروومى رابە ئىقارە،
سارى رابە ئىقارە، مەعروومى رابە ئىقارە،
سيكا گرتى دىوارە، سى داكەتن زنارە،
سيكا گرتى دىوارە، سى داكەتن زنارە.

كەسەك گوندى مە تونە، خىنَا مە دۆست و يارە،
كەسەك گوندى مە تونە، خىنَا مە دۆست و يارە،
سارى هاتقۇز بىرىبىيى، مەعروومى هاتتوو ژ بىرىبىيى

سارى هاتوژ بىرييى، مەعروومىٰ هاتوژ بىرييى.

كۆفى گريدا ل عەنيى، دەزما لا سۆر ل پىشىيىتىه،
كۆفى گريدا ل عەنيى، دەزما لا سۆر ل پىشىيىتىه،
سارى قىزا خەلقى بۇو، موحبەتا دلى من كەتىيىه،
سارى قىزا خەلقى بۇو، موحبەتا دلى من كەتىيىه.

سارى، تو سارا منى، مەعروومىٰ تو سارا منى،
سارى، تو سارا منى، مەعروومىٰ تو سارا منى،
من ب خولاما گەردەنلى، شى-بسكى مەقەس كرى،
من ب خولاما گەردەنلى، شى-بسكى مەقەس كرى.

شى-بسكى مەقەس كرى، دۆر سمىلا ھەربلى،
شى-بسكى مەقەس كرى، دۆر سمىلا ھەربلى،
كۆشت و قەلیا مىردىنى ل سەر نانى گەنمى،
كۆشت و قەلیا مىردىنى ل سەر نانى گەنمى.

چۈومە جزىرى

چۈومە جزىرى لى، لى، جزىر وى ئالى،
هاتم جزىرى لى، لى، جزىر ھى ئالى،
كەچكى حەبابىا لى، لى، وەرنە ۋى ئالى،
خۆرتى محلmia لى، لى، ھەرنە وى ئالى.

كەچكى ئەسترييا لى، لى، وەرنە ۋى ئالى،
خۆرتى مداديا لى، لى، ھەرنە وى ئالى،
ژ دەرى كەچى، لى، لى، كەتمە ۋى حالى.

وەلە كەچكە لى، لى، بله كەچكە،
سۇلا تە سۆرە، لى، لى، پەعنى دووچكە،

ئەز دىكم ِ رامووسىم، لى، لى، نزانم چ دىكە.

وهسو

ئاخ لى، وهسو، لى، لى، لى،
وهسيلايى، واى، واى،
تهشى پىسى، لى، لى، لى،
چوو سەرايى، واى، واى.

ئەرزىحالەك لى، لى، لى،
ل مفتى دايى، واى، واى،
سەرى مفتى، لى، لى،
خست بەلايى، واى، واى

مالا وهسو، لى، لى، لى،
تەرازنه واى، واى،
دەستى وهسو، لى، لى، لى،
ب بازنه واى، واى.

وهسه بۇوكە، لى، لى، لى،
من لازمه، واى، واى.
مالا وهسو، لى، لى، لى،
مەھەلا ژورىين، واى، واى.

ستووكى وهسو، لى، لى، لى،
مرجان و مۇربىيە، واى، واى،
ستووكى وهسو لى، لى، لى،
خرخال و مۇربىيە، واى، واى.

نه ب هۆلم، نه هۆلڤانم

نه ب هۆلم، نه هۆلڤانم، لۆ، لۆ، لۆ،
نه گولم، نه رحانم، لۆ، لۆ، لۆ.

نه دەشتىم، نه زۆزانم، لۆ، لۆ، لۆ،
نه مىرگم، نه چىمانم، لۆ، لۆ، لۆ.

هۆلکا منه بچووکە، لۆ، لۆ، لۆ،
حنە ل دەست نەينووکە، لۆ، لۆ، لۆ.

هۆلا منه مازنە، لۆ، لۆ، لۆ،
حنە ل دەست و بازنە، لۆ، لۆ، لۆ.

هۆلا منه بچووکە، لۆ، لۆ، لۆ،
پار قىز بۇو، ئىسال بۇوکە، لۆ، لۆ، لۆ.

گول شىئنا من

گول شىئنا من، شىئنا من،
گول شىئنا من، چەعقى من،
گول شىئنا من، شىئنا من،
گول شىئنا من، روھى من.

گول شىئنا من، ئاواكى،
گول شىئنا من، شىئنا من،
گول شىئنا من ئاواكى،
گول شىئنا من، عەمرى من.

گول شىئنا من، شىئنا من،
گول شىئنا من، روھى من،

گول شىئنا من، شىئنا من،
گول شىئنا من، چەعفى من.

تەل كۆفى بارى گاكى،
گول شىئنا من، شىئنا من،
تەل كۆفى بارى گاكى،
گول شىئنا من، چەعفى من.

گول شىئنا من، سىپكى،
گول شىئنا من، شىئنا من،
گول شىئنا من، سىپكى،
گول شىئنا من، عەمرى من.

گول شىئنا من، شىئنا من،
گول شىئنا من، روحى من،
گول شىئنا من، شىئنا من،
گول شىئنا من، روحى من.

تەل گوهارى گوپكى،
گول شىئنا من، شىئنا من،
تەل گوهارى گوپكى،
گول شىئنا من، عەمرى من.

بىرېي تى

بىرېي تى، ها بىرېي تى،
گوندۇ، كنا من بىرېي تى،
بەزىن زرافە، دىرە لى تى،
مالىنۇ كنا من بىرېي تى.

بىرى، بىریا بەهارا،
گوندۇ، كنا من بىرىيى تى،
دەقى من خالا گوھارا،
مالىنۇ، زەريما من بىرىيى تى.

بىرى بىریا پايزا،
گوندۇ، دۆستا من بىرىيى تى،
خوهش بۇونە دمىسى هيزا،
مالىنۇ، كنا من بىرىيى تى.

بىرى بىریا ھاقينا،
خەو خوهش بۇونە پاييزا،
گوندۇ، كنا من بىرىيى تى،
مالىنۇ، كنا من بىرىيى تى.

لاب دينه

- لاب دينه، لاب دينه، كاوا من لاب دينه،
لاب دينه، لاب دينه، دۆستا من لاب دينه،
كەtie سەرگۈۋەندىيى چەپلا دەھزىنە،
كەtie سەرگۈۋەندىيى چەپلا دەھزىنە.

گوندى مە دەعواتە، مالا مە بىينە،
گوندى مە دەعواتە، مالا مە بىينە،
بەعلگىي مە قوتىنинە ئى ل بەر سەرئى تە بە،
بەعلگىي مە قوتىنинە ئى ل بەر سەرئى تە بە.

- لاوك، حەتا تىيى خوهرا پەرا بىينە،
دۆستى من، حەتا تىيى، خوهرا پەرا بىينە،

– کاوى، ئەز كەسييم، پەرى من تونىنە،
دۆستى، ئەز كەسييم، پەرى من تونىنە.

کاوا من گۆقەند بەردا،
كە گازن و شىنە،
دۆستا من گۆقەند بەردا،
كە گازن و شىنە.

ھۆى، ھۆى، زەينى

حەفکە پەنيرى سېيمە، ھۆى، ھۆى، ھۆى، زەينى، زەينى،
حەفکە پەنيرى سېيمە، كوليلكا عەقدل عەنلىقى،
حەمايلا دۆر جندىمە، ھۆى، ھۆى، ھۆى، زەينى، زەينى،
حەمايلا دۆر جندىمە، كوليلكا عەقدل عەنلىقى،
خوهستىيا لاوكى رووسيپىمە، ھۆى، ھۆى، ھۆى، زەينى، زەينى،
خوهستىيا لاوكى رووسيپىمە، كوليلكا عەقدل عەنلىقى.

حەفکە پەنيرى سۆرم، ھۆى، ھۆى، ھۆى، زەينى، زەينى،
حەفکە پەنيرى سۆرم، كوليلكا عەقدل عەنلىقى،
حەمايلا دۆر ب مۆرم، ھۆى، ھۆى، ھۆى، زەينى، زەينى،
حەمايلا دۆر ب مۆرم، كوليلكا عەقدل عەنلىقى،
خوهستىيا لاوكى پسىپۆرم، ھۆى، ھۆى، ھۆى، زەينى، زەينى،
خوهستىيا لاوكى پسىپۆرم، كوليلكا عەقدل عەنلىقى.

وەى خانلىقى

نەمان-نەمان، وەى خانمى،
بۇوكا مالا باشى منى.

نەمان-نەمان، وەى خانمى،

مala bafchi xanma men zedinete,
mala bafchi doxsta men zedinete.

nemangan nemangan, wedi xanmisi,
ئەز سى دەنگا بانگ دكمى,
كاو-كوبارە ناكىلىمى.

nemangan nemangan, wedi xanmisi,
چوو مقىدى گلى دكه،
قايمە-قايمىا بەرتىل دكه.

nemangan nemangan, wedi xanmisi,
بال چاويش عەزر دكه،
دەعوا پوتق سافى دكه.

لۇ-لۇ روتق، قەت نەماق،
خىىنى كەتو، دىوار ماق،
ناڭا هەفلا شەرمى ماق.

nemangan nemangan, wedi xanmisi,
باشى تە خەزۈورى منق
دايىكا تە خاسىيا منى.

nemangan nemangan, wedi xanmisi,
بۇوكا مala bafchi منى.

كەۋىيد گۆزەل

ئەم يەكن، زەرى يەكن،
كەۋىيد گۆزەل، كەۋىيد گۆزەل، نار، نار،
باخ و بۆستان چىچىن،

كەۋىد گۈزەل، كەۋىد گۈزەل، نار، نار.

ئەم جۇتن، زەرى جۇتن،
كەۋىد گۈزەل، كەۋىد گۈزەل، نار، نار،
باخ و بۆستان كەفۇتكىن،
كەۋىد گۈزەل، كەۋىد گۈزەل، نار، نار.

ئەم سى نە زەرى سى نە،
كەۋىد گۈزەل، كەۋىد گۈزەل، نار، نار،
باخ و بۆستان ھورمى نە،
كەۋىد گۈزەل، كەۋىد گۈزەل، نار، نار.

ئەم چارن، زەرى چارن
كەۋىد گۈزەل، كەۋىد گۈزەل، نار، نار،
باخ و بۆستان حنارن،
كەۋىد گۈزەل، كەۋىد گۈزەل، نار، نار.

ئەم پېنجن، زەرى پېنجن،
كەۋىد گۈزەل، كەۋىد گۈزەل، نار، نار،
باخ و بۆستان بىرجن،
كەۋىد گۈزەل، كەۋىد گۈزەل، نار، نار.

ئەز كەفۇتكىم

ئەز كەفۇتكىم، لى، لى، كەفۇتكە نىرم، واى واى،
سەركى بانا، لى، لى، تەڭ دچىرم، واى، واى،
دەشت و زۇزان، لى، لى، تەڭ دچىرم، واى، واى،
خەلق ئاشقى لى، لى، مالى دنى، واى، واى،
ئەز ئاشقى، ئەسمەر جانى، جانى، جان،
كەچكا ب مىرم، واى، واى.

ئەز كەفۇتكىم، لى، لى، كەفۇتكا شىنم، واي واي،
سەركى بانا، لى، لى، تەۋ داتىنەم، واي، واي،
دەشت و زۆزان، لى، لى، تەۋ دچىرم، لى، لى،
خەلق ئاشقى لى، لى، مالى دنى، واي، واي،
ئەز ئاشقى، ئەسمەر جان، جانى، جان،
چەعېشى شىنم واي، واي.

ئەز كەفۇتكىم، لى، لى، كەفۇتكا سېپيمە، واي واي،
سەركى بانا لى، لى، ئەز دانىيمە، واي، واي،
دەشت و زۆزان لى، لى، تەۋ دچىرم، لى، لى،
خەلق ئاشقى مالى دنى واي، واي،
ئەز ئاشقى ئەسمەر جان، جانى جان،
كەچكا ب خاستىمە واي، واي.

ئەز كەفۇتكىم، لى، لى، كەفۇتكا رەشم، واي واي،
سەركا بانى لى، لى، هوور دەشم، واي، واي،
دەشت و زۆزان، لى، لى، تەۋ دەشم، واي، واي،
خەلق ئاشقى لى، لى، مالى دنى واي، واي،
ئەز ئاشقى ئەسمەر جان، جانى، جان،
چەعېشى رەشم، واي، واي.

ل سەر بىرى

ئۇي، من تە دىببۇل سەر بىرى، ل سەر بىرى،
ئاڭ دىكشاند پى زنجىرى،
رەدمۇسىم كەچكا پىرى،
وا واي لى، وا واي لى،
وا واي لى، مالك وېران.

دچوومه ئىچمە باخا،
چەعفرەشىّ، چەعفرەشىّ،
گەردن خوهشىّ.

ئۆي، من تە دىببۇ ناڭ تتوونى، ناڭ تتوونى،
ئاڭرى دانى سەرقەلۈونى،
رادمووسىم كەچ خاتۇونى،
وا وايلى، وا وايلى،
وا وايلى، مالك وېران.
دچوومه ئىچمە باخا،

چەعفرەشىّ، چەعفرەشىّ،
گەردن خوهشىّ.

ئۆي، من تە دىببۇ ناڭ كەنكا، ناڭ كەنكا،
كەچى نەكە ۋان حەنەكە،
رادمووسىم چەعقبەلەكە
وا وايلى، وا وايلى،
وا وايلى، مالك وېران.

دچوومه ئىچمە باخا،
چەعفرەشىّ، چەعفرەشىّ،
گەردن خوهشىّ.

ئۆي، من تە دىببۇ ناڭ زەبەشا، ناڭ زەبەشا،
چەھۈركە، ھۈركە دەمەشا،
ئەز رادمووسىم كەچكە رەشا،
وا وايلى، وا وايلى،
وا وايلى، مالك وېران.
دچوومه ئىچمە باخا،

چەعفرەشىّ، چەعفرەشىّ،

گەردن خوهشى.

ئۆى، من تە دىبۇو ناڭ پەمبۇپيا، ناڭ پەمبۇپيا،

چ ھورك، ھورك دۇرپيا،

پادمۇسم ھەردۇ ۋۇپيا،

وا واى لى، وا واى لى،

وا واى لى، مالك وېران.

دچوومە ئېچمە باخا،

چەعفرەشى، چەعفرەشى،

گەردن خوهشى.

نفیسارتاسی

١. کلاما "لینینن مهزن" نفیسیه شهابی ئەگیت، ٣٥ سالییه، خوهندییه، دمینه ریسپووبولیکا سوْقیتییه سوْسیالیسیتییه گورجستانی، بازاری کاخیتى دا.
٢. "کۆلخۆزى مه کانینه" ناشق کاملى بەکۆ (ناشق نازووک)، ژ گوندئ قبختەپە ل سەر نەحیا تەعلینى، سالا ١٩٥٩ وفات ببویه.
٣. "کۆلخۆزقان" نفیسیه نفیسکارى كوردايى سوْقیتیی عەرب شاميلۇق، ٦٧ سالییه، دمینه بازارى يېرىقانى دا.
٤. "کلاما تەزە" نفیسیه شاییرى كوردايى سوْقیتیی میکايىلى رەشید، ٣٧ سالییه، دمینه بازارى يېرىقانىدا.
٥. "جان يېرىقان" نفیسیه شاییرى كوردايى سوْقیتیی قاچاخى مراد، ٥٥ سالییه، دمینه بازارى يېرىقانى دا.
٦. "ج سبەكە ئەشقە-خوهشە" گۆtie کاملى خەلیل. (هاتىه نەشر كرنى "فۇلكلۇرا كورمانجىي" دا. يېرىقان، ١٩٥٧ ئا).
٧. "بەندى دەوريشى عەقدى" گۆtie مىشاپىي چاچان، ١٩٥٧ سالییه، خوهندییه، دمینه گوندى كارفانساري ل نەحیا ئاپارانى.
٨. "حامى موسى" گۆtie مەجيتنى فارز، ٤٥ سالییه، خوهندییه، دمینه گوندى پەرەكەرئ ل نەحیا ئىچميازىنى.
٩. "ھەكيمۇ" گۆtie شەرۆپىي برق، ٥٢ سالییه، نىۋەخوهندىيە، دمینه ریسپووبولیکا سوْقیتییه سوْسیالیسیتییه گورجستانى، بازارى تىبلىسى دا.
١٠. "ۋەيلۇ ميرۇ" گۆtie مەممەد موسا، ٣٦ سالییه، خوهندیيە.
١١. "عەفال و شىيخ سلى" بنەير نفیسارتاسىيىان ١٠.
١٢. "دەلالق" بنەير نفیسارتاسىيىان ١٠.
١٣. "قاسىمى مەيرۇ" گۆtie خالتى بەدق، ٧٠ سالییه، نەخەونىيە، دمینه گوندى "ھەزمارا چارا" ل نەحیا شاهووميانى.
١٤. "عەفال" گۆtie كاراپىتى خاچق، ٤٧ سالى، سالا ١٩٤٧ ئا ژ ئيراقنى هاتىه ئەرمەنستانى سوْقیتىيە. نەل سۇۋەخۇزا "ھەزمارا چارا" ل نەحیا ئىچميازىنى دمینه.
١٥. "بەدھوى" بنەير نفیسارتاسىيىان ٩.

- . ١٦. "سالخو" بنهيره نقيسارناسيا ن .٩
- . ١٧. "شهبابي" بنهيره نقيسارناسيا ن .٩
- . ١٨. "بېرىقانى" گوتىه ئفۇيى ئەسىد، ٣٩ سالى، خوهندىيە، دمینە بازارى يېرىقانى دا .
- . ١٩. "قازى" بنهيره نقيسارناسيا ن .١٨
- . ٢٠. "تودىنى" بنهيره نقيسارناسيا ن .١٨
- . ٢١. "دىكى نىقى شەقى دوخولخولاند" گوتىه نقىسكارى كوردايى سۆقىتىيە ئاحمەدى ميرازى، دما گوندى قامىشلۇوى، ل نەحىيا ھۆكتىپبېرىيانى دا، مريه سالا ١٩٦٢ ئا .
- . ٢٢. "مەيرى" بنهيره نقيسارناسيا ن .٢١
- . ٢٣. "وهى دل" بنهيره نقيسارناسيا ن .٢١
- . ٢٤. "فاتا مەله" بنهيره نقيسارناسيا ن .٢١
- . ٢٥ .. "ھەرە لى، لى" بنهيره نقيسارناسيا ن .٢١
- . ٢٦. "رزگانو" گوتىه جاسمى شەمۇق، ٤٤ سالى، نىقخوهندىيە، دمینە گوندى پامپى ل نەحىيا ئاپارانى .
- . ٢٧. "ئىمان-ئەمان" بنهيره نقيسارناسيا ن .١
- . ٢٨. "ل من. ل من" بنهيره نقيسارناسيا ن .١
- . ٢٩. "خانمى" گوتىه خەلۋىي عەلى، ٢٨ سالى، خوهندىيە، دمینە گوندى شامىرامى ل نەحىيا ئاشتاراكتى .
- . ٣٠. "پەياق" بنهيره نقيسارناسيا ن .٢٩
- . ٣١. "شىنى" بنهيره نقيسارناسيا ن .٢٩
- . ٣٢. "چقاس ستىركى روو عەسمانە" بنهيره نقيسارناسيا ن .٨
- . ٣٣. "گىنچ خەليل" گوتىه مەمى قاسق، ٤٥ سالىيە، نىقخوهندىيە، دمینە گوندى كارۋانسارىدا ل نەحىيا ئاپارانى .
- . ٣٤. "عەيشانى" بنهيره نقيسارناسيا ن .٣٣
- . ٣٥. "باڭۇ دلى من وئى ما" بنهيره نقيسارناسيا ن .٣٣
- . ٣٦. "شەعرى" بنهيره نقيسارناسيا ن .٣٣
- . ٣٧. "ئاحمەدى رۇنى" بنهيره نقيسارناسيا ن .١٠
- . ٣٨. "ھاي-ھاي گەورى" گوتىه خەمۆيى حەسەن، ٢١ سالى، خوهندىيە، دمینە رىيىپوبليكا سۆقىتىيە سۆسيالىستىيە گورجستانى، بازارى تىيلىسى .
- . ٣٩. "دايىكى" بنهيره نقيسارناسيا ن .١٤
- . ٤٠. "حەسق" گوتىه مەجيتنى خالت، ٢١ سالىيە، خوهندىيە، دمینە گوندى باشكەندى ل نەحىيا

ئابوڭىيانى.

٤١. "دىرىه سۆرئى بچووكى" بنەيرە نفيسارناسيا ن ١٤.
٤٢. "سارئى" بنەيرە نفيسارناسيا ن ١٤.
٤٣. "چوومە جزيرئى" بنەيرە نفيسارناسيا ن ١٤.
٤٤. وەسوٽ" بنەيرە نفيسارناسيا ن ١٤.
٤٥. "نه ب ھۆلەم، نە ھۆلەنام" بنەيرە نفيسارناسيا ن ١٤.
٤٦. گول شىتنا من" گۆتىيە بەلگا قادق، ٢٩ سالىيە، خوهندىيە، دەمینە بازارى يېرىغانى دا.
٤٧. "بېرىيى تىّ" بنەيرە نفيسارناسيا ن ١٨.
٤٨. "لەپ دىنە" گۆتىيە مەجىتى سليمان، ٢٧ سالىيە، خوهندىيە، دەمینە گوندى دەمرچىي ل نەحىا ئىچمىيازىنى.
٤٩. "ھۆى، ھۆى زەينى" بنەيرە نفيسارناسيا ن ٤٨.
٥٠. "وھى خانمى" بنەيرە نفيسارناسيا ن ٣٨.
٥١. "كۈيىد گۈزدەل" گۆتىيە كوبارا خودق، ٢٤ سالىيە، خوهندىيە، دەمینە گوندى ئەلەگەزى ل نەحىا ئاپارانى.
٥٢. "ئەز كەۋۇتكەم" گۆتىيە ھۇۋانىسى گاپق، ٤٣ سالى، نىقخۇوندىيە، دەمینە سۇقخۇزا ماسىسى ل نەحىا ئىچمىيازىنى.
٥٣. "ل سەر بىرى" گۆتىيە ئابراهامى كاراپىت، ٣٩ سالىيە، نىقخۇوندىيە، دەمینە بازارى ئىچمىيازىنى.

رېداكتۇر و كۆرىكتۇرا كۆنترولى ئى. باكوييىشا
شكىچى ھـ. موراديان

رېداكتۇرى بەدەوهتىي ئا ئىين. گاسپاريان
رېداكتۇرى تىخنىكىي ۋـ. گالستيان.

میقانی رویی

ئۇرسىبى به كۆر

"نىشىرىتى: ھاياسitan"

يىرىقان ۱۹۶۶

Սանե Բակո

—
մեջանե
—
րօշ

Խաչիքը անաստան,
Երևան 1966

ئۇ پۆزىيد سەرخور، ئۇ پۆزىيد شىن و گرىن،
ئۇ رۆزىيد دلى من دا هشتبوون بىرين،
كشك پەي ھەف دەرباز بۇون، تەمام بەھوين؛
ھاتن رۆزىيد عەدلی، بەهارا رەنگىن،
راكىت، گەمىيەد ھەۋى كەو كرنە زەمين،
عەردى كەسلى، عەزمانى ئىتتىم مايى،
حسرەتا كور ۋەھەف پاموسان ب دلشاىي؛
لەما دلى من ئازا و حوبىزى
نەقاىى حەزار و يەك عەمرى ۋە دىزى.
بلا بىكتە نەرەت، قايىم و لەز،
لوّبىي حوب، حىزىرن كىرى چەمە ئەز؟
ئەز زانم پۆزەكى ئەف دلى منى ھار
عەسە وى من تەقى خوه بقە بن خوھلىيا سار،
خەم ناكم، چەمكى من دىت عەمر و بەهار،
نە سايىا ۋى عەمرى ئەز بۇومە بەختەوار.

ئەز و رەوان

رەوان من را بۇ ستار و دى،
مەزن بۇوم نافا ھەمېزا وى،
چەكىدارى وى حەزار، حەزار
تەقى وانا ئەز ژى خزمەتكار.
خەملى وەك بۇوكەكە بەدھو،

خەملى وى چىپپوون ل من بەر چەعف،
 توئى بىزى ل بەر بەدھوبىيا وى
 تەيرى سىمر ژى هاتە خارى.
 سەكىنیمە سەر پرا "پۆبىدىـ"
 متالى كورقىا، دىكىرم ئەز،
 رەوانا كەقىن مۇقىم بىر تىنەم
 و چەمىز زەنكۈويى كودكشىيا لەز،
 رۆزىد دەرباز قەى ئەز دېبىنەم،
 ژ وانا هەر يەك كەسەرەكە،
 قەى هەر رۆز دلى خوه ۋەتكە.
 وەعدەكى سەرخور بۇو، قرا مەرييَا،
 قەى حالەكى دا بۇون ئەز، دىيا من، رەوان،
 هەردو ژى بۇنا ئىشى دل دنالىيان.
 منا بۇونە رۆزىد سەرخور و رەش،
 ئەز و رەوان، ئەم مەزن بۇونە،
 رەوان خودەكىيە حەزار جوورە رەوش،
 زانگۇو ژى نەلا لەپ يەكى دن ئە،
 "پۆبىدا" ژى را گىستىلا بەدھو.
 ئۆ، رەوان، رەوان، رۆحى من دا نى،
 خەم و دەردەي من و تە يەك بۇونە،
 تەقا عەمرى خوھىي دەرباز بىر تىنەم...
 خانىيىد تىيى بىنۇھەردىمەن،
 ئەز ژى مىنا تە ئى بەردى نىنەم.
 رەوان من را بۇو ستار و دىـ،
 مەزن بۇومە ناشا حەمىزا وىـ.

خهون

پاستى ئى مۆسکقا حوب و ئاگرە،
حوبا پى گرتى قەت ناتەمرە،
مینا تەعشقى بەرب خوه دكشىنە،
سەودەسەر كرى پاش دا دشىنە.
دیتنىد خوه ۋا ئەزى بارگران،
كەتبۇوم ماشىنى، پاش دا فەدگەرييام.
تەكەردى ماشىنى زوو دزفرييان،
قەمى شكلى پىچايى ئەو فەددان.
چ من دىتبول بەر چەعقا،
جاركە ماينى نىشانى من ددان.
عەرشا دەگەرييام بىرانىنا ۋا،
ناڭا روحى من دا، - هەر مۆسکقا...
ماشىنى دا من خەونەكە وا دى:
ناڭا سۆقاقا بەدەوە شەمال،
پەى خەباتى پەت دچۈومە مال،
و نشىكى ۋا يەكى گازى من كر،
زۇرىم، بەرى خوه دا وى:
ناسى خەويى چەندك-چەند سالا دى.
ئەو نىزىكى من بۇو و سلاڭ دا،
خوه ئافىته حەمىزا من، گرييما...
چەعقةكى ھېسر دكى، ئى دكەنپىيا،
حەمىزا من دا بىنا خوه ھلدا،
و دل لى تىزى من پا خەبردا:
ئاخ، تو نزانى، برى فلانكەس،
ئەز ھى شقانم وى تۈپراخى دا،

زولما تىدانن نەدىتىيە تو كەس،
 كەرمایا تەعىئى ئەم مانە تما،
 بال مە مقىم تەعرى-تەعرىستانە،
 قەت ناكەقەمە سىرى، گەلۇچما؟
 وا كەوشەنلىقى مەسى ور قەت شىن نابىن،
 تو نىزانى ئەم ج حالى دا نە،
 ور لىكى مە ناڭا قەيدىيە،
 دەستى مە ناڭا لەلىيە،
 خوھىيى مە تونە، لوڭقەت كى كىيە...؟
 بەرخوھ كەتم، رىئى، مەجال نەدى،
 قاسەكى فىكىرىم، دل من تۈزى بۇو،
 من گۆت: "نە تە دلى من سوت، گدى،
 ئاخىر دنیياكى چۈوم دنیاکە دن...
 تو رېند بىزانبە، نەخوھندىيىتى برا،
 ئازايى خوھ خوھ نەھاتىيە فرا،
 ئەوھاتىيە بال مە ب خۇونا مەرييَا؛
 نائى بىرا تە، برى نەخوھمى،
 ئەو زەللوولى، چ كۇ مە ھەف را دى؟
 مە زارۇتى تەقىي ھەف دەربازىكى،
 لى من ژ وى عەمرى خوھ چ فەمكى؟
 ھەواريا مە بۇو، ئەم دەفتىن،
 بۇنا پەرى نان مە دوا دىكى،
 كەلۇچالى مە قەت كى دېرسى،
 تەقىي تە بەلەنگاز بۇوم بىيەساب،
 ئەز كۇ دنەلىيام تو بۇويى سەبەب...
 نايى بىرا تە ئەز دېعەجىم،

بۇنا من خون و قنیت بۇو ھەر جى،
 ئەز ج بوم، ئەز كى بوم؟ بىخوهىيى، سىيغىل،
 بال وھ ئەز ببوم يەكى لاب هىسىر،
 وى حالى دا ئالىكى دكولىيام،
 ئالىكى دلبرىن ھا دكالىيام".
 نەخوهندىتىيا من ب حسرەتكە كور
 وا بەزىن و بالا من دنهېرى،
 حالى خوه ۋا ھم نىزىك... ھم دوور،
 تو گلى نەگۆت، ما كەلۈگىرى...
 لى ھىدى-ھىدى ھىرسا وى راپوو،
 ئەز كەتمە سىرى دەعوا وى ج بوم،
 ئاها چاوا كىش ببۇو نشكى ۋا،
 ئوسا ژى ئوندا بۇ ل بەر چەعقا.
 كاڭا ئەز ھشىيار بوم راپوومە پىيا،
 دىت چىيابىي ئىگرداخى يە سەربەلەك،
 دەشتا ئاراراتى باخى خوه ۋا
 چىيابىي ئەلەگەزى دكەنبا،
 ماشينا مە ژى چاوا كۆمباینەك
 كەتبۇو ناڭا وى دەشت و دووزى،
 ھەۋى دا دوو دىكى خەلق-خەلق،
 كەوشەن، باخ و باخچە، پى و زەقى،
 مەقەس دىكى، دافىت كىلەك-كىلەك،
 دەنگ ددا تەقا، دىكە گازى،
 وا دلى ھەزار مەريپا باركرى
 ئەو چاوا بەسپر پېش دا دېزى.
 راستى ژى مۆسکە حوب و ئاڭرە،
 حوبىا پى گرتى قەت ناتەمرە.

ئەز حەيرانا چەعفييەد وە مە

(شەركارىيد كوردى ئيراقىرا)

ھەى ھوون كوردى باش و برا،

دى و خوشكى مە يە ورا،

ئەز حەيرانا چەعفييەد وە مە،

دەنگى وە تى حەتا ۋرا،

روحى خوه ۋا تەفى وە مە.

بەعسا خوهستن، عەگىتىيا وە

دنىيا تەمام تەماشىيە،

شەركارىيە وە راستە، ھەقى،

د ناف مالا، مالىد عەقدا

بېيى شەر و دەعو، ب تارىقى

قولچەك دخاست ئىرا خوه دا.

ديوانا وە خايىن دەركەت،

ھوون خاپاندن مينا ھەرجار،

نەخوهست ھوون بىن بىمنەت،

بۆ وە نىن بە گول و بھار.

ئەوه مەعنە، ئاوا ئىروز

بۇونە يەك-يەك خانچىنگىزىرىن،

تىلى حەمزە، قەرتاژدىن.

بۇنا حەقىيى كىيىلۇو، حەيدار،

سەكىنە پىشىيە دېمىن،

دەھەزىن چىا و زنار.

قەى خوت ھوونن لاوى "دمەم"،

رەبۇونە بۆي رۆزا مەزن،

كەتنە پەي رەقا دېمىن،

کو رانه‌قىن ئەو جاركە دن.
 قەى بۆنا شەرى وە يى مەزن،
 ئاها بۇوكا خانچەنگىزىرىن،
 كۈز دەمدەم "حەملە رەقى
 ئانىيە كورى تۈونجىزىرىن،
 حەزار دۆتى خەزال، كۈوفى،
 مەزنكىرييە بە يەيدارى،
 كرييە يەك-يەك پلەنگ و شىر،
 بەرى دايە مەيدانا شىر.
 هەى هوون كوردى باش و برا،
 ئەز حەيرانا چەعفى وە مە،
 وە راكىرييە كەلا دلا.
 هوون شهر دەن بەرك و باوار،
 دەقەتىن قەيد و چىدار.
 بلا ژ دەربى وە يە هەقى
 نەيار تەمام پىبەسلىنى
 حسرەتا وە يە تارىقى
 كو بۇويە ئاگر و ئالاڭ،
 روحى وە دا ناتەمرىن،
 ژ تربا خوه بلا رابن
 كال و باقى مە يە "دلسار"،
 لاۋى خوه ۋا ئەو پىشابن.
 ئەز حەيرانا چەعفى وە مە،
 روحى خوه ۋا تەقى وە مە...

1963 س

من دخوهست بدیتا هژمه‌تکاریبا ته‌بیه‌تی،
ژ کیزانی خهمل و به‌دهوهتی دهرتی.

گله‌کی چهتن گهیشتم بلندایا چیی،
من ور دیت گله‌ک خهملی رند، هژمه‌تکار و چی.

ور کولیلک بیحه‌ساب ههبوون، نازک و پونگ-رهنگ،
حهتا من چهند کولیل چنی-وهدعه بuo دهره‌نگ.

نزانم چاوا لنگی من که‌فره‌کی که‌ت،
ژ وی ئیشی ئاخینه‌ک ژ دلی من دهرکه‌ت.

ل سه‌ر قه‌واتا خوه مینا هه‌رجار پر باوار
ئیزیکی که‌فره بوم و خوهست ئه و هولکرا خار...

هیسیری جهالیی بوم، وی که‌فره‌ی را شه‌رکر،
تهنی بوم، چفاس قه‌واتا من هه‌بوو، خه‌رج کر...

قه‌ومی، نشکنی ۋاشمتیم ل وی ده‌رئ
و ده‌وسا وی که‌فره ئهز تول بومه ژیزتی.

گافا سه‌ر حشی خوه دا هاتم، نهیزی ژور،
ته‌خمين کر: که‌فره‌ک نینبوو ئوسا مابوو ته‌ک،

ئه و سه‌ر زنارا بون ل وان دهرا دور،
ناڭ خوهليي دا ۋەشارتى، هيم ۋاشمکه بەرك.

گله وده ده‌رباز بون مینا بازركانا
و قه‌ومی ئهز دیسا چوومه جیی زنارا.
ستانسییا ئیلیکتریکینی من ل ور دیت ئیجار،

ور تونه بwoo نه كهفر، نه زى زنار...

هەي كۆني پەش

هەي هوون كۆني رەش، كۆني رەش،
وەعدەك هەبwoo بەختى مە زى
مینانى وە پەش بwoo، پەش،
فرقى هندك بwoo ئۇرتا مە،
هوون گريدايى بوون شرييت و ستۇونا
بەختى مە زى مينا وە
ئاھىتبوونە كەلەمچا.
ئازايى ئەو حالى مە دىت،
وى پاكر با و بۆپەلىسک،
لى دا، قەتاند، هوور و خاشكر
ل سەر ھەف سنگ، ستۇون و شرييت،
ژ مە رەقاند قەيد و چىدار.
تىن دەرباز دىن پر بھار،
لى ئەز ئىدى وە ناقىنم.
هەي، كۆني رەش، كۆني رەش،
وەعدەك هەبwoo بەختى مە زى
مینانى وە پەش بwoo، پەش،
چ قومسيتىيا وى ھىنى بwoo،
بۆپەلىسکى منا كر، چwoo.

كلامى دلى من

من ترى هي دەنكى دلى من تى،
چمكى ئەوي رىند زانبwoo خەيسەتى
مژ و دوومانى، سورا تەبىعەتى.

كلامى دلى من پرجووره بون،
 سەودەسەر بوبىي درەقىيان، دچوون
 زۇمى جىنارا يە نىزىك و دوور،
 ل سەر رىنگا دلا دگەرىيان،
 پېش دا دانين حسرەت و خەمى كور،
 ئەگەر جىكى دا خوه شاشكرانا،
 بن سىيا كولىكى نازك دتهلىيان،
 نقق دبۇن ناڭ ئاڭا كانىيا،
 دبۇو نازكايىا دەنگى خۆرت، قىزا،
 تەقى دەنگى وانا چاوا گولاف
 ئەو دېرن بەرب مرازا،
 ل وان ژۆر دا دانين دل و هناف،
 لى نها بوبىي يەكى مالويىران،
 ناسىرى ئىدى كلامى بەرى،
 واتەمام بىر كرييە دەشت و رۆزان،
 قەت تەقى كلاما ناچە گەرى.
 دلى من خەيدىيە، نزام چما،
 ژ دەنگ، مقامى مامە تما،
 تەمرايا تەبىعەتى روحى من دا
 ئەو من دشەوتىنە بى ئاگر،
 دل خوه ۋەشارتىيە ب گەله پەردا،
 ور دكە خوششىن مانا پېلى گور.
 من ترى هى دەنگى دلى من تى،
 چمكى زانبوو سورا تەبىعەتى...
 ژ من رەقىيان ئەو دەنگى حزمەتكار،
 ل بال جاھاد، - ئەز يەكى ئەختىيار.

بەدەویبا تەبیەتى روحى من دا
ژ دەنگ-مقامى خوه مامە تما...

ژ دىا خوه هاتمە دنى ل سەرئى چىي،
پاشلا تەبیەتى دا، ناڭا خاسباخچى وى؛
كولىلەك، ھېشىتايى من را بۇونە بەرپال،
بەرخ و كارى نەعس من را بۇونە ھەقال؛
ويتە-ويتا دەنگى تەير و تەيرادا،
خولە-خولا دەنگى جەوا و كانييا.
تەڭ بۇونە حوب، دلى من دا پەرۋەدان،
چووكتىيى دا وانا تەقا دلى من سۆت،
شىنگىنە با بىشىنگا من ھەزىند
و مىنانى دىا من "لورى-لورى" دىكىت،
پۇيى ژى ژۆر دا بەزىن-بala من پىقىا،
ب پەحمدارى شەوقا خوه ل من پەشاند...
ژ دىا خوه هاتم دنى ل سەرئى چىي،
پاشلا تەبیەتى دا، ناڭا خاسباخچى وى.

شقاتتىيا خوه دا
ناڭى يارا خوه
من ل بەرخى كر،
من حەمبىز دىك
ئەو بەرخا ساقا
و من رادمووسا
ئۇرتا ھەردو چەعقا.

وئى بەرخا خشىم
سەرئى خوه ھلدى،
ل من دنهېرى
مینانى مەرييا،
زمانى خوه وئى
سوورتى من ددا،
من ترى يَا منه
يار و تەۋ دنیيا.

جارەكى يەكى
مەرييى كور پرسى:
ب تەخمينا تە
چ تەقايە رۆ،
كۈ شەوق-شەمالى
ئۇ ددد دنى؟
ئى كۆر فکرى،
ب زەلولى گۆت:
- ئەز ئى چ بېڭىم
دەرەقا رۆيى،
كەڭا نەدىتىيە
بەڭن و بالا وئى...

شەقى پايىزى
و زەستانى
گەلەك درىڭ بون،

مینا دهردی مه
 خلاس نه دبوون
 ئەو شەف و كۆخکى
 مه يى بوزخانه
 ئەكە و قىلا
 ل مه ببۇون لەپ
 خەتا و بەلا .

من زانبۇو بەلەكىيا
 چىيىايى مه يى چارساله
 ج چاخ تەمام دەھلىيا؛
 گاڭا ئەز خۆرت بۇوم ئىدى،
 مەعنە حەلى بەر چەعف دى،
 بۇنا قىزا گۈندىيى مه
 ئەز زى حەلىيام جى ب جى،
 مینا بەرفا چارساله .

چاوا ژ كولەكا مه
 دووپىيى زراف دكشىيا دچوو
 هەۋىي دا ئوندا دبۇو،
 بىقىدەكى ژى ئەز ب خوه
 ژ مالى دەركەتم، چووم،
 تەقى خەلقى نەناس بۇوم ...

گەلۇ خەزىلا من كى خاپاند،
پى خاس و قوماشا كى خەملاند؟
مینا دەنگى من گازى ويى كر،
و ژ چىيابىتىد مە بەرژىركر... .

ئاخ چىا و بانى،
كولىلەك و كانى،
ھەر وە حەمىزكەم،
ناخوهزم ناسكەم
تو جەنەتا دن،
ھوونن خەونا من.

ناشا ستهيرى پۇو عەزەمىن
دەرىيام ئەز ستهيرىدا خوه،
چەعېتى خوه كەچاپ، مەزن،
لى من نەدىت ستهيرىدا خوه.

(ب) مۇتىقىي جماعەتى
كەلەش لاوكى من رازا يە، هشىيار نابە،
مەسا پىكەم، ھىدى ھەرم كو رانەبە،
ھەرم كىلەكتى رۈونىتىم، لى تىكەم سى،
كۆئەنپىيا كەفەر بەر تەعېتى قەمەر نەبە؛

وهختا کۆما خوھىي-خودانا ئەز دىيتىم،
ھلېت يەكى خېرخازى ناف دا ھەبە،
ۋى بىزە حوبى دله، لۇمە نابە.

پرسىن: - شايير، ناشا
ئاوقاس دەردى كوردا،
لى چاوا قەومىيە
قايشا پشتا تە
تەزە مايە جى دا؟
گۆت: - باوھرکن، حەيران،
من ئەف قايشا هان
چەند رۆزە گرىدىايە،
لە... گومان ھى ھەبە.

پرسىن: - شايير، ئەگەر
كوردستاننا تە ھەبە

تى وى چاخى خوھىكى،
ج خەباتى بىكى؟

گۆت: - وەى، ئەو ج خەبەر،
سینگى خود بىدە بەر.

پرسىن: - شايير، نە تو دچى،
- كەلۆ تە پەى خوھ ج ھشتىيە؟

گۆت:

پەی خوھ هشتىھ باقى گولا،
پىشىكىس كرييھ ب دلھلال،
ئەو يى مقييم شين بن هەر سال،
بخەملىن حوبى دلا،
ۋى دەرباز بن سال و زەمان
و وى بېشىن: - تەمىيىتە مان.

ئەو شىكەوتىيد مەيە
كۈور و تارى،
كۇ خۇفا گران
لى دىكشاند مەرى،
چاوا گوندى
بى بىنەلى،
فەك و ۋەلا،
قەى بوبۇون مەرىيى
نەپاك، دەقەلا،
خەبەردا نا من
دوھكىلاندن،
دەر و جىنار
پى دەھساندن.

كالى ئاقلىبەند

(يا جماعەتى)

پادشەكى زولكارھەبو،
خەوا شەقى زى رەقى بۇ،

نوتلا مهريکى سەودەسەر-دین
 بۇوبۇو مۆتاجى خوا شيرين.
 ئۇ بۇوبۇو يەكى لەپ بى عىلاج،
 بەر چەعەن نەدھات پادشاتى و تاج.
 وەزىر، وەكىلا هەر تشت كرن،
 چقا حەكىم بۇون تۆپ كرن،
 روونشتن، فكرين وى نىتى،
 چاوا بىن خوا پادشى بى.
 و پاشى خەو لى فرى
 مەجالەكە وا فكرى:

- چىرۇڭ چەرەز، كومەرى بېھى
 دبە عاجزە، دبە كو راڙى.
 عەمر كر گازى چىرۇككىيىزا كن،
 چىرۇڭ گەرە ئوسا بى گۇتنى
 حەفت شەقان نەيى ختم كرنى،
 كى خوه بەگەمە پىش دا بى.
 دو قرارن وى ئورتى:
 يان كىسى زىر وى بىتىنە،
 يان روحستىن وى بىبىنە.

گازى گەلەك چىرۇككىيىزا كرن،
 ژ وانا هەر يەك كەمالەك لى بۇو،
 لى چىرۇكى كۆت كوتا دبۇون زۇو.
 تو چىرۇككىيىزا حەفت شەقان
 نكاربۇو چىرۇڭ درىيىزكرا.
 پادشا هېرس دبۇو، بەرى ددايى،
 سەرى لى دەرنەدھىست، دھات رايى.

شەف دەرباز دىن، بەرى ئىفارى،
 گوندىكى دىنيدى، پوودان درىز،
 تى و خوه را پوودنى دەرى
 كۆچكا پادشى چاوا چىرۆكىز؛
 پى دەھسەن، وي دېنە زۇرى،
 كالى بەر تەختى پادشى پوودنى
 و پاشە گوندىيى ئاقل، كەمال،
 تەقلگلى، ب دەنگەكى زەلال،
 ئاها ئەو پادشى خوه را دېيىزە:
 "من چىرۆكاكا دا پر عەجىب بەھىستىيە،
 لى خەملى كۆچكا تە، پادشە خوهش بە
 هى تو چىرۆكەكى دا نەبەھىستىيە.
 پادشا ساخ بە، ئەگەر ئىزنا تە ھەبە،
 كىماسىيا كۆچكا تە ژ من بېرسى،
 ئەزى پادشى را بېئم ئەو كىماسى..."
 پادشا كالى و مەريبا نەھىرى،
 كەنپا، چ جاب بده وي گوندىيى؟
 كالى ب خوه ژى جوورەكى شىرن
 كەنپا، پادشى را گۆت: - "پادشا ساخ بە،
 ھەرتىتەك تە را مايە كىماسى
 ژ كىزانى ھەلا تونە ناسى،
 ئىزنى بەدە بېئم، پى بەھىسى..."
 پادشا ديسا كەنپا، ئىزنا وي دا
 و ب ۋى جوورەيى كالى دىنيدى،
 دەست ب چىرۆكاكا خوه دكە ھىدى.
 "سال و زەمانى خوهدى درىز،

پادشا خوهش به، پادشى خوه را بىژم،
 وا هەبۇو، تونەبۇو، پادشاڭىھەبۇو،
 ئەو جامىر ژى نافى خوه ۋە چوو.
 ھىپەسنى وى ددىن ب جماعەتى
 چاوا پادشاڭى زۆر و كىرهاٗتى.
 لى حەزارحەيف سورا قەواتا وى
 حەتا نەما يە نە عەيانكىرى.
 چ فەيدە، وەكى وى سورى زانم،
 گۆتى پادشى مىنا تە بىزانبىن،
 تەنلىكىرى تە تى سورا ئوسا،
 عەينى چاوا ئاقە بۇنا مەعسىيَا.
 مەرييى عەمر ۋە ڦەن مەزىتنى،
 خوهدى يەكۆ-يەك روحى وانا بىر،
 وا ڦەن مەرييى ئەز تەنلىكى ماامە،
 سورا پادشە ھەر روحى من دا نە.
 ئەو سور و چىرۆك تەنلىكى لايىقى
 پادشى مىنانى تەيە، ئىھەقى.
 چىرۆككە درېزە، لى دەلال،
 ئەو تاسە ئاقە پىزدەل.
 ئەگەر سەرئى پادشى نەئىشىيىم،
 "ئىزىنى بىدە ئەز تە را بىژم..."
 ڦەخېردا و كەملا كالى
 پادشا رابۇو، گەرييَا نافا مالى،
 دەستى خوه دانى پىش خوه چوو و هات،
 سەكىنى كۆت: - گلىيى تە خوهشى من هات،
 ئەگەر چىرۆككە تە ڦى ئوسا بە،

پیشکیشا بدمه ته حهلاله ...
 کالى پەيھاتىيا چىرۆكى دكە:
 "نافى وى پادشاھىي عەقدلە يە،
 ئەفەندىيى خوه را بىزىم رۆزگى
 پادشاھىكى خىچىرىنى داشت،
 كاخازى دا دنفيسي-ھەركى
 ز فلان جىيى بىرا خوه نەدى
 ئەزى ب شهر ز تە بستىنەم وى جىيى.
 عەقدلە پادشاھىلە هېرس دبە،
 زوو ئەسکەرلى خوه تەمام تۆپ دكە،
 وەكى پىشىيىا وى پادشاھىي شەركە.
 لى خوه را زى چەند سۆمەر
 گەنمى كرك دبە چەعل دكە،
 بىيمەعنە، چەند قولكادەتىلە،
 وەكى چەعللى دا ھەوا بلىزە،
 كو گەنم تى دا نەرزە.
 پادشى خوه را بىزىم، بلا عەقدلە
 پادشا بەرب دىزمن بەزىزە،
 وان ئالتكىن، شابن، بىگرن گۆقەندى،
 لى ئەم ھەۋ را ھەرنە ئالىيى چەعللى،
 ل كوسورا عەقدلە يە بىنى ...
 پادشى خوه را بىزىم ئاوا چەيك
 پى دەھىن، قولكى را دادكەقىن،
 گەنمى چەعللى خوه را تىر دوخون،
 چەند حەبا زى پى نوكولى خوه دەردخن،
 دەرتىن، دەرن دەن بال جووجۇوکى خوه.

ده، چقیکن، زدهعف تالاشا وانه،
 مقیم نافا ههوا تهمز دا نن.
 کو برچى دبن، دکەفنه چەعلى،
 هەمی يەكسەر تیر دوخون وئى دھرى،
 چەند حەبا ژى جووجووكى خوه را هلدن،
 ب دۆر، يەكۆ-يەك ژ چەعلى دھرتىن،
 دفرن دچنە بال جووجووكى خوه...
 گوھدارا را بىزىم، نه چقیک ژى
 دنیايى دا ب عەمرى خودى دىزىن،
 کو ئوسا بىخەم بن و بىمنەت.
 ئەرئ، پادشى خوه يى عەزىز را بىزىم،
 وا چقیک دچن نافا خاسباخچا،
 ل زۆزانا، نافا مىرگ-چيمانا،
 خودرا سەيرامىش دبن وان دھرا،
 کافا پاش دا تىين و برچى دبن،
 پەى هەقدو دادكەفنه نافا چەعلى،
 چقاس كىفا وانا تى تیر دوخون.
 و پاشى تىربۇونى ژ وانا هەر يەك
 چەند حەب بۇنا جووجوكى خوه ئەو دىئمەك
 هلدن، پەى هەف دھرتىن يەك ب يەك...
 بۇنا وەكلاندنا چىرۆكى
 پادشا ئىدى تاپ ناكە، ژى دېرسە:
 - لى سورا عەقىلە پادشا ل كوما؟
 چىرۆكىيىز رەحەت جابا وي دەدە:
 - باشقى مە، سەبركە، ئەز ب قوربا،
 لازمه ئەز چىرۆكى تەمامكەم،

پاشى وى سورى ته را عەيانكە...
 - باش، چقاس هى مایه، تو بىرنەكە،
 سبى ئىفارى وەرە تەمامكە...
 چىرۆپىزى كال ئىفارا دنى
 ب ئىزىن تى، جىيى خوه دا پوودنى،
 ئارخاين دەست ب چىرۆكى دكە:
 - پادشا خوهش بە، پادشا يى خوه را بېڭم
 گافا سبا خودى سافى دبە
 ول سەر دنیايى شەوق قەددە،
 ئىدى چىك قەت وى بىنە زەقتى؟
 دفرن تىن دكەۋە ناقا چەعلى،
 تىر دوخون، چقاس كىفا وان تى.
 پاشى هەرىك وا چەند حەبى گەنم
 پى نوكولا ھلدىن و يەكتۇ-يەك
 بىمەعنە وى قولكى را دەرتىن
 و دچنە بال جووجووكى خوه دېمەك...
 پادشا دېيىھ: - تە ئەو دەر گۆتىيە،
 ھەرچى مایه، پەيهاتنى بېزە.
 كالى دېيىھ:
 ئەز قوربا، ئەز زانم من گۆتىيە،
 لى چىرۆك چەتن و درېزە."
 پادشا دېيىھ: - لى گۆتنا تە چىيە؟
 - گۆتنا من تو زانى، پادشا ساخ بە،
 ئىزىنى بده حەتا كوتا دبە.
 پادشا ساخ بە، دلى خوه فەتكە،
 ئەزى بىرم، بۇنا من يەكە.

- ده بىزه، لى گلپا نەوهلىنى،
 ئەو وەكلاندىن هىرسا من تىنە.
 كالى دەست ب چىرۇكى دكە:
 - پادشى خوهىي عەزىز پا بىزىم
 چقىك ديسا د چنە خاسباخچا،
 ھلدكىشىن ل سەر چقلى دارا،
 كاڭا بىرىچى دېن، ديسا ئەو تىن
 يەكۆ-يەك ئەو دكەقىنە چەعلى...
 پادشا هىرس دبە سەر وەكىل، وەزىرا:
 - ئەز نزانم، ھونكىرى من چنە؟
 ئەف ئەختىارى هان وە كۆئانىيە؟
 ئەقا دو شەقە، سەرلى من بىريي،
 گشىك رادېن، بەر وى دسەكىن،
 تالاشا كالى نىنە، دېيىزه:
 - ئەف چىرۇكى من ھەلا تو بەندا
 باڭ پادشاڭى مينا تە نە گوتىيە،
 بۇنا وى يەكى وەعدد لازىمە،
 دە، وەعدى پادشى مە تونە...
 ئەگەر دكارن وى سورى دەرخن،
 عەمرىكە بلا سەرلى من لىخن.
 كالى مينا من كى دەرى دەستخى،
 سورا عەقدەلە ژ چەعلى دەرخى؟
 حەتا كوتاسىيا چىرۇكى بىھى،
 وى كەلە-گەلە لازمى تە بى.
 پادشا دكەقە ناڭا ماتلا
 خەوا فرى چىچكەك تى بەر چەعقا.

شەقەک ژى دەرباز دې و ئاھا

كالى دىسما تى، كودەست ب پەيھاتىيا

چىرۇكا خوه بکە، پادشا دېئىزە:

- تو چىرۇكا خوه عەسە كوتاكە.

كەنەكى خوهش تى سەر لىفა كالى،

دبى:

- پادشا، ئەز قوربا، ئوسا نابە،

چەعلە تۈزىيە، گەرە فالابە،

ھەما وىدا نە سورا عەقدەلە.

پادشا خوهش بە، سەرى ژى ئەوھ خووت،

قرا لازمە گەلە زانەبۇون،

لى نە جەبرخانە، تۆپ و كركووت.

- گۈتنا تە چىيە؟ پادشا دېئىزە.

- پادشا ساخ بە، دە، شەقە درىېزىن،

ئىزىنى بەدە چىرۇكا خوه بېزەم.

پادشا ئىزىنا وى دەدە.

كالى چىرۇكا خوه دەستىپى دكە،

دەرەقا چىكىدا دوھكلىنە ...

پادشا عاجز دې، خەوا وى تى،

خىلەك دبوھورە، جىدا پادزى،

كالى دچە كو پادشا رازى.

ور شۇون دا پادشا ئىدى پادزا،

ژ خۇفا رازانى لەپى ئازا،

پۇزىكى ژى ھەما نشكى ۋا

عەقدەلە پادشا كەتە بىرا وى.

قەى ئەورى گران دىگەن دىمەن وى

و عەمەر دكە زوو گازى كالى كن.
 پادشا جى دا دچە، تى دپرسە:
 - نە تە دگۆت، سورا چەعلىّ ج بۇ؟
 - باشقى مە، - كالى گۆت، - سورا چەعلىّ
 ئۇ خوت دەرمانتى رازانا تە بۇ،
 عەشىلە چىرۇككىيىز تېيى كال بۇ...

كەۋۇتكە و قولنگ

قولنگ، پىمام، نە بەهارە،
 ل كەوشەنا، مىرگ، چىمانا،
 گول و سۆسەن ور دبارە.
 جا بنهىر چ يۈزىنە خوهشىن،
 هەموو دەرا كولىلەك رەوشىن،
 هەقالي تە ل وان دەرا
 ب ئەشق و شا ئەو دەشىن،
 پەرواز دەن، دقىرىين،
 نوكلى خوه ئا زلک-زلک،
 قوش و قالا پەي ھەف تىين،
 ھەليلىدا خوه دنترىين.
 بەهارا خوهش دنیيا هنگاافت،
 مەرى، روحبەر، بۇونە گىرۇ،
 تەبىعەت بۇويە دەف و دەوات،
 من تو دىتى، گۈنىم تە هات.
 بنەيىرە، مالخراپى،
 دنیا ئازا يە، هەر خەمل لى،
 چرا ئوسا مايى تەك و تەنلى؟
 ج كەسەرە دلى تە دا،

دشەوتى تو ناڭ خۇه دا؟
 ئىتىمار دكم، كەفۆتكا قەنچ،
 ژ من نەكە پرس و پرسىيار...
 بۇ من نىنە، نە رۇق، نە پەنج،
 هېلىنا من ئانىنە خار.
 بۇومە يەكە لاب بى عىلاج.
 ئەز ئەو نىنەم چاوا ھەرسال...
 ب قىواتا خۇه، ۋان باسقا
 هېلىن چىكىر نەقسا خۇه را.
 بنى، كىلەك، نازك نەرم كر،
 بۇوم ماشوقى حوبىا خۇه گور.
 جووجووكى خۇه من مەزن دكر،
 كەتمە جىرگى قەلفى لاب پى،
 ب ئىسافى دەرباز دكر.
 لى... رۆزەكە نەبىركرى
 مەريکى هات ئەو دار برى...
 كەلەكى كر گازى، ھەوار،
 ئىدى نەبوو دەرمان و چار،
 ھەر بەهارا ھەڭلا ۋا
 پەرواز ددن قەلفە—قەلفە،
 تىينە ۋە ۋە مينا سالا.
 خەملى دنى ئەم دېيىن:
 جىكى بەرفە، جىكى شىنە،
 جىكى چىپا نە، كەلى، مىشە،
 جىكى بەرە، چىكى كۆلە،
 چەم و كانى ور دكشە...

وئى بەدھوبىيى تو فەم ناكى،
 ئەگەر فەمكى، تى ج بکى؟"
 - باوارىيىا تەھەبە، خۇوشكى،
 رۆزى ئازا پرقەنج وئى بىن،
 دنيا بېھ عەدلى، شىن،
 دارى تەزە ل ور شىين،
 ھىلىنى سەر وئى زەعف بەركىن،
 دنيا ئالەم تەمام يەك بن،
 بالته، بىرەك وئى تونەبن.

زوو وەرە بەھار

جان، خۇوشكى بەھار،
 جان، خۇوشكى نازدار،
 دە تو زوو وەرە،
 وەرە سەڭكە
 خەما قى دلى،
 دلى بارگران،
 دەستى دلى خوھ
 بۈومە مالوپىران.
 ئەز قۇولەكم بەر،
 قەت سەبر ناكە،
 دگەرە يەكسەر
 و ياخوھ دكە.
 جان، خۇوشكى بەھار،
 جان، خۇوشكى كوبار،
 دە وەرە نەخشە
 مىشە و زۆزان،

دەشت، مىرگ و چىمان.
حەيران، زۇو وەرە،
نۇوبارا ھەرسال...
نە ئاخر دلە؟
دل تو ناڤە ئاڤ،
بۇويە زارەكى
نەرەت، تقال،
ناخوهزە ھەرە
باڭ تو كەسەكى،
شەف و پۇز دىگرى،
دكە زارە-زار،
كەلا ۋى دلى
ئەز بۇومە نەچار.
نە دلى من ژى
قەي بۇويە بەhar،
حىرىت ۋە تىرى،
پوحى من وى خوار،
زۇو وەرە، شاكە
دىلىد ئەقىندار،
خەملا خوه لېكە،
خەما سقككە،
بۇ دلىد ئەقىن
پەردا خوه گولىن
تو تىكە تەعىدە.
ئاخ، خۇوشكا بەhar،
گەلۇ تو زانى
بەنگى مە ئىسال؟

چرا ئەو قەدرى تە نزانە؟

گافا بەدەوهەكە مینا تە ل رووبارى دنى دا هەيە، مال و هەبۈونا دنيي دې قريزىدا دەستا.
لى چرا ئەو قەدرى تە نزانە؟
تو دەھەرمىنى خەوا خۇرت و مىرا، ئەوانا ژ مال و حالى خوه كۈوفى دېن.
من سى و شەش گولى ژمارتن لىسەر ناملى. گافا كتى گولىيى تە دنهىرىم، من ترى
پەنجى تەقا زىرىن بن، شەوقا وان قەي داھىزە قافى زنارا.
لى گافا من كۆتى-شىندۈكى مىرى تە دنهىرى، دەركىريم: كەلۇ چرا ئەو قەدرى تە نزانە؟
ژ حسرەتا تە عەگىت و مىرخاس ژى دېن قەي تاقەتكەتى، نكارن دلى خوه دا پەھتىيى
بىبىن.
گافا بەدەوهەكە مینا تە ل رووبارى دنى دا هەيە، مال و هەبۈونا دنيي دې قريزىدا دەستا.
لى چرا ئەو قەدرى تە نزانە؟

كەوا خوه دەگەرييا

بەهارە باخچەنگى دلى خۇرت و قىزىيد ئەقىن ژى فەبۈون.
چىايى ئەلەداعى مىناني ھەرسال خوه خەملاندۇبوو. مەرف حەير-حزمەتكارى چىي بۇو.
كۆچ دەكشىيان شبىتى حەزار بازركانىد بارگران.
رۆزى سىيىيا زۆزانثانى وەستىيىايى دانىن سەر كانىيى. زۆزانثانى ئىلەكە دن ژى د وان
نېزىكايا رەھەت دبۈون. خۇرت و قىزى ھەردۇ ئىلا چۈونە جىيى بندارووکى. ب عەدتى كال
و باشا بندارووک خەملاندۇبوون. تلىي ھەف گىرن، كەتنە گۆڤەندى...
دلى خۇرتەكى ۋى ئىلە كەته كاوهەكە وئى ئىلى. گۆڤەندى دا ب چەعقا قرارا دلى خوه
كرنە يەك.

چەند رۆز دەرباز بۇون، خۇرتى بەنگى دەستى حەيرا شەواتا دلى خوه كەتبۇو ناڭا
سەينورى وئى ئىلى. دزى ۋا كۆنلى باقى وئى كەۋى ئەپرسى،لى كەسەكى تو سالغ نەدداد.
زۆمەكى دا لىسەر كانىيى ئەو راستى ژنکەكى هات، ژ وئى پرسى. ژنكا نەناس گۆت: -
زۆزاننى گوندى مە سىسى نە، ھەر يەكى سى بەلەكى لى نە، بىرانگق، يانگا كۆنلى وئى
دېرسى، نزانم دانىنە كېڭان بەلەكىيىا.

- خووشکی، دنیایی دا مرن هەقه، کەفەن فەرزە، وەرە تو بەرینا دلى من تەزە نەکە، سالخەکى بەدە من.

- براڭقۇ، ئەز نكارم سالخىيا وئى تە را بدم. گەلەكا ز بۇنا چەعف و بورىيىتى كەوا گۆزەل ئىنى خوه بەردانە...

خۆرتەكەلە بەرخوھ كەت، ھەر گۆت: - وەي خووشکى، دە برا جىيرى سەر ملى بىكە بشكى و تو بىئى ئاڭ بدى سەر بى. سەرى خوه كرە بەر خوه، چوو كەوا خوه بگەرە. بەهار بۇو، گول، سۆسەن، كانى و نەوال تەبىعەتى را دكەنیييان. خۆرتەكى سەمەلقەيتان كۆنى مala باشى كەوا خوه دېرسى.

خۆرتى نەخوهش

خۆرتەكى دەلال دەستى دەردى دل نەخوهش كەت، ناشا جى-نفيينا دا كۈور دنالىيَا. بەشنا بەدەوا وى ئوسا بۇو، تە بىي بىكۆتا دارى لەيلانە.

چەعف-بورىيىتى وئى ئوسا رەش بۇون، قەمى بىيىزى شەقەرەشا بەختى وانا بۇو. گولىيىتى وئى ئوسا درېش بۇون، مەرى ترى زۆزانقانانا شەقەرەشا كۆنى خوه ئى بىيىون. خۆرتى نەخوهش ئى كەربا دل بەر خوه دا خەبەردا. نەفەرە مالى بەر دلى وى دا دەهاتن، لى ئەوى دىگۆت: - ھۇون نزانن، ئەز زانم... رەشايا چەعفى وئى نە ژ كلدانى يە، پشتا وئى زراقە، نە ژ گۈيدانى يە.

ديا وى فەقىر بۇنا بەرخى خوه دا دىشەوتى...

خۆرت هيٺى كر، گۆت: - دى و باشى وئى را بىشىن، قە نا بلا بەھىلەن بەرى مەن بى ئەز بقىنە...

دى و باشى ئىزنا وئى نەدابۇون. وەختا نەخوهش ئەف يەك تەخمين كر، گۆت:

- ئاخ، خوهزلا رېزى مەن، لى نە رېزى ئى بەرینا دلى من... نەخوهش ۋەجىنىقى و ب دەنگەكى نمز تەواقە كر: - قەت نا، بىشنى، بلا گولىكە خوه ل سەر سىنگى چىايى ئەلەداغى بۇنا من ۋەگەرە، دەوسا كەۋرى سەلەيمە من. بلا بۇنا من ژ چەعقىد بەدەو ھىسرا نەبارىنە، ئەز قىيمىشى چەعقىد وئى نابم... خۆرتەكى دەلال دەستى دەردى دل نەخوهش كەت، ناشا جى-نفيينا دا كۈور دنالىيَا.

ئەز و گەورا من

پۆژەکى، بەرى ئىقشارى، ئەز و گەورا خوه جارا ئەولن، مە تەھەرەكى خوه را مەجال دىت،
خەولە بۇون و كەتنە ناف مژۇولىيَا شىرن...

عەور ھىدى-ھىدى جقيانە ھەۋدو، سەر مە دا گىتن. لى ئەم ژ ھەۋدو تىر نەدبوون.
گەورى من پرسى: ئەو ج عەورنە گرانى؟ ئەورا كۆم-كۆم كىرەن، ئەۋى وەكلاند: -
ئەف ج ئەورنە گرانى؟

من قەى دەنگى عەورا نەدبهىست، كەتبۇوم پەى حسەرەتا خوه يە چەندك-چەند سالا.
دەوسا جابا پرسى من رامۇسانەك ژى كەرم كر.
باران بارى، مە خوه دا بەر تەعلەتكى و دىسا كەتنە نافا مژۇولىيَا شىرن، ئەۋى پرسى:
- ئەو ج عەورنە گران بۇون؟

من گۆتى: - دىنى، ئەو عەورا شەعدى سورا من و تە يە ۋى ئىقشارىنە... خىلە وەدە ئەم
خوه را كەتبۇون نافا مژۇولىيَا شىرنە نېبىركرى.

برۇوسكى لىدا، قەى ژ شۇورى وى ئاڭر-ئالاڭ پەكىيا. چاردۇرى مە بۇو رۇنكايى. تەبى
بىگۇتا گەورى حەمىزى من دا ژ خەوا شىرن ۋەجىنىقى:
ئەف ج سېبەيە؟

- من گۆت: - دىنى، ئەقا بەربانگا مرازى من و تە يە، بەهارا دلى مە يە، سىنگى تە ژى
چىايى مە يى چارسالاھى و من رامۇسانەك ژى كەرمكى...
پۆژەکى، بەرى ئىقشارى، ئەز و گەورا خوه جارا ئەولن، مە تەھەرەكى خوه را مەجال دىت،
خەولە بۇون و كەتنە نافا مژۇولىيَا شىرن...

رېداكتۇر جەردۇيىن عەسەد

شىكىش ئان. ۋ. گاسپاريان

رېداكتۇرى بەدەھىتىيى پ. س. بىدرەسىيان

رېداكتۇرى تىخنىكىيى ئۆن. پانيكىان

كۈرىكتۇرا كۆنترۆل ئى. ئۇ. باكۇيەشا

شەرى

ئەسکەرئى بۆيىك

نەشيرەتا "ھاياسitan"

بىرىقان ۱۹۶۶

404

ӘСКӘРЕ БОЙИК

ШЬВӘР'Е

НӘШИРӘТА «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
ЕРЕВАН 1966

خودانى كتىبى پىشى خوه دا ئاگرۇنۇمە. گەلەك وەخت نىنە، كو دەست ب ئەمرى ئەفراندارىيى كرييە، شىئىرىت دى وى رۇتناما "ريا تەزه"-دا هاتنە نەشركرنى. ئەقلا كتىبىا وى يە ئەولنە. تەمائىيد پۆززىيا يە. بۇيىك ئە هيملى وەتەنھىزى، ئەدلايى، شەركارا جمائەتا كوردا يە ملەتىيى-ئازادارىيى، هوپ و تەبىەتن.

ئەز سەر ۋىرى پى،
پى ل دنى،
دنيا رەنگى
ئەز سەر بەنگى ...

ئەدلائى
پابىم
پابىم ژئورا
و ئئورا سيار بىم ...
باژقۇم،
باژقۇم وانا
بەر ب ئەزمانا
و نىيۇنى شەقىنى

بگىزمه هىقى...
ستىركا تۆف كم
ئەزمان وى شۆف كم...
ول سەر ئەزمانى سايى
ب ستىركا
بنقىسىم
ئەدلائى...

ئاگىرىنىڭ كەش
ئاگىرىنىڭ كەش
تمى دشخولە
ئۇرتا دلى من،
من دكشىنە
بەر ب پىكى
پىكە درېز،
پىكە بىبىن...
وى دەرى، جىيى كو
ئەور ھەۋ تۆف بۇونە،
برۇوسك لىدەخە،
تەيرۆك دبارە،
و دكە قرجىن...
دەھەزە دنيا...
جىيى كو ھەزارا
شهر دكىن پىشىيا
قەتلەن و زولى
بۇنا ئازايى...

گور به تو ئاگر
بشهوته دل،
نەترسە تو قە،
ھەرە تو زى ور
وناف ئاگر دا
تو زى بتەقە.

دفى، بڤه...
ھەرگى مەرڤى،
ھاتى دنى،
دنى را تونەكە زنى...
دەورانى را

تو بڤه كور،
دكشى،
بكشه چا ئاڭا گور...
دفى، بڤه

هزنكى كەفر،
ئى كوتىين دكى دیوار،
نە كول چىيى كەتىيە بى كار...
دفى، بڤه

هزنكى تو دار، يان سېندار،
ھەما ب سىيى تو بده كار
نە كوبۇ زەقىيى را قار.
دفى، بڤه

هـزـكـىـ كـانـىـ
رـتـهـ وـهـكـىـ ئـاـفـىـ فـهـخـونـ
زـهـقـىـ وـتـىـ،ـ
نـهـ كـوـبـكـهـقـىـ كـهـلـيـكـىـ كـوـورـ
وـژـمـهـرـيـاـ توـ دـوـورـ بـىـ،ـ دـوـورـ ...

دـقـىـ،ـ بـقـهـ
توـ چـيـكـرـچـىـ،ـ نـهـ پـيـنـهـچـىـ،ـ
چـيـكـهـ تـامـاـ،ـ رـاـكـهـ خـامـاـ ...
نـهـ كـوـزـهـقـيـاـ توـ بـكـىـ خـامـ،ـ
تـامـ هـلـشـيـنـىـ بـكـىـ وـيـرانـ،ـ
دـهـوـسـاـ شـيـنـكـىـ
كـوـرـپـوـوـچـكـىـ وـانـ.

هـرـگـىـ تـهـ رـاـ دـقـيـنـ مـهـرـىـ
گـهـرـهـ مـهـرـىـ
تـشـتـىـ قـهـنـجـ رـاـ بـقـهـ دـهـرـىـ.

جـ پـنـدـهـ،ـ
نـاـفـ كـونـدـهـ،ـ
مـهـزـنـ ئـوـوـ
بـلـنـدـهـ
قاـپـيـيـ منـ.

دـخـولـخـولـهـ،ـ
دـمـلـمـلـهـ،ـ
رـهـنـگـ رـهـنـگـىـ،ـ
دـخـهـمـلـهـ

دنیا من.

ج شینه
ئەقىنە
خەملى،
و دىنە
يارا من.

قاپىيى من
دنیا من،

يارا من،
ئەز بەنگى،
ھوون پەنگى،
دۆرا من.

ج دخوازم ژ دنى؟..

ھوب-ھزكىنا جۆت يارا،
ك چيا مككينا كارا،
تونەبۈونا نەيارا ...

ج دخوازم ژ دنى؟..
قەنجبۈونا كەر و كۆرا،
قەلسىبۈونا نەھەق، زۆرا،
ھلداانا سوور، سىنۇرا ...

ج دخوازم ژ دنى؟..
وەكەھەقىيا وەلاتا،
گولفەدانا جمائەتا

و براتیا ملھتا ...

ج دخوازم ژ دنی؟ ..
سیله بقن جوت، کوتان،
کشکا را هه به وھتن،
من پا ژی دی کوردستان.

دلی دیا کورد

ئانین

و مەیتی کور،
بھر دی دانین...
ھیقینی بwoo بائاسیست ئەل-ئاھمەد،
وھکی دیئی خوه باقیزە سەر مەيت،
پیزکە دەنگى خوه ب دیرۆك و بھیت،
بکە وھرە-وار
بکە قارە-قار...
و وئى کاپیتان

سمیل باددان،
بن سمیلا دا
دکەنیا ...

لى دى
سەکنى بwoo،
سەکنى بwoo ور ل بھر مەیتی کور،
دل دا شەوات، ئاگرەکى گور،
سەکنى

خەبەر نەددا، نەدکر ئاخىن،
دلى خوه دا وى خوھىي دکر بىرىن...

سەكىنى بۇو...

بناتارى دهات قرچىنا تۆپا،
دژمن وى دخواست،
ھىسىرى دىيا كوردا
بەر چەقى خوه بىدىتا...

دئ قۇوز بۇو سەر مەيت،
باياسىسىت كەنيا،
ئەۋى ترى ئىدى
تىزە بۇو
دلى دئى...

لى دى
ئەنيا كور پاچ كر،
و سەرئ خوه
كوبار ھەۋراز كر...
دەوسا دئ چىا گريان،
ژ ئورا ھىسر باريان.

لى دئ سەكىنى بۇو،
سەكىنى بۇو پىا،
نەدگرييا ...
- تە شەركر ئەگىت،
بۇنا مالا خوه

تە شەر كر، وەكى كورد و كورستان
بەسە بەمین ئەتىم، بى وەتن ...

ته شەر کر ئەگىت،
و سەرفنیازى
بەر دەرى مالا خوه
ته سەرى خوه دانى.

ئەز ناگریم، وەکى شا نەڤن دژمن،
نەكەن ئەول سەر ھیسەرى من ...
زەندە گرت
باياسىسىت ئەل-ئاھمەد
"قە بىي، وەکى دى
نەگرى سەر ئەولەد؟..."

- پىرا بى ئىمان،
نە ئەف كورى تە يە،
لى ھىسەرى دى كانى، ئى، كانى؟..
كاپىتان چا دارا بى
هات
و بەر دى سەكىنى ...
- باياسىسىت ئەل-ئاھمەد، گورى هار،
دلى دىيا كورد ناگرى تو جار.
بۇو شەلپىن

و سوورەتى ئەل-ئاھمەد
بەر سىلى شەوتىن ...
بۇو تەقىن،
دلى دىيا كورد
ب گولى پەرتى ...

دې کەت

سەر مەيتى كور بى ئاخىن...

ئۆ، بەرا بىيىن، ئۆ، بەرا مەزن،

مینا ئاڭى لەز، مینا ئاڭى فەرز

جمەتا من!..

دېيىن وە دا، بەرى پېل ۋەدا،

بن بۇو چار تىشا، چار يالا دا

وەتەنى من!..

دېيىن بەر يەك ئە و بىن يەكە

تىشبوونا وى قە تو باوار مەكە

گومانا من!..

و دىسا دېى، شەبەقا سبى

وى بقە يەك، بەرا پېلەك

ئۆ، سەبرا من!..

ئۆ، بەرا مەزن، ئۆ، بەرا بىيىن

پېلەدە تو قالىم، بگىھىنە ھەف

جمائەتا من!..

سەر دېمى كالكى من گشك قەرچۈومەكىن،

قەرچۈومەك كورن

مینانى كەلىي فەزا گوندى مە...
و وەدى دېيمى كالكى، دېمى تە

ج نەوال، سوورن،

مهزۇن و هوورن؟..

دەقە: ئە، لاقق، رىيا مە درېئە بۇويە،

دنىا گەلى بۇويە،

ئەمەرى تى دا خار،

دەوران بىخىر بۇويە، بىسۇز، بىئىتبار...

رىيا ئەمەرى، لائق، خوھ دىيمى من دا،

رىيا ئەمەرى كور دا.

چىايى دىرسىمى وى ب مژە،

بايى شەنگالى گۈزە-گۈزە،

چقاسى گەلۇ ئەز سەبر كم

ھەتا ئەو من ژ وى بىشە.

ھوب و ھزكىن،

تەبىيەتا شىرن

سەر ۋى رىيا من،

من را ھەقالن ...

ديا خوھ را

ناڭا باخچە دا بىنير ۋى دارى،

چاوا رەز گرتىيە مىل بىيە وى كارى،

باخقانچى دايىه بەر ملا خشمار،

وەكى نەتهوھ ئەو بن ھاقا بار.

ئۇ، دىا منه جان، ئەزى چاوا دار

بىكەقىمە بن وان ملە تە يە چار...

وەكى سەرى تە
مقىم بلند بە ...

چەقى من بەعرا بىّبن،
قەيكا تە ناف چەقى من،
شىلۇو نەكە تو بەعرى،
وەكى چەف نەيى گرتن ...

ھىسىرى بۇوكى

چەقى تە را گولۇل دېن
ئەو ھىسىرى دور و لال،
دللى تە دا گولەك قەبىه
سەر بىلە ئە كالە-كال.

بىگرى، بىگرى، گرى نىنە،
ئەز ھز دكم گرىيى تە،
ئەو بارانا بەهارى يە
كۈچل، كۆلا ئاف ددا.

باران دەھ گۈل و سۆسنى،
ھىسىر دېن ھوب و زار
دللى تە دا گولەك قەبىه،
ئاف دە ب وان چىكىت ئال.

ھەرم
(ميهانى پ. سىقاڭ)

پابم،
پابم،

هەرم جەم وى،
 هەرم جەم وى
 ل فى شەقى،
 هىدى،
 هىدى،
 بکوتم ئەز
 خەونا كەۋەز
 ... پەنجەرا وى
 و وەدى وى
 گۆ: كەرەمكە،
 ئەزى بىزىم:
 بباخشىنە،
 وەدى كەنیا
 ئەزى بىزىم:
 دلى دينە،
 وەدى سۆر بۇو
 ئەزى بىزىم:
 سەرتە ئەف دل
 ... زۆر ئەقىنە
 وەدى ھىرس بۇو
 ئەزى بىزىم:
 من شاش كرييە،
 بباخشىنە.

هېقى را

ئەز و تونە دەرتىن ھەۋى
ھەر شەف، ھەر گاف،
ئەز و تونە دچن ھەۋى
ب ھوب و ساو،
ئەز و تونە بەر دارا بىيى
وىي دەپىن...
ئەز و تونە،
لى تو دچى،
ئۇندادى
وەدى ئە و تى...
ئەوە ئىدى
شەوقى دەد
ریا من ئە سى...
و دەپىزە:
ھەنگى،
ھەرە ئاقا،
ئەزى دەرىم،
ئازم بەنگى".

بنىر، دىسا باران تى،
ناقا ئەورىيد گران تى،
ئەرد و بەرنق، ژ و ھ چوويم،
دىسا بەر ب وەتەن تى.

وى زقستانه...

سېھ شەبەقە، بەرف دىرقە،
ئەزمانى سارە، رۆيە بەروارە،
وى قرفە-قرفة، دار درجە،
بنىرن ھارە، پووس وى دبارە.

ئەلەگەز کانە، بىن بەرفى دانە،
ئاپنجىي قەرقاش ناڭا ملانە،
ئاپنجى پووسە، ب بەرف و بوزە،
كولكە چۆكانە، وى زقستانە...

مەرى

ئەرشان سەرا يە، سەراكە مەزن،
ستىركا گۆفەند گرتىيە دلىزنى.
ئەور خىلى يە، هىف ژى ئەزمان بۇوك،
مەرى ناف واندا نقتىكە چۈوك.
زەمان لىدىخە قەيدەكى گران،
دنىا دكشىنە سەرگۆڤەندىيا وان.

مەرى چا مقام سەر لىقى دنى
چا دخوازە وانا
ب ھونورى خوه ددە ليستنى.

قى شەقى

ھنە ھەوا خاش بىا،
شەقەرەش بىا قى شەقى،
مقامەكى باش بىا،

رئى قەرقاش بىا ۋى شەقى...

چەقى تە دا كەن بىا،
ھوبى دل بىا ۋى شەقى،
ئۇرتا مە دا تىل بىا،
تىل بى كىل بىا ۋى شەقى.

هاتنە تە خىر بىا،
جارا پىشىن ۋى شەقى،
دىتىنا مە بىتىر بىا
ھەتا-ھەتى ژ ۋى شەقى...

پىداكتور: ئەمەرىكى سەردار

شكلىش: ل. ھ. ماناساريان

پىداكتورى بەدەھىتىي: ئان. ۋ. گاسپاريان

پىداكتورى تىخنىكىي: ئۆن. س. پانىكىان

کۆرىكتورا كۈنترۇل: ئى. ئۇو. بەكۆئىغا

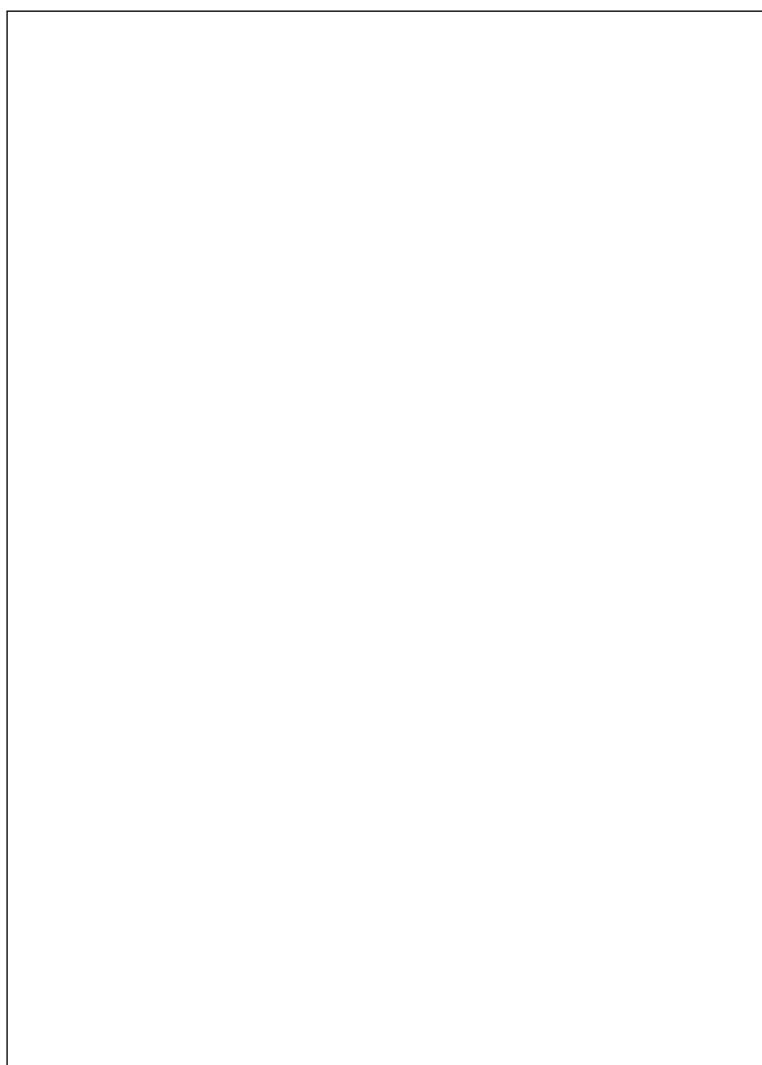
مەسەلە و مەتەلۆكى جمعەتا گوردا

ئۆردىخانى جەليل

كتىبا ٢

نەشىرىەتا "ھاياسitan"

ئىرېقان ۱۹۷۱

ئەقا كتىبا پەيهاتنا "مەسەلە و مەتلۇكى جمعەتا كوردا، يا جلدا
پىشىنە، كو سالا ۱۹۶۹ ئا ئىرىيغانى دا چاپ بۇويە.
قان دو – سى سالى پاشوهختىي خودانى كتىبى ئىپېچە مەسەلە و
مەتلۇكى تەزە بەرەف كرنە. تىرا هات دىتنى، وەكى مەسەلە و
مەتلۇكى تەزە، يى كوبەرفا م-قا دىستىپى دىن ۋى كتىبىدا ژى
بىن چاپكرنى.

ئىرىيغان ۱۹۷۱

٢٤٠١. مala بى ژن بى خوييي.
٢٤٠٢. مala كورا،
هەر كەس ژ خورا.
٢٤٠٣. مala كى دەعواتە، چەعشقى وان رۆنك.
٢٤٠٤. مala كەسيشا - هىلۇونا شىرە.
٢٤٠٥. مالارا و تفاق، قۇناخا مير و هاكمانە.
٢٤٠٦. مala هىلەكا،
پەزى كىلەكا.
٢٤٠٧. مala شىرا ژ ھەستىيىا ۋالا نابە.
٢٤٠٨. مala شىخى من ئۇرتا باسىسىكى،
خار دۆنۈزدە نان، لەگەنە نىسىكى،
راھىشتە شەقەك يا گىسىكى.
٢٤٠٩. مala جىنارا تىر ۋە، جىنار ژى پىرە تىرە.
٢٤١٠. مala جىنارا تفاق ۋە، جىنار ژى پىرە تفاق دە.
٢٤١١. مال بى قرقى نابە.
٢٤١٢. مالى دەولەتىيا بەر كەسيقادا ناچە.
٢٤١٣. مالى دنى - عەبىقەشىرە.
٢٤١٤. مالى دنى نە ژ ئاقلا يە، دايىنا خودى يە.
٢٤١٥. مالى دنى، چەعشقى كۆر ساخ دكە.
٢٤١٦. مالى زەعف، عەدۇوئ خوهىي خوھ يە.
- ئا) مالى زەعف خوهىي خوھ دە كوشتن
٢٤١٧. مالى مەرييا ھەقە، توجار خوهخوھ تىينە بەر دەرىي مەرييا.
٢٤١٨. مالى من ئەقە،
نېقى ئاڭە،
ھەزكى بقە،

هەزكى نەفە.

٢٤١٩. مالى مسرى ژ مسرى دەرنايى.

٢٤٢٠. مالى تە عەيبا وى ھەفە دوور بفرۇشە.

٢٤٢١. مالى فرۇتى پەرى ھوورە.

٢٤٢٢. مالى حەلال دې مۇو، ناقەتە،

مالى حەرام دې وەریس، داقەتە.

ئا) مالى حەلال دې مۇويى سەرييا ناقەتە.

ب) مالى حەرام بېھ كىران، وى بشكى.

٢٤٢٣. مالى حەرامىي وى حەرامىي ژى ھەرە.

ئا) مالى قەلپ بفرۇشى، پەرى وى قەلپىي ۋادچىن.

٢٤٢٤. مالى وى ھەيە، دنيا گشك ڇىرا برانە،

مالى وى تونە، دنيا گشك ڇىرا ئاڭرى.

٢٤٢٥. مالەك بى مەزن بە،

مینا كەريي بى شقان بە.

٢٤٢٦. مال زەينەتا دنىي يە

شەرەف (ناموس) زەينەتا قىزى يە

٢٤٢٧. مال مىرا بەنگى دكە،

جەھ كەرا مسرى دكە

٢٤٢٨. مامەك ھەبۇو، زىنەك ھەبۇو، ئى دى ھەمۇ زىدە كرنە.

٢٤٢٩. مار بې سېڭى ناخە پاشلا خوه دا.

٢٤٣٠. مار دەقى: "خازى من تىر خۇونا گۈوزەكا ئنسان بخارا" ...

٢٤٣١. مارى رەش - زىارەتە.

٢٤٣٢. مار - مارە،

نە جى يە، نە وارە

٢٤٣٣. مار پەنگى خوه دخەيرىنە، لى خەيسەتا خوه ناخەيرىنە.

٢٤٣٤. مار خازىا خوه بەزنا ئنسان تىنە.

٢٤٣٥. مار حەتا خوه راست نەكە، نكارە ھەرە قولا خوه.

٢٤٣٦. مار و ئنسان تمى نهيارى هەقىن.
٢٤٣٧. ماسى باقىزە ئاڤى، ماسى نزانە لى خودى وئى بزانبە.
٢٤٣٨. ماچا جوتى خوه بده دەستى دۆستا، مەدە دەستى دېزمنا.
٢٤٣٩. مىرا - مىرىپىش و پاش،
هاجەت - هاجەتى سەمتراش،
ئاشا - ئاشى چار فەراش.
٢٤٤٠. مىرانى ئوندا نابە.
٢٤٤١. مىر بى كىر؟
٢٤٤٢. مىرگەلە هەنە، تەقا نە ل عەردەكى نە.
٢٤٤٣. مىر - ژنى كراسەكى.
٢٤٤٤. مىرىدىوانى ژى كۆتىبۈون ھلدانە، كەسيقى ھلتەدانە.
٢٤٤٥. مىرىعەراقى قەخو، قەدەحا نازمۇرە.
٢٤٤٦. مىرىكۆتى دكەفە سەر مىرىچى رانافە.
٢٤٤٧. مىرىماقول (ئاغا، بەگ) بى دەستەك نابە.
٢٤٤٨. مىرىماقول (ئاغا، بەگ) بقە پرا، سەررا دەرباز مەفە.
٢٤٤٩. مىرىماقول (ئاغا، بەگ) كەرە ئىلىي وەكە ھەف بىگە.
٢٤٥٠. مىرىماقول (ئاغا، بەگ) ئوسا نە، يەكى دىگە، يەكى بەرددە.
٢٤٥١. مىرىتەقى قەنجى - خرافىي نەفە، ئەو نە تو مىرە.
٢٤٥٢. مىرىچىئە، خرافا دەربازكە، يا قەنج ھەر كەس كارە.
٢٤٥٣. مىرىچى زۇرا خوه دەرتى.
٢٤٥٤. مىرىچى، نە ژ دۆستا، نە ژ دېزمنا.
٢٤٥٥. مىرىچى سەرگىرە،
مىرىكۆتى بنگىرە.
٢٤٥٦. مىرىچى ھەۋالى چىرا تى كەڭشى.
٢٤٥٧. مىرىچى شورى خوه خلاس دكە.
مىرىكۆتى شورى وى ئىقى دا دەمینە.

- . ٢٤٥٨. میری چى شوورى وى كشيا، بى خوون ناچه كالانى خوه.
- . ٢٤٥٩. میرى قەنجى پى بقە، خرابى ئى پى دقە.
- . ٢٤٦٠. ميرەكى سەرى سەد ميرانه.
- . ٢٤٦١. ميرەكى چى كاره بەرامبەرى سەد ميرى دھرى.
- . ٢٤٦٢. ميرى كوهنە، فەند و فيتلاھە قدو زىدە نە.
- . ٢٤٦٣. مير ميرا ناس دكه، قووش پالدما كەرا ناس دكه
- . ٢٤٦٤. مير مира ناس دكه، قووش پالانى كەرا راست دكه.
- . ٢٤٦٥. ميرۆ، نە ز من بە، نە ز تە بە، مال وئى خرابە بە.
- . ٢٤٦٦. مير تەنا دمرە، گا سەربارا دمرە.
- . ٢٤٦٧. مير هەنە خەملا ميرانه، گوند هەنە خەملا گوندانه.
- . ٢٤٦٨. مير هندكىن، ميركۆك زەعفن.
- . ٢٤٦٩. مير چقاىي چىقە، تەنلىقە، وئى بى كوتانى.
- . ٢٤٧٠. مير شەرما خوه تىنە كوشتنى.
- . ٢٤٧١. مير قەدرى ميرزا زانە، نەمەرد قدرى ميراج زانە؟
- . ٢٤٧٢. ميشە بى دار تابە.
- . ٢٤٧٣. مىونە دارە، قىز نە وارە، پرپۈزىل نە بهارە.
- . ٢٤٧٤. مە گوھدىيىزەك كرى قە بەر مالى نە زرى.

۲۴۷۵. مەلە نە تو جانە،
بى دىنى، بى ئىمانە.
۲۴۷۶. مەلە هەنە - مەلە نە،
مەلە هەنە - كەلە نە.
۲۴۷۷. مەراقا ئاشقان - ئاشە.
۲۴۷۸. مەرى ئاۋى سار ئاگردا دكە، قىشا لى زىدە ناكە.
۲۴۷۹. مەرييى بى بەخت، چاوا پرا قول.
۲۴۸۰. مەرييى بى كەس، كەس ناڭى پىشدا وەرە.
۲۴۸۱. مەرى بىنیا بى كەت، كەس مەريا ناڭە خايى، خىنجى جىنارا.
۲۴۸۲. مەرى گا رەخ گامىشىدا گىرىنادە.
۲۴۸۳. مەرى دەربەكى كارە گوندەكى خرافكە،
لى نكارە دەربەكى چىكە.
۲۴۸۴. مەرى دېمنا بىرسە، نكارە مالى خوھىكە.
۲۴۸۵. مەرى ژەرى بخوه، دەنە مەرە،
مەرييى ملەت بقەتە، وئى بمرە.
۲۴۸۶. مەرييى ئاقل دو نانا دخوه،
مەرييى بىئاڭلۇ نانەكى دخوه.
۲۴۸۷. مەرييى ئاقل نانى خوه دخوه.
۲۴۸۸. مەرييى بى بىر شوخولى خوه دو جارا دكە.
۲۴۸۹. مەرييى بى دۆست - دېمن، نە رېزا مەريا دا نە.
۲۴۹۰. مەرييى بى ئەسىل پايىچىيە.
۲۴۹۱. مەرييى بى خايى، ھەر كەس كەفرا داڭىزى دا.
ئا) مەرييى بەلەنگاز، ھەر كەس ئالىي خوه دا تى دندكا لىدە.
۲۴۹۲. مەرييى بۇخدانابكە، بۇخدانى سەر وى دا بىن.
۲۴۹۳. مەرييى گاۋاتىيى بكە، تىر ناخوه.
۲۴۹۴. مەرييى دارا بېرە، تىر ناخوه
مەرييى كەفرا بېرە تىر ناخوه.

٢٤٩٥. مهريي دهوله‌تى كەفر ژى بەر پىيى وان دا دۇنە پەننېر.
٢٤٩٦. مهريي دهوله‌تى كۆدكا خوه كۆدكا كەسيقا ناخن.
٢٤٩٧. مهريي دهوله‌تى سيار دە، خودى بىر دكە.
پەيا دە، هەسپى بىر دكە.
٢٤٩٨. مهريي دين - دينك،
ج تالاشە مال و ملک.
٢٤٩٩. مهريي دكەفە تەنگاسىيى، گەلە هەفلا خوهرا چىدكە.
٢٥٠٠. مهريي ئەسللى خوه بىر بکە، ئەوي حەرام زاده يە.
٢٥٠١. مهريي ئەسلزادە، وئى ئەسلزادە ژى هەرە.
٢٥٠٢. مهريي زەعف مەقدەرا خوه دا بکەفە، وئى ئالچاخ بکەفە.
٢٥٠٣. مهريي كۆر را شەف ژى يەكە، رۆز ژى يەكە.
٢٥٠٤. مهريي كەسيف بەر زنا خوه ژى پوورەشە.
٢٥٠٥. مهريي كەسيف كراسى وى ژى لى دە ئاگر.
٢٥٠٦. مهريي كەسيف خەونا خوه دا دەعواتى دەقىنە.
٢٥٠٧. مهريي نەفسا بىرچى تىركە، خودى ژى وى وى تىركە.
٢٥٠٨. مهريي نەويرەك رۆزى دە جارا دەمرە، دە جارا ساخ دبە.
٢٥٠٩. مهريي تاما سالى بارە نان زىدە دخوه.
٢٥١٠. مهريي تەك، ئىيل لى ناڭە خايى.
٢٥١١. مهريي خاليا خوه بىر كر، وئى شىرىي دىبىا خوه ژى بىركە.
٢٥١٢. مهريي خەربىپ وەكى پەقلەقى ژى بخوه لى دە ژەر.
٢٥١٣. مهريي خزان بى مۇۋەختە.
٢٥١٤. مهريي خرافىيى دكە، خرافىيا وى نايىي بىرى.
٢٥١٥. مهرييى ھەرە بىبەخت، بى وەتانە،
جيڭى تونە سەرى خوه دايىنە.
٢٥١٦. مهريي ئىلى نەرازىيە، ئىيل قە وى نە پازىيە.
٢٥١٧. مهريي كال دە، دل كال ناڭە.
٢٥١٨. مهريك كارە بقە سەقەقى گوندەكى.

۲۵۱۹. مهري کاره پى پنچارا دۇرا جەوا زى دەركەفە باھارى.
۲۵۲۰. مهريک کاره شىپورا حەزار مهري بىكە.
- حەزار مهري نكارن شىپورا مهريکى بىكەن.
۲۵۲۱. مهريکى خراف ناۋى كوندەكى خراف دكە.
۲۵۲۲. مهري كۆ دەقچىرا بقە دەستەبرا، گەرە داروازى وى مەزن قە.
۲۵۲۳. مهري كۆتى ۋە زى قەبىلا مهرييا كۆتىپۇونا مهرييا ئوندا دكە.
۲۵۲۴. مهري ناكەفە كەلا دۆستا.
۲۵۲۵. مهري نكاره ئىيگە بەرى بەرا دە.
۲۵۲۶. مهري پى مهرييا ھەقايدە.
۲۵۲۷. مهري پى خەونا دەولەتى نافە.
۲۵۲۸. مهري سيارى زى باژۇ رسقى خودرا ناكەينە.
۲۵۲۹. مهري خۇونا پى خۇونا ناشۇ،
مهري خۇونا پى ئاڭىدى دشۇ.
۲۵۳۰. مهري خودخوه سەقان خود نەگرى، كەس سەقان مهرييا ناگرى.
۲۵۳۱. مهري ھەقالى باشپا كارى خود باقىيەت بەرى زى.
۲۵۳۲. مهري ھەيە دەولەتى يە
مهري زى ھەيە دەولەت دىيە.
۲۵۳۳. مهري چقاسى دوورى ھەف دچە، ھەندو خەولە دەقە.
۲۵۳۴. مهري چقاسى زى قولايى ۋە، مالى ئىنى مىردا خورت دكە.
۲۵۳۵. مهرفى بى ئاقل - كەرەكى بى دووقە.
۲۵۳۶. مهرفى بى برا،
چاوا خانىيى بى چرا.
۲۵۳۷. مهرفى بى وەتن، چاوا كۈزەتكە تەزى.
۲۵۳۸. مهرفى دەرەوچى، مهرفى تماخكار دخاپىنە.
۲۵۳۹. مهرفى دىن بى خودىي يە.
۲۵۴۰. مهرفى تىر ھەر و تم مهرفى بىچى نە دېира وى دا نە.
۲۵۴۱. مهرفى راست خودى زى پېرە يە.

٢٥٤٢. مەرفى سادق - بەرخى خودى يە.
٢٥٤٣. مەرفى سىيۇي گولەكە، د بن ئوردا يە نە خويايە.
٢٥٤٤. مەرفى سەشك مەزۇوبىتى وى هشکە.
٢٥٤٥. مەرفى هەفسوود چەعفى وى بار نادە.
٢٥٤٦. مەرفى هەشسۇود د بەهرا گولا دا ئوندا بې.
٢٥٤٧. مەرفى چلەك تىير نان ناخوه.
٢٥٤٨. مەرفى قەدرى خودى گرت، قەدرى مەزنى خوه ژى دىگرە.
٢٥٤٩. مەرفى قەنچ خراب نابە.
٢٥٥٠. مەرفەك كۈدىپەنە دەرد و كولا،
ئەۋدىسا بىر ناكە ئەشقى دلا.
٢٥٥١. مەرقاتى چەمەكى ژ نۇرۇي يە.
٢٥٥٢. مەرف ژ بەر دۈزمن بىرەق، ئى حەتا مالا خوه بىرەق.
٢٥٥٣. مەرف نەفتى نادە كىلەكاكا ئاڭرە.
٢٥٥٤. مەرف نكارە هەفالىتى ب دلى خوهرا بکە، چاوا ب خەلقىردا دكە.
٢٥٥٥. مەرف سەر نامۇسى تى كوشتنى.
٢٥٥٦. مەرف سىيىقا بىزە، كارە ۋەشىرىھ،
زەقەشا بەدە بچەنگا خوه، نايى ۋەشارتنى.
٢٥٥٧. مەرف سورا خوه هەقالى خوه دەھەر دكە، بىرى خوه دەھەر ناكە.
٢٥٥٨. مەرف ھەرفا قورانى دا ژى شاش دبە.
٢٥٥٩. مەرف جارەك ژ دىيا خوهرا چى دبە.
٢٥٦٠. مەسەلە ژنا نە
دودونە - كاروانە،
سىيىنە - بازركانە،
چارن - ئاخىر زەمانە.
٢٥٦١. مەسەلە، پىلەكانا رىيا نە.
٢٥٦٢. مەخسەد و مراد نەگەھىزى ھەف.
٢٥٦٣. مە جزىر ئاڭا كر،

- هەسۆ سەر دا زاخا کر
 ٢٥٦٤. مەر تى كوشتنى، راست دە،
 دېمن تى كوشتنى راست دە.
 ٢٥٦٥. مەعر و ئىنسان ھەف دىتن، پۇ دىسەكەنە.
 ٢٥٦٦. مەعسى نە د بەھرا دا بى، نابى ھووت.
 ٢٥٦٧. مەعسووفە - برابرە.
 ٢٥٦٨. مير گۈتى مير ۋە،
 جمعەتا وى نە ھىسىر ۋە.
 ٢٥٦٩. مير ل جى، قەدا ل جى.
 ٢٥٧٠. مير و فەقىر؟
 ٢٥٧١. موجبەت مەرھەما دلا يە.
 ٢٥٧٢. مووپىووك ژ بارىز بىكىشى، خىرە.
 ٢٥٧٣. مووش خاش مووشە،
 پشتا وى ئالقووشە.
 ٢٥٧٤. مزگەفتا بى ھەسىر، وەكە تاسا بى ھەمام.
 ٢٥٧٥. منى، منى،
 پووقى ناچە كونى.
 ٢٥٧٦. مريى ك تو ۋەشىرى، چۆكى وييا ژ دەفرانن.
 ٢٥٧٧. مري نە ئانگۇرى شىنى يە.
 ٢٥٧٨. مري نە مەلون بە، گۆر لى تەنگ نابە.
 ٢٥٧٩. مريشكا دولەتىا ھىك دكە، دىكى وانا ژى دكە قىرتەقىرت.
 ٢٥٨٠. مريشكا زەر ھىك سېپى دكە.
 ٢٥٨١. مريشكا سېپى دەردە ئەلۆك.
 ٢٥٨٢. مريشكا ھىك ناكە، قىرتەقىرتا وى دنى ھلتىنە.
 ٢٥٨٣. مريشكى دل كر، مىغان پى كر.
 ٢٥٨٤. مريشىكە كە خىر ژنەكە بىخىر چىترە.
 ٢٤٨٥. مرن - عەزابە.

٢٥٨٦. مرن ناھى مەريا گشكا دكە يەك.
٢٥٨٧. مرن نه ژ كالبۇونى يە، نه ژ پېرپۇونى يە.
٢٥٨٨. مرن هەيە ژ ئىينى چىترە.
- عەمر هەيە مرن ژ وىيا چىترە.
٢٥٨٩. م چ كر گا و جلا،
ج بكم مال و ملکا.
٢٥٩٠. مشكەك حەفت كۈپىدا دەرىمەنە.

ن

٢٥٩١. نافا سالەكى دە دو ھاقىن نابن.
٢٥٩٢. نافا چەرا دا زىرا بەلا ناكن.
- ئا) شىئر دا پلاۋى پاراھە ناكن.
٢٥٩٣. نافدان ژ لىدانى چىترە.
٢٥٩٤. ناھى گور دەركەتىيە، رووفى دنى خرا كر.
- ئا) ناھى گور دەركەتىيە، لى رووفى مالى خەلقى خراف كرييە.
٢٥٩٥. ناھى دنى ژ ئەزافى گورا مەزترە.
٢٥٩٦. ناھى ژنى دىيانۆك،
مال دا تونە ئارقانۆك.
- ئا) ناھى يارى دىندارۆك،
مال دا تونە ئارقانۆك.
٢٥٩٧. ناھى مالى يەك بۇوكا مالى خراب دكە،
يەك سايلى بەر دىرى، يەك ژى خولامى مالى،
ھەرسىتك ژى ناھنۇنە.
٢٥٩٨. ناھى مىرا بېيە، لى رەنگى مىرا نەفىنە.
٢٥٩٩. ناھى مىرا مىرا زىنە يە (زىدەتە).
٢٦٠٠. ناھى من ناھى تە،
قوتكى من سەرى تە،

- تو پهقى، م دا پهى ته.
 ۲۶۰۱. نافى خودى ههيه، لى خوه تونهيه.
 ۲۶۰۲. نافى گرانه، شەھەرى ويرانه.
 ئا) نافى گران، مەزەلى ويران.
 ب) نافى گەورەبى دېيى ويران.
 (نافى مەزنه، گوندى ويران).
 ۲۶۰۳. نافى ههيه و نافكى نىيە.
 ۲۶۰۴. نافى شات هيئا - قالى راخه.
 (نافى شاه دا - خالىچى راخه).
 ۲۶۰۵. ناف ملكان - ئاش،
 ناف سنهتان - سمتراش،
 ناف ميران - ميرى پيلۇپاش.
 ئا) ناف ملكان - ئاش،
 ژ سنهتكارا - سمتەراش،
 مير ئەوه - نەفکرە پىش يان پاش.
 ۲۶۰۶. ناف نثيا،
 نامووس دىرادەرنجيا.
 ئا) ھنەك دكن، نامووس ھنەكارا دمینه.
 ۲۶۰۷. ناف خاج و خردنبى ،
 وەى ل وى، كومالا خوه نەبى.
 ۲۶۰۸. ناف شوور كشاندن و ليختىن گەله زەمان ههيه.
 ۲۶۰۹. ناباي دىيوه و نەباران.
 (نە با دىيتىه و نەباران)
 ۲۶۱۰. نابارى، نابارى - بارۆبکە گورىنى.
 ۲۶۱۱. نامووس چەكرن (ئاقيتن بەر) كۈچكىا، كۈچكىا نەخار.
 ۲۶۱۲. نامووس و خيرەت نەشانا ھەركەسى يە.
 ۲۶۱۳. نامووس خيرەت نەپەرتىيە.

٢٦١٤. نامرم تيرا پييرا،

دمن خهبرا فيرا.

٢٦١٥. نان بوقنانووه، گوشت بوقهساب.

(نان بوي نان هوجا يه، گوشت بوي قهسابا يه.)

٢٦١٦. نان بوي حهموونهشسي يه،

چهكنه يا حهموونهشسي يه،

ئا) چهكنه يا حهموونهشانه،

نهشس يا حهموونهندانه.

٢٦١٧. نان بوخه گوراني،

شوخول بکه ميراني.

٢٦١٨. نان بده به سهگ، مهيد به سپله.

(نان بده سى، نده تماكار).

٢٦١٩. نان بده نانپيزا، نانهكى زىده بده.

ئا) نان زىده بده نانپيزان، بلا نانهكى زىده بده.

ب) نانى خوه بده ناندايا، ئافى خوه بده ئافدايا.

٢٦٢٠. نان ب خوى، خوى ب معنه.

٢٦٢١. نان، گاك جهم مهريي مهرد يهكه.

٢٦٢٢. نان دشكى دبه دوكهري،

وارس دقته دله چار سهري.

٢٦٢٣. نانى بى منهت ژقاورمى خلقى چىتره.

ئا) نانى خوهى هشك بخوه، ژقاورمى خلكى چىتره.

٢٦٢٤. نانى ب منهت نايى خارنى.

٢٦٢٥. نانى گەنم ل سىپويا حەرامە.

ئا) نانى گەنم ژفەقىريرا چىنابە.

٢٦٢٦. نانى گەنم، ئافا سار ناگھىزە ھەف.

٢٦٢٧. نانى گەنم زكى مهرييا قول دكه.

٢٦٢٨. نانى گەرم، زكى چەرم، مېغانى بى شەرم.

٢٦٢٩. نانى كىم ئاقلا تم زكى ئاقلا دا نه.
 ٢٦٣٠. نانى كو سەر سىلىنى شىكەست، ھەڤ ناگرە.
 ئا) نان كەر ئىدى ناگھېزە ھەفدو.
 ٢٦٣١. نانى مىرال سەر مىرال دەينە.
 ئا) نانى مىردان لە مىردان قەرزە.
 ب) نانى مىرال سەر مىرال نە منهتە، دەينە.
 ٢٦٣٢. نانى مىرال قەلسەمىرال حەرامە.
 ٢٦٣٣. نانى مەرييى بىبەخت، سەر چۆكى وي يە.
 ٢٦٣٤. نانى مەرييا، رووييى مەرييا تى خورنى.
 ٢٦٣٥. نانى من قەساسى سەرى منە.
 ٢٦٣٦. نانى راستا، چەعفى خارا.
 ٢٦٣٧. نانى تەنلى گەوريما مەرييا دا ناچە.
 ٢٦٣٨. نانى خوه بىھىلە سبى،
 شوخولى خوه مەھىلە سبى
 ئا) نانى ئىقشارى بىھىلە سبى.
 شوخولى ئىقشارى نەھىلە سبى
 ٢٦٣٩. نانى خوه ب خيا عەنيا خوه بخوه.
 ٢٦٤٠. نانى خوه بخوه ب ئافى،
 منهتى خەلقى مە فى.
 ئا) نانى خوه دخوم ب ئافى
 من منهتى كەسى نايى
 ٢٦٤١. نانى خوه ژ شىكەفا خوه ھلدە،
 ھەۋالى خوه ژ گۈندى خوه ھلدە.
 ٢٦٤٢. نانى حەفتى و يەك ملەتى تەعم كرييە.
 ٢٦٤٣. نانى جە دەوسا نانى گەنم ناگرە،
 نانى گەنم دەوسا نانى جە ناگرە.
 ٢٦٤٤. نانەك گەرم و تاسەك دەو نە تو تشتە،

لې نه کارى ھەر كەسى يە.

٢٦٤٥. نانەكى ژى ل شكەۋىدا ۋە، ھەفالى خودرا نىقىكە.

٢٦٤٦. نانەكى ددى دەستى سىيوبىيى، تiliya خود ڙى نەكە چەعقا.

٢٦٤٧. نانەكى هازرى پەتى ھىزەبى دەھـ گرکە ھەۋىرە.

٢٦٤٨. نانەكى ھەفالى خودرا نىقى دىكى، پارا گەلە بەدە ھەفالى خود.

٢٦٤٩. نان ئەو نانە، ئەمروز لە خوانە.

نان ئەو نانە، كۆئىرۇ دىيەارە.

٢٦٥٠. نان ژ قورانى نەزىنترە.

ئا) نان ژ قورانى پىشىداترە.

٢٦٥١. نانى خۆى لە سەر سفرەي خەلق ئەخوات.

نانى خۆ سەر سفرا خەلقى دخوه.

٢٦٥٢. نان كۆتونە بە، مەرى بى دىن، بى ئىمامە.

٢٦٥٣. نان - نانى ليزا،

گۈشتى - گۈشتى گىشا.

٢٦٥٤. نان نىنە، كەلەپارچى دخوازە.

٢٦٥٥. نان و دەو،

ھەمۇو دەرەو.

٢٦٥٦. نانى ب نىنە،

منەت تى تونىنە.

٢٦٥٧. نانخورۇ، جەو درق.

٢٦٥٨. نان ئوسا بەها بۇويە، بەرامبەرلى سەرييا بۇويە.

٢٦٥٩. نان سەر سفرى تى خارنى.

ئا) نانى بى سفە، سىنى، تەعما وى تونە.

٢٦٦٠. نان و دەو،

قەوات - ھەو.

٢٦٦١. نان و ماشت،

خەقاتا راست.

٢٦٦٢. نان ئوندا نافه.

٢٦٦٣. ناخازم ئەو جنهتا ب منهت.

٢٦٦٤. نىزە لە پيشا ئەبى جىيى بىكەيتەوە ئىنچا بىدزىت.
پىشىيى جىيى نزى بىكە، پاشى ئى بىدزە.

٢٦٦٥. نىينووك تونه خوه پى بوخورىنى.

٢٦٦٦. نىر بى و مى بى بۇ دۇرى ئەوچى.
نىر بە، مى بە، دخوهزە بدوشە

٢٦٦٧. نىرىيى بى پەز،

مرتىقى بى ساز،

ژەزيا بى پىقاز،

ھەرسك ژى يەكىن.

٢٦٦٨. نىتا دو دلا نافه يەك.

٢٦٦٩. نىتا دلا، قەدە ل سەريا.

ئا) نىتا دل -قەدا سەرى.

٢٦٧٠. نىتا من، نىتا ل ھەوا،

سبى رادبىم چەعف ل خەوا،

ھەركى خەلق گرت، ئەم ژى پىرا،

ھەركى نەگرت، چوو باڭلەوا.

٢٦٧١. نىچىرا مەسيا نەجەدىنە،

سالى جارەكى گۆشتى وى بىتەعمىنە.

٢٦٧٢. نىچىرغان ناف خونا خوه نىچىرى دېينە.

٢٦٧٣. نەبى - نەبەسى.

٢٦٧٤. نە بە بەرخى تىر شىرم خوارد، نە بە كائۇرى تىر گىا.

٢٦٧٥. نە بەر را بۇونا خوه دكەقە، نە بەر رۇونشىستاندا خوه دكەقە.

٢٦٧٦. نەبىنەم بەرقا سبە دا،

نەبىنەم جەردا ئىثار دا.

٢٦٧٧. نەبىنەم بەرا بى گەمى،

- نهبىنم ئىسانا دەم – دەمى.
 ٢٦٧٨. نەبىنم پەيایى سىاررا،
 نەبىنم دەنگىيىزى زورنىپا.
 نەبىنم رەختا رەخ كۆقىندى.
 ٢٦٧٩. نەبىنم جانكا با و بەز،
 نەبىنم خۆرتى ھەرگاڭ بى: "ئەز" ،
 نەبىنم پىرا ب خرخال،
 نەبىنم كالى بى كۆپال.
 ٢٦٨٠. نەبۇنا زكى منه، بۇنا قەدرى منه.
 ٢٦٨١. نەب لەزى، نەب بەزى،
 كەس ناكھىيە تو مازى.
 ٢٦٨٢. نەبنەھىرە كەسى – كەسا،
 نەبنەھىرە باشى پسا.
 ٢٦٨٣. نەب نەمىزى نەب تاعەتى تو ناجى جەنەتى.
 ٢٦٨٤. نەقىنام دلى خەم تىدا،
 نەقىنام مالا شهر تى دا،
 ناخىنام شەھەرئى ئەو تىدا
 ٢٦٨٥. نەقىنام پىرا بەلە ھەرە شىنا،
 كالى ژ خۆرت بستىنە ھەسپ – زىنا.
 ٢٦٨٧. نەقىنام ھەسپا لوق – لوقق،
 نەقىنام قىزى ليق – ليقق،
 نەقىنام كولفەتا تير – تيرقق.
 ٢٦٨٨. نەقىنام ئىلا بى سەرى،
 نەقىنام چىايى بى كەرى.
 ٢٦٨٩. نەقىرۇز – ھەسپى بۆزە.
 گىدووكا دكە دەو و دۆزە.
 ٢٦٩٠. نەقىرۇز، ج شەف، ج رۇز،

ج زنیر، ج بەرقژ.

٢٦٩١. نەفسا پیرا و زارا يەکە.

٢٦٩٢. نەگەرە ل کاش

نەفینە خەونى شاش

٢٦٩٣. نە گۈلکا بىزە،

نە خوھسيا بکۈزە.

٢٦٩٤. نە گوندى بىزەز،

نە كۆنلى بىزەز،

نە مىرى بىزە: "ئەز و ئەز".

٢٦٩٥. نە گورگورا عەزمانا،

نە هەرەرا مەريانە.

٢٦٩٦. نەدە سەر بەعرى بىزى،

نەچە پىشىيا مەريى ٤٥م - ٤٥مى.

٢٦٩٧. نەدە سەر سەبرى، سەبر مە نايى.

٢٦٩٨. نەدە، وەختى ددى لى نەبە خايى.

٢٦٩٩. نە دىتى ۋا، گلىا نەكە.

٢٧٠٠. نە دوعا بۇومە، نە نفرا بىرمە.

٢٧٠١. نە دخوم ۋەرىكا تە،

نە دازۇم ھۆرىكا تە.

٢٧٠٢. نە دىگرى، كو مرۇف پىزرا بىگرى،

نە دىكەنە، كو مرۇف پىزرا بىكەنە.

٢٧٠٣. نە دخوم كىلازا،

نە ددم ھەۋارازا.

٢٧٠٤. نە دخوم ساقارى،

نە دچم ھەوارى.

٢٧٠٥. نە دل ددى دبۇرى، نە د گورچىكا.

٢٧٠٦. نە دخوه، نە ددە ھەۋالا،

گەنى دكە و داڭى نه والا.

٢٧٠٧. نە ئەوهنە تال بە فريت بدهن،

نە ئەوهنە شىرن بە قورت بدهن.

(نە ئەوقاس تەعل بە، كۆتە باقىشنى،

نە ئەوقاس شىرن بە، كوتە داقررتىن).

٢٧٠٨. نە ئەوهنە ئووشك بە بشكىيت،

نە ئەواندەش تەر بە بگوشىيت.

(نە ئەوقاس هشك بە تە بشكىن،

نە ئەوقاس تەر بەر تە بگۈچىشنى).

٢٧٠٩. نە ژ مىرىچى، ئىخبارىچى.

٢٧١٠. نە ژنا بەلاش،

نە خولامى بى ماعاش،

نە عەردى كاش.

٢٧١١. نە ژنى نزىك باوان،

نە گوېرەكى نزىك ئاھەدان.

٢٧١٢. نە ژخەونى شەقا، نە ژ نىتى دلا.

٢٧١٣. نە ژفەسادا بە پۇقى ئىھەر سووکى.

٢٧١٤. نەزەرى چەعشا دكەفە ناشا ھەستووويى مەرف، ھەستو دەھلە.

٢٧١٥. نە يارى دەفى، نە يارى دەفى.

ئا) نە يى دەفييى، نە يى رەفافىيى

٢٧١٦. نەيارى باقان،

نابن دۆستى كوران.

٢٧١٧. نەيارى ب ئەشكەره و دۆستى خاين.

٢٧١٨. نەيارى خوه ب دۆستى ئونداكە.

٢٧١٩. نەيار ل حافا نەيار، كىلەك خوه دوخوه.

ئا) نەيار قارى نەيار خوه دكارە عەلبە خوه بوخوه.

٢٧٢٠. نەيار حالى نەيارا نزانە.

۲۷۲۱. نهینیک و هلدگاره، گهمنی و هلدگاره.
۲۷۲۲. نهینووکی دوزمن ب سه رگشت نهکهفن.
۲۷۲۳. نهینکا ههف دخی.
۲۷۲۴. نهینک عهیبا مهربا نیشان دده.
۲۷۲۵. نه کالا به پوست،
نه دوزمن به دوست.
۲۷۲۶. نهکه، نهبینه.
۲۷۲۷. نهکه سه ری که سی - کهسا،
وئی بی سه ری پسی - پسا.
۲۷۲۸. نه که سی ل که سانه،
نه باشی پسانه.
۲۷۲۹. نهکهفا مala بی مهرف.
۲۷۳۰. نه که دی دکه، هه - هه دی دکه، موقفه روودنی و دوخوه.
۲۷۳۱. نه کر کهت، نه هیز دری.
۲۷۳۲. نه ل بهختی ئاشی ئامل به،
نه ل بهختی هه سپی ئامل به،
نه زی ل بهختی زنی ئامل به.
۲۷۳۳. نه ل عه ردہ، نه ل عه زمانه،
هه وسار دهستی ئنسانه.
۲۷۳۴. نه ل رهنگی تتوونی بنھیره، نه ل رهنگی میرا.
۲۷۳۵. نه مالی پر، نه گهردنا ستور،
مالی پر زو زیا دبه،
گهردنا ستور زو زراف دبه.
- ئا) نه مالی پر نه گهردنا ستور.
- ب) نه مالی پر بفره، نه زی گهردنا ستور.
۲۷۳۶. نه مال کوری قهنجرا (چیکه)،
نه زی کوری خرابرا (چیکه).

۲۷۳۷. نه مار بهختی خول هینسان تینه،
نه مهرف بهختی خول مار تینه.
۲۷۳۸. نه میری چى، بهختی چى.
۲۷۳۹. نه میری شرۆمکه،
نه ژنی کەنۆكە.
۲۷۴۰. نه مه چوول مالا سلیمانى نانخوار،
نه مه شوخول کارهک كر.
۲۷۴۱. نه میر بם، نه حاكم بם،
يان پير بם، يان شیخ بם.
۲۷۴۲. نه من ژ ته ساره، نه ژ ته گەرمە.
۲۷۴۳. نه مرى كەس تونه.
۲۷۴۴. نه نانەكى ناندار دبى،
نه دەنگەكى دەنگىيىز دبى.
ئا) نه نانەكى ناندار دبى،
نه پەمەكى رەمدار دبى.
۲۷۴۵. نه نىعەمەت بۆ تىر،
نه لباس بۆ كوير.
- (نه نەعمەت بۇنا تىر،
نه لباس بۇنا كور).
۲۷۴۶. نه پىلاوى تەنگ،
نه خانەك بە جەنگ.
(نه سۆلى تەنگ،
نه مالا ب جەنگ).
۲۷۴۷. نه پىرى باشكر سەر گونى روونشت.
- نه ژى گونى باشكر پىرىرا چوو.
۲۷۴۸. نه سۆرى بەر ئاگرا،
نه پندى بەر چرا.

٢٧٤٩. نه ته دهنگ، نه ژی من حس.
٢٧٥٠. نه فرئ جینارا هه فرا عه دلی ڦن، جینار ژی پیرا عه دلينه.
٢٧٥١. نه فسا برچی خوه داڻي سه ر سیلا سفر.
٢٧٥٢. نه خازی وی شه ری، کو دو رو وقی هه رنی.
٢٧٥٣. نه خازل پڙزا په سناندڻی.
٢٧٥٤. نه خاشی ژ مرنی چیتره.
٢٧٥٥. نه خه ڦاته، نه ته ڦاته.
٢٧٥٦. نه خه ما منه، نه ده ما منه،
قرچه – قرچا به نوشتی منه.
٢٧٥٧. نه خه هه یه دلدا،
نه مری هه یه گوریدا.
٢٧٥٨. نه خوهشه – پاری شه شه.
ئا) نه خوهشه پاری خاشه.
٢٧٥٩. نه خوهشو و نه ل مالو،
ج کري خه ریيان بمری، بريندارو.
٢٧٦٠. نه هيوش کر، نه چيووش کر،
هات هازر ل بهر چيووج کر.
٢٧٦١. نه شا بم، نه پادشا بم،
هه ر شيخ و پير بم.
٢٧٦٢. نه شه يتان دبینم، نه له پین ته تینم.
٢٧٦٣. نه شيرن به خه لق ته بخون، نه ته عمل به خه لق ته با فيزن.
٢٧٦٤. نه شيش بسووتی، نه که ڦاف.
٢٧٦٥. نه قه با میراني و قه لسه میراني موويه که.
٢٧٦٦. نه قه با ته مووز و ته ڦاخن،
ئاگر گره ئاخن.
- نه قه با هه بله ر و شاخن.
٢٧٦٧. نيفي، لئ ناكه هيٺي.

٢٧٦٨. نیف مهله – دین ب دهدا،
نیف حهکیم – جان ب دهدا.
٢٧٦٩. نیر ئالییى گایى قەلپدا خار دبه.
٢٧٧٠. نیسان،
عەرد خەملى دیسان،
کەو فرین ژ مەجلیسان.
٢٧٧١. نیشانى باهارى – با نه، ئى مرنى تا نه.
٢٧٧٢. نۆكىكى به نه پاروو ئەخوات.
(نۆكەكى دكە نەھ پەرى، هېزىدا دخوه).
٢٧٧٣. نوھ هاتن، كەن خەلاتن (ھەلاتن).
٢٧٧٤. نورا مەرف – چەعفى مەرفه.
٢٧٧٥. ناشت – بى تشت؟
٢٧٧٦. نگى كەرى، ناكەفە بن بەرى.
٢٧٧٧. نگى چەپى پەى يى راستى دچە،
يى راست پەى يى چەپى ناچە.
٢٧٧٨. نزانە مala دەعواتى ل کويه، راھشت كەۋچىكى خوه و چوو.
٢٧٧٩. نزانىي، رەھەتىيا جانىي.
ئا) نزانى، خوهشە جانى.
٢٧٨٠. نزانى، لەما خزانى.
٢٧٨١. نميڭىز ما مىزىنە،
ئەو ھەوجى ئاڭىنىنە.
٢٧٨٢. نفت زېرى رەشە.
٢٧٨٣. نفرى دىچ ژ كور ناگىرە.
٢٧٨٤. نختا خالس حەرام نابە.

ئىز

٢٧٨٥. ئۆدارا لازمه نان و پوون،

- خانیارا لازمه ستون،
شوخلرا لازمه حجوم.
٢٧٨٦. ئۆزەر لە قەباھەت خرابىتە.
٢٧٨٧. ئۆمرى درېز شەرمى لە كەس نىيە.
٢٧٨٨. ئۇلام ب ئۇلام، میر ب خولام.
٢٧٨٩. ئۆمرى خايىنان كورتە.
٢٧٩٠. ئۆرتا دو برا ژى لەقدو دكەفە.
٢٧٩١. ئۆرتا ژن و مىرا دا بىرا چلھەرينە.
٢٧٩٢. ئۆرتا من و عەزمىن بوھوستەك ما.
٢٧٩٣. ئۆرتا سۆل و بىزمارى ھەسپىدا بە وى خوه مىا بگەينە.
٢٧٩٤. ئۆرتا خىچ خىدنهبى،
ھەرچا نە مالا خوه بى،
عەجهلى سەرى خوه بى.
٢٧٩٥. ئۆرتا قەنچى و خرابى دا بوھوستەكە.
٢٧٩٦. ئۆرتىدا روودنى ژقەراخا دوخە.
٢٧٩٧. ئۆرق، تو ھىكا چەمل دكى؟
٢٧٩٨. ئۆجاخ نابە (نابنە) پووچاخ.

ئۇ

٢٧٩٩. ئۇلاتى كوردا تەھ خىر و بىرە،
ئالىك مەدانە، يەك زىف و زىرە.
٢٨٠٠. ئۇندا بۇون مال دارىيد فند و قولۇز،
ل كۈند تەشكىل بۇون كۆلخۆز.
٢٨٠١. ئۇندا بۇون تارىيى شەقا،
بۇو رېنكايى لەر دەرا.
٢٨٠٢. ئۇندا دبە مالى مەريا،
ئۇندا دبە رۇھى مەريا.

٢٨٠٣. ئوسا بوييه، سه خايى خوه ناس ناكه.
٤. ئوسا پرچووئ خوه كريه، وەكى مىش سوورەتى وي كەفه، وي حەزار پەرچەيى
بە.

٢٨٠٥. ئوسا رازايى، بوييه ئافرى حەفت كەرا.
٦. ئوسا خەملىيە، بوييه شۇربا نەخوهشا.

پ

٢٨٠٧. پايىزا دەرنگى چيا گۆته چيا:
- برا پىتى نەسەكەنە سەرى پىا.
٢٨٠٨. پايىزا دەرنگى،
دەھشىنە حەموو ۋەنگى.
٢٨٠٩. پايىزە، دەۋەزىزە.
٢٨١٠. پارىا ھوور، گولما گوور.
٢٨١١. پارىا مەرا برا نېجى بە، لى نامووسا مەرا جىبىه.
٢٨١٢. پارىي خوهش بەدە مەريي خوه،
خەبەرا خوهش بەدە دېزمى خوه.
٢٨١٣. پار كوشىتى، ئىسال شۇوشتى.
٢٨١٤. پاشىيَا دەرھوا زۇوتى.
٢٨١٥. پاشىيَا دەرھوا پۇوتە.
٢٨١٦. پاشى دەلاینى، دلكرىن ژى ھەيە.
٢٨١٧. پاشى كرنى پۇشمانبۇون نە لازمە.
٢٨١٨. پاشى مەريا كەسى چەعفى خوه دەرناخە.
ئا) پەي مەريارا كەسى خوه نەكۈشتىيە، وەي ل جانى چۈوبىي.
٢٨١٩. پاشى تەنكىيا فرالقىيە.
ئا) پەي چەتنىيارا فەرەبىي ھەنە.
٢٨٢٠. پى دەستەكى دو زەبەشا نەگەرە.
٢٨٢١. پىز بەرى جىئى بى بناث نەدە.

٢٨٢٢. پیکه‌نینی زقد گریانی له پیایه.
 (پاشی که‌نی پر، گری ل دوو یه).
٢٨٢٣. پینچ پهین گورا باقی خوه خستیه.
٢٨٢٤. پیشیا ئاھنی (ئیگر) تى گرتني،
 پیشیا جمعلتى نایي گرتني.
٢٨٢٥. پیشیا، گلی نه‌هشتنه پاشیارا.
٢٨٢٦. پیشیی بشیوره، پاشیی ب ئاقل بکه.
٢٨٢٧. پیشیی هه‌سپی بکره، پاشی ئافر چیکه.
٢٨٢٨. پیشیی قیزه - بهخت دلیزه.
٢٨٢٩. پهزا بهر دەعفی، ئاگری بهر بایی، هەردو ژی يەکن.
٢٨٣٠. پهزا تەنی (تەک) گورا خاریه.
- ئا) پهزا بى خوهیي گورا خاریه.
 ب) پهزا تەکه خوه خوهريه.
٢٨٣١. پهزی بى شفان، شفانی بى سه، ئەو دبە مال ویرانی.
٢٨٣٢. پهزی ژکەربى خوه بقەته، پارا گورانه.
٢٨٣٣. پهزی نیرى، بۆ كىرى.
٢٨٣٤. پهزی ستەور نەدوشە،
 جاواھری خوه ئەرزان نەفرۆشە.
٢٨٣٥. پهز، ئەو ژی مينا رەز.
٢٨٣٦. پهز - مەرەز.
٢٨٣٧. پهز تونه، رۇون دفرۆشە.
٢٨٣٨. پەسنى میرا پش (ت) مەریا دا ددن.
٢٨٣٩. پەربى زىدە گەورى قەلېشە.
٢٨٤٠. پەربى حەلال مەریا رۇودنن،
 پەربى حەرام مەریا دە كول و ژەر.
٢٨٤١. پەربى ھىۋشاندى نە بى خوايا يه.
٢٨٤٢. پىقازا نەخوه، بىن ژ (دەقى) تە نايى.

٢٨٤٣. پیفاز پیفارز، ج سۆرە، ج سپى يە؟
٢٨٤٤. پیرا زەمانا بەر تەندورى چوو بەر كولفكى گۆ:
- خودى خراب كە، ئەز چقا عەرد گەريام.
٢٨٤٥. پیرا تەف دنى، دار ل كونى.
٢٨٤٦. پیرا شام، تابايى ئام.
٢٨٤٧. پیرى باوار نەكىر مىر بکە، گافا مىر كر، دەعوا مىر و حەيشتكا كر.
- ئا) پیرى باوار نەكىر مىر بکە، مىر كرييە دھوا مالحەشتەكا دكە.
٢٨٤٨. پیرى برا نمىزدار بە، ئىينى، چارشەم وى زەعف هەبە.
٢٨٤٩. پیرى گۆت: "كەچا من نەچە ناڭ كوركان"، كەچى گۆت: "يادى ئەقما تو دېيىرى قەديايم".
٢٨٥٠. پیرى گۆت: "هەنگى ئاقىتىك ناڭ مەھانە، زۆزان ل پیرى حەرمە".
٢٨٥١. پیرى كۈپ سەر يەمانن.
٢٨٥٢. پیرى، نەچوو گۆفەندى، كو دچىي، ئىدى دەرنەكەفە.
- ئا) پیرى نەچوو دىيانى، كو دچىي، ئىدى دىيان بەتال نەكىر.
- ب) پیرى فەدى كر بەاتا گۆفەندى، گافا كەتە گۆفەندى، ئىدى گۆفەند بەرنەدا.
٢٨٥٣. پیرى سىر، تىسىر ناڭى حەجىيا دەرباز دەن، كرا دكەن.
٢٨٥٤. پیرى قەبھەت كرييە، پیرى ئەو نەكرييە.
٢٨٥٥. پيرەك باقىزە خوهشىا،
جانك باقىزە رەشىا.
- ئا) پيرەكى تىخە خاشىا،
جاھلەكى تىخە رەشىا.
٢٨٥٦. پيرەك بۇو، سىرەك بۇو،
ئەو زى يەك وا بۇو.
٢٨٥٧. پير كر، ز بىر نەكىر.
٢٨٥٨. پير هىن بۇوييە، حەتا نانى پارسى نەخوه، بىننا وى دەرناكەفە.
٢٨٥٩. پۆچا وى كولفكىيدا شۇوشتىيە.
٢٨٦٠. پندكا كۈوسىيا عەردىرا،

- دگهره خهزا لا سهري چيئرا .
 ٢٨٦١ . پرسا بکه ژ خورتى كه ريا بي و ژ كالى زهمانان .
 ٢٨٦٢ . پرسا پووج يا خايانيه .
 ٢٨٦٣ . پرسا راست بېزه، پرج ئەولەدى تە به .
 ٢٨٦٤ . پرسى نەپاك زوو دكىژن جى .
 ٢٨٦٥ . پرسى تو خوهش پرسى، لى پيرا خالا تو گوتى .
 ٢٨٦٦ . پرسى خراب پى سى پووت هنگى نايى خارنى .
 ٢٨٦٧ . پرس كوشە يە، شوورى دو دەقە .
 ٢٨٦٨ . پرس پرسى تە يە .
 ٢٨٦٩ . پرس خوهستنا دلانە،
 نەزانتى شەرما مىرمانە .
 ٢٨٧٠ . پرس جابا دخازە .
 ٢٨٧١ . پچك، پچك .
 چوو سهري كوچك .
 ٢٨٧٢ . پشكول چوونە بازىر بونە لەبلەبۆك .
 ٢٨٧٣ . پشتا خوه بده چيائى ئاسى، مىرى چى .
 ٢٨٧٤ . پشتا خوه مەييلمینە دو پشتا،
 زكى خوه مەييلمینە دو تشتا .
 ٢٨٧٥ . پشت پادشى باشى پادشى ژى دېيىن .
 ٢٨٧٦ . پادار بگره، بى پى مالو ئىيمانە .
 (ئى ب پى بگره، ئى بى پى مال مە يە) .
 ٢٨٧٧ . پاكى كوشە يە، پر دميئنە،
 باھنده تمى تە بير بىنە .
 ٢٨٧٨ . پاكى كوشە يە، تشتەكى باشه،
 ٢٨٧٩ . پاره بدیت مەل، لە مزگەوت دەر ئەكەيت .
 (پەرا بدى، دكارى مەل ژ مزگەفتى دەرخى) .
 ٢٨٨٠ . پارهى خەلق كيسە ئەدرىتى .

(پهري خهلاقى كيسه دقهلىشە).

٢٨٨١. پاره - پاره ئەھىنە.

(پهري - پهرا تىنه).

٢٨٨٢. پارسەكە و ب دار قەتكە.

٢٨٨٣. پارسييا ژنتى كيمە، لۇما ئىتبارا وى تونە.

ئا) پارخانەكە ژنا كيمە، ئىتبار بۆي ژنا تونە.

٢٨٨٤. پارس ھەيءە، دەرداڭ تونە يە.

٢٨٨٥. پارق لە دەم بىكەوە بۆ كوش باشه.

(پهري ژ دەف بىكەفە، بۇنا پېشى باشه).

٢٨٨٦. پاروو حەتا نەجورى قووت نادرى.

(پهري حەتا نى نەيى جووتىنى، ناچە خارى).

٢٨٨٧. پاخافا ژ چەمى كور.

٢٨٨٨. پاخر زەرە، لى زىر نىنە.

٢٨٨٩. پاچوو كرن رەسىولى حزكىنى يە.

٢٨٩٠. پى بە قەت بەرهى خوت پاكىشە.

(لۇگى خوه وەكە بەرا خوه درىزكە).

٢٨٩١. پى بى - گۈرى بى.

٢٨٩٢. پىلا ئەز برم، پىلا شىللوو ژى م بىن؟

٢٨٩٣. پىلا چووى، چووې، پەى نەكەفە.

ئا) پىلا كو چوو، ئىدى مەدە دوو.

٢٨٩٤. پىلى ئاۋى نايىنە ھەزمارى.

٢٨٩٥. پىخەمبەر پېشىنى دا خوه كري، پاشى مەريى ماین.

ئا) پىخەمبەر بۇنا جانى خوه دوعا دكە.

ب) پىخەمبەر پېشىنى دارا بەر خوه ئاڭ دايە.

٢٨٩٦. پەيى چاييرى خوه نەدە.

پەيى گىهايى خوهىلى لۆدكرى بىدە.

٢٨٩٧. پەلا مەينا بىيرا دزا.

۲۸۹۸. پهلا من مەخه،
گلیا ز من دەرنەخه.
۲۸۹۹. پەلی حالى كەفردا گریا.
۲۹۰۰. پەلكى پىخاسا دەر مالا سۆلەندانە.
۲۹۰۱. ئا) پىي پىخاس هەر وەخت بەر دەرى سۆلدروو يە.
۲۹۰۲. پەرئى مەلە برا دەرىن، مرى برا گۆر ب گۆر بە.
۲۹۰۳. پەرە بەدە، قەدە بکەرە.
۲۹۰۴. پەرە دچن جىي پەرە.
۲۹۰۵. پەرە ھەيە، گۈوزا ژمارە.
۲۹۰۶. پەرە رۇنكايى دەنە جىي تەعرى.
۲۹۰۷. پەتىخە - دەندىك رېتىخە.
۲۹۰۸. پىادە ئەزانى سووارە تەنگەي بەر بۇوه.
(پەيا زانە تەنگ و بەرئى سىيار قەبۇونە).
۲۹۰۹. پىاو بە گەورەي فىرىپلاوخواردن بى، دەست بۇ لووتى ئەبات.
(مەرى وەكى مەزنايا خودا ھىنى پىلاوخارنى بە، وى دەستى خوھ بېھ بەر پۇزى خوھ).
۲۹۱۰. پىاو بە تەماي دراوسى بى، بى شەو سەر ئەنیتەوه.
(مەرى وەكى چەعفنەيەريا جىنارا خوھ بە، وى ب شەف رازى).
۲۹۱۱. پىاوهتى بە سەر ئاوى حەمامەوه ئەكەت.
(مەرقايَا خوھ سەر ئافا حەمامى نىشان دىدە).
۲۹۱۲. پىاوى نابووت خزمى دور و قەرزى كۆن بە ياد ئەكەت.
(مەرىيى كەسىق خزمى خوھ يى دور و دەينى كەفن بىر تىنە).
۲۹۱۳. پىنه سەر پىنا خستىيە.
۲۹۱۴. پىس بۇويە، بۇويە كۈوچكى ب دەرزىيى كەتىيە.
۲۹۱۵. پىسييَا سالا، سالا دەمینە.
۲۹۱۶. پىس - پىسا دىستىنە، پارسەكچى ژى دكەقە.

۲۹۱۷. پۆری کەچى - جەمala كەچى.
 ۲۹۱۸. پۆستى دەقى بارى گى يه.
 ئا) پۆستى دەقى بارى هيسترى يه.
 ۲۹۱۹. پۆستى جاناڭا سەرپشتا گا يه،
 پۆستى گا جاناڭا نكارە بىگەرينىه.
 ۲۹۲۰. پۆر درىزە، ئاقلى كنه.
 ۲۹۲۱. پووشى سالى ب سالىدا دچە.
 ئا) پووشى سالى سالىدا دمینە.
 ۲۹۲۲. پووشمان بۇونا پاشى ل بەر تۇوشتەكى ناگىرە.
 ۲۹۲۳. پەن دىكى چرى، چرا قىىسىھە.
 ۲۹۲۴. پرا نەمەردارا دەرباز نېبە برا ئاف تە بېھە.
 ۲۹۲۵. پرا سەرەتى وەكە دەرزى ،
 خوھىيى خىرا سەررا بەزى،
 هەرچى بىخىر، چۆك لەرزى.
 ۲۹۲۶. پرا سەرەتى وەكە مۇو يە،
 خوايى خىرا سەررا چۈويە،
 هەرچى بىخىر، ورا مايە.
 ۲۹۲۷. پرانى مىرانيي بەتال دكە.
 ۲۹۲۸. پر گەپکرن - گومش ب،
 ھندك گەپکرن - زەر دەپ.
 ۲۹۲۹. پر گۇتن، جەگەر سۆتنە.
 ۲۹۳۰. پىن - بى سورن.
 ۲۹۳۱. پىسى، پىسى،
 مىۋانى خوھىشە، شەقەك، دودو و سىسى.
 ۲۹۳۲. پشىكى دەزملا پىخەمبەرا.
 ۲۹۳۳. پشىكى ئوسا دىگرن كو مەرييا پەنجەرەوو (چەنگەرەوو) نەكە.
 ۲۹۳۴. پشىكى چقا باقىزى، سەر لىنگا دكەقە.

٢٩٣٥. پشیک، چەعف خەزالو،
سەر نەخشى، پى بچووڭو،
خازىل وى مالى، كودبه بۇوڭو.
٢٩٣٦. پشىك ھەولا روحى خوه دا شىرە.
٢٩٣٧. پشىلە دەمى نە ئەگەيشتە دووگ ئېيىوت: "سوېرە".
دەقى پشىكى نەگەيشتە دووف، دىگۆت: "شۆرە".
٢٩٣٨. پىشم سەفين بە، تف ل ئاسىنىش ئەكەم.
(پشتا من چىايى سەفين بە، دكارم تۈرى سەر ھەسن ژى بكم).
٢٩٣٩. پشرووڭا مەرييما ژ پەلاوا خەلقى چىترە.

ر

٢٩٤٠. رابن ئاگر كەتىيە بەحرى.
٢٩٤١. رازت لاي يەكىك دانى و پىست لاي حەزار.
(سورا خوه جەم يەكى بەيلە، لى پرسا ژ حەزارا بکە).
٢٩٤٢. پا ل زىنە زمانا نافە.
٢٩٤٣. رانزى عەردى پەش، نابىنى خەونى فەش.
٢٩٤٤. راستان زھوال تونە،
خاران كەمال تونە.
٢٩٤٥. راست بىزە پرج ئەولادى تە بە.
٢٩٤٦. راست بە و بە لاي شىرا برق.
(راست بە و كېلىك شىردا دەربازىبە).
٢٩٤٧. راستە بەرفە سېپى يە، هاشا، كۈوچك ژى سەر دا پىس دەن.
٢٩٤٨. راستە مە دەشە نەدىتىيە، لى پشکولى دەقى دىتىيە.
٢٩٤٩. راستە، راستە،
دەو برايى ماستە.
٢٩٥٠. راستە شىرى شىرە، لى عەيارى بىزنىدا يە.
٢٩٥١. راستە جەم وى نانخەلاي يە، لى ئاقلى وى نە خەلاي يە.

٢٩٥٢. راستیا دهقانی دهعسی چقاسه، راستیا دژمنا مهربارا ئەوقاسه.
٢٩٥٣. راستی بىلە دەزى، ناقەتە.
٢٩٥٤. راستی - پەفتى، چافتى - كەفتى.
٢٩٥٥. راستى پەھمەتى لە ئەبارى.
- (ژ راستىي پەھمەت دبارە).
٢٩٥٦. راستى ھەئە مالا خودى يە.
٢٩٥٧. راستۆب راستىي ۋا،
خارق ب شكەستىي ۋا.
٢٩٥٨. راست رابە، راست ژى پوھ بىدە.
٢٩٥٩. رېبۈوار ئەررووا و سەگ ئەورى.
- (رېۋى دەرباز دېبە و سە دەعەوتە).
٢٩٦٠. رى برا، كور پىرا.
٢٩٦١. رېگەيى درق نزىكە.
(ریا دەرھوا كىنە).
٢٩٦٢. رى د ناڭا دو دلاندا ھەئە.
٢٩٦٣. رېزى، حەتا فيزى.
٢٩٦٤. رى يەك پى يە.
٢٩٦٥. رى ل بەر تە.
خودى ل سەر تە.
٢٩٦٦. رى ل دلا تەنكە.
٢٩٦٧. رېسى كىر ب خورى.
٢٩٦٨. رېۋى بە فىيل ناوېيىستى،
مەگەر تەلە پىيى بەستى.
(رووپۇرى ژ فىيەل ناوهستە، حەتا نى تەلە لىنگى وى نەگەرە).
٢٩٦٩. رېۋى دچە - پىيى دەمینە،
شۇور دچە - دەرب دەمینە.
٢٩٧٠. رېۋىيى رىا خوھەرە.

۲۹۷۱. ریویارا بى لازمه.
 ۲۹۷۲. رەف نىڭى مېرانىي يە.
 ئا) رەف ھەيە مېرانىي چىترە.
 ب) رەف ژى ھەيە مېرانى يە.
 ۲۹۷۳. رەقىيا پسىبىي حەيا بن قولىنى يە.
 ۲۹۷۴. رەزى خوه جارەكى ۋا نەخەرتىنە.
 ۲۹۷۵. رەمەزانە،
 خارىيە شەشە نانە،
 خارىيە دىزە دەنە،
 ھى خورىنە، زەنگا درانانە.
 ۲۹۷۶. رەمە ل ھۆكا، ئەم خلاز كرنە گلۆكا.
 ۲۹۷۷. رەفى تەيرا تەۋەھەف نابن.
 ۲۹۷۸. رەفى تىتىيا تونە يە.
 ۲۹۷۹. رەخ دۆستى خوه دكەۋى، منهت ۋ دۇمن نەكشىنە.
 ۲۹۸۰. رەها تەھەعل بەرى تەھەعل لى شىن دې.
 ۲۹۸۱. رەحەت دې دەوسا خەنچەرا،
 ساخ نابە دەوسا خەبەرا.
 ۲۹۸۲. رەحم بە بەجكە مار ناكرى.
 (رەحم چىزكى مەرارا ژى بى فەيدە يە).
 ۲۹۸۳. رەشە – تام خاشە.
 ۲۹۸۴. رەشە ودكە قىرا،
 راستە ودكە تىرا.
 ۲۹۸۵. رەشق ب لەپى خوه.
 ۲۹۸۶. رەش، خۇزى رەنگەكە.
 ۲۹۸۷. رەش ھەر رەشە.
 ۲۹۸۸. رەقى بەقى ھلگرتى.
 ۲۹۸۹. رەقا ژنى – عەدەتا دنى.

۲۹۹۰. رهوشا گا – ستوروو نه.
۲۹۹۱. رهوشا دارى – پهلى دارى نه.
- ئا) رهوشا دارى – كوليلكىن.
۲۹۹۲. رهوشا مالا چى – ژنه.
۲۹۹۳. رهوشا مالا – قىز، خورتن.
۲۹۹۴. رهوشى باهارى – هىشىنai يه.
۲۹۹۵. رهوشى بەرخا – بانزادانه.
۲۹۹۶. رهوشى بەرا – گەمى نه.
۲۹۹۷. رهوشا بۆستان – قاون و زەبەشە.
- ئا) رهوشى بۆستان – قراى و زەبەشە.
۲۹۹۸. رهوشى گامىشىا قەلەوبۇونە.
۲۹۹۹. رهوشى گەلەيا – دارا بىيە.
۳۰۰۰. رهوشى گەلەيا – چەم، كانى نه.
۳۰۰۱. رهوشى گوندا – ئىسانە.
۳۰۰۲. رهوشا گوران – نىچىرە.
۳۰۰۳. رهوشى قازان – مىشە.
۳۰۰۴. رهوشى داران – ئىميشە.
۳۰۰۵. رهوشى دىلا – پايى نه.
۳۰۰۶. رهوشى دىرا – ژامخىرە.
۳۰۰۷. رهوشى دەست و روو – شووشتىنە.
۳۰۰۸. رهوشى دەولەت – ئاقله.
۳۰۰۹. رهوشى دىكا – كاتارە.
۳۰۱۰. رهوشى ژنان – كۈنى نه.
۳۰۱۱. رهوشى زەقىيان – گەنمە.
۳۰۱۲. رهوشى زېستانى – بەرفە.
۳۰۱۳. رهوشى ئىسانا – كنجە.
۳۰۱۴. رهوشى كالا – تىزى نه.

٣٠١٥. رهوشى کال و پیران – مرنه.
 ٣٠١٦. رهوشى کونا – چيت و پەرده نه.
 ٣٠١٧. رهوشى کووجکان – کەريا پىزە.
 ٣٠١٨. رهوشى کيورووشكان – رەقىنە.
 ٣٠١٩. رهوشى کەران – هەردو گوھە.
 ٣٠٢٠. رهوشى کووسىيان – تونە.
 ٣٠٢١. رهوشى مالى – كەفانى يە.
 ٣٠٢٢. رهوشى ماران – پۆچكە.
 ٣٠٢٣. رهوشى مىران – شەل، كومە.
 ٣٠٢٤. رهوشى مەيمۇونى – لەيىستنە.
 ٣٠٢٥. رهوشى مەلا – شەشكە.
 ٣٠٢٦. رهوشى مريشكان – هيکە.
 ٣٠٢٧. رهوشى مرتبان – روورەشى يە.
 ٣٠٢٨. رهوشى مەينان – جەنى نە.
 ٣٠٢٩. رهوشى مشكان – تونە.
 ٣٠٣٠. رهوشى پەزان – نىرى يە.
 ٣٠٣١. رهوشى پира – تەقىن، تەشى نە.
 ٣٠٣٢. رهوشى پира – قوتى، بىرۇتى نە
 ٣٠٣٣. رهوشى پىيان – گۆرە و سۆلە.
 ٣٠٣٤. رهوشى پشىكان – مشك گرتنە.
 ٣٠٣٥. رهوشى رەزى – رەزۋانە.
 ٣٠٣٦. رهوشى رووفىيان – پۆچە.
 ٣٠٣٧. رهوشى سەرى – كومە.
 ٣٠٣٨. رهوشى تەيران – هەردو ملە.
 ٣٠٣٩. رهوشى فەقىيان – خوهندنە.
 ٣٠٤٠. رهوشى فەقىران – ئار و پىرە.
 ٣٠٤١. رهوشى خۆزانى – كۆتانە.

٣٠٤٢. رهوشی خورتا - توونجک - ته‌موردی نه.
٣٠٤٣. رهوشی هه‌سپان - زینه.
٣٠٤٤. رهوشی هرچی - سه‌ری یه.
٣٠٤٥. رهوشی چیا - به‌له‌کی نه.
٣٠٤٦. رهوشی چیا - بلندای یه.
٣٠٤٧. رهوشی شوچی - توحمه.
٣٠٤٨. رهوشی جاهلان - سمبیل، روو یه.
٣٠٤٩. رهوشی جانی ته‌عزی - گوشته.
٣٠٥٠. رهوشی قیزان - که‌زی نه.
- ئا) رهوشی قیزا - رهش گولی نه.
٣٠٥١. رهوشی قوتی - مؤخسی یه.
٣٠٥٢. ریا عه‌زمانا به‌رواره، نه کاشه، نه که‌نده، هه‌ما هه‌ر وی بیزه.
٣٠٥٣. ریا کوچ باش ناچه، کور دچه.
٣٠٥٣. ریا مala، مالخویی مala زان.
٣٠٥٤. ریا پاسترا چووین ناوه‌سته.
٣٠٥٦. ریا قه‌لپا راست نابه.
٣٠٥٧. ریشیشی ئه‌تاشی و ئه‌وینه‌شی ئه‌داته ده‌ست.
(روو کور دکه، هه‌لا سه‌ر دا ژی نه‌ینکی دده دیست).
٣٠٥٨. ریش نه‌بی به توشوه‌ود، که بwoo ئه‌بی شانه‌یی بـه لگریت.
(روویی خوه به‌رن‌ده، کافا به‌ردی، گوتی شه‌یی ته هه‌به).
٣٠٥٩. رق داگه‌ریا، فهیدا ناکه.
٣٠٦٠. رق دهرباز دبه، قه‌دا رق‌زی دهرباز نابه.
ئا) رق‌ز دچه، قه‌دا ناچه.
ب) رق‌ز دهن، قه‌زا نارن.
٣٠٦١. رق دهرباز دبه، قه‌ده ژی پیرا.
٣٠٦٢. رق‌زا بوهوری، ۋەناگه‌ره.
٣٠٦٣. رق‌زه دوومانه،

کیفا گورانه.

٣٠٦٤. رۆژاکى خۆشى خۆم، بە رۆژى رەش نە گۆرەمەوە.

٣٠٦٥. رۆزان رۆزى لە دووايە.

(رۆپەی رۆژایە).

٣٠٦٦. رۆژا تارى د هنگۈرۈپا كفشە.

٣٠٦٧. رۆژا تەنكىيى مەرى بەرئ خوه ددە يان چياكى بلند، يان ژى مىرەكى چى.

٣٠٦٨. رۆژا خوهش د سېيپا بەللىيە.

ئا) رۆژا خوهش، سېي دا خوهشە.

٣٠٦٩. رۆژا خوهش، نەدە يا رەش.

٣٠٧٠. رۆژ بۇونە سال،

زك بۇونە چەعل،

كەفانى بۇونە بەقال.

ئا) رۆژ بۇونە سال،

زك بۇونە چەعل.

٣٠٧١. رۆژ ب دەستا نى گرتىن.

٣٠٧٢. رۆژ ديارە، پەنجەي ناوى.

(تەعڭ دىيەرە، حەوجى نىشاندىيىنا تىلىي نىنە).

٣٠٧٣. رۆژى دىرىي يە، لى شەقى ل مىچىتى يە.

٣٠٧٤. رۆژىك بە كەلهشىرى، حەزار رۆژ بە مريشكى مەزى.

(رۆژەكى مينا ديكا بىزى، نە حەزار رۆژى مينا مريشكا).

٣٠٧٥. رۆژى رەش ژ تەنكايىپا نە.

٣٠٧٦. رۆژى تەنكاسىيى مەرييى مەريا كىرىي مەريا تى.

٣٠٧٧. رۆژەك بە مل بەرزى، نە سەد سال بە مل هيىزى.

(رۆژەكى ب سەر بلندى بىزى، نە سەد سالا ب سەرژىرى).

٣٠٧٨. رۆژا پاك بۇ تەمەل شەقەزەنگ.

(رۆژا گەش بۇنا تەمبەل شەقەرەشە).

٣٠٧٩. رۆژ رەشبوو، تو ژ رۆژى رەشتىر ببە.

٣٠٨٠. رۆژ و هیف پادشى دنى نه.
٣٠٨١. رۆ كو چوو ئاڤا، ورا (ویدەرئ) دەرنابى.
٣٠٨٢. رۆل كىدەرى ل تە چوو ئاڤا، وىدەرى ژى بسەكىنە.
٣٠٨٣. رۆنى رژاۋ ئەكەت بە خىرى باڭكى.
- (روونى رژىيايى دكە خىرا باقى خوه).
٣٠٨٤. رۆنى خۆم ئەدا لە سەرە خۆم.
- (روونى من سەرە من دەدە).
٣٠٨٥. رۆنكايى دەدە دىنيايى، مالا خۇدا ژى تەعرىيە.
٣٠٨٦. روحى سەلەخخورا ئانىزاز دې.
٣٠٨٧. روح راستى دچە گۆرى.
٣٠٨٨. روح شىرنە.
٣٠٨٩. رووبە روو - دەم چەور،
پاشملە - دەم تەور.
- (رووبە روو - زار شىرنە، لى پشت وى - تەوركۈلە).
٣٠٩٠. روو - ب روو، گونە ئافۇو.
٣٠٩١. رووقىيى زانە حەرد نىگا تەلىيدانە.
- ئا) رووقىيى زىر حەرد دەستا دكەفە تەلى.
- ب) رووقىيى فىيلاز حەردو لنگا دكەفە تەلى.
- ث) رووقىيى شەرەزە ھەرد لنگا دكەفە تەلكى.
- گ) رووقىيى خاسووك ب ھەردو لنگا دكەفە دەفكى.
٣٠٩٢. رووقى ژ بارانى بىرسىيىا، وى خۇدا كوركەك چىكرا.
٣٠٩٣. رووقى ژ رى درەقىيا، رى ژ رووقى درەقىيا.
٣٠٩٤. رووقىيى كەريايى، شىرەكى نەگەرىياي چىترە.
- ئا) رووقىيى كەريايى، شىرەكى كەتى (روونشىتى) چىترە.
- ب) رووقىيى بەردىاي ژ شىرەكى گەرىدىاي چىترە.
٣٠٩٥. رووقى كوشل بۇو، ژ بارانى ناترسە.
٣٠٩٦. رووقى نەدچوو قولى، ھەزەك ژى خوا ۋا دادانى.

- ئا) رووفى نەچۇو تۆلانا خوه، گىزىك ئىپچا خوه ئا گىتىدا.
- ب) رووفىك نەچۇو قولى، حەزەك ب دووفى خوه دا گىتىدا.
- ف) رووفى خوه نە دچۇو بى ئا، حەزەك ئىدىلى ئا.
٣٠٩٧. رووفى تىر بى، ترى ترشه.
٣٠٩٨. رووفى هاتە ديوانخانى وى پۇستى وى ستۇودا بىننە خارى.
٣٠٩٩. رووفى حەتا پاستيا خوه ئىزبات بکە، وى پۇستى وى ستۇودا بىننە خارى.
٣١٠٠. رووفى و سوخرە؟
٣١٠١. رووفى و سووك؟
٣١٠٢. رووفى چقاس بگەرە، داوى تى دكانا كوركچى.
٣١٠٣. رووفى وەستى، دووف گران دې.
٣١٠٤. روودا - جى دا.
٣١٠٥. روودبن بوهوسىت، نەيار نابن دۆست.
- ئا) روودبن بوهوسىت، دژمن نابه دۆست.
- ب) رووبقە بوهوسىت، دژمن نابه دۆست.
- مەعرى ب ژەرە، گۆر دەكە پۇست.
٣١٠٦. روودنى، روودنى نشكى ئا دەقى: "دەقە"
٣١٠٧. رووچى رەش نە حەوجەيى تەنیيە.
- ئا) روبييد رەشكى، ب تەنیيى چىن؟
٣١٠٨. رووچى تماحكارا، خونى مفليسان.
٣١٠٩. رووچ روو شەرم دەكە،
بەرتىل كەفرا نەرم دەكە.
- ئا) رووشەت بەرچى كەفرا نەرم دەكە.
٣١١٠. رووچى كەسىبا كەس نانھېرە.
٣١١١. روومەتا مەريا ئەھلىيى كۈند بلند دەكە.
٣١١٢. روومەتا سا ھەيە، ياخەرچى بىئار تونھەيە.
٣١١٣. روورەشى عەيىبا گرانە.
درانى شىئرا كىش دەرمانە.

۳۱۱۴. رووتە شا نە، پۇزىا شلى دەستىپى وانە زەھانە.
۳۱۱۵. رووتق، چ ل ۋى ئالى ئاڭى، چ ل ۋى ئالى ئاڭى؟
۳۱۱۶. روونى سەرەكى دايىنە دەرەكى،
بېھ بارى كەرەكى.
۳۱۱۷. روونىشىت ل گەرما،
پابول سەرما.
۳۱۱۸. رم كۈوار دا نايى ۋەشارتن.
۳۱۱۹. رم رمىباز داھىزە.
۳۱۲۰. رندى - رندى،
گەرۆكا ناڭا گۈندى.
۳۱۲۱. رسقى كورا ل سەر پىيانە.
۳۱۲۲. رسقى گورى كور خودى دىگەينە.
۳۱۲۳. رسقى دينا ل دزايد.
۳۱۲۴. رسقى سان ل دىنيايدى، بىي ترکان ل كوردايدى.
۳۱۲۵. رسقى ويئران، بارى خودان.
۳۱۲۶. رسق خايىب، بەخت خايىب،
رەجال خايىب، عەجهل خايىب.
۳۱۲۷. رهى مەرڻ وەكە داركى نەتكىيە.

س

۳۱۲۸. سا گۆشتى سا ناخوى.
۳۱۲۹. سايى پەش سېپى نابى.
۳۱۳۰. سازىبەندى باش سازرا كىشە.
۳۱۳۱. سان دچە ل ماك.
۳۱۳۲. سالە مژە، كۆدكە تىزە.
۳۱۳۳. سالا سەكىنىي، مەھا ژى بىسەكىنە.
۳۱۳۴. سال ب سال، خۇزىل (خازى) سالا پار.

- ئا) سال بە سال، خۆزگە بە پار.
 ۳۱۳۵. سالى دو جار جەزن دبە، د وئى كاۋىدا زى زكىن سىّوبىان دىشە.
 ۳۱۳۶. سالەكى تەمامكى، سەد سالى تەمامكى،
 ميرتىيا شەرق و شامىكى،
 ئاخىر - ئۆخۈر تى كاسا مرنى تەعمكى.
 ۳۱۳۷. سالەكى دنى قى، سەد سالى دنى قى،
 نافا زېر و زېف دا خنى قى،
 ئاخىر - ئۆخۈر تى رۆزىكى مىقانى مرنى قى.
 ۳۱۳۸. سالكان پىر، بەزنا فەقىر.
 ۳۱۳۹. سال مينا باويشكا تىن و دچن.
 ۳۱۴۰. سال - سالا، مال - مالا.
 ۳۱۴۱. سارە، جلک ستارە،
 گەرمە، جلک شەرمە.
 ۳۱۴۲. ساپا چارخا نادروون.
 ۳۱۴۳. ساخۇرپىدا،
 قەلپۇزھرىدىا.
 ئا) ساخۇرپىدا،
 قەلپۇزھرىدىا.
 ۳۱۴۴. ساخا زەوال (زيانا) تونە،
 قەلپا مakan (گۆمان) تونە.
 ۳۱۴۵. ساخى هەرنە سەر ساخىا خوھ،
 قەلپى هەرنە سەر قەلپىيىا خوھ.
 ۳۱۴۶. ساق - ساقە، گۈرە - لاقە.
 ۳۱۴۷. سىقى دەقرا ۋا سۆرە - بەدەوە، لىٽ ھوندور دا دە كورم ھەبە.
 ۳۱۴۸. سىقىكە دارىيە،
 ھەر كەس دەستى خوھ داڭىيە.
 ۳۱۴۹. سى دين ھەيە ل دنى.

يەك ئەوه كو مى دده بىزنى،
 يەك ئەوه كو رېدا دچە تەنلى،
 يەك زى ئەوه كو دكە خەبەرا ژنى.
 ٣١٥٠. سى كەفرا بدى هەف، سىل پى دسەكىه.
 ٣١٥١. سىلا نەھقا نين ناپىزە.
 ٣١٥٢. سى مالى فەقىر مىغانلىكى تىئر ناكن.
 ٣١٥٣. سى تشت هەنە ب دلىش.
 مترب، مريشك و مىش.
 ٣١٥٤. سى تشت هەنە ئەھەمەق ل دنى:
 يى كو ئەرۋازيا فەخۇ توتوونى،
 ل رىبا بچى ب تەنلى،
 و ئى مالا خوه دانلى ل پەخ مالبابا ژنى.
 ئا) سى هەمەق ھاتنە روو دنى:
 يى بده هەۋازا بکشىنە قەلنلى،
 يى شەف تەنلى بده سەر رى،
 يى ژ مالا باقى خوه جەنلى بە، بگەپىزە مالا باقى ژنى.
 ٣١٥٥. سى تشت هەنە خاشن ب سارى.
 ترشك، مەھير و كارى.
 ٣١٥٦. سىۋىيا نە خايىكە، نە ژى بوكتە.
 ٣١٥٧. سە بن سىيا عەرەبىدا دكەت دگۆت سىيا منه.
 ٣١٥٨. سە بن سىيا زىتىردا راپازىيە، ئۇرى ترىئى سىيى پۇچكا وى يە.
 ٣١٥٩. سەبر بکە، سەبرى ئاشان بکە،
 يا خوه بکە، يا ھەقال نەكە.
 ٣١٦٠. سەبر نەكى، سەبرى ئاشان نەكى،
 توئى خوه رەزىلى دنى ئالەمەيىكى.
 ٣١٦١. سەبر دەقى: "سەبركە".
 ٣١٦٢، سەبر ئۆخرا مىرانە.

٣١٦٣. سهبر سکانا مهريانه (ميرانه).
 ٣١٦٤. سهبر سکانا چييه،
 کي نهده سهبر سهبرتىه،
 بشه ميرى مسربىه.
 ئا) سهبر ميرى مسربىه.
 ب) خوهىي سهبرى - ملهكى مسربى.
 ٣١٦٥. سهبر سکانا چييه،
 خوف سلامهتىيا رىييه.
 ئا) سهبر سكانه،
 خوف سلامهتىيا ريانه.
 ٣١٦٦. سه ب سه بدنە خەنغاندىنى.
 ٣١٦٧. سهقا كەرا خوه دەفە خەلقى مرار نەكە.
 ٣١٦٨. سهقا ميردا دنيالكىدا مرن ژ كەسيقىي چىترە.
 ٣١٦٩. سهقا ميرى چى برا كۆتىبۈون ھەڤيا، كەسيقى تونەڤيا.
 ٣١٧٠. سهقا ملەتىي نىفە، كەرە مەزەللى خرافا باشقە ۋە.
 ٣١٧١. سهقا نەفسى، خوه ئاقىتە ھەفسى.
 ٣١٧٢. سهقا خەرپىبا رۆز كەلەكى دەرەنگ دەرباز دە.
 ٣١٧٣. سەگ ئەقان بە زەبرى كلکى ئەشكىنلى.
 (سەھستو زەرپا پۆچا خوه دشکىنە).
 ٣١٧٤. سەگى تىر راو ناكات.
 ٣١٧٥. سەگى هار چل شەقى ئۇمرە.
 ٣١٧٦. سەگى ھەلودر دز ئەھىننە سەر خاشەنى.
 (سەيى در دز تىنە سەر خايى خوه).
 ٣١٧٧. سەگ لە بەر مالى خاودنیا ئەزايد.
 (سە بەر مالا خوهىي خوه درە).
 ٣١٧٨. سەگ لە نان راناكات.
 (سە ژ نين نارەقە).

٣١٧٩. سهگ لە قەسابخانە نەمرى ئۆمرى بەزايە ئەچى.
 (سەل قەسابخانى نەمرە، عەمرى وى باىلھەوا دچە).
٣١٨٠. سە گۇشتى سە (سى) ناخوھ.
٣١٨١. سەد بەرتىل قەرزىك نابىزىرى.
٣١٨٢. سەد پەز ل بەر سىيھا (سيا) دارەكى مەخەل تىن.
٣١٨٣. سەد راستى كەسىبا، وەكە دەرەوەكە دەولەتىا نافە.
٣١٨٤. سەد سال تو بىزى، ئاڭ ناگىيە (نادە) چۆكى من.
٣١٨٥. سەد خەبەر ب خەبەركى دىسەكىنە.
٣١٨٦. سەد خۇونكارى متالەيى، پىنج پەرە خەسەر ژ عەردى ھلناينە.
٣١٨٧. سەد حاكىم ب قەت دەرددەدارەك نازانە.
٣١٨٨. سەد ھەقلىرا دچى چۆلى، دېمىنلى خوه بىر مەكە.
٣١٨٩. سەد - حالە، دوسود - مالە، سىسىد - دالە.
٣١٩٠. سەد جەردە لاتىك رووت ناکات.
 (سەد جەردباشى نىكارىن رووتەكى بشىيلىن)
٣١٩١. سە درەيى، كارقان دوبەورە.
- ئا) سە درەت، كارقان دوبەورە.
- ب) سە درەيى، كەروان دبۈورى.
٣١٩٢. سەد قەل و بەرددەك.
 (سەد قارقار ب كەفرەكى).
٣١٩٣. سەبى بى تىمار، قارا مالايە.
٣١٩٤. سەبى گورىخ تولەتىدا گورىخە.
٣١٩٥. سەبى گورخەنق سەرئى وى زكى گورا دا يە.
٣١٩٦. سەبى دزىيى، وى دزىيى ۋاھەرە.
٣١٩٧. سەبى كەتى مەرى هشىار ناكە.
٣١٩٨. سەبى منه بەر دەرى خەلقى دەعەوتە.
٣١٩٩. سەبى رەش سپى نابە،
 مەرقى پىس پاك نابە.

٣٢٠٠. سهیئر پو درهی ترسا شهقییه.
 ٣٢٠١. سهیئر سانق،
 چى ته نافا چیيانو؟
 ٣٢٠٢. سه ژ كوتان نارهفه.
 ٣٢٠٣. سهیدى سهیدا وى دهستى ته بقى هەردو عەيدا.
 ٣٢٠٤. سەلەف بازۇ، سەلەف بازۇ.
 گق: "ئەز و تونە، كى ھەيە؟"
 ٣٢٠٥. سەنەت - بازىيى (بازنا) زېرىئە.
 ٣٢٠٦. سەنەت (سەنەت) بۆنا ئىنسىن خەزىنەيە.
 ٣٢٠٧. سەربارا سەردا، تو زى ل من خە.
 ٣٢٠٨. سەر بارى دەرد - كولارا.
 ٣٢٠٩. سەر بىزىنگى كىش دكە.
 ٣٢١٠. سەر بۆ سەرپىرين، نەك بۆ سەر زەنشت.
 (سەرى برا بى بىرىنى، نەك بکەفە بەر شىرەتا).
 ٣٢١١. سەر بوزى هىم داناين.
 ٣٢١٢. سەر بچووك، پى مەزن،
 نە خومەزلى مالى، كودبە زىن.
 ئا) سەرى مەزن، لىڭ بچووك،
 خومەزلى مالى، كودبە بۈوك.
 ٣٢١٣. سەر دارەكى دو ئىمەش نابە.
 ٣٢١٤. سەر دەقى ھەلا - ھەلا،
 بندەقى نەئۆز و بلا،
 من زى تە تۈقە.
 ٣٢١٥. سەرى ئاشقا پە ماشۇقى چووبىه.
 ٣٢١٦. سەرى بىمەل ژ چرايە؟
 ٣٢١٧. سەرى بى ناموس ناچە جەنتى.
 ٣٢١٨. سەرى بەلەنگازا ھەرۇ دشىكى.

٣٢١٩. سه‌ری برى_نایى كرى.

ئا) سه‌ری هات (تى) بريين نايى كريل.

ب) سه‌ری كوهات بريينى، ب مالى دنيايانى نايى كرينى.

ث) سه‌ری كوهات بريين ئيدى نايى كريل.

گ) سه‌رەكى بريين نايى كريل.

٣٢٢٠. سه‌ری دو بەرانا بەرۋەكىدا (سيتلەكىدا) ناكەلن.

ئا) سه‌ری دو بەرانان د بەرۋىشى دا نايى كەلاند.

٣٢٢١. سه‌ری كوژ دى دەركەت ناچە دەوسىن.

٣٢٢٢. سه‌ری كىرى، زكى زەبەشە.

٣٢٢٣. سه‌ری كەته بەر شىرەتا، كنجا كەته بەر كىيلا، خىرا وانا خايارا تونە.

ئا) سه‌ری كەته بەر شىرەتا، ئەو رى نابە تشىت.

٣٢٢٤. سه‌ری كەچەل بن كومدا خۇدەشە.

٣٢٢٥. سه‌ری لۆدى ب كۆرۈزەكى تى گرتىنى.

ئا) سه‌ری لۆدى كۆرۈزە كىيە گرت.

٣٢٢٦. سه‌ری مىرَا يېك دەرپە.

٣٢٢٧. سه‌ری مىرى چى ناڭا مۇز و دوومانە.

٣٢٢٨. سه‌ری من بىزز مەكە.

٣٢٢٩. سه‌ری من سه‌رى خىرنەدیا،

قرشا هاتم چووم گورنیا.

٣٢٣٠. سه‌ری نافچىتى، ھەر وەخت داشلى.

٣٢٣١. سه‌رى نەيىشە، نە ھەوجى گىنەناتىيە (بەنكانە).

ئا) سه‌رى من نەيىشە، نە ھەوجىيە كەفيى لى گرىدىم.

ب) سه‌رى تە نايىشە، گىنەدە.

٣٢٣٢. سه‌رى پىران، عەجىبى گaran.

٣٢٣٣. سه‌رى ساخ بەعلگى ناخازە.

٣٢٣٤. سه‌رى سەد خەبەران - خەبەرەك،

سەرى سەد نەوالان - نەشالەك،

- سەرئ - حەزار شاخى - شاخەك،
 ئا) سەرئ سەد خەبەرا - خەبەرك،
 سەرئ سەد نەوالا - نەوالەك.
 ٣٢٣٥. سەرئ سەردا، بەرئ بەردا.
٣٢٣٦. سەرئ خوه ب دەستى خوه بخورىينه.
 ٣٢٣٧. سەرئ خوه ۋەكە، بەختى خوه مىزەكە.
 ٣٢٣٨. سەرئ ھەردو برا ناچە گۇرەكى.
٣٢٣٩. سەرئ حەفت كەچەلا گرىدىن، باران ئىدى نابارە.
 ٣٢٤٠. سەرئ ھەرچى پرچى ۋە دخون.
٣٢٤١. سەرئ چى لاقى پەستانە.
 ٣٢٤٢. سەرئ چىا بۇويە سور و سەرما،
 خوھكىپيا لى نافە دەرمان.
٣٢٤٣. سەرئ چىا دوومان خالى نابە.
 ٣٢٤٤. سەرئ چىايى بلند تەمى دوومانە.
 ٣٢٤٥. سەرئ چېيىكى چېيە، قەلیا وى ج بە؟
 ئا) سەرئ چېيىكى چاورمە چى نافە
 ب) سەرئ قېشكى قەلى چى نابە.
 ٣٢٤٦. سەرئ جامىرا ھەيە، كەلايە.
٣٢٤٧. سەرئ وارس كن بۇو، نەگەيشتە تە.
 ٣٢٤٨. سەر ئەدە - و سر نادات.
- (سەرئ خوه دىدە، سورا خوه دىهار ناكە).
 ٣٢٤٩. سەر زارى وى ھەيە،
 ھونرى ويدا تىشت تونھەيە.
٣٢٥٠. سەرئ بى عەجەل ناچە كۆرئ.
 ٣٢٥١. سەرئ بى دەلەك ئەتاشى.
 (سەرئ بى دووزان كوردىكە).
 ٣٢٥٢. سەرئ بە علگىي پىشىنە.

٣٢٥٣. سهريکي هئيه حهزار سهودا.
٣٢٥٤. سهريک له ناف سهارانا نهبي، بوق برين باشه.
- (سهريکي کوناڤ سهريما دا نيبه، برا ئهو سهري بى برينى).
٣٢٥٥. سهريک نه ييشى - كوندورهك لى چيتره.
٣٢٥٦. سهريما لهق - لهق،
زمانو چهق - چهق.
٣٢٥٧. سهري ها بکه جه عده، ها بکه جه عده،
وهکي خودى نهده، ناده.
٣٢٥٨. سهري ههقىن، سهري پىچ زه عفن.
ئا) سهري ههبن، كوم زه عفن.
٣٢٥٩. سهري - قىزه، بنى - ديزه.
٣٢٦٠. سهري - قووچه، بنى - پووچه.
٣٢٦١. سهركانى شيخ - پيرادا خراب دبه.
٣٢٦٢. سهركه فرا قاخ چىدغه.
٣٢٦٣. سهرما تى، تهيرۆك پىترا.
٣٢٦٤. سهر پرا نهمه ردارا دهرباز نهبه، برا سيلاف ته ببه.
٣٢٦٥. سهر سهري گور قوران خوهندن، وهکي په زئى خەلقى نەخوه، گور گۇ: "زوو بكن
پاشيا پىز چوو".
٣٢٦٦. سهر و پى لى بون سسى، باقىن بەر سى.
٣٢٦٧. سهر ئووتى به زبانى. "حەتا تۆم جيرانى ج راحەتىم نين له گيانى".
٣٢٦٨. سهرچقپى بدىتىه دەست سەگ، بوق لاي سەبەتهى نانى رائەكتىشى.
(وهکي سهركىزىندى سە به، وى بھر ب شكهقا نىن بكسىنە).
٣٢٦٩. سهرقۇتۇق بەر بارانى، پىخاسۇ سەر گارانى.
٣٢٧٠. سە سەبىي ناخوه.
٣٢٧١. سەفا - بى جەفا؟
٣٢٧٢. سەفر بەردى مەھەكە.
٣٢٧٣. سەفەرلى تە چوو سەفەرلى، ۋەگەريما هات، پرسا ساخى - سلامەتىيىا وي بکە،

- عەمەل ديسا عەمەلى بەرى .
 ئا) سەفەرلى تە چۈونە سەفەرلى ،
 شەگەريما هات ديسا عەمەلى بەرى .
 ٣٢٧٤ . سە خوايى خوه ناس دكە .
 ٣٢٧٥ . سە چىيە، دەعواتا سە چىيە
 ٣٢٧٦ . سە چقاس تەرا ناس بە، دار ژ دەستى خوه نافىزە .
 ٤٢٧٧ . سە چەعە خايى خوه دكەقە، در دبە .
 ٣٢٧٨ . سىيا مەرڭ، خاريا مەرڭ دە دىتن .
 ٣٢٧٩ . سىاربۇونا كەرى عەيىيەكە، پەيابۇون دودو يە .
 ئا) سوواربۇن عەيىيەكە، دابەزى دو عەيىب .
 ٣٢٨٠ . سىارى سىاربە خوهدى برا پەيا نەكە،
 پەيا زى برا سىار نەكە .
 ٣٢٨١ . سىارى هوور، ھەسپا مەزن، خوهدى ھەفسا مەريما ژى بکە .
 ٣٢٨٢ . سىار ژ مە - قەدەدا ژ خوهدى .
 ٣٢٨٣ . سىارى ژ دارى دكەت گۆ: "قەنتەرەك گۆشت ژ من چوو ." .
 ٣٢٨٤ . سىار نېبن ھەسپى ئاغا ،
 خوهش نابن دوسا داغا .
 ٣٢٨٥ . سىارتى مرازى دىنلەيىتىه .
 ٣٢٨٦ . سىلەها مىرانىي خىرەتە .
 ٣٢٨٧ . سىلەنى مەرۆق، دەستى مەرۆقە .
 ٣٢٨٨ . سىرا نەخوه بىن (ز) تە نەيىن .
 ٣٢٨٩ . سىسىكى نەسىنە،
 لاۋى سىرتى نەترسىنە .
 ٣٢٩٠ . سىتلە مىرا تەرا بۇو، دېنى شىكەست يان نەشىكەست، دېنى - دەنگ ژى هات .
 ٣٢٩١ . سۆزى مالدا، بازارى دەرباز نابە .
 ٣٢٩٢ . سۆزى مىرا درە .
 ٣٢٩٣ . سۆز يەك، قرار يەك، خوهدى يەك، ھەق و ھەقە .

٣٢٩٤. سۆز ل جەم مەرثى ھورە.
٣٢٩٥. سۆلەندى باش ھىكا ژى سۆل دكە.
٣٢٩٦. سۆلەند ھەفە تونەفە، خەما خوايى دەفى نىنە.
٣٢٩٧. سۆلکەر پىخاسن، چوومكەر بى كراسن.
٣٢٩٨. سۆند نەخوه سەرى مىرا، سەرى زيارەتە.
٣٢٩٩. سۆند - شۇورى دو دەھە.
٣٣٠٠. سۆر دكى و كەسک دكى و دلى خوهى خوهش دكى.
٣٣٠١. سۆرە، گرە، بارنەبرە.
٣٣٠٢. سۆرە، گرە، بى ھونورە (ھنرە).
٣٣٠٣. سۆفييى رەمەزانى،
وھكە كەرى ناڭ گارانى.
٣٣٠٤. سۆفي مەرداڭ،
كا و گۆلک تەۋى دەر دانە،
ئەو مايمە، ئەف خەبەرداڭ.
٣٣٠٥. سۆفييتى نە ب شاش و رەمانە، لى ب قەلپانە.
٣٣٠٦. سوالكەر تۈوركەرى پر و پۇوى رەشە.
(تۈوركى پارسەكچىا تىزىيە، پۇوى وان ژى رەشە).
٣٣٠٧. سوار ئاڭاڭى لە پىادە نىيە.
(سيار ھاش پەيا نىنە).
٣٣٠٨. سوارى بە تەنها تۆز ناڪات.
(سيارى تەنلى ئاكە تۆز).
٣٣٠٩. سوارى ئەسپى خالقىيەت ھەر پىادەيت.
(سيارى ھەسپى خەلقى بى، ھەرتىم پەيابىي)
٣٣١٠. سوار تا نەگلى، نابى بە سوار.
(سيار حەتا نەلكومە، نابە سيار).
٣٣١١. سوندقى سلیمانى،
خىن ژ خودى كەس لى نزاڭى.

٣٣١٢. سورهکى بکه ستار،
منهتا خوه بکه يهكى جهبار.
٣٣١٣. ستورى ژ گايى جوترا نامينه.
٣٣١٤. سووزنهك بۆ كەرى ويستاو زۆرە.
٣٣١٥. سووك تزه قوماشە، لى مەلە بى شەشە.
٣٣١٦. سورهته، نە خەيپەتە.
٣٣١٧. سبى - پارى،
نيڭرۇ - حەتا دكارىي،
ئىقارى دخويى، ناخوى تو زانىي.
٣٣١٨. سبى چەعفى برى خوه نابىنى، تو چەعفى جىنارى خوه دېنى.
٣٣١٩. سدقى مەرييا ساخ بە، لىنگى مەرييا كەفرا ناكەفە.
٣٣٢٠. سلاڤە ل مىايمە، نە ل روپىايمە.
ئا) سەلام ل مىا، نە ل ئەيانە.
- ب) سلاڤ ل مەھايمە، نە ل روحايمە.
٣٣٢١. سلاڤ پارىيى هازرە.
٣٣٢٢. سلامەتى ژ ملامەتىي چىترە.
٣٣٢٣. سلۇپى دووقۇ سەيىنە، راست نابن.
٣٣٢٤. سمبىل - رەوشما مىزانە.
٣٣٢٥. سمبىل سۇرى، مال مرتىبى.
٣٣٢٦. سمبىل تونە، ئەۋى ترى چەعنىي تۆرە.
٣٣٢٧. سملۇ گەيشتى سەرى وى كىترە.
٣٣٢٨. سم - سمى كەرىينە،
فييل - فييل پەرىينە.
٣٣٢٩. سنگ دكوتە، هەبن ستوداتىنە.
٣٣٣٠. سنگ عەردى دا ناچە حەتا تونە به هما مىكوت.
٣٣٣١. سنگ شىرى - ماكەر پشت.
٣٣٣٢. سنەت - چەكە،

- بەریا خودکە،
ھەوجە بۇوى – دەرى ۋەكە.
٣٣٣٣. سپى ژ خەپەلان،
خەبەر ژ چەپەلان.
٣٣٣٤. سریا خەقاتى خارن نە لازمە،
سریا خارنى خەبات نە لازمە.
٣٣٣٥. سرکا بەلاش ژ ھنگى شېرنىرە.
٣٣٣٦. سرا كۈز بۆ يارى كوياري، خۇز بۆ دېمىنان ۋەمەكە.
٣٣٣٧. ستار ھەيە بۆى (ناقى) خودىيە.
٣٣٣٨. سفرا مەزن بچۇوك نابە.

ت

٣٣٣٩. تايى تەنلى، دى پەبەنلى.
٣٣٤٠. تى عەجال، نادە مەجال.
٣٣٤١. تىزكى مەعرا بى ژەعر نافە.
 ئا) تەزكى مارا ژى ب ژەحرىنە.
 ب) تەزكى مارا ژ مارا پېستىن
٣٣٤٢. تە ب فندقى ل دەرى جىرانا خىست،
 ئەوئى ب گورمىستى ل ئى تە خىنە.
٣٣٤٣. تەقشۇل بەرى خوه دكولە.
٣٣٤٤. – تە دىنيا چاوا دىت؟
 – وەكە دلى خوه.
٣٣٤٥. تە ژى خوه ل وى بىزۇتى دا.
٣٣٤٦. تەير دفرە ب قاناتى خوه.
٣٣٤٧. تەير دفرە، نمووش ھلدىن.
٣٣٤٨. تەير دفرە، دخازە ھەفسۇر.
 ئا) تەير دفرە ھەوسورى خوه.

- ب) تهیر دفره دفی هەفسور.
- ث) تهیر دفره هەفسورى خوه دگەرە.
- گ) تهیر چقا بلند دفره، دفی هەفسور.
٣٣٤٩. تهیرى گۆشتخور، نوكولى وى كىرە.
- ئا) تهيرى نىچىرى بىكە، نوكولى وى كىرە.
٣٣٥٠. تهيرى نوكولكىر مەعسىگەرە.
٣٣٥١. تهيركى تىتوانى،
تە وەختى سالا نەزانى،
تە مالا خوه خراف کر، ئى م ژى سەردا دانى.
٣٣٥٢. تهيروک جىي لىخستى دخە.
- ئا) تهيروکى جىي خك - خالى مەربىيا دكوتە.
٣٣٥٣. تهير تىرى دخون، بەختى ئالك ب رەشە.
٣٣٥٤. تهير خوهشە رەفتى خودرا (خوهقا).
٣٣٥٥. تهير ب رەفتى خوه،
مەرف ب كۆما خوه.
٣٣٥٦. تهير هەيء، كومەرف زى گۆشت دوخوه،
تهير هەيء، كومەرف گۆشت ددى.
- ئا) تهير هەيء مەرى گۆشت ددى،
تهير زى هەيء مەرى گۆشت زى دستىنە.
٣٣٥٧. تە كانىكى ئاڭ ۋەخار، كەفر نافىيىزى.
٣٣٥٨. تە كۈگۈل بىن كر، بىدە ھەفالى خوه.
٣٣٥٩. تە كۈسۈر نەخودىيە، چرا ژ تە بىن تى؟
٣٣٦٠. تە كېنىڭ كر، ئەز كەتمە بەلايى،
ئا) تە خار، تە ۋەخار، جرمە سەرى مدا شىكەست.
٣٣٦١. تەلاقى زىنلى سى كەفرن.
٣٣٦٢. تەمای دكە مال،
پر تەمای مالى بەلا دكە.

٣٣٦٣. تەمى يەكى دىكشىنە گۆشتى كەرى، دېقى: "گوھى وئى نۇلا يى كىيفرىشكانە".
٣٣٦٤. تەندورا بى كولفك، خانىي بى كولك پىشىا دېمدا بە.
٣٣٦٥. تەندورا كەسىفا ھەيە، ئاگر تىدا ناشوخولە.
٣٣٦٦. تە ئوسا قازنج كرييە، ئەز تىدا خەنقييمە.
٣٣٦٧. تەرا كۈوسىيگەرە، خەلقىرا مەعسىيگەرە.
٣٣٦٨. تەر و ھشك تەف دشەوتىن.
٣٣٦٩. تە فەدى نەكىر، ج دكە، بكە.
٣٣٧٠. تە خىرەك كر، ب سەرە (تەمام) بكە.
٣٣٧١. تە هين كر - بىير نەكە،
تە بىير كر - هين نەكە.
٣٣٧٢. تە ھلدا لىقە،
من زانبۇو ج ل دېقە،
ئا) تا ھلدا لىقە،
من زانبۇو ج ھەيە دېقە.
٣٣٧٣. تە چىكىر ژى خوهپا و خراب كر ژى خوهپا.
٣٣٧٤. تە ج دانى بەرۋىشى، تويىنى وى بخويى.
٣٣٧٥. تەعقا سبى من گەرم نەكە، يا ئىقەرلىق چەرم ناكە.
ئا) تەعقا سبى مەرييما گەرم نەكە، يا ئىقەرلى بؤشە.
٣٣٧٦. تەعف - باقە، لى ئاف - ديا ئەكە.
٣٣٧٧. تەعف عەردى دخەملينە، لى خەبات مەرڭا.
٣٣٧٨. تەعزى ژى كۈوچكە، كۈوچك ژى كۈوچكە.
٣٣٧٩. تەعزى وەكى ب زۆر ھەرە نىچىرما، نىچىر نابە.
٣٣٨٠. تەعلدى شىپارا، ستارا پۈوقىيا چىترە.
٣٣٨١. تەعنە تىلما گ يەكە، لى كنائى، درىزىا پىپارا ھەيە.
٣٣٨٢. تەعرىيدا چرا پۇيە.
٣٣٨٣. تى كەرا ل بال كەرا گىرىدى، ژ ھەقدۇ چفتلىدان دەملەن.
٣٣٨٤. تىرا ل ھەندىتلىقى، بىرینا كەندىتلىقى.

- . ٣٢٨٥. تىتى گ سار دېئى، دېئىزه: "ئەزى خانىكى خوه بىگرم".
- . ٣٢٨٦. تو قى دىزمۇن بىرەشىين، سىرىيى دەوسى شىن بىقىن.
- . ٣٢٨٧. توئى سىتلىق، پارا زارا دەلاليه.
- . ٣٢٨٨. تو ئاش، ئەز قەراش.
- . ٣٢٨٩. تو بىدە من شەقكىن، ئەزى بەردىم ئىلەكىن.
- . ٣٢٩٠. تو بخوه، برا من بىڭىۋە.
- . ٣٢٩١. تو دېرىدا ج بۇوى، كومزىگەفتىدا ج بى؟
- . ٣٢٩٢. تو دەرييا نەكتە، وەكى دەرى تە نەيىتى كوتان.
- . ٣٢٩٣. تو دودى خوه زانى، يەكە ھەفالى خوه بىزانبە.
- . ٣٢٩٤. تو دەقى بىي ئىلەمەنىكى فى خەلاتى.
- . ٣٢٩٥. تو دەقى من نانەك خوارىيە، ئەوى كەرىك.
- . ٣٢٩٦. تو دەقى من چىكىريە، خاچقۇچەمل كىرىيە.
- . ٣٢٩٧. تو دەقى سووج سەردا هاتىيە.
- . ٣٢٩٨. تو دەقى خونۇن ژ بەلانگۇوشكى بەردا.
- . ٣٢٩٩. تو دەقى خوايى دۆنۈزدە كەردى گارسە.
- . ٣٤٠٠. تو دەقى ھەنەكى كاپ ژى دىزىنە.
- . ٣٤٠١. تو دەقى ھەفالى مەرقەكى، برا ئەو مەرى سەرتەپا بە.
- . ٣٤٠٢. تو بىي نانكىر، گەنم بىكىرە،
پەرچە دىستىنى، چوخ بىستىنى.
- . ٣٤٠٣. تو دىكارى ب خورتى ژ من بىستىنى،
تونكاري ب خورتى بدى من.
- . ٣٤٠٤. تو دخازى گولەكى دو نىچىراخى.
- . ٣٤٠٥. تويى وا تەشكىپەشكىا ھەرى ئاجارى مەشكى؟
- . ٣٤٠٦. تو زەھووجىي، زنا خوه زەعف مەشىنە مالا باشى.
- . ٣٤٠٧. تو زى فرييکى خوه بەر ئاڭرى من نەقەلينە.
- . ٣٤٠٨. تو كى ب شىيخ بىسى، رۆزىيد ئىنىپىن.
- . ٣٤٠٩. تو كى تر بوخەي، لى بىكەيى بىكۈزىي؟

(تو هاتى ترى بخوى، يان باخفانچى بکۈزى؟)

ئا) تول ترى دكەرىي، يا ل كوشتنا نەھتۇر؟

٣٤١٠. تو كودچى دەركىنەفا، پرسا خوه مەزنى مالى بىكە، ھىزا ھەرە.

٣٤١١. تول ئاقى مەبىي بترسە.

٣٤١٢. تول كو، مالا دەعواتى ل كو؟

٣٤١٣. تو مېرخاسى باباخ نەبە.

٣٤١٤. تو من بوخورىن، ئەز تە بالىسم.

٣٤١٥. تونە پنچارا ھەر گرaranى.

٣٤١٦. تو ئوسا خوه بېسىن، زانى جن دىرسە ژ ھەسىن.

٣٤١٧. تو پايى خوه مەدە، برا ئىل پايى تە بدە.

٣٤١٨. تو راستى مىدا مەلە ناسىرىدىن ھاتى.

٣٤١٩. تو ۋەنگى نەنیرە بەختى وى بنىرە.

٣٤٢٠. تو سەر بىنە، كۆلۈز زەعف ھەنە.

٣٤٢١. تو سبىرى رادبى، بىزە: "خودى، پىشىي بىدە جىنارى من، پاشى تو بدى من".

٣٤٢٢. تو خرابىي قەت شا نەبە،

دلى بەندا تە خوھش نابە.

٣٤٢٣. تو هار بۇو، تى ب جانى خوه كەۋى.

٣٤٢٤. تو ج باقىتىزى، توبىي وى ژى بچنى.

٣٤٢٥. تو ج بىزى، ب بەزنا حەيران تى.

٣٤٢٦. تو ج بچنى، توبىي ئەۋى كۆدا خوه دا بقىنى.

٣٤٢٧. - تو ج دچىنلى؟

- وى شىن بە توبىي بقىنىي.

٣٤٢٨. تو ج ژى بىزى ھىنسانى بىئاقل دوو بايى خوه دچە.

٣٤٢٩. تو چقاسى ژى دەركى ھەسىنى بى، دىسا شوخولى تە ئى بىكەفە دەركى دارىن.

٣٤٣٠. تو شىرى يان پووقى؟

٣٤٣١. تو وەرە دەھى من بکىي، ئەز ژى يى مира بکىيەم.

ئا) تو وەرە شوخولى من، ئەز ھەرم شوخولى جىنارا.

٣٤٣٢. تراکتۆر هاتن، جۆتىد كەقن هەلاتن.
٣٤٣٣. تماخكارۆ - كونەكارۆ.
٣٤٣٤. تماي دە كىمای.
- ئا) تماتى - كىمایيە.
٣٤٣٥. تمايى تو مايى.
- ئا) تمايى - رى مايى.
٣٤٣٦. تماي جەگەرا دە پاش.
٣٤٣٧. تنگ و تنگ دەعواته،
نان و گۆشت لى ھسەرتە.
٣٤٣٨. ترى خۆشە د وەختى خودا.
٣٤٣٩. ترسا گورا زكى سا دەرناكەفە.
٣٤٤٠. ترسا سا زكى گورادانە.
٣٤٤١. ترس كوهىيە، برى رووچىيە.
٣٤٤٢. ترس مەرگى رووچىيە.
٣٤٤٣. تستا بىنە ب جانى،
گافا پىر بۇو تو زانى.
٣٤٤٤. تستى ب لەز،
ناڭىيە ماز.
٣٤٤٥. تستى دوورە، ب نۇورە.
٣٤٤٦. تستى ئەمەنەت، تارى قىامەت.
٣٤٤٧. تستى خودى دكە، باتال نابە
٣٤٤٨. تستى چۈمى پەي ناكەقىن.
٣٤٤٩. تستتكى كۆ گىرت ب شىرى،
بەرنادە حەيا پىرى.
٣٤٥٠. تستنەدىتىيە تست نەدىتن،
كۆلكەك دىتن كراس لى كرى.
٣٤٥١. تا ئەلىيت "باھار"، هاۋىن دى.

(حهتا دئيىزى: "باھار" هاھين تى).

٣٤٥٢. تا كىويك نەروخى، كەندهلانيك پر نابەتەوه.

(حهتا چياك نەھەدەمە، گەلىك تزە نابە).

ئا) تا كۆسپىك نەرمى كەندىك پر نابېتەوه.

٣٤٥٣. تالانا تەۋدا دەعواتە، مىنما تەۋدا خوھىشە.

٣٤٥٤. تالانى ئىقشاردا، بەرفا سەۋەدا، برا پىشىپا دېمنادا بە.

٣٤٥٥. تالاشا گورە قانتر بەھايە.

٣٤٥٦. تالەھى خەلقى رەشە، تالەھى من رەش و بەشە.

٣٤٥٧. تارىكى مانگ سەر لە ئەبىوارى دىيارە.

(تارىبۇونا شەقى ژ ئىقشارى كىشە).

٣٤٥٨. تاسا ۋالا چىنگىن ژى تى.

٣٤٥٩. تا ساھىيمال دىزى گرت، دز ساھىيمالى گرت.

(حهتا نى خايى مالى دز گرت، دز خايى مالى گرت).

٣٤٦٠. تاس بشكى، نەك بىزرنگە.

٣٤٦١. تاسەك ژ بەحرى، لى خويياناكى.

٣٤٦٢. تاس كەت، دەنگ ژى دەركەت، بشكى، نەشكى، يەكە.

٣٤٦٣. تاس چىنگىيا، ج راست، ج دەرھو؟

ئا) تاس كۈزىگىيا، راست و دەرھو يەكە.

٣٤٦٤. تاس نە ياخىمۇ بەندانە.

٣٤٦٥. تاس ھاتىيە دەستانە،

ئەو سەقەدانە،

نە سەقە زىكانە.

٣٤٦٦. تا خان ئەسازى، لەشكەر ئەترازى.

(حهتانى خان خوھە بازىر دكە، ئەسکەر دچە).

٣٤٦٧. تا جىي پەن نەكەيتەوه، نەيچەقەنىيەت.

(حهتانى جىي پەن كەش ناكە، نافىزە).

٣٤٦٨. تىلەكى بىكشىنى، سەد پىينە لى دكەقە.

٣٤٦٩. تىر ئاڭاي لە برسى نىيە.
 (تىر هاش ژ برجى تونە).
٣٤٧٠. تىرخارنا ئىتىما رېزا عەيدايە.
٣٤٧١. تىر كر چار جوهور.
٣٤٧٢. تەۋ بىن، تەۋ بخۇن.
٣٤٧٣. تەۋى دۆستا جوت بىكە، ئارشقىرىشى مەكە.
٣٤٧٤. تەۋى دىزمىندا رېيپەتىيا مەكە.
٣٤٧٥. تەقىن كو ھاتە دارا، نامىنە ل وارا.
٣٤٧٦. تەقىن ل دارا.
 مال ما ل وارا.
٣٤٧٧. تەزە بىيە بەرخەكى بەرخگەلا.
٣٤٧٨. تەزە پىكەتىيە، دەينى نەكە.
٣٤٧٩. تەزە ھاتن، كەقىن خالاتن.
 ئا) تەزا دەقىن، كەقىن بىر دىكىن.
٣٤٨٠. تەميا من تە ۋە، حەلالى خوھ حەرامى خەلقى مەشىق.
٣٤٨١. تەنېبۈون تەنلى خوھدىتىرا خوھشە.
 ئا) تەك خوھدىتى بى شريكى بى ھەفالة.
 ب) شريك خوھدىتىرا نايىنە چىكىرنى.
٣٤٨٢. تەنلى گۆرا تەزە نە پاكە.
٣٤٨٣. تەنۇور تا كەرمە، نان ئەبرىزىنى.
 (حەيا تەندۇور گەرمە، نانى بىپىزە).
٣٤٨٤. - تەرزىق، مالا باركە.
 گۇ، - دەرزىيا من سەرئى مىانە.
٣٤٨٥. تەخت - بەخت؟
٣٤٨٦. تەو لۇ دلۇق،
 ج تى سەرئى من، حەممۇ ژ ئاقلى منق.
٣٤٨٧. تەور كىكى خۆئى نابىتەوه.

- (تاور دهستوئ خوه نابره).
 ٣٤٨٨. تينوو ئاڭ ئەيىنە لە خەوا.
- (مەرييى تى خەونىدا ئاڭى دېينە).
 ٣٤٨٩. تىر ئەخا و كەوان ئەشارىتەوە.
- (تىر داڭىزە و كەقان ۋەدىشىرە).
 ٣٤٩٠. تىر لە كەوان دەر چوو ناگەرەتەوە.
- (گافا كۆتۈر ژ كەقانى پەكىيا، پاشدا نايى).
 ٣٤٩١. توبىيى گورگ_مەرگە
 (توبىيى گۇر_مرنە).
٣٤٩٢. تۆزا هنى نەدە سەر نەينكى.
 ٣٤٩٣. تۆم كرد بە جۆلا مەكۆم بىزى؟
- (م تە هيىنى تەقىن چىكىرنى كر، كوتۇ مەكۆما من بىزى؟).
 ٣٤٩٤. تۆخمى خوه خام بەيارا نەرەشىنە، توبىيى كۆركى بەھشىنە.
٣٤٩٥. تو دار نىنە بايى لى نەدایە.
 ئا) تو دار تونە با لى نەكەفە.
٣٤٩٦. تو كەسى حەتا ناها دەفه ژ پىيا باركرنە، وەكى ئەز ژى ژى مامە؟
 ٣٤٩٧. تو كەس ناھە دۆستى كەسيقا.
٣٤٩٨. تو كەس نىنە كولەك نە ل دلدا.
٣٤٩٩. تول دەرى ئار، لى نوشتى (نىشتى) سەكە.
٣٥٠٠. تونەبۈون كەفرى شىنە.
٣٥٠١. تونەبۈون كۆتىبۈونە.
٣٥٠٢. تونەبۈون رۇورەشىيا مەريانە.
٣٥٠٣. تونەدىي سىيار دېن،
 سەر سىيا خوهدا خار دېن،
 وەكى خوهىي ئەسلى سىئى نەخن،
 وئى زووزكا هار بېن.
٤. تونەكىريا، توبىيى خراب نايى پىيشىيى.

٣٥٠٥. توجارا يَا هەق يَا نەھەق نەدە.
٣٥٠٦. توجار - توجارە، خاپاندن ژىبرا كارە (چارە).
٣٥٠٧. تووهختا گورا ناكە شفان.
٣٥٠٨. تېرىكە، نە زىكەركە.
٣٥٠٩. تقاقا مەرييا هەۋە، دەولەتى خۇھۇھو بى.
٣٥١٠. تقدارەكى زىستانى ھافىنى بىيىنە.
٣٥١١. تىنگ ھات، مىزانى ھلات.
- ئا) تىنگ دەركەت، مىزانى ئوندا بىوو.
٣٥١٢. تزبى دكە رەقە - رەق،
دەريا سىست دكە چەقە-چەق.
٣٥١٣. تلىا خوه مەكە حەممو قولان، ل ورا ھنگى مەعر تى ھەنە.
٣٥١٤. تلىا شرييات بېرە، خۇون ژى نايى.
٣٥١٥. تلىي دەستا نە وەكە ھەقىن.
- ئا) تلىي دەستا حەممو نە يەكىن.
٣٥١٦. تلى - پىچىيى بلوورقانان دۈورقى كەشىن.
٣٥١٧. تلى - پىچىيى وي زىر دېرن.
٣٥١٨. تلى ھەنە تلىينە،
تلى ژى ھەنە زىرىينە.
٣٥١٩. تمى گىرس خەلايى ۋەگەراندىيە.
٣٥٢٠. تم كايى ھلدە تشت ژى نايى.
٣٥٢١. تم كۆوچىكا بقۇسىن-نانبىن نازى.
٣٥٢٢. تمى تەعثىيا تەبرۆكى جىكى دكوتە.
٣٥٢٣. تربا مەرييا ژى دۈورى تربا جىنارا خراف قە.
٣٥٢٤. تقاقا گوندەكى، دەرتى بەر ئىلەكى.
٣٥٢٥. تقاقا مەرييا كويىك بە، چىا وى ۋەلگەرە.
٣٥٢٦. تقاقا موورىيا چىا دخەشىپىن.
٣٥٢٧. تقاقا ئىلەكى دەرتى (دسىكىنە) بەر پادشاڭى.

٣٥٢٨. تف کرنە بەقى، ل وان كەنیا، گۇ: "رووى من ژ ئافا بەحرى شل نەبۈويە، ژ تفا وە شل نابە"،

٣٥٢٩. تف ھەلدەي رووى خۆت ئەگریتەوه.
(تۇرى ژۇركى، وئى بکەفە سەر رووى تە).

٣٥٣٠. تخوبىا خۆرتا تونەيە.

ف

٣٥٣١. فيدا گافانا سىياربۇونا كەرايە.

٣٥٣٢. فەلەك كەسکىريا نادۇومىنە.

٣٥٣٣. فەلەك سەرەي مەريя دكە كەلەكا.

٣٥٣٤. فەلەك ھەنەكارا دكەنە، ھەنەكارا ژى دىگرى.

٣٥٣٥. فەلەك چەلخە، چەپ و راست دىزقەرە.

٣٥٣٦. فەنا ژى زانم، فەنكىـ فەنا ژى زانم.

٣٥٣٧. فەن ھات دەردا، فيلارا ترکى خەبەردا.

٣٥٣٨. فەرخىن يەك سالى پادىن ھېكى ھەسىنى دكەن.

٣٥٣٩. فەرخەكى شىرا_ شىرە.

٣٥٤٠. فکر و متالە مەريя زۇو كال دكەن.

٣٥٤١. فلان گوند دەھ مالن، دۇنزىدەھ رووسىپى نە.

٣٥٤٢. فلان تشت دەفتەردا رووفى يە.

٣٥٤٣. فلانكەسا مە مەرىكە ئۆسانە، مۇورىا دەرتى دكە.

٣٥٤٤. فلانكەسا مە توبىي بىزى دەقا ژپىيا بار دكە.

٣٥٤٥. فلانكەسا مە ھېكى چەمل دكە.

٣٥٤٦. فلانكەسا مە مىينا مەرىشكا سەر كوركايە، ئىچن نادە سەر بىچن.

٣٥٤٧. فلانكەس گلىيى دەقنانؤس زانە.

٣٥٤٨. فلانكەس دزەكى ئۆسانە، توبىي بىزى كومى نقتۆكى سىرىيدا نە.

٣٥٤٩. فلانكەس دل فراھە، ھەسپ و قەسپ جەم وى يەكە.

٣٥٥٠. فلانكەسى مە ئارقانى خەلايىتىه.

- ئا) فلانکەسى مە گارسى خەلايىيە.
٣٥٥١. فلانکەسى مە با دەرى وى قەدكە، با دەرى وى داددە.
٣٥٥٢. فلانکەسى مە بۇويە كۆنلى كەفن.
٣٥٥٣. فلانکەسى مە بىر بىيى، وى زوو سەر كەلە بىيى.
٣٥٥٤. فلانکەسى مە قۇخۇرمى كەفەندىز.
٣٥٥٥. فلانکەسى مە كەما جنا دەھىي ويدا نە، دەقى وى مالى وى ۋەنافە.
٣٥٥٦. فلانکەسى مە گورە كەتىيە پۇستى بەرخا.
٣٥٥٧. فلانکەسى مە دەرى تۈورى وى قەكى، هەر بىشەيى بىيى تى دا ھەيە.
٣٥٥٨. فلانکەسى مە دەرەوا دكە، جى نايىنە.
٣٥٥٩. فلانکەسى مە دېكى وى بەرژىر بانگ دايە.
٣٥٦٠. فلانکەسى مە يىنى وى ئۆسە ئاخكە، بەنلى پشتى وىيى بقەتە.
٣٥٦١. فلانکەسى مە ئەز دىكمە بەروپىرا كىيى،
ئەو دەه دۇوبەنا كەرى.
٣٥٦٢. فلانکەسى مە زار دۆستى، دل دىزمەنە.
٣٥٦٣. فلانکەسى مە - ئۆسایىي قورەيە، تو يى بىيى ئاغى سەد مال مرتقى بىيى نانى بىيى ئارقانە.
٣٥٦٤. فلانکەسى مە كى ئالى تەعەفە، وى ئالى عەڭا (ئەبا) خوه رادخە.
٣٥٦٥. فلانکەسى مە مەريكى با بەر پىشى كەتىيە.
٣٥٦٦. فلانکەسى مە مەريكى ئۆسانە، سەقرا وى ھەرپۇ را خستىيە.
٣٥٦٧. فلانکەسى مە مەريكى سولھەدارە.
٣٥٦٨. فلانکەسى مە مەريكى سەمیل سووباشى، مال مرتقە.
٣٥٦٩. فلانکەسى مە مېرەكى چىيە، فەلەكاكا وى ژەخە را نافە.
٣٥٧٠. فلانکەسى مە مەريكى چىل بىشەرە.
٣٥٧١. فلانکەسى مە مەعر بۇو، نەها بۇويە مەعرگىسىك.
٣٥٧٢. فلانکەسى مە مينا ئاڭرى جەعنەمەيىيە.
٣٥٧٣. فلانکەسى مە مەربى خوه زېرىن ھەساب دكە، مەربى خەلقى دارين ھەساف دكە.
٣٥٧٤. فلانکەسى مە ناثا جمعەتىدا خوه كەرچى.

٣٥٧٥. فلانکه‌سی مه نانی وی بی خوییه.
٣٥٧٦. فلانکه‌سی مه نین دفینه، دیو نافینه، دیو دفینه نین نافینه.
٣٥٧٧. فلانکه‌سی مه نین ژ مرتفا دخوهزه.
٣٥٧٨. فلانکه‌سی مه نه کورئ باشی خوهیه ئی به‌راندزه.
٣٥٧٩. فلانکه‌سی مه پولکه‌ک دیست که‌تیچی جی تونه تیدا ۋەشىرە.
٣٥٨٠. فلانکه‌سی مه پارسى مرتقا ھینبىه.
٣٥٨١. فلانکه‌سی مه پوتەکى ئوسانه ئی ئیمان چیپلاخىيە.
٣٥٨٢. فلانکه‌سی مه سەرئ خوه دېرە، زمانى خوه نابرە.
٣٥٨٣. فلانکه‌سی مه سەرئ خوه دشكىنە، خەبەرا خوه ناشكىنە.
٣٥٨٤. فلانکه‌سی مه سەر مريئ فلانکه‌سی ئوسا گريما، ھىسرى خوه پى سترىيا تەمز كرن.
٣٥٨٥. فلانکه‌سی مه سریا مه هات، مه دەھن خوه كره چچكى ديا وی مىت، سریا وی هات ئەوي دەھن خوه كره چچكى ديا مه گەست.
٣٥٨٦. فلانکه‌سی مه توبي بىزى مالا وی زى مالا كەلۆيى ھامۆيە.
٣٥٨٧. فلانکه‌سی مه خارنا وی هازر بوبۇرى، كەوچىي وی نەگھىشتە دېق.
٣٥٨٨. فلانکه‌سی مه خون لى دىگرە، دخوهزه خوه بده كوتانى.
٣٥٨٩. فلانکه‌سی مه ھەيء، پى نافە بوخوه.
٣٥٩٠. فلانکه‌سی مه ھەممەقى دەورا بەرى يە.
٣٥٩١. فلانکه‌سی مه ھەوا پى كەتىيە، كەسى بەر تىشىتەكى ھەساف ناكە.
٣٥٩٢. فلانکه‌سی مه ھەۋ زانە قوتىا تتوونا وی بوبويه كىسکى رەسى بەكۆ.
٣٥٩٣. فلانکه‌سی مه ھەيف شىرى شىرە، عەيارى بىزىدا يە.
٣٥٩٤. فلانکه‌سی مه ئوسا بوبويه، مينا رووفىي مەها حەزىزانى.
٣٥٩٥. فلانکه‌سی مه ئوساي بودانىيى، عەرد و عەزمان ېابەرى ھەۋ دەن.
٣٥٩٦. فلانکه‌سی مه ئوساي پووتە، فەرقا وی مىش ناگرە.
٣٥٩٧. فلانکه‌سی مه ئوساي خرافە، بەلكى با كەفەنلى وی بەرەقىنە، سە ئافا وی بچەلپىنە.
٣٥٩٨. فلانکه‌سی مه ئوساي قورەيە، ھەرتەم سەر سىيا خوددا تەماشە دكە.

٣٥٩٩. فلانکه‌سی مهی ئوسانه، ستارا شەقى لى حسرەتە.
٣٦٠٠. فلانکه‌سی مه شريكا خودىپرا رى چىدكە.
٣٦٠١. فلانکه‌سی مه ئىيل وى دېسنه.
٣٦٠٢. فلانکه‌سی مه قازنجا وى خورى تەير و تويايە.
٣٦٠٣. فلانکه‌سی مه قوربۇونا خوه سيا خوه پىشىدكە.
٣٦٠٤. فلانکه‌س، ئەز كۆدكى خوه تىرى كۆدكى تە ۋالا ناخم.
٣٦٠٥. فلانکه‌سی زانىيە، ل رەش - سېىدى دنهىرە.
٣٦٠٦. فلانکه‌سی ئوساي كەسيقە، نەينووك تونە خوه بخۆرىنە.
٣٦٠٧. فلانکه‌سی ئوساي پرووتە و لەلاشايە.
٣٦٠٨. فلانکه‌س مەردى ژ كىس خەلكىيە.
٣٦٠٩. فلانکه‌س مەريكي ئوسانه، دىئلا خوه حەممو قولادا رووت كرييە.
٣٦١٠. فلانکه‌س مەريكي ئوساي خرافە، خودى گر بدى، نەينووكا زى بىستىنە.
٣٦١١. فلانکه‌س مەريكي ئوسانه، حەيشتى حەزار دەق-شەق لى كەتنە.
٣٦١٢. فلانکه‌س مينا بۇوكەكە رووب خىلائى.
٣٦١٣. فلانکه‌س ئوسا بۇويە، توپىي بىزى چرا دىرى دزىيە.
٣٦١٤. فلانکه‌س پسى سەرپشتا خەزالى ۋە، بىكە-نەكە پىرما ناگەھىزە.
٣٦١٥. فلانکه‌س سەد چر ئاف پشتا گوھى وى شل ناكن.
٣٦١٦. فلانکه‌س، تو مينا نانى سىللى دو روويى.
٣٦١٧. فلانکه‌س، فلانکه‌سی مه جل و كولاف ژ ھەف بشكافت.
٣٦١٨. فلانکه‌س، خوه زەعف با مەكە، ئەز زانم تو كۆلکى كىژان چىلەكىيى.
٣٦١٩. فلانکه‌س خوه خوه قىزكە، مەشا وەردەكتى رى دچە.
٣٦٢٠. فلانکه‌س خرافەكى ئوسانه، تو خرافا پى ل رىچا وى نەكرييە.
٣٦٢١. فلانکه‌س ھەقالى پۇچا خوهشە، نە ھەقالى پۇچا رەشە.
٣٦٢٢. فلانکه‌س ھەقالنە ئوسانن، تەف كراسەكىدا دگەرن.
٣٦٢٣. فلانکه‌س ھەقالنە ئوسانن، تەك نېيىنا شەقى ژەف باشقەنە.
٣٦٢٤. فلانکه‌س شەرئى (بۇخدان) عەجەمەيە.
٣٦٢٥. فلانکه‌س شىر بەر بىرما مرتقا رى درزە.

٣٦٢٦. فلانکه‌س وهك سه‌يى نهقەبا هەردو دىرا.
٣٦٢٧. فلان ماقولى (ئاغا، بهگ) مە خوهش مىغانە، نه تو قوناخە.
٣٦٢٨. فلان تشتى مala فلانكەسى بوبىيە برنجى مala خەيبۇ.
٣٦٢٩. فرقىشتن له خواستن چاكتە.
- (فرقتىن ژ خوهستنى چىتە).
٣٦٣٠. فرا كەۋۆكى ئەيىنترىه.
٣٦٣١. فرينا مريشكى حەتا كارينى.
٣٦٣٢. فرسەندىزى ژى گرت، فووت نەكە.
٣٦٣٣. فتارا خوه بخوه ب تەنلى، تەعنشتىيا خوه ب هەقالارا، شىقا خوه بده نەيارا.

خ

٣٦٣٤. خازيا من مەها بىستى رېستانى، نه بىستى حەزيرانى.

٣٦٣٥. خازى خاسى تونەبۇونا،

بوبوك ب دلى خوه بۇونا.

٣٦٣٦. خازلا منه وى عەقىدا هاتى، گلىخ خوهىي پاشىي پىشىيى ناۋىزە.

٣٦٣٧. خازلا سېيويا، نه هيپىيا.

٣٦٣٨. خازل ئەز وەلاتى خوهدا بىاما، كۈوت باقىتانا بەر من.

٣٦٣٩. خازل رىيا گوندا چاوا دچوو گوندا، رىيا دلا ژى ئوسا بچوويا دلا.

٣٦٤٠. خايا دنهىرن، ھەسپى ئال دىكن.

٣٦٤١. خايا خىرا، رەبەنا دىرا.

٣٦٤٢. خايى بىزنىكى بىزنا خوه نەخار.

٣٦٤٣. خايى گاكى، جۆتى وى نافە.

ئا) خايى گاكى مala وى چۆلى دمىنە.

٣٦٤٤. خايى گۆشت ژى زانە گۆشت گەنئىيە.

٣٦٤٥. خايى زىرا زىرا ناخوه.

٣٦٤٦. خايى كراسى خوه نىنە.

٣٦٤٧. خايى خەيپى يان سەر خىنئىيە، يان بەر دىرىيە.

٣٦٤٨. خایی مالق - خایی خووچق، خایی خالق،
بى مالق - بى خووچق، بى خالق.

٣٦٤٩. خاليا مهريا شيرى دىيا مهريا زىدەتىرە.
٣٦٥٠. خاليا خەريقا مهريارا نافە خالى.

ئا) خاليا خەريقا راكى،

عەمرى خوه تىدا جوداکى،

ئاخىر - ئۇخر تى رېزەكى ئونداکى.

ب) خاليا خەربىبا، مەزەل زى نادە مهريا.

٣٦٥١. خالى سەرئى وى مىرىبىء، وەكى بىكەۋە بن شىرەتا.

٣٦٥٢. خانى ب كەۋەكى ناتى گرتىن.

٣٦٥٣. خان و قووج، حەممو پووج..

٣٦٥٤. خانما من، من تول زىزى دىتىيە، ل ژۇر زى دىتىيى.

٣٦٥٥. خارەكى، دېفەكى،

بېڭەنە جەم گەدەكى،

ھەردو قىيمەتكى (پەرەكى).

٣٦٥٦. خارزىيا مەكىنە كەفر، مەكىنە بن كۈزى تىرا خوه.

٣٦٥٧. خارزى ژ خالا،

كۈرى ژ فەلا.

ئا) خارزى دچن خالا،

ب) خارزى ل خالا دچن.

٣٦٥٨. خارزى كەت، خالانا راكى.

٣٦٥٩. خاريا مەرف ژ عەمەلى مەرفە.

٣٦٦٠. خار ىروونى، راست دەنگكە.

ئا) خار ىروونە، راست بىشىخىلە.

٣٦٦١. خارنا زەعف زىكى مەرييا دىشىينە.

٣٦٦٢. خارنا زىكا رەنگ - رووى مەريارا كەشە.

٣٦٦٣. خارنا پارا من تى تونە ۋە، برا خورى كووچكَا ۋە.

٣٦٦٤. خارنا ته‌ف ه‌فالا شيرنه.
 ٣٦٦٥. خارنی ژی کومه‌ک لازمه،
 خهفاتی ژی کومه‌ک لازمه.
 ٣٦٦٦. خاستیا رووکی ره‌شه، نه‌دایا ه‌ردو روو
 ٣٦٦٧. - خاستنا کوری چیي؟
 - دو چه‌عف.
٣٦٦٨. خاسوو ه‌نه باشن، بووک ژی ه‌نه نه‌باشن.
 ٣٦٦٩. خاتیا گوهاری،
 خاری نه‌خاری ته‌ف ده‌ركه‌تنه باهاری.
 ٣٦٧٠. حاج ئافیدا خیر ناكه.
 ٣٦٧١. خینیي تاڭ بىكەقى، تختۇر ناكەقى.
 ٣٦٧٢. خيرا بکه پۇدا بېرده، ئەو جىيى خوه دېيىه.
 ئا) خيرا بکه و ب ئافیدا بېرده.
 ب) خيرا بکه، دايىنه سەر كەثرا، هەرە.
 ڦ) خيرا خوه بده سەر كەثرا، خير خو خايا ناس دكە.
 ٣٦٧٣. خيرا ۋى دەستى وي دەستىرا تونە.
 ٣٦٧٤. خير بىيى، وەكە دوه نا پىر بىيى.
 ٣٦٧٥. خير بن حەفت دەستارا دەرباز دبە، ديسا قەبۈولە.
 ئا) خير بن حەفت دەستارا دەرباز دبە.
 ٣٦٧٦. خيرى بکه، مالا خوهدا نەمرە.
 ٣٦٧٧. خيرى بخوهزە، خير بىيى پىشيا تە.
 ٣٦٧٨. خير كرۆ، مالا خوهدا نەمرۆ.
 ٣٦٧٩. خير تى ب پىز،
 شهر تى حەمىز.
 ٣٦٨٠. خەبات كەرە، بازۇق هەرە.
 ٣٦٨١. خەبات جەواھرا دلى ئەيسىئىنە.
 ٣٦٨٢. خەبات شىرە، دەست باقىزى، دبىي روڭى.

٣٦٨٣. خهباتچيى خوه به، شيرنى خهلىقى به.
 ٣٦٨٤. خهبهرا بنى جفاتى مه به سهرى جفاتى.
 ٣٦٨٥. خهبهرا كەته نافا سى و سى درانا،
 وئى بکەفه نافا سى و سى شارستانا.
 ٣٦٨٦. خهبهرا خهلكى رانبه-روومەنلى، ب خهبهرا خوه رابه-روونى.
 ٣٦٨٧. خهبهرا خوهش باهارا دلانه.
 ئا) خهبهرى خوهش، باهارا دنييه.
 ٣٦٨٨. خهبهرى خوه با حەمى كەسى نەبىزە.
 ٣٦٨٩. خهبهرى خوهش، ژ قولى دەردىخە مارى پەش.
 ٣٦٩٠. خهبهرا قەنچ هەر و دايىم دەمینە ل رووى دنياينى.
 ٣٦٩١. خهبهرى ئىفارا دكەفه قولى دیوارا.
 ٣٦٩٢. خهبهرى مىرا كۆھەيە، دورە.
 ٣٦٩٣. خهبهرى نەكەسا_تىرىقەجەرينىه.
 ٣٦٩٤. خهبهرى تو خوهش خهبهرى، لى نەزانانا تو ئانىن.
 ٣٦٩٥. خهبهرى خراب مينا تيرانا.
 ٣٦٩٦. خهبر، خهبهرا ۋەدكەن.
 ٣٦٩٧. خهبر ھەنە زىرن
 خهبهر ژى ھەنە ئافا جىرن.
 ٣٦٩٨. خهفاتچى نامىنە بىچى.
 ٣٦٩٩. خەزال وەكى نەبەزە، نكارە رسقى خوه بخوه.
 ٣٧٠٠. خەيسەتى باشقى سەفتى كور دا تى خانى.
 ٣٧٠١. خەيسەتى پىس خەزەقا خودىيە.
 ئا) خەيسەتى پىس خشما خودىيە.
 ٣٧٠٢. خەيسەتى خوه دوگھىزى، قۆناخا خوه نەگوھىزە.
 ٣٧٠٣. خەيسەتى جاھلا تى تەرك دايىنى،
 خەيسەتى مەزنا نايى تەرك دايىنى.
 ٣٧٠٤. خەلابىي هات، مەرقايىي هلات.

ئا) خەلای ھات، خوھ جامیرى ھلنھات؟

٣٧٠٥. خەل ژ خەبەرا خۆش نارەفه.

٣٧٠٦. خەلقى مىر كر، فرو فركر،

من مىر كر، كەزى - كولى كوركر.

٣٧٠٧. خەلقىپا گولە، خوھرا كولە.

٣٧٠٨. خەلقىپا مەعسىگىن، خوھرا كووسىگىن.

٣٧٠٩. خەلق مال و دەولەت چىدكە، ئەز و ئاندرق كۆلۈزى خوھ تۈۋىز دىكىن.

٣٧١٠. خەما بەرفى نىنە، دەبرا كەسىقا تونە.

٣٧١١. خەما گورە، وەكى دەقە باھايە؟

٣٧١٢. خەما كۆرە، مۇوم باھايە؟

٣٧١٣. خەما كۆرە، چرا قىيىسا؟

٣٧١٤. خەما ھلنەينە، خەم خرابىن.

٣٧١٥. خەمى من زەعفن، دەردى تە كەلەكىن.

٣٧١٦. خەنجەر - برايە، تەنگىپىسامام.

٣٧١٧. خەنجەرى دەبان خۆى لە كىيانا ناڭرى.

(خەنجەرا دەبان، كالانىدا نامىنە).

٣٧١٨. خەنجەر لە كا ئەدا.

(ب) خەنجەرى لە كا دخە).

٣٧١٩. خەرافىا نەكە، نەيى پېشىيا تە.

٣٧٢٠. خەربىيى نىزىك مەريارا دەقە دۆست.

٣٧٢١. خەرجى خوھ ژى دىدى و سەرى خوھ ژى دشىكىنە.

٣٧٢٢. خەسۇو لە كەل تۆمە، بۇوكى تو گوپىت لى بى.

(خاسى ژتەپا مە، بۇوكى تو گوھ بدى).

٣٧٢٣. خەتا خار ژ بن گايى پېرە.

ئا) خەتا قەلپ بن گايى مەزى دانە.

(ب) خەتى خراب ژ گايى پېرە.

٣٧٢٤. خەتكى زىدە باقىزە بەيارا،

نهچه بەر دەرى نەيارا.

٣٧٢٥. خەوا كوشتىيا تى، لى خەوا بىرچىيا نايى.

٣٧٢٦. خەوا پەر گران،

مەرى زەعف نەزان.

٣٧٢٧. خەوا پەر - رسقىرە.

٣٧٢٨. خەوا خوھشە ل چايلى، بەر زنارا، وەكى مەعر تونەبە.

ئا) رازانا بەر سىا قەيى خوھشە مەعر تونەبە.

٣٧٢٩. خەو برايى مەرنىيە.

ئا) خەو مەرن يەكە.

٣٧٣٠. خەۋ ھەسەن گرانترە، شىتىكە شىرنتىرە.

٣٧٣١. خەو كافرە.

٣٧٣٢. خۇنى شفاتى،

بايى بەر پېرەفاتى،

ھەزارا يەك نايى جقاتى.

٣٧٣٣. خەونەما ل چۈوكا،

قوماش نەما ل سووکا،

شەرم نە ما ل بۈوكا،

ئا) خەونەما ل بچۈوكا،

فەدين نەما ل بۈوكا.

٣٧٣٤. خەو كەو ھەردۇ دەستى مەرف ناكەفە.

٣٧٣٥. خىيالا بىرچىيان_نادە.

٣٧٣٦. خىرەتى ئاقيقىن بەر سى، تاخبۇر نەكىر.

٣٧٣٧. خىى لىرەيە و كلکى لە بەقىدا توز ئەكەت.

(خوه ل ۋەرە، لى پۆچا وى ل بەخدايى توزى رادكە).

٣٧٣٨. خۇى مامەرە و ھىلکەي قاز ئەكەت.

(خوهخوه مەريشىكە، لى ھىكى قازا دكە).

٣٧٣٩. خۆى رېشى نىيە و بە كۆشىتە پى ئەكەنلى.

(رووی وی تونه، لى سەر كۆسە دكەنە).

٣٧٤٠. خۆرتى بچووک ب سالا،

ئەوە كوندر والا.

٣٧٤١. خۆرتى كەربايى كالى زەمانا چىترن.

٣٧٤٢. خۆرتى سەرت حەتا بى سەر حەمدى خوه، حالى وئى دبە حالى سە.

٣٧٤٣. خۆرتەكى زانە، بەرنېرى سەد مىرى نەزانە.

٣٧٤٤. خۆرتق، مەرھەبە،

جل چوو، ما ئابې.

٣٧٤٥. خۆرت ھەنە گولا گۇۋەندانە.

٣٧٤٦. خۆرت حەتا خوه نەحسە،

مینا ۋاركا دەلسە.

٣٧٤٧. خۆشىيا مەرف د سەحەتا مەرقدايە.

٣٧٤٨. خۆشىيا مەرف، عەمرى مەرفە.

٣٧٤٩. خۆف كىشىق، قەدا پېشىق.

٣٧٥٠. خودانى لەزى ھەر پۆشمانە.

٣٧٥١. خودانى جاناتاڭا نامىنە شۇونا وارا.

٣٧٥٢. خولامى بى تىمار ناھى ئاغا خراف دكە.

٣٧٥٣. خولامى مala خوه بە، نەك ئاغى سقرا خەلقى.

٣٧٥٤. خولى ل سەرئى وى سوارى، كوناگەن پەيايتىك.

٣٧٥٥. خورمە ئىبىي بى بەسرا؟

(خورمە دبى بەسلىق؟)

٣٧٥٦. خورتارا سىنۇر تونە.

٣٧٥٧. خورتىا خورتىر ژى ھەنە،

٣٧٥٨. خووننا نەھەق عەردى نامىنە.

٣٧٥٩. خوون بەر خوونى ۋا زەلال دە.

ئا) خوون ب خوونى تى شۇوشتن.

٣٧٦٠. خوون ژ دل تى.

٣٧٦١. خوون ژ نهینۆك تى.
٣٧٦٢. خوونكا دىرا ژى كېم دە.
٣٧٦٣. خوون خوونى نايى شووشتن،
خوون ب ئاڭى تى شووشتن.
٣٧٦٤. خوون نابه ئاڭ.
٣٧٦٥. خوون ئوندا نابه.
٣٧٦٦. خزان حالى خزانما زانه.
٣٧٦٧. خزم ئەگەر گۆشتت بخوات ئەيسىقانت ناشكىنىـ.
(مەرييى تە گۆشتى تە ژى بخوه. هەستوى تە ناشكىنىـ).
٣٧٦٨. خزمى ژنان بەرە - بەرە،
خزمى مىردان دەرىپەدەرە.
- (مەرييى ژنلى بەرە - بەرە،
مەرييى مىرىدى دەرىپەرە).
٣٧٦٩. خنامى - گەرمە - گەرم،
نەيارى - نەرمە - نەرم.
٣٧٧٠. خرابىيا ژن و مىر ژ نەزانىنا وانه.
٣٧٧١. خرابىرن پەھته، لى ئاڭاڭىن زەعەمەتە.
٣٧٧٢. خرافىيا كەلى ناڭ كەلەيدا چىدە.
٣٧٧٣. خرافىيا مالەكىـ،
ئاڭايا گۈندەكىـ.
٣٧٧٤. خرافىيا مەرييا مەرييا ۋا نايى كەشىـ.
٣٧٧٥. خرافىيى ھەر كەس دكارە بکە، قەنجى چەتنە.
٣٧٧٦. خوايى بى مال ھەيە، مالى بى خوھى تونە.
٣٧٧٧. خوا لە سولتان ماھمۇود گەورەتە.
- (خودى ژ سولتان مەحمۇود ژى مەزىتە).
٣٧٧٨. خوا پى به مار نەدات.
(خودى پى نەدە مەعر).

٣٧٧٩. خوا پاسته و پاستى لى خوش دى.
 ٣٧٨٠. خوارزا خال راکره،
 برازا مام ونداكره.
٣٧٨١. خواستن روورهشىكە، نەدان دو روورهشىيە.
 ٣٧٨٢. خوا قىزەب بىگرى لە بىن، نانى شوان ئەخوات.
 (خودى خەزبىا سەرئى بىن بىگەرە، بىن نانى شقان دخوه).
 ٣٧٨٣. خوا قىزەب بىگرى لى مىرولە بالى لى ئەروينى.
 (خودى خەزبىا مووريا بەخوهزە، بالا ددى).
٣٧٨٤. خودى بىكە، مەلەيى ج بىكە؟
 ٣٧٨٥. خودى برا كورى خراب نەدە مەريما.
 ٣٧٨٦. خودى گۆتىيە: "ئەزى دنياڭى چىكىم،
 هنەك بىرچىيىا بىلە وزن،
 هنەك بەرى دىوارا بىدەلزن،
 هنەك ژى ناتقا خارە دېقەدا فەگەفزن".
٣٧٨٧. خودى گۆتىيە: "ئەز ھەرتىتى دكارم، نەزەرا چەعقا نكارم".
 ٣٧٨٨. خودى گۆتىيە: "من بەرەكتە، ز تە ژى ھەركەت".
 ٣٧٨٩. خودى گۆشت ددە مەرقى بى دران.
 ٣٧٩٠. خودى دايە، مرجى زايە.
 ٣٧٩١. خودى دەرد دانە، دەرمان ژى دانە.
 ئا) خودى دەرد ددە، سماقا ژى بەر ددە.
 ب) خوا دەردىش ئەداو، دەرمانىش ئەدات.
٣٧٩٢. خودى دوور دكە، (لى) دەرەوبىن ناكە.
 ٣٧٩٣. خودى دوور دكە، لى بىر ناكە.
 ٣٧٩٤. خودى دېقى: "من دەست، پى، چەعف دانە تە،
 پىشىيا تە ئاڭ، ئاڭرە، خوه نافىئىزى".
 ٣٧٩٥. خودى ددە ب عەلبىا مەزن.
 ٣٧٩٦. خودى ددە، خودى دبە.

٣٧٩٧. خودئ د قەلپانه، نه ب زارانه.
٣٧٩٨. خودئ عەرەبانى مەرا بن پىكى نەخىنى.
٣٧٩٩. خودئ ژ مەريا بستىنە، درانى مەرى پىشىرووكى دا دشىكى.
٣٨٠٠. خودئ زانه شۇون كىزانه.
٣٨٠١. خودىيى ب كىفა خوھىيە.
٣٨٠٢. خودئ يار بە، بلا شۇور دار بە.
٣٨٠٣. خودئ يار بە، برا دنيا تەۋەن نەيار بە.
٤. خودئ يا ھەق نەدە يَا نەھەق.
٥. خودئ يەكە، دەرگە حەزار.
٦. خودئ كەلا چىكىريه سەقە مىرا، نه سەقە ژنا.
٧. خودئ كو ددە سەر ھەف ددە.
- ئا) خودئ كو ددە ھەر ئالى ددە.
٨. خودئ كو دستىنە، سەر ھەف دستىنە.
٩. خودئ كو ئەز دۆر گەريامق، قەرتەل ژى قۇولى تە يە.
١٠. خودئ كوش مەريبا بىرى، سەبىي مەريبا هار دەھ ب كولىنا مەريا دكەفە.
١١. خودئ ل تايى كەتىيايە.
١٢. خودئ مەريبا ژ ئەقل مەھرووم نەكى.
١٣. خودئ مەريبا ژ مالا مەريبا شەرمى نەكە.
١٤. خودئ مەرى ژ نەزەرا چەعقا خلاسکە.
١٥. خودئ مەريبا ژ نەفەردى مەريبا رۇورەش نەكە.
١٦. خودئ مەريبا فەعش نەكە،
فەعش كر، كاش نەكە.
١٧. خودئ پىا پاستىكە، مىنا پىا ھاجەرى، پىا خارا خاركە، مىنا پىا
نەمرووت.
١٨. خودئ پىقى گورى كۆر كولەكىپا دكەھىنە.
١٩. خودئ ساخى، دلى پاستە.
٢٠. خودئ تا ئالا دوور دكە، دەرھو نەكە.

٣٨٢١. خودئ تامارئ عهنيي مهريبيا نه دهتني.
٣٨٢٢. خودئ تو سيارا پهيا نه كه، تو پهيا زى سيار نه كه.
٣٨٢٣. خودئ تهختي دژمن دهقه رووچه.
٣٨٢٤. خودئ فرسنهندئ شيرا نه كى رووفيا.
٣٨٢٥. خودئ فرسنهنگى نه ده مهريي بي فرسنهنگ.
٣٨٢٦. خودئ خير بده خيرخازا.
٣٨٢٧. خودئ خراف بكه بييريا بزنا، جفاتا زنا.
٣٨٢٨. خودئ خراب بكه خنووك،
چا خاسوو، ئوسا ژى بووك.
٣٨٢٩. خودئ هه يه، مه مالى فلانكىسى ئوسا خاري، وكه شيري دিযَا خوه.
٣٨٣٠. خودئ هه فسا مهرف بكه ژ زالما.
٣٨٣١. خودئ هه فسا مهرف بكه ژ نبوبوييا ژ نه بيا.
٣٨٣٢. خودئ هه يه، خهم تونه يه.
٣٨٣٣. خودئ هه قيي نه هه قيي نه ده.
٣٨٣٤. خودئ هه ولا وان ژ دهولى ئافيتبورو.
٣٨٣٥. خودئ چيا بي رهشكۈن نه كه،
رهشكۈنا ژى بي چيا نه كه.
٣٨٣٦. خودئ چيا دېينه، بهرفى سەر داتينه.
- ئا) خودئ چيا دېينه، بهرفى سەر داتينه.
ب) خوا تا كيو نه بىنى بهفرى تى ناكەت.
٣٨٣٧. خودئ چيا ژى تەنلى نه كه.
٣٨٣٨. خودئ شاشى كريي، ميرهتا جينار نه دايي جينار.
٣٨٣٩. خودئ شهر دايي بۇنا مىرا.
٣٨٤٠. خودئ وەكى بده مهريي،
مرىشكا كور ژى كارى دده مهريي.
٣٨٤١. خوه دهريي خەلقىدا مەجييربىنە، خەلقى دهريي تە بشكىنинە.
٣٨٤٢. خوه گران بگەرە، سقڭ نه يە،

دەستى خەلقى شەقك نەبە.

٣٨٤٣. خوه ئەز نە ئۆنچەمە، سالى پىنج جارا بىرۇن.

٣٨٤٤. خوهى ب مالى مرتقان،
نە ب مالى زالمان.

٣٨٤٥. خوهى ئەسلا ئەز ب گۈرى،
مەرييى بى ئەسل مينا كەرى ستۇ مۇرى.

٣٨٤٦. خوهكريا دەرمان نابە.

٣٨٤٧. خوه ل بۇوشىيى بەر بارانى شل دكە.

٣٨٤٨. خوه مەدە بەر دیوارى دەرزى (كەتى)

٣٨٤٩. خومندكارە - نە بى كارە.

٣٨٥٠. خوهندن - رۇنایيىه، جاھلى - تارىبۈونە.

٣٨٥١. خوه تىكى چرا، بەر بشخولى، ديسا ئەۋە.

٣٨٥٢. خوه خوهىكە، پى خوه مەكە ئاڭر.

٣٨٥٣. خوهخوھتى تەعلە.

٣٨٥٤. خوهخوھتى حال زەواج، تەعلايا تتوونىيىه.

٣٨٥٥. خوهخوھ خوه پەسىنى.

٣٨٥٦. خوهش بە ئوعەزىز،

تونە گۈزىر؟

ئا) خوهش بە خان،

چما تونە كۆشتى بەرخان.

٣٨٥٧. خوهشى ئەۋى و خۇرماشى ئەۋى.

٣٨٥٨. خوهش خەبەرە، ھەما مەلۇ كۆتىيە.

٣٨٥٩. خوهش وەلاتە، قازىيى هەقىيى تى تونە.

ھ

٣٨٦٠. ها بېيىز بېيىز،

زمانى تە درىز.

٣٨٦١. ها بکه جه عده، ها بکه جه عده،

وی چیایی سه ر وی چیایی داده،

وهختا خودئ ناده ناده.

٣٨٦٢. هافینی به ره قنه کی، زفستانی نکاری دهستخی.

٣٨٦٣. هافین کو هه یه، دی و باقی فه قیرایه.

٣٨٦٤. هافین هات، باران نه هات.

٣٨٦٥. هایی ل من، هایی،

ئرموش هاتیه ب لبایی،

ناها خوهیی ئرموش بھر تی،

خوهیی لبایی بھر نایی.

ئا) هایی، هایی، هایی،

ھە فرمش هاتھ بھر لفایی،

خودانی لفایی بھر پایی.

٣٨٦٦. هاتیه مە حە لا جنا، پھەلھوان دلیزه.

٣٨٦٧. هاتھ چەنگى من،

تو يى بقینى پەنگى من.

٣٨٦٨. هاتھ جيى من،

رابوو رووئى من.

ئا) هاتم دھوسا تھ،

رابووم رووئى تھ.

٣٨٦٩. هاتی دھردا، شۇشكى بھر دا.

٣٨٧٠. هاتی ژ چوويانه.

٣٨٧١. هات كول، چوو بلبل.

٣٨٧٢. هات مە رېيى مالى،

نهات قەدا سالى.

ئا) ھەكى هات، مالخوى مالى، ھەكى نه هات، زىيانا سالى.

٣٨٧٣. هات - "ھۆ، ھۆ" - نەكە،

- چوو - "هى، هى" - نەكە.
 ٣٨٧٤. هىقىيا يارى ما، بى دووندا.
 ٣٨٧٥. هىيا كو پىس نەبى، پاك زى نابى.
 ٣٨٧٦. هىكا بى ديك حەرامە.
 ٣٨٧٧. هىكەكى قەيخانەكى چىدكە.
 ٣٨٧٨. هىك سەر سىرى ناسەكتە.
 ٣٨٧٩. هىك خوهشە ب خۆى.
 ٣٨٨٠. هىل بکە، ترىل بکە،
 يا خوه بکە، يا ھەۋىل نەكە.
 ٣٨٨١. هىلەك مىرانى رەڤە.
 ٣٨٨٢. هىلينا مشكا بنى ئىبارادا نە.
 ٣٨٨٣. هىلەكە بە بن هنگل ئەبرەزىنە.
 (ھىكا بن بچەنگا خوددا دېرىشىنە).
 ٣٨٨٤. هىلەكەي ئەمرق لە جووجكە سبەينى باشتە.
 (ھىكا ئىرۇز جووجكى سبى باشتە).
 ٣٨٨٥. هىلەكەي بى زەركاي دفرۇشى.
 (ھىكى بى زەركاي دفرۇشە).
 ٣٨٨٦. هى نەبووى ۋارك، هىكى ھەسنى دكى؟
 ٣٨٨٧. هىسەن سارى بادده.
 ٣٨٨٨. هىسترا باش ئالىكا خوه زىدە دكە.
 ٣٨٨٩. هىشتر (ھىستىر) رادىن ھەف،
 ھىشتر و كەر بن لىڭى وان دا دچن.
 ٣٨٩٠. هىشتر چقاىس گەرە زى، ژ دووف كەر دچە.
 ٣٨٩١. هە بۇوك، تونە بۇوك،
 ھەي بۇوكە، تونە نەبۇوكە.
 ٣٨٩٢. هەبۇونا دنى چەعفى دىزمەنا كۆر دكە.
 ٣٨٩٣. هەبۇونا كى ھەڤە، هەر رۆزى جەم وى عەيدە.

- . ٣٨٩٤. ههبوونا مهريا پى خارنا زكا خلاس نافه.
- . ٣٨٩٥. ههبوونا نهزانا، زكى زانا دانه.
- . ٣٨٩٦. ههبوونا جينارا ههفه، معرف پى دسهكنه.
- . ٣٨٩٧. ههبوونا وانا ههيه، سه خايى خوه ناس ناكه.
- . ٣٨٩٨. ههبوونىپا ج تهنگاسى؟
- . ٣٨٩٩. ههبوون ژ مهربىي يه.
- . ٣٩٠٠. ههبوون مهريا دكه ناس،
تونهبوون مهريا دكه نهناس.
- . ٣٩٠١. ههبوون - ستورى ميرانه،
تونهبوون - كوتىبوونه.
- . ٣٩٠٢. ههبوون ههفه، مرن چهكا جنديانه.
- . ٣٩٠٣. ههقال گهرهكى ههقالى دل به،
نه كوههقالى تين به.
- . ٣٩٠٤. ههقالى باش رقزا تهنگايدا كفش دقه.
ئا) ههقال، ههقالى تهنگىي يه.
- . ٣٩٠٥. ههقالى باش سهرفنيازيا مهريا يه.
- . ٣٩٠٦. ههقالى عهزيز ژ براكى خراب چيتىه.
- . ٣٩٠٧. ههقالا معرف پيشيا ريا مهرفه.
- . ٣٩٠٨. ههقالى پيس مهريا زى ب خودرا پيس دكه.
- . ٣٩٠٩. ههقالى ريويا - نانه.
- . ٣٩١٠. ههقالى خاشيا زەعن، يى تهنگايدا كيمن.
- . ٣٩١١. ههقالى خراب كولا كيلهكىي.
- . ٣٩١٢. ههقالى خودرا ساخ بى، ههقالى خوه بسىرە خوددى.
- . ٣٩١٣. ههقالى ههقالان زەعن،
ميرى كرنا كيمن.
- . ٣٩١٤. ههقالتىا مهريا گەرە نه يازكا ۋە،
گەرە يادلا ۋە.

٣٩١٥. هەفالتى دكى راست بکە، خار نەكە.
٣٩١٦. هەفالتى نيرە، سەر ستوئى مەربىايد، وەكە هەف بکشىن.
٣٩١٧. هەقىرى خوه ب دەستى خوه هەقىر بکە.
٣٩١٨. هەقىر چقاس بىسترىتى، نانى وى تەعم دبە.
٣٩١٩. هەۋاراز تۈوكۈم سەمىلە، بەرثىر تۈوكۈم رووپىه.
٣٩٢٠. هەفال هەقىل دەر نەدە، كەس نكارە دەردە.
٣٩٢١. هەف حەسڪرنە بىيىھەبرە.
٣٩٢٢. هەگەر كەسە، شارەك بەسە.
٣٩٢٣. هەگەر نە فەندە، ج دار و بەندە؟
٣٩٢٤. هەگەر تو چۈوئى ناف ملەتك تازى، دەرپى خوه ژ خوه بکە.
٣٩٢٥. هەگەر حەواسە، ئەۋىزى بەسە.
٣٩٢٦. هەيا دلۇپىكى، كە تكا، تكا.
- (ھەيا دلۇپىكە، كونقىتى، نقتى).
٣٩٢٧. هەيا ئەز هين بۇوم، ئەز پىر بۇوم.
٣٩٢٨. هەى دىنيايى، هەى دىنيايى،
عەمرى بۇورى ئىدى نايى.
٣٩٢٩. هەيە ئاگرى مۇقەتى، هەيە ئاگرى زيانى.
٣٩٣٠. هەيلق، هەيلق، بەرفا كەتىيە لاكانا رانافە.
٣٩٣١. هەينى ژن، وھينى ژن، ديسا ژن.
٣٩٣٢. هەيوا گولانى،
خودى نادى بارانى،
پازى كۈوفى ل بەر زانى.
٣٩٣٣. هەى شاخ، هەى شاخ،
چىا ژى دېقىن ئەم چيانە.
- گۆلک ژى جەم گا دېقىن ئەم گانە،
كەدە - گۈودى ئان سالا رابونە،
دەستى خوه دانا سەرقەوزى قەمانە،

- ئوانا زى دېيىن ئەم ئاغى ئىلانە.
 ٣٩٣٤. هەكى با هات بدىرە، هەكى نە هات گوھ بدىرە.
 ٣٩٣٥. هەكى مەرف زن بىنە، برا زنا مىرەكى قەنجبە.
 ٣٩٣٦. هەكەر دز خۆمالە، ھىلە باتالە.
 (ئەگەر دز ز مالى بە ھەوار بەتالە).
 ٣٩٣٧. هەكەر شەرە، بانكە مۇوسا و كەرا،
 هەكەر ھىكروونە، بانكە مەما و ھاروونا.
 ٣٩٣٨. هەكە خودى بدى يەكى عەقد نكارن زى بستىن،
 هەكە خودى نەدقى، عەقد نكارن بدنى.
 ٣٩٣٩. حەلال خۆرى كەم دەسىلاتىيە.
 ٣٩٤٠. حەتا تالى نەبىنىت خۆشى نابىنىت.
 (حەتا نى تەعالايى نەبىنى، خۇھشىي نابىنى).
 ٣٩٤١. هەلا تە ئاڭ نەدىتىيە، خوه پىخاس نەكە.
 ٣٩٤٢. هەلان پەرى مىرخاسانە.
 ٣٩٤٣. هەلھىل نەكە، هەلھىل نەكە،
 ياخلىقى ئەنلىقى، سەرىن ئەنلىقى.
 ٣٩٤٤. هەما تو بىزە چىلەكما مە دزا برىيە.
 ٣٩٤٥. هەميشە دىزمىن خوه سەر خوھرا حەسابكە.
 ٣٩٤٦. هەم ز دىرىئى ما و هەم ز مىزگەفتى ما.
 ٣٩٤٧. هەمین هەمينە، تو بىكىف بىنە.
 ٣٩٤٨. هەمن هەمنە، جە برىئى گەنمە.
 ٣٩٤٩. هەنگۈين بە دەمى تالە.
 (ھەنگۇ ئىدەپ دا تەعلە).
 ٣٩٥٠. هەر بەندە دەردەكى وي ھەيە.
 ٣٩٥١. هەر بەندە وەكە شىرىئى خوه رادبە، پۇودىنى.
 ٣٩٥٢. هەر بەرۋىشكى دەقى خوه دېبىنە.
 ٣٩٥٣. هەرگاڭ لىتى را تابە، كۆچا نايىنە.

٣٩٥٤. هرگئی میر دبی، میرهکی خاس ببه، ئا نا، بمره ژ دنیایی خلاس ببه.
٣٩٥٥. هرگئی مەزنی مالى نه هازره، پرسا خوه ستوونا مالى بکه.
٣٩٥٦. هرگئی مەرف خار بە، خالىئی مەريا راستكە.
٣٩٥٧. هرگئی تو وەعدى خوه بەرەدایي دەرباز بکى، تى ب خوه خوھ خى.
٣٩٥٨. هرگئی خودى بده، مۇۋىزى دكشىنە تىنە،
ئەگەر خودى نەدە، ژنجىرى ئۆتانى دقەتىنە دې.
٣٩٥٩. هرگە تو سەبر ناكى، سەبرى ئاشان ناكى،
تۈئى خوه رەزىلى دنى - ئالەملى بکى.
٣٩٦٠. هر گولەكى بىنەك ژى تى.
٣٩٦١. هر گلېكى - سەبرەكە.
٣٩٦٢. هر دارەك سەر پىنچى خوه شىن دې.
٣٩٦٣. هر دەفەكى پارىكى خوه ھەيە.
٣٩٦٤. هر دەوەنە ئەبى بە دار.
ل بىيا دائەنيشن فەقير و ھەزار.
(ھەر دارەكە تەر پاشى دې دارا تام.
بنى روودنن فەقير - فقارە).
٣٩٦٥. هر دىكەكى ئاغايى سەرگوھى خوھى.
٣٩٦٦. هەرد دنیا بەرى ل ھەقە.
٣٩٦٧. هر دلەكى - رەنگەك، هر مەريكى - بەنگەك.
٣٩٦٨. هەردو رى ژى دېنە گوندەكى.
٣٩٦٩. هەرى نەفسى، هەرى نەفسى،
لا بى كەسى،
تە دل ھەيى من باقىزى ھەفسى؟
٣٩٧٠. هر ئىنېيشەكى ھۆقشەكى خوه ھەيە.
٣٩٧١. هەرزەچەنەيان خستە ناف ئاگر ئەيپوت دارەكەي تەرە.
(زەفرەك كرنە ناف ئەگر، دكوت دارى تەرە).
٣٩٧٢. هەرىك ب عەسلى خوه.

۳۹۷۳. هر کاره بیژه، لئى نکاره بکە.
 ۳۹۷۴. هرکى دەشتە، هەركى زۆزانە،
 روحى پىز_شفانە.
۳۹۷۵. هر كەس ئانگۇرى دلى خوه رى دچە.
 ۳۹۷۶. هر كەس بېرى تەۋىشىق ددە خوه.
 ۳۹۷۷. هر كەس ب گازا خوه جاو دېيە.
 ۳۹۷۸. هر كەس ب دەردى خوه دبلە.
 ۳۹۷۹. هر كەس دەردى وى پى زەممەتە.
 ۳۹۸۰. هر كەس دەوسا لىنگى خوه دكە.
 ۳۹۸۱. هر كەس دكى گۈريا شىرى خوه.
 ۳۹۸۲. هر كەسىك پەرى تائووسى ئەۋى، ئابى زەممەتى سەفەرى ھندستان بکىشىن.
 (كى كو دخازە پەرى وى تاشىسى ھەبن، گۇتى زەممەتا سەفەرا چووينا
 ھندستانى بکىشىن).
۳۹۸۳. هر كەس دچە حەمامى، گەرەكى مەشا وى زانبە.
 ۳۹۸۴. هر كەسەك ھۆستى شوخولى خوه يە.
 ۳۹۸۵. هر كەسەك چالە بۆ يەكىك ھەلکەنلى خۆى تىيى ئەكەۋىن.
 (كى چەعلۇ كىترا دكۆلە، ب خوه دكەۋى).
۳۹۸۶. هر كەسە چاودروانى توپشۇرى خەلق بى، لە برسا ئەمرى.
 (چەعفى كى دەرى خەلقى يە، وئى ژىرىچىنا بىرە).
۳۹۸۷. هر كەسەك شىنى سەر مريى خوه دكە.
 ۳۹۸۸. هر كەس كەرا خوه دازق.
۳۹۸۹. هر كەس لە كراسى خۆيا پىاواه.
 (ھەركەس كراسى خوه دا مىرە).
۳۹۹۰. هر كەس لە هەر چى بىرسى، لىتى ناخەلەسى.
 (كى كۈز چ بىرسە، ژى خلاس نابە).
۳۹۹۱. هر كەس مىغانى عەمەلى خوه يە.
 ۳۹۹۲. هر كەس نکاره دۆست-دۇمنى خوه ژەڭ ناس بکە.

٣٩٩٣. هر کەس رەفيقى خودرا دگەرە.
 ئا) هر کەس ھمبەردى خودرا دگەرە.
٣٩٩٤. هر کەس پۇيى تانگا خوددا دېينە.
 ٣٩٩٥. هر کەس سەر مەريى خوھ دگرى.
 ٣٩٩٦. هر کەس سىنۇرى خوددا شىئە.
 ئا) هر کەس ل سەر زىلى خوھ خەدەرە.
 ب) هر سەيەك ل بەر دەريي خوھ دەريي.
٣٩٩٧. هر کەس وەكە شىرى خوھ.
 ٣٩٩٨. هر کەس وەكىلى نەفسا خوھ يە.
 ٣٩٩٩. هر کەس وەقى مىزىنا خوھ.
٤٠٠٠. هر مەرقەكى ليكا وى سەر بىقلا وى شىرينىه.
 ٤٠٠١. هر مەريكى خەيسەتكى وان ھەيە.
 ٤٠٠٢. هر نشووفىك ئاروازىكى ل بەرە.
 ئا) هر سەرقىيامەك سەربەر زىئەك ل پىشىتىيە.
 ٤٠٠٣. هر پارى تى جووتىنى، هر پرس نايى گۆتنى.
 ٤٠٠٤. هر پەنجەيەك خويىنى خوئى لى دى.
 ٤٠٠٥. هر رەنگ - رەنگەكە،
 بەدرەنگ ژى رەنگەكە.
 ٤٠٠٦. هر قۇزى گەلەك تەحىبىي هەنكىيە.
 ٤٠٠٧. هر سەبرەك خىرەك پىرانە.
 ٤٠٠٨. هر تو نەگەھىشتى دەولەتىا، دەوسا وارى دەولەتىا دايىنە.
 ٤٠٠٩. هر تىشتى ب زرافى،
 مەرف ب ستورى.
 ٤٠١٠. هر تىشت ب مەربى چىدبىي، جۆت مەربى چىنابى؟
 ٤٠١١. هر تىشت دەستى ھۆستايى خوددا مەلولە.
 ٤٠١٢. هر تىشت دەفرە رەفى خوھقا.
 ٤٠١٣. هر تىشت ل ھەيىم دنهىرە، لى ھەيام تو تىشتى نانھىرە.

٤٠١٤. هەر تىشت خۇدەشە وەعدى خۇددا.
٤٠١٥. هەر تىشت وەعدى خوھ زانە.
٤٠١٦. هەر خانەك دلى خۇددا سلتانەكە.
٤٠١٧. هەر خرابىكى قەنجىكى پەيە.
٤٠١٨. هەرچا بەرى، گولا زەرى.
٤٠١٩. هەرچا ل گىـكەنەمە.
٤٠٢٠. هەرچا مالىـ وى پەـ،
نۇتلانى كەرەكى سەمکورە،
وەختا دىوانادا دىزەـ،
- خەبەرداـنا وى خەلقى لال و دورەـ.
٤٠٢١. هەرچا مالىـ وى هەندكە،
مینا شىرەكى چار گورچكە،
خەبەرداـنا وى خەلقى كەفەر و كۆچكە.
٤٠٢٢. هەرچا مـ كـر - با و بارانى بـرى،
بـەندـا سـەرـ من حـەسـابـكـرى.
- ئا) هەرچـيا من دـكـرـ،
بـ ئـاقـلىـ من با دـبـرـ،
من نـزاـنـبـوـوـ خـۇـدـىـ تـالـاـ لـ دـەـقـتـەـ دـكـرـ.
- بـ) هەرچـا توـكـرىـ، توـزـىـ تـرـىـ باـيـىـ بـرىـ،
لـىـ نـزاـنـىـ بـەـنـدـىـ حـەـسـابـكـرىـ.
٤٠٢٣. هەرچـا هـىـكـ، خـۇـدـىـ چـىـكـهـ.
٤٠٢٤. هەرچـىـ بـەـرـزـ بـەـفـرىـ، پـىـا ئـەـتـرىـ.
٤٠٢٥. هەرچـىـ دـەـرـدىـ خـۇـدـ دـېـپـىـزـ،
توـزـىـ تـرـىـ ئـەـوـ دـەـنـگـبـىـزـهـ.
٤٠٢٦. هەرچـىـ ژـ روـوـقـىـ دـوـورـهـ، گـولـ نـوـورـهـ.
٤٠٢٧. هەرچـىـ كـەـسـىـ مـلـەـتـىـ خـۇـدـ نـەـجـەـبـىـنـهـ،
وـىـ خـۇـدـ مـىـنـا زـەـنـگـلـىـ دـىـرـا بـچـنـگـىـنـهـ،

- وئى كاسا ژەعرىق سەر خوددا وەلگەرينىه.
- ٤٠٢٨ . هەرجى كەسى تەركى ئەدەت بىمەشىنە،
وئى دەردى كۆتىبۇونى جانى خوه بېفينىه.
- ٤٠٢٩ . هەرجى لاچك سپىنە - باجىنە،
هەرجى كۆلۈس سىرینە - حەجىنە.
- ٤٠٣٠ . هەرجى لە دىزەدابا، بە ئۆسکۈ دەردى.
- ٤٠٣١ . هەرجى لە مشك بىي، جەوال ئەدرى.
(ئەگەر ژ مشكە، وئى چاۋىل قولكە).
- ٤٠٣٢ . هەر چىلەك تى دۆتنى،
لى ھەر گلى نايى گۆتنى.
- ٤٠٣٣ . هەرجى نە ل مالە،
نزانە ب ھەوالە.
- ٤٠٣٤ . هەر شىرەك ب لەپى خوهىيە.
- ٤٠٣٥ . هەر شوخول سىرىيدا چەتنە.
- ٤٠٣٦ . هەر جانەك د دلى خوهىي خوه دا سولتانەك.
- ٤٠٣٧ . هەر جى نە ژ خوددىرا بە، خودى ژى نە ژىرا يە.
- ٤٠٣٨ . هەر جىھىك توبچى، مالەكى ژ خوهىرا چىكە.
- ٤٠٣٩ . هەر قازى - ژ ئاقلى خوه رازى.
- ٤٠٤٠ . هەر قەزىيەك شىرەتكە.
- ٤٠٤١ . هەر وەختەكى حوكومەكى وئى ھەيە.
- ٤٠٤٢ . هەرىكىرن ھەيە بەلايە.
- ٤٠٤٣ . هەرە دوور، وەرە دروست.
- ٤٠٤٤ . هەرە مىقانى گورا، لى بى سە مەچە.
- ٤٠٤٥ . هەرە مىشە،
ھلدە پىشە.
- ٤٠٤٦ . هەرە جىيى نەناس،
پايى خوه بەدە خاس - خاس.

٤٠٤٧. ههره، وده ماشى ته دو پهراه.
 ئا) ههره وده، باهایى تا چار پهره.
٤٠٤٨. ههرقىر دچه ئافى، ساخ نايى.
٤٠٤٩. ههسان ئەدا لە بنى پىيى.
 (دوروزان دده ل بن پىيا).
٤٠٥٠. ههسپا بۆز وەختا بىست سالى بۇو، برا دكاره بفروشە برى.
٤٠٥١. ههسپا بن خوه نەدە كورى خوه ژى سيار بە.
٤٠٥٢. ههسپا خەقاتكار جەھى خوه زىدە دكە.
 ئا) ههسپى چى (باش) ئىممى خوه زىدە دكە.
- ب) ههسپى چى ئىممى خوه زىدە دكە، ههسپى كۆتى كىم دكە.
٤٠٥٣. ههسپا خەلقى سيار نەبە، تى زوو پەيا بى.
٤٠٥٤. ههسپا هەركەسى ئانگۇرى بەختى وي دېزە.
٤٠٥٥. ههسپا چى قامچىيا ل خوه ناخە.
٤٠٥٦. ههسپا قۆلای، تەزىي توولە، هەردو ژى يەكن.
٤٠٥٧. ههسپ ب هەۋسارا، مىر ب قرارا.
٤٠٥٨. ههسپ دېزە، سىيار پەسنا دده خوه.
٤٠٥٩. ههسپا باقى كور ۋەشارتن نابە.
٤٠٦٠. ههسپى مەرقى خايىن حەتا سىرى نابەزە.
٤٠٦١. ههسپى مرنى ههسپەكى بۆزايە.
٤٠٦٢. ههسپى نىر ژ ھونورا دشەھى.
٤٠٦٣. ههسپى تو رەفاندى؟
٤٠٦٤. ههسپى خوه نەعلکە، پاشى رىيا خوه حەسابكە.
٤٠٦٥. ههسپى چى زقرا لەخما دەرىكەۋە.
٤٠٦٦. ههسپ كو هەيءە، مەرازە.
٤٠٦٧. ههسپ نەكرييە، ئافرى چىدكە.
٤٠٦٨. ههسپ ئۆمدا مىركى فەقىرە.
٤٠٦٩. ههسپ سىيارا مىرخاس دكە، هەبوون مەريما زەنگىن دكە.

٤٠٧٠. هەسپ سیارى خوه ناس دكە.
٤٠٧١. هەسپ تونه، زين دخەفتە.
٤٠٧٢. هەسپ و رەقاس؟
٤٠٧٣. هەسپ و قانتر دكەنە شەر، كەر د كەفە ئۆرتى.
٤٠٧٤. هەچى ئەف دىبا ھەيءە، ملکى كۆتەكايە.
٤٠٧٥. هەچى ئاخا وى نىنە،
نامووس و دىنىٽ وى نىنە.
٤٠٧٦. هەچى دەربا خوه ھېفشارد،
ب بىرىنى خوه ھەسىساند.
٤٠٧٧. هەچىي نە ل مالەكى، نزانە ھەوالەكى.
٤٠٧٨. هەچى ژارە ل ھافىنى، ژ سارە.
٤٠٧٩. هەچى نە ل گۇۋەندىتى، خوهش رەقاسە.
٤٠٨٠. هەچى نىسکە نە بەرە، نە پشتە.
٤٠٨١. هەچى چەعڭ زەرە، گشىك نەزەرە.
٤٠٨٢. هەچى شوخولەك ل بەرە، كونەكى، كەرە.
٤٠٨٣. هەق ئاڭ رادەوەستىنىـ.
(ھەق ئاڭى دە سەكناندىـ).
٤٠٨٤. هەقدار لە هەقى خۆى وازدىنىـ، شاهيد واز ناهىنىـ.
(خايىـ هەق دەست ژ هەق دكشىنە، شەعدە دەست ژى ناكشىنە).
٤٠٨٥. هەقى دىينا مەرييـ كىيغىخوش تىئن دەر.
٤٠٨٦. هەقى عەلى دخازى وەلىـ.
٤٠٨٧. هەقى من نەھقى منرا نامىنە (نەمىنە).
٤٠٨٨. هەقى من هازر بىدە، برا پىۋازەك بەـ.
٤٠٨٩. هەقىيـ بن نەھقىيـدا بارەـبارەـ.
- ئا) هەقىيـ دەست نەھقىيـ دا بارەـبارەـ.
٤٠٩٠. هەو دىتىيـ، خودىـ رېتىيـ.
٤٠٩١. هەويىنىـ نۆقازان شىرەـ.

(هافینا ته‌زه، به‌روش تزه شیره)

٤٠٩٢. هه‌وی هاته سقدهری،

ته‌عنی دانه جهگه‌ری.

٤٠٩٣. هه‌وی - هه‌وی دندکی قه‌وی.

٤٠٩٤. هه‌وری به گرمه - گرم بارانی لئی نایی.

٤٠٩٥. هه‌وسا خوه مووریا کوله‌ک بکه، مووری کو دلکه، وئی چیا خه‌ش‌بکه.

٤٠٩٦. هیفیا یاری مایه، بی زن مایه.

٤٠٩٧. هیف هیفه، عه‌ببا لیه.

٤٠٩٨. هیف و بوقزن پادشی دنی.

٤٠٩٩. هینبوون نیشقا چه‌عثایه.

٤١٠٠. هین ده‌قی ته که‌رمه، ده‌نگ که.

٤١٠١. هین کو خوهش، خیتر زانبه،

مر، شوندنا تم خوه خه، فیده نینه.

٤١٠٢. هینکریبا - هین نه‌که،

هین دکی - بیر نه‌که.

ئا) هین نه‌کریبا - هین نه‌که،

لئی ته هینکر - بیر نه‌که.

ب) "هیوو - مه‌که، ته" هیوو - کر، قهت دینگ مه‌که.

٤١٠٣. هین مهین نه‌کریه، ئالف چىدکه.

٤١٠٤. هیجاتا نمیزکارا - پیخاسبوونه.

٤١٠٥. هۆل کو هاته به‌کاشتی، گەرەکتی درپې لئی نه‌هیووشینی.

ئا) حەتا هۆل نه‌یی به‌کاشتی، لىگ لئی ناكەفه.

٤١٠٦. هوندور م دشەوتینه، دەورا خەلقى دشەوتینه.

٤١٠٧. هورمى كەت، پۆچك هەفزار.

٤١٠٨. هۆستە ناجار،

وەردە رازى وەکه هەر جار،

خودى يەکه، دەرگە - حەزار.

٤١٠٩. هۆشە - هۆشە، ئاخريا شەرق بۆشە.
٤١١٠. هۆشتىر و حەمام؟ مەيمۇن و عەبا؟
٤١١١. هووكى دكىنە مۇوكى.
٤١١٢. هوور بازق، كيور بازق، دەويىر مەيىشىنە.
٤١١٣. هوور بىكىر، دوور بىكىر،
كۈور بىكىر، شۇور بىكىر.
٤١١٤. هوور هوور كا نەگەھىشىتە گىرگىكا.
٤١١٥. هىزكىن عەمرەكى زىيەدە.
٤١١٦. ھلەكتق، داكەتق، ھى ب خوه كەتق.
٤١١٧. ھم دىنە، ھم شىئر.
٤١١٨. ھم ژىن، ھم ژان،
ھم مەلھەمى دلان،
ھم دەردى بى دەرماننى.
٤١١٩. ھم زىيارەتە، ھم توجارەت.
ئا) ھم زىيارەت و ھم تجارەت.
٤١٢٠. ھم ل مىزگەفتى و ھم ژى ل كلىسى.
٤١٢١. ھنگا من نەخە،
دەنگا من دەرنەخە.
٤١٢٢. ھنگى دنیا خراب دې،
مالا ترچۇ ئاتا دې.
٤١٢٣. ھنگى رووفى دەملسە، قەفرىك زىيە لى دكەفە.
٤١٢٤. ھنگى سەرى مىرۇ مەزن دې، خۇونا مىرۇ عەجىبىا دېينە.
٤١٢٥. ھنگە تايىكى، تىزى خانىكى،
٤١٢٦. ھنگى ھافىنە، دەعواتا شىيخ عەلەدەينە،
ھنگى پايىزە، دەعواتا شىيخ عەقدەلەزىزە.
٤١٢٧. ھنگە دوخوھ، مىشا بەرى خەلقى دە.
ئا) هنا ھنگە خوار، مىشا ب هنا دادا.

٤١٢٨. هندی پتره - چیتره.
 ٤١٢٩. هندکا - هندک، زدهفا - زدهف.
 ٤١٣٠. هندکیرا نهفیتی شکر، گلهکیرا نافیتی شکر.
 ٤١٣١. هندک - رندک.
 ٤١٣٢. هندک خبهرد، زدهف ببهت.
 ٤١٣٣. هن دکن، هن دخون.
 ٤١٣٤. هنه زای ب جهله بن،
 کوفیید سییری عهله بن،
 دشی ئەمئی بوخون مەخەلبن.
 ٤١٣٥. هنه کا ئاشا موو دەست ناكەفه،
 هنه کر زى هەفرمۇش قايىل تابن.
 ٤١٣٦. هنه کا - مرنى، هنه کا - كېف كىنى.
 ٤١٣٧. هنه ک دکن، نامووس هنه کارا دەمینه.
 ٤١٣٨. هنه ک دخازن پازىن، عەردى زىيە دەست ناكەفه
 هنه کر زى ئاشا خاره، دېۋەدانه.
 ٤١٣٩. هنه ک دخەنلىق، هنه ک دخەرقىن.
 ٤١٤٠. هنه ک دخون - خودى ئادى دا،
 هنه ک ناخون - خودى ددى دا.
 ٤١٤١. هنه ک مەۋڑىن - نەترن،
 هنه ک گۈوزن - خىرىن.
 ٤١٤٢. هنه ک جانىن، ما هنه ک بادىجانىن.
 ٤١٤٣. هنكارا كوله، هنكارا گوله.
 ٤١٤٤. هن مار چووجىكە سىرە بچەلقىنە.
 ٤١٤٥. هن نەمرىن، هن نازەوجىن.

ح

٤١٤٦. حاكمى خوه خوه ناث خوددا خراف دې.

٤١٤٧. حەقسا خوه ژ مۇورىيا كولەك بکە.
٤١٤٨. حەفت ئاژن كەرى ھەنە، ل بەر ئاۋى ئاشا بىر دىكى.
٤١٤٩. حەفتارە، خاش فتارە.
٤١٥٠. حەقى عەرد عەزمىن زانى، گۆشتى بن بىرندىدا نزانى؟
٤١٥١. حەقى تىرا كايىچىيەن.
٤١٥٢. حەفت كلامى ھورچى ھەنە ل سەر ھولىيەنە.
- ئا) حەفت خەبىرى ھەرچى ھەنە، ل سەر سىيىخ تەلەكىنە.
٤١٥٣. حەفت نەقلامالا خوا سەكە، پاشى ھەرە مالا جىرانا.
٤١٥٤. حەفت سالا يەك دلکەتە بشکولەكى حەفت سالا خايىر، ئاخىرىنى دا ھووركر نافا شىر ۋەخوار.
٤١٥٥. حەفت سالان سالاكى سان.
٤١٥٦. حەفت تەعزىزى تە تۈولەكى من ناڭرە.
- ئا) حەفت تەعزىزى تە رووفىيەكى من ناڭرە.
٤١٥٧. حەفت خوه گۆرييەك نەھۇوناندىن ژ برايى خودۇ.
٤١٥٨. حەزار دۆست كىمەن، دىزمەنەك پەرە.
٤١٥٩. حەزار نەوال ھەيە، سەرئى وان حەزار نەوالا تى دېرە نەوالەكى دىسەكەنە.
٤١٦٠. حەزار پەزى دەوريش ل چۆلىبە،
حەزار كىسى مۇركىرى ل عەردىبە،
برا پۆكى ئاۋى ئەپەنەكى دەرىپە.
٤١٦١. حەزار سالى دىنى بى،
مال زىرالا خنى بى،
پۆزەكى تى مىقانى قەبرى بى.
- ئا) حەزار سالى ژ دىنى كاركى،
پادشاتىيى مىرى، حەتا شامكى،
تى پۆزەكى كاسا مرنى تەعمىكى.
٤١٦٢. حەزار فەنى باشقەبە، يەكى ويى ژ باشقى بە.
٤١٦٣. حەزار شۇرى شۇرەكى دېرە.

٤٦٥. حەزىران - حىزا تەيرانە،
ئادارە - دەول دارە،
نۇسان - دەو جەم حەموو كەسان.
٤٦٦. حەيا زار نەگرى، دىچچك نادە.
٤٦٧. حەيا م ئاقلىخوه ناس كر.
م عەمرى خوه خلاس كر.
٤٦٨. حەيا سەرى ساخ دەينە،
چەعەف عەجىبا دېينە.
٤٦٩. حەيفا قى دەستى دەستى دىنى نايى.
٤٧٠. حەيفا تە وەلاتى، پادشاھى بى باشەرە.
٤٧١. حەيفا هيۋەرۇنا، شەقا رەش ل پىيە:
٤٧٢. حەيفا جوانىي (جاھلیي)، پىرى ل رىيە،
حەيفا هيۋەرۇنى شەقى رەش ل پىيە.
٤٧٣. حەيف پىش حەيفى ۋا.
٤٧٤. حەيف، پىز دلا ناچە دلا.
٤٧٥. حەيونى پىر بەر دەرى نەزانىيە.
٤٧٦. حەكيم ئەوه، ئىيد كۆبرىنى ل خوه دېينە.
٤٧٧. حەموو دۆستا دۆست حەساف نەكە،
حەموو دېمىن ژى دېمىن حەساف نەكە.
٤٧٨. حەموو كەسىرا دان و ستاندى نەكە.
٤٧٩. حۆكمەت دل بکە، وى چىا راست و دۈوز بکە.
٤٨٠. حەلائى بەندامىرانە.
٤٨١. حەلائى ژ شىريزى چىتابە.
٤٨٢. "حەلاؤ، حەلاؤه" دەڤ شىريين نابە.
٤٨٣. حەميزكە، لىپىرنەكە.
٤٨٤. حەمدانە، گا و گۆلک دەردانە،

- ئەو مانە، ئەو خەردانە.
 ٤١٨٥. حەموو زانن پۆلا ھەسنە، لى خوه خوه خوه مەپەسنسە.
 ٤١٨٦. حەموو كەسيك گۆشتخورە، ھەر ناڭى گور بەدنافە.
 ٤١٨٧. حەموو كەس نانى خۆش ئەۋى، بەلام وەك شوان نايگىرى ب سەر دلىەوە.
 (نان حەموو كەسى خوهش تى، لى تو كەس مىيىنلىنى شۇقىن وى سەر دلى خوه خوهى ناكە).
 ٤١٨٨. حەموو كەس رېسىنى خوه دخوه.
 ٤١٨٩. حەموو مىر_مىر نىنە، حەموو شىير_شىير نىنە.
 ٤١٩٠. حەموو مەلەك ھەنجىرخۇر بوايە، ھەنجىر بە دارەوە نە ئەما.
 (وەكى حەموو تەريدا ھېزىر بخورانا، ھېزىر سەر دارا نەدما).
 ٤١٩١. حەموو رېيىھەك ئەچىتەوە سەر بانە.
 (ھەر رېك دچە سەر شىئىلەكىتى).
 ٤١٩٢. حەموو رىيا دزانى، رىيا بازارى نزانى؟
 ٤١٩٣. حەموو سەمىلىسۇرەك حەمزە ئاغا نىنە.
 ٤١٩٤. حەموو تەير و تەوال دوزمنى سەردى كەويىھە، كەۋىز بە خوه دژمنى سەردى خوه يە.
 ٤١٩٥. حەموو خوردىيەك ئاڭ نىنە،
 حەموو چىراوىيەك جاڭ نىنە.
 ٤١٩٦. حەموو چىلەك تىن دوقۇن،
 حەموو خەبەر نايىن گۆتن.
 ٤١٩٧. حەموو شتىك بە خوى، خويش بە مەعنە.
 ٤١٩٨. حەسابى مال و سووکۆت ل ھەف دەرناكەشىن.
 (ئا) حەسابى ماللى ل چارسۇرى كىيم دەركەت.
 ٤١٩٩. حەسەن كەچەل - كەچەل ھەسەن.
 (ئا) ھەسەن، ھا كەل ھەسەن.
 ٤٢٠٠. حەسن بجۇو، خوا ھەوجىئى كەسى مەكە.
 ٤٢٠١. حەسن دكوتىن گەرمە - گەرمە،
 مىردا دكوتىن نەرمە - نەرم.

٤٢٠٢. حەسنى بى ئەساس،

چقاـس دـکوتـى، نـه دـبـه كـيـلـهـنـدـى، نـه دـبـه دـهـعـسـ،

ئـا) حـەـسـنـى نـه ئـەـسـاسـ،

نا دـبـه تـهـقـرـ، نـه دـبـه دـهـعـسـ.

بـ) حـەـسـنـى نـهـمـ خـاسـ،

نه دـبـه كـيـرـ، نـه دـبـه دـهـعـسـ.

٤٢٠٣. حەسنى نەخەبـتـهـ، زـوـوـزـەـنـگـ دـگـرـهـ.

٤٢٠٤. حەـسـنـقـ، بـ خـۆـبـپـەـسـنـقـ،

٤٢٠٥. حـەـسـنـ چـقاـسـى دـخـەـبـتـهـ، هـاـقـاسـى دـبـرـقـهـ.

٤٢٠٦. حـەـتاـ ئـادـهـمـ پـىـ زـانـنـ، زـوـىـ پـىـدـهـ تـشـتـهـكـ جـەـمـ تـهـ هـەـيـهـ، بـىـزـهـ.

٤٢٠٧. حـەـتاـ باـلـ خـوـهـدـىـ دـهـسـتـ سـەـرـ دـهـسـتـانـهـ.

٤٢٠٨. حـەـتاـ بـەـلـەـنـدـ تـونـهـ فـەـ دـزـ نـكـارـهـ دـزـيـنـ بـكـهـ.

٤٢٠٩. حـەـتاـ بـوـوـكـ خـەـمـلىـ،

دـەـعـوـاتـ بـەـتـايـ.

ئـا) حـەـتاـ خـانـمـ خـەـمـلىـ،

دـەـفـ وـ دـەـعـوـاتـ كـەـمـلىـ.

٤٢١٠. حـەـتاـ دـەـرـيـاـ نـەـكـۆـتـىـ، بـەـرـ تـهـ قـەـنـابـهـ.

٤٢١١. حـەـتاـ دـۆـنـ نـەـكـەـفـهـ چـراـيـىـ، چـراـ رـۆـنـايـ نـادـهـ.

٤٢١٢. حـەـتاـ گـەـنـمـ فـرىـكـهـ، مـەـلـهـ شـرىـكـهـ.

٤٢١٣. حـەـتاـ گـۆـلـكـ نـەـكـەـ مـزـەـ مـزـ، چـىـلـەـكـ بـەـرـ وـىـ نـاـچـهـ.

٤٢١٤. حـەـتاـ دـەـرـدـىـ مـەـرـيـاـ تـونـهـ فـەـ، مـەـرـيـ نـكـارـهـ كـلاـمـاـ بـىـزـهـ.

٤٢١٥. حـەـتاـ زـارـ نـەـگـرىـ، دـىـ بـىـسـتـانـ نـادـىـ.

ئـا) حـەـتاـ زـارـقـ نـەـگـرىـ، دـىـ بـىـسـتـىـنـ نـاـقـىـزـهـ دـېـقـ.

٤٢١٦. حـەـتاـ زـەـلـالـ نـەـبـهـ، بـەـلـوـوـ نـابـهـ.

٤٢١٧. حـەـتاـ كـوـ دـلـ نـەـشـەـوـتـهـ زـ چـەـعـقاـ هـىـسـرـ نـايـىـ.

٤٢١٨. حـەـتاـ كـۆـكـ بـىـنـهـ حـالـىـ زـارـاـ،

زـارـىـ هـەـرـنـهـ مـەـعـزـهـرـاـ.

٤٢١٩. هـتا كـراسـيـ تـه بـشـهـوتـهـ،
جـانـيـ منـيـ بـشـهـوتـهـ.
٤٢٢٠. هـتا مـالـيـ منـ خـرـافـ بهـ، بـرا زـكـيـ منـ خـرـافـ بهـ.
٤٢٢١. هـتا مـالـخـوـ دـزـيـ گـرـتـ، دـزـ مـالـخـوـ گـرـتـ.
٤٢٢٢. هـتا مـهـرـيـ كـهـسـيـثـهـ، كـاـزـيـ خـوـهـدـيـ دـكـهـ،
مـهـرـيـ دـهـولـهـتـيـ بـوـ گـازـيـ خـوـهـدـيـ نـاكـهـ.
٤٢٢٣. هـتا مـهـرـيـ نـهـچـهـ دـيـهـارـيـ گـورـيـ، مـرـنـ نـاكـهـفـ بـيرـيـ.
٤٢٢٤. هـتا مـهـ تـرـشـ كـرـ، خـلـقـيـ پـيـثـاـ دـاـ.
٤٢٢٥. هـتا مـ ئـاقـلـيـ خـوـهـ نـاسـكـرـ،
ماـلـكـ لـ خـوـهـ خـلاـسـ كـرـ.
٤٢٢٦. هـتا مـريـيـ مـهـرـيـاـ نـهـكـهـ بـيـرـاـ مـهـرـيـاـ گـريـيـ مـهـرـيـاـ نـايـيـ.
٤٢٢٧. هـتا مـرـنـيـ، چـعـفـ لـ كـرـنـيـ.
٤٢٢٨. هـتا مـ تـيـ بـيرـيـ،
لـ منـ حـهـرامـ بـهـ ئـاخـ وـ ئـافـاـ جـزـيرـيـ.
٤٢٢٩. هـتا نـهـفـهـ قـالـ، نـافـهـ مـالـ.
٤٢٣٠. هـتا نـهـكـهـفـيـ گـوـفـهـنـدـيـ، خـوـهـ نـاهـهـزـينـيـ.
٤٢٣١. هـتـانـيـ دـلـ عـهـلامـيـ دـلاـ نـهـكـنـ،ـ حـزـكـرـنـ نـاكـهـفـهـ ئـورـتـاـ دـلاـ.
٤٢٣٢. هـتا سـهـ هـهـسـتوـ نـهـكـوـزـهـ (ـنـهـخـوـهـ)، دـارـ لـ سـيـرـيـ نـاكـهـفـهـ.
٤٢٣٣. هـتا توـهـلـاتـيـ بـكـيـ، خـلـقـيـ شـكـهـفـاتـيـ بـكـهـ.
٤٢٣٤. هـتا توـجـهـعـنـهـمـيـ نـهـبـيـنـيـ، جـنـهـتـ تـهـ خـوـهـشـ نـابـهـ.
٤٢٣٥. هـتا فـيـلـاـ پـاشـيـتـيـ تـيـ، فـيـلـاـ پـيـشـيـتـيـ دـچـهـ.
٤٢٣٦. هـتا توـوـئـ دـارـيـ ئـافـ نـهـدـيـ، ئـهـودـ دـارـ بـهـ نـاـگـرـهـ.
٤٢٣٧. هـتا خـهـبـهـرـ نـهـيـ سـهـرـ مـهـرـفـ، گـهـرـهـكـ مـهـرـfـ خـهـبـهـرـ خـوـهـ نـهـبـيـزـهـ.
٤٢٣٨. هـتا خـورـتـ ژـارـبـنـ، ژـارـ وـيـ بـمـرنـ.
ئـاـ) هـتا قـالـنـ زـرـاـفـهـ، زـرـاـفـ وـيـ بـقـهـتـهـ.
٤٢٣٩. هـتا خـوـونـ ژـ دـهـسـتـيـ تـهـ نـهـيـيـ، دـلـيـ تـهـ نـايـيـشـهـ.
٤٢٤٠. هـتا هـهـفـرـازـ نـهـكـهـفـهـ بـهـرـ تـهـ، قـهـدـرـيـ بـهـرـزـيـرـاـ نـزاـنـيـ.

٤٢٤١. حهتا چەعفەکى دەرمانكى، ئى دنى كۆر كر.
٤٢٤٢. حهتا شىلۇو نە بە، زەلال نا بە.
٤٢٤٣. حهتا شورى كشاندىنى و شورى لىدانى زى هەيامەكە.
٤٢٤٤. حهتا جىنارا ناس نەكى، مالا خوه جەم چىنەكە.
٤٢٤٥. حهتا جىنار ناس بىكى، وى مالا خوه خراف بىكى.
٤٢٤٦. حەجىۋەچە حەجىدا،
سۆلا خوه مەقەتىنە رېدا،
حەجا تە ئەوه، توى تىدا.
٤٢٤٧. حەجى ھەرە ئىش، بارى وى باجك ژى بە، دۆرا وىئى بىـ.
٤٢٤٨. حەولە ب سەبر چىدبه.
٤٢٤٩. حوبى دلا تەرتى پەسارىيى دخە پاشلا.
٤٢٥٠. حوب شىرى تۇ گرتىيە، تە خۇھىيەنە كر وى ترشبە.
٤٢٥١. حوكومى زارا ژ حوكومى پادشا مەزترە.
٤٢٥٢. حورمەتا بەندىا - چەك و پحالە.
٤٢٥٣. حورمەتا مەرييا دەستى مەرييا دا نە.
٤٢٥٤. حورمەت گۇشتى (جانى) ئىسىنە.
٤٢٥٥. حورمەتىپا منەت تونە.
٤٢٥٦. حورمەت ھەيە بۆي خۇھىيە.
٤٢٥٧. حورمەت حورمەتى دخازە.
٤٢٥٨. حوتق، تى نەها بىتى بەر جوتق.
٤٢٥٩. حلى چاند، فرنى كەت.
ئا) زۇو چاند، بىكىر دەركەت.
٤٢٦٠. حرچا نۆ نايى پايىـ.
٤٢٦١. - حرچى، ژ كو تىيى؟
- كايىـ!
- كوتكى ژ كو تىيى؟
- ژ دەوسا دايىـ.

٤٢٦٢. حرجه کوره، يان گارسى بى سەربىيە؟
٤٢٦٣. هرج ژى زانه گارسى بىسەربىيە، گارس ژى زانه حرجه کوره.
٤٢٦٤. حرج كەته نەقەبىكىدا، رووفى ژپشت هاتى.
٤٢٦٥. حرج كوھىيە، جانەفەرەكى بىتئادە، هيتكى كر، نەكر.
٤٢٦٦. حرج لانا خوه بىير ناكە، چېيىك ژى هيلىنا خوه.
٤٢٦٧. حرج و گۆفەند كى دىتىيە؟
٤٢٦٨. حرج و گۆفەند، شقان و ديوان؟
٤٢٦٩. حرج چووبۇو بن دارا سىقادا سەكىنى بۇو، دەقىي وئى نەگەھىشتى، دگۇ: "چاوا ترشە".

ئۇرۇ

٤٢٧٠. ئۇرسى ج كەفر هلدا، ئەو بن دا بۇو.
- ئا) ج كەفرى هلدى فلانكەسى بن دا نە.
٤٢٧١. ئووجاقى مەرا ژ مەرى خىرسزدا كۈورە.

ج

٤٢٧٢. چاڭ لە دەست بىيت، دەست بەستەيت.
- (وەكى چەعەف ل دەستى خەلقى بە، دەستى خوهىي تىنە بەندى).
٤٢٧٣. چايى بەر قاوى دەركەت،
بەھايى قاوى كەت.
٤٢٧٤. چاڭ بىكە و بىدە بە دەم ئاۋۇوھ.
- (قەنجىي بىكە، باۋىزە ئاۋى).
٤٢٧٥. چاڭ لە چاڭ ئەبىتەوه.
- (قەنجى ژ قەنجىي چىدبه).
٤٢٧٦. چەلخا راست ۋە، رسقى مەريا تەۋى ليپى ژى تى.
٤٢٧٧. چار كورمانچ كۆچەكن.
٤٢٧٨. چار پى، چار قەدا.

٤٢٧٩. چار پیا، چار رۆژ، دو پیا، دو رۆژ.
٤٢٨٠. چاخى بچووك بوم، مەزنا درتسیام،
مەزنا بومە، بچووكا درتسەم.
٤٢٨١. چاخى چىيە، رەنگى دى دې.
٤٢٨٢. چەلپاندنا سى بەر ناھەرمە.
٤٢٨٣. چەم بى چەقەل نابە.
٤٢٨٤. چەرخا فەلەكى شۇوندا نازفرە.
٤٢٨٥. چاوا گارانا گوند، ئوسا زى كەرا پىرى.
٤٢٨٦. چەوا دله، خەتا ل مالە.
٤٢٨٧. چەوا كورە، قىز بابادە.
٤٢٨٨. چەوا كرييە ئوسا دفروشەم.
٤٢٨٩. چەوا سووکە - گاز پچووكە؟
٤٢٩٠. چىيە، كەفر كلىسى كەت؟
٤٢٩١. چى مالى خراف بۇ، خولام كوتان،
بۈوكا مالى رازا، قىز ئانى، ديسا خولام كوتان.
٤٢٩٢. چى تەيى رىند ھەيە، موقات ۋىدا، چى خىلاقىي پاك ھەيە، ئەوى زى لى زىدەكە.
٤٢٩٣. چۆپى سالى سالىپا دچە.
٤٢٩٤. چۆپەدگەرينە.
٤٢٩٥. چوڭ بسەنگىنە، پاشى نافى گور بىنە.
٤٢٩٦. چوو بۆ رىش، سەمەيل ئائەبان،
(بۇنا روودانى چوو، سەمەيل زى هيشت).
٤٢٩٧. چوو بوھورى، ميراتا جىنار نەكھىشتە جىنیر.
٤٢٩٨. چوو گەلگەللى، هات عەمەلى،
وى ديسا عەمەلى دەورا بەرى.
٤٢٩٩. چووى مالەكى مىقان، جىئى خوه بزانفە تى ل كو روونى.
٤٣٠٠. چوويا ژ چوويانە،
وھى حالى مايانە.

٤٣٠١. چوویه تولانا کووچکا، هستویا دگره.
٤٣٠٢. چووینا ریا پیبه‌ریا ریارا کفسه.
٤٣٠٣. چووم دهرکنی، هاتم مینا کهرکنی.
٤٣٠٤. چووم مala دهوریشا،
دانی بهر من ماستی گامیشا.
٤٣٠٥. ج بیزی ل بهژنا سیاری من تی.
٤٣٠٦. ج بیزیم، ج نه‌بیزیم،
دهردی ته که و گیزیم.
٤٣٠٧. ج بهر دی چوو، ج سه‌ر زین چوو.
ئا) ج سه‌ر چوو، ج بهر چوو.
٤٣٠٨. ج بیردکی، بیر بکه، شیری دیا خوه بیر مهکه.
٤٣٠٩. ج بکم میری کور،
ج بکم کراسی سۆر؟
٤٣١٠. ج بکم جاهلی کوندرقالا،
بستینم کالا، بوخوم مala.
٤٣١١. ج بکم، ودکی دنیا داوه، کیرا منه کویه.
٤٣١٢. ج بچنی، تی وئی هلینی.
ئا) چی بچینی، ئه‌وه ئه‌درویت‌هه‌وه.
٤٣١٣. ج دهقا کاره، ئستیی وئی ته خاره.
٤٣١٤. ج دهردی خوه‌دی دده، ده‌مان عهسه پهیدا دبه.
٤٣١٥. ج دبیزی بیزه، قاشا که‌مبهرا من ناشکنی.
٤٣١٦. ج دکیی، بکه، زه‌فالی باش نه‌مینه.
٤٣١٧. ج دخوازی بیزه، تشت سیریدا پروونانی. ئه‌و کافری گیزه.
٤٣١٨. ج دچه، ز بیخ دچه، ز باخفانچی ج دچه؟
٤٣١٩. ج دچه ز عهمری مهربا دچه.
٤٣٢٠. ج زانی، بیزی، هندکه.
٤٣٢١. ج کو هاقینی شین دبه، ئه‌و رقستانی لازم دبه.

٤٣٢٢. ج کو دچنیی ل بن دا دبینیی.
 ٤٣٢٣. چل بیشهر نافا زنا دا دیا زده، نهک نافا میرا دا.
 ٤٣٢٤. چل بهر دیری ساله کی،
 نابه دهون ماله کی.
 ٤٣٢٥. چل حره قی نکارن پوتھے کی بشیلین.
 ٤٣٢٦. چل چله، چل بچه، چل ری هات، بهار هات.
 ٤٣٢٧. ج ل لیفه، ج ل دیفه.
 ٤٣٢٨. چلپی سه کوتیکا تینه هوورکرنی.
 ٤٣٢٩. ج ل هه فانه، ج نان دووره.
 ٤٣٣٠. چما رازیم نه والی کاش،
 چما بیین خهونی شاش.
 ئا) چما رازیم نه والی کوور،
 چما بیین خهونی دوور.
 ٤٣٣١. ج میزه دکی ل منزه، هۆخه چارسەد ترامه.
 ٤٣٣٢. ج مەریکی بیواراری،
 تى دەرەجە بى ئىتبارى.
 ٤٣٣٣. ج مقەدارا خودى دايىه تە، لې پوشمان نەفه.
 ٤٣٣٤. چرايا كەقىم داقنە سەر خانى.
 ٤٣٣٥. چرا شەوقى بۆ خۆي نىيە.
 ٤٣٣٦. ج تى سەردى مەرف، ژ ئاقلى مەرفه.
 ٤٣٣٧. ج تە درىز كريي، كريي رىيا كادز؟
 ٤٣٣٨. ج تو دبىرى، مەسلەھەت،
 زانم بەختى من نە ئەو بەختە.
 ٤٣٣٩. ج خوه بەر بارانى شل دكى؟
 ٤٣٤٠. ج هەيء شوخولى چيمە.
 ٤٣٤١. ج هووردا، ج تووردا.
 ٤٣٤٢. چقا ل دنى بىينى،

عهجيّبا توئي بقيني،

و دل بکيي ئيسكيني.

٤٣٤٣. چقا كەفرا باقىتى سى، وئى ئوققا بعهوته.

٤٣٤٤. چقا لى درەشى، هەوقا لى دوالى.

٤٣٤٥. چقا مىرى كەرھىيە، ژ دۆلا منه، دىگۈت حەسسىي پەرپووت.

٤٣٤٦. چقا مەرڻ دەلسە، ھەر وئى بقەوزە.

٤٣٤٧. چقا پىشكى ئاگر، ئاگر گور دبه.

٤٣٤٨. چقاس بلند فرى، ئەقاس خوار دكەشى.

٤٣٤٩. چقاس ب خەلقى بشىئورى، ديسا ب ئاقلى خوه بکە.

٤٣٥٠. چقاس دوورى، هاقاس گول و نورى.

٤٣٥١. چقاس دبى مير،

خودەن خوه نەكە بىر.

٤٣٥٢. چقاسى كران رونى، تى خەلبار دەرىي.

٤٣٥٣. چقاسى زىدە قى، مەرڻقى پىش خۇز خۇزىدە بەسقىنە.

٤٣٥٤. چقاسى زى بخەفتە، پارا وى دۆنزىدەھە مىتر جاون.

٤٣٥٥. چقاسى زى دوورى ھەشقىن، جىنار خەيسەتى جىنارا هىن دە.

٤٣٥٦. چقاسى زى عەسلى چى قە، پەخ قەتكى كەفە، وئى پىرإ بە قەتكە.

٤٣٥٧. چقاسى زى پىنەكى،

ديسا نافە تىشەكى.

٤٣٥٨. چقاسى شەقەرەشىدا رى ھەرى، كا ئىريشا خوه ئوندا ناكە.

٤٣٥٩. چقاس نەمرى، كالبى، تى بمرى.

٤٣٦٠. چقاس رووفى شەھەزە بى، ئەيارا وى باها نايىنى.

٤٣٦١. چقاس سەردى من بەينە،

عهجيّبا وئى بقينە.

٤٣٦٢. چقاس سەر عەردىيە، ئەوقاس زى بن عەردىيە.

٤٣٦٣. چقاس سنگا بکوتە، ئى ئاوقاس قولپا قى خىنى.

٤٣٦٤. چقاس فەقىر بى، نەچە بەر دەرى ئاغا.

٤٣٦٥. چفاس خرابیي بکن، ئاگر بەعرى ناكەفە.

٤٣٦٦. چقا تۈوکى وى بى: "باران تىّ."

٤٣٦٧. چقا هىرس راپىي تۇز زدار پۇونىتى.

٤٣٦٨. چاثان ئانجاخ ئاخ تىر دكە.

٤٣٦٩. چاشى دوو پىا، خوهلى ل سەرا.

٤٣٧٠. چالكىن دەربىخى، چالا.

٤٣٧١. چارا بىچارا_خوددى يە.

٤٣٧٢. چىزكىن گورا مەريپا نابنە باش و برا.

٤٣٧٣. چىلەكى دەۋشە خاتىّ،

تۇ دىنە فاتىّ.

٤٣٧٤. چىلەكەكە رېخازى نافى گارانەكى خراب دكە.

ئا) چىلەكەكى بەريخ نافى گارانەكى خراب دكە.

ب) چىلەكەكى رىخوو گارانەك حەرماند.

٤٣٧٥. چىليي مارا ژى ب ژاحرن.

٤٣٧٦. چىرە ل چيايى ئاسى دەمینە.

٤٣٧٧. چەرمى دەفى بارى كارييا.

٤٣٧٨. چەرمى جەناڭا سەر پشتا گايى مەزنە،

٤٣٧٩. چەعف بۇنَا دىتتىيە، لى ئاقل بۇنَا زاتابۇنىيە.

٤٣٨٠. چەعف ب بشكولى دەرتى.

٤٣٨١. چەعف دەپىنە، دل دەپىنە.

٤٣٨٢. چەعف دەپىنە، دل دەھقىنە،

ئاقل لى دخە، وەلدەرىنە.

٤٣٨٣. چەعثى بەلەك تم بەلانە.

٤٣٨٤. چەعثى بن خوهلىي كەسەك ژى شەرم ناكە.

ئا) چەعثى بن ئاخىدا، كەس ژى شەرم ناكە.

ب) چەعثى بن عەردى ژىپا ج حۆرمەت؟

٤٣٨٥. چەعثى دەريپا، خوهلى سەريپا.

ئا) چەعىّى لە دەرى، خۆلى تى وەرى.

ب) چەعىّى دو رىيىا، خالى ل سەرا.

٤٣٨٦. چەعىّى دوول - دوول بەلەكىن،

شوخولى دوول - دوول كەلەكىن.

٤٣٨٧. چەعىّى كۆر دلۇپەك ژى هاتىيە، ھى نەرازىيى؟

٤٣٨٨. چەعىّى كۆر ژ يې شەيتان چىتەرە.

٤٣٨٩. چەعىّى كۆر ساخ دىبە، دلى كۆر ساخ نابە.

٤٣٩٠. چەعىّى مەلّا چارن.

٤٣٩١. چەعىّى پەش نە حەوجى كەلەنلى.

٤٣٩٢. چەعىّى ترسىيىايى زوو خودلى دكەقى.

٤٣٩٣. چەعىّى منى كۆر نەنېرە،

بەختى من بىنېرە.

٤٣٩٤. چەعىّى خوه كۆر دكە، نەفسا خوه كۆر ناكە.

٤٣٩٥. چەعىّى ئىنسان ژ مال تىر نابە.

٤٣٩٦. چەعەك پىش چەعىّى دىنەقا ئىيشق نادە.

٤٣٩٧. چەعەك كول بۇون، يَا چەعەك كۆر بۇون؟

٤٣٩٨. چەعەك رەوشما مەريانە.

٤٣٩٩. چەعەك چەعەقا شەرم دكە،

بەرتىل كەثرا نەرم دكە.

ئا) چەعەك ل چەعەف شەرم دكە.

٤٤٠٠. چىيىا باشە بەرف لىنى.

٤٤٠١. چىيىا بەرف كەت، رەستان ج ما؟

زەقى سېپى بۇو، دروونا وىچ ما؟

مېر وەختا سېپى بۇو، مەرنا وىچ ما؟

٤٤٠٢. چىيىا گۆتە چىيى (چىيى). "بەرفا سەرى من حەليا،

پاينىزە، زۆزانما من و تە دىسما كەربىي..."

٤٤٠٣. چىيىا گۆتە چىيى: "كانتى كۆچەردى قان عەردا؟".

- گۆ: "مala خوه بار كرن، چوونه گوندا".
- ئا) چيا كۆته چيا: "كانى خەلقى ل ۋان جىا؟"
"پايىز، ئىل داگەريا".
٤٤٠٤. چيائى بى گول، مەرڭى بى سور، ھەردو ژى يەكىن.
٤٤٠٥. چيائى بلند بى بەرف ناھە،
گەلىي كۈور بى ئاڭ ناھە،
مېشى بى ھەچە ناھە.
- ئا) چيائى بلند بى دار نابە،
قىزا ئاغى بى يار نابە.
٤٤٠٦. چيائى بلند دخازە بارانى.
٤٤٠٧. چيائى بلند تىمى سەر دوومانە.
٤٤٠٨. چيائى بلند، ڦەجىنارا خراف چىتىرە.
٤٤٠٩. چيا راستى چيائى نايى، لى مەرف راست مەرف تى.
- ئا) چيا ل چيا ناقەسىدى،
مېر ل مېر دەقەسىدى.
٤٤١٠. چيا چقا بلند بە (ديسا) پى پى دەكەفە.
- ئا) چيا چقا بلند بە، پىگە پى دەكەفە.
ب) چيا چقا بلند، پى ئاۋقا بەرلا دەچە.
٤٤١١. چيا كۆته كا عەردىيە.
٤٤١٢. چىرۇكاكا پىرى نە خۇدە؟
٤٤١٣. چووكى مالى، كوچكى مالى.
٤٤١٤. چووكى زۆزانما راپوون ھەف، سەر گارسى دىرسەوا سولها خوه كرن.
٤٤١٥. چووكەك دەستى تە دا چىتىرە ڙ دەھ چووكى ل سەر دارى.
٤٤١٦. چىيىكا ۋىيتىغانى تە مala خوه خراب كر، مala م ژى ل سەر دانى.
٤٤١٧. چېيك سەر دارى كەت، گۆ: "ھۆقەكى بەز ڙ ناھا من حەليا". ئىزار حاكمى ميرى
تەيرا گۆ: "يا حەيوانەت، تەشى پۇورتا خوه جۆخسەكى تونەبى، چاوا دو ھۆقە بەز
ڙ ناھا تە حەليا؟" چېيك گۆ: "يا حاكمى مە ھەر يەك وەكۈ مىزىينا خوه، وەزنا من

ئەقە".

٤٤١٨. چلکەك - ملکەك.
٤٤١٩. چلۇ بىنى خودىئى ز دارى نايىخوار.
٤٤٢٠. چرا بى دۆن رۇنى (رۇنالى) نادە.
٤٤٢١. چرا بەر كىزانە.
٤٤٢٢. چرا دەرەوینان تا نىقى شەقى ۋېدكەفە.
٤٤٢٣. چرا ئىشقى نادە بن خوه.
٤٤٢٤. چرا كەسى حەتا سبى ناشوخولە.
- ئا) چرا نىنە، كو حەتا سبى (ۋېكەفە) پېكەفە.
- ب) چرا حەمو كەسى حەتا سقى ۋىنەكەفە.
٤٤٢٥. چرکەك گارسى وى ھەيە، دەوا ئاشى حەفت چەعفى دكە.
٤٤٢٦. چرتۇ - مرتۇ سىيارى بۇون،
لۇما دنيا خراب بۇو.

ش

٤٤٢٧. شابۇون ل مرتقا نايىخ.
٤٤٢٨. شاي - شىنى بەتال دكە.
٤٤٢٩. شام دوورە، قەمى مشار ژى دوورە.
٤٤٣٠. شام شەكرە، والات شىرنىزە.
٤٤٣١. شام خوهشە سامىياپا.
٤٤٣٢. شاران لە حەسرەت بەخدا ئەكرا، بەخداش وېران بۇو.
(شەھەرا حسەرتا خوە ل بەخدا دانى، بەخدا ژى وېران بۇو).
٤٤٣٣. شاھ زانە شىرۋانى سونىيە.
٤٤٣٤. شاھنە ل گوند ناهىلەن، دەقى: "چەكى من بىن مالا كىا".
٤٤٣٥. شەھدى رپووقى دوووقى رپووقىيە.
٤٤٣٦. شىر بەم شىكىنە نەك رېتى بەم خوات.
(برا شىر من بشكىنە، نەك رپووقى من بخوه).

٤٤٣٧. شىرە بەفرىئە كەس لەي ناترسە.
 (كەس ژ شىرىنى ژ بەرفى چىكىرى ناترسە).
٤٤٣٨. شىر ب لەپى خوھ، شىخاداى (شىخ هادى) نايىنەوارا تە.
٤٤٣٩. شىرەكى بىرىندار ژ بەر كىسىققا دچوو. كىسىق گۆ: - "ئەف رىيا مە تەۋايىھە. شىر گۆ: "ئۇز نەمرىم قىدەرى، ئەزى بىرم قىدەرى."
٤٤٤٠. شىر كال بۇو، دې كەنلى چەقەلا.
٤٤٤١. شىر كە پىر بۇو، ئەبى بە مەخسەرە كەران.
 (ئا) شىر كە پىر بۇو، پەتۈى دەمى تى ئەزانى.
 (گافا شىر پىر بۇو، پەتۈى سەر دەكەن).
٤٤٤٢. شىر كە پىر بۇو، چەقەل گالتەيى پى ئەكەت.
 (گافا شىر پىر بۇو، چەقەل سەر دەكەن).
٤٤٤٣. شىر لە بىشە دەرچە، چە نىير بى چە مى بى؟
 (شىر كۆز مىشى هاتە دەر، ج مى بە، ج نىر).
٤٤٤٤. شىر ب فەنا تى ئالتكىرنى.
٤٤٤٥. شىر رەخ شىرا لىنگى خوھ درىز دە.
٤٤٤٦. شىر و نىف شىر يەكىن.
٤٤٤٧. شىر شىرە، ج ژن، ج مىرە.
٤٤٤٨. شىتە، بۆ شىتەت ئەللى: "بۆم ئەلۋىيى".
 (دىنق، چما دىنى؟ دەقى: "ووسا م خوھش تى").
٤٤٤٩. شىخ و پىر لەھەف كەتن، كەھەت ژ ئۆرتى دەركەت.
٤٤٥٠. شىورا چووكا (چىكىا) ل سەر گارسى مە مايە.
٤٤٥١. شەقا رەشا، يان شۇقە رەشا.
٤٤٥٢. شەقا رەش ژ ئىفاردا رەشە.
٤٤٥٣. شەقەكە و دز ھزارنە.
 (ئا) شەقەكە، دز ھزارە.
٤٤٥٤. شەق و پۇيى زانى، رىيا بازىر نزانى؟

٤٤٥٥. شەو قەلايى مىرداňه.
 (شەف كەلا مىرانه).
٤٤٥٦. شەقى رەش كەلى مىرانه،
 كالى خوهش بەهارا دلانه.
٤٤٥٧. شەلبكى تەزدەيە، ئافە شىرنە،
 وەختا شەلبكى كەقىن دبە، ئافە تەعل دبە.
٤٤٥٨. شەل نىيە، پاي شكاۋە.
 (شل نىيە، لىڭى شكەستىيە).
٤٤٥٩. شەراقا بى هەق ھەر كەس قەدوخە.
٤٤٦٠. شەراقى، كەۋاچى هايى-هايى،
 كەتاپى، حەساپى واي-واينى.
٤٤٦١. شەراف ئەسىلى مەرييا دەردە.
٤٤٦٢. شەرىكى دز و رەفيقى قەفلە.
 (ھەۋالى دز و مفتەيە).
٤٤٦٣. شەرمە، ئىرۇق ھۆقەيە، يَا سېنى رېتە.
٤٤٦٤. شەرمە كىسىبرە.
 (ئا) شەرم - نەفسىبرە.
٤٤٦٥. شەرى مار- بە دار.
 (سۇودا مەر- ب دار).
٤٤٦٦. شەر دەرباز دەقە، پاشى مەرف پۇشمان دەقە.
٤٤٦٧. شەرى ئاخا سەر جمۇھەتىيە.
٤٤٦٨. شەرى نۇ، رەھى كەرەكە.
 (ئا) شەرى نۇرا پە گەرەكە.
٤٤٦٩. شەرى پىس دو جارا شەر دخوازە.
٤٤٧٠. شەرى سبا، خىرا ئىقشارى چىتىرە.
٤٤٧١. شەرى سېنى ژ خىرا دىزمەنە چىتىرە.
٤٤٧٢. شەرى ھەق نەھەقىيە.

٤٤٧٣. شەرەكى دكى، شەرەكى چى بکە، شەرى كۆتىيا مەكە.
٤٤٧٤. شەرە، وەختا هات، خوھ نىكارى لى بپارىزى.
٤٤٧٥. شەر ژى شەرە، نىف شەر ژى شەرە.
٤٤٧٦. شەر لە نىقەھى بگەرىتەوە چاكترا.
- (شەر نىقەى دا بسەقرە، باشتە).
٤٤٧٧. شەر لە شىف، ئاشتى لە خەرمان.
٤٤٧٨. شەر ل شۇقى، نە ل بىتەرە.
٤٤٧٩. شەر خۆش نىيە، شەرنامەي خۆشە.
- (شەر نە باشە، شەرنەمە باشە).
٤٤٨٠. شەر خۆشە مەيدانىدا.
٤٤٨١. شەو ئەنۇوئى بە جلى كايمە، رۆزىش ئەللى پاشايە.
٤٤٨٢. شەشتى زى ئەزم، نەشەشتى زى ئەزم.
٤٤٨٣. شەدى رۇوفى پۇچا ويىه.
٤٤٨٤. شىقا مە چىيە؟
- نىسك و عەددەس،
- تۈقى وى بېرن ب مەقەس،
- ھەر وەلاتەكى چەپكەكى.
٤٤٨٥. شىنای سەر كۆكا خوھ شىندىبە.
٤٤٨٦. شىننا تەۋ برا شايىھە.
- (أ) شىننا تەۋ ھەقال، شايىھە.
- (ب) شىننا تەۋ دنلى شايىھە.
٤٤٨٧. شىننا جىنارا دا ناڭرىيى، دەعواتا جىنارا دا نالىزى، ئىيدى چ جىنارى؟
٤٤٨٨. شىننەر ژى شورەت لازمە.
٤٤٨٩. شىن - شاي برى ھەقىن.
٤٤٩٠. شىن شىنى تىنە.
٤٤٩١. شىر بەرە - بەرە دېتە كەرە.
٤٤٩٢. شىر بۇو مىر، كەوانى بۇو ھىسىر.

٤٤٩٣. شير ددوشى، بشكولى زى دكى ناف.
٤٤٩٤. شيرى دى - حهتا پيرى.
٤٤٩٥. شيرى ميا، روسپيتيا كفانىيا.
٤٤٩٦. شيرى من برا چى به، توپى من پاك به.
٤٤٩٧. شيرى پايزا بده عزيزا،
شيرى باهارا بده يارا.
- ئا) شيرى پايزا بدنە عزيزا.
٤٤٩٨. شيرى حلال حرام نابه.
٤٤٩٩. شيرى شيرە، عيارى سيدا نه.
ئا) شيرى شير عيارى شير دا نه،
شىر بازق، شىر بىنە.
٤٥٠٠. شير دخوه شقان، تۆ دخوه بەرخفان، خەو دكە گافان، جەفى دكشىنە گۈلکفان،
خالى سەردى دىيا گۈلکفان.
٤٥٠١. شيرهتا مەزنا بکە، لىنگى تە كەفر نەكەفە.
٤٥٠٢. شيرهتا نەدە من، نىن بە من.
٤٥٠٣. شيرهتا خەسسوئى ل بۇوكى.
٤٥٠٤. شيرهتى مەزنا ب سەردى خوهىيە.
٤٥٠٥. شير زى يى مەيە، عەيارشىر زى يى مەيە.
٤٥٠٦. شير كە دوشرا، ناچىتەچە گووان.
(شىر كە هاتە دوتىنى، ئىدى ناكەفە گوها).
٤٥٠٧. شوخولى نە شوخولى تەيە، خوه نەكە نافى.
٤٥٠٨. شوخولى شەقى نىچىرا رۆزىيە.
٤٥٠٩. شورىا من وى دېھورە.
٤٥١٠. شوخولا دەرەو نايى راستىرنى.
٤٥١١. شوخولا ئوسول، هم خودى خوهش تى، هم رەسول.
٤٥١٢. شوخول بۇ دۆر،
ئوجاخ بۇ كۆر.

٤٥١٣. شوخول بکه ب ئەساس،
کو دل نەکە وەسەوەس.
٤٥١٤. شوخول ب کرنى، کەر ب ئازۇتنى.
٤٥١٥. شوخول دەرباز بۇو، نەبى: "ئاڭ" ، نەبى:
- "واخ"
بەتەسلا نەكە چراخ،
دەقى گۈلا دامەچكىنە باخ.
٤٥١٦. شوخولي، کو دەستى تە نايى، لى ئۆزالى نەفە.
٤٥١٧. شوخولي مەزن وەلداندىندا مەزن دخوهزى.
٤٥١٨. شوخولي تەبىير مەفا نابە.
٤٥١٩. شوخولي ھافىنى زېستانى دكىن.
٤٥٢٠. شوخولي قەلپا ناچە پىش.
٤٥٢١. شوخول كو دەست تە دا ھەيە، نىيچى نەھىلە.
٤٥٢٢. شوخولكارى خوھىي، شىرنى عەۋادايى.
- ئا) شوخولكارى خوھ بە،
شىرنى دلى عەۋدا بە.
٤٥٢٣. شوخول كەرە، بازق، برا ھەرە.
- ئا) شوخول كەرە، چۆشكە وى ھەرە.
٤٥٢٤. شوخول مەيا بکە، لى خوھرا هىن بە.
٤٥٢٥. شوخول (پىشە) چەكە، بەريما خوھكە،
كى گافا لازمى تە تى دەرى ۋەكە.
- ئا) شوخول چەكە، پاشلا خوھكە،
تە حەوجەتى، دەرى ۋەكە.
٤٥٢٦. شووان مىلىبە لە گۆنی بەرانا پەنیر درووست ئەكەت.
٤٥٢٧. شووان تا دانىشە گەلەبى دوور ئەكەويتەوە.
(شىغان چقاڭ رۇونى، كەرى ھاوقاس زى دوور دكەقە).
٤٥٢٨. شوۋۇن ب فەن دىيى قولكىرنى.

٤٥٢٩. شوورۇنى سەر تۈۋىزى، بىنى كونى.
٤٥٣٠. شووزۇنى چەعقى خوه نابىنە،
دەرزىيى چەعقى ھەفالى خوه دېبىنە.
٤٥٣١. شورا راست دوو گرام زەيىر (ژەعر) تىدا نە.
٤٥٣٢. شور دەرخىستى شۇوندا، بى لىدان ناخنە كالان.
٤٥٣٣. شورى كەسيقا دو دەف ۋەزىر، نابىرە.
٤٥٣٤. شورى نەھەقا ل پەيتىيە.
٤٥٣٥. شورى تەعزى خۇون دخوازە.
٤٥٣٦. شورى خىرەتى سەر شورى روھدار دارداكىيە.
٤٥٣٧. شور كالانى خوه نابىرە.
٤٥٣٨. شور كشاندى حەتا لىخسلىنى ۋە مەركە.
٤٥٣٩. شور مەريکى دوكۇزە، لى زمان حەزارى.
٤٥٤٠. شور تىرادا ناسىترە.
ئا) شور تىريدا نايى ۋەشارتن.
٤٥٤١. شور - شام، خەنچەر - مام، ژن - دۆتمام.
٤٥٤٢. شورى مەريى مەزن ل عەردى نامىين.
٤٥٤٣. شورەك خودش بارەك دلانە.
٤٥٤٤. شور (خەبەر) ل شىئىكىر شىرىينىترە.
٤٥٤٥. شووشادەرزى ھەف ناڭىرە.
ئا) شووشادىل كوشكەست، ناجەبرە.
٤٥٤٦. شووشتى - مووشتى سەر تەختە روونشتى.
٤٥٤٧. شاقان بى دەست و بى كۆپال بۇو، بى پى و بى پىپار.
٤٥٤٨. شاقان بى كۆدا تىنە ناسىرنى.
٤٥٤٩. شاقان دارى چامىيە.
٤٥٥٠. شاقانى كۆر، بىزنى كولەك دەرى گۆمى راستى ھەف تىن.
٤٥٥١. شاقانى چى رىسىقى كۆر، دزا دېرە.
٤٥٥٢. شاقان كو دل بىكە ۋە نىرى گولاستا چىدكە.

٤٥٥٣. شقان و گافانا هۆرە - هۆرە،
ئەوان ترى دنيا كۆرە.
٤٥٥٤. شقان و ديوان كى دىتىيە؟
٤٥٥٥. شقا راستىيى داوهشىنە چەعفى بىرى ئاخرهتى.
٤٥٥٦. شقكى چقا بەر تۇولا بەھىزىنى، تولولە هاقا در دې.
٤٥٥٧. شلى - شاييق.
٤٥٥٨. شلى شورەتا دىتىيە.
٤٥٥٩. شمكا خوه بقەتىيە، لى ژەقلا نەمىنە.
٤٥٦٠. شرياعەتا راست دەست جبراھىلە.
٤٥٦١. شرييكە حەتا نان فرييە.
٤٥٦٢. شرقەھىيە، شرقەچى تونە.
٤٥٦٣. شركى پىخى سەرپشتا مەريدا دا كونەچە، شركى پوون ڏى سەر سفرا وى دا
ناچە.
٤٥٦٤. شويىن كلاوى با بىردوو كەوتۈوه.
(پەي كۆمى خوهى با برى كەتىيە.)

ج

٤٥٦٥. جار - جارا تى، گايى پەش بەر بارا تى.
٤٥٦٦. جاھل كوبفرە، باوار بکە.
٤٥٦٧. جاھل و ئالىم كوببىنە وەكە ھەۋ، دنيا وى خراف بە.
٤٥٦٨. جاو بوبوكتان، دەو بوبو دەرمان.
٤٥٦٩. جاوجىكىرى بى كراس-دەرپىيە.
٤٥٧٠. جاوجىكىرى بى كەفەن دەرە.
٤٥٧١. جىرى ئاھى ل سەرپىيا ئاھى داشكى.
٤٥٧٢. جەگەرە ل جىيە، دلى ل دووپە.
٤٥٧٣. جەلەبى دىزا دەرخوون سەرە.
٤٥٧٤. جەم بى چەقەل نابى.

٤٥٧٥. جەم تە برايە تەرە،
پشت تە دىمنە تەرە.
٤٥٧٦. جەم خەريبا سالەك دەسە سەر سالى.
٤٥٧٧. جەرجىي باش دكارە جىرى چەمبىل چىكە.
٤٥٧٨. جەھە كەرە ھەبرى دكە.
سەقا شۇورا مسىرى دكە،
مالى دنى مەريما بەنگى دكە.
٤٥٧٩. جەعشىك كومەزىن بە، ديسا كەرە.
٤٥٨٠. جەوا كەسيقى ئاۋى نايىنە سەر زەقىيى.
٤٥٨١. جەعنى ناچىن فەلا.
خارزى دېن خالا.
٤٥٨٢. جەعنى سىرا دىكوتىن، تو دەنگا دېبەتى؟
٤٥٨٣. جىئى ئاڭ لى ھەۋە، بىناڭ سەرەت كەفرا ژى شىن دە.
٤٥٨٤. جىئى ئەبى، من كر زەۋى.
٤٥٨٥. جىئى يەكى ل گۈند نېبىوو، دىكۆت: "جىئى من بېن مالا مالخوى".
٤٥٨٦. جىئى من خراب كىريه، توجار ئاڭا نابە.
٤٥٨٧. جىئى نەۋە جەنگ و قال، نافە مال.
٤٥٨٨. جىئى پاكى (قەنجى) لى، خرابى چىه؟
٤٥٨٩. جىئى ھەقى ھەبى، نەھەقى دەرباز نابە.
٤٥٩٠. جىئى شىن لى، شاي ژى لى.
٤٥٩١. جى ژەللا تەنگە.
٤٥٩٢. جىينا بەعرە، جىينا ژى تەرە.
٤٥٩٣. جىينا گولە، جىينا ژى كولە.
٤٥٩٤. جىينار ئاڭرى پەخ تەدا يە، مقاتقىدا، برا لىكى تە نەكەقىدا، نەشەخوتە.
٤٥٩٥. جىينار دكەۋە تەنگاسىيى، ديسا جىينار دەست داشتىزىدا.
٤٥٩٦. جىينارى باش ژ برى مەريبا زىدەتەرە.
٤٥٩٧. جىينارى باش ژ قومى خراف چىتەرە.

٤٥٩٨. جیناری کال و باقا ژ حەمووشکا زىدەترن.
٤٥٩٩. جیناری کولھاجەت، مينا دەردئ بى دەرمان.
٤٦٠٠. جیناری مەريا ژى قاسى قىلىپى مەريا راستى مەريا تىن.
٤٦٠١. جینارى نىزىك دها زۇو دىگەيىز مەرقا، نە كۆ بىرى دوور.
٤٦٠٢. جینارى تەبىي نەبى خايىنبە، قىزا كۆرى مىر بىكە.
٤٦٠٣. جینارى خراب بىد بىرەش،
درانى تە ئىشىا بىكشىنە-باۋىزە،
ئىشىا هەردا ژى وەكە ھەف خرابە.
٤٦٠٤. جینارى خراب ستروى بەر چەعقى مەريانە.
٤٦٠٥. جینارى خراف، كولھاجەن.
٤٦٠٦. جینارى خراف مەريا بىرسق دىكەن.
٤٦٠٧. جینارى خراف مينا كاسا ژەرىتىيە.
٤٦٠٨. جینارى خراف، ھەرۇ زمانى وى سەقىا جینارا شۇورە.
٤٦٠٩. جینارى خودپا بخوهزە، كۆ خوددى بىدە تە.
٤٦١٠. جینارى شين و شايى جینارا كېشىن.
٤٦١١. جینار زانە كى بەرخى بەر كى ماكىتىيە.
٤٦١٢. جینارتىيا باش دەست حەمۇ كەسى ناكەفە.
٤٦١٣. جینارتىيا باش، كەرەما خوددىتىيە.
٤٦١٤. جینار خوهزلىا خوه جىنېردا تىنە.
٤٦١٥. جینار خەيسەتىي جینارى خوه زانە، وەكە خەيسەتىي زارا خوه.
٤٦١٦. جینار چقاسى تما فە، ھەبۇونا جىنېر ھەفە، مەرف دىسا كارى تى دېنىە.
٤٦١٧. جینار جىنېر رانەكە، كەس نكارە راكە.
٤٦١٨. جینار قەنجىيى، خرافىيى ھەقدۇ هىن دېن.
٤٦١٩. جینار وەكى چوو مالا جینارا، وەكى ئۈسانە دەردەكى وى ھەيە.
٤٦٢٠. جىنكان مرتىبى دېنى: "ژن (ئا تە) ب حەفت توورا دىگەرە".
٤٦٢١. جى تەنگە، دلى فەرەبە.
٤٦٢٢. جى ھەيە خەقەردى، خەقەرنەدى، خەقەرداڭى چىتىرە.

٤٦٢٣. جى هەنە جىنە، جى زى هەنە_خەرافچىنە.
٤٦٢٤. جىيە ئىشادىانى زمان دەنكىفە.
٤٦٢٥. جۆ به دیوارا ھەل ئەگىرى.
٤٦٢٦. جۆكەل لە دەريا لېل ناكات.
(جەو بەحر شىلۇو ناكە).
٤٦٢٧. جۈلەكە خۆت چىت و گۆشتاوت چىيە؟
(چىيىق، تو ب خوه چىي، كو گۆشتافا تە چبە؟)
٤٦٢٨. جۆتى زەخم خەتا پىشىنرا كەفسە.
٤٦٢٩. جۆتى خوهىي پىزىايى، رەخ كۆتانى من نەخە.
٤٦٣٠. "جۆتىارق، تو ج دەچنى؟"
"ئەكە چىنى ب بىتە تو دەيى بىنى".
٤٦٣١. جۆت ل مرتبا نە ئانە.
٤٦٣٢. جوولەكىيى نابووت دەفتەرى كۆن ئەخويىنەتەو.
(جهووپىتىكەسىپ دەفتەرى كەفن دخوونە).
٤٦٣٣. جووجىكى مريشىكا خورى تەيرانە.
٤٦٣٤. جوانى وەكە دووقۇ ماسىيە، تە گىرت بەرنەدە، تە بەر دا پەي نەكەفە.
٤٦٣٥. جغارا بەر بىي، زەقىيا بەر چايى، تو كار زى نايى.
٤٦٣٦. جغارە بەر قىرە، پاشى گەرە.
٤٦٣٧. جغارە سەبرا مىرايە.
٤٦٣٨. جزира بۆتا مەركەزى خۆرتا.
٤٦٣٩. جلى خوه ھەلدىي، بەريا كۆ بىگەن بىرى.
٤٦٤٠. جلى خوه شل كر بەرييا بارانى.
٤٦٤١. جمعەت دكارە دەنكى مەريكى بېرە،
لى مەريك نكارە دەنكى جمعەتى بېرە.
٤٦٤٢. جمعەت كۆ بەلانگاز قە، ئەو قەلسىيا ماقوولانە (ئاغا و بەگ).
٤٦٤٣. جمعەت نەينكا مەريانە.
٤٦٤٤. جمعەت، رەعمەت، لى نەقىينىي زەعمەت.

٤٤٥. جمعهٔت شیئری کۆلگەدایه، هشیار بwoo کەس پى نکاره.
 ٤٤٦. جنهٔتا دژمنا مەريارا نافه جنهٔت.
 ٤٤٧. جنهٔتا ئەز نە تیدا بم، برا كەر تیدا فەگەفزن.
 ٤٤٨. جنهٔتا جاھلارا جەرمەيە.
 ٤٤٩. جنهٔتى، بى منھتى.
 ٤٥٠. جنهٔت رووچى عەردىيە.
 ٤٥١. جنهٔت حەمى جارا دەستى كەسى ناكەفه.
 ٤٥٢. جەپبۈون ژى وەكە مەننېيە.

ئى

٤٥٣. ئىقشار تى، خوهىنى سىنيا ئار تى.
 ٤٥٤. ئى برچى چوو ناف جمعهٔتى، ئى تازى نەچوو.
 ٤٥٥. ئى دەر هات، ئى كول ھوندر قەوتاند (دەر كر).
 ٤٥٦. ئى ژ خودى ناترسە، ژى بىرسە.
 ٤٥٧. ئى كو ۋىرى بىكى، لازم بىزابى پىنە بىكى.
 ٤٥٨. ئى كو دەقى سەرخواش بىقى، شۇوشە ناڭمېرى.
 ٤٥٩. ئى كو ژ بۇ كىرينا پرنجى چوو چارسىيى، ل بلخورا مال بwoo.
 ٤٦٠. ئى كو مەنلى بىبىنى، ب نەخاشىنى قانە دېلى.
 ٤٦١. ئى كونە ل گۆقەندىتىه، خوهش رەقاسە.
 ٤٦٢. ئى كو خەبتى - نەخەلتى.
 ٤٦٣. ئى كو خوى چاندى، ئەۋىزى مى.
 ٤٦٤. ئى كو چوو - چوو، تول ئى كوتى سەكە.
 ٤٦٥. ئىلا خراف نافى ئاخى ژى خراف دكە.
 ٤٦٦. ئىلى ج گۇت، ئەۋاسەتە.
 ٤٦٧. ئىل ژ ئاغا ناترسە، ئىل خوه خوه ژ خوه شەرم دكە.
 ٤٦٨. ئىل كاره ماقاوولا راکە، ماقاوول ژى كاره ئىلى راکە.
 ٤٦٩. ئىلكانى دلا، ئەلكانى بەرا گورتن.

٤٦٧٠. ئىل يەمان، بەگ يەمان،
ئىل رابوو، بەگ ئوندا بۇو.
٤٦٧١. ئىل ماكا مەريا يە.
٤٦٧٢. ئى ل چىي هات، ئى بىخچە قەوتاند.
٤٦٧٣. ئىميشى ژ دارىدا ھالنى ئە شابوونا (ئەشقا) دلا يە.
٤٦٧٤. ئىتىمى دەريا پەرى نە دىن ژ بەريا،
دىتن، ئاقل نەمان ژ سەريا.
٤٦٧٥. ئىوا تلىي، دەردا ھىويى.

ق

٤٦٧٦. قازى و دزى چل رۆزى دا عەيان دىن.
٤٦٧٧. قازانى مىردان بە ھەفت سال دىتە جۆش.
٤٦٧٨. قازى زارۇكا خوه خەنقا نىديه.
٤٦٧٩. قازنجا خەلقى مەريارا نافە ملک.
٤٦٨٠. قانتر چقاس نىركىش بە، چقاس زەخم بە، تو پرسا عەسلى وى بکى، ژ كەرىن بىتەر بۇويە.
٤٦٨١. قارا خوه نافى بەرا.
٤٦٨٢. قار، يان كار؟
٤٦٨٣. قاسكى رەشكى ب تەنېيى چكى؟
٤٦٨٤. قاترى قادى مەترسىنە، تىشت ژ تەرىا تونە.
٤٦٨٥. قاوه بەر چايى دەركەت، بەهایى چايى كەت.
٤٦٨٦. قەوون ژ قاۋون مەزىتەر ھەيە.
٤٦٨٧. قەدا قۆتك، سەرئ نازا لۆتك.
٤٦٨٨. قەدرى مەرۋا دەست مەرۋادا نە.
٤٦٨٩. قەدرى پۆرى سېپى زانبە.
٤٦٩٠. قەدرى سى تونە، لى يى خوهىي؟
٤٦٩١. قەدرى تەيى بەها دەست كەتى ئارزان مەكە.

٤٦٩٢. قەدرى خوھلىي زانبى، ئەۋى ئەكىن بىدە.

٤٦٩٣. قەدرى دان وا بە لىيوهوه.

(قەدرى درانا سەر لىفانە.)

٤٦٩٤. قەدرى زەر لاي زەرەنگەرە وەيە.

(قەدرى زىرا زىركەر زانە.)

ئا) قىيمەتى زىر و زيقا زىركەر زانە.

٤٦٩٥. قەدرى مانگ نىيە تا نەگەتە شەو.

(قەدرى هيٺى تونە حەتا شەف نەيى.)

٤٦٩٦. قەزياك كومەريا دقەومە ئەو كله رۇون دلى خوھ دخە.

٤٦٩٧. قەزيا كوهاتە سەرى، خودەنچەغا ژى خوھىكە.

٤٦٩٨. قەل بە قەلىي ئەوت، "روورەش".

(قارقار قارقارىدا دىگۈ: "روورەش").

٤٦٩٩. قەلەم ژ شۇور تووژىرە.

٤٧٠٠. قەلەم نانى پەحەتىيە.

٤٧٠١. قەلپى خاس باقىزى ناڭا ئەگر ژى ناشەوتە.

٤٧٠٢. قەل چاوى قەل دەرنەھىنى.

٤٧٠٣. قەمە زىكى يەكىرا كىن، گۆ: "وھى ل من پشت

گۆتنى: "مە زىكى تە خستىي تو چما دەقىي پشت؟"

گۆت: "وھكى پشتا من هەبىا وە ل زىكى من نەدەخست".

٤٧٠٤. قەنجىيا مەريا دەست مەريادا نە.

٤٧٠٥. قەنجىيا تەرا توشى سارا.

٤٧٠٦. قەنجىيى بکە مالا خوددا مەمر.

٤٧٠٧. قەنجىيى خوھ بکە باقىزە ئاڭى.

ئا) قەنجى بکە بىدە سەر كەفرا.

٤٧٠٨. قەنجى قەنجىيى تىينە، خرافى خرافىيى تىينە.

٤٧٠٩. قەراش كونە ل بەر ئاش ۋە، ئاش ناگەرە.

٤٧١٠. قەرز كۆن ئەبى نافەوتى.

(دەين كەون دې، لى ئوندا نابە.)

٤٧١١. قەسەب كەتبۇو دەردى بەزى بىزى،

بىزى كەتبۇو دەردى پوحى خوه.

٤٧١٢. قەت، يەكە سەقت،

قۇھى كەت،

قۇھى دنیپرا دەركەت.

٤٧١٣. قەتلا (خۇونا) مىرَا عەردى نامىنە.

٤٧١٤. قە جلا خوه بن باقى خودپا زى ناكم.

٤٧١٥. قەواتا كى ناگەپىزە كەرى، پىلىن دكوتە.

٤٧١٦. قەوات نە ژ گۇڭدى ئىسانەتە.

٤٧١٧. قەولى گران سەر مريا دەپىشنى.

٤٧١٨. قەولى مىرَا سى جارە.

٤٧١٩. قەوم ھىدى - ھىدى خەربى دىن،

خەربى ھىدى - ھىدى دىن قەوم.

٤٧٢٠. قەوم - قولبەيە.

٤٧٢١. قىزا ئاغا دخازە، لى قەلنى مرتقا دىد.

٤٧٢٢. قىزا بەنىشتچوو ئار، ئەبور روو چوو.

٤٧٢٣. قىزا گوندى، گوندى خەيسەتى وى زانى.

٤٧٢٤. قىزا دەلالى رەشقەكە،

كورى دەلالى ۋەرەكە.

٤٧٢٥. قىزا كوباش، پەي بېھ كاش.

٤٧٢٦. قىزا سى مە، ژنا مىرى چى مە.

٤٧٢٧. قىزا جىنارا كىرهااتى نىنە.

٤٧٢٨. قىزا جىنير جىنار دەدە مىر،

كورى جىنير جىنار دزهوجىنە.

٤٧٢٩. قىز داركا شىكەستىيە.

٤٧٣٠. قىز دەلا لا مالىيە.

٤٧٣١. قیزهک ئانى، كۆفى دانى.
٤٧٣٢. قیزه - سۆرن،
خۇرتە - كۈرن.
٤٧٣٣. قیز نازاند، گوندەك بەزاند.
٤٧٣٤. قیز تەشىيا دى هلتىنە، كور كەقانى باشقى.
٤٧٣٥. قیز تم و دايىم پشتا دىيە.
٤٧٣٦. قیز چقاس مەزن بە، هاقا بەختى قىزى مەزن دې.
٤٧٣٧. قیز چرا خەلقىيە.
٤٧٣٨. قیز جەھە، زوو دگھىزە،
كور كەنە، دارەنگ دگھىزە.
٤٧٣٩. قوبى سپى گشك نە زيارەتن.
٤٧٤٠. قولپا ب ھەلینا دخىنە.
٤٧٤١. قورووشى خۇرى سپى ھالىنە ژ رۆزا رەشىرا.
٤٧٤٢. قووچى ھافىنى، باقىزە كادىنى.
٤٧٤٣. قىڭكارا مەفە ھەقال، رەخ كەوا گۆزەل كەفە، برا نىچىرغان تە بوكۇن.
٤٧٤٤. قىڭكى دخواست مەشا وەردەكى هىن بە، مەشا وەردەكى هىن نەبۇو، جۆتكا خوھى بىركر.
٤٧٤٥. قنامەت - قىيامەت.
٤٧٤٦. قرا تەۋ ئىلائى دەعواتە.
٤٧٤٧. قسە يالە شىيت، بېيە، يالە منال.
(خەبەرا راست، يان ژ مەرىئى دين، يان ژ زارو بېھى).
٤٧٤٨. قسەبىي ھەسابى زۇر زوو سەۋىز ئەبى.
٤٧٤٩. قسەبىي وەك قۇورى زىستان (دووان باران) وايە.
٤٧٥٠. قسە كەوتە زارى، ئەكەويىتە شارى.
(قسە كەتە سەر زارا، وى بىكەفە ناڭ شەھەرا).
٤٧٥١. قسە لە پاش ھەفت كىيۇ ئەگاتەوە بە خىو.

(خەر حەشت چىا زى دەرباز دې، دگەيىزە خايى).

٤٧٥٢. قىسە حەزارە دوانى بە كارە.

٤٧٥٣. قىسە حەتا نەكۈلى دەرنایەت.

٤٧٥٤. قىممەت ھەيە بۆى ناققى خوددىيە.

٤٧٥٥. قفل بۆ پىياقى بى حەيايە.

و

٤٧٥٦. وان نە تو تىشى،

لى بەرىزەر ل پىشى.

٤٧٥٧. وارى بى ئاڭ دانەينە.

ئا) وارى بىتو دانەينە.

٤٧٥٨. وارى دەولەتىبا نىبىه، سەر دانەينە.

٤٧٥٩. وار - وارى ھىشىن،

بەخت - بەختى پىشىن.

٤٧٦٠. وىدا تى ھۆرە - ھۆرە،

كاكى رەشە، يەكى سۆرە،

ئۇوى ترى دنيا كۆرە.

٤٧٦١. وىلەيى ژنا دچنە كولىنى،

وىلەيى مىرا دچنە گاستىنى.

٤٧٦٢. وى ل سەر جلا جەيىز كىش بە.

٤٧٦٣. وى قۇوشى ناچى (ناچە) مۇوشى.

٤٧٦٤. وەى دەنیايى جۆرى ب جەفایى،

جەفا بى سەفایى، دەورانا چوو پاژدا نايى.

٤٧٦٥. وەى كالىيى، وەى پىريى،

مەن چىترە ژ فەقىريى.

٤٧٦٦. وەى ل گىرس كورم لىكەت.

٤٧٦٧. وەى ل ئاخىرى، وەى ل ئاقۇوبەت،

- ٤٧٦٨ . وەی ل وى لى قەومى .
- ٤٧٦٩ . وەکە مىتۆيىھ، دەنگ وەکە شەۋىيە .
- ٤٧٧٠ . وەکە پرچامموو (پىپۇوكى) خوھ پى دا رۇقۇچاند .
- ٤٧٧١ . وەکى بىتىن كەسىقا مالى دەولەتىا خار، وى زى باوار نەكн .
- ٤٧٧٢ . وەکى بەر بۇوكى تىشتە نەۋىيى، پاشى بۇوكى نايى .
- ٤٧٧٣ . وەکى كۈلكەكە مەرييىا ھېبە مەرى وارا دا نامىنە .
- ٤٧٧٤ . وەکى گورى پاك بىيا، ستوى وى زى وى بىزقىريا .
- ٤٧٧٥ . وەکى گور ھاش قەواتا خوھ ھەۋە، وى دىنى خرا بىكە .
- ٤٧٧٦ . وەکى دەھا هىئىزايە، پانزدا ژى هىئىزايە .
- ٤٧٧٧ . وەکى دەم مەرييىار نەچوو، گەرە مەرف دەمەرىا ھەرە .
- ٤٧٧٨ . وەکى دەۋى مەرييىا ھەۋە مېش ژەغدىايى تىيەن .
- ٤٧٧٩ . وەکى دو دل بىنە تەفلى،
وى چىا ھلدن بىنە سەر چىاي .
- ٤٧٨٠ . وەکى دز ھەبن، شەۋەرەش زەعفن .
- ئا) ھەرگى يَا دز بىي شەۋەرەش كەلە ھەنە .
- ٤٧٨١ . وەکى ئەم ھەۋ ناس نەكн، ئەمى سەرەت باقى ھەۋ سۆند بخون .
- ٤٧٨٢ . وەکى كاوا من رىنده بەدەو چ بكم شوخول .
- ٤٧٨٣ . وەکى كەسىقى بىكەنە، خۇددى چما كەسىف كريي .
- ٤٧٨٤ . وەکى كۇوسى ژ قالكى خوھ دەركەفە قىيلك بەگەم ناكە .
- ٤٧٨٥ . وەکى مالخوى من ھولۇ بە، خارنا من وى چلو بە .
- ٤٧٨٦ . وەکى مەرى ھاش خرافىا خوھ ھەۋە، خرافىي ناكە .
- ٤٧٨٧ . وەکى مەرف كورا زكا بىكە، وى مالا خراف بىكە .
- ٤٧٨٨ . وەکى مەرف جىنارتىيا بوشابكە، وى پىيىرا بقە بوشە .
- ٤٧٨٩ . وەکى مەھەف ناس نەكرا، مەيى سەرەت باقى ھەۋ سۆند بخارا .
- ٤٧٩٠ . وەکى مەعر نەيى مۇورىيىا لىنگى وى نە دكەتە زىكى وى .
- ٤٧٩١ . وەکى نەبىيا، نەدھاتە گۆتنى .
- ٤٧٩٢ . وەکى نە دەفچىي دەفنى مەخە .

٤٧٩٣. وەکى نەگھېشتى دەولەتىيَا دەوسا وارى وان دايىنە.
٤٧٩٤. وەکى پىرىنىمىزكارىبە، هنگى بىزە، ئىنى و دوشەم زەعەن.
٤٧٩٥. وەکى رەز دكەلەن، سماق ب شۇونىٽ ھېشىن دىبن.
٤٧٩٦. وەکى سەر مەريا گۈرىتى تە نايى، پىنجەرى خراف بىنە بىرا خوھ.
٤٧٩٧. وەکى تە ئاڭ ژەكانىكى خوار، بشىكىرىنە.
٤٧٩٨. وەکى توئى ئاقلى دوور بىكىرە.
٤٧٩٩. وەکى خەرەپ بقە پادشا ژى، وئى دىسا بىزە ئاخ م خەرەپى.
٤٨٠٠. وەکى خودى بىدا مە بەخت، ئەمەن ژى روونشتىيان سەر تەخت.
٤٨٠١. وەکى خودى رۆز بىدا ئىتىيما مەرا سەر پاشتا دەقى لى نەدەخست.
٤٨٠٢. وەکى ھەفالى ئافى كەفر نىبە، دەنگ ژى نايى.
٤٨٠٣. وەکى ھەفال ھەفلى نەقىنە، ئاشى عەجەلى سەر سەرەت خوھ دەگەرىنە.
٤٨٠٤. وەکى ھەرد چەعەف ھەف بقىن، وئى ھەفسۇودىيە ھەف بىن.
٤٨٠٥. وەکى ھەسنى نەيى ئەساسە، تو زىر بىكى كراسە، نە دىبە دەعاسە.
٤٨٠٦. وەکى شۇوشاش دلى مەرث شەست، ساخكىن چەتنە.
٤٨٠٧. وەکى جەنەت و جەرمە ھەبىيانا، مەلە ناھا زۇودا جەرمى دا بۇون.
٤٨٠٨. وەکى قۇمىسيا نىبە، توجارا بىدللى ناكەفە ئۆرتا جىنارا.
٤٨٠٩. وەك كەوا دۇزمىنى جنسى خوھى.
٤٨١٠. وەك مارا، ب ئاخى دەھېرى.
٤٨١١. وەك مارە، بى جى و بى وارە.
٤٨١٢. وەك نىسک، بەر و پاشتا بۇ نىبە.
(وەك نىسکە، بەر و پاشتا وى تونە).
٤٨١٣. وەك پىسيا دىيوقۇف ب ئار (ئاڭر).

٤٨١٤. وەك هورچى دىندۇق دىيە.
٤٨١٥. وەك چرا شەوقى بۇ زىر خۆى نىيە.
٤٨١٦. وەك چرا شايە، سىبەرى بۇ خۇيە و تىشكى بۇ بىنگانەيە.
(وەك چرىتىھ، رېنكاپى دەدە خەلقى، لىخۇردا سى دەيلە).
٤٨١٧. وەلاتى خەربىيى مەرڭ بىھ پادشا ژى دىسا حەسافى خولامايە.
٤٨١٨. وەلات ھەنە خەراوستانىن،
وەلات ھەنە گولستانىن.
٤٨١٩. وەلات ژ دىشىرنىزە.
٤٨٢٠. وەرە بەر بارى خۇھ بىسەكتە.
٤٨٢١. وەرە بىرۇيى تە شەكم، چەعڭى تە دەرخەم.
٤٨٢٢. وەرسى دەرھوا كنە.
٤٨٢٣. وەرسى دۆستا ھەرە بىرى، شەرىپەتا دەزمنا نەخۇھ.
٤٨٢٤. وەرسى وى رېزىيە، پى داناڭەقەمە بىرى.
٤٨٢٥. ار وارى ھېشىنە،
بەخت بەختى پېشىنە.
٤٨٢٦. وەختا ئاگر عەردى دەكەفە، تەر، ھشک تەف داشۋوتە.
٤٨٢٧. وەختا با بى بىدیرە، وەختا نايى گوھ بىدیرە.
٤٨٢٨. وەختا دى دەرە، دەستى وى ژىكىن، پى ئىتىما بىكتەن.
٤٨٢٩. وەختا دەكەفىي تەنگىيى، لازىمە يان قىزەكە تە چى ھەبە، يان ھەسپەكى تە بەزى.
٤٨٣٠. وەختا زاڭا نە ب دلى باقىي بۇوكى بە، قەلەن لى زىدە دەكى.
٤٨٣١. وەختا كانى ھەيە، گەرە ئاقىي ژى ھەلچنى.
٤٨٣٢. وەختا مەرى دەقە قازى، كەرە قازىيى ھەقىي ۋە.
٤٨٣٣. وەختا كەسىبىي تونە بە، قەدرى پەرە وى چبە؟
٤٨٣٤. وەختا مالخوى مالى سلۇبە، خارنا كۆلەفت سەر چلۇبە.
٤٨٣٥. وەختا مەرڭ تەنلى دىبە، گەرمە ھافىنە دا ژى دەعجە.
٤٨٣٦. وەختا نىچىرە من تى، خەوا تەۋىيى من تى.
٤٨٣٧. وەختا تو باقىي خۇھ حىزدىكى، باقىي خەلقى نەبىزە.

٤٨٣٨. وەختا خودى بىدە لىتى زى دىد.
٤٨٣٩. وەختا ھەيە-مېقانى،
وەختا تونە-گۈلڭۈنە.
٤٨٤٠. وەختا ھۆل ھاتە دەرىپى كەرەكى لىخى ھەرە.
٤٨٤١. وەختا شەرا-خال و خارزى،
وەختا كەۋچى-ئاپ و بىرازى.
٤٨٤٢. وەختى گىرى من بى ئەز دەستى خوه وا نەخورىنەم، عەقدا نكارە بۇخورىنە.
٤٨٤٣. وەختى ئەز بۇوك قەم تو شۇوتىك بۇوى.
٤٨٤٤. وەختى مەرڭەزىرە.
٤٨٤٥. وەختى خىيار تەرن، دىرىشەسى كەرن، وەختى خىيار ھشك دىن، دىرىشەسى
گۈلشك دىن.
٤٨٤٦. وەختى شەرا باڭكەن كىترا،
وەختى فراقىينا باڭكەن خارتا.
٤٨٤٧. وەختى ترىشكەغا عەمەلى ئەيشكە.
٤٨٤٨. وەعدە ھەيە ژەعر ژى دەرمانە.
٤٨٤٩. وى ئەرەزى گوشە-گوشە،
كى داشى دەھوئى منى تىرىشە.
٤٨٥٠. وى مەرپىرا ھەفالتى بىكە، وەكى دەستى وى سەر دەستى تەپا ۋە.
٤٨٥١. ووژدان ژ ووژدان چىتەر ھەيە.

ئ

٤٨٥٢. ئىنسان بىزانگى خۆتى دالقاندىن.
٤٨٥٣. ئىنسان بى زمانى خوه دكەۋە.
ئا) ئىنسان ژ ئاقلى خوه دكەۋە.
٤٨٥٤. ئىنسان كىيايە، كو تو ئاڭ بەردىي سەرئى ئىشىن بېقە، بەرنەدىي سەرئى ئى ھشك
بېقە.
٤٨٥٥. ئىنسانى ئاغا بە خولام نابە.

٤٨٥٦. ئىنسانى ساله، بەرخى جنهتىيە.
٤٨٥٧. ئىنسانى تما، نۆبەدارى مالى خودىيى.
٤٨٥٨. ئىنسانى فەقىر كۈزە.
٤٨٥٩. ئىنسان ژ ئىنسان ئاقل دستىنە.
٤٨٦٠. ئىنسان ئەختىارە، لى دلى وى جانە.
- ئا) ئىنسان پىر دې، بەس دلى هىنسان پىر نابە.
٤٨٦١. ئىنسان سالەكى تى دنیايى، سالەكى ژى ژ دنیايى دچە.
٤٨٦٢. ئىنسان سەبر زىرلا لازمە.
٤٨٦٣. ئىنسان سەر وووزدانى خوه دەمەشە.
٤٨٦٤. ئىنسان تەف ژ متالا دكەفە.
٤٨٦٥. ئىنسان خوه قىيمەت دەد خوه.
٤٨٦٦. ئىنسان ھەيءى_بى بەخت،
ئىنسان ھەيءى ب بەخت.
٤٨٦٧. ئىنسان ھەركەس رادھىلە ئاقلى خوه ھلتىنە.
٤٨٦٨. ئىبارا ۋالا، كۆدا بى بنى، چاپكە، ها چاپكە، تىشى ژى چى نافە.
٤٨٦٩. ئىبارا تىرى، زكى بىرچى كىرى تىشىكى نايى.

چرا ھا دېیژن؟

"ئەز ژ خوھپا دېزم، تو ژى ژ خلقىرا دېزمى".

نېچىرغانەكى تەعزرى بەردا كىيورووشكى، كىيورووشكى نەگىھايىدا. رابۇو ژى پرسى گۆ:
"چما ئەز ناگەم تە، ئەز ھەوقاس دېزم..، كىيىش رووشكى لى ۋەگەراند گۆ: "ئەز ژ خوھپا
دېزم، تو ژى ژ خلقىرا دېزمى".

"تە ب دەقى خوھ پەدا، دەستى خوھ گرىدا".

يەكى مەشكى پەقدا، دەقى مەشكى ب دەستى خوھ گرىدا و كەتە ئاقى. ئۆرتا ئاقى دا
دەقى مەشكى دەست وى فلتى ۋەبۇو. مىرک كر گازى، گۆ: "ھەوار". يەك بەر ئاقى بۇو گۆ:
"قوربا، تە ب دەقى خوھ پەدا، ب دەستى خوھ گرىدا...
"سم - سمى كەريئە، فيل - فيلى، پەريئە".

وهختەكى مالەكە گرانە مەزن دا بۇوكەكە دز ھەبۈويە. چقا كەفانىا مالى دە دكلا رۇون
دكىرە كۈپەكى، ئەو ھەر جار دكەتە شكى رۇونى وى تى زىينى. كەفانى دوشۇرمىش بۇو،
خاست بزانبه كى دىزە رۇونى وى. ئەۋى نىزىكايَا كۈپە رۇون كولە دودو ئار سەر عەردى
پەشاند، كو دەوسا لنگى دز ناس بکە.

ئاقى بۇوكا دز پەرى بۇو. رۆكى ئەو تى، وەكى رۇون بىزە، دېيىنە كو دۇرا كۈپ ئار
پەشاندىيە. دوشۇرمىش دې، دچە تەولى كەرى دەردىخە، لى سىيار دې داژۇ تى بەر كۈپ
دسىكەنە. چقا لى رۇون لازم دې ئەو ژى ھلددە.

كەفانى تى لى دنهىرە، وەكى دۇرا كۈپ تەنى دەوسا سمى كەرى تىنە خويانى. دچە
كۈپ دنهىرە، دنهىرە رۇون ديسا دزىنە. دسىكەنە و دېيىزە: "راستە سەم - سمى كەريئە، لى
فيل - فيلى پەريئە".

"وارس و گارس؟

يەكى، گۆ، چوو مالا يەكى وارس خاست، گۆ: "ئەمى ھەرنە ئاش..، گۆ: "مە وارسى خوھ
گارس سەر پاخستىيە". "ھەيران، گۆ، وارس و گارس؟". "ئى، گۆ، حەيران مەعنა
نەدایىنى چىھ؟"

"چقاس خرابیی بکیی ئاگر بەعرى ناكەفه".

جارەکى پىرەك تەرتە سەرگىن نفت دكە، ھلددە دچە بەر بەعرى. يەك ژى دېرسە، دەقى:

"پىرى توئى كودا ھەرى؟ پىرى دەقى: "ئەزى ھەرم بەعرى بشەوتىنم. يىنى دن دەقى: "پىرى لى

پى تەرتى سەرگىن بەعر تى شەوتاندۇن پىرى دەقى: "ئى، تشتى ئەز خرابىبا خوه دكم، چ دە

برا بەقە".

"كى ژ مالىيە حالى مالا زانە".

رۆكى مەريك تى مالەكى مىقان. مالخوى مالى مالدا نابە. مالدا تشتى خارنى نابە.

نيفرۇ مىقان رادبە دچە. ئىڭارى مالخوى مالى تى، ژىن دەقى: "مىقانەك ھاتبۇو مالا مە.

مېر دېرسە: "لى تە تشتەك حورمەت كر، تەشتى دا بەر؟" ژنك دەقى؛ "وەلە مىرك مالدا

تشت تونبۇو م بدا بەر". مېر دەقى: "وەلە وى ھەرە ناقى مەيى دىنايى خە. رادبە ھەسپى

خوه سىيار دبە، پەى مىرك دەقە كوبىرە بىكۈزە. لى نىقى پى راستى مىقان تى، سلافى

دەدى دەقى: "چەوانى". ئەوي مىقانى فەعمدار بۇويە، دەست خوددا نىتا مالخوى مالى

فەعمدىكە و دەقى: "كى ژ مالىيە حالى مالى زانە". مېرك دەقى: "وەكى ئوسانە دە ھەرە،

شىرى تە تە حەلال بە.

"مىقان ھەيە ئەزراھىلە"

جارەکى مەريك دچە مالەكى مىقان، ئەو كوبەر دېرى ژ ھەسپى پەيا دبە مالخوى مالى

دەرتى پىشىيى. مىقان سەلامى دەدى. مالخوى مالى دەقى: "ئەلىكىم سەلام، ئەزراھىلى من".

دچن مال دا ۋوودنین، نان دادنин، نان دوخون، خوھى مالى دەقى: "رابە رازى بەرخى

من".

مىقان دوشۇرمىش دبە: "وەختى هاتم چرا ئەوى مىرا گۆ، ئەزراھىلى من و ھىزى ژى گۆ

بەرخى من؟"

ۋى شەقى مىقان مالا مالخوى رادزى. سبى ئەو رابىن تەشتى دوخون، پاشى مىقان

خاترى خوه ژ مالخوى دخوازە، ھەسپى سىيار دبە كوبەرە، مالخوى مالى دەقى: "ھەرە،

تەپا ئۆخر بە زورنەچىيى من".

ئەقا مىقانا دچە زەعف دەگەرە، مەريى زانە دېينە و ژ وان دېرسە جاھابى وان پرسا.

مەريى دنى دېتى ژىرا دېتىزنى: "ئەوى كو گۇتىيە ئەزراھىلى من، دېمەك مىقان ھەيە چاخى

تەزە تى ئەزراھىلە، لى وەختى مالدا نان خوئى دخوه دبە مينا بەرخا، وەختى رادبە كو

ههـره ئىدى بـهـختى وـى دـهـستـى وـى، جـبـخـواـزـهـ ئـوـئـ قـاسـى شـيرـى خـوهـ وـى گـلـى بـكـهـ، دـهـنـگـى
وـى مـيـنـا زـورـنـهـچـىـيـا وـى دـنـى بـهـلاـ بـهـ.

ئـهـزـ نـامـرـمـ تـيـراـ پـيـراـ،
ئـهـزـ دـمـرـمـ خـبـهـرـاـ قـيـراـ.

خـهـزالـ بـرـيـنـدارـ بـبـوـوـ. نـيـچـيرـقـانـ لـيـدـابـوـوـ تـيـرـ مـيـلـهـكـاـ خـهـزالـىـ دـاـ بـوـوـ. خـهـزالـىـ گـوـ: ئـهـمـ
چـاـواـ بـكـنـ دـهـسـتـىـ ـقـانـ نـيـچـيرـقـانـاـ، قـهـ نـاهـيـلـنـ ئـهـمـ شـهـقـىـ زـىـ رـاـزـىـنـ. بـهـقـىـ سـهـرـىـ خـوهـ
دـهـرـخـسـتـ گـوـ: "خـوـوشـكـاـ خـهـزالـ، حـالـىـ مـهـ زـىـ دـهـسـتـ نـيـچـيرـقـانـاـ دـاـ تـونـهـ". خـهـزالـىـ گـوـ: ئـهـزـ
نـامـرـمـ تـيـراـ پـيـراـ، ئـهـزـ دـمـرـمـ خـبـهـرـاـ قـيـراـ. ئـهـزـ خـهـزالـ، مـهـعـدىـ بـهـنـداـ نـاـچـهـ پـيـشـبـهـرىـ تـهـ نـانـ
بـخـونـ، يـاـ مـنـ، ئـهـزـ چـيـاـ بـاـنـيـاـ دـكـهـرمـ، حـهـزارـ گـولـىـ گـولـهـكـىـ دـچـرـپـىـنـ، سـبـىـ حـهـتاـ ئـيـقـارـىـ
سـهـرـ ئـاقـىـ كـانـيـامـهـ، توـهـاتـىـ خـوهـ دـكـىـ هـفـالـىـ مـنـ؟ـ".

"جـ موـوـشـىـ، جـ بـهـ دـارـاـ دـهـرـگـوـوشـىـ"

مـهـلـهـ كـوـتـهـ زـنـا~ خـوهـ، گـوـ: "نـانـىـ مـنـ بـيـيـرـهـ ئـهـزـىـ سـبـىـ هـرـمـهـ موـوـشـىـ". زـنـكـىـ رـاـبـوـوـ
تـهـنـدوـورـ دـادـاـ، نـانـىـ وـىـ پـهـعـتـ، وـهـكـىـ سـبـىـ شـهـقـىـ مـيـرـىـ وـىـ هـرـهـ موـوـشـىـ. مـهـلـهـ رـاـبـوـوـ
نـانـىـ خـوهـ هـلـداـ هـاـتـ، لـانـدـكـاـ نـهـقـىـيـ وـىـ دـهـرـىـ بـوـوـ، بـهـرـ تـهـلـدىـ لـانـدـكـىـ روـونـشتـ، نـانـىـ خـوهـ
دانـىـ بـهـ خـوهـ، نـانـ خـوارـ. زـنـاـ مـهـلـهـ كـوـتـىـ: "مـهـلـهـ تـهـ ئـهـزـ خـاـپـانـدـمـ، هـنـهـ روـونـىـ مـنـ هـبـوـوـ مـنـ
ئـانـىـ تـهـرـاـ كـرـهـ پـيـخـوـونـ، كـرـهـ نـاـفـ نـانـىـ تـهـ، توـىـ بـچـوـوـاـيـ موـوـشـىـ، تـهـ چـراـ ئـهـزـ خـاـپـانـدـمـ".
ئـىـ_ـگـوـ_ـ ژـنـكـ تـهـرـاـ يـهـكـ نـيـنـهـ، تـشـتـىـ ئـهـزـ توـهـفـ نـاـبـيـنـ، يـاـنـ موـوـشـىـ، يـاـنـ بـهـ دـارـاـ
دـهـرـگـوـوشـىـ".

"چـوـونـهـ كـفـاـفاـ، لـىـ كـهـ دـاخـدـكـرـنـ".

دوـ بـيـيـوـيـ رـهـخـ گـوـمـهـكـىـرـاـ دـهـرـيـازـ دـبـوـونـ، نـشـكـىـ ـقـاـ بـيـنـاـ كـفـاـفاـ كـهـتـهـ پـقـزـىـ وـانـ. ژـ رـيـوـيـانـ
يـهـكـىـ كـوـتـهـ هـهـقـالـىـ خـوهـ: "ئـوـلـقـ، خـوـهـدىـ زـانـهـ قـراـ پـهـزـ سـهـرـزـيـكـرـنـهـ وـ كـفـاـفاـ چـىـ دـكـنـ، وـهـرـهـ
ئـهـمـ هـهـرـنـهـ مـيـقـانـىـ". هـهـرـدـوـ بـيـيـوـيـيـ بـرـچـىـ چـوـونـهـ گـوـمـىـ وـ دـيـتـنـياـ كـوـ دـيـتـنـ، شـفـانـاـ كـهـرـىـ خـوهـ
دـاخـ دـكـرـنـ.

گـوـ: "چـوـونـهـ كـفـاـفاـ، لـىـ كـهـ دـاخـدـكـرـنـ".

"كـهـرـىـ كـرـيـثـ جـ ئـانـىـهـ، وـىـ وـىـ زـىـ بـقـهـ".

يـهـكـ كـهـرـا~ خـوهـ سـيـيـارـ دـبـهـ دـچـهـ مـاـلـا~ كـرـيـقـىـ خـوهـ. چـاخـىـ ئـهـوـ نـيـزـيـكـاـيـا~ مـالـىـ دـكـهـ، ژـ كـهـرـىـ
پـيـا~ دـبـهـ وـ كـهـرـا~ خـوهـ دـدـهـ بـهـ شـقـدـارـ..

مالخوئى ژ مال دهرتى دېينە كرييغى وى كەرا خوه دايە بەر شقىدارا دكوتە، دېنى: "كريف چما كەرا خوه دكوتى". دېنى: "لى چەوا بكم، من ج لى باركر نە ئانى، ئەز وادەستقاڭلا تىم مالا كرييغى خوه_. مالخوئى دېنى: "قوربا، مەرف سەھا وى يەكى كەرا خوه دكوتە؟ كەرى كريف چ ئانىيە، وى وى ژى بقە_.

"خاتۇون، خاتۇون م تە ل ژۆر دىت،
م تە ل ژىر دىت.

جارەكى خۆرتەكى كورمانچ چوو گۈندەكى. ل سەر رى مالەك دىت. ۋا مالا يەكى پىر رادكەفە. ژىر گۆت: "پىرىئى، پىرىئى ئاڭ ل با تە ھەيە؟"
ژىر گۆت: "كۈرق، ھەكە ئەز ل ژىر بۇوم م دا تە ئاڭ، بەلەم ئەز ل ژۆرم".

جارەكى دن خۆرت هات ژىر گۆت: "خاتۇون نان با تە ھەيە". ژىر گۆت: "كۈرق، ئَا ناكا نان با من ۋەركا تەنھىيە، ئەول ژۆرە. ئەگەر ئەز ل ژۆر باما م دا تە. ئىزاز ژىر گۆت:
"خاتۇون، خاتۇون م تە ل ژۆر دىت، م تە ل ژىر دىت.
"بۇو قسا بىزنى ھەسەن چەرمۇق".

گۆنھەسەن چەرمۇك ھەبۇو، حەفت بىزنى وى ھەبۇون.
رۆكى كەته پىشىيا بىزنى خوه، بىر سەر كانىيى ئاڭدە. بىزنىكى بىناتارا بىزنىكى دا ئاڭ نە خار، حەتا سەرئى كانىيى رەھقىن. ئاخىرىي ھەر حەفت ژى مانە تى.
"ھەر كەزىسىرەكى سمبىلىسىرەكى ل بەر ھەيە".

يەكى گۆتە دىيىا خوه: "ئەزى ھەرمە شىئر كەزىسىرەكى ژ خوهرا بىنم". دىيا وى گۆتى:
"لەپى من نەچە، ھەر كەزىسىرەكى سمبىلىسىرەكى وى ھەيە". لاوک چوون. ئەسکەردى وان شەكەستن. ئەسکەرەكى ژ نەيارا ل دوو كەت، هات كو وى بىكۈژە. لاوک قىير كر، گۆت: "ئاخ يادى". ئەسکەر گۆتى: "ئەز تە ناكۈزم، كوتۇ بىتىشىي من ژ بۇج تە گۆ: "ئاخ يادى". لاوک ژىپا گۆت، كوتۇ خەبەرا دىيا خوه نەكى.
ئەسکەر دەست لى كىساند. خۆرت ۋەگەريما مالى. دىيا وى پرس كر: "كا كەزىسىرە تە؟"
گۆ: "يادى، ئەف راستە، كوتۇ كەزىسىرەكى سمبىلىسىرەكى ل بەر ھەيە".
"ما ل ھەسپەكى و سى نالا".

دبىئىن ھەسپى جۆتكارەكى تونەبۇو. رۆزەكى ئەو رابۇو چوو بازىر بۇ ھەسپ بىكەرە. بىر دا نالەك دىت و راڭر، ھەقىالى وى راستى وى هات پرسى: "گەلۇڭكار و بارى تە چەوا

يە؟_ گۆ: "من نالەك دىت، ما ل ھەسپەكى و سىنى نالا...
" نانەك گەرم و ئاقەكە سار نە تشتە،
لىنى نە كارا ھەر كەسىيە".

رۇژەكى مىقانەكى مالەكى ھات. مالخوى ل مال بۇو، ئەو تشتەك نەدا، ژ بەر كول مالى
ژ نان پىشا تشتەك تونە بۇو. مىقان بىچى رابۇو چوو.
ئەو مىقان جارەك دى مالەكى دى بۇو مىقان. پىرەك ل مالى بۇو، ب دلەكى خوهش نان و
ئاڭ ژ مىقانى خودرا دانى و مىقان زەعف ژ پىرىز رازى بۇو. گۆ: "نانەك گەرم و ئاقەكە
سار نە تشتە، لىنى نە كارا ھەر كەسىيە".
"كى دىخەبته ئەو دخوه".

خۆرتەك چوو خودرا قىزەكە زەعفە بىخىرەت ئانى. سىنى رۆژا وەكى بما تى، ئەۋى خودرا
نەدىيت بچووا ئاڭ ۋەخوارا، بىچى بما خواپا نەدىيت نان بخوارا. شوخول و عەمەل،
تشتە پى نەدبۇو. خۆرت دىنا خوه دايىت توچارە ژىن وى نابە، ئەۋى تەمى دا دىبىا خوه گۆ:
"دaiىت، تو بىيى من نان مەدە بۇوكا خوه، كەنگى ئەز ھاتمە مال پاشى نان بەدە وى. خۆرت
چوو شوخولى خوه، ئىقشارى ھاتە مال و ژ دىبىا خوه پرسى: "دaiىت، ئېرۇقە كى وە ج
شوخول كرييە". دى گۆ: "لائۇ، ج شوخولى مالى ھەيە من ئېرۇتەمام كرييە، بۇوكى تشتەك
نەكriيە". خۆرت گۆ: - "دaiىت، وەكى ئوسانە نان مەدە وى، برا ئەو بىچى بىيىنە".

سەھەترا دن خۆرت دىسا چوو خەباتا خوه. ئەو ئىقشارى ھاتە مال و ژ دى چىرى: "دaiىت،
ئېرۇقە كى وە ج شوخول كرييە". دى گۆ: "لائۇ، شوخول تەمام من كرييە، بۇوكى تشتەك
نەكriيە". خۆرت گۆ: "دaiىت، دە وەكى ئوسانە دىسا نان مەدە بۇوكى، برا بىچى بىيىنە".

چەند رۆژا بۇوك ئوسا بىچى هيىشتن. بۇوكى دىنا خوه دا وى ژ بىچىيى بىرە، ما سەھەترا
دنى سىنى شەبەقى دا رابۇو جىنچىن هلدان، مال گىزىكىر. ئىقشارى خۆرت ھاتە مال ژ دىبىا
خوه پرسى: "دaiىت، قە ئېرۇكى وە ج شوخول كرييە". دى گۆ: "لائۇ، وەلە ئېرۇ بۇوكى
ئىپييجه شوخول كر. خۆرت گۆ: "دaiىت، دە قاسى كرنا وى نان و خارنى بەدە بۇوكا خوه،
ژ وى شۇون دا بۇوكى دەست ب خەباتى كر.

سەكىنى وەختەكى باقىي بۇوكى سەر دا ھات، گۆ: "ئەزى ھەرم حالى قىزا خوهى بىخىرەت
پرسكەم. وەختى باش ھات، قىز زۇو-زۇو پىشىيى دا چوو و گوتى: "باشقۇ، تو چەند رۆژا فرا
بىيىنى گەرەكى بخەبىتى، وەكى نەخەبىتى ئەوانا نان نادىنە تە... باشقۇ دىنا خوه دايىت قىزا وى

سەر ئاقلى خۇھ دا ھاتىيە، گۆ: "ئەرى لائۇ، كى دخەبە، ئەو دخوه_.

تو رىند زانى ئاخلىقە چىيە،

ھەما تە ئاخلىقە نەيتىيە".

رۇزىكى دەشى بەھارى دەولەتىكى دەقە مىيغانى دەولەتىكى. مالخوى مالى دەولەتىرا و سىيارى وىرإ حورمەتى دكە، لې نە حورمەتەكە گران. وختا مىغان بى دەقەن مالخوى دەقىزە: "فلانكەس، توئى بباخشىنى، وەكى من تەرا حورمەتەكە ئوسا نەكىر چەوا لازمە. دە تو زانى ئاخلىقە يە". دەولەتىي مىغان دزقىرە و دېيىزە: "پىمام، من فەم نەكىر تو چ دەقىزى، ئاخلىقە چىيە؟ مالخوى دەقى: "قەي، تو نزانى ئاخلىقە چىيە؟" "نا، وەلە، نزانم، بىزە بىزابىم". مالخوى دەقى: "پاك ئەزى ئان رۇزا بىممە مالا تە و ورا ئەزى تەرا بېڭم".

وەختەك دەرباز دې، دەولەتى ب خولام، خزمەتكارى خۇھ ۋا دەچە مالا دەولەتىي دىنى مىغان. ئەو دەولەتىي تە چەوا لازمە مىغانى خۇھ قەبۈول دكە، چەند پەزا شەرزى دكە، كىف شايى دكەن و وختا پىكتەتنى مالخوى مالى دەقىزە: "پىمام، تە وى چاخى گۆتە من تۈرى بىزى ئاخلىقە چىيە، ئەز ھېقى دكە بىزى ئەو چىيە".

مىغان دىكەرە و دەقىزە: "پىمام، تو رىند زانى ئاخلىقە چىيە، ھەما تە ئاخلىقە نە دىتىيە".

"بانىكە و دوھەوا.

ئەگىرنەوە كە ژنەك، كورەك و كچەكى ئېبى. كورەكى ژن ئەھىيىن و كچەكى شۇو ئەكەت، وە هەردووكىيان لە مالى دايىكەكەيانا ئەمېننەوە. شەو ل سەر بان كورەكەي و بۇوكەكەي لە لايىكەوە، وە كچەكەش و زاواكەشى لە لايىكەوە ئەنۇون. نىفەشەو دايىكەكەيان بە سەريانەوە ئەگەرئى، كە ئەچىتە سەر جىڭايى بۇوكەكەي پى ئەلى: "گەرمە، تۆزى لە يەك دوور بکەشىنەوە"، كە ئەچىتە سەر جىڭايى زاواكەي پى ئەلى: "ساردە، نىزىيىك كەونەوە. شەوەك كورەكى پى ئەلى: "بۇچى دايى ئەمە، بانىكە و دوھەوا.

"ئاقلى خۇھ ژ دووقۇ پەپ ھلىنە".

شىرەك و گورەك و رووفىك گەمانه ھەف و ب ھەقىرا چوون راستى ھەسىپەكى ھاتن. شىر لەپەك ل ھەسىپ دا كوشت. گۆتە گور، گۆ: "برا تو گۆشتى مە پار بکە". گور رابوو، ھەرچى گۆشتى نەرم ژ خودىدا دانى و ھەستى ژ زىپە دانىن و ھوور و رووفى ژ رووفىردا دانىن. شىر ژ قى پاركىرنى پە خەيىدى، ھەما رابوو سەر خۇھ و لەپەك ل ناش چەعقى گور دا. سەر ئىگور كەتە عەردى و دووقۇ وى ما پەپ.

شىئر گوته رووفى، گۆ: "رابه تو ۋى گۆشتى ل مە پار بىكە". رووفى راپۇو ھەرچى گۆشتى نەرم و بەز ل بەر شىئر دانين و ھەرچى هوور و رووفى ل بەر خوه دانين. شىئر گۆ: "رووفى تە ئەف ئاقلى ژ كۈرتىيە". رووفى گۆ: "ژ ۋى دووفى رەپ".
دو سەرى چى ناچنە سەر بە علگىكى".

بۇ گوندىكى راپىدە دكە ھەرە جەم خوددى. رېقا راستى كالەكى تى. كالى ژى دېرسە، دېقى: "عەقدى خوددى توى كودا ھەرى". گوندى دېقى: "ئەز دخوازم ھەرمە جەم خوددى، بىزابىم چكا راستيا وي چەوانە. كالى دېقىزە: "عەقدى خوددى، خوددى ئەز شاندەمە بال تە، كوئەز جابا پرسىتە بدم، وەرە ب مىرا ئەم ھەرن".

كالى و گوندى بەرى خوه دىنە بەر ب گوندىكى. رېقا راستى جۆتكارەكى تىين، دنهىرن جۆتكار سىنى شەبەقىدا راپۇو يە جۆقى خوه دكە. ئەو بەگەميا خوه دىنە جۆتكار و دەرباز دىن دچن. پەر دچن، هىندك دچن، دېين بۇوكەك وئى خودەپا را زايى، پەقەتىيە نىقىرق، ئەو ھى هاڙ خوه تونەيە. كالى دېقى: "ئەقا بۇوكا، ژنا وي خۆرتىيە". ئەو دەگەيىزىنە كەوشەنلى گوند، دېين وئى خۆرتەك گایى خوه تەزە گرتىيە كو قۆشكە. ئەول خۆرت دنهىرن و دچنە نافا گوند. دچنە نافا گوند دنهىرن وئى بۇوكەكە جاھل شوخولى خوه خلاس كرييە و نانى مىرى خوهىي جۆتكار گرتىدaiە كو بىقە بدە. كالى دزقىرە سەر ملى خوه دېقى: "عەقدى خوددى ئەقا بۇوكا ژى ژنا وي خۆرتىي تەمبەلە، كو گایى خوه تەزە قۆش دکر".

گوندى دېقى: "كالى، لى چما ئەو بۇوكا قۆچاخ ئەو خۆرتىي قۆچاخ نەستاندىيە، ھاتىيە ۋى خۆرتىي تەمبەل سەتەندىيە". كالى دېقىزە: "راستيا خوددى ژى ئەفە، گەرە دو سەرى چى نەچنە سەر بە علگىكى".

"كى زانە زانە،

كى نزانە باقى نىسكانە".

مەرۋەكى گوندىكى كوشتبۇو و درەقىيا. گوندى داپۇونە پەي مەرۋەكۇز، كو بىگەن. ئەوي دى ۋا پى دا چەند گوندىيى دن بەرب وى تىين. ترسىيا، كو وئى بىگەن، خوه زۇزۇزۇكَا ئائىيتە زەقىيا نىسكايە دەقىي پى، باقەك نىسىك چنى و رەقى. مەرۋەكى كو داپۇونە پەي وى گازى كەرن، كو ئەوي بىگەن. ئەۋىد كو ژ پىشىپەر دەھاتن مېرک گرتەن، پرسىن چما ئۆسا پەي وى كەتنە. مېرک گۆت: "ئەز رېيدا دەھاتم، من ژ زەقىيا وان باقەك نىسىك چنى، ناكا دخازى من بىگەن، بىكۈزۈن". رېيوي ئەو بەردان و يېيد كو داپۇون دوو گرتەن، گۆتن: "شەرمە، شەرم، سەقا باقە نىسىك ھۇونى مېرک بىكۈزۈن چىيە؟" گوندى ئەو يەكە كو بەھىستان، عەجىيۇمايى گۆتن:

"كى زانه زانه، كى نزانه باقى نيسكانه."

"توم باوار ناكى زيرينيا كەرى باوار دكى؟

رۇزىكى جىنارى مەلە نەسرەدىن تى جەم وى دفى: "مەلە كەرا خوه نادى ئەز سقى
گەنمى خوه بېمە ئىش. مەلە دفى: "برا جان، وەلە منى كەرا خوه بدا وەكى كەر مال بىا.
ھەما وى دەمى كەر دكە زيرين. جىنارى مەلە نەسرەدىن دفى: "مەلە، نە خوايە كەر تەولى
دا يە و دكە زيرين". مەلە هيىرس دىه دفى: "وختا تو گۇتنا من باوار ناكى زيرينا كەرى
باوار دكى، هەرە ئەز كەرا خوه نادىمە تە.

"كۆرم، لى بىئاڭل نىنم."

كۆرەكى زنەك ستهند. ژنى گۆت: "مېررقى، حەيف چەعفىيد تە تونەن تە بدیتا ئەز چاوا
بەدوم. كۆر گۆت: "باش ژنك چەعفىيد من تونەن، لى ئاقلى. من ژى تونە؟ وەكى تو بەدەو
بوويای تە ئەز كۆرا نەدستانىم."

"رسقى كورى كۆرە"

رۇزىكى مەريكى زەعفى كەسيف ھەبوو، گوندەكى دا بۇو شقان. رۇزىكى مىستەورەك ژ
پىز قەتىا و رەقى. شقان دا پەي چوو. چوو لى نەيىرى مى كەتە كەلىكى ل بەر مخارەكى.
گورەكى كۆر ژ لانا خوه دەركەت و مىستەور گرت بر لانا خوه دا خار. شقان زەقى چوو
گەيشتە پەزى خوه. ئىقشارى پەز بر گوند و ئەلامەتى دا گوندىا، وەكى سېنى ئەو ناچە بەر
پىز. ژنا وى پىدا كەت، چما ناچە بەر پىز. شقان گۆ: "زىنک، ئەزم ئەز ناخېبتىم، چما
خودى رىسى كورى كۆر لانى دا دەگەينە، چما من ناۋىنە كو رىسى من نەگەھىنە؟" ژنا
شقىن لى نەيىرى كوئەبۇردا زارى وى نابە، را بۇو چوو جەم رىسىپى و دەوسا مېرى خوه
چوو بەر پىز. شقانەك ژى ھەقال بۇو. رۇزىكى ھەردۇ شقان چوون چۈلى بەر قۇوچەكى
روونشتن لى نەيىرين، وەكى دەرى كووبەكى تى خوبىان. چوون دەرى كووب ۋەكىن لىنەيىرين
وى كووبى دا تەز زىرن. ژنا شقىن گۆ: "برا، ئەمى پىز بىن گوند، پاشى تو و مېرى من
وەرن زىر دەرخن، بىن". شقان گۆ: "برا بەه.." .

ئەو پەز ئازۇتن هاتن گوند. بەرى ئىقشارى شقان هات پە مېرى ژنکى گۆ: "را به، ئەم
ھەرن، مە كووبە زىر دېتىيە، ئەم خودرا بىين بىن. مېرى ژنکى گۆ: "نا برا، ئەز نايىم. چما
خودى دكارە رىسى كورى كۆر لانىدا بىگەينە، چما نكارە رىسى من مالدا بىگەينە". شقان
گۆ: "كۆر باقى تە، ئەزى ۋا ھەرم كووبە زىر خودرا بىنم". ژنکى ھەۋسا خوه كەر شقىنرا نە
چوو. شقان چوو گەيشتە قۇوچى، دەرى كووب ۋەكى لى نەيىرى چ بىنە، كووب تەز مەعرىن،

سەرھەف، بن هەقرا دچن، گۆ: "وەلە، وەکى ئوسانە ئەزى ئى كۈپى مەعرا بىم كولەكا شقىندا باشىزم برا وى بىخىرەتى بىكۈزۈن". ئەو كۈپ ھلدا ئانى گۈند. چوو پابۇو سەر خانىيى شقىن، كولەكىيە كۈپ ۋالا كر مالا وى، پشتا خوه دايى و چوو. مىركى و ژنكى چرا ۋېخستن، لى نەيرىن، وەكى كۈپ زېر ژ كولەكىيە رۆ كرنە. رابۇو زېر تۆپ كرن، مىركى گۆ: "ژنك، تە دى نە من تەرا دىگۆ، چما خودى دكارە رېسىنى گورى كۆر لانىدا بىگەينە، چما من نابىنە كو رېسىنى من ژى بىگەينە".

"داربىر دارا مەبر،

گومانا خوه ژ خودى مەبر".

داربىر چوو مىشە دارا بىرە، گۆ: "ئەزى ئوسا بكم، وەكى زيانى بدم مىشە، ئەزى دارى جاھل ژى بىرم، يى پىر ژى. داربىر وەختا چوو مىشە دەسىپى كىر ب بالتە دار بىرين، مەرقەك راستى وى هات گۆ: "كۈرۈق، داربىر، چما دارى جاھل دېرى وى مىشى بەدەو خراف دكى. داربىر گۆ: "ئەز دخوازم خرابىا خوه مىشەر بجىرىيەن". مىركى گۆ: "قوربا ئەز تەرا دەقىم دارا مەبر گومانا خوه ژ خودى مەبر". داربىر كورا وى نەكر، دار بىرين. چوو دارەكە چنارىيە مەزن برى دار سەر دا كەت بىرىندار كر. مىركى چوو ساخى گەيشتە داربىر گۆ: "نە من تەرا گۆ زيانى مەدە مىشە، دارا مەبر، گومانا خوه ژ خودى مەبر".

"ھوور-ھووركا نەگەيشتە گر-گرکا".

ژنەك ھەبوویە، مىرى وى گافان بوبىيە. رۆزەكى، چاخى مىرى ئەزى كاران ژ گۈند دەردەخە، ژنک رادبە كۆچكى خوه داددە، سەر سىلى قەينۆكى خوه دەقەلينە. ناش مالى ھەن جى تەمز دكە قەينۆكى خوه سەر تەختە رادخە و دەستىپىدكە دخوه. نە مالى تەمز دكە، نە نەقىنا بەرەف دكە، نە تەولى گىزى دكە.

رۆ دچە ئاقا، مىرى ئەزى تى ئەجىقمايى دەيىنە. چەند رۆزلا وا دەرباز دبە، مىركى دەقىنە ژنا وى مينا بەرئ نە مال تەمز كرييە، نە نەقىن بەرەف كرنە، نە تەولە گىزى كرييە، رادبە دەقى: "ژنک ئەف چ حال-ھەوالە. ژن دەقى: "مىركى ھوور-ھووركا نەگەيشتە گر-گرکا.

"مەمى سەيدا دەستى خوه كرييە ھەردو عەيدا".

مەمى سەيدا رۆكى لىدا چوو گوندەكى. د وى گوندى دا عەيد بۇو، لى گوندىيا عەيدا خوه ھى نەكربون. گوندەكى دن دا ژى خىر ددان. مەمى سەيدا فكى، گۆ: "ئەزى ھەرم گوندى كە خىرى ددن، خىرا خوه بخوم، پاشى ئەزى بىم ۋەرە خوه دەربازكەم، ئەو حەتا چوو

گوندی کو خیر ددان، خیر کوتا بwoo، حهتا زفری هات عهید خلاس بwoo، گو: "مهمن سهیدا
دهستی خوه کریه ههردو عهیدا".

"مریق، تو هاقاسی مربی نکاری گا ژی بازقی؟
حهسو زۆزانی دا مر. مهیتی وی گریدان سهه کاری گا بزن ل گوند. ئهوانا گهه که بچوونا چهه
دەرباز بونا. گا چوو ناف ئاپتىدا كر كو روونه.
رهسو گا ئاژوت، قرا گى دا سهکنى بwoo، گازى كر: "دە، دە گا، دە، گا. گا نە چوو.
رهسو گازى كر: "ئۇرۇخهسو، حهسو تو هاقاس مربی نکاری گا بازقى".
پېلى بوهورى بوهورىه."

يەك وىدا هات دىت مەريك بەر ئاڤى سەكىنە پېلى ئاڤى دژمرە. گو: "حەيران، تو ج
دكى؟ گو: "ئەز پېلى ئاڤى دژمرەم". ئەوي ژى سەكىنە كوهى خوه دايى دا. دىندا خوه دايى
مېرك ھەر دژمرە: "يەك، يەك، يەك... قە نافى دودو، سسى، چار...
گو: "حەيران تو چما ناڤىزى سسى، چار...". گو: "پېلى دەرباز بۇرى ئەز ئىدا ناژمرەم،
ئەو چوویە، ئەز پەي ئى چوویى ناكەقەم".
وەك پەرچەمۈوك خوه پېشدا پوقچاند".

دېيىن، گاڭا سلیمان پېخەمبەر بەلكىس ژ خوهرا ئانى بwoo، بەلكىس ژ خوهست كور
پوورتا تەيران ژىپا نېينەكى چىكە. سلیمان پېخەمبەر فەرمان دا ھەمى تەيران و گۆت:
"دېيىن خوه برووچىكىن، دا كور بۇ بەلكىسى نېينەكى چىكەن". ھنگى پەرچەمۈوكى
خوه راۋەگرت، دووکا پوورتا خوه پووچكەند و چوو. لى تەيرنە مايى ئەو فەرمان ھا نە ل
پى دىتى و گۆتن: "سلیمان پېخەمبەر، ما نە گونەنە، كور بۇنى ژنا خوا مە گشكان ھا بدى
پووچكەندىن. ئەمى چاوان زفستانى خوه بى پوورت دەرباس كن. ئەم پوورتى ھا جانى مە
ژى سەرما دپارىزە.

سلیمان پېخەمبەر كۆتنا وان راست دىت و دەف ژ وان بەردا. لى پەرچەمۈوكى خوه
پووچكەندىبwoo. ژ وى رۆزىدا شەرم دكە كوب رۆ دەركەقە، ناڭا ھەقال و ھۆگران، ژ لەقرا ب
شەف دەر تى.

"مەرثى بى دەردى، بى كراسە".
رۆزەكى پادشاڭ نەخواش دكەقە. حەكىما ج دەرمانى ددانى كار نەدكىر. حەكىمەكى
گۆتى، گو: "پادشاى خوش بە، دەرمانى تە كراسى مەرثى بى دەرددە، كو تو كراسى

مەرقەکى بى دەرد خوھكى، توئى پىرلا-پىرا قەنج بى.

پادشا مەرف شاندىن، كو كراسەكى ئوسا بىبن. ئەو مەرۋانا گەلەكى گەريان، لى مەرقەنى كو دەردى وى تونه بە نە دىتن. ئىدا ئەو دخاستن بىزقريانابىچۇونا بىگۇتانا پادشى، وەكى مەرقەنى ئوسا تونه ل تو عەردا، نشكى ۋەپىدا راستى شفانەكى تىن و ژى دېرسىن: "شفان، قەت دەردى تە هەنە، يان نا". شفان دېقى: "فلاڭكەس، ئەز گۆتىنا تە فەم ناكم، دەرد چىيە، ھەيوانە، گىهایە، چىيە؟" مەرقەنى پادشى شا دىن، دلى خوھ دا دېقىن: "مە دەرمانى پادشى دىت. ئەو شفانپا شەرقەدەن دەرد چىيە. نا، دەردى من تونەن، وەكى سەقەا ھەر تىشەكى بىفکرم ئەزى رۆزەكىيدا بىرم".

مەرقەنى پادشى دېقىن: "دە وەكى ئوسانە؛ كراسى خوھ بىفرۇشە مە، ئەو لازمى پادشىيە. شفان دېقى: "كراسى من تونەيە، ھەبىا سەر چەعفا، سەر سەرا. ئاغا چ دىدە من ئەز وى ژى خوھ دىكەم. ئەز وەكى سەقەا كراس بىكىياما، وى منىا بىبۇويا دەرد، لى ئەز دخوازم بى دەرد بىم.

مەرقەنى پادشى زقىرىنە جەم پادشى و گۆتن: "پادشاي خوھش بە، دەرمانى تە تونە، مەرقەنى بى دەردى، بى كراسە".

"شەرى مار بە دار".

ئەگەرنەوە كە مارەك ئەچىتە ناف دەوانىكەوە، وە يەكەك ئاگر بە دەوانەكەوە ئەنلى. شىيخ ئۆمەر ناۋىيەك لى وى ئەبى، دار دەستەكەي بۇ مارەكە رەت ئەكەت كى گۆيا مارەكەي بى پى رېزگار بىكەت. كى چ مارەكە ئەپەرىتە ملى شىيخ ئۆمەر وە لە ملى ئالى وە ھەر چەند ئەكەت نايەتە خوارەوە.

لە پاشا ئەچن بۇ لاي چەند كەسەك كە شەريان بىكەت، وە حەموو شەرەكە وائەكەن، كە ئەبى مارەكە ل ملى شىشيخ ئۆمەر بىتىتەوە. بەلم مارەكە ب قىسى كەسىان ناكات وائى نابىتىتەوە.

لە پاشا ئەچن لاي رېيى بۇ شەر كردىن. رېيى كە بۇ مارەكە ئەلى: "تا نايەتە خوارەوە شەرتان ناكم: "كە لە گەل دىتە خوارەوە خىرا بە دار سەرى پان ئەكەتەوە. ئىنجا "شەرى مار ب دار".

"كى قەنجى دكە_خودرا دكە،
كى خرابىي دكە_خودرا دكە".

دھوريشک هبوو مالا دگهريا نان بەرەف دکر و دگو: "کي قەنجيى دکه_ خوهرا دکه، کي خرابىي دکه_ خوهرا دکه.".

رۆكى كولفهتا مالهكى ز وى كەسيبى زەعف عەجز دبه، دفى: "بۇ ئەف دھوريشى زەيلى مە بريه، هەرۆ_هەرۆ تى نان دخوازه_. ئەو دوشورميش دبه كاتەكى دېھەتىنە، ب ژەعرى پەروادە دکه، وەكى دھوريش بى، كاتە بده دھوريش، ئەو بخوه ژەعەردادايى بە دها نەيى نان نەخوهزە.

سبە سافى دبه، كەسيب ديسا تى دکه گازى "کي قەنجيى دکه خوهرا دکه". ژنك گازى دھوريش دکه كاتى پەعتى ددى دا. دوشورميش دبه، دفى: "ئەقى كولفهتى هەر رۆقەفا نانەكى خەبەر ددا، گەلۇچ قەومى، وەكى ئەۋى ئىرۇ كاتە دا من". دھوريش دخوازه ۋەكشە، لى جارەكە دن كاتە ژەستى ژنكى دگرە و دفى: "کي قەنجيى دکه_ خوهرا دکه، کي خرابىي دکه_ خوهرا دکه.".

دھوريش كاتە ھلددە دکه تۈرىپى خوه لېدە دچە.

پەر دچە، ھندك دچە ئەو بەر كانيكى رپودنى كو پەھەت بە، ھنە نان دەردىخە نانى خوه بخوه. و وى دەمى دھوريش دينا خوه ددى خۆرتەكى جاھلى بەدھو وى ل سەر كانييە. ئەو سلاڭى ددە دھوريش، دھوريش ژى سلاڭا وى ۋەدگەرىنە. خۆرت دفى: "دھوريش بابا، ئەزى زەعف بىرچىمە، قە نان جەم تە ھەيە. دھوريش دبى: "خۆرتى جاھل، جەم من تاشتى لايقى خارنا تە ئەقەفا كاتەيە تەنلى". دھوريش كاتە دەردىخە ب دلى قەنچ ددە خۆرت و رايدە دچە.

ھەما خۆرت كاتە دخوه جىيچى دكەفە. شقان، كاۋانى نىزىك تىن سەر كانيي دېيىن ۋا خۆرتەك كەتىيە. پى دەھىسن، وەكى خۆرت ژ گوندى وانە، حەفت سالا خەربىيى بۇو. خۆرت ژى كورى وى كولفهتى بۇو، كىيىزانى كاتە دابۇو دھوريش. ھەوارىيى دىنە دى باشى خۆرت، ئەوانا تىن سەر كورى خوه، دېرسن چرا ھا بۇويە. خۆرت دبى: "حال ھەوال ۋى فۇرمى بۇويە، ئەز بىرچى بۇوم، من نان ژ دھوريش خاست، ئەوى ژى كاتە دا من، من كاتە خوار، پەى كاتە ئەز ھا بۇوم". دىيىا گەدە فەعم كر، وەكى ئەو كاتى وى بۇويە. دوشورميش بۇو، كو گۆتنى دھوريش راستىن: "کي قەنجيى دکه_ خوهرا دکه، کي خرابىي دکه_ خوهرا دکه".

"يى كو هيىكى بىزى، كەنگى ھەبى وى بىزى".

ژنهك هەبۇو و كورەكى وى هەبۇو.

رۆژەك كور ھات مالى ھىكەك ئانى. دىيا وى ژىپرا كەلاند. رۆژا دى ھات مريشكەك ئانى.

دایکى زىرا قەلاند. رۆزى سىسيا هات پازەك ئانى. دايىكى زىرا پۈزىند.
پشتى چەند رۆزى هاتن گۇتن ژنكى: "كۈرى تە كوشتن". ژنك كرى ول سەرئ خوه
خست. جىنار گۇتنى: "نەگرى، نەگرى، ئى كو ھېيكى بىزى، كەنگى ھەبى وى بىزى".

"ھەرتىشت متربي چى دېنى،
جۇت ژى متربي چى نابى؟"

متربيك ھەبۇو دچوو ۋەھرىيا كراسەك دخاست، كراس ددانى، دچوو گەنم دخاست،
گەنم ددانى. جارەكى چوو با يەكى جۇتىيار، گۇتنى: "گۆب خودىكى، جۇتى خوه بىدە من".
جۇتىيار گۇتنى: "ئى، لائۇ، ھەرتىشت متربي چى دېنى، جۇت ژى متربي چى نابى؟"
كەششىايى تتوانى مرو ملەت ب خوهرا كوشت.

گۆ، كەششەيىك ھەبۇول تتوانى. تشتەك قەنچ تو جارا نەكىر ملەتىرا. مىندا وى هات
وهسىياتا خوه نېمىسى: "كۈئەز مرم م ل سەر دارى دالقىن پانزىدە رۆز".

كەششە مىن، ملەت وى دالقاند. پشتى چەند رۆز ئەسکەرلى رېقىتى هاتن گوند و كەششە
دىتن دالقاندى. ئەسکەر گۇتنى: "كى كەششە كوشت؟" ملەت گۇت: "ئەو وەسىياتا وى يە.
ئەسکەرلى پېقى باوار نەكىرن ملەت گىرتىن و تەقا كوشتن. ژەنگىدا دەپىزەن فلانكەسى وەكە
كەششىايى تتوانى كر: "كەششىايى تتوانى مرو ملەت ب خوهرا كوشت".
"دەرەو دەرەوە، چ جە، چ گەنم".

جارەكى دەولەتىكى خوهست شەر باقىزە جىنارى خوهى كەسيق. چوو جەم قازى گۆ:
جىنارى من ژ چەعلى دو بار گەنم دىزىه. قازى لى پرسى: "شەعدى تە كىيە؟" گۆ: شەعدى
من خولامى منه". گازى خولام كىن، قازى گۆ: "تە چ دىتىيە؟" گۆ، "فلانكەسى دو بار جەھەز
چەعلا ئاغايى من دىزى، م ب خوه دىت. گۆ: "كۈرق، ئاغايى تە دېنى گەنم، تو دېيى جە؟
ئى، - گۆ، - قازى، دەرەو دەرەوە، چ جە، چ گەنم".
"قانترى قادى مەترسىن، تشت ژ تەپا تونە"

رۆزەكى كاروانەك ئەھى د بەر مەزەلەكىرلا بچوويا. مەرۇفەك گۇت، وەكى ئەو مەرييە، برا
وى د مەزەلدا ۋەشىرىن تا كو قانترى كاروان بىترىسىنە و تالان بکە. ئەو ۋەشارتن. كافا
كاروان هات، ئەوا قانتر ترساندىن، خايى كاروان رەھىيان، گەلەك تشت شەكەست. پشتىرا
خادىيى كاروان پى حسيا، وەكى ئەو مەرقا د تربى دا خوه ۋەشارتبۇو و ئەڭ شوخۇلا
چىكربۇو. خادىيى كاروان ئەو مەرقى پىس گەلەك لىدان و ئىشاندىن.

گافا ئەو ۋەگەریا و هات نافا گوند زى پرسین: "كەلۇ تو مريبۈسى، تو چاوا هاتى؟" گۆ:
"راستە ئەز نوها ژ دنيا ئاخىرەتى تىم". پرسين: "ج ھەيە، ج تونەيە ل وئى دنى؟" گۆ:
"ھەرتىشت باشە، تەنلى قانترى قادى مەتريسيين، تىشت ژ تەرى تونە".
"ئى كۆ خوى چاندى، ئەۋىزى مر.

رۇزىكى دو برايىن دىن ژ بېر گرانبىها بۇونى خوى ژ ھەف داشىورىن و دخوهزىن ژ بېر
فلەتىنا كەرپەندا خوى بىيىن. ل پاش مشىئورەك دوور و درىز بىيار دەن، كۆ گشت ھەينىن خوه
بىرۇشىن و پەر خوى بىكىن، دا ل جىيىن گىنیم بچىن و ب ۋى ئاڭايى ژ بەرىن وئى گەلەك خوى
ب دەست خوه خن.

ھەردو برا حەموو جل و جارىن كۆ تىن فرۇقىن ژ ھەف جەناندۇن و بىرن بازىر و فرۇقىن. ب
درافىنى كۆ دەست كەت خوى كەرپەندا خوى چاندى.

گافا كۆ دىما ھېشىنبۇونا گىنیم و جەھەت و حەموو چاندىدا سەرەت خوه بلندكىرن،
ھەر دو برا ژى چۈون كۆ سەرەتكى ل چاندىدا خوه بىكىن، كا خوى رىند ھېشىن بۇويە ئان نا.
لى ژ بەختى پەش، ئا كۆ وان دېپا و ھېقى دىكىن نەبوبۇيو، شۇوقىن وان ئى كۆ خوى تىدا
ھاتبىو چاندىن ھېيد وەكە خوه بەردى پەش دىك.

ھەردو برا ھەف شىئورىن، دا بىزانبىن ئۇوستا ۋى چىيە. ب وان كۆ هەن كەس دەزمەنلىيە وان
دەن و ناھىيان خوى ھېشىن بىبە. بىيار دان، كۆ رۇز و شەف ل بەر بېپىن و دەزمەنلى خوه
بىكىن، ئان ژى بىناسىن. لى ئەف پاپىنا ھان گەلەك رۇز دۆمکەر، بى كۆ تىشتەك خوييا بەكە.
شىنى جىراتىن زۇرا وان حەمووپىان پالەيا خوه كەرن، شەخىز خوه كەشاندىن و بىتىنەرپەن
خوه راکىن، لى ھەردو برا ھېز دەزمەنلى خوه نەدەيتىن.

رۇزىكى يەك ژ وان دېبىنە كۆ مىش ل سەر شۇقا وان دەفرن. ب دەستىرا راپىلى تەنگا خوه
و ئاگىر بەردى مىشىدا دەد. گافا برايىن وى دەنگى تەقىنى دېھىزە، خوه دەگەيەن برايىن خوه دا
پشتىگىرا وى بىكە ل ھەمبەر نەيار و دەزمەنلى خوه. گافا دەگەي برايىن خوه ئەۋىزى وەك وى
دەست داۋىزى چەكا خوه و ھەردو برا ب ھەۋىرا پى ل پى ژ دەزمەنلى خوه شەر دەن...
د داما مىش گەتنى دا، ل سەر فراقىنى مىشەك تى ژ سەر عەنپىيا يەكى ژ وان دادنىشى.
ئەۋىزى ھايدا ژى تونەيە و خوەرنا خوه دەخوھ. برايىن دن ب دەزى دەكتە برايىن خوه، وى
ئاگادارى دەزمەنلى كول سەر ئەچىپا خوه دەكە، دا كۆ خوه نەلھىنە و بىتىنەنگ بىسەكەنە. تەنگا
خوه راپىكە دەد بەر چاڭىن خوه و نىشان ل مىشى سەر عەنپىيا برايىن خوه دەگەرە و پىچەكە

تەنگى دكشىنە، تەقىن و كەتنا برى تەف دىن، برايى زندى ب دلشايسى سەمتىلىن خوه بادىه
و ب رووگەشى دچە سەر برايى خوه، دا ز بۆ رابۇنى ئالىكاريا وي بکە و نىشاندارىيما
خوه پىرا بېسىنە، لى برايى وي وەك مەرىي حەفت سالى جەمدىا بۇو.
"خەرجى خوه ژى ددە و سەرئ خوه ژى دشكىنە".

گۇ، ئاغايىك ھەبۇ ل سنجاقا ژ سنجاقى جىزира بۆتا. سالى جارەكى جەندرمى تركا
دھاتن ژ ئاغايىد كورمانجا بىش دستاندن. وەختى دھاتن جەم ئاغايى و بىش دخوهستن،
بىش نە ددا. جەندرمى تركا چ دىرن، نەدكىن ئەۋى بىش نەددا. پاشىيا پاشى جەندرمى
تركا لىدھىستن و سەرئ وي دشكىنادن، وەختى كوشەرئ وي دشكىنادن، ئەۋى د جى دا
خەرجى خوه ددا. ئەف ئاغا مر، كورئ وي جىيى وي گرت.

سالەك قولىبى، جەندرمى تركا دىسا هاتن، وەختى كوبىش ژ كورك خاستن، ئەقى
پىيرا-پىرا بىشا خوه دا. خەلقى گوند گۆتنى: "لاوق، تۈچ بى زرافى، ترسۇنەكى؟" گۇ:
"چما، خىرە؟ خەلقى گۆتنى: "وەلە، جەندرما ژ باقى تە ب دلەكى وە خەرجى خوه
نەدستاندن". گۆتنى: "وەلە، لىدھىستن نە ددا، ئەو دىرساندىن نەددا، حەتا سەرئ وي
نەشكىندا نەۋى مەجىيەك ژى نەددا وان". كورك گۆتە وان: "ما پاشىيا پاشى ددا، يان
نە ددا؟". گوندى گۆتنى: "بەلنى، وەلە ددا". "ئىـ، -گۇ، كارا وي چ بۇو، نە خەرجى خوه ژى
ددا، سەرئ خوه ژى دشكىنادن".

ژ سرهاتییا بەرەڤکرن، نەشر کرنا مەسەلە و مەتلۆکی کوردا

مەسەلە و مەتلۆک، چاوا جوورەکی (ژانرەکی) زارگۆتنا جمعەتى، جمۇھەتىرا تەقايى ژ كۈورا يا قورنا تىئن. واندا خويارا سال و زەمانا تى خانى. چاوا عەيانە پابونن- روونشتاندنا جمعەتى، فيلۆسۆفيا وئى، خەيسەت و ھەلقەتىبا مەريا و سىنفا، مينا نەينكى مەسەلا و مەتلۆکادا تىنە كېشى. بادىيەوا نىنە، وەكى كوهدارىيا كەلە ئولدارا، مەرىيى زانە و دىنيدىتى تمى سەر پرسا بەرەڤکرن و نەشر کرنا مەسەلە و مەتلۆكا بۇويە.

ب پرسا بەرەڤکرن مەسەلە و مەتلۆكا ۋە بەرى عەولن شايير و ئاقلېبەندى كوردى قورنا بەرى و ئۆرتە مژوول بۇونە. شەعەدىتىيا ۋان گلایا ئە وەفراندىد كلاسيكى ئەدەبىياتا كوردا عەلى تەرەمۆكى، بابا تاهر ھامادانى، عەلى ھەریرى، فەقىي تەيران، مەلە باتى، ئاحمەد ئاخانى و ئىدد مایىين، كىدەرى كە حۆكمى زارگۆتنا جمعەتى خوھ پىتىحەسىنە. زارگۆتنا جمعەتى بۇنَا شايير و ئاقلېبەندى كوردا بۇويە چەبرخانا خەبەرا و فکرا، بۇويە چەعڭانىيا كەلە-كەلە عەفراندىد نەمرى. مەسەلە، عەفراندىد فەقىي تەيران، بىن كۇنالا جمعەتى مەدا ئوسا بەلا بۇوى و حزكىرىنە، ب زمانەكى ئوسا فەرە و لەتىف ھاتنە نېيىسار، وەكى چاخى ھنە عەفراندىد فەقىي تەيرانە زەمانى باشقە-بانشقەدا، ژ مەرىيەد ھەف لەپە نەناس نېيىسى ئەم ھمبەرى ھەف دەن، دېينىن، وەكى فرقىيَا وان شىرما جارنا قەتونە، جارنا ژى ئوسا ھندكە، كۆئەوقە نايى خانى. ئەقا يەكاكا ھەدرەقا مەزنایا شاييردا، ھەم ژى دەرەقا پەفكىرىدانا شايير و جمعەتىدا خەبەر دەد. ئەو بەندەيى ملە تەرز، بىن كە عەفراندى شاييرى خوھى ملى ناسن، ئەو پاك زان، كوشايىرى كوردا عەفراندىد خوھدا چقاس زەعف مەسەلە و مەتلۆکى جمعەتى دانە خەباتى. و بادىيەوا نىنە، وەكى تاريقا بەرەڤکرن زارگۆتنا كوردا و ئىلاھى يا مەسەلا و مەتلۆكا ژ شاييرى كوردا بىن قورنىد بەرى و ئۆرتە ۋە دەسىپىدۇ.

مەسەلە و مەتلۆکى كوردا، گۆتنى وانه قەديمىي ھىنَا خوھدا بەرەڤکرنە و عەفراندىد خوھدا دانە خەباتى ئوسا ژى كەلە شايير و وەكىلى ئەدەبىياتا جمعەتى رۆھلاتا ناڭوو راست.

موستافا کییقانی مقالا خودا چهند مەسەلا تىنە و دەدە كفشي، كو چاوا شاييرى فارسانە دىيىعەيان مەسەلە و مۇتەلۆكى كوردا ناشا عەفراندىد خودا ب ھۆستاتى دانە خەباتى. ئاوا مەسەلە، گۈتنا جمعەتىيە قەديمىي: "ب قسەيى خوش مار لە كون دىتە دەر، فيردۇئووسى وا دايە خۆياتى:

"دۆرۆشتى ئۆ توندى نەيايت بىكار،

بى نەرمى قەرايەت زى و سووراخ مىر".

يانى "ب دەستى زۆرى و زختىي ناگھىزى مەرەما،

ب نەرمى مەعر وى ژ قولا خوه بىتە دەر... .

شاييرەكى فارسايى دنى: سائادى ناشا عەفراندىنا خودا مەسەلا جمعەتا كوردا "دەستىك نەتووانم بىبرىم، ماچى دكم" ئاوا دانە خەباتى:

"با ئانكى خۆسومەت نەشقانى كەرد بىساز"

دەستا كى بىدەندان نەشقان بۇرد بىبۈس .

يانى: "كىرا نكارى بىي دېمن-وھە رايى،

دەستى كى ب دراندا نكارى گۈزكى، پاچكى".

ماتىنادارانا سەر ماڭى مىسىرۆپ ماشتۆس دا، ل ئىرېقانى كىدەرى كو دەستنقيساري ئەرمەنييە قەديمىي تىين خوهىكىنى، ھنە دەستخەتى ئەرمەنى دا نېيسارا كوردى ژى تى ھەيە. دەستنقيسارا ١٧١١-ئادا، يا كوشالا ١٧٧١-ئادا، يەرمەنى ئوسا ژى چەند مەسەلە و مەتەلۆكى كوردى دخوونى، يىد كو چاوا تى كفши، ئالىي مەريكى، كو كوردى زانبىيە ب ھەرفى ئەرمەنى هاتنە نېيسارى. تىماتىكا وان مەسەلە و مەتەلۆكاكا ھىملى يى تەربىيەتكىرنى و تەمینىنە. ئاوا مەسەلە:

ئاقل تاجى زىرىنە،

سەرى حەممو كەسى نىنە"،

"دنى خان-مانە،

ھنە چوونە، ھنە مانە،

يى كو مانە ئەو ژى مېقانە".

دەستنقيساري دا ھەنە مەسەلە و مەتەلۆكى ئوسا، يى كو دارھەقا نەوهە ھەفتىيى سۆسىياليي دانن. مەسەلە:

"دچمه ئاش-خراب دبى،
دچم كاهنى-زها دبى،
بيدهولهتى وها دبى".

"چۆم كاهانى ئاڭ تونهبوو،
چۆم بىدەرى با تونهبوو،
فەلەك ل سەرەتى من واھابىوو".

٢٥. سالى زىدەترە، كۈئەف مەسەلە و مەتلۇك ھاتنە نېيسارى، لى حەتا رۆزى ئېرۋىن
زى جمعەتا مە دېيىزە:
ئاقلى تاجى زېرىنە،
سەرەتى حەموو كەسى نىنە".
ھوور بىكىر، دوور بىكىر،
كۇور بىكىر، شوور بىكىر".

دەستنې يىسارى مەسەلە و مەتلۇكى كوردى ھەنە ئوسا ژى دەستنې يىسارخانا
ئىنسىتىتۇتا ئاكاديميا تىسىس رەھلاتزانىي يىپارا لىينىنگرادى. ئەو دەستنې يىسارا، ب
فکرا ئولدارا، دەستنې يىسارا ئولدارى كوردا مەلە مەھمۇود بايازىدىيە، يى كۆكشى ھەي
سالا ١٨٥٦-ئا ئەززۇمى دا بەرەقكىرىيە. ھەنە ھەقال ھەساف دەن، كۈئە مەسەلە و
مەتلۇكانا م. بايازىدى ژ پېنیشا (گراماتىكا) زمانى ترکى تەرجمە كىرىيە و ئەو مەسەل،
مەتلۇكى ترکىيە. لى ئەز گەرەكى بىزىم، وەكى ئەو مەسەلە و مەتلۇك، كۆ
دەستنې يىسارخانا ئىنسىتىتۇتا رەھلاتزانىي دا تىنە خوھىكىنى، ئەسلى گۆتنى ملەتى
كوردانە. ئىزباتى ئەو، وەكى مەسەلە و گۆتۈكى ئوسا چاوا "يار حەزار بېھەندىك، دېمن
يەك بېھ زەعە" ، "دەستى كونايى بىرين، ئەوى رامووسە". ئەو كۆللى دخوازە ئىستريان
ژى لازمە بخازە" و ئىيد ماين حەتا رۆزى ئېرۋىن ژى ژ ئالىي كوردى ئيرانى، ئيراقى،
تۈركىيەن و سوورىيائى تىنە گۆتنى.

نەشرىكىنە مەسەلە و مەتلۇكى كوردى هيىلى ب نەشرىكىنە قىنياتىد فۆلكلۇردا كوردا ۋا
گرىيدا يىيە، يى كۈز چارىكى قورنا خىخ-ئايە ئەولۇن دەستىپى دې. نەنھىرى وى يەكى، وەكى
ميسىيۇنېرى ھورۇمما مائۇرۇيىيۇ گارسۇنى سالا ١٧٨٧-ئا ھەرمى دا پېنیشا زمانى
كوردى نەشرىكىرپۇو، قىنياتى فۆلكلۇردا كوردا ژى دابۇو خەباتى، لى مەسەلە و مەتلۇك تى

تونهبوون.

نمودنی مەسەله و مەتۆلۆکى کوردا جارا ئەولن ب کوردى و تەرجمما زمانى ئورسى پ. لىخ نەشركىيە.

ھلبەت، چاوا نمودنيد فۆلکلۇردا کوردا، ئوسا زى مەسەله و مەتەلۆك جارا ئەولن كەرەكى کوردىستانى دا نەشر بۇونا، لى ئەو حالى سۆسيالىيكتۈمىيكتىي سەياسەتىي، كۆحەتا رۆژا ئىرۋەئىن زى مينا زىاكى خوه دايە دۆرا کوردىستانى، مەجال نەدایە، وەكى ژ خىزنا زارگۇتنا ملەتى كورد، ز نمودنيد وىتىيە بەدەو دەها زەعف چاپ بن و ئەيانى دنى بن. و رۆژا ئىرۋەئىن ملەتى كورد ب شىكىدارن ناھى وان ئولدارا، رېتىيە و مەريي خىرخاز بىر تىنە، يىد كۆھىنا خوه دا ب چەتنايىن دەولەمەنتىيىا ملەتى مە بەراف كرنى، چاپ كرن و ژ ئۇندا بۇنى خلاز كرنا.

سالا ۱۸۷۸-ئا س. ئا. ئىخيازارقۇ خاباتا خوهىيە ب سەرنقىيىسا "ئۆچىركا ئىتنۆگرافىيە" كورد دەرھەقا كوردى قەزى ئىرىقانى "تەسلىمى پارا قافقازى يا ھەقالبەندىيى ئوررسايە كىئۆگرافىيە ئىمپېراتورىي كر. ئەو كىتىبا سالا ۱۷۸۷-ئى بازارى تىفلىسى دا نەشر بۇو. كوتاسىيىا كتىبا خوه دا س. ئا. ئىخيازارقۇ "تىكىستى كورمانجىي نەشر دكە. نىتا خوداننىشىس ئەو بۇو، كۆئۇ خودنەغاندا نمودنيد زارگۇتنا جمعەتا كوردارا بکە ناس. ناشا قىناتىد نەشربۇوى دا نىزىكى سى مەسەله و مەتەلۆكى كوردى ھەبۇون، يى كۆقانوونى عمرى بەرى نىشان ددان. مەسەله: "دەولەتا تە ھەيە، ئىيل بۆ تەرى برايە، دەولەتا تە تونە، دۆستى تە تونە". ژ خوليان ۋەلى، ژ ۋەلىان خۆلى". مەسەله و مەتەلۆكى ئوسا چاوا "زېر-زېر دىسال ۋەر، "شىرى پاپىزى بە عەزىزا، شىرى بەمارا بەد يارا"، "ھور بىكىر، كور بىكىر" و يىد ماينى حەتا رۆژا ئىرۋەئىن زى ئەم ژ جمعەتى دېھىن. كۆتاسىيىا قورنا خخ دەستپىيە بۇونا قورنا خخ گوھدارىيىا شوخولكى ئەرمەنیيە پىشقاچوو بەرب كوردا زىدە بۇو. ئەفاب وئى يەكى ۋەتى شرۇفە كرنى، وەكى قورنا خخ- ئادا سالى ۸۰-۷۰-ئى خىنچى پىشداھاتن و مەھكەم بۇونا كاپيتالىزمى ل قافقازى، جمعەتا ئەرمەنیيىا پى كىربوو ئىتتاپەكە تەرىقا خوهىيە نوھ، ئىتتاپا شەركارىيىا ملەتىي-ئازادارىي. وئى ھىنى دەرەجا بەرەڭىرن و نەشركىندا فۆلکلۇردا کوردا ژ ئالىيى وەكىلى ئەرمەنیي ئىپېچە خەبات هاتە كرنى. ۋى شوخولى دا بىر بۇو كرنى فۆلکلۇرىست و ئىتنۆگرافى ئەرمەنیيائ ئەيان ساركىيس ھايىكونى (۱۸۳۸-۱۹۰۸). ئەوى تەمامىيىا عەمرى خوه پىشكىشى بەرەڭىرن و نەشركىندا قىناتىد فۆلکلۇردا ئەرمەنیي كر. سالا ۱۹۰۳-ئا بازارى مۆسکۋاچىيى

شاخارشاپاتی جلدا «ئىمەنیان ئازگاراكان ژۆخۇقاتسو»-ئىيە پىنجا نەشر بۇو، ياكوب تەمامى پىشىكىشى قنىاتىد زارگۇتنا جمعەتا كوردا يە ئەپىكىي كربۇو خېنۋى، س. هايکۈونى ب دل و جان، ب ھزكىرن ژ كوردى ئالاشكىرىتى (ئەلاشكىرى)، ژ قەبىلا ھەيدەرا، رەشكۇتا و ئىيد ماين مەسەلە و مەتلۇك، زۇوگۇتنىڭ، تىدەرخىستۇك، نفر، دوا بەرەف دىكىر. ئەوى ئەو جلدا «ئىمەنیان ئازگاراكان ژۆخۇقاتسو»-ئىيە شەشا دا نەشر كر. پىشخەبەرا وئى بەرەقىرى دا س. هايکۈونى نېمىسىيە، وەكى مەسەلە، مەتلۇك و كلامى كوردا زەعفن و ھەكى كورد دەستخوه دا مەسەلەكى، مەتلۇككى يانى ژى كلامەكى بىزە بۇنا وى زەھەمەت نىنە. س. هايکۈونى ددا كەشى، وەكى مەسەلە مەتلۇككى، كو ئەوى بەرەقىرنە، فەركۈورن و قىيمەتلىينە.

ب ساييا خەباتا س. هايکۈونى يە پر قىيمەت ٤٠ مەسەلە و مەتلۇككى كوردى گەيشتنە مە. قىيمەتى قنىاتى بەرەقىرى ئەوه، وەكى نەنھىرى س. هايکۈونى ب ھەرفى ئەرمەنلى دەنۋىسى، بىن كوبۇنا نېمىسارا كوردى نە تامبوو، ئەوي ئۆسا ژى تەرجمى وان قنىاتا ب زمانى ئەرمەنلى ددا. دەرەقا ھەرقا دا س. هايکۈونى خوھ ژى ھلەدا سەر خوھ، وەكى ھەرفى ئەرمەنلى بۇنا راستىنېمىسارا خەبەرى كوردى نە تامن، لەما ژى وەختى نېمىسارى كىيماسى ھەبۈونە. نەنھىرى ۋى يەكى، ژ ئالىيە س. هايکۈونى چاوا دەرەجا بەرەقىرنا فۆلكلۇرا كوردا، ئۆسا ژى دەرەجا بەرەقىرنا مەسەلە و مەتلۇككى دا شوخۇلەكى پرقيمهت ھاتىيە كىرنى.

پەي تەربىاندىندا شەركارىيە كوردا يە مەتلۇككى-ئازادارىيە سالىد ١٩٢٥-ئى، ١٩٣١-ئى، ١٩٣٧-ئى ل تۈرکىيائى، ئىرانلى و ئيراقى، مەلتى وەلاتى ئېقىرىپاپىتىيە بۇئاڭدا زەعف دخواستن دەرەقا تەريقا كۈولتۈرۈ جمعەتا كوردا دا بخوانىدا، بىنابىانا.

شوخۇلكارى كوردا يەيان كامۇران ئەلى بادرخان، وەكى جمعەتا فرانسييائى ب كۈولتۈرۈ، ئاقلابەندى، دوشۇرمىشىبۇونا كوردا ۋا بىدە ناسكىرنى، سالا ١٩٣٧-ئا تەقى نېمىسكارا فرانسييائىيە ئەيان لۇوسى پۇل مارگارىتى پارىزى دا ب تەرجمى زمانى فرانسى بەرەقىكەكە مەسەلە و مەتلۇككىد كوردىيە بىزەر نەشر كر.

كامۇران ئەلى بەدرخان ئەوي بەرەقىكە خوھىيە ژۇرگۇتى دا ھەرتەنلى مەسەلە و مەتلۇككى كوردىد سوورىيائى و تۈرکىيائى نەشەركىنە، زارگۇتىيە، زارگۇتىيە، زەنگىنلى دو كورد بۇونە. ناڭى يەكى ئاھمەد بۇويه ژ مىردىنى، ناڭى يە دىنى نەسىب بۇويه ژ گوندى لىسا، قەزا مووافقەرقىنى (كوردىستان تۈرکىيائى). قنىاتى نەشەربۇرى خوھنەۋانى راپۇن-

روونشتندن، خهیسه‌تی جمعه‌تا کوردا یه نازایه‌زرا دکنه ناس.
هه‌ما ل وئی سالی زی کوچارا ب سه‌ر نفیسا «ره‌قوه ده‌س ئه‌عندوده‌س ئسلام‌گوه‌س»—دا خودانی گله خه‌باتی ده‌هه‌قا کوردا دا حه‌واسکار نفیسي.

رۆژی لیسکو، مقلا خوه‌یه ده‌هه‌قا مه‌سله و مه‌ته‌لۆکید کوردا دا نه‌شر دکه . وئی مقلا خوه دا پ. لیسکو مه‌سله و مه‌ته‌لۆکید خوه‌یه ژ کوردی تورکیا یی به‌ره‌کری و مه‌سله، مه‌ته‌لۆکید کو کاموران ئالی به‌درخان به‌ره‌ف کربون و دابونه وی، نه‌شر دکه . پ. لیسکو نیزیکی ۲۸۰ مه‌سله و مه‌ته‌لۆکید کوردی ب زمانی دی و ب ته‌رجما زمانی فرانسی چاپ دکه . ئه‌و حه‌موو مه‌سله و مه‌ته‌لۆکا سه‌ر شیست و نه‌ه پارا پارافه‌دکه . قنی کلاسیفیکاسیا خوه دا پ. لیسکو هیملی فکرا مه‌سلا و مه‌ته‌لۆکا دایه به‌ره‌عشا . ئه‌و پار ئه‌فن: «خه‌بات»، «هزکرن»، «پسماختی»، «گومان»، «دلره‌می»، «به‌خته‌واری»، «بودان»، «ئاخری» و بید ماپین . پ. لیسکو مقلا خوه دا دنثیس، وکی مه‌سله و مه‌ته‌لۆکید، کو ئه‌وی نه‌شرکرنه، هیملی مه‌سله و مه‌ته‌لۆکید کوردا یه ئه‌ینینه، یی مله‌تیزه، نه‌نھیری وئی یه‌کی، وکی نافا وان مه‌سلا و مه‌ته‌لۆکا دا دکاره بق‌ومه بی ئوسا هه‌بن، کوش مله‌تی مایین ده‌ربازی نافا زارگوتنا کوردا بوبونه . نافا قنیاتی رۆژی لیسکو نه‌شرکری دا ئه‌م دکارن گله مه‌سله و مه‌ته‌لۆکید کوردا یه ئوسا بفین، بید کو مینا چلکا ئافی زه‌لال عه‌مری کوردی سه‌ری چیا و کوردی ئارانا، عه‌مری کوردی سنه‌تکار و خوهی ئیش‌ک نیشان ددن .

نه‌نھیرن، وکی کوردستان ائیراقی و سووریا یی ئیپیجه وەخت بن هوکومتی ئانگلیا یی و فرانسی‌یی کولونیالی دا بونه، گله شوخولکاری جمعه‌تا کوردا یه مه‌خلوقه‌تی و سه‌یاسه‌تی بونا به‌ره‌کردن و نه‌شرکرنا قیناتید زارگوتنا جمعه‌تی، بونا چاپکردن و به‌لاکرنا ئه‌فراندید شاییری کوردا یه ملی شوخوله‌کی پر مه‌زن کرنه . وانا ب وئی یه‌کی ۋا ھینا خوه دا نیشان ددا، وکی جمعه‌تا کوردا مله‌تکی كەقنة، خوهی کولتوورا قەدیمیيە وئه‌ختیياریا وی ھه‌یه دهوا خوه‌خوتیا، نازایا خوه بکه .

ئاوا مه‌سله، جاهلید سووریا یی وەته‌نھز، لاوی کورده پیشقة‌چووی کۆمەله‌کی—ئه‌دەبى تەشكىل دکن نیتا، کیزانی ئه‌و بوبو، وکی ب زمانی دی ئەدەبیياتا کوردا یه کۆن و قنیاتید کو کولتوورا جمعه‌تا کوردارا گریداينه، نه‌شرکن، بەلای نافا جمعه‌تی بکن . سه‌رکارید وئی کۆمەلی ژ سلسلەتا به‌درخان بوبون . نافا چەند سالا دا وانا ئیپیجه کتیب چاپکردن . خىنۇر وئی، ئه‌و کۆمەله ژ سالىد—ئى دەستپېكىرى ھەفتىكى جاره‌کى کوچارا ب نافى "ھه‌وار—

نەشر دکر. ئەو کۆفارا ب تىپى لاتىنى چاپ دبوو. لايقە بى گۆتنى، وەكى كۆفارا "ھەوارـ-ئى بۇنا نەشركرن و بەلاكرنا نموونىد ئەفراندىد چاوا شايير، ئوسا ژى يى زارگۆتنا جمعهتى خەباتەكا پر مەزن كر.

سالا ۱۹۲۳-ئا چاپخانا "ئىيتامـ-ئى ل بازارى بەخدايى كتىبا شوخولكارى كوردايى بەرچەعف ئىسمایيل ھەقى شاويس ب سەرنقىسا "قسەسى پېشىنان" چاپكر . ۋى كتىبى دا جارا ئەولۇن ب زمانى كوردى ب ھەرفى لاتىنى ۶۱۳ مەسەلە و مەتلۇكىد كوردا نەشر بۇون. خىن ژ وى، ناڭا تەريقا بەرەشكىن و نەشركرنا نموونىد زارگۆتنا كوردا دا ئەشا جىرباندنا ئەولۇن بۇو، كو نموونەكە (زانرەكە) زارگۆتنى ب كتىبەكە باشقە ۋا رابەرى خوهندهقانى كر.

بۇنا هازركىرنا ئەقى كتىبى ئىسمایيل ھەقى شاويس بەرى ئەولۇن نىت دانىبۇو پېشىيا خود، وەكى مەسەلە و مەتلۇكىد ئوسا نەشركە، يى كونەك تەنلى دېمىنلى جمعەتا كوردايى دەر، لى ئوسا ژى دېمىنلى وىيە ھوندۇر گونەكار دكىن، كىنيد وانە نەپاك رەزىل دكىن. خىن ژ وى، كتىبى دا ھەنە مەسەلە، مەتلۇكىد، كو نەوەكەھەقىبۇنا و دەرەقا حالى جمعەتىيى سۆسىالييى دا شەدەتىيى ددىن.

پەى نەشربۇونا ئەقى كتىبى، سالا ۱۹۳۸-ئا ديسا بازارى بەخدايى دا ژ ئالىي چاپخانا "نیجا" بەرەشۇكَا شوخولكارى كوردايى مەخلۇقەتىي مارووف جىائىووك ب سەرنقىسara "ھەزار بىيىز و بەند" نەشر دبە . ھەما ب خوھ نافى كتىبى دەرەقا چاپا مەسەلە و مەتلۇكى نەشربۇونى دا دېيىزە. خودانى كتىبى ب ھەرفى ئەرەبى، لى ب زمانى كوردى كتىب پابەرى خوهندهقانى كرييە.

ئۇلدارى كوردايى ئەيان، خودانى گەلا خەباتى پرقييمات شىيخ ماھمۇدى خال، سالا ۱۹۵۷-ئا بازارى بەخدايى دا باراڭوکەكە مەسەلا و مەتلۇكاكا نەشر كر . ئەقا بەرەشۇكاكا ب جوورى خوا ۋا ژ بەرەشۇكىد حەتا نەجاپتۇرى نەك تانى ب وى ياكى جودا دقا، وەكى خودانى بەرەشۇكى ۱۳۱۹ مەسەلە و مەتلۇكى كوردى ئيراقى ب زاراھى كوردى كوردىستانان رېرىن چاپ كرييە، لى ئەو جودە دبە ئوسا ژى ب وى يەكتى ۋا، وەكى شىيخ مەھمۇدى خال ھەر مەسەلەك، ھەر مەتلۇكەك شەرقە كرييە و جى-جىا ژى دەرەقا وان مەسەلە و مەتلۇكاكا دا كوچەتن تىنە فەمكىنى ناسى دايە. خودانى كتىبى نىتا وان گۇتن جمعەتى زەلال كرييە. ناڭا وان مەسەلا و مەتلۇكاكا دا ئەم راستى مەسەلە و مەتلۇكىد ئوسا تىن، يى كو ھەنە ئوسا ژى بال كوردى ئيرانى، سوورىيائى، تووركىيائى و كوردى كوتقاقا

سۆقىتىيى دا دىزىن.

قىياتى بەرەقكىرى شىيخ مەھمۇود خال ب ھەرفى ئەرەبى نەشركرىيە. ئەوى ئەو قنياتانا نە كوب تىماتىكى لى ب قەيدى ئالفاقيتى دايە. شىيخ مەھمۇود خال مەسىلە و مەتەلۆكىد كوردا قىمەت دكە چاوا گوتىنى پېشىپە قىيمەتلى، گۆتن، كوناڭ سال و زەمانا دا ناڭا زارگۆتنا جمعەتى دا بەرە بەرە شەمسات بۇونە، چى بۇونە، بۇونە دور و جاواھر. خىنچى وى، شىيخ مەھمۇود خال تى سەر وى فكىرى، وەكى مەسىلە و مەتەلۆكىد كوردى نىشان دىن بير و باوارىيَا جمعەتى، فيلۆسۆفيا وى.

بەرەقكىرنا مەسىلە و مەتەلۆكا، چاوا جوورەكى زارگۆتنا جمعەتىيە كەفن، ياكو كوللتۇرما جمعەتى را، بير و باوارىيَا وېپا كەرىدایيە، بەر گوھداريا كوردىزانى سۆقىتىيى و وەكىيائى ئىنچەتىيە ئايگىزىسىيە وىيە. قى دەرەجى دا خەباتكە قىيمەتلى دكەن كوردىزانى ئەرمەنیستانى سۆقىتىيى.

فۆلكلۆرلىكىرىستەجىيى جىندى، كو خەباتكە مەزن كرييە بۇنا بەرەقكىرن و نەشركرىنا فۆلكلۆرا كوردا، سالا ۱۹۵۷ ئا بازارى ئىرىيەناتىدا بەرەقكى ب سەرنىفيسارا "فۆلكلۆرا كورمانجىيى" نەشر كر . خىنچى قنياتىد مایين، ئەوى نىزىنکى ۳۶۰ مەسىلە و مەتەلۆكىد كوردى ژى چاپكەر. ئەو مەسىلە و مەتەلۆكىدا حەتا رۆژا ئىرۇئىن كوردى ئەرمەنیستانى ناڭا خەبەرداخا خۇھىيە ھەرقۇرى دا دىنە خەباتى. ئەوانا هيملە وختى شەرى ھەمدەنیا يېتىي ئەولۇن ژ قەرسى، عەرددەھانى، وانى، بىتالىسى و سارىقامىشى هاتته قافقازانى. ئەو مەسىلە و مەتەلۆكىد نەشربۇوە مەجالى دىنە ئۇلدارا، كو ئەو ھمبەرى مەسىلە و مەتەلۆكىد بەرىنىسى و چاپكىرى بىن و جاھابا گەلە پەرسى حەواسكار ژى بىستىن. مەسىلە و مەتەلۆكىد بەرەقكىكا "فۆلكلۆرا كورمانجىيى"-دا نەشر بۇوي ب جوورى ئالفاقيتى، هاتتە نەشركرنى.

خىنچى وى، مەسىلە و مەتەلۆكىد كوردى جارنا رۆژنەما "ریا تەزە-دا ژى چاپ بۇونە. ئەقا يەكا نەك تەنلى دەرقا قىيمەتى زارگۆتنا جمعەتى دا شەدەتىيى دەد، لى ئەو ئوسا ژى قەواتكە تەزە دەد بۇنا شۇخولى بەرەقكىرنا فۆلكلۆرا كوردى ئەرمەنیستانى.

ھەن مەسىلە و مەتەلۆكىد كوردى، كونىتاسبۇونى و تەربىيەتكىرنا زارا ۋا گەرىدىاينە، گەلە جارا كتىبى دەرسى زمانى كوردى دا ژى نەشربۇونە.

سالا ۱۹۶۱-ئى بازارى مۆسکخايى، چاپخانا "فۆستۆچنایا لىتىرا توورا-ئى ب تەرجمامۇورسى مەسىلە و مەتەلۆكىد جمعەتىد وەلاتى رۆھلاتى ب بەرەقكىكە ب سەرنىفيسارا "پۆسلىققىق ئى پەڭگۈققىرى نارىدۇقق ۋۆستۆكا" نەشركر. نىتتا ھازىركىرى ھى بەرەقكى

هیملى ئەبوو، وەکى خۇندەقاناب جۇورى مەسەلە و مەتلۇكىد جمعەتى رېھلاتى، بخەيسەت، رابوون-پۇونشىتەندا وان بىدە ناسىرىنى. بۇنا بەرەقۇقا قىمىتلى كوردىزانى لىينىڭرادى قاناتى كوردىق و م.ب. پۇودىنگى، نىزىكى ۳۵۰-ئى مەسەلە و مەتلۇكى كوردا تەرجمە كربوون دا بۇونە چاپى. بۇنا وىي يەكتى، وانا خىنچى قىنیاتى خۇھىبەرەقىرى، ئوسا ژى مەسەلە و مەتلۇكىد كۆخەباتى ر.لىسىكۆ، ر. جاردىن، ئىدىوارد نۆئىل، بەرەقۇكا فۇلكلۇرا كورمانجا يە سالا ۱۹۵۷-ئا، بازارى ئىرىقانى چاپبۇوى و پۇئىما ئاھمەدى خانىيە "مەم و زىن" بازارى ھەلەبى دا نەشربۇوى دا بۇونە خەباتى.

خەباتچىي ئىنسىتىوتۇتا زمانزانىي يَا ئاكارىميا ترسىس ئولما، چەركەزى بەكۆ، وەختى كۆماندىرەقۇكا خۇھىبەرەقۇقا خۇھىبەرەقۇقا ئادىبىيغانى، نەھىيَا لەچىنى ژ زارى كوردا ۲۵ مەسەلە و مەتلۇكىد كوردى نېسىنىه. قىنیاتى ژ ئالىتى چەركەزى بەكۆ بەرەقىرى و كىتىبا وييە ب سەرنىقسىارا "زمانى كوردىد ئادىبىيغانى" نەشربۇوى دا نىشان ددىن، وەکى ئەبو مەسەلە و مەتلۇك خۇوت يى مەھىتىنە، يى تەربىيەت كىرنى و هىن كىرنىنە. ئاوا نەمۇنەك ژ وان مەسەلا:

"كى كوقەدرى زمانى جەھ نزانە،
ئەو قەدرى زمانى كەننم نزانە.

كى كوقەدرى زمانى داڭقا خوه نزانە،
ئەو قەدرى زمانى دىن نزانە".

قىنیاتى كو چەركەزى بەكۆ بەرەقىرى و تەرجمەيى زمانى ئۇورسى كريه، چقا م ۋا ئەيانە، حەتا رۇڭا ئىرۇئىن جارا ئەولىنە، كو چاپ دىشە و كەتىيە ناشا خىزنا جمعەتا مەيە بەرەقىرى.

ھوکومەتا ئیرانى، ئیراقى، تووركىيائى و سوورىيائى، بۇنا چاپكىرنا كتىبىيەد كوردى ب زمانى دى مەجال، بىن نە دانە. ھەرچى نەشربۇوى ب چەتنى نەشر بۇونە. چاوا سالا ۱۹۵۲-ئا ئالادىن سووجادىن دىنيقىسى: "پەندى پېشىنەن كوردى و ھەكۈ شىتەكىيانى تريان-ل ژىر پەردەيى گويان نەدانى ماڭۇونەتە و دەستى چاپ نەييانگەشىتووتى... ئەولەدىن جمعەتىيە پېشىقاجۇرى دەنەن، وەکى ئەدەبىاتا كوردايە دەولەمەند و قەدەيمى ھەر تەھەرى بىنە خەباتى. ئاوا، مەسەلە و مەتلۇكىد كوردى تەمى كۆفارا "كىلاقىش..، دەنگى گىتى تەزە"، "ديارى كورد"، "رۇزى نۇو"، "ھەوار"، "رۇناھى" و كۆفار، رۇزئەمىد ماينىدا چاپ دىبۇون. شاييرى كوردايى كلاسيك پىرەمېرىد (۱۸۶۷-۱۹۰۰) سەرھىمى مەسەلە و

مهـتـهـلـوكـيـ كـورـديـ نـيزـيـكـيـ ٤٤ـ چـارـيـكـ نـقـيـسـيـنـ وـئـهـوـ پـوـپـيـلـيـدـ رـقـزـنـهـماـ،ـ كـوـئـهـوـيـ هـيمـ دـانـيـبـوـ وـ چـاـپـدـكـرـ،ـ بـهـرـ بـهـرـ نـهـشـرـ كـرـ.

پـيرـهـمـيـرـ نـافـاـ چـارـيـكـ خـوـهـ دـاـ نـيـتـ وـ فـكـراـ هـهـرـ گـوتـنـهـ كـهـ جـمـعـهـتـ شـرـقـهـدـكـرـ وـئـهـوـ بـ فـيلـوـسـوـفـيـ زـهـلـالـ دـكـرـ.

هـلـبـهـتـ ئـهـوـ مـهـسـهـلـهـ وـ مـهـتـهـلـوكـيـ دـاـ ئـوـسـاـ ژـيـ ئـولـدارـ وـ دـانـيـبـوـ وـ چـاـپـدـكـرـ،ـ بـهـرـ بـهـرـ نـهـشـرـ كـرـ.

بـ پـرسـاـ بـهـرـهـقـكـرـنـاـ مـهـسـهـلـهـ وـ مـهـتـهـلـوكـيـدـ كـورـداـ ڦـاـ رـقـزـيـدـ مـهـ دـاـ ئـوـسـاـ ژـيـ ئـولـدارـ وـ وـهـكـيـلـيـ ئـيـنـتـيـلـيـكـيـنـسـيـاـ جـمـعـهـتـيـدـ جـيـنـارـ مـرـثـوـولـ دـبـنـ.ـ ئـاـواـ مـهـسـهـلـهـ فـوـلـكـلـوـرـزـانـيـ ئـيـرـانـيـ،ـ رـيـدـاـكـتـرـ وـ چـاـپـكـرـيـ رـقـزـنـهـماـ "ئـيـسـفـاهـانـ" ئـمـيـرـ كـوـولـيـ ئـهـمـيـنـيـ،ـ كـوـژـ سـالـيـدـ ٢٠ـ ئـيـ دـهـسـتـيـكـرـيـ هـيـزـدـهـ سـالـاـ بـهـرـهـقـكـرـنـاـ مـهـسـهـلـهـ وـ مـهـتـهـلـوكـيـ جـمـعـهـتـ خـوـهـ ڦـاـ مـرـثـوـولـ بـوـوـيـهـ،ـ سـهـرـ لـهـپـهـيـيـ دـهـفـتـهـرـيـ خـوـهـ،ـ رـهـخـ مـهـسـهـلـهـ وـ مـهـتـهـلـوكـيـدـ فـارـزاـ نـقـيـسـيـيـهـ ئـوـسـاـ ژـيـ گـهـلـهـ مـهـسـهـلـهـ وـ مـهـتـهـلـوكـيـ كـورـديـ،ـ كـوـ كـورـدـسـتـانـ ئـيـرـانـيـ دـاـ دـيـشـنـ.ـ لـيـ حـيـفـ،ـ ئـهـوـ قـنـيـاتـيـ قـيـمـهـتـلـيـ حـتـاـ رـقـزـاـ ئـيـرـؤـئـيـنـ چـاـپـ نـهـبـوـونـهـ.

مـهـسـهـلـهـ وـ مـهـتـهـلـوكـيـدـ كـورـديـ ئـهـمـ دـهـسـتـنـقـيـسـارـيـ لـازـقـ دـاـ (ـهاـكـوـبـ خـاـزـارـيـانـ ١٨٥٦ـ ١٩٢٦ـ)،ـ كـوـ فـوـنـداـ مـوـوزـيـيـاـ ئـهـدـهـبـيـاتـ وـ ئـيـسـكـوـوـسـتـقـاـيـيـ يـاـ ئـاـكـاـدـيـمـيـاـ ئـهـمـهـنـيـسـتـانـيـيـهـ ئـوـلـاـ دـاـ تـيـنـهـ خـوـهـيـكـرـنـيـ،ـ دـقـيـنـ.ـ لـازـقـ ئـهـوـ مـهـسـهـلـهـ،ـ مـهـتـهـلـوكـيـ دـاـ زـارـگـوـتـنـاـ كـورـداـ هـيـمـلـىـ ژـ كـورـديـ باـزـارـ ئـلـبـيـسـيـ ئـقـيـسـيـيـهـ.

هـرـگـيـ دـهـرـهـجـاـ بـهـرـهـقـكـرـنـ وـ چـاـپـكـرـنـ مـهـسـهـلـهـ وـ مـهـتـهـلـوكـيـدـ كـورـديـ دـاـ پـرـ هـنـدـكـيـ شـوـخـولـ هـاـتـيـيـهـ كـرـنـيـ،ـ دـهـرـهـجـاـ بـ ئـولـيـ لـيـنـهـيـرـانـدـنـاـ مـهـسـهـلـهـ وـ مـهـتـهـلـوكـاـ دـاـ كـيـمـ خـهـفـاتـ هـاـتـيـيـهـ كـرـنـيـ.ـ ئـهـمـ هـهـرـ نـاـفـيـ دـوـ خـهـبـاتـيـ ئـيـدـوـوـارـ دـوـنـيـلـ وـ تـوـمـاـ بـوـوـ دـكـارـنـ بـيـنـهـ بـيـرـ،ـ يـيـ كـوـ هـيـمـلـىـ بـ چـهـعـقـيـ ئـهـتـنـوـگـرـافـيـ هـاـتـنـاـ ئـقـيـسـارـ.

كـوـتـاسـيـيـاـ قـورـنـاـ خـخـ،ـ دـهـسـتـيـيـبـوـونـاـ قـورـنـاـ خـخـ گـوـهـدـارـيـاـ جـمـعـهـتـيـدـ ئـيـشـرـوـپـاـيـيـ بـهـربـ كـورـداـ وـ كـوـولـتوـورـاـ وـيـ زـيـدـهـ دـبـوـوـ.ـ مـهـنـاـ وـيـ يـهـكـيـ ئـوـوـسـيـانـيـ كـورـداـ بـوـونـ بـوـنـ ئـازـاـيـاـ وـ سـهـرـبـهـسـتـيـيـاـ وـانـ.ـ ئـهـوـ ئـوـوـسـيـانـ ئـالـيـيـ هـوـكـومـتـيـ تـوـورـكـيـاـيـيـ،ـ ئـيـرـانـيـ وـ ئـيـرـاقـيـ بـ دـهـسـتـيـ زـقـرـيـ،ـ بـ كـوـمـهـكـدـارـيـاـ دـهـوـلـهـتـيـ ئـيـمـپـيـرـيـاـلـيـسـتـيـ خـوـونـيـ دـاـ دـهـاتـنـهـ خـهـنـقـ ئـانـدـنـ.ـ جـمـعـهـتـيـدـ دـهـوـلـهـتـيـ ئـيـشـرـوـپـاـيـيـ دـخـواـسـتـنـ دـهـهـقـاـ عـهـمـرـزـبـيـيـنـاـ كـورـداـ،ـ رـابـوـونـ روـنـشـتـانـدـنـاـ وـانـ،ـ ئـهـرـ فـ وـ ئـهـدـهـتـيـ وـانـ دـاـ بـزـانـبـنـ،ـ وـيـرـاـ بـبـنـهـ نـاسـ.ـ وـانـ چـاـخـاـ،ـ وـهـلـاتـيـ ئـيـشـرـوـپـاـيـيـ دـاـ پـهـيـ هـهـفـ كـتـيـبـ دـهـهـقـاـ كـورـداـ دـاـ وـ كـورـدـسـتـانـيـ دـاـ چـاـپـ دـبـوـونـ.

ئى. نوئيل سالا ١٩٢٠-ئى مقالهكە ب سەرنقىسارا "خەيسەتى كوردا نافا مەسەلە و مەتەلۆكى وان دا" كۆثارا «بولىتن ئۆف تەھ سجهەنۈل ئۆف ئۆرەنت ئاند ئافرج ستودەس» نەشر دكە. مقالە هيملى سەر ھىمى قىياتى، كوئى. نوئيل ژ كوردى ھەكاريان بەرهە كربوو، هاتبوو نقىساري. سەر ھىمى ئەنەكىنە كىرنا مەسەلە و مەتەلۆكى بەرەڭىرى ئى. نوئيل نىشان ددا ئازايىھىزى، كۆباريا كوردا، نىشان ددا وەكى چاوا كورد بۇي خېرەتى، بۇي ناقناموسا خوه، بۇي ھەقىي ھازرن عەمرى خوه ژى بدن. قىياتى نەشركرى دا ھەنە ئوسا ژى مەسەلە و مەتەلۆكىد ئوسا، يى كونەوەكەھەقىيونا عەمرى جمعەتى كەش دكن.

ئى. نوئيل ١٠١ مەسەلە و مەتەلۆكىد كوردى ھەكاريان پارەڭەدكە سەرچەند پارا. مەسەلە: "زدواج، كولفات، "ھەبۈون و تونەبۈون، "مېغانەزى" و ئىيد ماين، ئەوى نىشان دايە ئوسا ژى پەڭىزىانا كوردا جمعەتى جىنارىا. ئەۋە مقالاتى دا خىنۇڭ تەرجمى زمانى ئىنگلىسى، ئى. نوئيل دده نمۇونى مەسەلە و مەتەلۆكى ب زاراھى كوردى ھەكاريان، يا كو قىيمەتى قىياتىد نەشركرى زىدە دكە.

سەر ھىمى قىياتى زارگۇتنا جمعەتى، كوردىزان تۆما بۇوا خەبەتكە قىيمەت ب سەر نقىسما "روھى كوردا سەر ھىمى قىياتى فۇلكلۇرى" دنقىسە. تۆما بۇوا ب مەسەلا نىشان دده وى پەڭىزىانى، يا كو ھەيە نافا عەمر و زارگۇتنا جمعەتى دا و ئىزبات دكە، وەكى گەلە قەوانىدىنى، كو عەمرى كوردا دا دقه و من بى بەرەتە ئوندا نابن، ئەو ب تەھەرەكى، ب جوورەكى نافا زارگۇتنا جمعەتى دا تىنە كەشى. سەر ھىمى گەلە مەسەلا تۆما بۇوا نىشان دده فيلۆسۆفيا جمعەتا كوردا، پەڭىزىانا مەرييا و فەمدارىيىا وان.

ئۆردىخانى جەللىل.

ناف نيشا چەعشقانبيا

ئاسم: ئالادين سوودژادى، مىژۇوى ئادەبى كوردى، بەخدا، ۱۹۵۲.

با: ج.خ. باكايىف، قىزك ئازىربايدىانسىكىخ كۇوردۇق، مۆسکۋا، ۱۹۵۶. (ب زمانى رووسى).

بىم: ه. باگراتونى (ه. كارينيان)، بناشخارهن ئىنلىق ئىمەج، ب ماس، ئەرەغان، ۱۹۲۰. (ب زمانى ئەرمەنى).

ئەگ: مەسەلە و مەتلۇكى، كو خودانى ئىكتىبىي و جەللىي جەللىل ژ زارى كوردى رېسىپوبليكا ئەرمەنسitan و گورجستان سوقىتىنى نفيسيتى.

زكۇ: س. ئا. يەكىيازارۇق، كراتكى ئىتتۈگرافىچىسىكى ئۆچىرك كۇوردۇق ئەرىۋانسىكۆى گوبىئىرنى - زاپىسىكى كاڭكاراسكۆگۇ ئۆتىدەلا ئىمپېرىاتۆرسكۆگۇ رووسسکۆگۇ گىئۆگرافىچىسىكۆگۇ ئۆبىشچىستشا، كن. خ، تىفلisis، ۱۸۹۱-۱۵۵. (ب زمانى رووسى).

كى: مەسەلە و مەتلۇكى، كو خودانى ئىكتىبىي و جەللىي جەللىل ژ زارى كوردى ئيراقى نفيسيتى.

كس: مەسەلە و مەتلۇكى، كو خودانى ئىكتىبىي و جەللىي جەللىل ژ زارى كوردى سوورىياتى نفيسيتى.

پپ: پ. بەدار، گراممارە كورده، پارس، ۱۹۲۶.

پلپ: پ. لەرخ، ئىسىلىيدۇقانىي ئۆب ئيرانسىكىخ كۇورداخ ئى ئىخ پريىدكاخ سىقىئىرنىخ خالدىيىاخ، كن. ۲، سىپ، ۱۸۵۷. (ب زمانى رووسى).

رلپ: ر. لەسجىت، پروقەربەس ئەتكەنگەس كوردەس؛ بنھىر كۆشارا "رەفوه دەس ئەتەدەس ئىسلامقۇدەس" ۱۹۳۷، جە. ئىث، پپ. ۳۰۵-۳۵۰.

رت-۱۹ رۆزىنامە "ریا تەزە، سالا ۱۹۶۵ ن ۱۹ (۷۰.۶)

رت-۲۷ رۆزىنامە "ریا تەزە، سالا ۱۹۵۸ ن ۲۷ (۹۴.۳)

رت-۶۹ رۆزىنامە "ریا تەزە، سالا ۱۹۵۸ ن ۶۹ (۹۸.۵)

ریت-۵۵ رۆژناما "ریا تهزم، سالا ۱۹۶۲ ن ۵۵ (۱۲۸۷)

ریت-۵۳ رۆژناما "ریا تهزم، سالا ۱۹۶۴ ن ۵۳ (۱۵۹۳).

تک: ر. لەسجۇت، تەختىس كۆئوردەس، پت. ۱، پارس-بەيرقۇتە، ۱۹۴۰.

تب: تۆماس بۆس. لعامە دەس كوردىسا لا لومەرە دەلئورە فۇلكلۇرە، بەيرقۇتە، ۱۹۴۶

تۇوف: مەھمەد تۆفيق ووردى، فۇلكلۇرَا كوردى، بەخدا، ۱۹۶۱، (ب ھەرفى ئەرەبى).

مهله و مهله جمعه تا کوردا.

كتيبا ئ.

ريداكتور سه هيدى تيپ

شكليچي ف. ك. مانداکونى

ريداكتوري بهدوهتىئي ئا. ف. گاسپاريا

ريداكتوري تىخنيكىي ئو. س. پانيكىان

كورىكتورى كونترول ج. جەليل

كۇفارا "ياخام" (ب زمانى فارزى). تىهراي، ١٩٦٦، ژ ٩، ٤٦٧.

ئەو دەر.

دەستيقيسار بن شيفرا د ٤٤٧، ژ ١ (كوردىسا) تى خوهىكىنى.

پ. لەسجۇت پروقەربەس ئەنگەمس كوردىس، بنهىر كۇفارا «رهۋوھ

ئەعتودەس ئىسلامقوھس» پارس، ١٩٣٧ جاهەر ئەپپ. ٣٥٢-٣٠٧

ئىسمايىل ھەقى شاويس، قىسىي پىشىننان، بەخدا، ١٩٣٧

ماروف جيائووك، حەزار بىش و بەند (ب ھەرفى ئەرەبى)، بەخدا ١٩٣٨

شىخ مەھمۇد خال، پەندى پىشىننان (ب ھەرفى ئەرەبى)، بەخدا ١٩٥٧.

فۇلكلۇرا كورمانجىي، ئىرىقان، ١٩٥٧.

نۆئەلە، تەھە جەھاراكتەر ئۆف تەھە كوردىس ئاس هوستراتەد بى تەھەر

پروقەربىس ئاند پۆپولار ساینگىس، «بنەىر» "بۈلتۈن ئۆف تەھە سەجھەنۈل

ئۆف ئۆرەنت ئاند ئافرج ستۇنەس". ١٩٢٠، ۋۇل، ئ، ئەپپ. ٧٩-٩٠.

تەھۆماس بۆس، ئۆ. پ. لامە دەس كوردىس ئا لا لومەرە دە لەئور فۇلكلۇرە،

بەيرقۇوتە، ١٩٤٦، ٥٧، ١٩٤٦ پ.

سەرھەم

7	پىشگۇتن
11	عەفراندىنى نەيىسکارى كورمانجا سۆقىتىنى
15	حەجىيى جندى
15	دەستەبراك
24	مۆسکۋا
25	د ناخا سىتىركى ئەلەگەزى (ژ ئا ئىساهاكىان)
25	ئەلەگەزرا
26	بەهارا ھىشىن
27	لەتىفە (تەرجمە ژ سارمەن)
35	ئەمىنى ئەقدال
35	زەقىيا كۆلخۇزى دا
36	بەهارا خووش
37	فرىندەچىيى عەگىيتا
38	لورى
39	ئەم
39	بەهار
40	پېۋنېران
41	لورى
41	ھەجھەجك
42	پېۋنېر
43	لاوكى دەلال
43	ناف ئاگىر دا
44	گەمىي مە
45	بۇ ناموسى، بۇ ۋەتەننى
45	بەكۆ
76	قسا جەئاتا ئەرمانىيا (ژ ئا ئىساهاكىان)
77	نادۇئى دلگەتى
82	وھىزىرى نارى

82	دیسا هات بەر چەعڤى من
83	خازل
83	كلاما من
87	جاسمى جەليل
87	ئېرىقان
88	کورى من
89	گولانا سۆر
90	زىنى
92	رۇزى من
94	مارق (تەرجمە ژ ھتومانيان)
102	جەردۇيى گېنچ
102	بەر ب گوندى كۆلخۇرقانىي
106	قاچاخ مراد
106	سەمەندى سىيابەندرا
106	وھىزىرى نادىرى
107	مەيانى
108	وھلاتى شىقىرى
109	گوندى مەرا
110	ژىي وھلاتى شىقىرى
112	ئەيدا يەكى گولانى
113	عەيدا ئۆكتىياپرى
114	تەيار
119	عەتارى شەرۇ
119	عەتار و ئاڭ
119	وھتەنلى مە
120	عەمرى كۆلخۇزا
121	قىيزا بەدەف ب خوھ خەفاتچى
123	بۇنا ناموسى ئەف خۇرت بۇو
124	كەۋى
127	بەسە قەلەن
132	ئۇوسىكى بەكۆ

132	زەپىيا كۆلخۇزا مە
133	سالىيا مۆسىكىتىيەرا ٨٠٠
139	مېكايىلىق پەشىد
139	پايزا ئىرىيەقانى
139	زەپىيا كۆلخۇزى
141	خەزال - سىما سەممەنە
145	خەزال
175	رەشا رھانى
200	مۇزگىن
205	نۇور - سەمۇقىي شەمەق
210	سېنۇر
210	جەماعەتا من را
211	زەرا دۆنزىدا
212	دو تاھار
213	حوبىا دىيا من، وەتەننى من
214	كەن، گىرىئى ئەرەز
215	جماعەتا من
216	ئەرمەنيستان
217	رۆزى ئازادار
218	ئەو رۆزەرن، قەنەگەرن
221	ئەم كۆچەر بۇون
221	گولان
222	چىپىا نەخش
223	بىرانىن
224	دو سىّوى
227	ئەرەز
228	"قىيز و خودىندن"
229	مەفە سەھەت
230	سېنۇر
231	حوب و حزكىن
231	حزكىن كلامى

232	يەك ئەز، يەك كانى، يەك ژى دلى من
233	دلى من چىايم
234	يار
235	زەرىيى
235	چەعقىيد رەش
236	بەھار تى
237	خەزال
238	سۆسپىرا
238	گول و مەعر
240	زەھى و زەرى
241	ئۇسا مەنھىر
234	(تىلى حمزە) - ئۆردىخانى جەليل
248	ئەزى كوبارم پر
249	ئېرۆ شەبەقى ئەز زوو را بومە
250	ئۆكتىابرا مە
253	تىلى حەمزە
283	حکياتا بەكسەمەت
293	كلامىد چماعەتا كوردا
297	دەوسا پىشخەبەرى
298	كلامىد تەزە
298	لىتىينى مەزن
299	كۆلخۆزى مە كانىنە
300	كۆلخۆرثان
301	كالما تەزە
302	جان بىرىيەثان
303	چ سېھەكە ئەشقە خوھشە
304	كلامىد مىرانىي
304	بەندى دەوريشى عەقدى
311	حامى موسى
313.....	حەكيمۇ
314	وهيلق ميرۆ

315	عەۋدال و شىيخ سلى
316	دەلالق
318	قاسمى مېرىق
319	عەۋدال
321	كلامىد بەنگىتىيە
321	بەدەھىر
322	سالح
323	شەبابى
324	بىرىقانى
325	قازى
326	تودىنى
326	دىكى نىقى شەقى دوخولخولاند
327	مەيرى
328	وھى دل
329	فاتا مەله
330	ھەرئ لى، لى
331	رېزگانق
334	ئەمان-ئەمان
335	ل من، ل من
336	خانمى
337	پەياق
338	شىئىنى
339	چقاس ستىركى رووي ئەسمىنە
340	گىنج خەليل
341	عەيشانى
343	باڭق دلى من وئى ما
344	شەرى
344	ئاحمەدى رېنلى
346	ھاي-ھاي گەورى
347	دايىكى
348	حەسق
351	كلامىد گۆفەندى

351	دېرە سۆرىٽ بچووکى
351	سارى
352	چوومە جزىرى
353	وهسق
354	نە ب ھۆلم، نە ھۆلغانم
354	گول شىئنا من
355	بىرىتى تى
356	لاب دينه
357	ھۆى، ھۆى، زەينى
357	وهى خانمى
358	كەۋىيد گۆزەل
359	ئەز كەفۇتكەم
360	ل سەر بىرى
363	نېيسارناسى
367	(مېڭانلىق بىرىنى - ئۇوسىبى بەكتى)
371	ئەو رېزىيد سەرخور
371	ئەز و پەوان
373	خەون
376	ئەز حەيرانا چەعفيىد وە مە
378	من دخوهست بىيتا ھېزمەتكارىيىتا تەبىەتى
379	ھەى كۆنلى پەش
379	كلاما دلى من
381	***
381	شەقاتىيىا خوە دا
382	شەقا پايىزى
383	***
384	كەلۇ خەزالا من كى خاپاند
384	ئاخ، چىا و بانى
384	***
384	كەلەش لاوكى من
385	***
385	***
385	***

386	ئۇ شىكەفتىد مەيە كور و تەرى
386	كالى ئاقلېند
395	كەۋۇتك و قولنگ
397	زۇو وەرە بەھار
399	چرا ئۇ قىدىرى تە نزانە
399	كەوا خۇد دىگەرپىا
400	خۆرتى نەخۇدش
401	ئەز و گەورا من
ئاسكەرى بۆبىك - شەرى	
403	ئەز سەر ۋى پى
408	ئەدلايسى
408	ئاڭرەكى گەش
409	دشى، بقە
410	چ رىندا
411	چ دخوهزم ژ دنى؟
412	دلى دىيا كورد
413	ئۇ، بەرا بىتىن
416	سەر دىيمى كالكى من
416	ھوب و ھزكىن
417	دەپ دىيا خۇد را
417	چەقى من بەرا بى بن
418	ھىسىرى بۇوكى
418	ھەرم
420	ھىقى را
420	بنھىر، دىسا باران تى
421	ۋى زەستانى
421	مەرى
421	قى شەقى
مسەلە و مەتلۇكى جمعەتا كوردا - ئۆزىخانى جەللىي	
423	م
428	ن
437	ئۇ
449	

450	ئو
451	پ
458	ر
467	س
479	ت
489	ف
493	خ
504	ھ
519	ح
526	ئۇ
526	ج
534	ش
541	ج
545	ئى
546	ق
550	و
554	ئى
556	چرا ھا دېيىژن؟
571	ڙ سەرھاتىيا بەرەقىرن، نەشركرنا مەسىلە ئۇو
582	نافىئىشى چەعەقكانييا
585	سەرەجەم